

HW NM1K T

VE RI
TAS

מערכי לשון

כולל שני חלקים יחד

החמישי והאחרון

אמר משה בן איש נבון וחכם מפורסם ומופלג כ"ש מ"ה ישראל נ"י, בן רבנו הגדול שר התורה הרב הגאון הגדול רשכב"ה מ"ה יחזקאל סג"ל לנדא אבד דקק פראג וצ"ל.

יען אשר מלא ה' אחרי והגביר עלי חסדו בהשלמת מלאכת ספר הזה אמלא את אשר הבטחתי לך קורא אהוב! לבאר לך צורת אלפא ביתא יונית למען תבין בנקלה מלות הזרות אשר תבענה שפתי חכמינו ז"ל ואשר אמרנו עליהן כי נוטן מארץ היון ותדע לבטא אותן בשפתותיך אם צחיותיהן יאירו את פניך, ואין כל חדש תחת השמש, הלא הקדמני כה הענין הרב החכם רבי אברהם הרופא בתיבות שלטי גבורים, גם הוא כתב בפתיחת ספרו צורת האלפא ביתא היונית ואנכי הוספתי רק המבטא לדעת ההשתוות האותיות במלי דרבנן עם מלות יונית:

אלפא ביתא הגדול בראש השמות או בראש הפרק	הקטן	
A Alpha	α	נקרא אלפא והוא במבטא כמו אות א בעברי
B Beta	β	נקרא ביתא . . . . . ב
Γ Gamma	γ	. גאמא . . . . ג
Δ Delta	δ	. דילתא . . . . ד
E Epsilon	ε	. אֶפסילן . . . . אֶ
Z Zeta	ζ	. זיטא . . . . ז
H Eta	η	. אִיטא והוא במבטא כהברת אות אִ
Θ Theta	θ	. תִּיטא . . . . ת
I Iota	ι	. יוטא . . . . י

Kappa	K	κ	נקרא כּאפּא והוא במבטא כהברת אות כּ דגושה	
Lambda	Λ	λ	לאמדא	ל
Mi	M	μ	מי	מ
Ni	N	ν	ני	נ (ן)
Xi	Ξ	ξ	קסי	קס
Omikron	O	ο	אומיקראן (ר״ל או הקטן)	א
Pi	Π	π	פּי	פּ
Ro	P	ρ	רו	ר
Sigma	Σ	ς, σ	סיגמא	ס
Tau	T	τ	טוי נמשכת בקריא׳ כמבטא האשכנז	ט
Ypsilon	Y	υ	איפסילאן	אִ
Phi	Φ	φ	פי	פ רפה
Chi	X	χ	כי	כ רפה
Psi	Ψ	ψ	פסי	פס
Omega	Ω	ω	אומיגא (ר״ל או הגדול)	או

שני חכמים גדולים נחלקו בענין הברת אותיות יונית שם האחד רייכלין ושם השני ערא סמוס. מבטא האחרון הוא נהוג אצלנו, אבל מבטא החכם רייכלין במעט הסכם עם מבטא חכמינו ז״ל. דרך משל הברת אות איטא לדעת ערא סמוס הוא אֵ כמו שכתבנו ולדעת

הערוך

מהרב

רבינו נתן ז"ל

בר רבינו יחיאל בר רבינו אברהם מעיר רומי.

ומוסף הערוך

להפילוסוף הרופא רבי בנימין מוספיא ממגורשי ספרד

עם

חוט המשולש

מערכה לקראת מערכה

ספר

מערכי לשון

ביאור מלות שונות אשר לא הביאו הערוך והמוסף; כתב המלה בתבה וכלשונה, תרגומה בלשון אשכנז, באור שרשה ונגעה מפורש ושום שכל בהערות:

פקודת כל ענין יפקד מפעלות אלהים בחכמת הטבע ופעולת אדם בחכמת ...מיו, ובינת כבוניו, כיד שפתים פעם לשון עבר אם בשמע קול פעמי הענין במקרא הספרים, לישר וליטב בעלי התלמוד דברי רש"י ותו' ושארי פוסקים ז"ל גם לשון גערמאניא לשון המדובר בו אם סגולת. בענין היא נאלת כעמים אשר יכירו וידעו שיחת תלמידי חכמים מלאה חכמה,

חלקי האחרונים

כוללים

ע—ת

איי כמכתב האשכנזים, ולפי במוחות הכנת רייכלין הברת ευ הוא:
אב או אוו, והברת ευ או εη הוא אב או אב ורק ευ יוצא מן
הכלל שהברתו כמו או· והנה, גם חכמנו ז"ל כותבים אבגוסטוס או
אוגוסטוס וכן אבגינוס או אוגינוס (ευγενης) אוגי (αυγη)·

אותיות ק צ ח איננו בשפת יונית והתנועה או מורכבת מאותיות ου
ד"ם וכל אוסיא שלי בתוכה, בתנחומא סדר בראשית· והוא ουσια
כמו שכתבנו בספרנו·

אות גאמא (γ) לפני גאמא אחרת או לפני אותיות החיך ξ χ ×
הכבה כמו נג או נ לבד ר"מ אלתכי פרסאי בנמין רף ע' ע"א המלה
זאת הקרי אלונכי ונכתבת λοηχ· וזכור מה שכתבנו בספרינו
ענין אונקלס ועקילס, אם הם שתי שמות השייכות לאדם אחד·
אות אומיקראן ואות איפסילאן (ου) הברתם כמו או·

אתה קורא, משכיל אחוז הכללים האחרים האלו בזכרונך והיותר בענין
זה הלא הוא כתוב באחד מספרנו *)

ספר הזה כולל כפי מספר עליו שני חלקים יחד וחובר במחברת אחת
ואות ע עד תומם למען לא תמשך עוד השלמת החיבור· והנה בעין
[illegible]

חן הנה הניתן לבי לפניך אדוני אבי, עבור רצונך ושולחך הטובה· במסיבך תראה מחמדי לבך חמדת ישראל! אתה ואשתך הורתי תאות נפשי אמי היקרה מרת סערל תי׳ גם היא גדלני על־דרכי התורה, היא נהגתני על שדי תחומות החכמה· אמתי היקרים! קחו נא ברכה מאת בנכם אשר נפלאת אהבתו לכם! חיו בנעימים עד זקנה ועד שיבה! ראה תראו עין בעין את החיים ואת הטוב, את הכבוד ואת העושר בכל ורעכם זרע ברכה סלה·

ויכל משה את מלאכת. מערכי לשון בחדש
אדר שני שמרבים בו שמחה לימי פורים
האל אשר עזרני ה׳ להוציא מחשבתי אל הפועל
פה פראג עיר א״ם בישר״אל לאלף חמשי·

עָב, Wolke, Nebel
ען, ביומא (דף כ"א) יומא דעיבא כוליה שמשא פירוש הועיל וגיום המעונן שהשמש מפליע לכאן ולכאן ויכול לשוט עורות ממקום אלא זרם השמש למקום שאורפת ומתייבשין, בריש גמרא דתעניות (דף ג') העבים והרוחות שניות למטר פירוש מטרא ובתריה זיקא בכיוותא או עיבא מעלו כאילו מטרא מנייהא.

עָב, Dicke, Dichtheit
ען, בשבת (דף י"ו) ובפ' י"ו באהילות (דף ל"ה) כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע בסוכה (דף מ"ח) אחד מעובה ואחד דק פירוש ספל אחד קילוחו עבה שמוליך הרבה ואחד דק שמוליך מעט מעט. בחולין (דף מ"ט) חלי אלא ממחט שכמלאת בעובי בית הבשות. בסנדל פרק ט' בכלים (דף י') עב כסות ותכריך כסות פדרס עב ארגמן ותכריך ארגמן פירוש לבד שעושין ממנו כסות והוא עב כסות פירוש עב ארגמן לבד קשה לבוע ארגמן תכריך כסות בגד עב ואין ראוי לעשותו מלבוש ועושה ממנו בגד אלא כמנהג העולם בפרק כ"א (דף כ"ד) העבים הרכים אין בהן משום ג' על ג' תוספתא אלו הן העבים כגון הסגוסים והלבדי' הרכים הגרדין והגרדסין והפומלאות של ראש (ק"ב פירוש פילימא בלשון יוני כובע של ראש עשוי מלמד שוע. וכן נראה לי הגרסא ולא פומלאות) בפ' מי שהפך בחגיגה (דף כ"ד) במקא רבי יהודה אמר אף מעבים רבי חייא ורבי אסי חד אמר מתפין אקלושי. מעבין אסמוכי וכו'.

עָב, Dickes Holz, (am Pflug welches in das Joch hineingeht.)
ען, בהכונע פרק כ"א בכלים (דף כ') הנוגע בעול ובקטרב בעין ובעבותות פי' פרלועה הקבועה בכלי ותופשה הרוכב בידו פי' כעין אילו שקושרין עם הקמור או סוס או פרד יביאו בגדים של גמר או של עור או של שק ויעשו מהן כמין כליל ודומה לעין וכותבין אותו לצוארו ועליו העול ובן בריקים. וי"מ שיש מקרשות שהען ככנס בתוך המוכחא ויש מקריסם שהיא נדבקת עם העץ ועין שהיא טבעת ונתון על גביהן ומרביקן. ומכיין שבן דהכיא העין במעלך והעין שבמקריסה ושמו בטיית חלקה פירוש בעבות ומכין שהעין והעבות בגדים הם או עור או שק ? דהכיא במורת ככבים או יכול שאני

מרבה את העץ ואת העבות? תלמוד לומר אשר יעשה מלאכה בהם ולא העושה מלאכה באחרים עץ הארוך של מחרישה שהוא נכנס בתוך העול שמו קי"שאכא בלישנא דרבנן והוא עץ עב כמו שפירשנו והעבים אילו המחרישות (ס"א מרישות כתוב בנוסחאות ובעל הערוך עצמו גרים כן בערך מריש).

עב, Umwölken (O weh!)
עב, במגילת איכה רבי חמא בר' חנינא אמר איך יעיב ברוגזיה ה' ית בת ציון שית אתרא דלווקין לקייבא עייבא רבי שמואל בר נחמני אמר איך כאיב ברוגזיה ית בת ציון.

עבא, (Siehe חב ult.)
עבא, תרגום חיק גבריה עובא דאקרייתא ובעל הערוך גרס חובא בערך חב בתרא.

עבד, Bearbeiten, anbauen, dienen
עבד, בפרק ג' בכלאים (דף כ"ו) היתה שדהו זרועה תבואה וביקש ליטע בתוכה שורה של דילועין נותנין לה עבודתה ו' טפחים רבי יוסי אומר נותנין לה עבודתה ד' אמות. ובפרק ז' (דף קל"א) הגפן שהוא עמוק י' ורחב ד' נותנין לו עבודתו ד' אמות וכמה היא עבודת הכרם ו' טפחים לכל רוח רבי עקיבא אומר שלשה. בב"ב (דף פ"ג) ותניא עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם. עבדא דכורא כבר פירשנו בערך כר. בתמורה (דף כ"ח) המוקצה והנעבד איזהו הנעבד? כל שעובדין אותו הוא ומה שעליו אסור וזה וזה מותרין באכילה פי' בהמה הנעבדת והנעשת עבודה בבבא קמא (דף ק"ט) נותנין לכהן שבאותו משמר עבודתה ועורה שלו פירוש עבודתה מתנותיה שנאמר עבודת מתנה. בבראשית רבה פרשת נ"ו אמר לשני נעריו רואין אתם מה שאני רואה? אמרו לו לא, אמר הואיל ואינכם רואין כחמור שנאמר שבו לכם פה עם החמור שאתם דומין לחמור מיכן שהעבדים דומין לחמור. בילמדנו פרשת ותרי שנת אברם למרדכי רבותי' בשם ר' ירמיה שאמר בשם רב שעבד עולם למכיין ז' בשעה שישראל קורין בתורה בשבת. בפ"ק בקדושין (דף כ"ב) כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים. בערכין (דף כ"ט) עבד עברי מהאי פירקא הוא דקיימא ליה לתנא כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן.

עבד, Wirken, machen
עבד, בבבא מציעא (דף ק"ו) עבד מאי דעבד אמרי ל"ט בעין ואחד בדרך ארץ פירוש עשה כגון שאלת שלום ואמרו לו בשלומו כ"ט מתו בעין (הרע) ואחד בדרך ארץ ויש אומרים נטע אילנות על הקברי' והשביען שלא ישרשו ושלא יפרחו שלא אותן הנטועין על סמתים שמתו בזמנן ולא יצאו אלא אחד לאלף בשבת (דף נ"ד) בסוף גמרא עבד מאי דעבד כל היכא דסוה קאים

טבריה פירוש כניא סדיקין ושראן נמיס כמעשה דמסכת נדה (דף י"ג) שפירשנו בערך סדן. ספר אחר כאן ריקן בן עזאי תורמוסי תרומה אזל איהו ועבד הכי כמי איותי תורמוסין דלין פי' כניא תורמוסין ועין בכל מקום שהיה שם קבר היה רפה והיה יורד, ובמקום שלא היה שם קבר היה חזק והיה יודע שלא היה שם קבר. בבראשית רבה פרשת פ' אמר ליה בריה כל הדא טבחא עבדא לן טבריה ולית אנן מדכיין יתה מן קטוליא מה עבד נסב תרמוסין והוא קלין תורמוס ושרי קטליא וקטולא סליק. בויקרא רבה פרשה והוא יסקיט אפיה טבין אזל נגדי מדיה דעבידתא. לרגל המלאכה תרגום ירושלמי עבידתא דבידי.

עבד, Garben,

עבד, בריש שבת (דף י"ט) אין נותנין עורות לעבדן; בסוף כלל גדול (דף ע"ג) אמרו בשבת המולחו והמעבדו (א"ב בלשון גמרא ניירסי).

עבדקן, Dickbart (זלדקן (S.

עבדקן, כבר פירשנו בערך זלדקן.

עבט, Pfand,

עבט, בבבא קמא (דף קי"ד) זיל שדי עביטך פירוש אמר ליה רב היכא דהוא שגנב לו תן הדמים ופדה המשכון שלך מכלל דסבר עשו בו תקנת השוק, מן לעבוט עבוטו.

עבט, Kufe, Sattel,

עבט, בב"מ (דף ע"ב) ועל העביט של עבנים פי' כגון עריבה גדול בסוף טהרות (דף ס') מן העבט ומן המשטח של עלין, בהבדור פרק כ"ג בכלים (דף כ"א) והעביט של גמל בפרק קמא בערובין (דף י"ו) בעבוטין פירוש כמו בכר הגמל ותרגומו בעביטא דגמלא.

עבט, Nachtgeschirr,

עבט, בב"ב (דף פ"ט) ואפילו עביט של מימי רגלים פי' פעמים שרושלו ומעביר טיכופו ומורד בו.

עבות, Grün, belaubt,

עבוף, תרגום עץ רענן אילן עבוף ואולי טעות הוא כי תרגום תחת כל אלה עבותה כל בוטמא מעפיא עיין ערך עף בתרא.

עבץ, Verdüstern,

עבץ, ופניהם אל יחפרו תרגומו ואפיהון לא עבצו. (עבץ ועצב בחילוף האותיות).

עבר, Riegel,

עבר, בעירובין (דף ק"ב) הויה להוא דהוה תלי בעברא דדשא בפסחים (דף ס"ח) רב ששת כל תלתים יום מהדר תלמודיה ותלי בעברא דדשא ואמר חדי נפשי. בסוכה (דף כ"ב) סלא כסדיה בעברא דדשא הוה מלער טונא. בנילה (דף ק') איתלי ליה ביסרא בעברא דדשא. בחגיגה (דף ט"ו) אשכחיה שמואל לרב יהודה דהוה קא תלי בעברא פירוש

בבריח הדלת. בגיטין (דף ל"ב) רביתא אשכחיה לרבא בר יצחק דתלי וקאי בעברא דדשא. בסיף גמ' דגיטין (דף פ"ט) התם דדמו כי עברא פירו' עורות הללו, כמין בריח מבריח מזה לזה ואין גגן כלפי אחד שהן (א"ב מ' והבריח התיכון ועברא ה מציעאה).

עבר, Ueberfahren, übertreten, vernichten, עבר, בבבא בתרא (דף כ"א) עברא ועירא דכותי זהו אור כשדים פי' אותו מעבר קטן שבכותה. בברכות (דף כ"ח) כל פרשה העיבור יהיו ברכיהן מלפניך פירוש בתלמיד אפי' כשיגדל עוברין על דברי תורה יהיה ברכיהן (א"ב תרגום עדות דבר עברת פתגמא) ואיכא דאמרי אפילו בשמחה מלא עליהם עברה יהיו ברכיהן לפניך ביומא (דף ל"ג) עבורי דרגא אטוטפתא אסיר פי' להעביר תפילין של יד קודם תפילין של ראש אסור למה? כי כשיבא להוציאן יעלו בידו תפילין של ראש ואסור להניחן קודם תפילין של יד כמפורש במנחות (דף ל"ו) תנא כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך של ראש וכשהוא חולץ של ראש ואחר כך של יד ומפרש שם מאי טעמא? והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתים הלכך חולץ בתחילה של ראש כמצותה ומניח בבית של תפילין למטה, ואחר כך חולץ של יד ומניח בבית למעלה, וכשיבא ללבוש לוקח תפילה של זרוע שהן למעלה ומניחה לאלתר ואינן עובר על המצות ואחר כך נוטל הטוטפת שהיא למטה בבית ומקיים כל זמן שבין עיניך יהיו שתים. בחולין בגמ' (דף ס') ואת העם העביר אותו לערים מאי נפקא מיניה בי היבי דלא לקרו לאחוהי גלותא בני גלותא. בראש ברכות (דף ד') וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. בזבחים (דף ע"ח) תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. בפסחים (דף ל"ד) חמץ בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השרפה פירוש פסולו בגופו כגון פגול בדם ובבעלים שאירע בו פסול מחמת הדם שנשפך או מחמת הבעלים שמתו דפסול טומאה הוי משום הכי בעי צורה וממתין עד שתעובר צורתו ואחר כך מוציאו לבית השריפה.

עבר, Jenseits, Ebräer 1), עבר, בבראשית רבה פרשת מ"ב

---

1) Wir wollen nach unsrer gewöhnlichen Methode, uns mit den vorhandenen Meinungen befreunden die dem Ursprunge der Benennung Hebräer aufspüren, bevor wir dieses Wort mit unsern eigenen Ideen beleuchten.

ויגד לאברם העברי רבי יהודה
אומר כל העולם מעבר אחד והוא
מעבר אחר רבנן אמרי שהוא
מעבר הנהר ושכיח בלשון עברי
גמרא (דף קמ"ו) עיברים
עלמא פי' לשון דעבר הנהר.
*אמר אדוני דודי הרב הגאון החכם

במפורסם מו"ה יעקבקא סג"ל לנדא
ז"ל (אהה! כי אבד ממני עלה נלקח
ממני עמוד מימיני! עמוד אש להאיר
עיני לאורות לי אבטה ודעת!—)
כערוך אניא דרשת המדרש רבה
על פסוק ויגד לאברם העברי
(בראשית פ'. י"ב) ושם תרגמו

Ambrosius, Augustinus und noch Einige, wollen diese Benennung Hebräer von Abraham herleiten. Hier müßte also die Buchstabenverwandtschaft von ע und א eintreten, und dennoch bliebe der Name Ebräer ein falsches Echo von Abramäer, komischer aber klänge der Ausdruck als Beziehung (1 M. 14. 13.) Abraham der Abrahamäer! (אברהם העברי).

Walton, Scaliger, Selden, Grotius, Huetius, Kleritus und mehrere Rabbiner noch früher, finden die Veranlassung zu dieser Benennung in dem Uibergang Abrahams über den Euphrath. (עבר: übergehen, überfahren, übersetzen.) Denn auch die LXX übersetzen obige Stelle: Abraham der Uiberfahrer (περατης und Aquila: περαιτης) Wir aber vielmehr die Cananiten müßten also diese Uiberfarth Abrahams als eine höchstwichtige Periode betrachten, weil er und seine Nachkommen nach ihr benennt worden sind. Woher aber grade für Abraham diese Wichtigkeit? war doch auch Loth ein Uiberfahrer des Euphrats? warum ward er עברי genannt, wo die Endigung ein Nomen gentilitium anzeigt — warum nicht sprachrichtiger עובר?

Münster, Forster und mehrere Rabbiner glauben, die Israeliten hießen darum Hebräer weil sie jenseits (עבר) des Euphraths gewohnt haben. Wie unbestimmt! würden oder müßten nicht auch alle jenseitige Bewohner darunter verstanden werden? und war doch nur Abraham in Chaldäa ein Jenseitiger, seine Nachkommen aber die Canaan in Besitz nahmen, wurden doch wieder diesseitige Bewohner!

אונקלוס ויונתן עיבראה, וכן
מארץ העברים תרגמו גם שניהם
מארע עיבראי. וכן תמצאין בכל
ספר בראשית כל מקום שנאמר עברי
או עברים תרגמו עיבראה או
עיבראי, ואולם בספר שמות כן
תמצאין עברי או עברים מתורגם מן
אונקלוס ויונתן יהודי יהודאין
אם תמצא כן הוא כי קנו להם שם
יהודי יהודאין מברכתו של יעקב
והוא סוף ספר בראשית (מ"ט ט'
ע"ש ביונתן וירושלמי) עם כל זה
לא ידעתי לחלק במקום העברים
כאלו עמדו על הספר מזה עבראי
ומזה יהודאי ואם שם עברי קנה
לו שם עלה, איכו ראוי לתרגם,
ואם הוא שם המקרה, כבן לתרגם
עיבראה! (וסבר המתורגמן אין
אתי ולשון שמרתי כדכתבו בפרשג
כפי המודעה רבה) ובספר דברים
ט"ו י"ב, וכן שמות כ"א ב', תרגמו
עברי בר ישראל! ועיין ראב"ע שם.
ובני פ־בני המושלם כי' ענה ואמר
לי כי אם היות שם עברי ועבריו' דכתיב
נקראי מיוחדים לאברהם וזרעו,
אם כל זה להיות שם המקרה על
אשר ישבו בעבר הנהר, א"כ יש
מקום לבנות שם זה גם לכל הבא
מעבר הנהר יהי' מן איזה עם שיהי'
ואונקלוס דרכו לדקדק בלשון מבורר
לבל יתערב חול בקודש על כן הי'
קשה בעיניו לתרגם אלהי העבריים
אלהא דעיבראי להפריש מזה אל
נכר הארץ, לכן בחר בתרגום מבורר
אלהא דיהודאי, וכן ביתר המקומות
בחר בלשון המבורר ליחד רק יהודאי
לבל יתערב זר, אמנם בספר
בראשית אפס מקום לתרגם יהודאי
כנ"ל, גם שם כפי הענינים אין
קפידא כ"כ דוק ותשכח ולענ"ד דבריו
נכונים וישרים למוצאי דעת.

עבר, Zuvorkommen, sich fördern
עבר, בפסחים (דף ז') ובסוכה
(דף ל"ט) ובנדה (דף ס"ג) מאי
משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי
הוא דכתיב וירץ אחימעץ דרך הככר

Nehmen wir die bekannte Tradition an, daß **Eber** der Vater des **Peleg**, gesellschaftlich mit seinem Großvater **Sem**, eine Art Religionsunterricht ertheilten, und von den Altrabbinen als Gründer einer solchen Schule angesehen wird; fügen wir noch hinzu daß sie Abraham als einen treuen Jünger des **Eber**, dem er die Lehre von der Einheit Gottes verdankte, betrachten, und denken wir daß Abraham eben diese Lehre des **Ebers** mit glücklichem Erfolge fortpflanzte, und auf seine Nachkommen vererbte; so läßt sich der Ausdruck **Ebräer** auf den ursprünglichen Lehrer ihres Glaubens deuten.

ויעבר את הכושי כלומר רץ אקימען והקדים את הכושי.

עבר, Verführen, verleiten (zum Übertritt) sich vergehen

עבר, בפסחים (דף ג') מאמתי שואלין משאלות לאור עיבורו כבר פירשנו בערך אור. · כילך מעברין כבר פירשנו בערך אבר. בילמדנו ברוך וידבר הסוכה בסדינים אפילו היא גדולה כאנטוכיא מהלך את כולה ועיבורה וחוץ לעיבורה אלפים אמה ומהו עיבורה? החנויות והפונדקין שחוץ למדינה שעל הדרך ומערת לדקיכו שהיו בה י"ח מיל שהלך את כולה חולם לה אלפים אמה סביב. בב"ר פרשה כ"א ועברתו לא כן בדיו לא כן עשו (ירמי' מ"ח, ל') תחילת עיבורו של מואב לא היתה לשם זנות אלא לשם שמים בדיו לא כן עשו אלא לשם זנות. וישב ישראל בשטים, רבי סימון אמר תחילת עיבורו של מואב לא היה לשם שמים אלא לשם זנות בדיו לא כן עשו ותרד הגרן וכו': אמר המחבר מ"ל ראה מדרש רבה רות פסוק ותרד הגורן ותבין המאמר.

*__עבר__, (Siehe עכר)

עבר, בב"ב (דף ס"ו) אבל לא מכר את העבירים מפורש בגמרא ככה, והם הכברים הכבדים שמכבידין אותן על האמתחת ששמים בהם כותים הכתושים כדי לכבשן בערוך גרס עבירין בכ"ף (וכן כריך) ועיין ע"ש.

עבר, Zweig, Wipfel

עבר, מלאכת הארז תרגומו עברתא דארזא רמא. ויך שרשיו כלבנון תרגומו ויחבן על תקוף ארעהון כאילן ליבנן דשלח עוברתיה כי תאמר אלי שאהו בחיקך תרגום ירושלמי ארום מימר לי טול יתהון בעיבר. (א"ב בנוסחאות דידן כתוב סבול יתהון בחובך וגרסת בעל הערוך לא תתכן ויש לגרוס בחובך או בעובך עיין ערך חב וערך עב).

עבר, Rache schnauben

עבר, בבראשית רבה פרשה ס"ח עד אשר תשוב חמת אחיך והוא לא עשה כן ויטרף לעד אפו ועברתו שמרה נצח ריש לקיש אמר עוברתיה וקדמתיה לא זעיה מפומיה.

עג, Einen Kreis machen, **עוגה** Kreis, **עוגים** Beet

עג, בפרק סדר תעניות (דף כ"ג) עג עוגה ועמד בתוכה פי' השים הקפה בארץ כריש משקין (דף ג') ואין עושין עוגיות לגפנים כבר פירשנו בערך גדד (א"ב תרגום ערוגת למט' עוגית בנבתה).

עג, Kuchen

עג, בבראשית רבה פרשה וינא הפליט הוא עוג ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות.

עגה, (Siehe אגא)

עגה, בגבולין ובלשון עגה כבר פירשנו בערך אגא.

עגל, Rund, gerundet, (was eine runde Form hat)
עגל, העיגול מאיסליקנו כבר פירשנו בערך פ״ל קן, בבא מציעא (דף כ״א) מלא עיגול ובתוכו הרם פירוש עיגול של דבילה בביצה (דף ג') ואין יודע באיזה עיגול דרסה כבר פירשנו בערך דרס בריש גמרא בקדושין (דף ח') עגול זה בכמה סלעין לפדיון בני בכור פדוי (פ״ה בן בקרא בשביל שהוא עגול כדאמרינן במסכת דתרומה העגולים מעלים את המלבנים שעושים אלה דבלה עגול או בכור' מלבן רבוע גם יש בכרות וכלים של גת ומניחים עגולים אם כן כל הענינים קרובים זה לזה). בבראשית רבה פרשה כ״א כי ידעתיו חד עיגולא דמים' בעשרה פולרין במגילא ליכא ותאגא שלום כפשי שמכין עיגולין דפיתא פית' מן פיתא (פ״ה תמכין פטליקין כתוב בתוספות). בפ״ק דסוטה (דף י״ב) ומלקט לבן ב' עיגולין אחד של שמן ואחד של דבש (כעין כבר עגול).

עגל, Reif
עגל, בריש שבת (דף י״ז) בקורת בית הבד ועיגולי הגת בסוף טהרות (דף כ') בין העיגולין ולאגין רשות הרבים כבר פירשנו בערך טלפס.

עגל, Zirkelförmig
עגל, בנזיר (דף ס') בבא בתרא (דף קס״ד) ביה עיגול דיגון פירוש סגלגל כבבשן שאין לו פינות.

עגל, Schnürbrust
עגל, בשבת (דף ס״ו) עגיל זה דפוס של דדין, ירושלמי שם עגיל קדישא כמה דתימא ועגילים על אזניך. אמר המחבר מ״ל תרגום כומז, קדשא והעיקר כתלמוד ירושלמי והעד ביחזקאל ט״ז י״ב [illegible]אומר שם, ובענין כומז הביא הירושלמי י״א, זה דפוס של דדים.

עגל, Schild, Ohrring
עגל, ערכו מגן ולכה תרגום סדרו עגילין ותריסין לנה ומגן וכובע ישימו עליך.

עגל, Becken
עגל, שושט הוא לתוך עוגל של מים. ספר אחר לתוך אוגן וכבר פירשנו בערך אגן.

עגל, Der Wagen
עגל, בשבת (דף ס״ו) בביצה (דף כ״ג) עגלה של קטן טמאה מדרס משום טעמא דקא דריס עילויה וכל מידי דסמכין עליה מטמא מדרס שלא עגלות הן כבר פירשנו בערך דרס של אבנים שהורה מבלוס פירוש עגלה של אבנים עלים מסובכין שתי וערב עשוין חלונות חלונות מניחין שם אבנים ומושכין אותן ואם אותן החלונות דבוקות שמקבלות רימונין ואין נופלין משם טמאה ואם לאו טהורה אילו עגלות קרובי ענין הם ודברים עגולין מסובכין

בעירובין (דף כ"ג) בגמרא היו עם גדודיות.

עָגַל: (Gestirn) der Wagen, der Bär עגל, בפסחים (דף צ"ד) עגלה (1 עיין ערך ג. נדרים.

עגל, (Siehe תלת) עגל, עגלה תולאה בערך תלת.

עגל, Bald, schnell עגל, בסנהדרין (דף כ"ב) הוכי דלישריק לעגל פירוש הוא פגל הוא ה"יא סוקמהרה בי רגכם

---

1) Der Wagen oder der große Bär, ist das Kenntlichste unter allen nördlichen Gestirnen, daß bey uns niemals untergehet; darum giebt ihn auch der Talmud als ein Zeichen an um den Nord zu erkennen (Erubin 56, 1.). Ebenso heißt der kleine Bär der dem Nordpole heutzutage am nächsten ist Cynosura und Phoenice weil sich die Phönizier bey ihrer Schiffahrt darnach gerichtet haben. Man darf es Jarchi nicht als eine Unwissenheit in der Astronomie vorwerfen, wenn er das bezügliche עגלה (Pesachim 94, 1) durch die Worte erklärt: die Sterne bilden einen Wagen und machen das Ochsgestirn aus: (אותן כוכבים העשוי' כעגלה והוא מזל שור); diese Erklärung beziehet sich auf die lateinische Benennung: Septentrio von septem: sieben, und triones: Ochsen, weil die sieben Sterne welche den Bär ausmachen, damit eine Aehnlichkeit haben sollen, und woher auch die ganze Gegend den Namen bekommen hat. Das hebräische Wort עש oder עיש welches im Hiob (9, 9, 38, 32.) und in Amos (5, 7.) vorkommt, wird von Aben-Esra folgendergestalt erklärt: „Asch ist der Wagen welcher auch der Bär genannt wird und dem Nordpole am nächsten ist, bleibt in der nördlichen Gegend sowohl im Sommer als im Winter immer sichtbar". Die hebräische Benennung — sagt er ferner — ist von עוש (Joel 4, 11) sich versammeln, einen Kreis bilden u, s, w. herzuleiten, weil so die Stellung dieser sieben Sternen ist. Ich glaube daher, daß die Bezeichnung Wagen aus dem talmudischen עגלה und zwar irriger Weise entlehnt sey; denn sie scheint eher auf עגל, (עֲגֻלָּה): der Kreis, die Runde als auf einen Wagen (עֲגָלָה) hinzudeuten. Der Einbildung die alles später erblickt

רשעים מקרוב. פרש"י קרוס כאפת רשיעי שלייט בעגל.

עָגַם, Traurig, bekümmert seyn

עגם, במגילה (דף כ"ח) לא יתלוש מפני עגמת נפש (פ"ב שלא עגמת נפשו לאבין עין ערך אגם).

עָגַן, Verschließen, Verschlossen halten

עוֹגֶן, Anker

עגן, בבבא בתרא (דף ע"ג) מכר את הנס ואת העוגין תני רבי חייא אלו עוגינין שלה וכן הוא אומר הלכן תעגנה פירוש הן הברזלים הגדולים שקושרין אותן בחבלים ומשליכין אותן לים להעמיד הספינה, וסגרו על מסגרותי׳ ויעגנון על עגנם ובנתי בלאים אחנאו תרגום ובנתי יסורין

עגנסין לאשר בגנך הגי תרגום לדעניכין.

עָגְעַג, Eintauchen

עגעג, ובדם ענבים סוחה ת׳ ירושלמי מעגעגין בדמא נויקרא רבה בריש אחרי מות ונפיבק׳ דחקרי מות ואפרוקיו יעלעו דם חמי גוזליב מעגעגין בדמא ושתיק.

ענש, Stoßen

ענש, בבראשית רבה פרשה פ"ו ליה חורא ענישא עד דברתא בעינא (פ"ב פירוש כונחת ויש גורסים כגישא ומפרשים נ"ב כונחת); אמר המחבר מ"ל יש גורסים ענישא.

עד, (Zeuge, Beweis) Auch zur Reinigung [1])

עד, בריש נדה (דף ב') שמאמא

---

was sich ihr früh einprägt, erschien ebenso dieses Bärengestirn als ein **Wagen mit Deichsel**, wie als Gebild von sieben Ochsen welche den Namen Septentrio veranlaßten.

Zum Schluße dieser Anmerkung will ich noch folgende Stelle des Hiob nach meiner Übersetzung mittheilen.

הֲתֹצִיא מַזָּרוֹת בְּעִתּוֹ Ziehst du die Sterne als Zeitverkünder auf?
וְעַיִשׁ עַל בָּנֶיהָ תַנְחֵם Führst du den Bären sammt den Jungen vor?

Das Wort בניה scheint auf den kleinen Bären der zugleich den Polarstern enthält, anzuspielen. Der Schwanz des großen Bären (Cauda ursae majoris) heißt auch im Arabischen Benenath. Wenn man erwägt, daß diese Gestirne — wie schon hier im Eingange erwähnt worden — eine Cynosur für die Schiffahrt war; so ist der Sinn dieser Stelle leicht zu begreifen.

1) Eine vorgeschriebene Sitte bey den Israelitinnen sich vor und

נעדים הם (דף כ"ט) עד שאמר נתן חתת הכר ונמצא עליו דם פי׳ פעלית וסמרטוט של בגד שהאשה בודקת עצמה בהן לאחר תשמיש ואם היתה כדם בשעת תשמיש נראה בהן דם, ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ובבגד עדים כל צדקותינו ויש אומרים כמשמעות בעדים, בשבת (דף פ"א) אם יש עליה עד שפי׳ פירוש גלוי כגון סמרטוט אי מקלין מדחקן המשמשת בעדים ומכן תיקוניה ועיונותיה ובכי קאמר אף על פי שמתקנת בה כבר הרי הוא מותר לטלטלה ולהתקנת בה. פ"א אם יש עליה ע"ד שמנה שכבר מתקנת בה מותר להתקנת בה בשבת.

עד, Laub (Wand)

עד, בב"ק (דף ח) יביא עד עורה בג"ר פ"א אדורה כבר פירשנו בערך אדר ור"ת עדורה ופירושו מלשון יתכל ערוגן פירוש ר"י הם.

עד זומם, Uiberwiesener, falscher Zeuge

עד זומם, בב"ק (דף ע"ב) וסנהדרין (דף כ"ז) עד זומם רבי אמר למפרע הוא נפסל פירוש ראובן שהעיד עם שמעון בניסן באחד בשבת שלוה ממנו בן יכן מאתן חזן בשטר נ׳ בניסן אחד בשבת ועדים הבאונים בשטר לוי ויהודה ואלו בניסן שבת אחד בשבת וקיימו את שטרן ובאו עדים בחלול שבת אחד בשבת והזימום בכסלין למפרע פשעם שהעידו בבית דין ולא מזמן כתיבת השטר שאי אפשר (וגרסה של"ל שאפשר) שבו ביום שהעידו נכתב כדין וקודם כשרים הוו זה פירוש ר"ח ז"ל. בכתובות (דף כ"ד) ובסוף מגילת אסתר ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה וכו׳.

עד, Jungfrauschaft, J

עד, בבראשית רבה פרשה כ"ב ומפר"ק שתי בנות לוט מאניכן אמר רבי תנחומא שלטו בעצמן והוליאו עדותן ועיברו מאביהם שניים ובפרשה ס"א לפי שיש בנות שמשמרות עצמן ממקום עדותן וממקום אחר מפקירות וכו׳ עדותן היינו בתולים (פ"ב ערותן כתוב בכיסחאות).

עד, Dieses, dieser, diese

עד, בפסחים (דף כ"ג) עדא אהא פירוש הדא כדגרסינן בגטין (דף ל"ד) עדי. גברין נהרדעאי גברין כלומר אלה אנשים ואלה אנשים כדגרסינן שם (דף כ"ט) עדי מסורא דדייקי קראי פירוש אמר רב אחא בר יעקב הני וודאי מסורא כגון דדייקי קראי וכן פירוש עדי

---

nach der Edition abzutrocknen; so heißt es in der Mischna Nidda 14 b.
דרך בנות ישראל לקנח בשני עדים אחד לו ואחד לה.

כפנא נערך שם ונערך כען.
בבקודן רבא בס"ף נמרא (דף ל"ד)
ב' פרשיות אמר רבי אמי האי פיתחא
דאקרנא חייב במזוזה, אמר ליה רב
אשי לאמימר והא לית ליה שלימין
אמר ליה עדי שלימיו. פי' פיתחא
דאקרנא פתח העומד בזוית הבית
והא לית ליה שלימין בשאר פתחים
אמר ליה עדי שלימא כלומר אף
על פי שמשוטן הן כשבין שלימין.

עד, Bis
עד, בחולין (דף ק"ו) עד כאן
לחולין פירוש היה מראה רב לתלמידיו
עד הפרק לחולין ומן אצבעותיו
אלתי הכף, עד כאן לתרומה הכף
של יד זה אצבעות מקום הזרוע
קמיקבר בכף היד, בברכות (דף י"ג)
עד על לבבך בעמידה פי' בירושלמי
צריך לקבל מלכות שמים מעומד בילך
היה מהלך בדרך והגיע זמן ק"ש לא
יקרא כשהוא מהלך בדרך אלא יעמוד
ויכוון לבו כהוגן ויקבל עליו עול
מלכות שמים ואחר כך ישוב לדרך
אבל האומר שאם היה יושב יעמוד
טעות הוא בידו.

עד, Raub
עד, היו לבו ואין מליל תרגומו הוו
לעדי, מי נתן למשסה יעקב ת' מאן
מסר לעדי יעקב בבקר יאכל עד.

עד, Empfangen
schwanger werden, schmücken
עד, עלבונך והרוך תרגום כעדייכי
ועדוייכי ת"י ועידוכייכי
בב"ר פרשת מ"ט אחרי בלותי היה
לי עדנה אמרה האשה כל זמן שהיא
ילדה יש לה תכשיטין ועכשיו אחרי
בלותי היתה לי עדנים תכשיטין
בה"ד ואערך עדי כל זמן
שהאשה ילדה יש לה וסת ואני אחרי
בלותי היתה לי עדנה תרגום
ירושלמי עידוי יך.

עד, Vorübergehen, wandern
עד, וכאן לעוברים תרגומו
כשוק לעדן (א"ב עכין קרוב לזה
תרגום לא ימורו ממנו לא
יעידון מנה).

עד, Binden
עודה, Windel
עד, בסוטה (דף מ"ו) ובעבודה
(דף כ"ג) קטה עליה עורה של
שקין פשוטים פיקם בתשובות מאחר
שמניקין אותו על הפרה אוגדין
אותה באגד. שלם ושמו בלשון ערבי
מזאם ומעמין שקין של משאוי
עליה מביאין במות חיזוק אחד וארוך
סדנה ואוגדין השקין עם הפרה
וכן פירוש גאון מר למה קורין אותה
עורה של שקין על שם מעודד
עכוי' ה' ואמ' בבית על פרה אדומה
עודה בלא שקין כסולה, ואיכי קורא
בה אשר לא עלה עליה עול ואפילו
כזה קרוי עול.

עדב, Loos
עדב, ת' גורל אחד עדבא חד

עדו, Ado (Eigener Name)
עדי, מרדכי מובחר בכימינו היה
בעדי בבר בירשכו נערך כמם.
במנחות (דף ס"ט) כדעדי
טייעא נקתא דוסבין קנ חיטי באלחא
פלסי. פ"א רוזינק' וחיטי בפירוש

מגלא כתוב רוסיבלא פירוש גרוס כינא) ופי' טפח גוגה. על כפרן נקרן ג' פרסאות. עס פ"ד ע"א.

עדיא, Geschmuck

עדיא, תרגום עדיה קב פסקת במקום סו עדיא.

עדל, Zwiebelkopf, Saturei

עדל, בסוף עוקצין (דף פ"ו) לגני ורדים וכל עדל פירוש עדל דומה לבצל וי"א שמיא שבורים (פ"ב פירוש רומי מין קטנית כמו נגל הקרא בגלגם עדל).

עדלר, Socken

עדלר, נגעים (דף פ"ו) עדילרין אין בהם משום כלאים פירוש בתים של צמר כגון מנעלין ומנעלין אותן תחת מנעלין ונקרין בלשון ערבי גורב הרלבון פידלאי (Pedale) (פ"ב פרדלין כתוב בנוסחאות).

עדן, Zart

עדן, במ"ק, (דף ד') עדיכו העלני בשעה שעוסק בתורה מעדן עלמו כתולעת פירוש כשהוא מתעסק בתורה מעדן עלמו עד שמתרכך בגרו כתולעת ותחת דעתו מיושבת עליו וכשיולא למלחמה מתקשה כעץ כל מידם שבא בשעת הצורך:

עדן, Zeit

עדן, בפסחים (דף פ"ד) לורנא מרבנן לא ניכתה בעידנא נברכות אבל תניא ליה עידנא מידע ידיע דלעידנא קא אזיל, בשבת נגמרא על שלש עבירות אלבי רבא דאכנו ליה עידנא בעל ברשו בחולין אכנא ליה עידניה פירוש לא היו מכירין אותו לעמוד לפי שהיה לומדם. בגיטין רב שימי בר אשי אתא לקמיה דאביי אמר ליה לותנן מר בעידנא א"ל ליה אית לי עידנא לדידי פי' עת ללמוד כמו קובעת עתים לתורה, ובקה (דף י"ב) אותו עידן של לנועות (פ"ב בדניאל שבע עדנין ענין עת וזמן).

עדף, übrig, mehr, überflüssig

עדף, בב"ק (דף פ"ג) לא נצרכה אלא לעודפה פירוש כל מה שיותר מדמי הקבלה אלא, פיבוק מעגמויה כוס שבוטל שאב; (לשון עברי הוא).

עדק, Wolle, Schwamme

עדקא בשבת (דף ל"ב) טומנין לא בעדקא דעמר טומנין לא. פירוש בשמן עשיתה מר עוקבא שסות ונגיר ולא עושין דבר יקר כזה לפרות (ע"ב בנוסחאות עזק כתוב).

עדר, Gäten

עדר, בנדה (דף ס"ו) אשה לא חטגול, אלא דרך גדילתה כדתנן בפרק ב' בנגעים (דף ל"ח) בא"ש נראה כעודר ובמוסק זיתים פי' רש"י לקיש מבריכה שהטבול דרך גדילתה עומדת והם לא בעינן אלא לטהרות כדתנן גבי כהן הרואה נגעי אדם כאיש עומד ערום לפני כהן ומקאר פניו לכהן ומגביה זרועותיו למעלה כדרך שמגביה המעדר בשעה שעודר בשדה כדי שיראה בית השחי שלו ותעטו שלכבו והופך

גבו לכאן ובוקף קימתו לדרך שבוקף בגטה שמוסק ותים כשמפילן מן הזית ולוקטן מן הארץ ומה שיכול לראות בכך מנית הסתרים רואה, יותר על כן אינו צריך. וכן האדם בארקטה נגעה כרעה כאורגם שפושטם ארועותיה למעלה ומכה בערב ואוחרת גבה ובוקפה קומתה כאותה שמליקם את נכה שאוכב על הארץ וכי סיכי דנעיכן דרך גדילתם כשהיא נודקת לעסרם מכנגעם אבי בעינן שתעטל דרך גדילתם לעסרות. אבל כנעלה לא צריכה ועוד פי' זה בערך מסק ביבמות (דף י"ג) הא לא דמי אלא לעודר בכלאי הגר הוא וכסבור שלגר אחר מן דקני. בפרק סני בפיאה וכל סהרים אשר במעדר יעדרון בפ"ק (דף קי"ט) ארעון ועודרי ירקות פי' חופרי ירקות.

עדר, [illegible]
עדר, ביומא (דף ס"א) וכי צדרו מגלא פי' כל השעירים שלנו אם נשפך הדם יביא אחר ואם ה' מן כולן נשרפין בבית הדשן הבסבטין כזכן המשתלאין כנגד הנשקטין כמה מכן מגלא אמר לו וכי עדרו מגלא כלומר אינו מגלא אלא אקרון אמר לו וכי עדרו שרף אמרת שורף את כולן.

עדר, [illegible]
עדר, ירושלמי דשבת פרק בשב

אשב נשל עודרים דסוריה סס שאין שלאן כמו אודרם עי שם ובערך גרם אדרא.

ערש, [illegible]
ערש, בשבת (דף ס') בערש הלך אחר שלשלותיו פירוש בלע סיס"חדורם (Statera) וכמו שתרגמו בסוף תוספת עירובין אין ממלאין בערשם בשבת (א"ב בנוסחאות כתוב בערסה).

ערש (טלפחיים)
ערש, בערשין והלולבין בבר פירא בערך טפח ובערך לולב.

ערש, Schale, Wärmflasche 1)
ערש, בנראשית רבה פרשה פ"א בהיותם כוהנים ולא יטול ערשם מלאה חמין ויתן על גבי פרסו בשבת (פ"ב פי' שם כלי לירתו כערסה וכן בלשון רומי כלי אשר הוא נבורת ערשה כקריא כמו שבקריאת ערסה בלשונם ובנוסחאות דידן כתוב לא יטול עריבה).

ערש, [illegible]
ערש, בסוף מעשרות (דף ס"ה) העדשין לאלריות פי' כנאן משלרים בערשם מונה פי' קלונ ופיליכם שאינו חסר ולא יתר מקום הנרים ט' ערשות מקום ערשה ד' שעורות כמלא ל"ו שעורות: בבראשית רבה פרשה פ"ב וכויד ערשים מה ערשה זו שגוים בגלגל כך העולם עשה בגלגל ערשם

1) Ein linsenförmiges Gefäß wie das lateinische Lenticula.

ד אין לה פה אף אבל אין לו פה אבל חסר לדבר.

עשתרות, H e e r d e

עשתרות, בזכר, פי' עדרי צאן.

עדית, Wohnung, Tempel

עדית, את כל האות יעקב ת' ית כל עידית בית יעקב כאות אלהים תרגום עדית אלהים (ה"ג פירו' בלשון יון ורומי מקדש ומקום מיוחד לכהנים לבדם)

עוה, Sündigen, verbrechen

עוה, בויק"ר רבה אלא כי תצריע בעוון חוללתי בעוון מלא אפילו חסיד שבחסידים אי אפשר שלא יהא בו צד של עוונה; אמר הפאר מ"ל בנוסחאות דרן אין כתב בעון ומלא) וגרסת הערך עיקר.

עוה, (מעוי S i e h e)

עוה, הפי' יכולה דלא מעוי עיין ערך מעוי.

עויל, K n a b e

עויל, בבראשית רבה פרשת ל"ו וגו' ויקרא רבה פרשת והוא ישקיע יעלזו כצאן עויליהם אמר רבי לוי בערביא קורין לתינוקא עוילא (ינוקא כתיב).

עוים, Die Avväer (ein altes Volk)

עוית, Convulsion, Krampf

עוית, בחולין (דף ס') והעקרוני והעוים, עוים מתימן באו ולמה נקראו שמם עוים שעיוו את העולם. דבר אחר שעיוו לאלהות כרבה דבר אחר שכל הרואה אותן אוחזתן עוית בבראשית רבה פרשה פ"ו עוים, שהכבו את העולם

והעלו מן העולם חרבו לעולם בילקוט פר"א עוה עוים אליקים רבי אליעזר ברבי שמעון אמר שמי בקיאין בעברית ככה בגלילא קורין לאויל עוילא וכן פירש בעוי בסוף ראשית (דף ס"ס) דפרק פי' שמעו, ת"ר השמש שמשו מעושף לומתו, עוית בפרק היה קורא בברכות בגמרא (דף י"ד) א"ר יהושע רב שלוקיס הוא דעוית פי' האליה לא היה בדרך ישר ואיסר והביא תפילין לאחר שקרא ק"ש.

עויק, Drehen, krümmen, lenken

עויק, בנשין (דף ע"ס) דעויק ליה בחרליה ואלקתיה פירו' שעק' מתניו ועלה ליתן לה הגט והיא שולפתו מתחתיו דביך דפרקתים כגם וכמן קריבה ביה בפירוש רבי הכולל ז"ל כתוב דאדיק ליה חרליה ופי' כגון שהיה הגט דבוק במתניו בחוזק ולמטה מתניו והתעלקלו באילו. שום נותנו לה לפיכך הרי זה גט (א"ב דעדיק כתוב בנוסחאות דידן).

עור, B l i n d

עור, בברית' דרבי אליעזר פרשה ל"ו אמרו אנשי יבוס לאברה' ברית עשינו ברית שאין זרעך יורש את העיר היבוסי ואנו מוכרין לך את מערת המכפלה ועשה כן, ואנשי יבוס עשו צלמי נחשת והעמידו ברחוב וכתוב עליהם ברית שבועת אברהם וכשבאו ישראל לארץ לא יכלו להיכנס שם מפני השבועה שנאמר ואת היבוסי יושב ירושלם לא יכלו בני יהודה להורישם ובשמלך דוד רצה ליכנס

שם ולא הכיתוהו שנאמר ויאמרו
היושבי יבוס אל דוד לא תבוא הנה,
אמרו אין אתה יכול ליכנס שם עד
שתסיר פסלים הללו שכתוב בהם
ברית השבועה שנאמר כי אם הסירך
העורים והפסחים ואילו הם
הצלמים שעינים להם ולא יראו
רגלים להם ולא יהלכו שנואי נפש
דוד שונא מלשמוע ומלעבוד עבודת
אלילים.

עור, Spreu

עי' ברכיאל כעור מן אדרי קיט
פירושו מין.

עז, Ziege

עז, בפרק ג' דתמורות (דף י"ט)
עז בת שנתה ודאי לכהן פי' אם
יש לעז שנה וילדה אותו הוולד
בכור ודאי שעדיין לא ילדה אחר
ואם עברה שנתה תמימה ספק אם
הוא בכור אם לאו פרה וחמור בני
ג' ודאי לכהן שקודם ג' לא יולידו
בנ"ק (דף כ"ג) הני עיזי
דשוקא פי' העומדים למכירה בחולין
(דף פ') הני עיזי דבאלא בשרום
לגבי מזבח פי' של כר הכמלאות
במדבר. פ"א דברא. עיזא
דקיקשא כבר פירו' בערך טרגן
(פ"נ פי' באלא יער וכן
תורגלא שור יערי).

עז, Meeradler

עז, בכל כלי בעלי פי"ז בכלים
(דף י"ז) חוץ מכנף העז פירוש
עז עזניה וי"א אווז (פ"נ ת'
ירושלמי ואת העזניה וית עזה
ראה ערך אזא והסערה.

עז, Stark, hart, frech

עז, כדהוה רחימאין עזיזא כבר
פי' בערך ספסר. ברים נגעים
(דף ל"ו) נהרת עזה כשלג פי'
לבנה בחוזקה כשלג בשבת (דף
ל') אחליכי מעזי פנים ומעזות
פנים פי' עזי פנים שלא יקניטוני
אדם שיש בו עזות פנים ומעזות
פנים שלא יהא בי עזות פנים.

עזא, Asaz 1)

עזא, ביומא (דף ס"ו) בא לכפר

---

1) Wenn sich auch die Behauptung: daß in den ältesten Büchern der heiligen Urkunde keine eigenen Namen der bösen Geister vorkommen, auf feste Gründe stützt; so sucht sie dennoch das Wort Asasel (עזאזל) gewissermassen zu erschüttern. Den vernünftigsten Sinn zwar trägt die Uibersetzung der LXX in sich. *Ἀποπομπάιος*: der weggeschickte Bock, ein Sinn der aus der Trennung עז und אזל hervorgeht. Aber sie zerschlägt sich durch drei Einwürfe: 1) ist עז: Ziege und nicht שעיר: Bock 2) ist die Bedeutung des ל von לעזאזל nicht gehörig erläutert, 3) bildet es nicht den Gegensatz zu ליי. Passender wäre die Meinung

מעשה עזא ועזאל בברייתא דרבי
אליעזר פרק מ"ו לפיכך היו

נותנין שוחד ביום הכפורי'
לסמאל שלא יבטל קרבנם׳

---

einiger Altrabbinen, daß darunter irgend ein felsiger Berg in der Wüste (קשה שבהרים von עז stark und אל in demselben Sinn zur Verstärkung des Ausdrucks) zu verstehen sey. Am Angemessensten aber scheint die Meinung Spencers oder vielmehr der oben im Texte angeführten Stelle der Pirke des Rabbi Elieser welche Asasel als Namen eines bösen Dämons angiebt, dem man dieses Sühnopfer in seinen Aufenthalt, die Wüste, hingesandt habe. Wankend wird sie aber, wenn man denkt, daß das ganze Opferwesen bey den Israeliten nur die Fernhaltung des abergläubischen Götzendienstes zum Zwecke hatte, und dieser stehet offenbar mit jener Ceremonie im Widerspruche. Im Talmud selbst und zwar in der oben im Texte angeführten Stelle heißt es; Asasel war bestimmt um das Treiben von Asa und Asael zu versöhnen (עזאזל מכפר מעשה עזא ועזאל). Es sind bloße Schlagwörter, deren Sinn und Deutung weder im Talmud noch in den Midraschim zu finden ist. Der Sohar allein theilt diesen Mythos mehrfältig und zwar auf folgender Weise mit: „Adam genoß hundert und dreißig Jahre den Umgang mit weiblichen Geistern, bis Naama (Venus) kam, durch deren Schönheit die Söhne Gottes Asa und Asael verlockt wurden, mit ihr zeugten, und die Welt mit bösen Geistern und Dämonen füllten. Diese gehen des Nachts um, durchstreichen die Welt und treiben ihr Spiel mit den Menschenkindern, indem sie die Pollutio nocturna veranlassen: ja wo die Menschen allein schlafen da lasten sie auf ihnen, kleben sich ihnen an, erwecken sie zur bösen Lust und empfangen durch sie.“ (Sohar Bereschith. 8. Amsterdam 19 — 2) Ferner erzählt der Sohar warum die Söhne Gottes (Titanen?) vom Himmel gestürzt wurden. Als die Gloria cohabitans zu dem Allerheiligsten sprach: wir wollen einen Menschen schaffen; da riefen Asa und Asael was ist der Mensch daß du seiner dich annimmst? (Ps. 144, 3.) Er der einst durch das Weib — des Lichtes Finsterniß — gegen dich sündigen wird — —

שבאמר גדול אחד לה' לקרבן וגורלו של עזאזל שעיר המשא כל עונותיהם של ישראל עליו.

עוב, (Vernachläßigen) unkeusch seyn עוב, בנדרים (דף כ"ב) אי לא שמה בה מילין דעוגבה פירוש דבר זמה.

עוגד, Bothe עוגד קליל, תרגום ירושלמי אילם שלוחים (א"כ כמו אזגד שפירושו שליח ומלאך).

Da sprach die Gloria: durch den Gegenstand mit welchem Ihr Eüre Verläumbung unterstützt, werdet Ihr einst selbst fallen! wie es auch geschah: die Söhne Gottes sahen die Töchter des Menschen denn sie gefielen ihnen wohl — sie liebten sie und würden verlockt durch sie, und stürzten von ihrer Höhe herab." (daselbst 23 — 1. 23 — 2.). Ferner heißt es in diesem Buche daß sie die Menschen die Zauberkunst lehrten (das. 55 — 1) und daß Bileam auf den Gebirgen des Morgenlands (הררי קדם) alle Arten Zauber von ihnen gelernt habe. „Auf jenen Bergen — heißt es — da hausen Asa und Asael, welche Gott vom Himmel stürzte — da sind sie angefesselt (wie Prometheus!) mit eisernen Ketten, und weihen die Menschen in geheime Künste ein" (das. 126 — 1.) Auch in der Vorrede des Sohars (9 — 2) wird erzählt daß diese gefallenen Engel auf den Bergen der Finsterniß (in unbewohnten Gegenden) ihr Wesen treiben. Aus diesen Mythen ersehen wir; daß Asa und Asael vorzüglich zu jenen Dämonen gehören, welche bey andern Völkern Alp — eine Benennung welche andeutet daß diese Geister auf Bergen wohnen — Drude oder Incubus hießen; und weil diese nächtliche Oppression das Liegen auf dem Rücken voraussetzt; so ist die Pollutio nocturna gewöhnlich der Erfolg. Diese Samenverluste waren im jüdischen Alterthume schon als eine große Sünde angesehen, weil das Menschengeschlecht dadurch geschwächt und die Fortpflanzung dadurch verringert wird. Jenen Menschen suchte man solche Nachtstücke mit gräßlichen Farben darzustellen, man ließ aus solchen Zufällen ein Heer von neugeschaffenen Dämonen, Satyren und Faunen hervorgehen, damit sie durch eine gewisse Diät diesen Zufällen vorbeugen.

עזל, (Siehe אזל)
עזל, ויבאו שמה. תרגום ומייתן כד עזיל, והכי תמצא הלך תרגומו ואזל לכנין מעזלא.

עזם, Einknicken, abkneipen
עזם, ומלק את ראשו ממול ערפו תרגום ויעזום ית רישיה (פ"ב כן כתוב בקלא נוסחאות ויש אקרו' שכתוב בהם ויקזום).

עזק, Umgraben, umzäunen
עזק, בסוף' גמרא ביבמות (דף ק"נ) [illegible] סללו של ערלה הן שעוזקה הן פי' אילנס מנטע בקור שבן כקוצין אלא כבר הן של שנס אילנות שבן יפין ושמכין כדי להשביחן של עוזקה פירות שביעית שבקרקע נגניעות כלומר לא תהא סבור דהורה נוך גדלו אלא כמקרא יפה

ונעזק כמו שאמר ויעזקהו ויסקלהו, של כשע רבעי דכן מונקדום ואף על פי שכל אלו אסורין לא אמר בלום ולא חייתן לדבריו דלהשנים מקשו אמר כן. במכות (דף פ"ה) הלך בשדה ומלא יושב ועוזק תחת הזיתים פי' חופר ומשליך את האבנים. נרלא הכנס (דף כ"ג) ובית יעזק סימה כקרקא איבעי להו בית יעזק תכן ליטלא מעלים דכתיב ויעזקהו ויסקלהו או דלמא בית יזק תכן ליטלא דלעדים דכתיב והוא לאחר בזיקים? נסוף אסלום אף העוזק בית ספרם טבור פי' משליך אבנים וי"ם שעשם לו גדר מן האבנים מן ויעזקהו ויסקלהו ומסר' ויעזקהו, הסביב וגדר שסבבתה' טבעת עיזקא.

In diesem Sinne ist jene Stelle im Talmud zu erklären: Nicht daß dieser Bock etwa einem feindlichen Dämon, einem zoroastrischen Ahriman geopfert wurde, sondern es war ein Sühnopfer auf das sündliche Treiben des Alp oder Asa und Asaels. Dieser Bock ward in die Wüste geschickt — eine Ceremonie in welcher eine allegorische Andeutung auf die geschwächte und abnehmende Fortpflanzung liegt, wodurch die bewohnte Erde nicht ausgedehnter und die Wüste nie angebaut wird. Das hebräische Wort עזאזל personificirt die vergeudete Kraft; denn ich finde darin eine Zusammensetzung der Wörter עז: Stärke, Kraft und אזל gehen, schwinden. Weil aber gewöhnlich jedes Opfer geschlachtet und auf dem Altare dargebracht wird; so ward damit ein solches Opfer לה' verbunden. Die verschiedene Bestimmungen bilden den obenangeführten Gegensatz in doppelter Hinsicht, denn der Name des Ewigen drückt die Allmacht und die Benennung Asasel die Ohnmacht aus.

עזק, Ring, Fessel, Kette

עזק, והוא אסור בזיקים תר' בעזקיא.

עזק, (Siehe עדק)

עזק, עומכין לה עזק בשמן בעל הערוך גרס עדק עיין שם.

עזר, Helfen

עזר, בתעניות (דף י"ד) תנאי היא דתנן התם (דף כ"ב) מתריעין בשבת וכו' עד ר' יוסי אומר לעזרה ולא לצעקה פירו' לעזרה כל אחד מהן מתפלל לפני עצמו אבל אין עושין ציבורים, פירוש. אחר לצעקה אין אומרים עננו כל הצבור ביחד בקול. פירו' אחר לעזרה מתפללים להקב"ה כדי לעזרן ולהצילן אבל לא לצעקה אין מתפללין להקב"ה אלא לפרנסתן כרה כמו שרצו אנשי [illegible] הסיכה פי' אחר לעזרה מתריעין שיבא להן עזרה.

עזרד, Speierling, Speierapfel

עזרד, בריש דמאי העוזרדין בריש כלאים הפרישי' והעוזרדי' בשבת (דף קמ"ד) סוחטין בפרישין ובעוזרדין, בברכות בגמ' (דף מ') ונובלות עוזרדין מגלשי פי' עולשי פירות אילן ובלשון ערבי גוכרי ואדומין הן וי"א אלזערור ובלעז שורבא (Sorbo) וי"א אליבישרי בשבת (דף ל"ט) בלים מלומקום בעוזרדין. בעירובין (דף ל"ד) בגמרא כתבו ברמא הקנה כאן בעוזרדין כאן כשאיכן עוזרדין פירו' מסכימא בקנים עוזרדין שהן חזקים מן אילן ואם יבא להשתמש בהן כיון שהן חזקין ואין יכול לכתותן וליטול המירוב שעל ראשו גזירה שמא יקטום כי קאמינא בקני' דקים שאינן עוזרדין שהן כמין ירק וכותן לסרכינהו ולכתותן ולא אתי לקטמן דהכי לאו מין אילן הוא ולא גזרו בהו רבנן.

עזרה, Vorhof des Tempels

עזרה, עזרת הכהנים י"מ בשביל כן נקראת עזרה מן עזרה גבורות כלומר ששם מתפללין לאל ושומען ועוזרן (ק"ב לשון פסוק העזר' התחתו').

עט, Feder, Rath

עט, בשבת (דף כ"ה) ובבבא בתרא (דף י"ז) ד' מתו בעטיו של נחש פירוש וקולמוסו שכותב בו שמות כמו עט סופר. פי' אחר בעצתו כמו עטה וטעם, ועובד הוליד את ישי תרגום היה יומין סגיאין עד דאידכר קדם ה' עיטה דיהב חויא לחוה.

עטל, Fauler

עטל, תר' עד מתי עצל לאימת עטלא.

עטלז, (Siehe אטלז)

עטלז, עטליזה של עופסיכו אטלס שכבר פירשנו.

עטם, (Siehe אטמא)

עטם, עטמתא דשורא כבר פירשנו בערך אטם.

עטן, Setzen, legen

עטן, במנחות (דף פ"ו) הזית השלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה פירוש לוקט אותן מראש הזית לפי שאין השמש זורח עליהן ברוב ואינן מתבשלין יפה שעוש הכי עוטנו בבית הבד כלומר מטעינו בבית הבד בכלי במעטן עד שילקה עד שירכך קליפתו ושמנה מרפיא ואשן ושגגן בראש הגג לפי שבשהיו נינוך בכלי אגב הדחק יצא מהן מוהל ושרו ונתעכבו (א"ב הכלי נקרא מעטן מלשון עטיניו מלאו חלב).

עטף, Hufen, Schoos, (eigentlich Falte,)

עטף, הנא לא ידך בחיקך פי' משל כמן ידך בעיטפך שאתו נחיק כל בני אמים תר' סוברים על עטפו כל גדופיהון דסגיאין עמין.

עטף, (Siehe טף hebr. (צוף)

עטף, על דעטפת עטפין כבר פירשנו בערך טף.

עטף, Bedecken, bekleiden

עטף, במ"ק (דף כ"ד) כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאל פירו' מכסה שפמו וזקנו ואוטמו בטליתו או בטליתו ועוד מפורש בערך גב. עטף וכמו טורי דבר רברבי ובר רמי הוא בסוף מ"ק (דף כ"ח) פי' כאדם האומר להרים התעטפו והתכסו במלבושי' הנאים כי זה הבא להקבר אצלכם בן גדולים הוא ויש אומרים לבני אדם אמר התעטפו והתכסו במלבושיכם הנאים ועמדו על ההרים וכסו אותם בשעת קבורתו כי בן גדולים ורמים הוא. פי' אחר טורי הם ההרים. ותכס בצעיף ותתעלף תרגום ירושלמי ברדידא ואיתעטפת (א"ב לשון מקרא זה ועמקים יעטפו בר).

עטף, Säumen, aufhalten, Verschmachten, verzagen

עטף, כי רוח מלפני יעטוף פי' לשון אחור (עיין ע"א דף ס' ע"א והוא דף י"ג ע"ב) וכבר פירשנו בערך גף. פ"א לשון לאות בבראשית רבה פרשת כ"ד כי רוח מלפני יעטוף אמר רב הונא כשרוח הזו בשעה שיוצאת בעולם מכלה בהרים ומשברה בגבעות ואומר לה הזהרי שלא תזיקי לבריות מה טעם? כי רוח מלפני יעטוף מהו יעטוף? מעלפי (תרגום ועיף מעלפי) היך דאת אמר בהתעטף עלי נפשי.

עטר, Krone, Kranz

עטר, בברכות (דף כ"א) עיטור ועיטוף פירשנו בערך עטר. בתמיד פרק ס' בכלאים (דף ק') עטרה כירה עשויה פירוש בנין שסביב הכירה כדי שלא תצא האש כהאי פרק י"ד באהילות (דף ל"ד) העטרות והפיתוחין פירוש בנין למעלה מן הפתח ויש בו קורין עגולים כמין עטרות כדכתיב והעטרות מהייכם, בפרק ג' במדות (דף כ"ח) עולין ורואין את העטרות

שנקלעות שנאמר ז ה ע ט ר ו ת
שהייכם, בשבת (דף קל"ז) בשר
שחופה את ה ע ט ר ה פי' מקום שמל
את הערלה נשאר הבשר כ ע ט ר ה
סביב לגיד. בנדה (דף כ"ג) גדול
יש לה מ ע ט ר ה ולמטה מותר
מ ע ט ר ה ולמעלה אסור, פי' למטה
מן הברית בכל הגוף מותר לאחוז
בסנהדרין (דף ס"ח) תנו רבנן
עד שתקיף ה ע ט ר ה כי אתא רב
דימי אמר הקפת גיד ולא הקפת
בליס. בנדה (דף מ"ו) ר' יוסי אומ'
משתקיף ע ט ר ה פירו[illegible]יער, בסוף
סוטה (דף מ"ט) בפולמוס של
אספסיינוס גזרו על ע ט ר ו ת של
חתנים (גמרא) אמר רב לא שנו אלא
של מלח ושל גפרית פירוש רבי גרשם
וכרומו לבריכה מושב היתה אותה
ה ע ט ר' ודומה אותה במלח וגפרית
שהיא יפה אבל של הדס ושל ורד
ש ה ע ט ר ה עצמה של ורד ושל
הדס, ור"ח ז"ל פירש קיימא לן בין
מלח ובין גפרית בין הדס ובין ורד
זבין קנים ובין חילית אסור והני
מילי דגברי אבל דנשי שרי, הדא
דנסדיא אמרו רבותינו הלכתא כלילא
שרי והא דגרסינן בפ"ק (דף ז')
בגיטין רביל' אשכחיה למר בר רב
אשי דגדיל כלילא לברתיה וכו' עד,
דומי' דכהן גדול בגברי אבל בנשי
שרי וקיימ' לן הלכתא כמר בר רב
אשי בכולה תלמודא בר מטיפך
מבועה וחיורא, הכיא אי זו היא
ע ט ר ו ת כלות? עיר של זהב אבל
עושה הוא כיפה של מלח פי' לא
אמרן אלא לכלות אבל לשאר נשים
לא, דהא ר"ע עבד לדביתהו עיר
של זהב. ביומא (דף ס"ט) למה
נקרא שמם אנשי כנס' הגדולה
שהחזירו ע ט ר ה ליושנה.

עטר, Abweichen, wegräumen

ע ט ר, בנדרים (דף ל"ז) בגמר'
ותנים ע י ט ו ר סופרים פי' בלשון
ע ט י ר ה הוא תרגום לא סרו לא
ע ט ר ו וכן הא דגרסינן בפרק
המגרש בגיטין (דף פ"ז) ופטור
וע ט י ר כלומר פטור ומסולק
וכרסק הדברים, שתחילה אנשי
כפרים לא הוו דייקי במקרא והוו
קרי ומעון לנכס' ואחר תעברו.
קדמו שרים ואחר נוגנים, לדקחך
כהררי אל ומשפטיך תהום רבה והוו
משתבשי באילו מילי בהפוך זמן
וסברי דהכי דקדוק משום דהכי
מהסבר ואתו סופרים ופסק לפני
ווי וכאו קרי אחר תעברו אחר
נוגנים, משפטיך תהום רבה וכד חזו
סופרים קא ע ט ר י להו להלין חזי
הוו קרי להו להלין מילי ע י ט ו ר
סופרים ואמר רבי יצחק ואורי
דקבלה איכא הלכה למשה מסיני ועד
דורות קרובים להמחא הוו משתבשי
וקראו ולא ישמע על פיך וסופרי
מגמרי דלא מקדי בוי"ו.

עטר, Rauchen

ע ט ר, תרגום ועשן היכי ע ש ן
כולו ע ט ר כוליה ואולי כבשן שמלה
א ע ט ר ן כי מלא עשן היא ומעלה
עשן הרבה.

עטרא, Kontrakt, Instrument

עטרא, בב"מ (דף ל"ט) ובב"ב (דף כ"ט) הני מילי דלא עביד עטרא אבל עביד עטרא קלא אית לה פי' עטרא.

עטרן, Pech, Harz, בשבת (דף כ') אין מדליקין בעטרן מפרש בריש גמ' דפרק עטרנא פסולתא דזיפתא שעוה פסולתא דדובשא.

עטש, Niesen x) עטש, בברכות (דף כ"ד) עיטוש מעיטוש לא קאים הא מלמעלה הא מלמטה פירוש מלמעלה יפה הוא כגון זה דגרסינן בסוף מלומות גם

---

x) Das Niesen ist eine heftige mit einem Geräusche verbundene Ausstoßung der Luft besonders aus der Nase, welche von einer convulsivischen Zusammenziehung der Nerven herrührt. Im Talmud drückt das Wort עיטוש auch die Ausstoßung der Luft aus einem andern Canale aus. Die Altrabbinen hielten das Niesen immer für eine gute Vorbedeutung. Nicht so die Griechen welche das Niesen von Mitternacht bis Mittag für ein böses Omen hielten; daher grüßte man die Niesenden und that Wünsche für ihre Erhaltung, welche in der Formel Ζεῦ σῶσον! bestanden. Der Midrasch im oben angeführten Texte leitet die Begrüßung der Niesenden von einer ganz andern Sage her: "Vor Jakob — heißt es daselbst — büßte der Mensch durch das Niesen zugleich das Leben ein, bis Jakob durch ein kräftiges Gebet diesem Uibelstand abhalf; daher die Sitte noch bestehet den Niesenden mit der Formel zu begrüßen: Auf's Wohlseyn (חיים טובים)! weil früher die Menschen mit dieser Erschütterung den Geist aufgaben." Die Gefahr des Niesens ist vielfältig, besonders von jenen Aerzten welche wider den Gebrauch des Schnupftabaks eiferten, besprochen worden. Der Anatom Theodor Kerkring (Spicilegium anatom. Observ. 51 p. 110.) erzählt von einem Bauer der ein einziges Mahl Tobak genommen und davon so heftig nieste; daß er wegen der im Gehirne zerrissenen Gefäße eine solche Menge Bluts durch die Nase auswarf, und in Gefahr stand das Leben einzubüßen. Fabricius Hildanus (Observationum et curationum medico-chirurgicarum Cent. I. Observ. 24.) berichtet daß sich ein junger Mensch durch gereiztes Niesen eine Blindheit zuzog. So bekräftigt Chrysostomus Ma-

(דף כ"ז) עיטוש יפה לחולה דכתי' עטישותיו תהל אור וכו' מחוטמו ובפיו ובלע"ז איסטר'נוטרי (Sternutare) נדה (דף ס"ג) אלו הן הווסתות מפהקת ומעטשת מלמטה כגון זה דגרסינן בסוף גמ' דפרק הרואה (דף נ"ז) ובנקעם כל זמן שמתעטש ואין חברו שומעו בילמדינו ויהי כי זקן יצחק עד ימי יעקב היה אדם עוטש ומת תדע לך שכך הוא אדם עוטש והוא אומר לו חיים טובים מכלל שהיה מת מעיקרא, עמד לו יעקב ובקש עליו רחמים וכו', אמר המחבר מ"ל יגעתי ולא מצאתי המאמר הזה בתנחומא, אמנם יש לו מובא בפרקי ר' אליעזר והובא פעמים בילקוט בפרשת לך לך ובאיוב (מ"א) בגיכוי לשון קלא וזה לשונו שבעה דברי מופת נבראו בעולם וכו' מופת הרביעי לא נחלה אדם עוטש וחי' אלא בכל מקום שהיה נפשו יוצאת בין בשוק בין בדרך עד שבא יעקב אבינו ובקש רחמים על הדבר ואמר רבש"ע אל תקח נפשי ממני עד שאצוה על בני וביתי ונעתר לו שנא' ויאמר ליוסף הנה אביך חולה לפיכך חייב אדם להודות להקב"ה שהפך מות לחיים שנאמר עטישותיו תהל אור.

עִיל, Staub

עיול, תרגום וכאבק מאזנים וכעיול מאזנים.

עין, Schauen (Siehe אין) beschauen, trachten, betrachten (Auge) Fenster, Ring, ein Großaugiger עֵינָן. So wie, gleichwie מֵעֵין,

עין, ביבמות בגמרא (דף כ"ב) מי שיש לו אח ובין אין לו עיין עליו בריש גמרא דקדושין (דף ד') מפורש מדכתיב קרא אין מלא יוד ולא כתיב אן חסר דרשינן ליה לתרוויהו, לאו אין כסף לאדון זה וכי האי תנא דתניא וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מניין? תלמוד לומר וזרע אין לה עיין עליה. הנה דרש כאילו בו לאו והוא אין לה זרע כשר, אם יש לה אפילו זרע פסול, זה פירו' ר"ם ז"ל. בקדושין (דף ד') בב"ב (דף קט"ו) תנו רבנן בן אין לו אין לי אלא דלהוי קודם לכולם בן הבן דלהוי קודם לאבי אביו והני כמי בת הבן ובן בת הבת של בן שיהא יורש אחי אבי אמו מניין? תלמוד לומר אין לו כלומר מהאי אמר דאין עשה בו עיין כלומר עיין עליו ומכל כדדין הבאים מכח כאו

---

gnenus (de Tobaco §. 1. p. 105) durch viele Beispiele; daß das Niesen die Zersprengung der Hirnhäute und den Verlust des Lebens verursacht habe; wodurch also in frühesten Zeiten schon, der Wunsch um die Erhaltung des Lebens sehr natürlich war.

לו ירושתו והכי נמי דרשינן בת
והוא הדין נמי לכל הני דקודמין
לנחלה צריך לחפש ולחקור ולעיין
אחריהם, אם ישלכן יורשין הנאים
אבל כאן וליתן לאן ירושתו, זה פי'
רבי גרשם ז"ל (א"ב ומערך עין
כגון משרות שלו תרם עיין ות'
נח אבנים יקרות בית אבנים ועוד)
פ"ר מכיון שאין מעיינין במקום
שמריעין? פי' גרסינן אין סוברין
עין בעין כלומר שום בשום
במקום שמצוה לאמן הסרע. בבא
בתרא (דף קס"ד) ג' עבירות אין
אדם נצול מהם בכל יום הרהור
עבירה ועיון תפלה, כלומר שמקשב
דעתו אכוון דעתו בתפלתו כדי
שיצא לו דבורו, והיינו שדומה כמו
הבא לבודקו; עיין אשבגלא בפרק
קמא דפיאה ירושלמי עין חלשא
על כיבוד אב ובנים. אבל לא תקח
האם על הבנים, פנות. עורב שהוא
אכר חקריב ולא יסבב מפרס ויבא
נגד שהוא. דקמוי ואקבלה ויהבה
מתנה. בתמור פרק ח' בכלים (דף
י') ארן שאמלא בעין של תנור
בעין של כירה בעין של מופס
פי' אלון של טיט עם הקרקע
בתנור ליבלם בו פרות כדי שיוסק
עמו עיין, ולמה? נלת מפני שתמיד
בתוך אלא פעמים סתום פעמים
פתוח. בהגמע פרק כ"א בכלים (דף
י"ט) בעיין ובעבות. פי' טבעת
של עץ בעול דתניא העיין סבען
והעיין שבמחרישה תפסות, כמה
ובעבות שעגלה ואלה, כבר פירשנו

פירוש אחר בערך ע ב. ועוד בפרק
כ"א בכלים (דף י"ט) ובעיין
של מחרשה פי' טבעת יש בה הכבל
שמושך הבהמה. בסניתם (דף כ"ה)
קופה אחת יתכבה לעיני הכהן
פי' שתראה לו שלא נפחתו ואינן
מקבלין טומאה, אבל אם נפחתו אין
נאמנין לומר טהורים, אלמא דבשעת
סבתות אין נאמנין, הא דאמי יתכבה
לעיני הכהן באפלו דהיינו באמר
יפות הכהם אבל משניותן דתני
נאמנין בתרפי דבומכן. בכתובות (דף
ס"א) ונוו ליה בני עיני פירוש
בשם גדולי עינים. במנחות
(דף ס"ד) מעשה שבא מגבות
צריפין ושתי כלאם מנקבת עין
סוכר. ומפרש בגמ' שם ובב"ק (דף
פ"ג) ועל אותה שעה שהיתה מעשה
שבא מגבות צריפין וכו'. בברכות (דף
כ"ח) רבי יהושע אומר מעין
שמונה עשרה רב אמר מעין כל
ברכה וברכה. פירוש מזכיר ג' ראשונו'
כסדרן ואומר ברכה רביעית הביננו
אלהינו דיעה וביכם והשכל בא"י
חונן הדעת; החזירנו בתשובה
שלימה כתוך הרופא; בתשובה,
מחול לנו כי פשענו ברוך המרבה
לסלוח, וגאלנו מלכנו
למען שמך ברוך גואל ישראל, וכן
כל פרקים וברכה עד אלא דקאים
רבים אתה בא"י שומע תפלה, ואומר
שלש אחרונות כתקנן, אלו דברי רב,
ושמואל אמר הביננו פירוש אומר
שלשה ברכות ראשונות כתקנן ואומר
הביננו וכו' עד ברוך אתה ה' שומע

תפלה, ושלש האחרונות כתקנן, ומצאנו
טעם רב ושמואל מפורש בירושלמי
בזה הענין שכתבנו, רב אמר סוף
כל ברכה וברכה, ושמואל אמ' רצה
כל ברכה אית הכא הכי ז' מעין
י"ח ושיש הכא הכי י"ח מעין י"ח
מאן דהכיה ז' מעין י"ח מסייע
ליה לשמואל, ג' ראשונות וג' אחרונות
הרי שש, הביננו ברכה אחרת שחתם בה
בא"י שומע תפלה הרי ז' מעין י"ח
מאן דתני מעין י"ח מסייע
ליה לרב דאמר חתימה מעין כל
ברכה וברכה כאשר פירוש למעלה.
בסוטה (דף י') ותשב בפתח
עינים. אמר רבי אלכסנדרי מלמד
שהלכה וישבה בפתח אברהם אבינו
שכל עינים מצפות לראותו שכל
אדם ושב באין אבל פסק שגבהה
רבי חנין אמר מקום ששמו עינים
כדכתיב תפוח והעינים, רבי
שמואל בר נחמני אמר שנתנה
עינים לדברים וכו'.....

עין, (בית גליא (Siehe
עין, כל עין קין בערך בית גליא.

עין עגלא, Kalbsauge 1)
עין עגלא, תרגום שבו ואחלמה
תרקיא ועין עגלא, מין אבן טובה.

עכב, Verzögern, aufhalten, hindern
עכב, במנחות (דף כ"ו) מיעוטו
מעכב את רובו פירוש אם נחסר
ממנו כל שהוא בין קמיצה להקטרה
פסול, וכן אם נחסר מן העשרון כל
שהוא קודם הקטרה פסול וכן כולה
תמורה בגמרא מאי טעמא.

עכביות, Tamariske
עכביות, בפרק אמרין בעוקצין
(דף ע"ו) רבי שמעון אומר חוץ
מן העכביות. בביצה (דף ל"ד
אבל מתקנין את הקונדס וא
העכביות, פירוש ירקות שה
מרין וצריך לתקן על ידי האש
ברותחין. דאף על פי שקודם שמתקן
אינן ראויין לאכילה יכול לטלטלן
כדי לתקן לאכילה. ובבראשית רבה
פרשה כ"א קוץ זו עכבית דרדר
זו קונדס הסיא עכביה דרים דרים
והיה כערער בערבה תרגום
ויהא לעכוביתא במישרא, וי

1) So übersetzen der Syrer und Onkelos den Edelstein אחלמה. Die LXX verstehen darunter den Amethyst (αμεθυστος). Vielleicht darum weil dieser Stein nach dem Vorgeben der Magier (Plin. XXXVII. 9.) am Meisten der Trunkenheit widerstehen soll, und wahrscheinlich die hebräische Benennung von חלם: stark, kräftig, nüchtern (Hiob 39, 4. Jes. 38, 16. und im Talmud עתים חלים עתים שוטה) herleiten. Auch nach Plinius (ang. O.) stammt der Name Amethyst von dem Griechischen μεθη: Wein her; doch bezieht sich dieses bey ihm auf die Weinfarbe die er haben soll.

לומר עכביות בלעז רוסי"י (Rosenstrauch: Rosajo) והן ממין מעשה קוצים, בלעז קרד"י (Distel: Cardo).

עכבר, Dorf, Flecken. עכבר, בבבא מציעא (דף פ"ד) לא שבקו ליה בני עכבריא נוקרא רבה ואתא מסיה, על לההיא עכברא והוה מכריז שאן בעי למזבן ההוא דהוי פי' שכונה.

עכבר, Maus. עכבר, בסנהדרין (דף ל"ו) הכוס דהוו קרו ליה עכברא דשכיב אדינרי, כלומר כעכבר זה שגונז דינרים בלא תועלת בחורים ושוכב עליהן כך זה עליהן אינו נותן מכל כבודו כלום לעניים.

עכוביתא, Spinne. עכוביתא, תרגום וקורי עכביש וקיין דעכוביתא.

עכוז, (הרגז Siehe). עכוז, מסכת בכורות פרק על אלו מומין, מתיגו על עכוזו וממעך פי' בלשון יוני כוזו שגבות עיין ערך הרגוזו (ועיין עירובין דף נ"ג ע"ב).

עכל, (Ein gewisses Maass). עכל, בערובין (דף כ"ט) ליטרא דק בעוכלא סגלין, בב"ב (דף נ') ספורש כמה עוכלא אסר ומשה ברובע הקב והקב שהה גילים ואות גילה ומשה דעולה, בסוטה (דף ס') מכיין לרבות תרקב וחצי תרקב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע תומן וחצי תומן, ואפילו עוכלא

תלמוד לומר כי כל שאור שאין ברעש בבבא בתרא (דף פ"ב) אמאי פזעת ליה מכאי דמחייו מאה עוכלי בעוכלא, פירוש כשם מדות סדרו כאן כלומר שמבו עלהו והרבו אותה תירוצין הרבה. בכתובות (דף כ"ג) ואף על גב דאיכא למימר זוזי מכסות דאמינא כמאן דמחו ליה מאה עיכלי בעוכלא פירוש מאה מכות (ס"א פירש רש"י בבבא דכתובות רצועה שבראשה ברזל כמין משקולת קטנה ושמה עוכלא ובגמרא מעט פירוש רשב"ם בבבא דב"ב, ולא נהיר' כי עוכלא שם מדה ולא שם משקל הוא, אלא משל היה מורגל בזמנם כלומר הכוהו מאה מדות מאה מדה אחת).

עכל, Verzehren, Ueberreft. עכול, עכל, ביומא (דף מ"ה) ובזבחים (דף פ"ג) אשר תאכל האש את העולה על המזבח עיכולי עולה אתה מקטר ואי אתה מקטיר עיכולי קטורת, ובחולין (דף ב') עיכולי בשר אתה מקטיר ואי אתה מקטיר עיכולי גידים ועצמות פירוש כמו כדי שיתאכל ודבר מבוער הוא ולא לגמרי.

עכן, Viper, Otter, ἔχιδνα, Echinus, Igel. עכן, זהו תנורו של עכנאי, שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וגרמוהו על אשר חלק על דברי רבים שגזלא כאילו זלזלה ואסיקנא ר' יהושע לא בעי לשון כידוי מסורש

משנתינו, אלא מדמי מילתא למילתא
ושבה כ"ד, רבי אליעזר לא מדמי
לא בעי. בידוי מפורש במשנתינו
א אשבה אלא תלתא ועוד מפורש
נרך עכן. בב"ק (דף ק"ט)
ב"מ (דף פ"ד) עכנא עכנא
תי פיך ויכנס בן אבל אביו,
סנהדרין (דף מ"ד) וקד אמר
רי שמו ולמה נקרא שמו עכן
עיכן עוונותיהן של ישראל
עכנא שמסבבת ומעקמת שביו
ישראל בכלל החטא (א"ב פי'
שון יוני כמש ואפעה אך לי
יאה שפירושו כאן בלשון יוני ורומיי
ן קיה אשר שמה קפוד ולפעמים
סבבת עצמה כבידור ויורה קולים
וין כמו חצים).

ס, Schlange, Viper, Otter
(Sich ringeln, winden, schlingen)
כס, במכילתא ובן הונא בילקוט
מי' סימן רס"ו אפעה אין זה
פעה אלא עכס, אמרו שעכס
לה כל עיף שורש באחר מיד מת
שר אברים אברים. בלשון ערבי
נס עכש כרוך ולפי שמנהג

הולך מעוקם בכנוי כתב עקלהון
נקרא עכס, או עבור כעסו
שהוא ספית בדיר לאשו נחילף
כעס ועכס כמו שכתבנו בערך
עכס השלישי. והנה לפי הראשון
טעם וברגליהם תעכסנה (ישעי'
ג' ט"ז) [1]) רגליהם ההולכים הלוך
וטפוף לוכדים בני אדם פשך
יקושים, ועבור זה נקראו המנעלים
עכסים. והולך המעוקל
עכס וזה טעם וכעכס אל
מוסר אויל [2]) (משלי ז' כ"ב).

עכס, (Siehe קרדוקיא)
עכס, בפרק במה אשה בירושלמי
עכס יש קורדוקיא במה דתימא
וברגליה' תעכסנה (ס"ב מי
מנעלים. עיין ערך קרדקייס

עכס, Zürnen, wüthen
(sich giften über etwas)
עכס, בתמורה (דף ט"ז) מאי
עכסה אמר רבי יוחנן כל הרואה
אותה כועס על אשתו בשביל שלא
היתה יפה כמותה: אמר המחבר
מ"ל וזה בחלוף ע' וכ' כמו כנס
וכנס ועליו כון רש"י בפירושו

---

1) Nach meiner oben im Texte eröffneten Ansicht übersetze ich d
Stelle im Jesajas:

Schleifend schreiten sie daher,
Mit den Füßen Schlingen legend.

Das Wort טפוף kann kaum besser und passender gegeben werden
wie auch die Beispiele im Schlagw. טפף 3 Th, S. 752. bewähren

2) Die Uibersetzung wäre demnach:

Wie des Thoren Gang zur Züchtigung.

ובעכם אל מוסר זה אדם נמי
ובמאמר רבי אבא בר כהנא בויקרא
רבה פרשה ט"ו וברגלים תעכסנה
אימה טורח דריקן (כסה)
במנעליהם וכדמפרש בעל מתנת
כהונה שם. ולא ידעתי למה לא הביא
בעד שמשכילא ש עכס בעצמו סוף
וזה כמו שכתבנו למעלה.

עכר, Trübe seyn., einschrumpfen,
עכרן במנחות (דף כ') אלא
אלא כ עכר וסיבה. איכו. כעכר
פי' שבלה כ עכר שלמטה ומתערב
ומתבלבל ואינו בלול וממה שנתקרב
נגלי יוצא לחוץ. בגמרא כתיב
נעקר בקי דלא כעקר ומגוים
דכנא קא אמי בלומר מתוך. הפלי
לפין הגירולין ועולין למעלה, והעכר
אינו נעקר מתוך הכלי הבדין
ואינו לף ולא כבנה בתוך הכלי
לפי' חול. בנדרים (דף כ"ה) וי"א
עוכרן ברגלו. בחולין (דף מ"ט)
אמר רבא בעכורין שנו. בנדה
(דף י"א) אומר שמש עכרין.
נג"ק (דף נ"ט) אמר ליה ליעכר
מוחך פי' קללו כלומר. יתבלבל
מוחך. פ"א לעכל מוחך ונגמרא
דגול מסעע הכי מילה בגלולין דקא
חזו ליה אבל בעכורין דלא קא
חזו ליה לא.

עכר, Spielbrett, Brettstein
עכר, בבבא בתרא (דף ס"ו)
לא סבר את העכירין
ולא את הגלגל. פירוש
נהבובות עכירין בגון תכן והן
כנשי שמונחין את הזמים בבית
כנר והיא קורה, בתוספתא דדן
כתב עבירים. עיין ערך עבר
פי' אמר עכירין הן העגילין דתנן
בכלים סוף פרק י"ב הכירים
ופירוש כנשי והם גלגלי אבנים
נקובות באמצע ועושין ובונשין בהן
בתים.

עכשיו, Jetzt
עכשיו, מסכת אבות פרקא קמא
ואם לא עכשיו אימתי פי' עתה,

על, Erheben
loben, schätzen, vergleichen,
עלוי, Schätzung
עליה, das Beste, das Vorzüglichste
בני עליה, die Himmlischen
Erhabenen (würdig in den Himmel zu kommen)
עלוי, בפרק ז' דתמורה (דף ל"ג)
ומקדישין אותן הקדש עילוי. פי'
אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק
הבית אין משנין אותן מקדושה קלה
לקדושה חמורה כגון שלמים לעולה
ומקדישין אותן קדשי מזבח הקדש
עילוי לשם קדשי בדק הבית, ואותו
עילוי נותן לבדק הבית כדאמרינן
בערכין (דף כ"ח) מחרים אדם
את קדשיו בין קדשי קדשים בין
קדשים קלים אם נדר נותן דמיהן
פי' שאמר שור זה עלי לעולה
שחייב באחריותו כיון דלא סגי דלא
מקריב ליה נותן דמיו לבדק הבית
ואם נדבה הוא אותן קדשי מזבח
שהקדיש לעילוי כיון דנדבה לא
אמר עלי אלא אמר הרי זו עולה

עלה, (על) Ursache
Vorwand, (Mäppe)
על, בנ"ק בגמ' (דף י"ב) המכיר
עליו כל שבן שעילה מלא פירוש
עלילה (ע"כ ברכי'לאות בעין ע'לה)
בכתובות (דף כ') והאמר ריש
לקיש בסוף גמרא דנזיר (דף כ')
עילה מלאו טיהרו כל ארץ ישראל
פ"י: עלבת פי' כליע מלאי ואמ'
בטומאה שהיו מחזיקים את הבלע
מתה וטיהרו כל ארץ ישראל (ע"ב
בדיעאל ואלא עלעין בפרושי אם
בן לא והשמך אותיה פירוש עלה
(הבלע).

על, Joch (ein Feldmaaß)
על, בפרק ב' דכלאים (דף ב"ד)
אפילו אמות מלא זה עול שהדוכי
(והוא דומה העול שחורשין בו
בשרן).

עלי, Mörserkeule
עלי, בגילה (דף י"ח) אין נוטלין
את העלי לקצב עליו בשר פירוש
עלי בוכנא שבותו בה הריפות
והפוקה וכיוצא בה במדיות מלאכת
האוכל ואינו עומד לבשום בו מיכי
מאכל לפיכך זה עלי דבר שמלאכתו
איסור (ע"כ כאן מקרא זה בתוך
בריפות בעלי).

על, Füllen (vom Esel)
על, בשבת בגמרא (דף קל"ב)
בעלי אתוני. ועירים עשרה
תרגום ועילי עשרה.

על, Recht עללא, kommen
על, מ"ב את לפני על קדשי מ'
תבואת הגדה עללת פקח.

עליל, Oeffentlich, offenbar
עליל, בראש השנה (דף כ"א)
בין שראוה בעליל (גמרא) מאי
משמע דהאי עליל לישנא דמגלי
הוה דכתיב בעליל לארץ בסנהד'
(דף י"ד) שאפילו כמלא בעליל
קרוב לעיר מלוה לעמוק בפרידה,
בב"ר פרשה ד' בעליות (?)

עליל, Gemacht, geeignet
עליל, בפסחים (דף י"ח) יתיב
לשמא את המסקין שהן עלולין
לקבל טומאה, מן קרורי ומן עלולי
כבר פירשנו בערך שלהר. זו
מעיד על עלשי.

עללות, Träublein
עללות, בפרק ז' בפיאה (דף
פ"ו) כרם שכלו עוללות (שאין
להם לא כתף ולא נטף).

עלעל, Durchstürmen, umhertreiben, umherwehen, brechen,
על, בהמדריך פרק ז' בכלאים (דף
ל"א): הרוח שעלעלה את הגפן
על גבי תבואה פירוש סוערה
תרגום רוח סערה רוח עלעולא.
בחולין (דף כ"ב) מתקיפי בני יונה
כשרין? משיעלעלו, הוא חני
לה והוא אמר לא ואפרוחיו יעלעו
דם, ותימא? אמר אביי מכי שמיע
גרפא ואתי מיניה דמא: אמר
המחבר ס"ל הרמב"ם פירו' הרוח
שעלעלה את הגפן פעל בגזר מת'
צלע: עלעא וזה כפירו' התוס'
בחולין גם יעלעו דם (איוב ל"ט,
ל') כ"לע, מתרגמינן עלעם והיינו
משיעלעו דממא גרפא ואתי דם

מלל עות, ופירו' כעריך במסכת כלים נראה עיקר ואולי טעם משיעלעלו משיגביהו עוף בכנפיהם (flattern, sich umhertreiben)

עלב Kühn, verwegen, vermessen, schmähen, plagen, spotten,

עֶלְבּוֹן, Plage, Spott, Noth, Unverschämtheit

עלוב עלובה, bedauerungswerth

עלב, במסכת (דף י"ז) כילד קיק ורשע עלוב ושכיבו עלוב פי' כלומר מחכי פי, בגטין (דף ל"ו) אמר פרוזבול עולבנא דדייני הוא פי' חולשא דדייני דמפקעי ממונא עלובה כלה שמזנה בתוך חופתה פירוש חצופה כלה. תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן וכו' ואהביו כיום מאדם תרגום ולעליבין מבני אינשא אם היום תהיה עבד תר' תתעלב, נלמדים עם עני ודל תרגום עם עניותן ומקבל עולבן, בפרשת ואלה יקיום בויקרא רבה וכהן משיח פסח, אמר רבי לוי עלובה מדינתא דאסיא פסגריטום (פ"ב פירוש לב ניגון וכו', פועל פלגין פני סברו יקריו ומכוונו).

עלם, Welt, Zukunft

עלם, בברכות (דף י"ז) עולמך תראה בחייך פי' מעין אותן טובות שעתיד הקדוש ברוך הוא לשלם לך לעולם הבא תראה בעולם בחיי' בסנהדרין (דף כ"ד) בעניין סנחריב כי מטו עלמין אמרי בעלמין פי' מקום ששמו עלמין כלומר ירושלם שהיא בית העולמים. בויקרא רבה ויהי ביום השמיני הוא ינבגנו עלמות, עלמות בעולמות עלמות בריאות עלמות כאילין עולמתא סד"א בתוך עלמות תופפות, עלמות ח"ע אתכסיא (רשה ערכו) עלמות בני עולמות.

עלם, Starr

עלם, סוק ואלמן תרגומו חקף ועילם (פ"ב כמו אלם).

עלם, Sich sanft aufschwingen

עלם, כנף רננים נעלסה כנשא עולה במכות (דף ס"ו) בבכורות (דף כ"ו) עיין בערך גא (פ"ב גם לא הביא ואולי נשמט).

עלף, Verschmachten, ohnmächtig seyn,

עלף, בחולין (דף ג') שמא יתעלף בשבת (דף ט') ולכתחילה אמאי לא גזירה שמא יתעלף. פי' לשון עיפות. כמו אל רעב יוכה ויתעלף.

עלץ, Sich freuen

עלץ, בערובין (דף כ"ג) כלפיכנו היכן רבי אלעא נפק אמר להו עלץ נבערה אתרוגית פי' הנפיננו הראה לנו עניין לופה ודומה, לפון עניין לפנת פענת כלומר היכן טמון עלץ נבערה יש מי שאומר שמא שבשא אשה כהנת מזרע אהרן והיא אתרוגית עירכית מנכות הכפרים, בנילה (דף ל"ג) מאי חירכית? אמר רבי יהודה עירכית אמר אביי בעי מקלויתא אתרוכית היא אשתו אתרוגא שכנד כשא אמרה, ויש אומרים שמא

שנה מסכתא מתורת כהנים כגון
שחיטת קדשים וכיולא בהן עירכיא
כלומר משנה הילוכה, אחרונית שגרסה
באחרים ימיו (עיין רש"י שם).

עלש, Endivie

עלש, בריש כלאים (דף כ"א)
עולשין ועולשי שדה ירושלמי
עולשין טרקסימון, עולשי
שדה, עולשי' כרשין כרפס בריש'
שדה קפלוטין, פירו' עולשין
שנפרדם (דמישטקי) עולשי שדה
שנשרות (מרשטקי) ובלעז סיכל"רי
ויש אומרי' בריש פ"ינייו[1] (א"נ
תרגום בפסוק דומה דודי לצבי על
תמכה ועולשין וטירין ופירוש
טרוקסימון בלשון יוני עשב
הנקרא סכריבי בלשון ישמעאל
ואיכטובין גם בלשון יוני ורומי ופי'
קפלוטין בלשון יוני כרשים שיש
להם ראש עיין כל אחד בערך שלו).

עלת, (עלש Siehe)

עלת, במגלת איכה כמו פשעני
אין דעוליתא מרירן בסימא חמיע
עלשי שדה עולתי (א"נ כרכבי"ן
כתוב בנוסחאות).

עלת, (אנטל Siehe)

עלת, בעירובין (דף כ"ג) עלת
נפקא נבך פי' עלת אנטל שמעלה בו
היין נפקא כמו דסכיקוף פכס
לכך כלומר הגיע לשולי הכד שאין
בו יין, וטעון כשרייא. ספר אח
ירדאן פי' ילכו התלמידים לבית
או מעדי כמר איכו מגופה של קני
כלומר פותקין כד אחרת לשתו
התלמידים. בשבת (דף קי"ט) אשי
בים מרגניתא זכנה י"ב עילית
דדיכרי. ובבבא בתרא (דף קל"ג
אזל זבן בוניתא, קרעה אשכח ב
מרגניתא וכו' עד שמוה כיהלי בי'
עיליתא דדיכרי פירו' כלי קט
כמו אכשל.

עליתא, (אליתא Siehe)

עליתא, בסנהדרין יש לכו מ
אחר ועיליתא שמון, בעל הערו
גרס אליתא עיין שם.

עם, verfinstern, verdunkeln

עם, בברכות (דף כ"ג) אינצי
להו' אוממות או עוממות
ארוים לא עממוהו עממוה
כהם אורם, תר' כהה הכגע עמא
סבחשא, וכהתה כל רוח תרגומ
ויתעמי כל רוחא.

עמד, Stehen

עמד, בפרק ה' בתמיד (דף ל"ג)
ראש המעמד היה מעמיד את
הטמאים פי' היו עומדין ישראל על
הקרבנות בירושלים. ויש להם ראש
לה עמידם לתפלה ורואין התמיד
כדתנן בתעניות (דף כ"ו) אילו הן
המעמדות וכבר פירשנו בערך

---

1) Crispigno, Crispino, Crispina (ital.) Hasenkohl, Hasenstrauch, Gänsedistel, Sonchus Lin.

2) κράμβη, Crambe, Meerkohl.

אנו. בכתובות (דף כ"ח) מעמד
מושב היה לאלוכי במקום הוה.
נב"ב (דף ק') תנו רבנן אין פוחתין
משבעה מעמדות ומושבות למת
כנגד הבל הבלים וכבר פירשנו בערך
נרך. נב"ר פרשה ס"ג ויהי
בהקשותה כתוב אחד אומר נצב
ה' ועומד לדין עמים וכתוב
אחר אומר כי הם אהב לאפום את
כל העמים? כשרן את ישראל מעומד
מקבל הדין ומפטר הדין, ועובדי כוכבי'
קמיושב מסלקין ומדקדק בו. ויבמו'
(דף ק"ו) ישיבת' אהיא עמידתם
פי' ישיבתם בלא יבום או היא
עמידתם ובן שנתקיים יפה אמר
לו ואם ידעה בלום וידעת אבלום
אינו שמבון לשם ייבום. ברים
נגעים (דף ל"ז) להסגיר את
העומד בסוף שנאמר ראשון הבית
ואם בעיניו עמד הנגע. בזבחים
(דף ע"ד). שנתערבו נפילה נמו
מנדקא קסבר עמדה צריכה מעת
לעת, הלכך צריכה בדיקה. עמוד
השחר פירוש הרעי היוצא משפה
בתחלתה ולח ובהיותו יבש יוצא כמין
עמוד סילון הוא קילוח השמן שיוצא
כמו כסילון, כבר פירשנו בערך
הדרקון וירקון, בברכות
בגמרא (דף כ"ח) רבי נחמיה
בר ישראל עמוד הימני פירוש
שני עמודים היו במקדש ועליהן
כל הבנין. בפרק קמא בערלה (דף
צ"ט) המעמיד בשרף הצלף פירוש
המדבק אברי כלים בקומוס של ערלה
וגו שאמרים המעמיד בו קלב'

ושקפתו (פ"ב לא דקדק שמברש
שדבק שברי כלים כי בפירוש איתמר
בעבודה זרה (דף ל"ה) מפני מה
אסרו גביכות של גוים? רב נחמן בר
יצחק אמר מפני שמעמידין
אותה בשרף של ערלה) בפרק שני
בידים (דף ע"ה) רבי יהודה אומר
שנסוף אינו מטמא עד שיעשה
עמוד. ברים שקלים (דף מ"ז)
העמוד שהיה מכוון כנגד האוכל
פי' כשיוציאו הכרובים והקפלטות
והבללים יעשו באמצעיתם מן עמוד
ובראשו תרמל ובו סודע.

עמדה, (Wohlstand)
עמידה, Nachtgeschirr
עמדה, ירושלמי שבת פרק ט' לא
רצה לקרות עמדה וקורין אותה
עמידה ובנ"ר עמלת כבתוב בערך
סרסון (פ"ב פי' בלשון יוני עביט
של מי רגלים): רבה הרמב"ן
פרשת כי תבא פסוק לא תתעשר בה.

עמה, (אימא Siehe)
עמה, בלשר של גבי העימה.
פ"א איפה וכבר פירשנו במקומו.

עמל, Sich ermüden
sich in Schweiß bringen
עמל, בשבת (דף קמ"ז) אבל לא
מתעמלין פירו' פושטין ושקפלין
ארועותיהן לפניהם ולאחריהן וכן
רגליהן על גבי ירכותיהן ומתחממין
ומזיעין והוא במין מעשה רפואה
ואסור.

עמילה, Amylum, ἄμυλον
Kraftmehl, ohne Mühle gemahlen
עמילם, בפסחים (דף ל"ו) אף

אמרו בפת עמילה ואמרו בפת שאינה עמילה פירוש פת עמלה לחם הפנים שהיו בה ג' דקיפות ביד ות"ק בעיטות ברגל פת עמילה דפ' במה אשה כבר פי' בערך יי"ג.

עמל, Auslage, Unkosten

עמל, בבבא מציעא (דף י"ד) איכון ועמליסון ושבקיסון פי' איכון דמיהן עמליסון הוצאותיהן שבקיסון מה שהשביחן.

עמלן, Mehlteig (vom Kopfe den Tux abzunehmen)

עמלן, בפסחים (דף מ"ב) ועמילן של טבחים בב"מ (דף פ"ו) לעמילן של טבחים, פירוש הפת שעושין לשאוב הזוהמא של קדירה (א"ב פי' בלשון יוני ורומי קמח או מין דגן הגרוי במי' עד היותו רך וכותש על הפרד המורסן ושט על פני המים, וכאשר ישפכו המים והוסר המורסן, ויתם בכלי חרש חדשים הדגן אחר השמש עד יבושת כל הלחות, ועושים המבשלים ממנו מאכלים שונים, אבל בירושלמי אמר רבי חייא בר בא לעמילן מביא סלימת שלא הניחו שלים וכותבן פירש עמלן (ἀμαλλα Garbe) בלשון יוני באופן אחר מלילות או עומר שבלים ונוא חדש כי הלבו חז"ל שפירוש מלות הרבה אחר לשון יוני).

עמלא, Zins, Steuer

עמלא, בכתובות (דף ס"ט). ובבבא בתרא (דף ס"ו) מגבינן מעמלא דבני מדינא משכירות הבתים.

עמלק, (Amalek)

עמלק, בפסקא דזכור עם ילק פרח כהדין וקלא עם לק שבא ללוק דמן של ישראל.

עממי, Heiden, (von עם)

עממי, אפשר בעממי, בר"ה (דף כ') כבר פירשנו בערך מם: (ראה שבת דף קל"ט ע"ב).

עמון, (Ammon)

עמון, ביבמות (דף ט"ז) שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר ג' דברים, ערה כנה אסורה, עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ובחגיגה (דף ג') הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית, כדי שיהו עניים סומכין עליהן שיהו מתפרנסין מהן, פירוש קדושה ראשונה מה שקדשו עולי מצרים שיצאו בה קדושת שביעית קדושה לשעתה, כל זמן שדרו ישראל בה, ולא קדשוה לעתיד לבא לאחר שנחרבה ועולי בבל כשעלו לא קידשוה והניחום שלא יהא בהן קדושת שביעית.

עמוס, (Amos) Stottern

עמוס, בויקרא רבה פרשת נו אהבת צדק שלמי. אם עמוס היו קורין אותו פסילוסא אמרין הקדוש ברוך הוא לא הוה ליה לאשראי שכינתיה אלא על הדין פסילוסא פי' קטיע לישנא דאמר ר' פנחס למה נקרא שמו עמוס על שם שהיה עמוס

נאמו (פ"ב פסילום ψελλος) בלשון יוני כלעג (Stammla לשון.

עמעם, Darüber wegsehen, Dunkel, finster seyn. עמעם, ירושלמי בפרק קמא בשבת ועמעמו עליה והתירו פת של גוים מקום שאין פת ישראל מצוי מפני חיי נפש (פ"ב תרגום ועיניו כהש מיתהי עמעם): (וכן בספר רבה פרשה ט' ולא שיהא הבעל רואה ומעמעם ר"ל מחשך את עצמו כאלו אינו רואה).

עמץ, Zuschließen, verschließen, עמץ, בפלק סנהדרין בגמרא (דף ק"י) עדיפא קדם כל דחמי לה דהוא אלהא ערטיל עמיץ עינוי וכו' פי' כמו עוצם עיניו (פ"ב ומזה ענין אין מעמצין את המת, בשבת (דף קנ"א), ובעל הערוך גרס מאמצין בערך אמץ ובתוספות משמע כל הגרסא).

עמק, Thal, tiefliegende Ebene, עמק, בבראשית רבה פרשה מ"ב עמק השדים ג' שמות נקראו לו עמק שדים שהיה מגדל סדנין שהיו עשוי שדים שדים שמכיון לא נכוו בשדים עמק שוה ששם השוו כל אומות העולם וקצצו ארזים ועשו לו בימה גדולה והושיבוהו למעלה ממנה והיו מקלסין לפניו ואומר שמענו אדנין. סוכות שהיה מסוכך באילנות וכו' וגם כ"א וישלחהו מעמק חברון והלא אין חברון אלא בהר? ואתה אמרת מעמק? אמר רבי אחא הלך להשלים העצה העמוקה שנתן הקב"ה בינו ובין חבירו הנאה הקבור בחברון ועבדום וענו אותם והגומר בסוטה בגמרא (דף י') את מצבת אשר בעמק המלך בעצה עמוקה של מלכו של עולם, שנא' הבני מקים עלך דעה סניותך כיולא בדבר אתה אומר וישלחהו מעמק חברון וכו' בילמדנו וה' הולך לפניהם יומם וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט ונשפטתי אתם על עבודת אלילים ועל ג"ע ועל שפיכות דמים לא כתיב אלא על עמי ונחלתי ישראל.

עמק, Tief, weiße Rabenkrähe, עורב העמק, עמק, בחולין (דף ס"ג) את כל עורב למינו זה עורב העמקי והוא עורב לבן וכן הוא אומר ומראהו עמוק מן העור כמראה הצמח העמוקה מן הצל.

עמק, Thal (als Ortsname) עמק, בפרק ט' בכלים (דף י') סנדל עמקי פירוש על שם מקומו כדכתיב שארית עמקם גרסינן בתעניות (דף כ"ח) עיר המוציא ת"ק רגלי כגון כפר עמקי.

עמק, Tief, hohl, עמק, תרגום שאת או ספחת עמקא או עדיא.

עמק, Sich hinstrecken, dehnen, עמק, תרגום וסרוחים על ערשותם: ועמקין על ערסתהון.

עמר, Welle

עמר, בשבת (דף כ') עמרניתא דניני ביני פי' לשון צמר שיש בין קליפ' ובין האילן רך, כעין צמר בארץ שמו לכש, עמרניתא דערבא שמו פתילת האידן.
בחגיגה (דף ט"ו) כל עמר דנפיש לאורה סליק, פירוש כל אותו צמר המופנין ליורה גדולה לצבוע שולה במלה הצבע יפה אמר ליה דעל גב אימיה נקי כלומר כל אותו הצמר שהוא נקי ואינו מלוכלך בטיט קולט הצבע יפה, כך ר' עקיבא, מתחילה היה יפה עלה בשלום וירד בשלום אחר שמתחילה לא היה כגון לא ירד בשלום (א"נ תרגום כצמר כעמר בלבוש עמר).

עמר, Heu, (Garbe)
עמר, בשבת (דף צ"ז) עמיר במלא פי טלה כמו וכעמיר מאסרי הקוצר, ותורא כהנים בפרשת קדושים תהיו תצוב ככה לפניהם תבואה בקשה אלמן כעמיר תמרי' בהגדות מכלל דעמיר קש של אלמן ופירוש התבואה בקשה כלומר הנח לפניהם התבואה עם הקש שלא תסיר הפרי מן הקש שלו ותתן לו הפרי ותטול לעצמך הקש.

עמר, Sclavisch behandeln, zur Arbeit gebrauchen,
עמר, בסנהדרין (דף פ"ה) הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו ברשותו וישתמש בו שנאמר והתעמר בו ומכרו פירוש ענין שימוש.

עמר, (עומר .hebr)
עמר, דבי ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת משלש סאין.

ען, Antworten, entgegnen
ען, בב"ק (דף פ"ט) עני מרי לגור על פי צלוחיתו הוא צריך. בסנהדרין (דף ט') ואמר רב נחמן המשאיל כלים לעדות אמר ליה רב ששת עני מרי ארבעין בכתפיה ובשר. ובמכות (דף ה"א) אמר ליה רב נחמן עני מרי ארבעין בכתפיה ובשר, פירוש עני אדוני הוא חייב מלקות אף על גב דלא ידעינן אי בעל ודאי כקיטין מלקין על לא תענה השמועה. במכות (דף י"ג) אמר ליה עני מרי משמיה דרבי, פ"א ענה מרי פי' אמר ליה אביי לרב משמיה היינו לי מרי אי אמרה רב חסדא משמיה דרבי.

ען, Strafen, züchtigen
ען, בשבת (דף ל"ג) על עינוי הדין פירוש הדיינין שמענין את הדין לאחר שיודעין הדין מאחרין אותו עיוות הדין, הדיינין שמעוותין הדין קלקול דין, בעלי הדין שמקלקלין את הדין.

ען, Sich auslassen über etwas
ען, ביומא (דף כ"ב) כענותי לך שאול בן קיש מלך ישראל, בכתובות (דף ס"ז) נענותי לך קום אכול אילו, ב' אביונים שייבי: פי' דברתי יותר מדאי.

ען, Wechselklage singen
ען, בסוף מעקין (דף כ"ח) נשים במועד מענות אבל לא מטפחות

וכו' עד עיניו שעוכות כולן כאחת קינה אחת אומרת וכולן עוכות שנאמר ואשה רעותה קינה תרגום ואתא לקברתה עינויא.

ען, Mangel an Einsicht haben

ען, ביבמות (דף ל״ב) ושואל אמר בעניותינו לרישא נמ פי' עניות חכמה שאין בנו כח לברר הספק.

ען, Zeit, Periode, Epoche

ען, בפרק ח' בסקאלים (דף ס״ד) ובשבת (דף פ״ו) ר' ישמעאל אומר פעמים שהם ד' עונות ובסוף גמרא דעבודה (דף פ״ו) כמה היא עונה אמר רבי יוחנן או יום או לילה וכו' בריש נדה כל שעברו עליה ג' עונות דהיינו שמנה, בפרק ד' דפיאה (דף ו') המקדים פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות, בברכות רבה פרשה ל״ד מן ענתה דיהבת ירך עלה איבשמית פירי זמן ועת ביבמות (דף מ״ד) עלה טובה קא משמע לן ד' אין, עפי לא, כי היכי דמשמשינהו עונה בחדש פי' ר״ח ז״ל כרם הראשון בערב שבת שימש מטתו, בפרק אף על פי עונה של תלמידי חכמים אימת? מערב שבת לערב שבת. אשר פריו יתן בעתו זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת, וגם על זה פירוש שבו בכרם הראשון וקשיא הא דתנן בסוף פרק (דף ס״ד) אף על פי שאמרו ומובלת עמו מערב שבת לערב שבת ומפרש ר' יוסי בר' חנינא אמר תשמיש.

ען, Schaf

ען, תרגו' לאן ובקר ען ותורין.

ענב, Beere

ענב, בסוכה (דף ל״ג) היו ענביו מרובין מעליו פי' פרלידין.

ענב, Kern

ענב, בפיאה בפרק ו' (דף ע') רואין אותה כאילו היא ענבה של שעורים פי' קמה של שעורים דאמרינן בסנהדרין ירושלמי בפרק כהן גדול רבי עקיבא דכפר אמר אומר עדשים אין אלא שהיתה ענבה שלהן כשל [illegible]ין יפה ושלי: (ובגלי כתוב ענוה).

ענב, Blatter, Blase

ענב, בעבודה (דף כ״ט) מפרסין באי עינבתא פרונקא דמיעותא פי' פורסא, אי הכי ליתי עינבתא בת מינה, פי' ענבים שהיו מרליכן כאותה פורסא אם היא לבנה יעביר ענבים לבנים, ואם היא שחורה יעביר עליה שחורים, בבכורות (דף ל״ח) אלון כהו ועינב פירוש שיש בעינו כעינבה.

ענב, Fügen, flechten, binden

ענב, בפסחים (דף י״א) ענינה קטיר' מעלייתא היא, וירכבו אם הסוס תר' ירושלמי ויענבון.

ענבל, Klöpfel

ענבל, בפרק י״ד בכלים (דף י״ד) העינבול והליכורא בשבת (דף נ״ח) מתיב רבא מהא דתנן בסוף מסכת פרה (דף נ״ז) הזוג והעינבול חבור פירוש הברזל שבתוך הזוג המקיש בדפני הזוג ומשמיע

הקיל ועוד מפורש בערך זוג (א"ב
פירוש בלשון יוני שם כולל לדבר
הכאן תוך דבר אחד. ונפרש בעגלה
נקרא כן גם בלשון רומי מין מסמר
הקבוע אצל האופנים שלא ימוטו
ויפלו לארץ).

ענג, Wonne, Lust
ענג, באבות דרבי נתן בפרק רבי
נתן אומר אין לך אהבה כאהבה של
תורה רבי יהודה אומר כל המקבל
עליו תענוג העולם הזה (נ"ל אין)
נותנין לו תענוג העולם הבא.

ענג, Säu[illegible], sich verspäten
ענג, בב"ק (דף פ') ובלבד שלא
ישהא את העגונה שנכן שלשים
יום פי' אחרונה כמו הלהן תעגנה
כלומר תתאחרו: בנוסחאות דדן
כתיב עגונה וכן עיקר.

ענה, Ana
(Sohn (1 M. 26. 20) oder
Enkel des Seir (das. 2.)
ענה, בבבא בתרא (דף קט"ו)
מלמד שבא כנען על אמו והוליד
ממנה ענה. פירוש לפי שאמר לו
הצדוקי ומה בת בנו הבאה מכח
כחו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל
שכן? והיו צדוקין בטעותן אומרי' כי
הבת' אינו יורש במקום בת אביו
ובקש רבן יוחנן בן זכאי להשיבו
מתוך דבריו ולא רצה להתמשל
בראובן ושמעון והתמשל בכנען וענה
וכך אמר לו, מה אתה מוצא בכנען
שמת והניח בן איש בנו שבות בן
בשר אלא כמלאה. בן בנו שבא בשר
אלא כמלאה. בן איש שבא מכח כחו
יורש אותו וענה עצמו שהוא בן
מכחו אינו יורש אותו מתוך שסותר
אגודה א נגד זה כתפרדה הקבלה ז
נגד זו זה פירוש רב סעדיה גאון
זכרונו לברכה. פי' אח' של ר"מ"ל בא
ורמה שאפשר פי' ש ענה נקבה שלשעיר
קראן בנו של שעיר כמו לוטן ושובל
ולכנען ללמדך שבן הבן הרי הוא
כבן ובולן כמו קן, ואין הפרש בינים
לומר שזה כמו חם בן בתו, השיבו
הצדוקי אין לך ראייה אלא זו ובכך
אתם פוטרים? השיבו לא יהא מקר'
שהבלתי מן התורה בשיחה שלכם
כלומר איככם באים מכח קבלה ולא
מכח הלכה אלא דברים מדעתכם
שהיא כשיחה בטילה. ור' גרשם זכרונו
לברכה פירש כרב סעדיה ולא תהא
תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה
שלכם? א"ל אותו קל והומר שאתם
אומרים מופרך הוא דהא לבת בנו
שכן יפה כחו וכו'.

ענו, Demüthig, unterdrückt, bescheiden
ענו, עם עני ודל בבלשים פר'
עם ענוותן עני. ורוכב על חמור
ענוותן דשב על חמר עני בלשון.

ענוה, (Siehe ענב Rosa)
ענוה, בריש פיאה (דף ב')
ולפי הענוה פירוש קטה כדפרשינן
לעיל בענב פירוש אסר קשורה הדבר
ספרוד בלשון הקדש קרוי ענובת
תרגום לולאות ענובין, וכמו
עניבה נקשרה והכא שאמר
הענוה נו"ו שוה במקום ב' וי"ש
לפי ענוותו של בעל הבית מן

ועכוואן תרגמי פי' לפי גודל הדד ולפי רוב הענביים, שההו מרובה וענביים מועטין, נותן לפי שההו, שההו מועטה וענביים מרובין נותן לפי ענביים.

ענג, Zagel

ענג, שבבא השל פר' ירושלמי ענות שלא (אנחות כתיב).

ענטב, Entab (Ortsname)

ענטב, בר"ה (דף כ"ח) ז"ל לענטב וקדשיה לירחא פי' מקום (א"נ בנוסחאות עין טב כתוב).

עני, (Der Arme)

עני, נקדושין (דף כ"ט) עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה מהו? אמר ליה נקרא רשע.

ענמלך, (Siehe ארמלך)

ענמלך, בפרק שני מדות במנחות (דף נ"ג) ענמלך דענבי לזרוע נקרא פירו' כיום שעינב לחנו כלום שמשייע לו ורק כגרולא נגרוח.

ענניתא, (Zungenhäutchen)

ענניתא, בחולין (דף מ"ד) כרישא הכיא דביני ביני דאתי לקיאה דרב אשי סבר למיטרפה, אמר ליה טובא מר כל הני עיזי (קרוי כתוב) בריתא הכי אית להו וקרו להו טנאי עינונייתא דוורדא.

ענץ, (Siehe אניצי)

ענץ, ענוצי פשתן כבר פי' בערך בשני (א"נ עיין ערך אנץ).

ענק, (Arab. Hals)

ענק, בברכות (דף מ"ד) ותענית (דף ק"ח) במימרות דרב חסדא הקי בר בי רב דונק. בשרא לווכין עונקא דאית ביה תלתא מיני בשרא, פירוש מן הלואר בלשון ערבי קרין לצואר ענק, והוא מקום שזיעה ויש בו שלשה מיני בשר שמן וכחוש ולבן, כסף גרונכי תרגומו אתרגמו עונקין רוממות אל בגרונם תרגומו דאלהא בעוקתהון עונקיא ושירי ידא תר' הטיפות והשירות.

ענקלין, (Siehe אנקל)

ענקלין, תרגום והשפתים שופת אחד וענקלין נפקין מנה חד, ראה ערך אנקל,

ענקמון, ενακμος (ενμακηίον)

ענקמון, בבראשית רבה פרשת ס"ו ויקרא את עשו למדינה שהיתה מבחנה ענקמון למלך (א"נ פי' בלשון יוני איש חוק ובריא) ובמדר רש שה"ש בפסוק אחוז גרם איסתפרין ראה ערך אספטי.

ענקוקלות, (Unreife Trauben [1])

ענקוקלות, והמרכים והזוגן בפרק קמא דערלה (דף כ') פי' פרכים שבראשי הגפנים כמו שפירש רב אחא משבח' בשאילתו' וסי ניכהו קנוקנות כדאמר קנוקנות גפנים: אמר המחבר מ"ל ובתלמוד ירושלמי מפרש רבי חייא בר אדא

1) Bevor sie den dritten Theil ihrer Größe erreichen.

שלשון נוטריקון הוא ענין דלקו תלתיהון, כלומר שלקו קודם שהביאו עליה בשולן.

ענתא, Zeit

ענתא, מסכת ברכות דירושלמי פ' מי שמתו אתת ענתא דנשיאות כפים ולא שאלין ליה, אתת ענתא דמיכלא ושאלין ליה, פי' עת ויש מפרשים לשון עבר נהרא ובעננת (עזרא ד' י"א) מענין זה. ובבראשית רבה פרשה י"א בענתא דאריסטון פי' עת סעודת להרים ובמדרש קהלת מרעא ענתה דישראל סלקין לריגלא ולשון כענת בעזרא הוא כמו שיאמר כלעו מונד זה וויטער לבלי פרנות במילין ללא אורך ובן גמיר וכעננת, שלם וכעת.

(עסה) מעסה, Mus (von Graupen, Gries, Mehl).

עסה, בברכות (דף מ"ב) אף לא מעשה קדרה שליש, בנדרים (דף מ"ט) הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אמעשה רותחת (גמרא) אמר אביי תנא כל מידי דמתבשלא ביה רפתא תבשילקרי ליה. פירוש חטים מבושלים ואלו הן חילקא טרגיס, זריז, ערסן.

עסה, Teig, Masse

עסה, בקדושין (דף ע"א) כל הארצות עסה לארץ ישראל ובסוף גמרא דכתובות (דף קי"א) דאמר מר כל הארצות עסה לארץ ישראל אבן חולין לגבי ארץ ישראל וארץ ישראל חולין היא לגבי בבל. אלמנה עיסה כבר פירוש בערך אלמן בפרק ב' במכשירין (דף ס"ו) אם היתה את עיסה פי' לשם. כקו נפר' ב' במעשר שני (דף ס"ו) כרשיני מעשר שני יאכלו צמחין' ונכנסין לירושלם ויוצאין נטמאו, רבי טרפון אומר יתחלקו לעיסות פי' חטין המבושלין נקרין עסיות (א"ב לעיסות כתוב בנוסחאות ופירשו המפרשים לעסות טהורות שיעשו בכל עסה ועסה מן הכרשנים טמאים פחות מכביצה).

עסה, Knirschen

עסה, תרגום חרק עלי שנימו מעסן עלי ככיהון.

עסום, Wegwart

עסום, בפסחים (דף ל"ט) ועולשין ומר ירוקא: א"ב בנוסחאות כתוב עסום ועולשין ומר יולא (והם מיני ירקות מרים) בדפוס וויען כתוב כגרסת הערוך.

עססיות, Gemüse (von Hülsenfrucht)

עססיות, בסוף גמרא דפרק קמא בשבת (דף י"ח) לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין פירוש בתשובות אחד ממיני קטנית שגדלין בארץ ישראל, ובבבל אין נלוין לא עססיות ולא תורמוסין (א"ב יש אומרים ויש חסיסים ויש עססיות ולא ידעתי אם כולם מין קטנית או מין קטנית אחד או מיניה שונים).

עסק, Streit

עסקן, בבבא קמא (דף

ובכתובות (דף ל"ב) דאותן שמכר
שדה לחבירו שלא באחריות ויצאו
עליה עסיקין. ברש גמרא דפרק
שבועת העדות (דף ל"א) ואשר
לא טוב עשה בתוך עמיו, רב אמר
זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח
שדה שיש לה עסיקין פירוש
ערעורין (א"ב לשון מקרא מר'
כי התעשקו עמו פרי' שהתעסקו
עמיה).

עסק, Sich beschäftigen, Etwas betreiben
עסק, בפסחים (דף פ"א): לא
אם אמרת בשאר מצוות שכן לא חייב
שכן אין מתעסק במתעסק
שאם נתכוון להגביה את התלוש וחתך
את המחובר שפטור. תאמר במעילה
וכו'. בסנהדרין (דף ס"ב) המתעסק
בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה
והמתעסק בשבת פטור מאי
טעמא דמלאכת מחשבת אסרה תורה
פי' חלבים, שאין בכוונה לאכול אלא
קא סבר רוק הוא ובלעו, עריות, לא
נתכוין לביאה אלא להטיח בכותל
ובא על הערוה, שבת, כגון שנתכוון
להגביה את התלוש וכו'. בסוף שבת
(דף קל"ז) אמר ליה מתעסק
בעלמא הוא. בכריתות (דף י"ט
ע"ב) מה נאמר אשר חטא בה? פרט
למתעסק ובזה הפרק מתעסק
בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה
מתעסק בשבת פטור, מאי טעמא?
מלאכת מחשבת אסרה תורה, בסוטה
(דף מ"ד) מר קרי ליה מלוה ומר
קרי ליה רשות בהא מיהא כעוסק.
במלוה שפטור מן המלוה זה לכל
הפן תרגום עידן לכל עיסקא
(א"ב פי' בלשון יוני פעל המשתדל
לעשות דבר מה). עסק בפ"ק
(דף כ"ב) רבה מטעם נעסקו. לא
רבה איכו ממעט פי' ליטא וליתן
במסורתו כל היום, אם רבה בשאר
המתים הרשות בידו אבל על אביו
ועל אמו ממעט בעסקו ואפילו על
ידי אחרים. בב"מ (דף ק"ד) האי
עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון,
עבדו ליה רבנן מילתא דניחא
לתרוייהו, פי' ניחא למלוה דאי אנכסא
הוא למפרע מיהא פלגא דאיתא מלוה
על המתעסק בעיסקא ואי
מטי ביה רווחא שקיל פלגא דפקדון
ברשותא דמריה קאי ולא מתמי
בגניבות ושומר שכר הוא עליה דהא
שקיל אגר טרחיה וגוונא דמי מלוה
דאי מתניסא הוא פלגא המלוה
עליו בלבד ואי אית רווחא שקיל
מיהא פלגא. בבבא בתרא (דף ע')
שטר ביה והולך על היתומין וכו'
עד דאמרי נהרדעי האי עיסקא
פלגא מלוה ופלגא וכו', בכתובות (דף
פ"ג) תנא עיסקא רבה וקתני
עיסקא זוטא, בקדושין (דף ל')
איכא בינייהו לאגמורי עיסקא.

עשר, Zehn, verzehnten
עשר, בברכות (דף נ"א) עשרה
דברים נאמרו בכוס של ברכה וכו'
הדחה מבפנים. ושטיפה מבחוץ כאי
כרב אשי דאמר על הארץ ובברכת
על הארץ מוזגין עליו מים מפני כי
הוא יין חי דקיימא לן בברכת הארץ

נותנין לתוכו מים אם הוא חי, דהא
אמרינן מדין קבמים לרבי אליעזר
בכוס של ברכה שאין מברכים עליו
עד שיתן לתוכו מים, אלא כמשמעו
עישור בתלמידים רב חסדא מעשר
בגעלי, פירוש היה נותן לשבח לימין
המברך ולשבח לשמאלו כוסות, ובשאלת'
המברך ברכת הארץ מוסיף אחר
אלו הכוסות כנים שביד המברך
עבשיו של יין שנותן מזוג הוא במים,
וניטוף דמפטף או פרים מדרש
שריפי' מקבלו בשתי ידיו והוא
בימינו ורבי יוחנן אפילו לפייג בשמאל
ומגביהו מן הקרקע טפח, פירוש
בתלמוד ארץ ישראל צריך להגביהו
מן השולחן טפח ונותן עיניו בו
שלא יסיח דעתו ממנו, בפ' קמא
דראש השנה (דף י"ב) שאין בה
אלא מעשר אחד פירוש תורם
מעשר ראשון כך כיון שנה דאשתכם
של שבוע שפריש מעשר ראשון
ללוי כדכתיב ולבני לוי הנה נתתי
את כל מעשר בישראל לנחלה, ועוד
מפריש מעשר שני ומעלהו ואוכלו
בירושלם ובן בשנה שנייה אבל בשנה
שלישית מפריש מעשר ראשון
ותמורת מעשר שני מפריש מעשר
עני ונותנו לעניים והיינו דכתיב
בשנה השלישית שנת המעשר שנה
שאין בה אלא מעשר אחד והאנו
מעשר ראשון לפי שמעשר
עני אין בו שום קדושה, לפי שהוא
אוכלו בכל מקום בלא פדיון ובלא
קדושה, וכמו בן מפרש בשנה ד'
ה' ו' מעשר ראשון ואחר

לזרים. ביבמות (דף פ"ו) האוכל
טבל שנשאר שלא הורמה ממנו שום
דבר אפילו מעשר עני חייב
עליהן מיתה ועונש, דתניא רבי יוסי
אומר יכול לא יהא חייב אלא על
הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר
וכו'. אבל מעשר ראשון עצמו
לאחר שהופרש ונתנו לכהן, אם הכהן
נותנו במכירה או במתנה מותר לו
ואפילו קודם שנתנו לכהן לרבי מאיר
שאוסרו לזר אין חייבין עליו מיתה
וחומש. בזבחים (דף מ"ד) הבכור
והמעשר והפסח קדשים קלים
וכולי, עד הבכור נאכל לכהנים
והמעשר לכל אדם. בבכורות (דף
נ"ג) ומנלתם שאם תולשיבם
ונקיטם גומר בשני מעשרות
הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה
ואחד מעשר דגן וכו', תוספתא
בפס' שקיפתקדשים יפה כח כהני' מכח
ישראל בקדשי קדשים: ובבכור שאין
לישראל בהן בלשר ויפה כח ישראל
מכח הכהנים בפסח ובמעשר
בהמה שאין לכהנים בהן כלום.
עשרה טפלים התקין יהושע, עשר
תקנות תיקן עזרא עשרה דברים
נאמרו בירושלים וכולם מפורשים
בסוף גמרא דפרק מרובה. בגמרא
(דף פ"ו) רבי נתן הראשון בשנה
השנית באסר לאדם הוקם המזבח
ספה עשר עטרות נטל אותו היום
וכו'. עשר נסיעות צרכה ואיסוף
המים הלכה למשה מסיני, בסוכה
(דף מ"ד) וברים גמרא דמסקן
(דף ג') וברים גמרא דתעניות

(דף נ') פי' עשר נטיעות כדתנן
בריש שביעית (דף ל"ה) עשר
נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה
חורשין כל בית סאה בשבילן עד
ראש השנה ואף על גב דאסור
לחרוש קודם ראש השנה דשביעית
ערב שלגן גורם שאילן מפסח ועד
עצרת כמפורש בריש פרק ב' דשביעית
(דף ל"ו) ר' שמעון אומר וכולי,
אלו נטיעות שכן לדוש מותר
לחרוש בשבילן עד ראש השנה
בתוספתא בריש משקין הלכתא למשרי
להו. נבחותא (דף כ"ג) ועד
כמה? אמי ורבא דאמרי פרוזיקו
עד עישור נכסי, עשוריא תא
ודני רבי שבכי גלו דהכיל רבא
לאורבנא כיאובא מבכסי אפי' וכולא.
עישור נכסים אמר לו לדבריך
מי שיש לו עשר בנות ובן יאמר
וכו'. נברלשית רבא. פרשת ב"ב
מנין לעשרה? כאמר בין עדים
תלמוד לומר להלן עדה עד מתי לעדה
מה עדה שנאמרה כאן וכו'. בב"ק
(דף קל"ג) ובחולין (דף ק"י)
עשרים וארבע מתנות כהונה
ניתנו לאהרן ולבניו ובולן ניתנו בכלל
ובפרט וברית מלח וכו'. כולן שנויין
בתוספתא אלה פי' בכלל ונראה מלה
שנאמר כל תרומת הקדשים אשר
ירימו בני ישראל לה' נתתי לך
ולבניך לחק עולם ברית מלח עולם
היא לפני ה' לך ולזרעך אתך בפרט
חטאת שנאמר כל זכר בכהנים
יאכל אותה קדש קדשים היא חטאת
ואשם הלוי ואשם תלוי שנאמר
כקומת כלשם תורת אשם לאשם לכהן
אשר יכפר בו לו יהיה, ואפי' שלמי
ציבור שנאמר על שני כבשים קדש
יהיו לה' לכהן, לוג שמן של מצורע
שנאמר ולקח הכהן את כבש האחד
ואת לוג השמן ואומר סקיו לג שמן
לאשם, מותר העומר שנאמר ואם
תקריב מנחת בכורים לה' זו מנחת
העומר דכתיב וכל מנחה בלולה
בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה
איש כאחיו וכתיב והבאתם את עומר
ראשית קצירכם אל הכהן, שתי
הלחם, שנאמר והניף הכהן אותם
על לחם הבכורים תנופה לפני ה'
על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן,
שירי מנחות דכתיב והנותרת מן
המנחה לאהרן ולבניו, תרומה בירושלם
בכורים שנאמר כל פטר רחם לכל
בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה
יהיה לך, ביכורים שנאמר ביכורי כל
אשר בארצם אשר יביאו לה' לך
יהיה, והמורם מן התודה ואיל נזיר
שנ' והקריב ממנו אחד מכל קרבן
תרומה לה' לכהן וגומר. ואיל נזיר
שנאמר והניף אותם הכהן תנופה
לפני ה' קודש הוא לה' על חזה
התנופה, עורו' קדשים שנאמר עור
העולה אשר הקריב לכהן לו
יהיה. עשר בגבולין תרומה
ותרו"מ כנו שנאמר ראשית דגנך
תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן
לו תרומה, מעשר שנאמר ונתתם
ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן
חלה שנאמר ראשית עריסותיכם
חלה תרימו תרומה כתרומת גרן

תרומה אחת ותרומת גרן לכהן היא
פדיון הבן לכהן שנאמר ולקחת
חמשת חמשת שקלים לגלגלת ונותר
ונתת הכסף לאהרן ולבניו פדויי
העודפים בהם, פטר חמור שנאמר
ופטר חמור תפדה בשה וגו'. שדה
אחוזה ושדה החרם שנאמר והיה
השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה
החרם לכהן תהיה אחוזתו וכתיב כל
חרם בישראל לך יהיה, גזל הגר
שנאמר האשם המושב לה' לכהן מלבד
איל הכפורים וגו' אלו כ"ד מתנות
כהונה כל המקיימן כאלו קיים
כלל ופרט ובנין אב . בפ'
ב' עגלה (דף ע"ה) שיעור הקלים
אחד מכ"ד וכו' עד וכאחוס אחד
ממ"ק ירושלמי כאלו עיסתו מרובה
ויש בה כדי מתנה לכהן ובעל הבית
עיסתו מעוטה ואין בה כדי מתנה
לכהן. בב"ב (דף כ"ה) כתיב
שלשים אמה קומתו וכתיב עשר י'
אמה קומתו? ומשני כי קא חשיב
משפת כרובים ולמעלה פי' אילו כ'
אמות מראשי כרובים עד שמי קורה
כי שכרובים קומתן עשר אמות
שנאמר ויעש בדביר שני כרובים עצי
שמן עשר אמות קומתו, וקמ"ל הא
קרא דהכי עשר אמות שהכרובים
עומדין בהן כמו הכרובים של מעלה
אם הכרובים כולן חלל ואין בהן דבר
כך גם השאר, והכרובים בנס היו
עומדין, עש פין והיינו שיקא להו
בריא גמרא דתעניות פי' שלא הם
מפורשין מפרין קרא ולקמי' כ"ד
ולמפי קשיב ב' ושביק כ"ב ואילו

הן א' אותי עזבו ב' לאלוה
לאם ג' עזבך את ה' אלהיך
ד' רעתך. ה' ומשובותיך
ו' זולא פחדתי ז' ולא
אעבור ח' לועה-ט' זונה
י' כהפכת י"א ככתם עונך
י"ב לא נטמאתי י"ג דרכך
בגיא י"ד כי אהבתי זרים
ט"ו ואחריהם אלך י"ו
הובישו י"ז מלכיהם י"ח
שריהם י"ט כהניהם כ'
נביאיהם כ"א אומרים לעץ
אבי אתה כ"ב ולאבן את
ילדתני כ"ג כי פנו אלי
עורף כ"ד כי מספר עריך
היו אלהיך יהודה ואפריק
כמו דהכי דאמירן הכא. כ"ד דעות
דכתיב בענין התשפט התשפט ודמי
דהכי הוא בודאי ואלו הן א' עיר
שופכת דם ב' ועשתה
גלולים ג' טמאת הגם ד'
דכית שמהומה ה' אי
לזרועני הינ כך. למען שפך
דם ו' ז' אב ואם הקלו בך
ח' לגר עשו בעושק ט' יתום
ז' ואלמנה י"א קדשי בזית
י"ב ואת שבתותי חללת י"ג
אנשי רכיל י"ד אל ההרים
אכלו בך ט"ו זמה עשו בתוך
י"ו ערות אב גלה בך י"ז
טמאת הנדה עינו בך י"ח
ואיש את אשת רעהו י"ט
ואיש את כלתו כ' ואיש את
אחותו כ"א שחד לקחו בך
כ"ב נשך ותרבית

ותנלעי כ"ד ולוטי שפחת כרי אילו כ"ד, בספר אחד כתיב תרתי הוין והא כ"ד הוין. ס"א תרתי הוא דעביד כ"ד שניקא אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן כל אחת ואחת שקולה כשתי' שנאמר כי שתים רעות עשה עמי וגומר ונאמר שמעתא אחריתי כי עברו וגומר ותו לא וגו' ואת אגדה היא. ויש שאומרי' בפירושה דהכי כ"ד דקאמר לאו דווקא האי מנינא אלא לרעות נפשים קא מכוין ודקאמר כ"ד בלשון הבאי וגוזמא כדכתיב מכבות כסיל מלא כי שבע יפול צדיק וקם כי שבע תועבות בלבו ולמך שבעים ושבעה יכילא בהם, ואי אמרת היכי כ"ד אמרי רגילי רבנן במאי דנשיטי למימר כ"ד כי ההיא דשוכר הפועלים אמר ליה דין כבר לקישי דאי הוה כבר לקישא הוה מקשי לי כ"ד קושיי ומפריקנ' ליה כ"ד פירוקי וממילא רווחא שמעתתא, וכן אמרי בסוף המדיר בכתובות (דף ע"ז) כ"ד מוכי שחין היו בירושלם כל אילו פירושים מן רב האיי גאון ושניין של יחזקאל הוא העיקר בעניינו שכן מצינו מפורש בויקרא רבה אל תוכו פרשת מות וחיים ר' יודן בשם ר' יוחנן כ"ד חטאות סדר יחזקאל ומכולן לא חתם אלא על הזל. ע"ש קדושו' הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות גלגלו מרב האיי גאון י' קדושות שנינו בריש כלים בשתשוב אותן ימשו יצא והשיב כך ארץ ישראל שיכם חשובה מן הקדושות בפי. שבשער הקדושות יש בהן כבוד לסקים שמונעין ממנו מקצת טומאה או. שמונעין מקצת בני אדם להיכנס אליו ואין בשאר ארץ ישראל קדושה זו והבאת ביכורים ועומר ושתי הלחם ולשם הבנים אינן בקדושות שללו, וי' קדושות בארץ ישראל הן וסדר אחד הן כל אחת כתורתה.

עף, Wehen, fliegen, עף, בשבת (דף כ"ו) אין מדליקין בגלי מפני שהוא עף, בסוטה (דף מ"ח) עפו (בנוסחאות דידן כתיב צפו כלומר שהרוח מנפתן של הארץ ומביאתן לתוך שדה חבירו) עפריו לתוך שדה חברו פירוש כמו ויעף אלי שהפריחם הרוח ותלאו באילן.

עף, Ermatten, ermüden, עף, בגמרא דחלק בסנהדרין (דף צ"ד) כי לא מועף לאשר מוצק להן, אין עם עייף בתור' נעש' כ"ד המציק לו בעת הראשון הקל לא כראשונים שהקלו מעליהן עול תורה אבל האחרונים הכבידו עליהם עול תורה, וראויין לעשות להם נס כדורכי הים וכעוברי הירדן, אם אינו חוזר בו אעשה אותו גלילא בגוים. בחגיגה (דף י"ו) אין למעלה לא עורף ולא עיפוי עניין עייפות.

עף, Verdoppeln, עף, בעירובין (דף ס"א) מגילה עפה תרגום כפול עיף, בכתובות (דף ס"ו) אמר המפנק בולי האי עיפיכהו כיהלים ושדר ליה, בחולין (דף כ"ו) גלימא עיף מיעף.

עף, Aufblasen
עף, עונת דלפים תרגום תדרס מעפפא.

עף, Schweben
עף, וכתתו קרבותם לאתי תר' ויעפפון פייפיהון בריש ישעיה ומיכה.

עף, Bewipfeln, belaubt seyn
עף, תחת כל אלה עבותה תר' כל בוטמא מעפיא.

עיפא, Schleyer
עיפא, תרגום ותקח הצעיף ותתכס וכסיבת עיפא ואתכסיאת.

עפיון, (Siehe אפיון)
עפיון, המלחכית והעפיין בכר פי' בערך אקוכם (א"ב בכר הביאו בעל הערוך בערך אפיון).

עפל, Aftergeschwulst
עפל, טחורים עפולים כבר פירשנו בערך דניון.

עפץ, (Siehe אפץ)
עפץ, בשבועת (דף מ"ב) אתא קני עפצי דקיימי בגיתא שיתא פי' פירו אפץ שפירשנו.

עפר, Staub
עפר, בשבת (דף כ') עפר לבוכיתא שרי פי' עפרורית של לבונה תרגום לבונה זכה לבונתא דכיתא ורגילין להטיל עפר זה באהלא לרחוץ ידים מזוהמות, א"ה ילא גופיה כדאמרינן בנדה (דף ס"ו) דרש רבא האם לא תחוף לא בנתר ולא באהל ונשוי לככס בו את הכלים ובגמרינן בו אפא שהוא הדם וסינלי קורין אותו ברדא וסינלי עלמן עיקרין של עשבים הן וריחם יפה והוא אחת מג' דברים שפירשו חכמים בלודאים ובלשון ערבי שמן שערין, א"מ עפר שעושין ממנו לבנים מותר לחוף ראשו בו, עפר פלפלי מותר לשוף ידיו. בחולין (דף ס"ח) מן יהיב לן מעפרים דרג ושמאל ומליבן עליבן. כלומר מדוע הקניבות הייבו מחלפי' עליכון מעפר קרקן אבל מה הדבר לרבי יוחנן אמי שוטעין.

עפר, Jüngling (das Junge)
עפר, בילמדנו מי מנה עפר יעקב מי מנה עפרים, שם נכן שהגיעו לעונת אשה וכובשין את יצרן ואין עוברין עבירה פי' בחוריהן בלשון עפר אילים והוא שם תוספר לרך בנשים.

עפרן, (Ephron)
עפרן, בב"ר פרשת נ"ט וישמע אברהם לעפרן וישקל אברהם לעפרן, בפסקא דעשר חעשר עפרון תיפיסה חסר. וי"א בשני שהכנים עין רע בממון של אברהם חסרו ו' כדכתיב נבהל להון איש רע עין ונומר.

עפרן, (ein Edelstein) [1]
עפרן, תרגום פסוק ידיו גלילי

---

1) Wahrscheinlich ist dieser Stein eine Jaspisart, den Plinius

וכן לוי גליף על ברקן ועפרן מין קוץ הוא.

עפש, Vermodern, verfaulen

עפש, בפסחים (דף מ"ה) הפת שעיפשה (פי' מעלה עפשו פרוש (כמלא פעם אחת בתנך) ואין בית הכלבה לאות פה).

עץ, H o l z

עץ, בפסקין עצים ואבנים בטומאה לא מטמו והכי מטמו פי' מטומאה דניעו לא ילפינן דהוי שידוע וכל היכא דאיכא שידוע אין לך את שידושו דהא עלים פשוטים כלי עץ לא מקבלי טומאה. בחולין (דף קכ"ט) למה לי הבשר הדי מטמא טומאה קטורה על גבי אביו כלומר שהאבר מטמא במשא והבשר אף על פי דלעצמו הוא עפור הרי מטמא במשא על גב האבר ואמר ליה כשעיפה, כלומר כיון דהבשר נלא אבר אינו מטמא דהאי אבר שמיה הבשר לא מבטל ליה אלא כמו שמונח הבשר על גבי עץ והאבר מטמא במשא אבל לא הבשר, כיפה שאור שיקרה לישיבה בטלה, פירוש כיפה שאור שהיא קשה ויקרה לשיבה בטילה מתורת האוכלין ומטמאה במושב הזב שאור מושב כשטיפה טיפה עץ טיפה. פי' לא יאמרו אינו לאוכלין שמטמאין טומאה חמורה דהא אוכל אינו חשוב אלא כחתיכה של עץ, וחתיכה של עץ שישב עלי' הזב מטמא מושב. בפרק ב' בתמיד (דף כ"ט) כל העצים כשרים חוץ משל זית וכו' עד ושל עץ שמן פי' לשון ישמעאל גנס מן אלצנובר והן אילטרוביליון ובלעז פיניי (1 Pino). בפסחים (דף ל"ח) עץ פרור מגעלו ברותחין פירוש כף של עץ שהופכין בו המרק מן הקדירה ונקרא בו הקדירה. בסוטה (דף מ"ב) כתיב הן הכיתו וקרינן עץ הכיתו עדין לא הגיעו לחלי שבהו מיכן שאסור לספר בשבחו של רשעים שי הכי לא לפתח ביה כלל לחודאי שבחיה דדוד.

עצב, Gleich machen, einrichten, (die Glieder) betrüben

עצב, בשבת (דף קמ"ו) אין מעצבין את הקטן פי' מיישבין איבריו של קטן ומיישב בידו

(XXXVII. 9.) Kapnias (*καπνίας*: rauchig, voll Rauch), nennt weil er wie beräuchert aussiehet. Der chaldäische Paraphrast scheint seine Farbe, mit jener des Staubes vergleichen zu wollen; daher der Name עפרן.

1) Pinie, Piniolenkiefer (Pinus Pinea) arabisch Sonobar. Die Samenkerne schmecken wie Mandeln, aus welchen man Oehl gewinnt, und in den Apotheken Mandelmilch daraus bereitet.

חוליות של שדרה אחת על חברתה, וזה עיצוב מלשון עצבון. בריש ברכות חזייה דקא בדק מונא אמר ליה בכל עצב יהיה מותר פירוש בכל שעה העצב יהיה מותר. בילמדנו אמרה לי שבעים אומות אמרו לי חסידי לעתיד לבא אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לי דורש של מיכות היאך היו עושין? מעמידין ישראל לפני העכו"ם ואומר לו הסור באלהיך ואומר איני כופר לעולם, מיד מרכין עליו לעקין שנאמר ירבו עצבותם אחר מהרו, ואף על פי כן איני שומע וממהרין עוד להוסיף אחר שנאמר אחר מהרו אומר לו, כנך לעשות, גבות, אומר בל אסיך נסכיהם מדם, אומר לו השבע באלילי' ואתה נפנם, ואומר ובל אשא את שמותם על שפתי, אלו שוחקות ואלו שלבות פירשנו בערך שחק.

עצבא, S e c e

עצבא, בב"ק (דף ס"א) שלבנא אינם כריכה קילוע כבר פירשנו בערך אברזין.

עצבן, Z o r n

עצבן, בב"ר פרשה ס"ד ויגדלו הנערים משל להדס ועצבונית שהיו גדילים זה על גבי זה וכו' מיגמי' קולים כוס.

עצה, Stroh, Heu

עצה, בשבת (דף מ"ו) עצה במלא פי גמל, בסוף אהלות (דף ל"ז) ושורש את הקש ואת העצה גמ' מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטניות.

עצה, Bedrücken

עצה, תרגום ירושלמי או עצה ית קבריה או עשק את עמיתו.

עצוה, Zeit

עצוס, תרגום עריסם כמו עצוס או אלוה.

עצל, Vernachlässigen

עצל, ומי אמר משום עצלי כהונה, כבר פירשנו בערך חשד.

עצם, Selbst

עצם, בכתובות (דף ע"ו) עשה בשביל כבוד עצמך פי' דלא מכחי לך ושלי.

עצין, (א-צ-י-ע) Steher

עצין, בפסחים (דף כ"ה) מתיב רב שמעיה בר זירא מהא דתנן בסוף פרק ז' בכלאים (דף ל"ב) המעביר עצין נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור. בכתובות (דף ל"ט) אונס שותה בעציצו פי' גמערא בלשון ישמעאל נקרא אלין וכבר פי' בערך גסטר (א"ב תר' בפסוק ותלבש אסתר מלכות הוא מקלקלא בריע מצילא).

עצר, Ausdrücken, pressen

עצר, בגיטין (דף ס"ט) כשופייתא עצרא דכרתי פי' טיפין מעציר' כפריסין דמשמבחא בי עצרי כבר פירשנו בערך זגתא, בבא בתרא (דף כ"ה) הוו כנך עצרי בשכנותיה דכי הוו דייקו משמשי הוים כיורא אפרכא.

עק, Druck, Schmerz

עק, בסנהדרין (דף י"ב) דם עקא תרגום צרה.

עָקֵב, Ferse, Sohle
עקיבה, weibliche Scham,
עקב, ביבמות (דף י"ב) בסנדל שיש לו עקב כשר, בפרק כ"ו כבלים (דף כ"ד) סנדל שנפסקה אחת מאזניו וכו' עד שנפסק עקבו. בנזיר (דף ל"ט) בעי ר' ירמיה רקק הבא מן העקב פי' ממתני' ולמטה מגליו של כד העקב. בנדרים (דף כ') המסתכל בעקיבה של אשה הווין לו בנים שאינן מהוגנין, אמר רב יוסף ובאשתו נדה, אמר ריש לקיש עקיבה דקתני מקום התורף. שהוא מכוון כנגד העקב. בויקרא רבה ניום השמיני פרשת י"ד למאספים על הין מילין דעלילן לאכות' קדמאין ונפקין עקבין, פ"א וולסין לאחוריס אוהרה · לעוקב. אמר מנין? לא תנאף קרי ביה לא תנאף פי' שמרדף והולך על עקביו ומוסן לאחוריו כיאוף. פי' אשר מכין לו מקום ובשים לניאוף, מניין שחייב? תלמוד לומר לא תנאף לא תגרום ניאוף.

עָקַב, Trügerisch, hinterlistig sein, hemmen, einfangen,
עקב, במכות (דף י') מאי עקובה מדם? א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשו' פירוש מערימין, ועוקב אחר מכאן מלה כענין זה. בסוטה (דף י"ו) ג' מקומות עוקבת מקרא פי' מלשון ויעקבני זה פעמים כלומר עוקרת לשון אחר עוקמת. לשון אחר עוקפת. בע"ז (דף ע"ב) אם יש עקבת יין אסור. פ"א עקבת פי' בתוך המשפך יש מקום שמעכב את היין ואינו יורד כולו.

עָקוּב, Schwamme,
עקוב, בסנהדרין (דף ק"ט) יש לנו מין אחד ועקוב שמו ואמרי לה עקוש שמו פי' שהוא מין ספוג ושואב את המים והכו מניחין אותו על ראשיהו לבלוע המים פי' אחר עקוב שמו שמעקב את הגשמים.

עֲקוּבָה, Klaue,
עקובה, סנהדרין (דף כ"ו) כעקובה דכלבא פי' בערך בן יכבר אב (כרמות כלבא בנוסחאות דרן כתיב והוה כי דכלבא.

עֲקִיבָה, Akiba (der berühmte Rabbi).
עקיבה, בקדושין (דף כ"ה) עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומעשר אחר נתון לעקיבה פי' רבי יהושע היה לוי ורבי עקיבא פרנס לעניים ומקומו של אותו מעשר מושכר לו.

עָקַד, Binden (siehe רגל),
עקד, בשבת (דף נ"ד) לא עקוד ולא רגול בתמיד (דף ל') לא היו כופתין את הטלה אלא מעקידין אותו (נ"א) אמר רב יהודה עקוד עקידת יד ורגל רגול שלא יכוף ידו על זרועו ויקשור וכו' (א"ב תרגום עקודים נקדים רגולין כמורין אם כן לדיעת הת'

עקוד ורגול אחד הוא לא כן בלשון תלמוד): ראה ערך רגל,

עקד, Sich neigen

עקד, ואקוד ואשתקיה לה' ת' ירושלמי ועקדים ושורים ונשקות,

עקה, Grube

עקה, בפרק קמא במעשרות (דף ס"א) השמן מעורד לעוקה פי' גומא שמתכנס שם השמן. בערובין (דף פ"ח) שקלסן עשו עוקה, בפרק ו' במקואות (דף ה"ג) עוקת המערה אין מטבילין בה פי' גם אלה חפירים להתקבץ בהן המים.

עקל, Netzförmiger Sack (worin die Oliven gepreßt werden)

עקל, בשבת (דף קמ"ד) מסל היוצא מעקל בית הבד טמא פי' עקל שם הכפיפה שעולרין בה הזיתים והיא עשויה כמין קופה ואינה בולה גדולה אלא מסורגה במעשה מלודה ושבכה ואחר שעולרין הזיתים ונשאר הגפת שתן הגרעינין של זיתים מכניסין אותן בתוך עקל והשמן מן הגפת כל שמן שנשאר בו וזותכין אל העקל מסל שהוא מפרכתא יעוד מפורש בערך לגג. (והוא כלי עשוי מחבלים).

עקל, Unterste Raum des Schiffes

עקל, בפרק ה' במכשירין המים שעולין בספינ' ובעוקל פי' רגל הספינה ויש אומרים הקבל שתופס הספינה.

עקל, Krümmung, Windung

עקל, בכתובות (דף נ"ו) איגלאי מילתא דארבי בעקולי כוו. בע"ז (דף ל"ד) אמר ליה התם עקולי ופשורי איכא פי' עקולי מקומות שיש בשפת הנהר עקמומיות ופשורי מקומות גבוהין. וכמוכין שהחבית ליבה כמשכת בהו בהדיה. ב"נ (דף כ"ד) הם איתא דמהאי דקירא אתאי עקולי ופשורי טבעוה. גם (דף ק') כגוון לפס דרך עקלתון פי' דרך עקמומיות. בבכורות (דף מ"ה) ובעל' פיקה והעיקל אי זהו עיקלא בל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכובותיו נושקות.

עקל, Ring

עקל, תר' ירושלמי טבעת עגיל וכומז ועזקיא מקלבעתא ועיקליא מאדרעין, עקיל כמו עגיל.

עקם, Verdrehen, den Mund verziehen

עקם, בבבא מציעא (דף ל') ובסנהדרין (דף ס"ה) רבי יוחנן אמר קייב עקימת פיו הוא מעשה ובכריתות בגמרא (דף ג') ובכתובות (דף מ"ב) וזה עקימת שפתיו גרשו לו פי' שמעקם שפתיו ומנענע. בבראשית רבה פרשה ל"ד והנה סתיבה ובנה מגליה מבודים גדולים עקמן וכסכן.

עקם, Schweif, Spitze

עקם, בברכות (דף כ"ה) ובמירי אי לא עקום דעקרבא דמנח בנסר דיכוד פירו' כראין הדברים שעוקץ עקרב מבוכבי כימה הוא אבן מעוגין בגבא עש הוא

זהב עלה. בערובין בנס' (דף ק')
ארואהא דלית ליה עוקצא פי'
יש למטה לסופו עוקץ חד ושוכר
את הבעלים (פ"ב בנוסחאות כתוב
עוקנא).

עקם, Winkel

עקם, בשבת (דף ק"ו) ובביצה
(דף כ"ד) כל היכא דלית ליה
שקלי עוקמי ביבר גדול פי' זויות
שנורקות לשם ואין יכול לתופסה
אלא בשורח (פ"ב בנוסחאות כתוב
עוקני עוקבי)..

עקם, Biß

עקם, בבכורות (דף ל"א) אמר
רב שגא מאן דעקם עקסא יש
עקרנא פי' שגבבי ישככו נשג כמו
עקלתון עקילת עקרב (פ"ב דעקין
כתוב בנוסחאות).

עקף, Betrügen

עֲקִיף, Betrug, List,

עקף, בב"ק (דף קי"ג) רבי
עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין
פי' בערמכות (פ"ב פי' בלשון
יוני עבור הדבר מוכע).

עקץ, Stiel, Spitze,

עקץ, בשבת (דף [illegible]) קוץ
סקליפתן וגרעיניהן ועוקציהן.
בסנהדרין (דף ס') מעשה ונדק
בן אלא בעוקצי תאנים פי' כמין
זנב יש לתאנה שבו היא תלויה
באילן ונקרא עוקץ מתוך שכישל
קודה או עוקצה כבר פי' בערך
ער. בנדה (דף מ"ו) כדי שיהא
נותן על העוקץ פי' החידוד של
דד והוא דאשו. בזמן (דף כ"ה)
ובתמיד (דף כ"ט) העוקץ והרגל
פי' העוקץ הוא הטלה כדכתיב
לעוקת הטלה. בחולין (דף כ"ג)
אמר רב יהודה קוצין שבעוקץ
אסורין כאילו שתי תיבות עקם
ועקץ א' וה' אמר הם ה' וה'
אחד הם:

עקן, [illegible]

עקן, בכל זה פרק ז' בפילה (דף
י') עקן את הפסול, בסנהדרין
(דף ס"ט) כגון שעקן המכה
בשנת דעלם מקטל פי' עקר.

עקק, Achat

עקיק, פר' בפסוק ידיו גלילי
זהב שמעון גליף על עקיק פי' אבן
אבן טובה.

עקר, (S. נקל) Unfruchtbar

עקר, עקורי קטניות מסיות
רעות כבר פירשנו בערך נקר.
ביבמות (דף מ"ב) או שהיתה
עקרה וקנה קטנה וכו' עד כולן
צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר'
מאיר ר' יהודה מתיר לארס ולינשא
מיד ותנן בפרק הבא על יבמתו (דף
ס"א) לא יבטל אדם מפריה ורביה
אלא אם כן יש לו בנים וכו'.

עקרב, Stachelgebiss

עקרב, בכלי סחבות פרק י"א
בכלים (דף י"ב) עקרב של
פרומביא טמאה פי' הברזל של כליגום
שהוא מתג והוא רסן והוא פרומבי'
ונכנס בתוך פי הבהמה כגון סמור
או סוס ונס אותו ברזל עקרב.

עקרב, Gekrümmtes Eisen
(in Form eines Skorpions,

עקרב, בפרק י"ב נדרים (דף י"ג) עקרב בית הכף טמאה בלשון ישמעאל מעקרבה ובלשון יון אלופים אליאו סריבאו.

עקרבת, (ein Ortsname) עקרבת, מן הלשון פי' מקום עיין בערך אילת.

ער, Erwachen, erwecken

ער, בסוף מעשר שני (דף ע"ג) ובסוף סוטה (דף מ"ח). אף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין פירוש בערובין (דף מ"ד) ובריש פרק הלוקח בהמה בגמרא רבי אליעזר מלא מין את מינו וכיעור פי' פתוח לכרמלית שהוא דומה לו כתערב. בין לקיים עם הכרמלית וכנגד רשות אחת כמו מין שמלא את מינו והקילו להשתתף עמו ואסור לטלטל בין שניהם עד שיעשה לפי שחולק בינו לבינה ומפליגו ממנה וכשאין לחיי' פתוח לרשות הרבים שהיכה ממילא [illegible] מעורבת עמה. בזבחים (דף ק"ב) ובויקרא רבה בלו פרשה זובח עורי צפון גבולי תימן עורי לצפון זו עולה שנשחטת בצפון. ולמה קורא אותה עורי דבר שהוא ישן ונתעורר וכו'. בריש גמרא דפ' תעניות (דף ד') עורו בילי (ס"ב כאן פירש בעל הערוך מצורך פילי שהם גומות בע"ך פל פירש מערער ומשבר).

ער, Ausleeren

ער, ביומא (דף כ"ג) עירה דם הפר לתוך דם השעיר. בגרה (דף ע"א) היושבת על דם טוהר היתה מערה מים לפסח פי' היולד' בימי טהרתה מותרת לעבוד בקדשים ושופכת מים על קרבן פסח שהיו שוחטין בעזרה ורוחצין וצולין אותו בבתיהן ואע"פ' נוגעת בגופו של פסח מן ותערה כדה.

ער, Entblößen, sich anschließen (der erste Versuch des Beischlafs)

ער, בכריתות (דף י') כל העריות עשה בהן את המערה כגומר, ביבמות (דף כ"ה) אמר רבי יוחנן הערה א הכנסת עטרה גמר ביאה גמר ביאה ממש מכאן ואילך אינו אלא כנשיקה ופטור בקולן (דף כ"ט) ודלמא טעמא דרבי שמעון התם הואיל ומערה בבעלי קיים דתניא יאור של תאנה שנפלה ומעורה אפילו בקליפתה בפרק ג' דטבול יום (דף קכ"ט) אוכל שנפרס ומעורה במקצת בסוף עוקצין (דף ע"ג) יאור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפתה תבואה שנעקרה ומעורה אפילו בשרש קטן. בחולין (דף מ"ה) כילתא הכנף ומעורה בטרפשין מהו? פי' מעורה דבוקה. ביומא (דף כ"ד) מאי כתער אים ולויות? אמר רבה בר רב שילה כאיש המעורה בלויה שלו, וכתיב וידבק בחשקו שמע מינה שהסיפור הוא הדיבוק. בגיטין (דף כ') בעי רב פפא הרי זה גיטיך והכייר בין שיטה לשיטה מהו וכו' עד לא גריכא דמערה פי' כגון הלש"ד

אלמוס שנעם לגיסם של מעלם וכן הכוכין לגיסה של מטה, בגילה (דף ג') רבי יעקב אומר אס. היו מעורין גנידין אסורות פי' גאון אלו אירא דקרי לה לשון עירוב כדאמרינן נטבול יום (דף ע"ג) ושא' מעורי' ויש שמפרשה בתלמוד ונשאה והרבה בלשון ארמי מעליסין א' נע' כלומר מידי דמערבא.

ער, Bloß, einsam, verlassen, Kinderlos, ער, ניבמות (דף כ"ה) ערירים יהיו יש לו בני' קוברן ערירין ושתו אין לו בנים הולך בלא בנים גמרת (דף כ"ו) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה אם תלמיד הם הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים וכו' זה לחלק ראשון.

ער, Erbschollenbrecher (bey m. Pflug) ער, בהגוזל פרק כ"א בכלים (דף כ"א) גלקיים ובערייס מתק פי' עריים דומה לכלי כסמא וכו שגר גגים של עפר כדכתיב ערו ערו עד היסוד בה ולומר ערער תתערער ויש אומרים שהוא של מקריאה ראשו חד ונכנס בארץ לחופר' ועולה ומרחיב פמין לקיים ומרחיב המענה כדמפים כל כלי כסמא שמאין והעורערין עמהן.

ער, Brechen, reiben ער, נברכות (דף ל"ם) לא יערערנו בשמנוים תקילה. נמוטה (דף כ') נפתחה המגלה קורה

איני מוצא מערערין אותה פי' גם זה לשון שיבור (א"ב כמו גרגר עיין שם ובלשון ישמעאל ערער).

ער, Lorbeer ער, גרסא הטנה (דף כ"ג) ונבצא נמרה (דף ס"א) ובדקלים ובארזים ערוכים ערי בגימין פרפא דערא פי' בלעז לאר"ו (Lauro) (א"ב האילן זה נקרא דפני עיין שם).

ער, Stadt ער, בס' ב' בעדיות (דף ג') יוכלה אשה בעיר של זהב בבר פירשנו בערך ירושלים בסוף נמרא (דף ל"ב) עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו האיברים וכו'.

ער, Streiten ער, וסטיה ועמור מן סדורי ומן עלגלי ומן ערודי מלכא. כבר פירשנו בערך עלכר.

ער, Wolle, [illegible] ער, בפ' כ"א בכלים (דף י"ט) ובעירס שלינו עשוי לקוורס פי' חולם קוה ונכס והוא למשוק קוגב נדוקס ופעמים מוליאו ופעמי' מחזירו ופעמים מוליאו ואין מחזירו בסוף גמ' דבבא קמא (דף קי"ט) תנו רבנן אין לוקחין מן הגרדי לא עירין וכו' (א"ב פי' בלשון יוני למר עיין ערך אמר).

ער, Haut ער, פרק כ"ו בכלים (דף כ"ג) עור הקמר ועור הקמור פירוש עור בחמור שמשי' על החמור עור

הקמר שמשי' על בגדיו עור הכהן שלובש אותן של פשתן. עור הרופא שמשים רופא החבורות עליו מפני הלכלוך. ועור העריסה שמשי' על עריסה של קטן עור הלב של קטן היה מכניס לחגור על מתני הקטנים עור שלא יכהו הסמול על לבו חמות. עור הכר והכסת של מטה. עור הסרוק שמשימין אומני הספריקות בשתים'. עור הסורק אומן של פשתן בחולין (דף פ"ו) ויצא מר עור מעלים לבשר לקושרא פי' מגן הבשר קופה קלי העלם והעור מעלימו לרוב ולא האמר עור מצטרף לבשר ואפילו קלי נקלי.

עֵר, Wächter, (Engel) עיר, בפסחים (דף ל"ג) בגזירת עירין פתגמא פי' גזרה ואמר און הן עירין וקדישין און הן הפגמא שאלתא און הן.

עָר', Beinbrecher, Meeradler ער, פ' ואת הפרס ואת העזניה וער ועזיא.

עֵר, Zufällig ער, מסכת כלה פרק שלישי אוכלים ערא' מן העיסה פי' דרך מקרה תר' קרה ערע ולפעמים ארע עיין שם.

עָרַב, Vermischen, verwirren ערב, בפרק ב' בכלאים (דף כ"ח) כרם שהוא נטוע ערבובי' פירוש מבולבל בסנהדרין (דף ב') עירוב פרשיות כתוב כאן פי' שלו הלואות דכתיב בהו אם כסף הלוה את עמי כל מה שאמור בפרשה ואלה המשפטים מעורבין הן וכי כתיב אלהים אכלהו כתיב ואפי' הודאות והלואות צריכין ג' מומחין בפרק קמא דר"ה (דף י"ז) כדי לערבב את השטן פי' כמו שאמרו יש מלאך מליץ הודה מרדה שאת כך יש מלאך משטין ומכוון ישראל ואומרים בכל לבם שאם יעמוד השטן עליהן לדקדק במצות ומאס' שרואה השטן שמחבבין את המצות ויודע ומעומד כאילו מתערבב מלהשטין. פי' אחר כתוב בירושלמי בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' וכי שמע שטן קל שופרא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד תמין ליה אמר ודאי ההוא שופר דיתקע בשופר הגדול מטא זמנא למתבלע ומתערבב ומתבלבל ולית ליה פנאי למעבד קטיגוריא ובלשון אחר למדין דבעינן ל' בעשרה כמו ל' בתיבה והכי דמקמרי ועביד ל' כדיתבי ול' בלחש ול' על הסדר כנגד אלה פועיות דטעמא סימיה דסיפרא ואילו י' סימן כשאומרים כל התפלה קל הקוביא דיקידשה מתבעי למהר י' תשר"ת תש"ת תר"ת והן ק', בעירובין (דף מ"ט) אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בעירובי תחומין אבל בעירובי חצרות בין מדעתו בין שלא מדעתו (גמ') אמר שמואל הלכה כרבי יהודה אמר ליה רב חנא בגדתא אפילו בתנוי שכתב' קרוחיו או לחיו אמר ליה בעירובין אמרתי ולא במחיצות

ישנו, בערובין (דף ל"ה) וביומא (דף ס"ה) עירוב הואיל לשבת ואין עירוב הואיל ליום הכפורים בגילה (דף י"ב) מר סבר עירוב הואיל לשבת עירוב הואיל ליום טוב פי' יום טוב לדברים שאינן צ'רך אוכל נפש, מה שבת אין מוליכין מרשו' לרשו' אלא על ידי עירוב (?) אף ביום טוב. בשבת (דף קל"ט) תולין בכרמא עירובא פירוש כלאים, כריש מס' כלים (דף ה') כדי להקיפו בחוט ערב פי' חוט שנה שמולך וממערב בחוך השתי שמו ערב. ערבובא נמי כבר פירשנו בערך חרב (א"נ תרג' אספסוף ערברבין).

ערב, a e g z a B

ערב, בסוטה (דף ל"ז) איכא בינייהו ערבא וערבא דערבא פי' מסיקנא דלישנא קמא דר' שמעון נכרתו על כל אחד ואחד מישראל מ"ח כריתות לתרי"ג מצות, שאם יעבר על אחת מהן ילקה בעונו וגם ערוב כל ישראל שאם יעבור אחד מהן וידאהו חברו ולא יקח הדין ממנו ילקה בעונו, כראמו כל ישראל ערבים זה לזה, וללישנא דתני ר' מוסיף ערבא דערבא כלומר אם תשמע שפלוני עבר עבירה וראהו פלוני ולא מיחה בידו תהיה אתה מקויים בדרך ערב ליקח הדין גם מזה האדם הערב שראה ולא מיחה בו ואם לא תעשה כך תהא כאפש בעונם, והוא פי' ערבא וערבא דערבא, כל מקום שנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה פי' ערב. בב"ב (דף קע"ג) המלוה את חבירו על ידי ערב וכו' עד רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב לידן, בפ' מי שאחזו (דף ע"ד) אמר רשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ראיה אחרונה בסנהדרין (דף ל"א) אמר לו הבא עדים אמר לו אין לי, הבא ראיה אמר אין לי ראיה שהוא חייב וכו' בזו ראיה אין הלכה כמותו אבל בראיה ראשונה הלכה כמותו. בב"ב (דף קע"ו) ערב היוצא לאחר קיום שטרות פי' אחר חתימת עדים כתוב ופלוני ערב.

ערב, e b a R

ערב, עורבא פרח עיין בערך. סמך פי' שחר כעורב פי' לשון נכאי ופקיחות הוא כלומר דעת נערים שוחקין כעורבים קווצותיו תלתלים שחורות כעורב מפורש בעירובין (דף כ"א) ובויקרא רבה זאת תהיה פרשת. ראשו. בכתובות (דף מ"ט) עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בניה וכו' בחולין (דף מ"ט) והעורבין מביאין לו לחם ובשר וכו'.

ערב, f e b a x A

ערב, בע"ז (דף כ"ו) וביבמות (דף ע"א) ערבי מהול וגבעוני מהול, בסוף אהילות (דף ל"ו) אהלי

ערביים, בשבת (דף ס"ס)
ערביות דעולות פי' פסים ערביות
יוצאות ברעלות כדכתיב השרות
והרעלות, מצומות בגד על ראש
ומכסות כל הפנים שאין נראה אלא
העינים וקושרות למטה ירושלמי
רעלות בלונריאה. בשבת (דף קמ"ו)
מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי
בערב ואמר חושש אני לו מחטאת,
אלרים פשב קדר תרגומו פלחין
דיתבין במדבר ערביא. בברכות
רבה פרשה כ"ה ותפילכה בעלשה
ארלות בפניקיא ובערביא
ובפלסטיני.

ערב, Abend, Abenddämmerung

ערב, בפרק ג' בפרה (דף מ"ו)
מטמאין היו הכהן השורף את הפרה
מפני הצדוקין שהיו אומרים
במעורבי שמש היתה נעשית סמכו
ידיהן עליו, פי' היאך מטמאין אותו
צא בסמיכה שסומכין עליו דקיימא
לן לאף שטבל אין נוגעין בו הרגרמיהן
בריש. יומא אין בין כהן גדול ביום
הכפורים לכהן השורף את הפרה
אלא זוב פרישתו לטהרה הכהן
השורף את הפרה ואין אדם נוגע
בו, וכהן גדול ביום הכפורים פרישתו
לקדושה והכהנים הטהורים נוגעין בו
ולאחר שנטמא מן הסמיכה טובל
ועוסק בפרה לאלתר בלא הערב
שמש.

ערב ערבה, Mulde, Trog

ערב, בכל כליען סרק ט"ו בכלים
(דף מ"ו) ועריבת העבדנין
פי' כלי עץ כמין ספינה והיא לעבוד'
כבורסי וכלעז מטרא (Mactra)
ובפ"ב (דף ז') עריב' הפסיונות.
פי' יש לבנאים ספינה קטנה שקורין
בלעז טכט"ר ומביאין בה אבנים
קטנים ליתן בין הגדבין ושמן כלעז
סקודש פימי. פי' אחר עריבה
שעושין בה הבנאים הטיט, ובפרק
כ"ד (דף כ"ג) ובפרק י"ד בידים
(דף ז') בו ביום כמנו וגמרו על
עריבת הרגלים שהיא מב' לוגין
ועד ט' קבין, פירוש כמין קערה
לרחיצת רגלים.

ערבה, Weide (Salix monandra Lin.)

ערבה, בסוכה (דף מ"ד) ערבה
יסוד נביאים פי' הנביאים הורו
אותם לעשות כך מנהג נביאים בלא
ברכה, ובלא תיקון, שבקיה ואורו
הנביאים והורו להם, הלכה ויסודם
להם כלומר יסדוה כי הלכה למשה
מסיני היא.

ערבל, Weiter (Siehe ארבלא)

ערבלא, פ' כשר יבוא גכברה
כמא דמתורגם בערבלא עיין ערך
ארבלא כי כן גרס בעל הערוך,
ונכון קרוב לזה תרגום כתובים
שם בארץ מערבלין חיכן.

ערגה, Gartenbeet, Lungenlappe

ערגה, בשבת (דף פ"ד) מניין
לערוגה שהיא ששה על ששה פי'
בערך גדד. בחולין (דף כ') לא
אמרו אלא באומה ערוגה פירוש
אומה דריאה.

ערגל, Walzen

ערגל, תרגום ועוגלל שאן ודמערגל כשא.

ערוד, Schlange, wilder Esel ausstoßen, vertilgen

ערוד, היא שם ערוד והיא חיה. פ"א חנדנר וכבר פירשנו ומקומו. בפרק ח' בכלים (דף ל"ג) הערוד מן החיה. בראש השנה (דף נ') ערוד דומה לערוד אשדנר פי' כדכתיב פרא למוד מדבר והוא חמור מדברי פרא אדם תרגום ירושלמי מדמי לערוד בבראשית רבה פרשת כ"א ערוד עירדן אני מן העולם מקוילא מוסן מהוסלא מתיקן.

ערדבלין, (Siehe הרדולין)

ערדבלין, וסרבלין כבר פירשנו בערך הרדולין.

ערדילין, (Siehe ערדלר)

ערדילין, עיין ערך ערדלר כי כן גרס בעל הערוך.

ערדסיא, (wahrsch. Ardericca, ein Ort oberhalb Babylons)

ערדסיא, אסיא ואספמיא בב"ב (דף כ"ג) (א"נ בנוסחאות כתוב ערדסקים פי' שם מקום).

ערדסק, Rauchfaß

ערדסקן בגילה (דף כ"ב) מביאין ערדסקאות של פרזל פי' כלי של ברזל מנוקב: ותרגמתי כמו שמתרגם בל"י אנצינציירש וכו׳ Encensoirs.

עורדען, Frosch

עורדען, תרגום ותעל הצפרדע ושלקו עורדעניא.

ערוה, Blöße

ערוה, במכות (דף ה') איש אשר יקח את אחותו בת אביו וכו' ערוה בת אביו ובת אמו מכין מלמוד לומר ערות אחותו גלה ללמד שאין עונשין מן הדין.

ערטל, Nackt, entblößt

ערטל, תרגום כי ערום אתה ארי ערטילאי את.

ערטל, Leicht, schnell

ערטל, תרגום רוכבי הרכש האחשתרנים דרכיבו על רכשא ערטליין.

ערך, Schätzen

ערך, בריש ערכין (דף ב') וברא' חולין (דף ב') הכל מעריכין ונערכין פי' כל ישראל יעריכו עצמן ואוסרים ערכי עלי, הוא שאמר הכתוב והיה ערכך, ונערכין אומר ערך פלוני עלי שדרין דמי עלי כידרין דמי פלוני עלי ערך קצוב בתורה נדר שאין אותו כנגד.

ערך, Zurechtstellen, anordnen

ערכאות, Tribunale, Gerichtsstelle, (Siehe ארכי)

ערכאות של גוים, כבר פירשנו בערך הרמיז, בערובין (דף מ"ו) בגטין (דף מ"ד) כותב ומעלה בערכין מבני אשה כמליל מידן בפרק קמא בשבות (דף ג') אל תעש עצמך כעורכי הדיינין פי' ליתומים ולבני אדם שאינן יודעין לטעון מסייע לו שפיטרופוס שיטען בשבילו ואדיין עצמו להיות בוא

מוען לסדר טעמים מלך אחד אינו
רשאי. בכתובות (דף כ"ג) אמר
ר' יוחנן עשינו עצמינו כעורכי
הדיינין, ירושלמי חדא איתתא אתת
לגבי רבן יוחנן אמר לה קלן הוא
אסייך, אמר ליה לא הכן אמר רבי
יהושע בן לוי אל תעש עצמך
כעורכי הדיינין שלא לגלות לאיזה
דינו ידע גם שהיא כשירה. בכתובות
(דף פ"ז) אמר רב נחמן עשינו
עצמינו כעורכי הדיינין. בסנהד'
(דף כ"ג) זה כדאמר רבי יוחנן
בערכאות שבסוריא פי' שאינן
מומחין (א"ב פי' בלשון יוני מקום
ועד השופטים וגם הפקידים כתבי
העיר עיין ערך אר"כי).

ערך, Eintheilung, Anordnung
ערך, בנדרים (דף כ"ב) מפני
שערכה של ארץ ישראל היא פי'
ערך חלקו של כל שבט ושבט כתוב
בו ולא הגיא בלאו הכי ולפי שבעטו
וחטאו נוסף עליהן רוב חכמה.

ערך, Dünner Kuchen,
ערך, רקיקי מצות מ' ירושלמי
עריכין פטירין רקיק אחד פי'
ירושלמי עריך חד.

***ערבל**, (Siehe ערסל)
ערבל, בב"ר פרשה ל"א היה בא
ליכנס לתיבה והיו רגליו מתערבלות
הערוך גרס מתערסלות עיין ערך
ערסל.

ערל, Unbeschnitten,
ערל, בסנהדרין (דף כ"ב)
וביבמות (דף ע"א) תנו רבנן בן
נכר יכול בן נכר ממש תלמוד לומר
ערל לב, אם כן מה תלמוד לומר
בן נכר? בן שנתנכרו מעשיו לשמים
פי' היינו כותי אין לי אלא ערל
לב, ערל בשר מניין? תלמוד
לומר ערל בשר פי' היינו ישראל
שמתו אחיו מחמת מילה. ואריכא
דאי כתב רחמנא בן נכר, משום דאין
לבו לשמים אבל ערל בשר משום
דלבו לשמים אימא לא? ואי כתב
רחמנא ערל בשר משום דאיכא
אבל בן נכר דלא מאיס אימא לא
צריכא, ערל לב וערל בשר
תרגו' רשיעי ליבא וערלי
בישרא. בחולין ערל שמתו אחיו
מחמת מילה ישראל מעליא הוא פי'
שלא נצטוו ישראל לקיים המצות במקום
שיש מיתה שנאמר אשר יעשה אותם
האדם וחי בהם ולא שימות בהם
אלא פשיטא שכפר במילה ולא ניקו
למול לו משך לעצמו ערלה כמו
שפירשנו בערך משך. בפסחים (דף
צ"ב) ערל הזאה ומיזל וכו' פי'
ערל גוי שמל בערב הפסח דאי
הוא שיטבול ויאכל הפסח לערב.
בפסחים (דף מ"ח) מכאן לערלה
שבטלה במאתים.

ערם, Ersinnen (mit List),
ערם, בשבת (דף ס"ב) תנאי
למאן דאמר מערימין גרליקס
פי' רבינו חננאל שם (דף ק"ג)
בגמ' ולובש כל מה שיכול ללבוש
ואפילו יותר מי"ח כלים ובן הלבש
יקא משמע לך דמותר להערים
ירושלמי תני אין מערימין רבי
יוסי בר"ח בן אמר מערימין ושל

ואמרינן דהדפה . תבעי לשון דאמר
מערימין תבעי לשון דאמר
אין מערימין .

ערם, Nackt

ערום, בדמאי (דף י"ז) ומעשרין
אותו ערום בין השמשות פירוש
מפרישין אותו ערום שאינו טעון
כל שאם היה טעון ברכה לא היו
מפרישין, שאסור להזכיר את השם
כשהוא ערום, בין השמשות הדא
היא דתנא ספק חשיכה ספק לא
חשיכה וכו' עד אבל מעשרין את
הדמאי, תנא תלמידו בן שאול אומר
מפלגין דמאי בערום שאינו טעון
ברכה הא ודאי טעון ברכה, רבי חנא
בשם קמי ר' יודן כילד הוא מברך
אמר ליה אם הוא פי' על הדין
מעשר שני אם היו מצות על חילול
מעשר שני .

ערמון, Die Platane, morgenländischer Ahorn

ערמון, ערמונים דולבי עיין
ערך דלב .

ערמון, Die gehörnte Schlange der Cerast

ערמון, שפיפון בעלי קרן ה'
ירושלמי ערמונא דכמין בפרשת
תרומה כתב על דרך תרגום בבלי
כמאי קורין ישרי על אורחא. כתב
על דרך שפיפון בעלי קרן אין
כן (פ"ב בכוספלות כתב שורטה
דכמין עיין ערך חרמן) .

ערן, Städter

ערן, במגילה (דף כ"ב) אלא
עיירות ? אמר רבא ולחק
עירניות שאינן עירניות ? אלא
אביי לעי עקליתא. בשבת (דף
פ') כי הכא הכי בעירניות
פי' בנות כפר שאין רגילות לבשם
לגוף שאין שוק לבית בו, רש אמרי'
בנות כפר שאין נבושות. בגרשאים
רבה פרשת כ"א למדינה אשר לה ל'
פרוזין אחד בן תריגה שלא' עירנ .

ערס, Lager, Bett, Wiege

ערס, בפרק י"ו בכלים המטה
והערים' שלשון הנה ערשו
ערש ברזל (ס"ב תרגום. על ראש
המטה על ריש ערסא) . [f]

ערס, Sich vermischen, in einander wachsen

ערים, Spalier, aus zusammengeflochtenen Reben

ערס, במקד' בכלאים (דף ה')
רבי יהודה אומר אם עירסן
מלמעלה הרי זה מלסרפין פי'
התקין השריגין על העצים ורבן
ועירבן וכמו כן הא דתנן בפרק
שני ערים היוצא מן הכותל לגון
עירוב, פיסקי ערים שספסיק
הצירוב הפירות היוצא מן הערים
פי' מתוך ערבונים . פי' אחר
ערסן מלמעלן עושים מקנים כמין
ערס למעלה ודולין עליה שריגי
גפן וזמן כלשון ישמעאל ערס (א"ב
פי' בלשון יוני (πρεις) שם כללי לכל
מה שסודלה והגא מן הארץ ותלה
במקום גבוה) . ולי נראה טעם
ערים כמו שתרגמתי והוא מלשון
מערסא לערסא (גיטין דף ו')
אמבינן שהיה כמעורב בערבו .

ערם, Vermischen, zerstoßen

ערסן, Gerstenmehl

ערס, בברכות (דף ל"ו) ובמכות (דף כ"א) הכא במאי עסקינן בשערסן פי' מלשון עריסותיכם דכיון שעירבן נעשו אוכ' ויש בו כזית, עיין זה בפרק הראשון של מעלה שלא אריך ועריסן כבר פירשנו בערך זרד. ביומא (דף מ"ז) איות דאמרי בערסן והדדנה בר יהונתן דאמר רבה בר יהונתן אמר רב יחיאל בנדרים (דף מ') עריסן יפה לחולה לרפואתו, מאי עריסן? אמר ר' יונתן סולת דשערי עתיקתא רב יוסף אמר סמידא דשערי עתיקתא דריש כפיה, אמר אביי ובעיין בישולא כבשרא דתורא פי' מפני שהיו בהם של קמחית וע"י כח שגדלה. בעריסן שמוציאין כח החולים וכל שכן שבריאים ויש אומרים בשבלת זרע כמו שהיתה עושה נח שנבע אם שלמה כמפורש בערך נר נטכין, ובדכתיב ואזרני חיל למלחמה כלומר וזרזני כדכתיב ארם את גרון השעורים וזירזתני לימלחני כל העולם כולו בולרין מברור של טיפה של שבלת זרע וקני מן הברור שבברור.

ערם, (ארים Siehe)

ערם, בבבא בתרא (דף מ"ב) בעריסי בתי אבות פי' עריס ידוע לאותו מטפחה ומכבים לחשלים שכל בידו והוא הכותן לבעל השדה חלקו וכל מי שהיה בעניין הזה ואפי' נתן חלק שאר העריסין ולקח הוא חלק בעל הבית אין לו חזקה, אמרי סריטא שוה פי' אפיטרופא מורשה (א"ב פי' בלשון יוני שזמר עיין ערך ארם).

ערסא, Zeile (von Häusern) Reihe

ערסא; בעירובין (דף כ"ו) מעריב לכולה מחוזא ערסא פי' שכונות שכונות ולא לכולם ביחד. ויש שם בגמרא (דף ס') עיר של יחיד כל שאיכה עשרה בגלת איכה מחילכן פי' מקילתא חזקתא שרירתא דקניין וקיימין ועשויות לכתת בגיטין (דף ז') רבא בר אבוה מכריך מערסא לערסא ורב ששת משכונה לשכונה ורבה באותה שכונה פי' בלעז ערסא ריגי Righe) כמו שפרגמתי) והיא גדולה מן השכונה ושכונה בלעז קונטרדא Contrada). טעם הסלא לדעת הערוך געגענד בל"א, ובע"א דף כ"ט מפורש מאי שכונה? הכא אין שכונה פחות משלשה בני אדם כלומר סתם שכונה שלשה כמו שפי' רש"י בגיטין שם.

ערסא, Wage

ערסא, בערסא סלך אחר שלאותיו עיין ערך ערדה כי כן גרס בפלטרין

ערסל, Lager, Hütte

ערסל, כמלונה במקשה תר' כערסל מבתות במקשיא והמגורד' שאלתא (בעירובין דף כ"ד גרס תוס' דעניד כי ערסלא ובתוספות כתיב אורזילא כגרסת רש"י).

ערסל, Verbrühen, versengen

ערסל, בברכות רבה פרשת ל"ט

הגורים היו נאחזין ברגליהם על החבוס וסוחפין אותו והיה כנושא ליכנס לתיבה והיו רגליו מתערסלות נוטים כמ"ד הרפאים יקוללו וגומר (אינפירשו המפרשים שלאו כויה) רשה רש"י ביחזקאל י"ד י"ג ועטלף גירס המדרש נכפירנו לד"ך תיקון

ערע, (zufällig) Begegnen, ערעת, ויפגע במקום וארע נארח.

עריתא, Hornisse

עריתא, וכפק צרעיתא מן בותא עיין בערך אכדיפי (ס"ב חו' ואמתי את הצרעה ותרגם צרעיתא).

ערף, Genick, Nacken (träufeln)

ערף, נחוצין (דף י"ט) המולק מן העורף פירש ר"ח ז"ל עורף הוא קנה הגולגלת של הצואר, והן נקראין לפני הגלגלת הפנים ואחרי הגלגלת נקרא העורף ושניהם בגלגלת פי' ממול ערפו ממול הרואה את העורף והוא אחורי הצואר שכנגד העורף נגד נאחר (דף כ"ה) יערף כמטר לקחי זה רוח מערבית שבאה מעורפו של עולם זה פי' רבי' גרשם וכדוכו לברכה, יערף כמטר לקחי זה העוסק בתורה לשמה ומרבין אותו לגמרי לקחי עושה עושה לעולם כמטר הזה שהוא מרוח מערבי שהוא באה מערפו של עולם, וברות מערבי ערפו של שכינה, דכתיב לפקוימין פנים נרקתם דמשמע ד ימינו של שכינה בדרום ושמאלו בצפון ופניו במזרח וערפו במערב, אלמא דשכינה במערב. תול כתו: אמרתי היינו מה שמזל בתורה שעוסק בה שלא לשמה מביא רעה לעולם כרוח לפונית שמכבת ומביאה רעה לעולם (ביאם ערך נץ והצירה) עד שמלא הזהב שבוחנים נטו אדם כספם וזהבם בזול לקנות התבואה. כשעורים עלי דשא זה העוסק בתורה שלא לשמה כשעיר כאר וכל העוסק בתורה לשמה מביא שובה לעולם ברטבים כעלו שיורדים בכחה.

ערפד, (der Vampyr z)

ערפד, גבנא קאם (דף י"ו)

z) Der Vampyr, die Roussette auch der fliegende Hund genannt, und die Rougette, Thiere aus dem Geschlechte der Fledermäuse, befinden sich gegenwärtig noch in naturhistorischer Dunkelheit, um genau bestimmen zu können ob sie blos Spielarten oder verschiedene Gattungen sind. Es ist daher kein Wunder daß die angeführte Stelle im Talmud durch das Spiel der Metamorphose diese Fledermaus von einer Art in die Andere bringt. Die Benennung צבוע zielt auf die farbenspielende Haut dieser Gattung (S. 2 Th. S.

ערס, Vermischen, zerstoßen

ערסן, Gerstenmehl

ערס, בברכות (דף ל"ז) המטחנות (דף ע"ח) הכא במאי עסקינן בשערסן פי' מלשון עריסותיכם דכיון שעירבן כעשו אק' הם בו כזית, אך זה בפרק הראשון של מעלה שלא אריך וערסן כבר פירשנו בערך זרד. ביומא (דף מ"ז) איה דאמרי בערסן והדדנה בר יהונתן דאמר רבה בר יהונתן אמר רב יחיאל בנדרים (דף מ') ערסן יפה לחולה לרפואתו, מאי ערסן? אמר ר' יוחנן סולתא דשערי עתיקתא רב יוסף אמר סמידא דשערי עתיקתא דדיש כפיתא, אמר אביי ובעיין בישולא כבשרא דתורא פי' מפני שהיו נכים של קמחים ועי' כה שגדלם. בערסן ממאיין כח החולים וכל שכן הבריאים ויש אומרים בשכבת זרע כמו שהיתה עושה נח שבע אם שלמה כמפורש בערך נר בט כי, וכדכתיב והאזרני חיל למלחמה כלומר זירזתני כדכתיב ארה את גורן השעורים הירזתני לימלחתי כל העולם כולו בגורן מברור של טיפה של שכבת זרע וקני מן הברור שנברור.

ערם, (Siehe ארים)

ערם, בבבא בתרא (דף מ"ב) בעריסי בני אבוה פי' עריס ידוע לאותו מאפסת ומכניס לאשלים סכל בידו והוא הנותן לבעל השדה חלקו וכל מי שהיא בענין הזה ואפי' נתן חלק שאר העריסין ולקח הוא חלק בעל הבית אין בו סוקה,

אמרי סרסכא שרה פי' אפיטרופא מורשה (א"נ פי' בלשון יוני שומר עיין ערך סרס).

ערסא, Zeile (von Häusern) Reihe

ערסא; בעירובין (דף כ"ו) מעריב לכולה מקום ערסא פי' שכונות שכונות ולא לכולם ביחד. ויש גם בגמרא (דף ס') עיר של יחיד כל שיוצא עשרה בנות אינה מחילכן, פי' מקילתא חזקתא שרירתא דקניין וקיימין ועשויות לכתת נגיטין (דף ו') רבה בר אבוה מלריך מערסא לערסא ורב ששת משכונה לשכונה ורבה בלותה שכונה פי' בלעז ערסא ר"לני Righe) כמו שמרנמתי) והיא גדולה מן השכונה ושכונה בלעז קונט"רדא Contrada). טעם הסלת לדעת הערוך געגעור בל"ח, ובע"ח דף כ"ט מפורש מאי שכונה? הנא אין שכינה פחותה משלשה בני אדם כלומר סתם שכונה שלשה כמו שפי' רש"י בגיטין שם.

ערסא, Wage

ערסא, בערסא סלך אחר שלאותיו עיין ערך ערסה כי כן גרס בעלעריך

ערסל, Lager, Hütte

ערסל, כמלוכה במקום תל' כערסל מבתות במקדש והמגורד' שלמה (בעירובין דף כ"ד גרס תוס' דעכיד כי ערסלא וכתוספות כתיב אורזילא מגרסת רש"י).

ערסל, Verbrühen, versengen

ערסל, בברכות רבה פרחת ל"א

שנגורים היו כותבין רגליהם על כתפיהם וסותמין אותו והיה בנואו ליכנס לתיבה והיו רגליו מתערסלות נמים הב"ד הרפאים ישולחו ונומר (שנפרשו המפרשים שלשון כויה) ודש רש"י ביחזקאל י"ד י"ג ותמלא ניסו המדרש נסמכו לו"ך תיקון

ערע, Begegnen, (zufällig) ערע, ת' ויפגע במקום ותרגם באתרא.

עריתא, Hornisse ערעיתא, וכמו צרעיתא מן הוחלת עיין בערך אנדיפי (ס"ב חר') ושלחתי את הצרעה ותרגם ערעיתא).

ערף, Genick, Nacken (träufeln) ערף, נמזין (דף י"ט) המולק מן העורף פירש ר"ח ז"ל עורף הוא קנה הגלגלת של הצואר, והן נקראין לפני הגלגלת הפנים ואחרי הגלגלת נקרא העורף ושניהם בגלגלת פי' ממול ערפו ממול הרואה את העורף והוא אחורי הצואר שכנגד העורף נגעה נמרם (דף כ"ס) יערף כמטר לקחי זה רוח מערבית שבאה מעורפו של עולם זה פי' רבי' גרשם ז"ל ודומיו לנרכה, יערף כמטר לקחי זה העוסק בתורה לשמה ומרכך שזכו לשמוע לקחי עושה טובה לעולם כמטר הזה שהוא שרוח מערבי שהוא באה מערפו של עולם, וגרות מערבי ערפו של שכינה, דכתיב בקוומין אתם ברואתם דמשמע ד ימינו של שכינה בדרום ושמאלו בצפון ופניו במזרח וערפו במערב, אלמא דשכינה במערב. תל כש"ז אמרתי הייני מי שמזלזל בתורה שעוסק בה שלא לשמה מביא רעה לעולם כרוח לפונית שמכשבת ומביאה רעה לעולם (בגלם ערך נץ והבערה) עד שמלאה הוגב שנוחנים בני אדם כספם וזהבם בזול לקנות התבואה. כשעורים עלי דאי זה העוסק בתורה שלא לשמה כשעיר כשד וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובה לעולם ברשבים שלא יורדים בכחה.

ערפד, (der Vampyr z)) ערפד, בגמרא קטא (דף י"ו)

---

z) Der Vampyr, die Rousette auch der fliegende Hund genannt, und die Rougette, Thiere aus dem Geschlechte der Fledermäuse, befinden sich gegenwärtig noch in naturhistorischer Dunkelheit, um genau bestimmen zu können ob sie blos Spielarten oder verschiedene Gattungen sind. Es ist daher kein Wunder daß die angeführte Stelle im Talmud durch das Spiel der Metamorphose diese Fledermaus von einer Art in die Andere bringt. Die Benennung צבוע zielt auf die farbenspielende Haut dieser Gattung (S. a Th. S.

עטלף לפי שהם שנים נעשה ערפד עטלף תרגום ירושלמי ערפדא.

ערפה, Arpa (eigener Name) ערפה, בסוטה (דף מ"ב) כתיב ערפה וכתיב הרפה וכו' עד ערפה שהכל עורפין אותה מאחוריה הרפה שהכל דשין אותה כהריפות.

עורפילא, Nebelregen עורפילא, פירוש גשם דק עיין ערך פל.

ערצביא, Geschwänzte Heuschrecke ערצביא, בחולין (דף ס"ה) למיכלו ארבע פעמים להביא לפרת כרמים רוקבא ירושלמית והערצוביא והזרנוקית (פ"ב פירש רש"י מין חרגול ויש לו זנב).

ערק, Kleine Kufe ערק, בכל כלי עץ פרק י"ו בכלים (דף י"ו) והערק משיעשה בו כפורת אחת פירוש כפות א בלשון חכמים.

ערק, Stange, Blech (von Eisen) ערק ברזל, עמוד קדם וקנה תרגומו ערקן דברזל.

ערק, Entfliehen ערק, תרג' אבר כד שמע די ערק תמן.

ערק, (Siehe עויק) ערק, דעריק ליה בקרליה בעל סעדון גרים עויק עיין שם.

ערקא, Blutigel ערקא, בעבודה (דף י"ג) לא ישתה אדם מים מן הנהרות לא

---

319 in der Anmerk.) עטלף ist die bekannte Zusammensetzung von עטל welches im Arabischen Nacht andeutet, und עף fliegen, und unter ערפד verstehe ich darum den Vampyr oder Blutsauger weil ich das Wort selbst aus ער Feind und רפד der Ruhende (רפד: sich hinbreiten, hinlegen Hiob 17, 13. 41, 21.) gebildet glaube, welches im Ganzen der Feind des Ruhenden bedeutet; denn dieses Thier saugt das Blut der Menschen und Thiere während sie schlafen. Daß es in der alten Welt eine solche Thiergattung gab, welche sich an die Menschen wagte erzählt Herodot (III. 7.). Die Araber welche auf die Kasia ausgehen — sagt er — müssen ihren ganzen Leib, die Augen allein ausgenommen, mit Häuten und Fellen bedecken, weil sie in einem seichten See wächst, um welchen sich eine Art geflügelter, den Fledermäusen ähnlicher Thiere aufhalten die sehr stark sind, und gegen welche sie auch ihre Augen zu vertheidigen haben.

נפיו ולא בידו מפני סכנת ערקא מאי סכנת ערקא? מסייע ליה לרבי חנינא דאמר הבולע כינה של מים מותר להחם לו חמין בשבת פי' תולעת ארוכה ומלוחה במים וכשנופלת על הבשר נתלית בו ומוצצת את הדם וכל זמן שהי' מוצצת היא נמלאת מן הליחה שמוצצת ומתפשט' עד שתהא כמו קני' וכשאדם בולעה בתוך המים מוצצת ליחה שבמעיו ומתגדלת במעיו וממלאת כריסו לבה ומקשין עלה בבכורות (דף מ"ד) ותיפוק ליה משום סכנת ערקא אלא קיימא דתניא מעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמלאת כריסו לבה, ומקשין עלה מפני מה אמרו שזה שכריסו לבה מפני שלא השתין דילמא ערקא בלע ונפחה כריסו? ומרקינן שהיה אותו כאיש שותה והבולע ערקא כל לחלוחית שבמעיו מוצצת ערקא מכאן ידעינן מפני שביקש להשתין ולא השתין נמלאת כריסו לבה ס"א עלקא כרוס אלה תרגומו כעלקא דילמא דמהון דבני איבשי. בפרק ח' שרצים בשבת (דף ק"ט) מאי יועזא? פוטנק, למאי אכלי להו? לערקתא פי' גם זה תולעת שבכבד כמו אותו שפירשנו אבל זה כברא מאותו אבל שמפרש בגמרא (א"ב בנוסחאות כתוב ארקתא, וערקא נקרא בלשון מקרא עלוקה וכן בלשון ישמעאל).

ערקא Riemen, Schnur, Flechte,
ערקא, בסנהדרין (דף ע"ד) מאי מצוה קלה? אמר רבה בר רב יצחק אמר רב אפילו לשנויי ערקתא דמסנא פי' ישראל קושרין שחורה, משום דאבלי אירושל' כדאמרינן מאי טעמא סיימת מסאני אוכמי? אמר דמאבלנא אירושלם וגזרו הגוים לשויה לבנה. בויקרא רבה ואת חסי' פ' ר' פנחס וריש אם בחקתי ובפסק' דשמעו יאי מסכנותא ליהודאי כערקתא סומק' בקדליה דסוסי' חיורא, ספר אחר על לבלביה (א"ב תרגום ועד שרוך נעל ועד ערקת מסנא).

ערקא, Riedgras
ערקא, תרגום אחו בלי מים ערקא בלי מיא.

ערקב, Knie, Kniebeuge, Kniekehle
ערקב, בבכורות (דף מ') אגב העגל שאינה מגעת לערקוב, בתמיד (דף כ"ח) נוקבו מתוך ערקובו פי' בלשון ישמעאל קורין לסובך של רגל ערקוב והוא למעלה מן העקב. ויש מפרשין מקום כף הירך והייגו קנה העליון פרק העליון ובלעז איג"ליכי (והוא מלשון ארכוב בדניאל).

ערקבל, Skorpionkraut
ערקבל, בפרק ז' בשביעית (דף מ"ב) הערקבלין והחלבינין והנוכרים כבר פירו' בערך אכוה (א"ב בנוסחאות כתוב עקרבלין).

ערקל, Hurtig, schnell
ערקל, תרגום איש און בדבריו גברא דמערקלין מלוי.

ערקמא, Sumpf, Schlußbein
ערקמא דמיא, ביומא דהשקא.

במגילה (דף כ"ח) ר"ש לקיש כוה אזיל באורחא מטא עד קומא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה. בקדושין (דף ע') וקא מענך ליה ע ר ק ו מ א. בחולין (דף ע"ו) ואילו הן צומת הגידין אמר רב אשי דעילוי ערקומא (פ"ב פירוש ערגמא בלשון יוני שקת בור ובין השוק והירך יש כמו ספירה בלך הפנימי ורש"י פירש עצם קטן מחבר את הפרקים).

עש, (עגלה Siebe)
עש, בברכות (דף נ"ח) מאי עש? אמר רב יהודה זנב טלה.

עש Machen, schaffen, umwandeln
עשה, בפסחים (דף קי"ג) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות פי' עשה שבתך במאכל ובמשתה ומלבושי' כמו ימי החול ואל תצטרך לבריות. עשה דברים לפועלן ודבר בהן לשמן בנדרים (דף ס"ג) פירוש לפועלם לשמו של מקום, ביבמות (דף מ"ח) תנו רבנן וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוץ ורבי עקיבא אומר תגדיל וכו' בבראשית רבה פרשת י"ב אלה תולדות השמים את אשר כבר עשהו אין כתיב כאן אלא עשוהו כביכול הקדוש ברוך הוא ובית דינו ממוני' על כל אבר ואבר (ע"ב כבר בערך עשה הבאת מזה הענין).

עשן, Rauchern
עשן, מעשנין עד ראש השנה פירשנו בערך ונל. בגיטין (דף כ"ג) לשומא לעשן מידי דהוה אניגרא אגומלי פי' לבשן פירות שהוא מכשיר אוכל נפש. פי' אחר להבית בשמים על גחלים לעשן שום דבר שיהא לו ריח טוב אסור מפני שמכבה גחלים בשעה שנותן בשמים עליהם וביומא מותר מפני שמבעיר דהבערה בי"ט שרי על גבי קרע מוגמר פי' שליבן לכיבה וכתן עלים בשמים מותר דאיכא מכבה כלל, ביומא (דף ל"ח) מעלה עשן ראיתי בנגדי פי' הסם שנותנין בקטרת ומעלה עשנה כמקל שאינה מפלגת לכאן ולכאן, ביבמות (דף קט"ו) עישנו עליהו בית. עישנו עליהו מערה פי' אגב' חיל כשהולכין לכבוש עיר ורואין מערות ומדמין שיש שם בני אדם ומתיראין ליכנס שמא כלי זין בידם והורגין אותם מה עושים מליחין בהן, את הבור על פתח המערות שיתמלא מערה עשן ואם עלאין אליהן מוטב ואם לאו נחנקין ופעמים שיש חורין במערה ונמלטין מכן, בחולין (דף כ"ח) אמות דם והמעושנת, במנחות (דף פ"ו) אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן.

עשן, Starr, fest.
עשן, תר' כגבדי עשיני גלין מעיקות כבגדי מים בעזוז, עינות תהום תר' וכד' עשין עיובי תהומא כון עשיר קרית עוזו תר' קנייכא דעתירא קרתא דעושניה ועד ילי' יחסכו עשר תרגומו ועזיני דהעין בתר עותרא, מגדל עוז שם ה' תרגומו מגדלא דעושנא שמיה דאלהא.

עשף, Beil, Grabscheit, Pflugschar

עשף, בהסיף פרק י"ג בכלים (דף י"ד) קרדום שביטל עשפו טמא מפני בית ביקועו פי' לד אחד של אלינא דומה למחריש' תרגום ואת מחרשתו ית עושפיה ובן פר' דמחריסות.

עשק, Gewalt, Erpressung, Raub

עשק, בבבא מציעא (דף קי"א) אמר אביי לא שבקתיך מעולם זהו עושק, יש לך בידי ואיני נותן לך זהו גזל, רבא אמר הייכו עושק היינו גזל ולהכי אפקיה רחמנא בתרי לאוי לעבור עליו בב' לאוין.

עשק, Theuer, Überfeßt,

עשק, בבבא מציעא (דף כ"ב) עשיק לגביך ושוי לבריסך פירוש כשאת' קונה מלבוש את חקנ' ביוקר לא תחוש אבל מאכל לא תקנה אלא בשוה. ושם (דף ע"ד) באמרים דאמימר עשיק עפרא פי' היה יקר.

עשר, Bereichern,

עשר, בכתובות (דף מ"ח) האומ' אם מת לא תקברוהו מנכסי אין שומעין לו לא כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור.

עששית, Glas, Leuchte,

עששית, שהיתה דולקת והולכ' כל היום לטולחי שבת מבב' ומדליק' וו, בברכות (דף כ"ג) עששית אם (דף כ"ה) נותה בעששית מותר לקרות קרית שמע כנגדה פי' כמו כיס מחולה של זכוכית בין הקודם קרית שמע לרעי. בשבת (דף קכ"ד) ביתה נפסתו מעותה שבל ועששות.

בר"ס (דף כ"ד) דאינוהו נעבים דאינוהו בעששית. בילמדנו ויהי ברד אש מתלקחת בתוך הברד כהדין עששית א דמיא ומשחא מתערבא בחדא ונורא דליק מן גוויהון (א"ב תרגום בפסוק ידיו גלילי זהב כהדין כעששית).

עשת, Platte (Siehe ערק)

עשת, ביומא (דף ל"ד) תניא רבי יהודה אמר עששיות של ברזל היו מחמין מערב יום הכפורים. בעבודה (דף י"ו) אין מוכרין להן עששיות של ברזל. בבראשית רבה בריש ויגש אליו כשהיה מעלם סימס היו שערות לבו בוקעות בליו ויוצאות והכה נותן עששיות של ברזל בתוך פיו ומוציאן כאבק, בכלי מתכות פרק י"א בכלים (דף י"ג) העושה כלים מן העשת ומן הקורה, במכות (דף כ"ח) תנו רבנן שמנורה היתה באה מן העשת ומן הזהב פי' חתיכה גדולה של ברזל או של זהב כדכתיב ברזל עשות ומתרגמינן ערקין דפרזלא.

עשתרות, Anwachs (von Heerden)

עשתרות, בחולין (דף פ"ד) הרוצה שיעשיר יעסוק בבהמה דקה ואמר רב חסדא מאי דכתיב ועשתרות צאנך שמעשירות את בעליהן.

עשתרת, (Ortsname)

עשתרת, בריש גמרא דסוכה (דף ב') אי מעתה העושה סוכתו בעשתרת קרני' פי' מקום באין חמה זורחת שם.

עת, Zeit

עת, בשבת (דף ל"א) וכו' אמונת עתך, אמונת זה סדר זרעים שבאמונת תלוי המעשה שיעשה פירותיו כהלכה, עתך זה סדר מועד שיש שמירה זמנים ושבתות וימים טובים, חוסן זה סדר נשים שצריך תוקף שלא ישלוט בו יצר הרע ישועות זה סדר נזיקין שדנין בני אדם ונוטלין מזה ונותנין לזה ומושיעו מיד הגזלנין פי' אחר חוסן סדר נשים לשון אמנה דהויין לו בנים ונוטלין, בסוף ברכות רבי נתן אומר הפרו תורתך עת לעשות לה' פי' התקינו שישאל אדם שואל לחבירו בשם כמו שאמר ה' עמכם ה' עמך וזה הוא התיקון הוא שלום עליכם ושלום משמותיו של הקב"ה שנאמר ויקרא שמו ה' שלום, שלום ואומר אל תבוז כי זקנה אמך אמרו למעלה שהתקינו שישאל אדם שואל שלום חבירו בשם, אמרו רבנן אם אתה רואה שהארך הזמן ונמשך הגלות אל תאמר שזו התקנה היתה בימות הראשונים ובעת מלכותם עכשיו אנחנו בזוים ובשהוזקין הדבר אין אנו מאמינים וקיימין התקנה זו, היו הכהנים בתחלה עונים אחר כל ברכה וברכה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם וכשטעו האפיקורוסי' אמרו אין עולם אלא אחד וכשראו הכהנים שבשביל כן נתמעטה האמונה של עולם הבא, התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם כלומר מן העולם הזה ועד העולם הבא ובשביל כבוד המקום הפרו התיקון שהיה והוסיפו ועד העולם. ביומא (דף ס"ט) איבעי תימא עת לעשות לה' הפרו תורתך כלומר עת סכנה היא ואין למדין הימנה. בתמורה (דף י"ד) מעיינין בספר אגדתא בשבתא אמרו עת לעשות לה' הפרו תורתך בערכין (דף כ"ו) שנה האמורה בקידושין והאמורה בבתי ערי חומה ושתי שנים שבשדה אחוזה שש שבעבד עברי שבבן ושנה כולן מעת לעת ושם מפורשים כולם.

עתא, Noth, Härte, Verkehrtheit, Tadel,

עתא, לא יאנה לצדיק כל און תרגום לא שפיר לצדיקא כל מידעם דעתא. וגם לא שמע גערה ובראש ממיקנה לא מקביל עתא וכן תר' ורש לא שמע גערה ומהופך בו תרגומו ועתא ביה וכן תר' און והוא מקשיב על שפת און שקר מזין על לשון הוות.

עתד, Bereit,

עתד, הכני עומד בין תרגום ירושלמי הנא הויתא מעתד (א"ב לשון מקרא זה כמלך עתיד לכידור).

עתניאל, Athniel, (Eig. N.)

עתניאל, בתמורה (דף ט"ז) תנא הוא עתניאל הוא יעבץ ומה שמו יהודה אחי שמעון שמו עתניאל שענהו אל יעבץ שיעבץ וריבץ תורה בישראל.

עתר, Reich

עתר, בבבא בתרא (דף קמ"ה) עתיר ביכסין עתיר פומבי ס"

עשיר בפסולת שיש בהן כמה כגון כמו גפן וכיוצא בו (ח"ב תרגום העשרתי את אברם עתרית).

עתר, Schaufel
עתר, בסוכה (דף י"ד) כותיל דליות להפך כעתר, בבראשית רבא פרשה ס"ד ויעתר יצחק ריש לקיש אמר שהפך הגזירה ולפום כן קריין ליה עתרא דהפיך אדרא, ביבמות (דף ס"ד) מפני מה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר לומר לך מה עתר מהפך וכו'.

עתר, Bereit halten (S. עתד)
עתר, בבראשית רבה פרשה מ"ו מפני שרי גברתי מתלא אמר אם אמר לך חד אודניך דחמר לא תהמין תרין עתר לך פרוני וכולי (ח"ב במקצת נוסחאות כתוב עשיר ואולי יש לגרוס עתד באות דלת פירוש הכן ולשון מקרא הוא הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך).

פ

פאה נכרית, Falsches Haar
פאה נכרית, בשבת (דף ס"ד) בכבול ובפאה נכרית לחצר, בנזיר (דף כ"ח) תנא קמא סבר אפשר בפאה נכרית. ורבי סבר פאה נכרית אידי דזוטא ליה. בערכין (דף ז') אמר רבא בפאה נכרית טעמא דקאמר תנו הא לא אמר תנו גופא הוא ומחסר והא מיבעיא בעי ליה רבי יוסי ברבי חנינא. בסוף חלק (דף קי"ב) שיער נשים לדקנות מהו? וכו' עד לא צריכא דתלו בסיבתא פי' אשה שאין לה רוב שיער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שערה.

פאה, Ecke, Kante
פאה, בעירובין (דף י"א) מעשה באדם שעשה ארבעה קונדסין בד' פאות השדה ומתח זמורה על גביהן והתירו לו לענין כלאים אבל לא לשבת, בתוספתא דכלאים במרק רבן גמליאל ונסיף הפרה שם שוירס היו שם קנים המדוקרין ועשה לשון פיאה שלמעלה אפילו ביותר מעשר אמה פי' כל אידי דמקיף ולא סגין ומכסיא כולה קרו לה פיאה דדמיא לפיאה שהשדה כולה קרחת ושגולה אלא בשתייר בה כמעט ושוא נקרית פיאה וכן פיאה נכרית דמקפת הראש ולא מכסיא.

פאה, Färberröthe, Krapp
פאה, בשבת (דף ס"ו) הבנים יוצאין בקשרים מאי קשרים? אמר רב יהודה קשרי פואה פי' לא של פאה נכרית אלא פואה זו הירעונין כדאמרינן בשיפי אסטים וקולם שרש שלו צובעין בו אדם ושמו בלשון ארמי פואה ובלשון ערבי פואה, (וכן פי' רש"י ברנצ"א בלעז והוא Garance וכמו שתרגמנו) והכי קאמר קשרי מן הקא שלו מוקמא

עת, Zeit

עתה, בשבת (דף ל"א) ופי' אמונת עתך, אמונת זה סדר זרעים שמאמינת חלוי המעשה שיעשה פירותיו כהלכה, עתך זה סדר מועד שיש שמירה זמנים ושבתות וימים טובים, חוסן זה סדר נשים שלריך תוקף שלא ישלוט בו יצר הרע ישועות זה סדר נזיקין שדכין בני אדם ונוטלין מזה ונותנין לזה ומושיעו מיד הגוזלין פי' אחר חוסן סדר נשים לשון אמכלא דהויין לו בנים ונוחלין, בסוף ברכות רבי נתן אומר הפרו תורתך עת לעשות לה' פי' התקינו שיהא אדם שואל לחבירו בשם כמו שאמר ה' עמכם ה' עמך וזה הוא התיקון הוא שלום עליכם ושלום משמותיו של הקב"ה שנאמר ויקר שמו ה' שלום, שלום שלום ואומר אל תבוז כי זקנה אמך אמרו למעלה שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חברו בשם, אמרו רבנן אם אתה רואה שאורך הזמן ונמשך הגלות אל תאמר שזו התקנה היתה בימות הראשונים ובעת מלכותם עכשיו אנחנו בגזים ובשחוקין הדבר אין אנו מאמינים וקיימין בתקנה זו, היו הכהנים בתחלה עונים אחר כל ברכה וברכה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם וכשטעו האפיקורוסי' אמרו אין עולם אלא אחד וכשראו הכהנים שבשביל כן נתמעטה האמונה של עולם הבא, התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם כלומר מן העולם הזה ועד העולם הבא ובשביל כנגד המקום הפרו תיקון שהיה והוסיפו ועד העולם. ביומא (דף ס"ט) איבעי תימא עת לעשות לה' הפרו תורתך כלומר עת סכנה היא ואין למדין הימנה. בתמורה (דף י"ד) מעיינין בספר אגדתא בשבתא אמרו עת לעשות לה' הפרו תורתך בנדרים (דף כ"ו) שם האמורה בקידושין והאמורה בבתי ערי חומה ושתי שנים שבערכין אמורה שם כנגד עברי, שבבן ושבשבת כולן מעת לעת וגם מפורשים כולם.

עתא, Noth, Härte, Verkehrtheit, Nebel,

עתא, לא יסגה לצדיק כל און תרגום לא שפיר לצדיקא כל מידעם דעתא. ולא לא שמע גערה ובעס ממיקנא לא מקביל עתא ובן תר' ורש לא שמע גערה ומהומה בו תרגומו ועתא ביה ובן תר' און והוא מקשיב על שפת און שקר מזין על לשון הוות.

עתד, Bereit,

עתד, אכבי עומד בין תרגום ירושלמי אבא הוינא מעתד (פ"ב לשון מקרא זה כמלך עתיד לכידור).

עתניאל, Athaniel, (Eig. N.),

עתניאל, בתמורה (דף י"ו) תנא הוא עתניאל הוא יעבץ ומה שמו יהודה אחי שמעון שמו עתניאל שענהו אל יעבץ שעיבץ ורינן תורה בישראל.

עתר, Reich.

עתר, בבבא בתרא (דף קמ"ה) עתיר ביכסין עתיר בומני ש"

עזיר בססורות שיש בהן נפה כגון נפה נפן וכיוצא בו (א"ב תרגום העטרה את עטרות עטרים).

עתר, Schaufel

עתר, בסוכה (דף י"ד) כואיל דרוש להפך בעתר, כדאית רבה פרשה ס"ד ויעתר יצחק ריש לקיש אמר שהפך הגזירה ולפום כן קריין ליה עתרא דהפיך אדרא, ביבמות (דף ס"ד) מפני מה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר לומר ... עתר מהפך וכו'.

עתר, (עתר S. halten)

עתר, בבראשית רבה פר... מפני שרי גברתי מתלא אנ... אמר לך חד אורכין דאמר לא פריש עתר לך פרוני וכולי במקצת נוסחאות כתוב עני... יש לגרוס עיתר באות דלת הכן ולשון מקרא הוא כה שלאכתך ועתרם בגדם לך

פ

פאה נכרית, Falsches Haar

פאה נכרית, בשבת (דף ס"ד) נכנלו ובפאה נכרית לחצר, בנזיר (דף כ"ח) תנא קמא סבר לאשר בפיאה נכרית. ורבי סבר פיאה נכרית אידי דושמא ליה בערכין (דף ו') אמר רבא בפיאה נכרית טעמא דקסבר תנו הא לא אמר תנו נופא הוא ומחסר והא מיבעא בעי ליה רבי יוסי ברבי חנינא. בסוף חלק (דף קי"ב) שעד נשים לדקניות מהו ? וכו' עד לא צריכא דתלו בסיבתא פי' אשה שאין לה רוב שיער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שערה.

פאה, Seite, Kante

פאה, בעירובין (דף י"א) מעשה בשדה שבעין ארבעה קונדסין בד' פאות השדה ומתח אימרה על גביהן והתירו לו לעניין כלאים אבל לא לשבת, בתוספתא דכלאי... רבן גמליאל ובסוף ספרה כג... היו שם קנים המדוקרין ו... פיאה שלמעלה אפילו ביות... מותר פי' כל צדי דמקיף ומכביא כולה קרו לה פיא... לפיאה שהשדה כולה קרא... אלא בשתיר בה כמעט ופיי... פיאה וכן פיאה דסקפת סריקא ולא מכסי...

פאה, Krapp, ...ithe,

פאה, בשבת (דף ס"ו יוצאין בקשרים מאי קשרי... רב יהודה קשרי פיא... של פיאה נכרית אלא... או זירעונין כדאמרינן בשבי... וקולם מרע שלו צינעין ושמו בלשון ארמי פוה ערבי פואה, (וכן פי' רש' בלעז ווקיל Garauce וכמ... והכי קאמ' ג' קשרי' מן הקא...

שלא יעלה קולי, ה' מכו, ר' אפילו
לכשפים מעלי פירו' כפל פואה
בגירה פי' ימלאכה כעכין הזה. ולא
ראה כל אילו הדברים ועוד מאי
איריא בגים, ושם (דף פ"ט)
אסטים ופואה כדי ללבוע בהם
בגד קטן כסבכה נפר"ה בשביעית
פיאה ה' של יעידות וכו' עד
ומודין בפיאה של ללעות פי' עדים
בלעת מקומות ירושלמי פיאה
פסדא (א"ב כפי דעת הערוך
קולה ופואה אחד הוא וכן
פירש בערך קלה).

פאפי, Väter
פאפי, בסוטה (דף מ"ב) פאפי
חד נאבי פי' בערך בן האחרון.

פאר, Schönheit, Glanz
Schmuck der Felder
(die Kante der Felder)
פאר, בחולין (דף קל"א) לא
תפאר אזריך תנא דבי רבי ישמעאל
שלא תטול תפארתו ממנו כלומר
פאה שלו.

פאר, Kopfschmuck, Turban
פאר, ירושלמי בפ"ק בשת אנשים
הפארים והצעדות פארים
כליליא כמה דתימר ופאריכם
על ראשיכם.

פאר, Seite
פאר, בעבודה (דף מ"ד) בני
מעים מסגל פארות פירש דמ"ו
בימין של כבור ואולי מזה הערכין
שבקשת פארי פי' שערת הלוקט
ומספר הכימין שבראשו או של סבכה
או של הלוק.

פארי, Kleie
פארי, בפסחים (דף קי"ט)
פארי בנית קשי לשעיותא, בבא
קמא (דף מ"ט) ובבא מליעא (דף
קי"ח) ובבנא נחרא (דף ל"ב)
מררי רשותיך פארי אפרע בגיטין
(דף כ"ו) יומא קמא אשקיוה מיא
דפארי ושם (דף ס"ט) לנשולי ליתי
פארי דריש כפיא, נבכורות (דף
ז') אשילולי הנלא דפארי (יכא
דעבידי הכליה דבשרא כחוג) פי'
לשון לעז הוא פורפרי"י (והוא לשון
רומי (Furfures) וכמו שתרגמנו

פארי, (קטלא Siebe)
פארי, מנקטא פארי עיין בערך
מנקטא ובערך קטלא.

פג, Erschlaffen,
ausdünsten, verrauchen
פג, ביומא (דף ל"א) מחמין לו
חמין ומטילין לתוך הצונן כדי
שתפוג צנתן, בפסחים (דף מ"א)
אין מבשלין מים שאין מפיגין
טעמן אסור שאר משקין שמפיגין
טעמן לא כל שכן, בשבת (דף מ')
ממלא קיתון של מים ומניחו כנגד
המדורה ולא בשביל שיחמו אלא כדי
שתפוג צנתן. בבילה (דף י"ד)
כל התבלין מפיגין טעמן ומלח
אינו מפיג טעמו, בבא בתרא (דף
י') פחד קשה יין מפיגו, בתענית
(דף י"ז) ובסנהדרין (דף כ"ב)
ובעירובין (דף כ"ב) אמר רמי
בר חמא דרך מיל ושינה כל שהוא
מפיגה את היין, הטירי את ייבך
מעליך תרגום הלא מפיגי ית

ממעיך מינך, וריחו לא נמר תרגומו וריחיה לא פג, במגלה (דף ס"ד) נחש דלאו פייגא דעמייהו דנגורא, בכריתות (דף כ"ה), גיטין (דף ד') פגשים ליברה כדי שלא תפוג ריחה בגילה (דף ל"ד) אין מפיגין אותן בלבן כדי לחממן. (א"ב לשון מקרא זה עינה בגרה ולא מפוג).

פג, Quelle, מעין

פג, בבראשית רבה פרשה ט"ו ויטע ה' לפיגי שכולה כותבה בגנה ומשק' לה הגנה, שתים עשרה עיינות מים תר' ירושלמי פיגין דמיין (א"ב פי' בלשון יוני מעין).

פג, Lustwandeln, sich unterhalten.

פג, ביומא (דף י"ט) עמוד והפג אחת על הרצפה. בויקרא רבה אמור אל הכהנים בסוף פרשה לדקתך כהררי אל ובמסכת דשור או כבש לא בעי אלא לקיים פוגגא עם צופיי' לעלון (א"ב פי' הפג בלשון יוני לך וטייל עיין ערך הפג).

פג, Unreife Feigen,

פג, הפגים מסיריקו פי' בערך זדם, פגה בהל ובמל פי' בערך בהל, בפסחים (דף כ"ג) פגי בית היני ואהיני דטובינא פירוש מקומות (א"ב פגי בית היני כתוב בנוסחאות) בחלק בסנהדרין (דף ק"ז) ראויה היתה בת שבע לדוד אלא שאכלה פגה כלומר בעלה קודם זמן ביאתה באיסורא. בשבת (דף קכ"ד) תנו רבנן בסוף תוספתא ... פגה שטמנה בתבן, פי' פגה כדכתיב התאנה חנטה פגיה ובן פירות שלא נתבשלו באילן וטמן בתבן התבשל בחמות התבן להיבשר לאכילה.

פג, Kinn, Gebiß, Saum.

פג, בפסחים (דף קי"ב) ידא לפגא ברכא לפתרא פירו' מכה בני אדם כשיש לכן פחד לשום ידו על לחייו ודרך בני אדם כשישן ידו על פדחתו, בשבת (דף כ"ח) אמרה לונא בפגי דפרזלא, בבא מציעא (דף ע') זה קנה חמור וכי פגים פי' רצועות של מוסרה הכתובות על לחיה ועל פדחתה (א"ב פי' בלשון יוני רסן ומתג ובנוסחאות הנוסח ידא לאוסיא ברגא לפתרא).

פגי, (Siehe בית פאגי)

פגי, תומת בית פאגי שם מקום חוץ לירושלם. פ"א בערך בית פגי.

פגה, Piga (ein Fluß)

פגה, מי קרמיון ומי פיגה פירוש קרמיון ופיגה וירמוך ופניים שם נהרות הם דקאמר בבבא בתרא (דף ע"ד) מאי דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו ד' נהרות וח' ימים שמקיפין ארץ ישראל וכולי עיין בערך כן.

פגז, Mauerbrecher,

פגז, ומקי קבלו תרגומו ומחת פגיזוהו.

פגיון, Pugio, Kurzer Degen, Dolch,

פגיון, בב"מ (דף מ"ד) ובפרק י"ג בכלים (דף ל"ה) הסייף והסכין והפגיון, בבכורות (דף ע"ו) כשל

פגיון. ולירס בלשונו פי' סכין בשתי פיות וי"מ איספלי"אדו (א"ב פי' בלשון רומיי מן חרב קטן).

פגל, Greuel, unrein

פגל, בפסחים (דף ס"ח) דלא מיקבע פיגול אלא בזריקה פי' מי ששוחט הזבח ובשעת שחיטה או בשעת קבלת הדם או בשעת הולכת הדם או חישב בזריקה לאכול הבשר למחר או אפילו כזית מבשר או מעור האליה למחר או חישב לזרוק מקבלת דם למחר או להקטיר מקבלת אימורין למחר פגול הוא זהו חוץ לזמנו ואסור ליקרב על גבי מזבח, ואם עבר והקריבו ולא עירב בו מחשבת חוץ למקומו ואם אכל ממנו חייב עליו כרת וזהו שקרב המתיר כמצותו שלא עירב בו מחשבת חוץ למקומו ואם חשב לזרוק מן הדם בחוץ או להקטיר אימורין בחוץ או לאכול בשר בחוץ על גבי המזבח ואם עבר והקריבו ואכל ממנו אסור כן זהו חוץ למקומו ואין חייבין עליו כרת והכל מפורש בזבחים (דף כ"ח) במשנה ובגמרא פיגול טעון צורה בפסחים (דף ע"ח) כלומר אינו נשרף אלא עד שתעובר צורתו.

פגלא, Rettig.

פוגלא, בברכות (דף ל"ו) ובעירובין (דף כ"ט) כגון כמעו אנשי אדעתא דפוגלא בשבת (דף קכ"ג) וגם (דף קמ"ט) האי פוגלא ממעלה למטה שרי פי' פוגלא כגון אם יש לאדם פוגלא שטמונה בתבן או אפילו בעפר תחוב עומדת כעין נטועה ראשה ועליה מגולין כשבא ליטלה אם אוחז בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה אף על פי שהמגביה התבן משתרבב ויורד שם אבל לאחוז קצה הראש הטמונה ולהגביהה מטה למעלה לא בב"ר פרשת ס"ח הכה משמני הארץ מן שמיניא דארעא שרי עקר פוגלין רברבין ושתל דקיקין.

פגם, [1] Raute, πήγανον

פגם, בריש כלאים (דף כ"ג) אין מרכיבין פגם על גבי קידה לבנה מפני שהוא ירק, פרק ט'

---

1) Die Raute ist eine Gewürzpflanze welche sowohl wild wächst als auch in Gärten veredelt wird. Letztere führt den Namen Weinraute. Die Misna macht aufmerksam, daß sie zu den Pflanzen gehört, obwohl sie im Orient die Höhe eines Baums erreicht. So erzählt Josephus (de bello jud. VII. 12.) bey Gelegenheit der Belagerung Machärus, daß in dem königlichen Pallaste daselbst eine Raute von bewunderungswürdiger Größe wuchs; sie gab keinem Feigenbaume an Höhe noch Dicke nach und soll nach der Sage seit den Zeiten des Herodes gedauert haben. Ihr gewöhnlicher arabischer

בנגעים (דף מ"ד) הפיגם
ופירגוון. פריז עוקלין (דף ע"ו)
ארטי המינתא והפיגם ירקות
שדה. בשבת (דף קכ"ח) וכן
אפיטא וכן נפיגם פי' פיגם
בלעז רוט"א (Ruta) ובלשון
ישמעאל פיגמן (א"נ בערבי פיגן
בלשון יוני).

פגם, Pegma, πηγμα 1) πᾶγη Schlinge, Falle, Schlagbauer für Vogelsteller
פגס, בעירובין (דף נ"ג) בית
נגנם נית יולא פגום כנגם פגום
יולא פי' כעקר. פוגם והוא כנגן
שנך סניאי לעופות ואינו אלא נקנים
כדגרסינן בסנהדרין (דף ק"ס)
ופריקי יונים ליסטי קורתם משיטברו
את פיגמן והם כלים שלרין בהן
(א"נ פי' בלשון יוני ורומי מין
צגן עשוי לכרסום של פעם חבר
גדול ואין כאן מקום להאריך פירושו
אבל ענין משיטברו את פיגמן
אסר הוא, וטעמו בלשון יון פגי
מין כלי של ליידים פס ורשת).

פגם, Schwächen, entkräften,
פגם, בע"ז (דף ס"ו) מדברי
טעם כלפר נותן טעם לפגם
מותר, בפסחים (דף מ"ד) נותן
טעם לפגם מותר דגמריק מנבלה
כמו שפירשנו בערך נבל. בפסודות
(דף ל"ו) כפגמה אשר, במשילא
(דף ל"ו) שנתנה שום פירוש בן
ההקדש אף על פי שלא פגם מעל
בפרק ג' בסדות (דף י"ח) שהברא
מסל בנגיעה ובפגימה בכל דבר
בקתובות (דף ל"ו) הפוגמת
כתובתה פלך וכו'. בר"ה (דף
כ"ו) פגימתה לפני החמה או
לאחר החמה (א"נ פי' ענין האחתה
וחסרון תרגום ופיתחו הפגורה
פים והוא לשון שופיגא לקרפא בית
פגימת כל אחן דפרזל).

פגן, Schreyen, jammern, wehklagen
פגן, בר"א הבכה (דף כ"ט)
הפגינו בלילה, שועקת מושל
בכסילים תרגום מקבלת קל גברא
רשיעא דהוא שליט על שטין דפגין
ולא מקבל. אבי קהלת הייתי מלך
תרגום בכא ופגן וכן אמר אבא
קהלת דהוה שמי מחקרי שלמה.
ס"א ובגניכו וכבר פירשנו בערך
בגן... פי' אחר פגן פגען ע'
שלעט. בבראשית רבה ופגעו
לי פגע וכיה, ושוועתי אליך
אבות תר' פגינתי קדמך תיעול.

פגן, Paganus, Bauer, Landmann,
פגן, בבראשית רבה פרשת כ"ס
ובויקרא רבה בריש אמור שלהבבנים

Raute ist, wie Maimonides richtig bemerkt Sadab (סדא"ב) sonst heißt sie auch Pigan.

1) Zusammengesetztes, zusammengefügtes Gerüst, Gestelle u. d. gl.

פרשת. רבי תנחום לאחר שנטל הגמוניא מן המלך עד שלא הגיע לבית אוריאן שלו. פ"א לפיתודין שלו. פ"א עד שלא הגיע למדינה היה מהלך כפגן משהגיע למדינה מהלך בקלמין וכולי. בילמדנו בסוף ויקרא נפש כי תחטא לפולא ופגן שהכעיסו את המלך וכו' עד הפולא הזה יודע נימוסי והכעיס אותי לכך הרגתיו אבל הפגן הדיוט הוא ואינו יודע נימוסי. ירושלמי בפרק כארץ בולטיא ופגניא והקשות את המשכן כמשפטו (א"ב פי' בלשון רומי פרזי ואיש כפר מדרש שמואל פרשת וילבש בגדים אחרים אלבין פגניקא פי' בלשון רומי של פרזי).

פגן, Galle

פגן, תרגום ירושלמי זג מפרלגים ועד זג (א"ב בנוסחאות כתוב ועד זגין).

פגן, Raute, πηγανον

פגן, בעבודה (דף כ"ח) אופיגנ' גדובא' פי' סוא הפיגם שפירשנו (א"ב פיגנא כתוב בנוסחאות ורש"י פירש רודא וגרסה שסוא גריס פגנ"א).

פגע, Pflaume

פגע, בשבת (דף קמ"ד) סוחטין בפגעין ובפריסין פירוש בלעז פרונ"א (Pruna) כמו שתרגמנו.

פגר, Müde, ermattet seyn, Piger, faul

פגר, בשבת (דף כ"ט) יומא דפגרי רבנן אמרי אלידכא. יומא דפגרי פירוש יום שהיו מתעלשים יגיעין ועייפין ולא יכלי לפגרם בדכתיב אשר פגרו היו קוראים אותו יומא דפגרי כלומר יום ביטול בלא ריוח דהכי אמר מכריז רב ק' ריפא בזוזא ק' קרנא בזוזא ק' שפמי ולא כלום פי' היה מנהג הטלת מאה ריפי כלומר מאה בני אדם מטל שברת אז ובן המשים ק' קרני של זכוכית של בני אדם להקיז, נוטל אז והוא ריבעא דכוסילא' ובלשון ישמעאל אל מגומא אבל לתקן זוקן וליטול השפם ולתקנו לא היה מנהג ליקח האומן כלום אלא אותם בני אדם שמגלח ראשם או עושם להם ריבעא דכוסילת' נוטל שכרו כאשר אמר מתקן שפמם בחנם ובן היה הדין ויום שהיה עושה האומן השמות לא היה נוטל שכר והיה הולך לביתו ריקן ועל כן היה לחשל, כל מי שהיה יגע ולא היה עולה בידו שכר היה קורא אותו יומא דפגרי, פי' אגרא לא פגרא' כגר פירשנו בערך אגר בפסקא דומר ובפסקא דענים פוער' ערו ערו פגרו פגרו והכן את הבית תרגום ירושלמי ופגר ית ביתא.

פגש, (Siehe זגג)

פגש, בפרק י"ו בכלים (דף י"ז) בית הכלים ובית הפגושות פי' כלים רקובות וי"א הפוגיות תרגום ומדי קבלו ונקם פגואסי.

פגש, Kämpfen, ringen

פגש, בילמדנו הנה אנכי הולך לבן רותו ויתפגש עם המלאך

(א"ב פי' סם אבק ובנוסחאות נשמטו דברים אלו).

פנש, Quasten,
פנש, תרגום ירושלמי שמנת עבים כמיה (א"ב תרגום ירושלמי ושמן שורין ודבש ושמרו. בית ישראל ופסו אולי בנוסחאות אחרות כיום כתוב יפנשו. ומסר תרגו' של שמנת ענית בשום או רקים. כו. יש שבוש נוסחאות).

פד, Loskaufen,
פד, ביומא בגמרא (דף מ"ס) ובכריתות (דף כ"ו.) ובספרי פרשת אותה הקול אין פודין לעוף נסוף ספרא והעמיד אם בבהמה לפני הכהן בבהמה כפדים ואין פוטים וסלבוס אבלי גרת כפדין אין פודין הקדשים להאכילן לכלבי' אסורה בשמרה. (דף ל"א) תנו רבנן אוכס ולא גיזה ויאבלא ולא לבלבך בשר אלא חלב מכאן שאין פודין הקדשים להאכילן לכלבין. אית דאמרי אוכס ואכלא ואין לך בהן היתר אלא אלא מעת גיזה ואילך דקסבר פודין את הקדשין להאכילן לכלבים פירוש באר ולא חלב דאסור לאכול בקדשים דהיינו עבודה אכ.

(פר) פיד, Schnabel,
פד, פיד, כריתת ע"ו. (דף ד')
כפיד של תרנגולין שמנקרין באשפה
(א"ב פי' כקור שמנקרין בקרטוס)

פרא, Griff, Handhabe,
פדא, נב"ק (דף פ"ה) לפדא דמי' לקופנה דטרא שאי פירוש פדא קפא שהוא עץ שמורא שמופר בה, קופיכא הוא ישמעאל ולא מודו אלא מגנו בהם הסר שזור קופיכא כדאמרינן קופא דמקסא: בנוסחאות דדן כתיב פרא.

פראמי, Schleyer, Larve, Maske,
פדמאין, רבה בר רב הונא מטמיס דבולא אמר פדאמי כפר פי' בערך אנקטמין פי' אמר עושין מסוה של עור ומכיסין על פניהם ואין כרואין אלא העינים ומשחקין בהן פי' דשוס לעטרס של מלכים. והיא של כסות ומסיקס אמר ברלשו ושניא כסין הוס של עץ ורוכב עליו ומשחק בו: בנוסחאות דרך (שבת דף מ"ו) כתיב פרמי (Forma) ונראה עיקר ובמדרש רבה במדבר: פרשה ד' פקודים המלה הזאת ביותר, וכל אמר: (שהמזיקין) פרמא כתובס בפניו אלא יניס בפרס וזיק.

פרגוג, παιδαγωγος, Paedagogus, Erzieher, Führer, Lehrer,
פרגוג, בבראשית רבה. אמן פדגוג. פמד"א כאשר ישא האומן את היונק ותרגום ירושלמי פרגוגא (א"ב פי' בלשון יוני ורומי אומן המגדל התינוק).

פרגרא, Podagra, (Fußschlinge), Fußgicht,
פדגרא, בסוטה (דף י') אסא ברגליו דכתיב חלה את רגליו אמר רב שאחזתו פדגרא לשון לעו ממש פודגרא (א"ב בלשון יוני ורומי חולי רגליו ובמדרש ויקרא רבה בפרשה

[illegible] מגמן חטה [illegible] [illegible] [illegible] הדגרים פי׳ [illegible] [illegible]

פדות, [illegible]

פדות, בבכורות (דף מ״ו) [illegible] (דף ק״ב) [illegible] [illegible] פדות [illegible] עד [illegible] עם [illegible]

פדיון, [illegible]

פדיון [illegible] ירושלמי פרק [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

פדן, [illegible]

[illegible] (דף [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] מחוברים [illegible] [illegible] על [illegible] תרגום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

פדן, [illegible]

פדן, [illegible] [illegible] [illegible]

פדם, [illegible]

פדם, בפרק שלשה [illegible] (דף ק׳) [illegible] ספר [illegible] [illegible] [illegible] הללו [illegible] [illegible] [illegible].

פדע, [illegible]

פדע, [illegible] (דף כ״ט) [illegible] [illegible] במכה של [illegible] פי׳ מכה של ברזל (ת״כ תרגום פצע תחת פצע [illegible] פדעא).

פדעא, [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שלה.

פדר, Fett, Schmeer

פדר, בתמיד (דף ל״א) [illegible] [illegible] ונותנו על [illegible] [illegible] מלמעלה, [illegible] (דף צ״ג) [illegible] [illegible] [illegible] על בית [illegible] [illegible] [illegible] כבוד של מעלה.

פדרא, [illegible]

פדרא, [illegible] (דף כ״ח) [illegible] [illegible] [illegible] פי׳ [illegible] מקום [illegible] [illegible] [illegible] ומטילות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יום [illegible] יום [illegible] [illegible] כל [illegible] קין [illegible] [illegible] כנ׳ [illegible] על כ׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על גבי פדרא [illegible] [illegible] [illegible] פדרא [illegible] [illegible] [illegible] (וכפי׳ רש״י וכן פרנמבו).

פדר (ת), Spotten, schnapfen

פדרת, במגילת איכה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פדרת [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (נ״ב כתוב [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible]).

פה, Mund, Oeffnung

פה, [illegible] (דף ק״ד) פה פתוח

וזה שאמר פי' יש טעם שראוי לשתוק
בדברי תורה ויש טעם שראוי לדבר
כענין זה דמפורש כאן ופיה
דמכניס, במכות (דף ל"ח)
ובסנהדרין (דף ק') ועליהו לתרופה
זה אמר להתיר פה של מעלה וזה
אמר להתיר פה של מטה פה
של מעלה כגון שמשתי' אדם בפיו
שלהו פותח לבו לשכל וזה אמר
להתיר פה של מטה שמשלשל להתיר
פה של עקרות שעקרה שאוכלת
משני הרם. למדרשיין פירוש
לרפואה לכל חולי לאומר פניס שיפה
מרקחו כאלה.

פה, M a d e n (in den Feigen) 1)
פה; בשבת (דף ב') דתאיני פה
פי' תולעת שמתליעין התאנים כשהן
מונחין בקרקע.

פה, Sich trennen, sich bemeistern
פה, לתחוה ינקש בפלך תרגום
לעזות משי פה ייא כי אם נהתגל'

לבו תרגם ללא בתשיחת פ פי
ליניס.

פהק den Mund aufsperren, gähnen
פהק, בנדה (דף ס"ג) מפהקת
ומעטשת, בברכות (דף כ"ד) גוהק
ופיהק, בשבת (דף קל"ו) כי
פליגי בפיהק ומת, פי' פותח
בכל כח ותלעו תר"לי אשטריליקירי
(ח"ב פירש) (Trasecolare ?)
רש"י פתוח פיך מלקוחיו להוציא
רוח הפה).

פול, B o h n e
פול, בריש כלאים (דף ל"ח)
הפול והספיר ספרקדן
והסופח ירושלמי פול פולא
ספיר פישוכא (פי' ספרקדן
גילגולא זבחיא בלע"ז ״)
גולבא). שופח מילתא
פול הלבן ספרוש שעועית
פסילתא, אמר רבי יוסי למה נקרא
שמה שעועית שהיא משעשעת
את הלב ומסלכת את בני מעים

---

1) Die Feigen haben oben eine kleine Oeffnung, in welche die Fliegenwespe (cynips psenes) und darum auch Feigengallwespe genannt, hineinschlüpft um ihre Eier in die innere Höhle der Feigen zu legen. Aus diesen entstehen wie gewöhnlich Maden oder Larven, die sich von gewissen innern Theilen dieser Frucht nähren, bis sie endlich ausgewachsen aus ihrem dunkeln Aufenthalt hervorkommen, sich verpuppen und bald als geflügelte Insecten gleich ihren Eltern in diese Frucht ein- und auskriechen. Der Talmud nennt sie nach jener kleinen Oeffnung (פה) in welche sie hineinschlüpfen.

α) Pisum die gewöhnliche Erbse,

β) Cicercula Kichererbsen.

לשון יון אספרון 1) הלבן פי'
פול פאנ"א ספיר בירק"לא
מין אחר פרקדן פיס"י 2) מין
לבן שפה ערבו"לו 3) פול
לבנה פאנ"א בלנק"א 4)
שעועית ביל"כה 5) פול המצרי 6)
פסולי, פול המצרי והמצרית אינן
כלאים זה בזה, ירושלמי ובפרק אמר
רבי יונה כמין פול מצרי פרסי הוא
פי' והפרמילין אלו כולן דומה לחרובין
אבל דקין ועקומין ואינן עגולין
ופשוטין כתרמילין של פולין וקצתו
דמיין לחרובא ולפיכך אינן כלאים
זה בזה (א"ב לפי דעתי פול
הלבן הוא מין קטניות כפול
ומראהו כפולא והוא לבן ויש גם
אחר אדום והשעועית הוא מין
פול לבן אבל הוא מצויר בגונים
משונים ונקרא בירושלמי פסילתא
כי היונים והרומיים קוראים לפול
לבן פסילוס והוא מסלסל את
בני מעים ופיסון הם קטנית
בלשון יוני ורומיי עגול).

פוסרום, Schneckengang
פוסרום, ירושלמי בפרק הרוא'
בגמרא מקום שנעקרה וכי יש דרכו
של רכב נפתלל להביא בנשים אלא
דרך עקמומית היתה כמו אבן
פוסרוס והביא נא (א"ב פי'
בלשון יוני מי שהולך ופתאום מגיע
לו נגמש לאחוריו): אמר המחבר
נ"ל בנוסחאות דרן כתב פוספרים
ואם הוא לשון יוני נראה שהוא
[illegible] טעמו המניע דבר
שלמעלה למטה בלי פונה זה יקרא
להולך דרך עקל כמו שתרגמנו.

פוות, (Siebchen)
פוות, שלוק ועפוף שלכנה
תרגם פותסון מקמן.

פז, (Platina)
gereinigtes Gold
פז, בגמ' (דף י"א) מייתי מתקל
תרבע אחי פזוי ותלו ליה בלוחריס
בגיטין (דף כ"ח) מאי שמלאים
בפז טליתא דכוות מפנז בפזא וכו'
עד אלא שהיו מגרן אש הפו ביופין.

פז, Ellen
פז, בשבת (דף כ"ה) פותח
קנתה פי' פותח שכבה זרע
כמו ויפזו זרועי ידיו. תרגמתי

1) οσπριον Hülsenfrüchte überhaupt und die Faseln (Bohnen) insbesondere.

2) Pisum.

3) Ervilia die Platterbse (Lathyrus).

4) Faba bianca weiße Bohnen.

5) Vicia Wicken.

6) Faba Egyptia egyptische Bohnen, nach Einigen ist sie mit der Colocassia einerlei (S. 4 Th. S. 886. Anmerk. 1) Aruch übersetzt hier Fasoli Faseln.

כפי' רש"י שהוא מפרש שלשון עשה פזיזא בערך ספיק.

פוז, Voreilig seyn, behend seyn (Eig. schnell bewegen)

פוז, בשבת (דף פ"ח) ובכתובות (דף קי"ב) עמא פזיזא דקדים פומייכו לאודנייכו שבפי' בפזיזותייכו קיימיתו כלומר עם קשה ופכל ורש"י פי' כנהל ונמהר שלשון דיו מפוז ומפרכר אשפל ב' ו' ע"ז וכן תרגמתי.

פומא, πασμα Ausstreuung, Verschwendung,

פומא, בפסקא דבקדש הגליליי שאלני כי הכן בי אמר ר' יוחנן מאן דידיה פיזא סלקא בים כמיחן לי אוריתא (פ"ב פי' בלשון יוני פזירות ונדיבות).

פוסק, Socke,

פוסק, בשבת (דף י') לקיש פוסקי ופגלי ולא במנעלים אמר רבה בר בר חנה פוסקי כגר פירשנו בערך מנעלים.

פורקשב, (S. 284. S. 621, Anmerkung 1.)

פורקשב, ביומא (דף ג') ונסוכה (דף מ"ח) ובר"ה השנה (דף ד') פי' פיים כדתנן בשמיני קורין לפיים ברגלים זמן שהקיפו רגל לפאוב אותו ז' ימים לענין תבלות כספירה בפרק אחרון במסקין (דף כ') אמר רביבא הלכך יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א לענין שלשים קר כן נכל פיימים פריס ונשיכי פר

שיר בפני עצמו ברכה בפני עצמו ושלם.

פורא, Stock, Stab, Ruthe, Gabel,

פורא, בבא קמא (דף כ"א) ובבבא בתרא (דף ק') לכקוט פורא אליביה פי' שבט: וכן קורין לכיקוד אוקוף כשבט פור ורש"י פי' מקל או רחת שקורין פורק"א (Gabel: Fourche).

פח, Blasen, aufblasen, wegblasen,

פח, מנפח אדם בית הפרס, בפסחים (דף ל"ב) פי' שמנפח העפר למקום שרוצה לילך בו, כגון זורה ברחת וכיון שאינו רואה עפר אדם אפי' בשעורה עומד, ואינו הולך בית הפרס שבידה, ברגלי העוברים והשבים טהור לעושי פסח בשבת (דף ע"ה) המנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש פי' למה חייב משום מכה בפטיש? דבפטיש מרדדין כלי מתכות כדי שידוק וניפוח בכלי זכוכית כן הוא, בר"ה מכשירין (דף ס"ו) המנפח בעדשים כדי לבדקן פי' כנוטל עדשים נכנס וכו' ופחן לבודקן,

פח, Brüten, zum Ausbrüten geeignet,

פח, בביצה (דף ז') ביעי דפקיא למאן. פי' חיות כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ופקי בכרוגים (פ"ב פירוש פעיא שבתרנגולת בפוליך הגלים פועה וטעקה),

פח, Einen Wind lassen,

פח, בשבת (דף מ"ט ודף ק"ל)

תפילין לריבון גוף נקי כאלישע בעל
כנפים שלא יפיח בהן ושלא יישן
בהן פירוש שלא יתעטש בהן
מלשון ה (פ"ב תלגום עוכר ביתו
יכל רוק עכיר ביתיה ירית
פקחה).

פח, Ausmahlen, ausspalieren
פח, בבא מציעא (דף ס') אין
מפירין ואין מפייחין בזמן הזה
פי' אין מלבינין. פנית לאחר
שמסריך בזמן הזה מפני איבול בית
המקדש.

פח, Bedecken, verkleben
פח, בנדרים (דף כ"ח) שקל
דיקולא רבה פחיים כופרא פי'
למין וכפים אותם פנית וממק עפין
קיפוי, (חפייה כתיב בנוסחאות

פח, Nackt
פחה, במגילה (דף כ"ד) הפוחח
פורס על שמע פי' לבוש בגד קרוע
ואין בבגדיו בתי ידים אלא ידיו
ערומות כדמתרגמינן כאשר הלך עבדי
ישעיה ערום ויחף כמה דהליך
עבדי ישעיה פחח ויחף: בנוסחאות
דדן בתלמוד ובתרגום כתיב פחח
בקי"ת).

פחז, Übereilen, überrumpeln
פחז. בנדרים (דף ט') כשהבלתי
בנזקה שלא ופחז עלי יצרי פירוש
קפץ יצרו עליו מפוס דמות כלה
והרהר לעבירה (פ"ב לשון מקרא
פחז כמים אל תותר).

פחז, Gang, Weite
פחז, בסנהדרין (דף כ"ו) ואידך
אפחזיהו דקא מגלי פי' אורחיהו
דקא מגלי דהכי והכי עביד ולימא
למיעבד אסור להם כלום: בנוסחאות
דדן כתיב אורחיהו.

פחלץ Maulkorb, netzförmige Decke
(für Kameele)
פחלץ, בשלהי פריסין פרק כ"ד
נבלים הפוחלץ של גמלים טהור
מכלום פי' כלי שתולין בו זבל.
פי' כדאמרינן בשבועות ירושלמי
חוץ דבבר מלבד בלא גמלין בלע
כרובין כד בעון מקטלוני' אייתון
פוחלץ של גמלים ותלייבון חבן
ויהבנון: ביה גומרין ונלעין ואית וכו
הלכה בנדרים אם לא רקיעי כאן
בקורית בית פנר ובנר פירשנו בערך
אדר (שבכה של חבלים).

פחם, Schwarzfarben.
פחם, Kohle
פחמי, Köhler
פחם. בברכות (דף כ"ח) מכתלי
ביתך ניכר שפחמי אתה פי' ר"ח
ז"ל עוסה מעשה פחם שמלאכתן
בפחמין, בפרק ט' במקוואות (דף
ס"ה) לא יטבול את הקוריקים
בפחמין פי' שחרות שעל הקוריקים
קוכן בברא"ית רבה פרשה י"ט על
ך ויעוז באשה שעלה כחמים מן
הגולה כתפחמו פני הנשים מן
השמש והניחו אותן ובאלו נשים
כבריות והיו מקיפות המזבח ובוכות
הוא שמלאכי אומר וזאת שנית תעשו
שבית לבשים וכו' ובפרשת בכלי פשתן
כדקרין הבלין מבית שאין אם מפשפשין
במעט קן שודדין, ובפרשת ל"ו אם
וכלב שמעו שמיבה לפני' יצא חם

מפוסם וכלב מפורסם מתמיהן,
בילמדנו ויעש הכנעני אמרו הכל
מתירא מפני שנתפתתו ידיה
לשעה פוליאה במלך, את שכולה
מיוחסת כשיא מוסרת לי המלך נטול.

פתם, Vergleichen
פתם, ת' כל קבליך לא ישוו
נה, כל מדעם לא פתים ליה.

פתם, Zusammendrücken,
פתם, בעבודה זרה (דף כ"ג)
פתמה אף על פי שלא קסרה
ניטלה פי' לא שאיברה בשברים אלא
מעכה באשקוס הגורה.

פתם, Ueberfüllt seyn, überströmen
פתם, בע"ז (דף כ"ו) כדתני
רבי חייא שפקסתו לגוקיתו הכא
נמי שפקסתו בורו, פירו' כשמלא
לגוקיתו והקיאתו לחוץ הכא נמי
שפקסתו בורו ועלה לגרגתני
ופקסתו גופו הקאה הוא.

פחר, Töpfer,
פחר, תרגום כחומר היוצר כמא
דטינא ביד פחרא.

פחש, Zusammendrücken,
פחש, בבראשית רבה פרשה כ"ג
מסכתו מה היא לא שפוחה אי יהיב
לנא מלבעי פתים אכל לה, או שרוס
או גרוע תרגום ירושלמי או פקוש
או פסיע (א"ב כמו פקס דבערך
קיא).

פחת, Vermindern,
פחות, weniger,
פחת, der Graben,
כ"פ, נדה (דף מ"ד) כפות

שכן מכוחן אלנס בעין פי' מגלא על
מערה שהיא פחות מג' שנים ויום
אחד איכו חייב כלום שהוא כאדם,
שכוחן אלנסו בעינו ובנגיעתו יקום
עליה שפה ישחיתנה ותסיונו עליה
יותר מתחותו ופוסל ואיכו מקליל,
בנידה (דף ל"ט) בית שהוא מלא
פירות סתים ונפחת כותל ממקום
הפחת אין פוחתין לא הנר
מפני שהוא עושה כלי, כי כרשותה
תרגום ארי כרו פחת. בויקרא רבה
אמר אל הכהנים הדין גנרא זגין
לי חד פחית. פ"א חד חורבה
בבראשית רבה פרשה ל"ז וחם הוא
אבי כנען אבי דפחתא.

פט, Ausdauern, hinlänglich seyn,
פט, בשבת (דף ק"מ) דמפטיא
ליה י"ב ירחי שתא פירו' אבי שרב
שמספיק לו י"ב חדש.

פט, φως, φωτος, Licht, Leuchte,
פט, בילמדנו ויאמר מזה לחנב
פוטיאל שהאיר במעשים טובים
שלא לומר ביוונית פוטיא
(φωτια?) פי' נר.

פט, Schwatzen, plaudern,
פָּטִים, Schwätzer,
פִּטְטָא פִּטְטְיָא, Geschwätz,
פַּטְטָנִית, Schwätzerin,
פַּטְפְּטָנִית, Plaudertasche,
פְּטֵפֵט, entgegnen, wiederstreben,
פט, בערכין (דף י"ז) הוא עושה
מעזה פטיט לפי' אמרו תורה
יבוא קרבן פסיע פי' פטפט

והשמיע קולו בלשון פרס לפי׳ יבוא
קרבן פטיט לפרים שמשמיעין קול
בכל שעה. בבראשית רבה פרש׳ ע״א
ויאמר להם השלום ביניכם לבינו
ויאמרו שלום ואין פטטין את בני
הנה רחל בתו באה הדא אמרה
שהדיבור מלוי נגעים. בויקרא רבה
ויהי ביום השמיני לפי מדיכים למי
שים למאן דיוכין למאן פטטי
ונפרשת סביב שלומית בת דברי
דהוו פטטא שלם ליך שלם עליכון
בסוף ברכות ירושלמי (דף קי״ד)
כל פטיטא בישין ופטיטא
דאורייתא טבין. בבבא בתרא (דף
ס״ה) אין מזקן אחד שהיה מפטפט
כנגדו ומה בא נבו הכנסה מבקשי
וכו׳ במנחות אין מזקן אחד שהיה
מפטפט כנגדו ואמר משה רבינו
אהב ישראל ויודע שעצרת יום אחד
וכו׳. בסוטה (דף מ״ג) ובבבא
בתרא (דף ק״ט) לקח לו מבנות
פוטיאל לפי דאתי מיתרו שפיטם
עגלים לאלילים לא דאתי מיוסף
שפיטפט ביצרו ובולי עד דאתי מבנות
פוטיאל פרי משמע. כלומר משנים
שפיטמו קאתי פנחס. בגיטין
(דף כ״ו) ובשמת אמרה להן הבדו
לזה שפטפט ביצרו יותר מיוסף.

פוטאלום [1]) Puteolus, Puteoli
פוטאלוס, במכות (דף כ״ד)
ושמעו קול המונה של רומי
מפלטיא׳ שם עיר (קרובה) לרומי
מאה ועשרים מיל פוטאולוס
ובתרומה כונעים מים חמים כמו
חמי טבריא, ובסוף מדרש איכה במוב
פטילוס וטעות זה וזה שהכנדסא
ככותה פוטאלוס.

פטגרטום, Potagratus, Podagrist,
פטגרטום, עיין בערך עלג.

פטפוט, Dreifuß, Tiegel,
פטפט, בשבת (דף ע״ם) רבי
יהודה אומר כדילעשות פטפוט
פרק ו׳ בכלים (דף ק׳) בעוזה

---

1) Der Name einer der merkwürdigsten Städte in Kampanien, unterhalb des Averner Sees an dem ersten kampanischen Meerbusen der Krater genannt. Im zweiten punischen Kriege besetzten sie die Römer und nannten sie der vielen daselbst befindlichen mineralischen Brunnen (puteis) oder wie Einige wollen des Gestankes dieser warmen Quellen (ab aquae calidae putore) wegen, Puteoli. In den ältern Zeiten hieß sie Dicänarchia (Δικαιαρχια). Cicero nennt sie in der zweite Epistel des fünften Buches das kleine Rom; gegenwärtig ist sie durch Kriege, Erdbeben, und die Anfälle des Meeres, diese fressendsten Zähne der Zeit, zur tiefsten Unbedeutenheit herabgesunken und heißt Pozzuolo.

ג' פטפוטין באורך ורוחב נטוים להיות אופה עליהן את הקדירה פי' גבשושי האולם מן הכירה שהוא עשוי לסמיכת הקדירה, כדאמרן בשבת (דף ק"נ) כל שהוא לאפוקי מי שכן עושין פטפוטי כירה קטנה לשפות עליהן קדירה ג' פטפוטין עושין בכירה ושופתין עליהן את הקדירה ויש שעושין פטפוט לכותל ומניחין עליו את הקדירה וסומכין אותה לכותל.

פטר, (Petiolus), Stiel am Obst, פטר, בע"ז (דף י"ז) ובנות שוח ופטוטרות (גמר') אמר רבי יוחנן בפטוטרותיהן, שכופי' פטמים לבנות בעוקליהן שלא יפלו לפני אלילים.

פטרכה, Maftbaum, פטרכה, בריש ויקרא רבה פרשה טוב מלא כף נחת מסכיא דינא לפטרכא ומפטרכא לכורא (ס"ב פי' אסופטרכה בלשון יוני אחד מסדקין הסמוך לפי הטבעת).

פטיליא, Weidenkorb, (für Feigen) פטיליא, בפרק י"ו דכלים (דף י"ו) פטיליא טמאה פי' קופה של גרוגרות כדתניא סותל של תמרה ופטיליא של גרוגרות מקטע ושבל. בירושלמי בסוף כלל גדול חבירי דבי אושעיא סותל של תמרים ובלעז אספורטא (Sporta) ויש גורסי' חכמים פטילי' שמן בלשון ישמעאל בונגיר ובלעז טיי"לא Teglia (ס"ב פי' בלשון יוני מין סלים גדולים).

פטלן, Gelbplatte, πέταλον פטלן, לא תסולה בכתם אופיר תרגום לא תתחלף בפטלין, בכתם טהור לא תסולה תרגום בפיטלון דכי לא תתחלף (ס"ב פי' בלשון יוני ורומיי טס ופח של זהב ונקי מכל סיג).

פטליקין, πατέλλιον, Schüsselchen, פטיליקין, בבראשית רבה פרשה ע"ד הלא כבריות כשכבנו לו אבשר בן? אלא אין הוא ספי קווקי טבא הוא כתיב פטיליקין טב סוס כתיב (ס"ב פי' פטלא בלשון יוני עגל ובנוסחאות כתוב פטקלין ובמדרש איכא פסקא ויגרם בקלן שני תמכין פטליקין אכל מכל פטליק חד פח ובעל הערוך גרס תמכין עינולין דפיתא עיין ערך עגל).

פטם, Fett machen, mästen, würzen, פטם, בריש כריתות (דף ב') המפטם את השמן ממפטם את הקטרת פי' המבשם והממלח כל הבשמים לעשות קטרת, רקח מרקחת מעשה רקח תרגום ירושלמי מפטם, איש בריא גבר פטים. בסוף עירובין (דף ק"א) מעשה בשוק של פטמין פי' מוכרי עופות כדאמרינן בסוף פרק אין בדין (דף כ"ט) אכל פטם הרגיל אצלו ואמר לו תן לי חור אחד אוגוזא אס' פי' כולן לשון שמן כמא

פטם, Kerne, Ader, פטם, ירושלמי דתענית פרק בשלשה פ"קים אמי לי פיטומיה פירש שמפרש גיד.

פטם, Krone, Spitze, Warze, פטם, בנדה (דף מ"ו) בן עזאי אומר משתשחיר הפטומת פירוש ראש הדד וקודו. פטמא של רמון עיין בערך כז פירוש גם הוא חודו של רימון וכן חודו של בצלים ושל כרישין. פיטמא בסוכה (דף ל"ד) ניטלה פיטמתו פי' ר"ח ז"ל כראין הדברים שסוף דד הקוטם כפיטמא של דד כדתנן פיטמא של רמון אבל הא דאמר רבי יצחק ניטלה בוכנתו הוא קצה העץ הנתון באתרוג כאותו דשמיטת חולין האי בוכנ' דסף מדובתי' טריפה ושם מדוך עוד בוכנא ואסיתא. ובאתרוג עץ שסוף אלוי בו באילן כמין בוכנא ובעיקר האתרוג חקוק כמו אסיתא והעץ נתון בה וקיימא לן שאם נעקרה הבוכנא מן האסיתא חיישינן שמא ניטל מגופו של אתרוג עמה ונפס' האתרוג ופסול אבל אם הבוכנא באתרוג קיימת בתוך האסיתא ונחתך העץ למעלה ממנה כשר שהרי העיקר קיים וזהו ניטל עוקצו כשר, רבי גרשם זכרונו לברכה פיר' בוכנתו שהפיטמא נכנסת באתרוג כהאי בוכנא באסיתא ואם ניטלה הפיטמ' כולה שנשארה' מן האתרוג היינו ניטלה פיטמתו דתני במתניתין תה פירוש סבירא לן שזה הפיטמא לא יקשה על שאר הפיטמא (א"ב פי' בלשון יוני חמתית ספרי ונקרא כן כטבור. ואולינו כאמר כן טבור או תמתית הדד וגו העוקן אבל הפטמא לא כן כפירוש אשר יתפרדו מן קצה אל הקצה).

פטמא, Gewürztes, פטמא, מדרש שמות רבה פרשה הנני ממטיר לכם אלולי היה לי פטמא אחד לאכול מיד כעשה לתוך פיו טעם פיטמא פי' בלשון יוני שם כללי לכתא ורשא.

פטנג, (פליטריכון Siehe) פטנג, בשבת (דף ק"ט) מאי יועזר פוטנג ירושלמי פוליטריכון בלעו פול"יו (א"ב לא דקדק בעל הערוך כי הוא עשב ידוע בלשון יוני ורומי וטעם הטלה שערות רבות כי יש סגולה לו ליפות ולהגדיל שער אם ירחץ במימיו).

פטינון, (1 Ganuch rich an Viehheerden 2) פטינון בבראשית רבה פרשה פ"ו כיון שירד ספר לשם נעשה פוטינון סרים פרעה שאסרם בגופו (א"ב אולי מלשון זה מה שהובא במדרש קהלת פרשת כל הדברים יגעים ענד בן אפסניות פירוש היה עושה פריסים ועיין פי' אחר במקומו):

---

1) Nach Aruch. 2) Nach Jarchi.

הם כאמר שבות לשון יוני ¹) ורש"י פי' פטינן עשיר ר"ל בעל שקנה

פטס, ƨ ο̣ θ ι π, ξ α ξ

פטס, בבבא בתרא (דף פ"ג) קנקנים בשרון מקבל עליו שמר פטסות לאלה פי' פטסאות בלשון יוני גדים וחביות וקנקנים דשחלי, וכן כשוקבת היין ומזיעות אותו בסתן ודרות מגיירות כאות ומגיפרות פירו' בשבשלן כותן בבן. גופריא ולאבתן בהור בגפרית מבושלות גאות. בריש גמרא דבילה (דף ס') כלנו בעלי פטסין פירוש פטסין הם דני ודומין לקנקנים אלא שהקנקנים ארוכים ואילו עגולין. כמה אמר ברשה השכם (דף כ"ו) החוקע לתוך הבור או לתוך הפיטס בעלי פיטסין הם בעלי חביות גדולות כלומר יש לסן יין הרבה ומשביעין לשתויה, בעלי כדים בפות מכם, לגיכין פתות מן הכדים כום פחית מן הלגין, כת שזיא בעלי מאירכ אין להם כלום לא קיימו שמחת יום טוב ולא מלוה בית המדרש שבבר יצאו.

פטקא, (פתקא Siehe)

פעקא, תר' ספר ואגרת עיין ערך פתקא.

פטר Entlassen, aufbrechen,

פטר, בסוכה (דף מ"ה) יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין וכו' פי' רבי שמעון בן יוחאי היה במערה י"ג שנים ונראה לו אלהים בדרך גדול. כבודי והיה אומר יכול אני לפטור את העולם כגון שאמר בסדום אם אמלא שם כך וכך צדיקים ובשאמי, מיום שנבראתי ועד עכשיו, פלומר בזכותו יתקיים העולם ולא יבאיתבו הסלכים, ואפי' אם אין שם צדיק אחר ואם בני עמי זכותיכו מגכת משנברא העולם ועד עכשיו, ואם יותם בן עוזיהו עמנו מגינים על כל בני העולם אלא מהם בלייס כגון הסבול, ומאי שנא אילו שלשה שנתברר אלו? שכל הצדיקים קבלו בעולם הזה מעין שסמור לעולם הבא ואילו לא קבלו כלום לכך זכותם גדולה משאר הצדיקים. בקדושין (דף מ') אין תחלת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון פי' סתורה נמשלה כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים ראשית הדין. פטיר ועטיר עיין בערך טלהר. ירושלמי בפרק אין מעמידין אליהו לא כפטר מאליסע אלא מחוך דבר של תורה, שנאמר ויהי המה הולכים הלוך ודבר, במה היו עוסקין? בקריאת שמע הדא הוא דכתיב ודברת בם וכו', בגיטין (דף ס"ה) פטרום פינסוה, ושלח רבנים קופסים תר' פטרו דהוו אכיסין בכי חורין: ראה רש"י שם בגטין והפירש בין פיטרוהו ביוד ובין פטרוהו בדגש.

¹) ὑπεύθυνος: ein Straffälliger, Niederträchtiger.

פטר פטירתא, Erstgeburt

פטר, בגיטין (דף ס"ט) ובנדרין כרסא פטירתא פירוש כרסא אינטריל¹) כגון הדורא דכרסא פטירתא, שלעולם לא היה לה ולד כגון פטר רחם.

פטר, Erdschwamm, Pilz,

פטר, בשבת (דף ק"ח) האי מאן דתלש פיטרא מאוזא דקבא חייב משום עוקר דבר מגידולו ופי' פיטרא מאוזא דקבא כעשב שעלין שאינו נקוב דמי. ובפרק קמא דעוקצים (דף ע"ו) כל ירקות השדה ושמרקעין ופטריות בנדרין (דף כ"ה) על הכמהין ועל הפטריות יאמר שהכל נהיה בדברו ויש מזה בערך כמהין פי' כמהין טירפטו"פלי²) פטריות פונג"י³) (א"ב וכן בלשון ישמעאל Pathar).

פטר, Pater, Vater, Patronus πατρων, Schutzherr, πατηρβουλη, Rathsvorsteher

פטר, בבראשית רבה פרשת כ"א למדינה שהיו לה ב' פטרונים ובפרשה כ"ד ויש מכי לאב ולפטרון בסיליסן לפדון לריבן משל שליט. בויקרא רבה שור או כשב או עז נמשך מה יגרון, ובפסקא דשור או כשב לעתיד לבא עג נא ואומר שונין היו כל אילו שהן באין ומזדווגין להן לישראל ולא היו יודעין שיש להן פטרון ופטרובן מתקיים עליהם וכו' עד על ה' תחלה ואחר כך על משיחו. ירושלמי בריש פאה לכו שאלו את דמה בן נתינה ראש פטרבולי⁴) היה, פעם אחת כיתה מסטרתו לפני כל בוליי שלו (א"ב פי' בלשון רומיי מגן בעד אדם בן נדברי דין כמו פרקליט בן בענין אחר ופי' פטרבולי בלשון יוני אבות העדה).

פטר, ungesäuert,

פטר, ת' מצה נוסיה פטיר תבי.

פטר, ungeschlacht, nicht mit Stroh gemengt

פטר, תרגום והנם טחים אותו תפל וטחי ליה טין פטיר דלא תבן.

פטרא, Petra, πετρα, Stein, Fels,

פטרא, בילמדנו מופא למשה פטרא בכי מראש צורים אראנו (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי אבן

---

1) (Entraille, Eingeweide).

2) (Tartufoli, Morchen, Trüffeln).

3) (Funghi, Erdschwämme).

4) De Lara irrt wenn er unter פטרבולי πετροβολος: Steinschleiderer versteht; da der Sinn jener Stelle mit der Ansicht des Musaphia, nach welcher wir übersetzt haben, eher übereinstimmt.

פליטס, במדרש שמות רבה פרשת
כתיב כזה לכם שמא אלא מרחץ
אמרה לי או שמא נכר פטרון).

פטרווא, Lämmchen

פטרוזא, בבבא מציעא (דף
פ"ב) ודאי פטרוזא בר דנקא אף
ספקי פטרוזא בר דנקא פי' כבש
שהוא שוה דינר כדאמרינן שואה
בר דנקא.

פטרין, ποτηριον Poterium Becher

פטריון, בבראשית רבה פרשת
ס' וכל בגדים ובויקרא רבה אחרי
מות פרש' ויתרץ ארץ הכניסוהו
למרחץ כיון שיצא מצו פיילין [1]
פוטירין אחר כשהיה שותהו זימן
לו הקדוש ברוך הוא יתוש באותו
הכוס ונכנס בחוטמו וניקר במוח
שבעה שנים. ובפרשת ל"א וה' ממטיר
הנה כוסו דר' ישמעאל בר נחמן
בשם רבי יוחנן כפיילין (של
פוטירי אחר המרחץ, אמר
המחבר מ"ל לפי גרסת המאמר
בבראשית רבה פה נראה לתקן מעות
הדפוס בירושלמי פסחים פרק יו"ד:
וז"ל של מהו מנת כוסם? ר'
אבין אמר דיפלי פוטירין,
כדיפלי פוטירין אחר המרחץ
ופי' המפרש שם דיפלי פוטירין
כוסות כפולות (מלשון דיו
פני), ועיקר כגרסת המפרש
פיילי פטורין ע"ש. ובפרש' פ"ט
קטיאו משקה זנוש כמלא לשר המשקין
בפוטירין שלו ולשר האופים
ליור בגלוסקין שלו פי' כוס בלשון
ירושלמי פיילי ובלשון רומי פוטירי
(א"ב פי' פוטירין בלשון יוני
ורומי כוס וגביע מיוחד לשתות
ופי' פיילי בלשונם כוס וצלוחית
וטעם הכפל, כוס אשר בו שותים)
טעם הכפל פירשנו בהערה,

פטריקון, πατρικον erblich, von den Vorfahren her

פטריקון, בבראשית רבה פרשה
כ' וה' אמר ואילו מפטריקון
שלו הייתי מבקש לא היה מעכב כלום
בילמדנו וישמע הכנעני אמרו יודעין
אנו שיש להן מאבותיהן פטריקא
שהיה אומר הקול קול יעקב וכו',
וישלח משה מלאכים מקדש אפילו יש
לך כמה כלי זין קול אחד אני נותן
קמיה הקדוש ברוך הוא ומפיל לך
ולחיילותיך לפניו, למה? שהיה

---

1) φιαλη (Phiala) bedeutet nicht so eigentlich eine Schale als vielmehr ein Präsentirteller. das Poterium, hat wahrscheinlich durch eine angebrachte Höhlung an der Phiala hineingepaßt, so daß beyde gleichsam nur als ein Trinkgeschirr anzusehen waren; daher sie in den oben angeführten Stellen Phiala-Poterion heißen.

פטריקון שלש, שכאמר הקול קול יעקב, אמר להם אתם בוטחין על קולכם אף אני בוטח על פטריקון שלי, שאמר ועל חרבך תחיה, פירו' פטריקון הייכו פטרון שאומר לפעלם (ח"ב פי' בל׳ יוני ירושם ונקלת אבות

פטרושליגון, *πετροσέλινον* Petroselinum, Steineppich, Wassereppich [1]) Petersilie

פטרוסליכון, ירושלמי ריש דכלאים כפיק מנהון פטרוסליכן ובמסכת שביעית פרק הפיגם מהו כרפס שבנהרות? רבי יוסי בר חנינא אומר פטרוסליכון פי' בל׳ יוני ורומיי מין כרפס.

פוטיפר, Potiphar (Pfleger des Stiers: Apis)

פוטיפר, בסוטה (דף י"ג) ויקנהו פוטיפר אמר רב שקנהו לעצמו בא גבריאל וסירסו ובא גבריאל ופירעו מעיקרא כתיב פוטיפר ולבסוף פוטיפרע פירו' שקנהו לעצמו למשכב זכור וסירסו לגנים ופירעו לגיד. בבראשית רבה פר' פ"ו פוטיפר הוא פוטיפרע פוטיפרע פוטיפר שהיה מפטם פרים לאלילים פוטיפרע שהיה פורע עצמו לאלילים וגו'.

פטיש, Hammer (hebr.) בן פטיש, Hämmerlein

פטיש, בברכות (דף כ"ח) פטיש פסוק פי' כוס שמתפארת כילוס מקמת הפטיש כך מלכותו מתפזרת בכל העולם, בסוף מעשר שני ותסיף מוטה כל ימיו היה פטיש הכה בירושלם פי' היו עושין מלאכה בחולו של מועד שהפטין הסמכין בפטיש על הסדן. ותנן בסוף פרק קמא במשקין כליך הלוטר והקיר' והמכעול והספחת שנשברו מתקנן במועד על ידי פטיש, אמר יוחנן כהן גדול ובטלו בפרק כ"ט בכלים (דף כ"ו) יד של בן פטיש ה' ושל פטיש ו' ופי' פטיש קטן ופטיש גדול.

פטש, Petasus, *πέτασος* ([2]

פטש, בריש ילמדנו הן הסדס פטשיון אלונדקין הבתוני' על ירכותיהון (פ"ב פי' בלשון יוני

---

1) Die Petersilie wächst ursprünglich in Sardinien an Quellen und Bächen wild, daher sie auch in der Misna Bacheppich heißt.

2) Das befrägliche Wort פטש, welches in Daniel (3, 22) vorkommt, wird vom Midrasch durch braccae (ברקין) eine Art weiter und langer Hosen, die nicht allein die Hüften, sonder auch die Unterschenkel und größtentheils den Leib bedecken, erklärt. Meh-

ודומין מין לבוש ירכים ושוקי' ופי' ברקין בלשון רומיי מכנסים).

פטתא, (Ein gewisser Fisch)
פטתא, בערובין (דף כ"ח) ובפסחים (דף כ"ד) ובמכות (דף י"ו) אכל פוטיתא לוקה ד' וסימניך פא"לם. פי' תאכלו ושקץ יהיו לכם מהם לא תאכלו זה הפסוק בדגים, וכתיב בשרצים אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם הא לאו תרי, אל תשקצו ב' לא תטמאו וכתיב השרץ השורץ שהם לא אכל דים ולא אכל דיבשה הכי אלמה דויקרא בסיף ויהי ביום השמיני וא' במשנה תורה בפרשת ראה אנכי וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו. פי' פוטיתא דג טמא והוא גוריתא, נמלה לוקה חמש בפרשה אחרונה דויהי ביום השמיני ואלה הם לא יאכלו לא תאכלום לא תשקצו לא תטמאו ולא תטמאו.

פי טבעת, After
פי טבעת, בבבא קמא (דף כ"ב) שלש בלוע שכנגד ארץ וקטנים ופי טבעת. בגמרא דפ' ח' שרצים בשבת (דף ק"ח) יד לפי טבעת תקצץ פי' הוצאת הרעי.

פי טורי, Seil, Strick
פי טורי, בברכות (דף ח') ובמ"ק (דף כ"ט) כפי טורי בפי הוושט. ברש"י ויקרא רבה פר' ועוד ראיתי כפיטורין היוצאין מן הוושט ר' חנינה אמ' כלפירין היוצאין מן הוושט פי' כחבל שרוצה להוציא מכל שיש בו קשר נקשר על תורן ויש בו שורה גדול (א"נ בנוסחאות דידן כתוב כפיטורי שלה אשה ופירוש רש"י חבלים דמתרגמין ופטורי ציצים וצפונין ובלשון יוני פי' פטורן [1]) דבר מעופש ופי' צפרין [2]) דבר כבר הבאיש וריחו רע).

פי כריסה, Nabel
פי כריסה, בנדה (דף ס"ג) קושט פי כריסה, ושיפולי מעיה מקום הטורפה, שופע מפורש בגמרא, לתרפורת,

---

rere Ausleger aber wurden durch Analogie auf das Wort πετασος geführt — eine Kopfbedeckung welche unsern runden Hüten glich, und unter dem Kinn mit Bändern zusammengebunden wurde. Wollte man ihn nicht aufbehalten, so ließ man ihn an denselben hinten herabhängen. Daß aber Mussaphia unter πετασος eine Schenkelbedeckung verstehet, ist falsch. Die LXX übersetzten τιαραις (τιαρα) welches ebenfalls einen Persischen Kopfputz bedeutet.

1) φθορα: Pest.

2) σαπρος: faul, ranzigt, stinkend.

ממזומות כמו אשתא למירמא אמר רב האיי גאון דומה לו סמר מפחדך בשרי.

פי כור, Loch des Schmelztiegels (wo der Blasbalg hineingeht)
פי כור, בשבת (דף ע"ח) חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב, רבי יהודה אמר כדי לעשות פטפוט פירוש פטפוט גבשושית קטן שעושין אותו בתוך כור של צורפי זהב ושופתי' עליו הקדירה שמבשלים בה זהב סובין כדי ליתן על פי הכור של צורפי זהב שעוסקין הפחם ונותנין לתוך הזהב כדי שיתבשל הזהב ופעמים שנותנין הסובין לתוך הזהב כדי שיתבשל.

פי כוש, Spindelspitze
פי כוש, בשבת (דף ע"ח) טיט כדי לעשות פי כוש פירוש פי כוש קורין אותו בלשון ארמי ריש פילכא שעושין על פי הכוש כמו כדור אצל הצינורא כדי שיכבד הכוש ויסוב ועושי' אותו מן העצם ויש שעושין אותו מן העץ ויש שעושין אותו מן הטיט (בנוסחאו' דדן כתיב פי כור).

פי רשע, (Siehe אשברוע)
פי רשע, בתוספתא בטבעת פרק י"ב דכלים (דף י"ג) וכל גולמי כלי עץ טמאין חוץ משל פי רשע פי' עץ ארז והוא עלי גפר עץ שדומה לאשכרוע ובלעז פוקסינון וי"א בוס"ו (א"ב במשנה מכן בהדיא חוץ משל אשכרוע).

פי תקרה Schärfe des Balkens
פי תקרה, בסוכה (דף י"ח) פי תקרה יורד וסותם פירוש במחשבת הדעת ולא בעיקר המעשה (פי' רש"י פי תקרה עוביין של כשורים בקודן).

פייט, Poeta, ποιητής, Poet, Dichter,
פייט, בויקרא רבה אמור אל הכהנים פרשת קחו מוסרי ואל כסף מהו אנקת רוכל? דהוה קריות כי קרוב ופייטם (א"ב פירו' בלשון רומיי משורר ופייטן).

פייל, Becher, Schale, φιάλη (Siehe פטריון)
פייל, בסוטה (דף ט"ו) היה מביא פיילי של חרש חדשה פר' אחרון בנגעים (דף מ"ה) כיצד מטהרין את המצורע? היה מביא פיילי של חרש חדשה, בספל אדירים תרגומו פיילי גיבריא, קובעת כוס התרעלה תר' פיילי כסא דלווטא, כוס בלשון יון פיילי ובלעז פטר"א (Patera Schale) השותים במזרקי יין תרגומו דשתין בפיילי חמר, ועשי' קערותיו תר' ירושלמי פילוותא ובנשא קערת כסף אחת ובויקהל את קערותיו ואת כפותיו.

פיס, πεσσά, Scholle, Steinchen
פיס, בסנהדרין (דף ס"ד) שקל פיסא שדא ביה אמר ליה מרקולים הוא, בשבת (דף ק')

הלי מאן דשדא פיסא ואפרתמרי בגנת (דף פ"א) מאי פיסא? אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא (א"ב פאיים כתוב בתוספות) פי' פיים חתיכי אדמה שמשתברו' מן הכותל ומטיט של נהר ומכרית ציר ובלשון ארמי כרשיני ושיעורן כתפוח כרמון, פי' גאון אחר פיים האמור בשבת (דף פ"ס) כרורות הן והן קלא דאמרינן בפסחים (דף מ"ג) שקל קלא פתק ביה והן הן כרשינא בבלייתא ולמה בבלייתא? מפני שכרשינא בבל רכות הן ונוחות הן לפי הטבעת כמשך בהן פי' אפר טיט שינש ונעשה כאבן (אמ' המחבר מ"ל לשון יון הוא כמו שתרגמנו).

פיל, Elephant

פיל, בסוף פרק ח' בכלאים (דף ל"ג) הערוד מין חיה הפיל והקוף מין חיה ואדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך. בבבא בתרא פיל שבלע קפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו? פי' לאו למיקני טומאה בעי מיביה שאם היתה טמאה ובלעה הפיל וחזר והקיאה הרי היא בטומאתה אלא כמפורש במנחות (דף ס"ט) פיל שבלע הוצין והקיאן דרך בית הרעי ועבדינהו כפיפה מי הוי מיכול והא לאו כלי גללי דלא מקבלי טומאה או דלמא לא הוו אוכל, ובלעז אלי"פכרו.

פיף, Gürtel, Rand, Kante

פיף, בסוף כלאים פיף של נמר בגד פשתן אסור פי' כלכול של נמר (א"ב פי' אפיף בלשון יוני כל מה שכתן בתוך הבגד באריגתו בירושלמי דכלאים פרק אינו אסור דלא מוקמא כגד דעמר מקמה כגד דכיתן בגין פיפה) (ורע' מברטנורא גרס פיו של נמר - והוא השפה שעושים האורגים בשפליאים הבגד).

פיקס, Fucus, φυκος, Meertang, Seetang,[1]

פיקס, בתורת כהנים בראש פרש' אם תהיה, שני יכול פיקס תלמוד לומר תולעת, אי תולעת יכול אחת מן הלבנים? תלמוד לומר שני, הא כיצד זו זהורית טובה, ופי' פיקס למר אדום מבריתו ולא אדום על ידי צביעה תלמוד לומר תולעת פי' צבוע בידי אדם, אי תולעת דהיינו צבוע בידי אדם יכול אחד מן הלבנים? תלמוד לומר שני (א"ב פי' בלשון יוני ורומי מין עשב וגו צובעים הצמר כגוון אדום).

פך, Oelflasche[2]

---

1) Dieses Farbkraut welches einen rothen Saft enthält wurde bey den Alten zum Purpurfärben und auch zur Schminke benützt; daher φυκοω: schminken und im Talmud: שלא תכחול ולא תפקוס (Schab, 64, 2) daß sie weder die Augen färbe noch die Wangen schminke.

2) Welche linsenförmig ist; vom Griechischen φακος: Linse,

פך, בפרק ב' בכלים (דף י') הפכין הגליליין פירו' כלי שמן הגליל מלשון פך השמן, בשבת (דף פ"ד) ובב"ק (דף כ"ה) ומה פכין קטני' שטהורין בזב וטמאין במת, פי' כלי חרש עגולין שפיהן לא ישיבה ולא שכיבה פי' אמר לפי שנקב שלהן מאד צר ולא יכול הזב להכניס אצבעו לשם לטמאו לפי שאין מטמא אלא באויר טמא את דכל כלי חרש שאין צמיד פתיל עליו טמא במת, בפרק י"ב בכלים (דף כ"ד) על מה הפך חוזר? על כלי קרנו ועל פכו ועל טפיו.

פך (אפך), umkehren, umwenden, הפך (אפך), בפרק ג' בכלאי' (דף כ"ג) לא יאמר אשא ואח"כ אהפך אלא אהפך ואח"כ אשא מלשון ויהפכו, בפרק ב' במשקין (דף י"א) מי שהפך את זיתיו פירוש שהזמינן על גבי בית הבד להוציא מהן שמן, בפרק ד' בנגעים (דף ל"ח) השיער מטמא בקרחת ובגבחת הפוכה ושלא הפוכה פי' מלשון והיא הפכה שער לבן, בכתובות (דף ל"ו) אשה מוכה מתהפכת כדי שלא תתעבר. בפרק בעשרה מאמרות (דף י"ב) הפוך בה והפוך בה. בפסחים (דף קי"ב) ואפילו הפכי לך בטעמא. בנזיר (דף ל') דבין דקא אפכי כולי עלמא מירתת אמרי השתא אתו הרכולי ישראל. פי' דאפכי כולי עלמא דישראל מחזירין בכפרים לקנות היין ומירתת הכותי ואמר השתא אתו מרכולי ישראל וקחו כי נגע כותי ולא מזבני מיני (א"נ בנוסחאות אין כתוב מרכולי ישראל, והערך הוא הפך בלשון עברי או אפך בלשון ארמי): אמר המסדר מ"ל יראה לי טעם הערוך שהביא פעל זה בערך פך להראות הזרות בו, כי שרשו בעברי הפך בארמי אפך, ובלשון המשנה יפך לבן הכיא גזעו על שתי אותיות, ובזה יש להבין הרמב"ם בפי' המשנה (כלאים פרק ב') משנה ג' שכתב: והם (בעלי משנה) הבקיאים בלה"ק אמר שהיה אלא זה הלשון (דלא קולו בריש הרומות) שהיו אומרים הופך ויופך והכינם אחד זה איכו מדוע בלשונינו העברי יאמר הלך וילך והם שני עיקרים משתנים והענין אחד ע"כ. ראשית דבר יש לתקן טעות הדפוס ולכתוב שהיו אומרים הפך, יפך (ר"ל הפעל) כמו הלך וילך, וגם התוי"ט הרגיש בזה ע"ש, והנה ההפעיל בפעל ילך הוא יוליך במו יולך ה' אותך (דברים כ"ח, לו) וכן הענין בפעל יפך כי אינו הופך השעים נידים כי אם צ"ל כלי המפרשים אשר יבנים באר

---

wie das lateinische Lenticula und das talmudische עדשה oben S. 1156.

נן אמר אופך, ויופך, ואין
הכרח לקרות יופך הפ"א פתוחה
כי אם נכרי כמו יולך אולך, ואם
תשאל: למה מדלג התכה מגזרה
לגזרה שאמר הופך ואחר כך ארע
שהוא הקל מהשקל הלך, ולא
אמר מופיך שהוא ההפעיל ממשקל
ילך כמו מוליך? דע כי אין זה
(הופך) בעתיד נקל, כ"א הלוה
ענין ההפעיל מגזרת כפ"י כמו
והולך מהרם (במדבר י"ז י"א)
וזה שעורו: לא יאמר ארע ואחר כך
אופך (שהוא מלשון פ"נ) אלא
(כתבה שהיה בלשון נוי) תופך
תחלה, או המקור (ערשט מוזא
שקערן אונד דאן זעען).

פך, (כחל Augenschminke (S.
פוך, בשבת (דף ק"ח) מעביר את מלך
אין פוך פי' כוחל כדאמרינן בסוף
בנ"נ מאי קרן הפוך? כוחלא
ריהקא פי' שהוא שחור הרבה
ומבהיק מאד והוא משובח במינו
כבורכמא ריהקא (ראה תוס'
שם ד"ה כבוחלא ונראה כי גרסת
הערוך וגרסת רש"י ז"ל כלחה) משובח
במינו שקורין אותו קרוקו
אורייכטלי (croco orientale
ראה ערך רהק) שם אותו לגבע יפה
הרבה במינו בך היתה יפה מאלר
כנשים (א"ב לשון מקרא זה ושם
בפוך עיניה).

פכח, Vermindern, schwächen
פכחותא Überlauf der Dinte,
פכח, בנדה (דף כ') אי אמר
דיו הוה אמינא כי פכחותא
דדיותא פי' שהוא גליל ואדמדם
כמעט קא משמע לן להכי אמר
כקרתא, דשחור הרבה. והם, כיון
דקוא דכל כמה דנגה יומא איתחזי
אמר הכי טעם הוא, ופכוחי
הוא דפכח ואזיל כלומר שדיה
והולך. במעכיות (דף י"ג) מאי
שנא מניטרא וקמרא כהם לפכוחי
פחדא. בבבא מליעא (דף ס"ו)
דילמא לפכוחי פחדיה. בב"ב
(דף י') פחד קשה יין מפינו יין קשה
שינה מפכחתו במגילה (דף י"ב)
כיוא ליה קטלא למחר מפכח ליה
חמריה. ס"א א"ל ליה חמריה (א"ב
ענין קטנות ופקימות).

פכסמין, Zwieback, παξαμας
פכסמין, מדרש במדבר רבה פרשה
ויחבין ואוכלין פכסמין פי' בלשון
יוני ורומי לחם כאפה שני
פעמים והוא יפה טוב לצידה
הדרך).

פכר, Zusammenfalten,
פכר, בשבת (דף י') פכר
ידיה ומצליה אמר כעבדא קמיה
מריה, ובקבליה מפאתו יתמך תר'
ובקבלי דקמוי יתפכר.

פכר, Zerstören,
entwurzeln, niederreißen
פכר, בבראשית רבה פרשה כ"ד
לב' אילנות הסמוכין פכרה רוח
אחד ונפל על חברו, ופכרה
בך תחת הבלכי הרגו קין, ובפרשה
ס"ח היך מרעך פכיר ושקילקל,
ובפרשה ס"ו לדוג שהיתה משבלת
בבניה אדניה אמר פכרין כיביה.

בסגילת איכה זמר פ', ערו ערו פכרו פכרו מאן דאמר פכרו פכרו אפילו יסודיה ארימון המד"א חומת בבל הרחבה ערער תתערער פרקו כומי הזהב תרגום ירושלמי פכרו קדשיא. עת לפרוץ ועת לבנות תרגום עידן לפכורא בנייכא ועידן בעיר למיבני קורבנא.

פל, Richten, rechten, bitten, beten, פל, בשבת (דף כ"ס) פיללת פלת, פי' עשית פלילות שמנעת עלבון אמך, . קלת התפללת, כמו ויפל משה הפי' הכא סבר לא שבב עמים (פי' רש"י לשון תפלה הוא להנצל מן החטא).

פל, untersuchen, פלג בריש שבת (דף י"א) לא יפלה את כליו, בכרה (דף ג') פלי קורטא דדיותא. פ"א פלי קורטא דגרגושתא פי' היה מגלה ומשבר חתיכה מאותה אדמה בלא מים. בחולין (דף י') דלמא פלו לה ובדיק לה פי' פתח העלה ורלה במות שאין בו נקב, וכן פי' הא דגרסינן בבבא בתרא (דף ק"ס) פלייה ותוייה, פתח סגנו ופשנו ורלה האין שלו, ומכיון שהוא לשון בדיקה דכתיב לא תפאר אחריך ומתרגמינן לא תפלי בתרך בכרה (דף כ"ג) אלא לאו דפלאי פלואי איכא ביניהו? פי' כפתח החתיכה פי' אחר אם כתפלפה אתבקעה כמו פולה ובוקע בארץ עד יפלת מן כבדו ועדיין לא הגיע להיות כאדם. זה פי' מהא דגרסינן בברכות (דף כ"ס) אמר ליה זיל עיין אי מפלפלי אפלויי (א"ב פי' בלשון יוני פעל המשבר והפותח ומגלה הדברים).

פל, Riß, Spalte, Grube, פל, בשבת (דף ל"ג) קויה דהוה ליה פילי בגביה. בפסחים (דף ע"ד) ולא אמרן אלא דלית ליה פילין, אבל אית ליה פילי בזליה אסור ועוד ישנו בחולין (דף י"ב) ובבבא בתרא (דף כ"ד) הלי מאן דגרא ליפתא בפילי דארעא דנר לא קנסו, בריש תעניות ואי ערפילא עורו פילי פי' טיפה פיורדת בכא ומערערת בגומות פילי הייא פלקי כדפרשינן בערך שלפכי זה (א"ב פי' בלשון יוני טיט ואדמה וכרורות עפר מעורבים במים).

פל, πυλη Thor, Thür, Pforte, פל, ירושלמי בפרק כמה אשה מאן דמטון לפילא אמר ליה זהו פתח תבירך. בפסקא ויהי בשלח א יכבד שנולדה על פילי מצרים בריש קלומי' ובמגלת איכה אתא ויתיב ליה על תרע פילי פי' פילי תרע שער פתח בולן אוין. (א"ב פי' בלשון יון שער פ' ירושלמי בשער סדום בפילי דסדום).

פל (בפל), Fallen, abfallen, zufallen niederfallen, getrennt, ניפול, (als Körper für sich betrachtet)

ניפול, T ä u b c h e n
(welches noch nicht fliegen kann)
מפלות נפילה, A b f a l l
פת ניפולין, Sprödes Brod,
פל (נפל), בחולין (דף קכ"ט) מה
נפסק או מיתה עושה ניפול
ליטמא משום אבר מן החי? פירוש
אם דלדול שאבר חשוב כמת כיון
שנדלדל כאילו ניפל ליטמא משום
אבר מן החי ואם אין מיתת האבר
חשובה ניפול ליטמא משום אבר,
מן הנבלה? בפרק זה (דף קכ"ג)
תירגמה רבי אבין ראשון ראשון עושה
ניפול, בפרק ה' בפיאה וב"מ
(דף ו') כדי נפילה ירושלמי אמר רבי
אבהו כנופל לה כדי לזורעה
וההיא אמר הכן נפילה, מה
שזרע בה מפולת יד שאין לו שורי'
לחרוש ומכסה בידיו וזורע, או
למפולת שורים בחרישת שורים,
פי' אחר כדי נפילה דהמקבל כדי
זריעת' כדי נפילה דפיאה שיעור
לקט שרגיל להיות באחד שדות לכור
זרע או לכור תבואה, פי' לכל כור
וכור שזרע נותן ד' קבין, או לכל
כור וכור שליקט ממנה, ואם תימצי
לומר לכור זרע אם פולת יד שזורעין
ביד, או למפולת שורים שהיו
מחקרין במחרישה מקום, ונותנין
שם תבואה, וכשהיה שור חורש את
תלם היתה תבואה יורדת על יד על
יד לתוך התלם, וכענין הזה אינן יכולין
לזורעה כי אם במעין הרבה. בבבא
בתרא ניפול שהבלא לתוך ג' אמות
פי' גוזל שאינו פורח אלא מדדה
ברגליו ונמצא נופל בארץ. בעבודה
זרה (דף ע"ב) ובירושלמי בסוף
פרק המקבל בדמאי, לא יאמר אדם
לגוי פול תחתי לעוכר פי' הפל
עצמך לפניו אם העוכר השלטון,
כמו זה יעכור בעמי לפי שיש לחוש
שמפייסו ביין נסך ובזה נותן דמים
לגוי שמפייסו, נותן לו דמי יין נסך
פול תחתי קאמר כיון דאמרי תחתי
והוא היה רגיל להאכילו ולהשקותו
והם שנופל תחתיו ומשקהו יין נסך
אסור הא לא דמים אלא לאו דמותר
לומר לו: מלפני מן העוכר. (אמר
המחבר מ"ל שלשון הזה תרגמתי
בתרגומי לספר ישעי' הכתוב עמדי
שלא מעצר וממשפט לקח (נ"ג ח'))
בבבא בתרא (דף קמ"ד) האחין
השותפין שנפל אחד מהן לאומנות
נפל לאמצע (גמרא) תנא לאומנות
המלך, פי' האחין השותפין שנפל
אחד מהן לאומנות שלא חלקו ירושת
אביהם ונפל אחד מהן לאומנות
המלך, מה שמרויח באותה האומנות
יחלוק לאמצע עם אחיו, והנו
אומנות המלך, שהיו מתחילין מבית
שבראש המבוי לגבות בעל הבית גבאי
מכת המלך מבני העיר, ומה שמרויח
באותו ממון הוא שלו בשכר שמקבלו
והקרן נותן לאוצר המלך, וחדש או
שנה יהיה זה גבאי וחדש האחר
שכינו הסמוך לו, וכן הולכין כסדר
הבתים לכל בעל הבית חדשו וכשהגיע
לבית של אחין הללו ומינו אחד מהן
השכר לאמצע. בבא קמא (דף כ"ט)
ובבבא בתרא (דף כ"ג) המוליך

תנין לטחן ולעשותן סלת ולא לטחן ועשאן סובין או מורסן, קמח לכתוש ועשאו פת כיפולין פי' ולא לתתן כעין שלותתין אותן להסיר הקליפ' שעל החיטים ומן הגרעינין גופן בלא קליפה עושין סלת סובין אותן הקליפין שקלפין מעל החיטין מורסן הוא הדק, פת כיפולין שכופל מפליו ומתמקמק.

פל, Burfspieß, Pila

פל, תר' כלשׁ פלדום הרכב כלשׁתא פילי רמיכון ומיכן פי' בלשׁון דומיי מין רומש עשוי כמו סן.

פל, Gesandte, Bothe

פל, תר' ירושלמי ושלח משה לקרא ונדר משם פולין למכא לבידיכא תר' ירושלמי וקראת אליה לשלום. ומשדרין לוותה פולין למקרי ליה לשלם.

פל, Mischen, mengen

פל, תר' וכל מנחה בלולה בשמן ותרגם כל מנחתא דפילא במשח ודלא פילא.

פלא, Absondern, auszeichnen

מפלא, berühmt, ausgezeichnet

פלא, בסנהדרין (דף פ"ו) תנו רבנן כי יפלא ממך במופלא שבבית דין שבעשה זקן ממרא הכתוב מדבר, בהוריות (דף ד')

או שלא היה מופלא של בית דין שם (גמרא) לא היה מופלא של בית דין שם פטורין, שהיה להם ללמד ממנו שהוא הרב שבכולם ולא למדו. בנזיר (דף כ"ט) מופלא הסמוך לאיש קא מיפלגי פי' היינו בן י"ג שנה דנדריו נדרין אי הוה מופלא דיודע לשום מי נדר נדריו קיימין.

פלא, Spotten

פלא, בב"ר בסוף אלה תולדות נח מה את מפליא בי ודעין איכן פי' מפני מה אתה מלעיג עלי: ראה ערך מפליא.

פלאה, παλαια, Alt, veraltet,

פלאה, בויקרא רבה פרשה ל"ג אל תוכו פרשת מות וקיים, ואמר לבלה כיאופי' תירגמה עקילס פליאה פורכי דהוא מבליא ניירים פי' בלשון יון לבלה קורין פליאה, לזונה, פורני (πορνη).

פלאתא, Parabel [1]

פלאתא, תר' להבין משל ומליצה לאתביכא מתלא ופלאתא.

פליברוכסין, πολυβροχη, viel Regen

פליברוכסין, ירושלמי פרק

1) Der Targumist scheint das Wort מליצה vom Stammw. לוץ verspotten, verlachen herzuleiten; denn auch פלא findet man im Talmud und Midrasch in dieser Bedeutung. In diesem Sinne hieße מליצה: Spottgedicht.

אותות שהיה דשבועות, אבן דקמי
מטרא נחית ואמר קירי פלי
גרוכסין פירוש בלשון יוני מסר
רב ופירוש קירי, אדון,
ובלשון שבועה הוא כמו האלהים (כבר
פירש בערך בריכסין).

פלג, Theilen, Streiten
פֶּלֶג פַּלְגָּא, Hälfte
פְּלָגָאה, Streiter, Zänker
מִפְּלָג, abgetheilt, abgesondert, ausgezeichnet
פְּלוּג, Brosame,
פלגס, (Mittelalter, παλλαξ) Jüngling, Mädchen,

פלג, בברכות (דף כ"ו) רבי יהודה
אומר עד פלג המנחה פי' מנחה
גדולה מו' שעות ומחצה ולמעלה
כנגד תמיד של בין הערבים, דתנן
ערב שבת נשחט בו' ומחצה מנחה
קטנה, מט' ומחצה ולמעלה כנגד
קריבתו כשהוא מתאחר, כדתנן
תמיד נשחט בח' ומחצה וקרב בט'
ומחצה, פלג מנחה גדולה משש שעות
ומחצה ולמעלה נשארו ה' שעות
ומחצה חלקם זו פלג מנחה גדולה
פלג מנחה קטנה מט' שעות ומחצה
ולמעלה נשארו ב' שעות ומחצה
חלקם זו היא פלג מנחה קטנה
והוא בי"א שעות פחות רביעי. בב"ק
(דף ט"ו) ובכתובות (דף מ"א)
מר סבר פלגו נזקא קנסא ומר
סבר פלגו נזקא ממונא. בב"ב
(דף ס"ב) פלגא דאית לי בארעא
פלגא, פלגא בארעא דאית לי
ריבעא, פי' לראובן ושמעון שדה
בשותפות ומכר ראובן ללוי ואמר לו
בלשון הזה חלקי שיש לי בשדה זו
מכרתי לך ודאי חלקו הגיעו והוא
חצי השדה, אבל אם אמר לו
החצי בשדה זו שיש לי עם שמעון
מכרתי לך, לא מכר לו אלא חצי
חלקו שהוא רביע השדה, ואמר
רבא מכר מאר ארעא דמינה פלגא
פלגא, פי' מכר לו שדה ואמר
לו חלקה ממנה נתתי לך קנה החצי
אבל אמר לו בלשון הזה מתוכה
ממנה נתתי לך קנה בפחות שבשדה
והוא ט' קבין. בגטין (דף פ"ה)
עדיין לא הגיע לפלגות ראובן
פי' ראובן שהיו בהם חכמים גדולי'
חקרי לב, וכן היו יודעין, אם
הגיע זה הקטן הנראה כגדול בכל
דרכיו כשאר גדולים ולישבו גדול
ולהיות קידושיו קידושין, אבל אני
אין בי כח להבחין בין קטן הנראה
כגדול ולהיות קידושיו קידושין, ובין
קטן זולתו, ואין לנו אלא הלכה
בודקין לגיטין ולקידושין, הלכך בעינן
י"ג שנה ויום א' למעלה, והוא
דאייתי ב' שערו' ובלבד שלא תהא
שם אמתלא, פ"א ההוא דאיקדשה
לקטן הנראה כגדול כלומר קטן
בשנים ובעל קומה ועדיין לא הגיע
לפלגות ראובן וקטן הוא עדין
אינו יודע לחלוק דעתו לחקור בין דבר
לדבר, כדכתיב לפלגות ראובן
גדולים חקרי לב. בעירובין (דף
ס"ח) אמר ליה רבא פלגאה
בעירובין ליה דהא לא דרבי עקיבה

בגיטין (דף ל"א) אמר ליה מקמי
פלגא הא ניקום כלומר על כל דבר
חולק ומפליג. בכתובות (דף
ס"ג) ולא הוה קא שכיחא מופלג
מתכריה פי' לא היה אדם מופלג
ומעולה בחכמה אלא כולן שוין,
בעירובין (דף ס"ג) אתני רב אחא
בר יעקב דמופלג פי' חלוק הוא
מחכמי דורו וגדול מהן בחכמה.
בגיטין (דף כ"ה) כיון דאפליג
אפלוגי פי' ר"ח כמו פלגא
כלומר כיון שעברו פ' שנה והוא
גבול הגבורות והפליג עד קרוב
לק' שנה מוקין הרבה, והוא דמופלג
בחכמה והוא דמופלג בזקנה,
פי' מופלג בחכמה שאין חכם
למעלה ממנו מופלג בזקנה
שאין זקן למעלה הימנו. בבבא בתרא
(דף קכ"א) רות פלגא עיין
בערך גדר. ביומא (דף פ"ג)
אסדרוה פלוגי ולעי פי' חתיכות
של פת. מן הלשון ולא מן הפלגס
בפסחים (דף מ"ז) נראה פרה ר'
טרפון קראו פלגס, כיקר כרים
תרגום היך יקר פלגיסין פי'
פלגס ביכורי שהוא בן י"ג חודש
יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא,
כלומר פלג ממוצע בין זה לזה ואין
כשר לא לזה ולא לזה.

פלג, Antheil, Flagge
פלג, בילמדנו אם כסף כל המוכיח
את חברו לשם שמים זוכה לחלקו של
הקדוש ברוך הוא שנאמר מוכיח אדם
אחרי ולא עוד אלא שמושכין עליו
חוט של חסד שנאמר חן ימצא

(א"ב פירוש' בלשון רומי למחוז
ולמחילתו).

פלגוג, Liebkosung, Lust, Wonne
פלגוג, בילמדנו בדברות אחרונות
אלפים שנה קודם בריאתו של עולם
היה הקדוש ברוך הוא פלגוגין
בה, ואהיה שעשועים יום יום פי'
כדאמרינן בערך פג לאתפנקא
עם בנוי (א"ב פירוש בלשון יוני
שעשועים ואותות אהבה).

פלגס, Ziel (φυλαξις, Beobachtung)
פלגס, לשלא לי למטרה תרגם
לפלגסא, דרך קשתו ויציבני
כמטרה לחץ תרגום כפלגיסא
לגירא (והוא לשון יוני כמו שתרגמתי
והוא בעברי שנושו נטר).

פלגוס, πελαγος, Pelagus das hohe Meer.
פלגוס, קפאו תהומות בלב ים
תרגם ירושלמי בגו פלגוס דימא
רבה (א"ב פי' ללשון יוני ורומי לב
ימים).

פלגס, (Siehe פלג)
פלגס, משנה פרה פרקא קמא
אינו כשר לא לאיל ולא לכבש רבי
טרפון קורהו פלגס פי' בלשון יוני
נער יצא מימי הילדות ולא בא עדי
לימי הנערות תר' כיקר כרים
היך יקר פלגיסין): המוסיף לי
הוסיף כה מלת פלגס כי כבו
הניחה הערוך סוף ערך פלג הראשו
וראה פי' רש"י בחולין (דף כ"ג
סע"א, והרמב"ם פי' שהיא מלה
מורכבת פלג גם (חלק גדול

כלומר שילא מגדר כנה ולא כא לגדר הפיל.

פלגס, φλοινος, φλοος Maß, Flasche,
פלגס, ירושלמי דתענים פרק גלשה פרקים א"ר יוחנן שמונים מניות של אורני פלגס פירש שפירש מן מאי. אמר המחבר מ"ל דאה לי שהוא לשון יוני כמו שתרגמנו.

פלדס, Paktleid, Wastzeug
פלדס, שלשים פריכין תרגום פלשון פלדסין, ככדי' כסף בשכי קריאין מ' בתרין פולדיסין אמר המחבר מ"ל אולי צ"ל פלגס וטעמו כערך שלפניו.

פלז, Messing, goldfarbig (Falso; falsch, unecht)
פלז, בב"ק (דף קי"ג) שמואל זן לקנא דדהבא בבלא דפליזא פי' ספל של זהב בבלא של פ.ת.ם פולסב ושבלשב ליה פד זוזא וכתן לו ס' נך' לקתרקות כמו שטעה דיהר העכום לילך (א"ב בנוסחאות דידן בתוב אמר דפדוילא ואולי פליזא הוא לשון רומי אשר פירושו דבר מזויף).

פלח, Schnitt, Stück (von Feigenkuchen)
פלח, בפרק ב' ברמאי (דף י"ו) וכן העני שנתנו לו ב' פרוסות כא או פלחי דבילה חייב פי' חתיכות אלמים (א"ב לשון מקרא הוא ויתנו לו פלח דבלה).

פלח, φυλαξ Wächter, Beschützer,
פלח, פולח ופנן עיין בערך פנן בילמדנו והיה עקב פרשה כי תשמר, דרך של פולחין לונשין סנדלין בקומרין, ובפרשה כי יברית היו מוסרין לכל אחד ואחד מישראל שני פולחין שישמרו אותו שלא יחטא (א"ב פי' פולח בלשון יוני שומר).

פלח, Spindel
פלח, בב"ר פרשה נ"ו וישב אברהם לאשה שהעבירה מפילקה אמרה כושילמן הפלק הוא בתעניתא איני זו מתחת ידי פי' פלקא כמו פלך.

פלח, Schluck, (Maaß)
פלח, בויקרא רבה ויהי ביום השמיני פרשה רבי עזריה אם שתי פלקיה אמר (א"ב בנוסחאות לא כזכר רבי עזריה ולא כמצאו כתובים דברי בעל הערוך כמו שכתבתי בערך סכסכה) בפרשה זו יש בלבול בנוסחאות וכן תראה בערך צד.

פלח, Diener
פלח, תרגום ויעבד יעקב ברחל ופלח, ובדכיאל ית אח פלח ליה בתדירא).

פלט, Auswerfen, speien, spucken
פלט, בברכות (דף כ"ב) ובדה שפלטה שכבת זרע, בפר' ח' במקואות (דף ס"ד) הכרית שפלטה שכבת זרע טמאה וכו' בנדרים (דף מ"ט) כל מידע' לא תפלוט קמי רבך פי' דאמרינן פרק לפני רבו חייב מיתה חוץ מן קרא וריישא, לאחר שאכל קרא וריישא, אם קיט

רק אחריהן מזיקין לו ששורפין גופו כפתילה של אבר. ולא תקיא הארץ תר' ירושלמי ולא תפלוט ארעא.

פלט, Sich flüchten, retten, פלט, בנדה (דף ס"א) ויבא הפליט ויגד לאברם העברי ואמר ר' יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול, ועוד מפורש בערך עג, בברייתא דרבי אליעזר פרק כ"ז ויבא הפליט ויגד, מיכאל היה מגיד שנאמר ובעל כנפים יגיד דבר, ולמה נקרא שמו פליט? בשעה שהפיל הקב"ה סמאל וכת שלו ממקום קדושתו אחז בכנפו וביקש להורידו עמו ופלטו הקב"ה מידו לפיכך נקרא פליט, ועליו אמר יחזקאל בא אלי הפליט נפילת סמאל בפרק י"ג בפרק י"ד.

פלטן, Palatium (span. Palacio) Palast, Palatinus, Palatin, Fürst, Palatini, Hofleute, des Kaisers פלטן, בב"ר פרש' כ"ח מלך בשר ודם בונה פלטין בסנהדרין (דף כ') מה לו מת אינו יוצא מפתח פלטין שלו. בבבא בתרא (דף נ"ג) הבונה פלטין גדולים בנכסי הגר. בסנהדרין, כל העוסק בתורה לשמה כאלו בנה פלטורין של מעלה ושל מטה שנאמר לנטוע שמים ליסוד ארץ בית פרעה תר' ירושלמי פלטורין דפרעה וכן שנא האכנים בניחם. בב"ר פרשת ע"ב ירש את גגי פלטריות מה שלא ירש אברהם, פי' פלטין פלליי"אה. (א"ב פי' בלשון רומיי היכל וארמון, ובכי היכל מלך נקראו פלטיני ריש מדרש מדב' רבה שבשו שלשו פלטינין היו ובשאלתות כתובה גרסה אחרת) : בילמדנו ויש משלו לפעם אחת הרגיש שהיו הפולטוס ומיכיו מבקשין לקבוע לו לווטין (א"ב חסרה גירסא זו בנוסחאות).

פלטיא, Platea, πλατεια, (breit) Straße, Gasse, Platz, פלטיא, בשבת (דף ו'.) סרטיא ופלטיא גדולה, בבראשית רבה פרשת ל' שהיו פלטיות של ד' אמות. ויבן את נינוה ואת רחובות עיר תר' ירושלמי פלטיותא. בעיר בשוקים וברחובות תר' ירושלמי בקרוין ובפלטייתא ובפסוק פי' בלעז פלצ"א (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי רחוב תר' ורחב מים כמולך ופלטיות מיא) כעין זה בעברי נקרא חוץ רחוב שהוא מקום להתפשט בו עבור רחבו.

פלטיא, Dienst, פלטיא, בפסקא דהחדש עבדות וגירות בארץ לא להם ועבדו' וענו אותם ארבע מאות שנה אפילו על פלטיא שלהם. ס"א אספלטיא (ראה ערך אספליא והערה). פי' מכוסה (א"ב פי' בלשון יוני ענויה ועבודה לא כמו שהעבדים מגרשים אלא כמו השכירים).

פלטיא, (Siehe פוטאלום) פלטיא, שם עיר עיין ערך פוטאולום.

פילוטמיא, φιλοτιμια, Freygebigkeit. Ehre, Großmuth,
פילוטומיא, מדרש שמות רבה סוף אלה המשפטים משל לאדם שנכנס למדינה ושמע פילוטומיא נעשית פי' בלשון יוני מתנה הנתנת מן המלך לכל איש ואיש מהעם. נדיבות וכבוד.

פוליטומנון, πολιτοκομενος, Landesfürst
פוליטומכון, מדרש במדבר רבה פרשת והי המקריב ביום הראשון של לבן פוליטומכון שגנב במרקן פי' בלשון יוני שר ודיין.

פלטנס Platanus [1]
פלטנוס, בבראשית רבה פרשת ל"ג והמים גברו ובפרש' פ"ב הלך ללוא בירושלים עבר בהדין פלטנוס וחמתיה חד שמריי וכו' פי' הר.

פולטיק, πολιτικος, Staatsmann
פולטיק, בפרק ב' בתרומה (דף פ"ח) מפני שבוא מאכל פוליטיקון פי' מאכל של בני פלטין וי"א מטעמי מלכי' (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי שם כללי לדבר של בני עיר כלומר דבר שאין נוהגים בני כפר לאכול כי אם אנשים חשובים).

פלטר, πρατης, ...äufer
פלטר, בע"ז (דף כ"ה) שוליכין עמו פת לפלטר. (דף ל"ב) א"ר אין כאן פ
בסנהדרין הפט לומר פלטר ג
אמר אלא פלטר ישראל. בנ
(דף ק"ב) ובירושלמי בשקלים כל סרוקין ולא אמנין בדי הלוקח פת מן הפלטר אפלטר סמיכן, הלוקח מן נ
עיין בערך דפוס (א"ב פי' יוני מוכר פת נקי של סט

פלטר, ...λητηριον, Abtvorsteher, -
פלטר, פר' ועדים עדי פלטורין, בלשון יוני כמו ש

פוליטיר, πρατηριον, ...t,
פוליטיר, ירושלמי דשביעי כלל גדול ובלבד שלא יעשו פ
פי' בלשון יוני, מקום מוכן דבר מה.

פוליטריכון, ...τριχον [2]
פוליטריכון, ירושלמי פרשה שמנה שרצים ויעזר פול
עיין ערך פיטנג.

פליא, (פלא ...ehe
פליא, בילמדנו ויקהי אלי
ובל שעם היא קויא ומפליא

---

[1] So wird im Midrasch der Berg Garisim, der Sitz des sa... nischen Kultus genannt; wahrscheinlich wegen die Platanen hornbäume die in dieser Gegend anzutreffen sind.

[2] Die buchstäbliche Übersetzung dieses Wortes ist Vielhaar, ...zeichnet ein Farnkraut, bekannt unter der Benennung gemei...

פְּלְיָה בְּאַרְי, Weinvogel [1)
פליה בארי, בשבת (דף ל׳)
מאי לפורת כרמים? אמר רב פליה
בארי פי׳ וצפורת כרמים שדמה
כן, ואמר אביי וסיקריא ליפרחא
דדיקלא ומיסתכחא בדקלא דחד כברא
שכל הדקלין יש להן ב׳ וג׳ כברי
שמקיפין אותן כראשי קריות שלהן ויש
כין אחד שאין יוצא בו אלא כברא
אחד שעולה עם כולו.

פְּלְיָתָא, (Eine Eiderart) [2)
פליתא, בילמדנו בי
בתעלת בי רשה פליית חויא,
והמסקנה מר׳ ירושלמי ופלית
חיוא. ס״א ופליית חיוא.

פְּלְיָטוֹן, Foliatum, Blättersalbe [3).
פלייטון, בשבת (דף ס״ב) ולא
בצלוחית של פלייטון (גמרא)
ורקאית שמכים ימשחו, אמר רב זה
פלייטון רבי אליעזר פוטר בכ״כלח
ובצלוחית של פלייטון, נשם
דברים אמורים, בשים בה בושם וכו׳
בילמדנו באספלוס כנע י״, כאספלים

---

nes Frauenhaar, Venusfrauenhaar (Adianthum Capillus veneris) weil es den Haarausfall wehren und den Haarwuchs befördern soll. Die Alten schrieben ihm viele Heilkräfte zu. Gegenwärtig wird vorzüglich zu Montpellier, in dessen Gegend dieses Kraut in Menge wächst, der Syrop cappillaire (Frauenhaarsyrup) daraus bereitet.

1) Dieser Name gehört einem der schönsten Dämmerungsfalter, der unter andern Benennungen auch Elephant heißt, auf welche das talmudische פליא (von פיל) sich beziehen mag.

2) Wahrscheinlich ist hier das Schuppenthier gemeint; denn man könnte das Wort פליתא von φολις: Schuppe herleiten, welches bei Eidexen, Schlangen, und Schildkröten gebraucht wird. Vielleicht ist das befragliche Thier der Pangolin oder kurzgeschwänztes Schuppenthier (Manis pentadactyla) welches zuweilen einen schnarchenden Laut von sich hören läßt, worauf das hebräische אנקה (אנק schreien) anspielen könnte. Auch dürfte man פליית חויא lesen, und die bekannte Schuppenschlange darunter verstehen.

3) Die Narden- oder Blättersalbe wird nach Plinius (XIII. 2) aus Omphacium (Oehl unreifer Oliven oder Trauben) Balanöl (Oel aus Myrobalanum: Salbeneichel) Kostus, Binsen, Amomum, Myrrhen und Balsam bereitet.

של פלייטון אשר הקדוש צריך הוא שכנס אותן גננות של בצלים שריחן רע, ואני מכנה אותן באסלים של פלייטון שאין ריח יפה ממנו, כלומר פי' ותהלות למה נקרא שמן אסלים ? שהוא בא דרך אסלים, בבראשית רבה פרשת ל"ד והכה עלה ואם לא היה להביא דבר משובח או קנמון או פלייטון. פ"א אופבלסמון יש מפרשין פליטון דניה אשה בשמים מעורבין משובחין רוסק ועכבר ושמו בלשון ערבי אגליה (א"ב פי' בלשון רומיי ויוני מין שמן מרקחת מורדים ובשמים ומה שהוצא שילמדנו כאסלים של פליטון טעות הוא ויש לגרוס אספלטון [1]) והוא מין עץ ריחו כרף בלשון יוני ורומיי).

פליום, Hut, *πιλίον* Pileus, Pallium, *πάλλιον*, Mantel, Oberkleid, פליום, בפרק כ"ט בכלים (דף כ"ו) כופי סדין והסודרין והטרטין והפליום של ראש. בנדה (דף נ"ו) יבן בפליום פירו' מטפחת שמתכסה בו ובלעז בליו"בי (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי כובע של ראש אך פליום דנדה בלשון יוני ורומיי מעיל ומעטה עיין ערך אפיליון).

פלך, Spinnen, **פלכת**, Spindel, פלך, בכתובות (דף ס"ו) מפני על פלכה ועל עשתה. בב"ב (דף י"ג) ואדם יודע פלכא ועברא בסתרקי. בסנהדרין (דף כ"ה) ובכתובות (דף ע"ב) הב לי פילכאי פי' כסו ובפיה תמכו פלך. בב"ר פרשת ע"ב שתפסה לאה פלך הודאה הפעם אודה את ה' ועמדו כל בניה בעלי הודאה יהודה דכתיב ויכר יהודה וכו'.

פלך, Bezirk, Kreis, פלך, בבבא בתרא (דף כ"א) שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך. במכות (דף ז') בעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אבל בחוצה לארץ בכל פלך ופלך אתה מושיב, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ושם (דף י"ב) ובזבחים (דף כ"ו) בן לוי שהרג גולה מפלך לפלך ואם גלה לפלכו פלכו

---

1) *Ἀσπάλαθος*, Aspalathus, nach Plinius (XII. 24) ein weißer dorniger Baum, oder vielmehr Strauch, mit einer Rosenblüthe, dessen Wurzel mit zu der Salbe gebraucht wird. Er soll zwar nicht überall, aber doch an vielen Orten wohlriechend seyn (Plin. XXIV. 13). Das Holz hat mit dem Aloeholze gleiche Eigenschaften; daher Mussaphia richtig bemerkt; daß im Midrasch statt Foliatum richtiger *ἀσπάλαθον* gelesen werden muß.

קולטו, בסנהדרין (דף נ"ו) כשם שנצטוו כל ישראל להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך וכו', ובנפות דור מים תר' ובפלכי דור מערבא, התעו את מצרים פנת שבטיה תרגום רבני פילכהא פי' ה' או ו' עיירות שהן מקובצות במקום אחד נקראים פלך (א"נ לשון מקרא זה שר פלך בית הכרם).

פֶּלֶךְ, (S. אגר Anmerkung 1.) פלך, בסנהדרין (דף מ"ב) מסייע בפלך מאשה דכתיב רק לעת זקנתו חלה את רגליו. אמר ר' יהודה אמ' רב שאחזו פודגר"א.

פלכין, πελεκος Axt, Beil, פלכין, בילמדנו ויהי ברד ואשת' בשכשל מהו בשכשל? יורד בפלכין וקוצץ האילנות פי' יוונים קורין לגרזן פלכין.

***פללגלה**, Rettig, Meerrettig, פללגלה, בירושלמי ריש כלאים הנלל והנללטול פללגלה. הערך הזה חסר המוסף ומפרש לפי ענינו שהוא מין בצל, ורבינו הערוך גרס הנלגלה כהרסה סוף ערך בצל וכן עיקר שהוא מלשון פוגלא שענינו צנון בלשון ערבי (Fugel).

פלוליא, [1] (Eine gewisse Pflanze) פלוליא, ירושלמי נדרים פרק הנודר מן הירק מהו שיהא מותר במיני אפימיליא? כגון צבעה

---

1) Diese im jerusalemischen Talmud (Nedarim 40, 2) befindliche Stelle, hat bisher weder einen Komentator noch Übersetzer gefunden, und dieses veranlaßt uns, sie einer genauen Untersuchung zu würdigen. Die Wörter von welchen Mussaphia sagt daß er sie nicht verstehe, sind: פלוליא, מסירולה, צבעה, אפימיליא und קוליקסיא das Wort אפימיליא erscheint hier nach dem Sinne des Satzes als ein Nomen appellativum mehrerer Arten gewisser Kräuter. Ich glaube daß diese Benennung, wenn auch nicht rein hellenisch, doch wahrscheinlich hellenistisch sey; απεμμαλια gelesen werde, und die Ungenießbaren (Kräuter) bedeute. Der Buchstabe a ist wie bekannt privativ und πεμμα heißt jede Speise, welche gekocht und verdauet wird (von πεπτω oder πεσσω ich koche, ich verdaue). Die übrigen befraglichen Benennungen müssen daher ungenießbaren Kräutern angehören; wir wollen versuchen ob sich ihre Bedeutungen errathen lassen.

צבעה (nicht נבעה) dürfte wohl die Sabina (Iuniperus Sabina Lin.) Sevenbaum auch Siebenbaum (?שבעה)

ומסרולה ופילוליא וקולוקסייא, לא יכולתי להבין מלות אלו: זה לשון המוסף ונכפערה כה אמרתי לפרש מלות אלו ולחקור אחר תכליתן כי יש תועלת אלינא דינא וירא לי טעם מיכי אפמליא בלשון יוני עשבים שאינם שאכל אדם והם מיני סמי רפואה, ולפי שהקולוקסיא הוא כירק למעשרו' לשביעית ולפיאה וכו' כדאמרין ר' יצחק בר חקולא ור' יהושע בן לוי כרפה שהוא נאכל חולא מכלל מיני אפימליא. ראה ערך לוף בחלק ד' וערך קלקס.

פלולינא, Brosamen פלוליכא, ירושלמי פסחים פרק

---

seyn. Ein immergrüner strauchartiger Baum, den man zum Geschlechte des Wachholders zählt. Er besitzt Heilkräfte, ist aber ungenießbar.

מסרולה wahrscheinlich Massaris (Plin. XII. 27) oder Oenanthe, ist die Rebendolde oder das Traubenkraut, hat ebenfalls nur medicinische Eigenschaften.

פליולא diese Benennung finde ich mit dem Paliurus gleichlautend (S. Plin. XVI. 30. XXIV. 13. darf aber nicht mit Paliurus XIII, 19. verwechselt werden) und ist der Rhamnus Frangula Lin. der gemeine Wegdorn oder Stechdorn genannt. Seine Beeren haben einen widrigen Geruch und einen ekelhaften Geschmack, wurden aber von den Alten als Purgiermittel gebraucht.

קולוקסיא ist die Colocasia von welcher wir im Art. לוף (4 Th. S. 886. Anmerk. 1) gehandelt haben. Da sie aber nicht nur Heilkräfte besitzt, sondern ihre Wurzel als Speise genossen wird; so berichtet Rabbi Jizchak bar-Chakula daß sie nicht als Apemmalia sondern als genießbares Kraut im Ganzen betrachtet wird. Die ganze Stelle ist daher also zu übersetzen: „Wenn jemand gelobet, sich den Genuß der Kräuter zu enthalten ob dieses Gelübde sich auch auf die Appemmalien — d. h. die ungenießbaren aber doch zu irgend einer medecinischen Bestimmung brauchbaren Kräuter — als die Sabina, Masseris u. s. w. erstreckt? worauf der obenerwähnte Rabbi bedeutet; daß die Colocasia, bey welcher das Verzehnen, das Sabbathjahr u. s. w. beobachtet wird, als ein genießbares Kraut anzusehen sey."

ואלו עוברים בפסח הרי ר' יוסי
באלין פלוליכא צריך לבער פירש
הספרא את כיפול מאליו לפרודין.

פלם, Schlamm, Morast, πηλος, die Fluth, πλημμη
פלם, בשבת (דף קמ"ו) אין יורדין
לפילומא פי' פילושא בקעה ויש בו
מים ותחתיו טיט כמו טפל ואם ינקע
ויטבע בו אינו יכול לעלות אלא עד
שמתקבצין הרבה בני אדם ומעלין
אותו משם, ויש מי שאמר הרוקן
באומה בקעה מטנן ואוחן המים
משלשלין מעיו וזה פי' ביקה. פי'
אחר אין יורדין בפילומא משום
ביקה לשון לעז ממש כנהר פלומ"י.
ביקה, בקעה עי"ן מובלעת שמא
יבקע בטיט שבתוך המים ויטבע
לשם ואינו יכול לעלות משם אלא
אם כן מעלין אותו אחרים נטורא.
ס"א. אין יורדין לקורימא
(גמרא) אין יורדין לקורימא
משום ביקה וכן פי' קורימא
נהר כמו קרמיון וסיגא, פירוש
אחר קורימא כמו קרמי דאגמא
אין יורדין לתוכן בשבת שמא ישקע
בטיט שבאגם וכולן טעם אחד (ת"ב
פי' בלשון יוני טיט היון ובלם,
פי' אחר בלשון יוני בשר מתגבר
בגופי).

פלם, (מ פ ל ם siehe)
פלם, אבנים מפולמות עיין
ערך מפלם.

פלמוד, [1]) πηλαμυς, Thunfisch
פלמוד, בע"א (דף מ') ובגדים
כל שיש לו סנפיר וקשקשת, אמר
אביי כי הכיא הכיא בפדא ופלמודא
דדמו רישייהו לטמאים (א"ב פירוש
בלשון יוני ורומי מין דג כמו אטונס
וי"א שדג אטונס בהיותו קטן קוד'
שגדל נקרא כן ובנוסחאות כתוב
בקרא ופלמודא); נראה שהם
הסלתנים הנזכרים בחולין דף ס'.

פלומה, Pluma, Pflaume, Feder, Pfuhl,
פלומס, בריש מדרש שיר השירים'
כמטה וכפלומס פי' בלשון רומי
מטה מלאה בנוצת עוף.

פלמטום, πολεμιστης, Krieger, Streiter,
פלמטום, בב"ב (דף קס"ד)
ת"ר אחד מן האחים שמינוהו
פלמיטום, ובמכות (דף כ"ו)
פעם אחת נצטרכו אבני לודיקיא
לשון ומינו לכן פלמיטום אחד
(א"ב בנוסחאות כתוב פלימיסטים
ופירש רשב"ם בהסיא דב"ב בשם
רבינו הגאון לוקס מלחמת בלשון
יון ויפה פירש).

---

1) Die Thunfische sagt Plinius (IX. 15.) laichen im Frühling; die Jungen heißen Carbylen, und im Frühjahre darauf — also die Jährlinge — nennt man sie des Schlammes wegen Schlämmlinge (Limosae) oder Pelamyden (πελαμυδες). S. Richters Ichthyotheologie, S. 689.

פלמנטר, πολεμο-notarius, Kriegsschreiber
פלמנטר, ברים ופתחכן בילמדנו משה היה פלמנטרו של הקב"ה למלך שהיה שני פלמנטורין (פי' בערך ספכטר (פ"ב מלה זו מלים יונים ומלים רומיות פי' פולמו בלשון יוני לגא ופי' נוטרין בלשון רומיי סופר כלומר סופר ממונה על ענני הלגא).

פולמוס, πολεμος, Krieg, Kriegsheer
פולמוס, בסוף סוטה (דף מ"ט) בפולמוס של אספסיינוס בשני' אסיו בפ"ק בכרה (דף כ') המכונין נפולמסיות ובשני בצרון. בע"ז (דף ע') הוה פולמוסא דאזל ושלק לנהרדעא. בחולין (דף כ"ה) הויא פולמוסא דאתא לפום נדיתא פי' חיל (פ"ב תר' ושל מי מלכים יקחהו ופולמוסין נמלכי וייכא ירבריגיה פי' בלשון יוני חיל).

פלמרכוס, πολεμαρχος, General, Kriegsminister
פלמרכוס, במגילת איכה לשון בריס פולימרכוס בפסק' דשונה אלא המלך פולימרכוס אסף להקריבה, וארבע מאות איש עמו תר' ירושלמי וארבע מאה גברין פולמרכין עמיה ותר' ויאמר המלך אפטרופוס אעביר מינך פגמונין ופולימרכון פי' שלטונא אלו ענין אחד הן שלטונין ושרי חיילים (פ"ב פי' בלשון יוני שר צבא).

פלן, Der Gewisse, Ungenannte
פלן, ביומא (דף ס"ו) שאלו את ר' אליעזר פלוני מהו לעולם הבא? פי' אבשלום שבא על פלגשי אביו מהו לעולם הבא? מי סבירא לן הא דאמר רב נשים בקדושין וכתובה ופילגשים בלא קדושין ובלא כתובה אסור לכן לא שאלוהו אלא על פלוני פי' על שלמה, ושלמה מהו לעולם הבא? כלומר על שאלוהו על שלמה מי סבירא לן כר' יוחנן דאמר כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה וכו'. כדכתיב בגמרא בשבת (דף נ"ו) מהו להציל הרועה מיד הארי? פי' להציל אוריה מיד דוד, מי סבירא לן חולקין כבוד לתלמיד יושב במקום הרב שהוא דוד, ומפני שאמר ואדוני יואב איננו מורד במלכו' וכיון להציל או דלמא אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומורד במלכות הוא? אמר להם דומ' שלא שאלוני אלא על הכבשה אמרו לו ושה הכבשה מהו להציל? פי' בת שבע מיד דוד מי סבירא לן הא דאמר רבי יוחנן בפר' במה בהמה בשבת כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו ואוריה כתב לבת שבע, זה פירוש תוספות יבמות.

פלן, (Siehe חמרתא)
פלן, חומרתא דפילון כבר פי' בערך חמר.

פלן, Verlaat, πυλων
פלן, בבראשית רבה פירוש חרה אליו פלוכו של אברהם אבינו שהולך היה פי' מקומו, ובפרשת

ס"ו ויהי כאשר כלה יצחק פלוגו של אבינו יצחק מפולש היה. בפס' ולקחתם לכם תודיעני אורח חיים אמר דוד לפני הקב"ה רבון כל העולמים הודיעני איזה פילון מפולש לעתיד לבא. בבראשית רבה פרשת ס"א בא נימוס בפילון מפולש לחיי העולם הבא כלומר מקום מפולש ואורח ישר (ח"נ פי' בלשון יוני אולם חצר ושער).

פלן, *πυλων, πυλος, πυλη*, Thor, Pforte, פלן, בויקרא רבה זאת חהים פרשת וזכור כי הולך האדם אל בית עולמו אף על פי שכולן נכנסין בפילון אחד שורה לפי כבודו. ס"א פילא אחת היינו פילי של ראש הפרקוות שער (בלשון יוני כמו שתרגמנו).

פלן, *φυλλον*, Blatt, Laub [1]) פלן, בספרי בפרשת שבועת הפקדון עלי גפנים בפילון (ח"נ פי' לשון יוני שם כללי של עלה ובפרט קראו כן לעלה של בושם יקר ונחמד והיו מזייפים אותו בעלה גפן).

פלניא, *φελονιον* [2]), פלכיא, בנדרים (דף נ"ה)

---

1) *φυλλον* bedeutet so wie Folium im Allgemeinen ein Blatt, insbesondere aber wird darunter das Folium nardi oder Nardenblatt verstanden; ein Gewürz welches zu den vornehmsten der Salbeningredienzen gehört (Plin. XII. 12.) und woraus gewöhnlich unguentum Foliatum gemacht wird (s. oben S. 1244 Anmerk. 3) Nach Mussaphia pflegt dieses *φυλλον* mit dem Weinblatte verfälscht zu werden.

2) *Φελονιον* scheint die passendste Uibersetzung des hebräischen מכנסים und daher auch hier die richtigste Lesart zu seyn. Das Lexicon graecum zur Antwerpner Polyglottenbibel erklärt das griechische *φελονιον* durch Indumentum Sacerdotis (Priesterkleidung) es war ebenso wie *φελονης* — von dem es abzuleiten ist — eine Art Tunika oder Untergewand, welches die Priester unter dem כתנת wie die Römer unter der Toga auf dem bloßen Leibe trugen, oberhalb der Lenden durch Aermelbänder befestigt anfing, über das Knie hinunter reichte, und unter der Brust mit einem Gürtel (שנץ) umbunden wurde, um durch festes Anliegen den Schamtheil zu verbergen, wohin auch das Stammw. כנס deutet. Man darf sich also keineswegs unter מכנסים ein Beinkleid oder vielmehr eine förmliche Hose denken, wie Braun (Vestitus sacerd. hebr. II. 1) und

אנפלים ופלניא מכנסים, נדה (דף י"ג) מכנסי כהנים למה הן דומין? כמין פלניא של פרשין, פי' פמלניא של פרשין למעלה עד מתנים למטה עד ירכים ויש להן שנצין (ק"ב יש גורס פמיכליא [1]) ופי' המלה בלשון רומי מכנסים).

פלנין, φελονης, kleine Tunica

פלנין, במגילת איכה רבתי פסקא בלע ה' ג' חניות של מוכרי פלינין היו במגדלא פי' פידולי (ק"ב יש גרסא אחרת בנוסחאות): ירושלמי דנדרים פרק נערה המאורסה מהו להתיר בפלונם פי' בלשון יוני מין כתונת קטן).

פלנים, πλανητες (irrend) die Planeten

פלנים, מדרש שיר השירים פסק

Andre glaubten, und wie Ersterer in einer Abbildung zeigte — denn wäre dieses Gewand so gestaltet gewesen, so hätte das Verbot: du sollst nicht auf Stuffen meinen Altar besteigen, damit dein Schamglied nicht entblößt werden möge! (2 M. 20, 23.) keineswegs statt gefunden. Die zweite Leseart des befraglichen Wortes (פמלניא) veranlaßte diese unrichtige Meinung, denn man las mittelst Buchstabenversetzung Feminalia oder Femoralia welches eine förmliche Schenkelbedeckung in Gestalt einer Hose vermuthen ließ. Doch selbst dieses Wort hätte sie auf die eigentliche Beschaffenheit dieses Gewandes bringen sollen, weil es ursprünglich eine Schürze zur Bedeckung der weiblichen Scham bedeutet. Jarchi scheint die wahre Gestalt dieses Kleidungstückes geahndet zu haben, denn er übersetzt es פורפי"נט (פורצינט ist ein Schreib- oder Druckfehler), pourpoint ist ein Wams; eine kurze Bekleidung des Leibes, welche die Alten unter dem Mantel trugen, den Leib bis auf die Hüften bedeckt, und Aermel und Schöße hatte. Wams selbst soll von Wamme, Wampe: Unterleib (S. Adelung) abzuleiten seyn. Auch Maimonides in seinem Kommentar zur Misna (Kelim 27, 6.) sagt deutlich daß פמלניא ein Gewand sey, welches man unter den andern Gewändern auf dem bloßen Leibe trug, was auch aus Midrasch Bereschith Rabba (Abs. 84) zu ersehen ist.

1) Feminalia s. obige Anmerk.

אם קומקן כילד נעשה לכם סאור? רבי אליעזר אומר כמין פ ל ג י ם פי' בלשון יוני הם כללי לזוכני־לכת ורבי שמעון אומר כמין א ו ג י ו 1) פי' בלשון יוני. א ור זך ובהיר כאור שמש וזו גרסא נכונה היא, ובן בילמדנו פרשת נח כמו' בסדיא פלגי והכוכבים מאירים ואינם שורפים לכן לא שרף האור ורבי שמעון מוסיף טעם לצריבת המשילים אותם לתבור כי אלי שמש למרחוק יבעירו.

פלנק, φιλονεικια, Streitsucht, Zanksucht, Rechthaberei, פ ל נ ק, בילמדנו כי ידבר אליכם פרעה כל הקורא פסוק זה סבור שמא פ י ל ו נ ק י י א יש נפלה ביני הם וכל הכי אמצא לשון יון מ ח ל ו ק ת פ י ל ו נ ק י א.

פלס, Abwägen, Wage, פלס, בב' קמא במשקין (דף ס') כתוב אחד אומר פ ל ס מעגל רגליך וכתוב אחד אומר ארח חיים פן תפלס, פי' פ ל ס מעגל, שקול המצות וראה אי זו מהם גדולה ועשה אותה, וכתב אורח חיים פן תפלס, כלומר לא תשקול ותכיר הקטנה מפני הגדולה? לא קשיא אפשר לעשות קטנה על ידי אחרים הנח הקטנה ועשה הגדולה ואם לאו עשה הראשונה הבאה לידך. בבראשי' רבה בריש וישב יעקב פ ל ס ומאזני משפט לה' אמר לו הקב"ה אתה אמרת השורין על אבר מן החי אפי' בשעת הקלקלה שוחטין וישחטו שעיר עזים, אמרת שולין בבני השפחות וקורין אותן עבדים לעבד נמכר יוסף, אמרת תולין עיניהן בבנות הארץ אכי מגרה בך את הדוב ושלח את אדוניו וכולי על מלמיכון בלבד פ ל ס ומאזני וכים.

פלס, Follis, φολλις 2) פ ל ס, בב"מ (דף מ"ז) אפימון

---

1) αυγη Glanz, Strahl daher das deutsche Auge.

2) φολλις war ursprünglich ein Geldbeutel und später der griechische Name einer Münze. Man verstand auch darunter ein Gewicht oder eine Geldsumma von verschiedenem Werthe, wie das Talent der Alten, und in diesem Sinne verstehet der Targumist den Siclus (שקל) der Hebräer, weil er ihn nicht genau zu bestimmen weiß, und der Talmud das ασημιον darunter (S. אסימון 1 Th. S. 134.). In den spätesten Zeiten der Griechen waren die Pholles kleine Münzen welche die Schriftsteller häufig mit Obol, Denar u. dgl. verwechseln. Petav glaubt daß der kupferne Pholles, eine sehr kleine Münze im Werthe ungefähr 1/4 Obol

שאי אפשר? פילא עיין בערך אפיפיון, עשרים שקל ליום תרגום עשרין פילא ליומא (פ"ב פי' בלשון יוני שקל אשר בו מקיקה צורת פלס בעלה הקהמה אלל היוני)

פלס, Zerbrechen
פלס, בב"ק (דף י"ט) סבוא קמרא דאבל כבאי ופלסים לבלא פי' שיבר הסל.

פלס, Pulsus, Stoß, Schlag,
פלס, בב"מ (דף פ"ה) אמיה לאליהו ושקיה שיתין פולסי דנורא. ביומא (דף ע"ז) הוליאוהו לגבריאל מאחורי הפרגוד ומחיוה שיתין פולסי דנורא פי' פולסי כגון באוזין שמכין בבן הסלטונין פירוש הבלאן אם ושלום שיש עליו דין למטעריו? אלא לבראות לאליבא שיש לו אדון שבוא עליו. בב"מ (דף פ"ו) אי הוה לוי הוא מפיק לאפין פולסי דנורא (פ"ב פירוש בלשון רומי מכה בכח).

פלס, Pelusisch [1])
פלס, ביומא (דף ל"ד) בשחר היה לובש פילוסין של י"ב מנה פי' פילוסין וסנדויין שיהן מלבוש בלשון יון (פ"ב מלבוש הכעשה בעיר פילוסין אשר היא במצרים וכן סנדוין מלבוש עשוי בסדין וכל המכתבים העליגו לשבח בון כגדל במקוים אלו).

פלס, Pelusium (S. Anmerkung 1.)
פלס, בעכודם (דף ל"ט) עריה שקתן היה בקין אלא מפילוסא ואספמייא, רעמסס פ' ירושלמי פילוסא.

פלס, Wächter, φυλαστων
פלס, בב"ר פרשת ס"א מי הפיס הלא רבנן אמרי הוא פילסוכו הלוא אלך זה (פ"ב פי' בלשון יוני שומר).

פלסטני, Palästina
פלסטיני, בברלאית רבה פרשת ל"ה חסי רעב בכל הארצות בשלשה ארצות בפניקיא ובערביא ובפלסטיני (פ"ב כן נקרא פלשת בלשון יוני וליידן נקרא פניקיא).

פלסלום, (Siehe חרמום)
פלסלום, ברש בלאים (דף כ"ג)

---

gewesen sey. Woher aber Mussaphia Gründe habe, daß φολλις darum so heiße; weil auf dieser Münze eine Wage (hebr. פלס) als Atribut der Themis geprägt war, ist mir unbekannt. Es gab auch kleine Münzen welche Follerales (s. פולר) hießen.

1) Hier ist von Gewändern die Rede, welche in Pelusium die östliche Gränzstadt von Unteregypten, aus Byssus, wo dieser vorzüglich gewesen seyn soll, verfertigt wurden.

השום והשומים הבצל והבצלצול התורמוס והפלסלוס פי' שום של פרדס ושום של מדבר בצלצול (ראה ערך פלגלה) בצל של מדבר, פלסלוס תורמוס של מדבר ובלעז אלבשיקו.

פלוסופה, Philosophus, (Liebhaber der Weisheit)
פלוסופה, בשבת (דף קי"ו) הוה פלוסופא דהוה בשבבותיה דרבן גמליאל פירוש חוזה בכוכבים (1 (א"ב פי' בלשון יוני ורומי איש אוהב החכמה וחוקר סבות הדברים והמפרשים בנו פעל התפלסף).

פלסטר, πλαστος, falsch, unecht, erdichtet,
פלסטר, בברכות (דף ל"א) ואי אתה עושה תורתך פלסטר, בסוכה (דף כ"ט) על כותבי פלסטר בעבודה (דף י"א) סך קירי פלסטר בויקרא רבה זאת תהיה פר' ראשונה י' שבירכה עלה ונשתטח לפני הקדוש ברוך הוא אמר לפניו רבונו של עולם עקרני שלמה ועשאני פלסטר, בילמדנו בריש ויקח קרח יודעין אנו שתכן ורבים הוא ממש יתמלא רחמי' על כללו ואמרו כל באי עולם פלסטון הוא הורשו של משה (א"ב פי' פלסטון בלשון יוני דבר שקר ומזויף).

פלסמון, (Siehe בלסמון)
פלסמון, מדרש בראשית רבה פרשת ויזכר אלקים את נח מביאה דבר מעולה או קנמון או פלסמון עיין ערך בלסמון.

פלפל, Pfeffer,
פִּלְפֵּל, mit Scharfsinn behaupten, streiten,
פלפל, בשבת (דף ס"ד) בפלפל ובגרגיר מלח, בילמדנו פרשת ויקח קרח, ובשבת (דף כ') פלפלת כל שהיא, בפסחים (דף מ"ב) זנגבילא רטיבא ופילפלי אריכתא ופת נקייה ובשר שמן ויין ישן מעלו לכולהו גופא, ביומא (דף פ"א) ובמגילה (דף ז') ובחגיגה (דף י') היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלא צנא דקרי, פי' שהיה אמורא קטן מכולם כמו שהפלפל קטן מכל מיני תבלין וחריף מכולם כך זה האמורא חריף מכל החכמים שחלקו עליו: מזה זה נגזר הפעל פלפל לבנות משא ומתן של הלכה ושל חכמה, וזה טעם התרגום ואיש נבוב ילבב (איוב י"א, י"ב)

1) Der Ursprung der Philosophie lag in der Betrachtung der leuchtenden Himmelskörper, in der Untersuchung der Furcht und Schrecken erregenden Phänomene u. s. w. diese gaben den ersten Impuls zum geistigen Nachdenken. Die Astrologie war also die Puppe aus welcher die Psyche Philosopie herausflog. Der Aruch in seiner Erklärung, führt sie auf ihre Urbedeutung zurück.

תרגם מפלפל ידיק, (והמוסיף
כאילו בערך שלאטריו ואין שם מקומו)
ומן בלשון התלמוד **פלפלת** נקבה
(שבת דף ל"א).

פלפל, Streuen, zerstreuen
פלפל, תרגום ועוללתי בעפר
קרני ופלפלית בעפרא איקרי
תרגום ואיש נבוב ילבב וגבר כש
מפלפל ידייק.

פליפוס, πολυπους, Polypus [1])
פליפוס, בשבת (דף ק"ט) יד
מעלה פוליפוס, בכתובות (דף
ע"ו) ובעל פוליפוס, מאי בעל
פוליפוס? רב יהודה אמר שמואל
ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה
(פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי חולי
החוטם ומין מורסא גדל בתוכו וריחו
רע ולפעמים יפשה עד הגיעו
הנקבים אל הסיד, ולא יכול החולה
לדבר במבטא, ומה נדקו דברי
המתניתא אשר אין כופין להוציא על
כל פוליפוס כי אם על הפושה).

פלצור, Netz
פלצור, בהכדור פרק כ"ג בכלים
(דף כ"א) המדף והפלצור פי'
בלשו רומ"י (Rete) והוא צריך
כמו אשה.

פלק, φυλακη, Gefängniß, Wache,
פלק, בויקרא רבה אמר אל הכהני'
ותילמדנו ולקחתם לכם איתביד הוה
ליסטאה ואיתצד בפילקי, בפס'
ויהי בחלי הלילה ובילמדנו ויהי מקץ
ואחר כך קנסן בפילקיות זה
המקץ. פ"א לא חזרת תנאן בבית
האסורין פי' בית הסהר בלשון יון
פילקין ובלשון ישמעאל הסגן
שכובלין בו רגלי האדם פלקה
בגיטין (דף ס"ט) ואי לא הדרי
עילויה ופלקו ליה פירו' כענין
שאמר ואוסרין אותו: (כאשר בנוסחאו'
דדן).

פלק, πελεκυς, Axt, Beil,
פלק, מדרש שמות רבה פרשה
ואת כל עשב השדה הכה הברד
ובמדרש תהלים מזמור הודו לה' קראו
בשמו היה יורדין כפילקין פירוש
בלשון יוני גרזן עיין ערך פלכין.

פלקט, Geflochten, πλεκτος
פלקט, ואלביסך רקמה רבי חיי'
אמר פורפירן עקילס תירגם פוקרטון
פולקטון (מ"ב פי' בלשון יוני
ארג מעשה חושב ופקלטון בלשון
יוני מעשה רקמה עיין ערך פיקילטון
אפליקה', ואפיקלטורין
ואלה הגרסאות משובשו).

פלקתא, παλλακη, Konkubine, Kebsweib,
פלקתא, תר' ירושלמי ופלגשו
ושמה ראומה ופלקתיה ושמה
ראומה.

פלר, (S. פלם Anmerk. 1.)
פלר, פירקא קמא דפיאה בירושלמי
הכא שלקית לך מלה דלית לה

1) Eine Nasen- oder Herzauswuchs.

טומי ואם שלקת לי מלה דשבא חד פולר פי' בלשון רומיי מין מטבע קטן.

פלש, Offen, öffentlich

פלש, מבוי מפולש פי' פתוח משני צדדין, בסנהדרין (דף פ"ט) בית המפולש לחברו פסול פי' אי מתחילה עבדינהו ה' בתי ופליש חד בית לחבריה דהיינו ד' בתי, כיון דשלא כהלכתן עבדינהו לאו תפילין דכתיבי באורייתא נינהו כלל והאי לא איגרע שהוסיף עליו אלא גרוע ועומד מעיקרא דהא פסול הוא, כדר' זירא דאמר בית המפולש לחבירו פסול: (ובב"ר מאכליה קראתיך ממפולשין שנה ר"ל מהמפורסמים).

פלש, Sich bekümmern

פלש, במגילת איכה הם לא פילשו אחר מידת הדין ומידת הדין לא פילשה אחריהן. פ"א הם לא חיפשו.

פלתה, Schuppe, φολίς

פלתה, בספקא דפרה רגליו דתרנגולתא דמיין לפלתא דנוני פ"א ילהרפותיא דנוני פי' לקשקשת (א"ב פי' פולר בלשון יוני קשקשת).

פם, Mund

פם, תרגום פה לאדם פומא לאנשא.

פמבי, πομπή, Pomp, öffentliche Schau,

פמבי, בבבא בתרא (דף קמ"ה) תנו רבנן עשה עמו בפומבי וביקש לעשות עמו בשיכעם, בע"ז (דף כ"ד) לא דיין לרשעים שהן עושין סלע שלי פומבי פי' שחוטאין בפרהסי' שאני לריך לפרסם חטאם שהן חוטאין ביחוד על הערוה ואני מפרסם שאני כרואה הוולך במעיה אלא שמטריקין אותי בעל כרחי לסטיל בו נשמה לפי שהעולם במנהגו נוהג שהנשים מתעברות מן האנשים אף על פי שאומין עושין שלא כהוגן, פי' אחר כגון שמערבין כסף בנחשת לעשות סלע גדולה כדגרסינן בבבא בתרא (דף קמ"ה) עתיד נכסין עתיד פומבי דבר הנראה גדול אלא שמטריקין אותי שנאמר הוגעתם ה' בדבריכם. בילמדני בסוף כי תשא ונוסיה עקב תשמעון פסל לך לוחות הראשונות על ידי שנתנו בפומבי לפיכך שלטה בהן עין, מוליא אמירים בכושרות תר' דאפק בית ישראל דהוו אסירין במצרים על עובדי אנפתהון דכשרין בפומבי (א"ב פי' בלשון יוני תקון ועסק גדול בפני קהל).

פמוט, Leuchter

פמוט, בשבת (דף מ"ד) אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו באות' שבת לדברי הכל אסור לטלטלה פי' בשבת (דף קי"ח) פמוטות של בית ר' מותר לטלטלן בשבת, במכות (דף כ"ח) ואימא נמי נשה זהב נשה קני', איכא נשה זהב איכא נשה קנים, ההוא פמוט אקרי פי' מנורה שתם יש לה קנים כמו אותה של משה ואין לה אלא עמוד

אחר ונראה כי אחר נקראת פמוט.

פמלי, Filzhut, πίλημα (¹ פמלי, בתוספתא כלים (עיין הר"ש נגעים פרק כ"א שם) הבורסין והברסלין והפמליאות וכו' אלו הן העבין ולא ערך עב השני והוא לשון יוני בחילוף האותיות, שם כולל לצמר או לצמר הנעשה עב.

פמליא, Familia, Familie, Verein, פמליא, בסנהדרין (דף צ"ט). כל העוסק בתורה לשמה מטים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה וכו' פי' חיילות (פ"ב פי' בלשון רומי בני בית תרגו' בפסוק אך יפה רעיתי בפמליא במלכי קדשים).

פמלנייא, Femoralia, (Siehe פלניא Anmerkung 1.) פמלנייא, בהבגד פרק כ"ו בכלים (דף כ"ד) אנפליא ופמלנייא ומכנסיים. בבראשית רבה פ"ח כתנת הפסים זהו פרגוד. אמר עליו זו פמלנייא זהו פילכייא שנפרק שלפני זה (מ"ב פמלכיא בלשון רומי מכנסים וכן המדקדק הגירסא) *ובב"ר פרש' נ"ט אלו לובשי מכנסים ואלו לובשי פמלייא והגירסא זו נכונה כי בחילוף ל' עם ר' ידוע ברוב לשונות תמלא המלה כתונה (Femoral'a) כמו שתרגמנו ואין לתרגם כמו שתרגם המוסיף שהם מכנסים דא"כ יהיה כפל הענינים במלות שונות, בגמר' דכרדי' (דף כ"ה ע"ב) במשנה דכלים ובמדרש רבה פס, לכן נ"ל שהן כמין מכנסים, כדאמרן בנדה (דף י"ג ע"ב) מכנסי כהנים למה הן דומין? כמין פלניא.

פמסקא, (Siehe פרמסקא) פמסקא, בב"מ (דף נ"ג) התם גברי דפימוסקא הוו פירוש גונדא דמלכא, פי' אחר אנשים גבורים חזקים היו מצוין שם (א"ב בנוסחאות דדן דפרמוסקא כתוב)

פמפיא, Reibeisen, פמפיא, ירושלמי דמועד קטן פרק מי שהפך כאילין פומפיא פירש המפרש מין מגרדת לגרר בו גבינה ולחם.

פמריה, (Siehe פראמי) פמריה, ס"א פורמא ומפורש בערך פורמא.

פן, Ausräumen, wegschaffen, פן, בשבת (דף קכ"ה) מפנין אפילו ד' וה' קופות פי' מעתיקין התבואה ממקום למקום שלשון ופנו את הבית, ושם (דף קמ"ט) אל תפנו אל האלילים מפי תלמודא? אל תפנו אל מדעתכם, פי' בזמן שאתם מסתכלין בהן אתם מפנין

---

1) πίλημα drückt überhaupt alles aus, was dicht gemacht ist; als gekrämpte, gefilzte Wolle, Haare u. s. w.

אל מדעתכם, ושם (דף ס"ד) מופנה מצד אחד, פי' מופנה דלא צריך בהאי קרא למכתביה. ובגמרא (דף כ"ב) מאי בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין ולשאינו מופנה כלל עיקר? ותער כדה תר' ירושלמי ופליאת קולמה, מריקין שקיהם ת"י סנון בפסקא דזכור ובפסקא דעניה סוערה ערו ערו, פנון פנון המד"א ותער כדם. בסוף טהרות (דף ס') יוצאין חוץ לפתח בית הבד ופונין לאחורי גדר פי' להפנות כלומר להעתיק הרעי מן הגוף (א"נ בלשון יוני קוראים פניון למקום מוכן להטיל בו צואה ועיין אחר קרוב לזה בפרקי אבות פ' רבי אומר לכשאפנה אשנה פי' כשיהיה לי פנאי ואהיה פנוי ונקי מעסקי. תר' נקי יהיה לביתו פני יהי לביתיה).

פן, Sich wenden, kehren. פן, בפסקא דסוכה פנה אל תפלת הערער, הפסוק הזה לא ראשו סופו ולא סופו ראשו אם ערער תפלתו אם תפלתם ערערי? אלא ערער זו תפילתו של מנשה תפלתם זו תפלתו ותפילת אבותיו.

פן, Angesicht, Scham. פן, בכתובות (דף ז') מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות מברך כולהו פי' אדם שלא היה בחופה או בסעודה בשעה שמברכין בשילך אדם שם לכתחילה קרוי פנים חדשות, וכן לגבי האבל אי לא הלך לשם בשם ראשון כשעשו ברכת רננה בכל יום שילך שם בתוך ז' עושין כבתחלה ברכת רננה בשבילו, וכן מפורש (דף ח') בזו ההלכה ברכת רננה כל ז' משכחת לה בפנים חדשות כי הא דרב חייא בר אבא מקרי בריה דריש לקיש הוה שכיב ליה ינוקא, יומא קמא לא אזל גביה למחר דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה, ואזיל לגביה, ובריך ברכת רננה כבתחלה. בבראשית רבה פרשת ויחן את פני העיר תיקן את הפנים שלעיר התחיל לשלם להן דורוניות, ובפרשת ל"ב והרעב היה על פני כל הארץ היה לכתוב על הארץ למה נכתב על פני כל הארץ? אמר שמואל בר נחמני לא התחיל הרעב תחלה אלא בעשירים בוזין שאדם עשיר יש לו פנים שמחים לראות את חבירו, ובזמן שאדם עני אין לו פנים לשום מפני שהוא מתבייש מחבירו, בנדה (דף י"ד) כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה פירוש לשון נקיות על מקום המטונף, בשבת (דף מ"א) אמר רב המניח ידיו בנגד פניו שלמטה כאלו כופר בבריתו של אברהם אבינו פי' שממשמש מן הברית שבבשרו משום הכי מבטהו, כי סליק מותר להבים שלא יראו ערותו בני אדם שעומדין על גב הנהר, ומדידה שאין אחר רואהו אסור, כי נחתו זקפו, פי' יורדין כדרכן שאין רואהו אחר, כי סלקי שחו, שלא יראוהו בני אדם.

פין, (Pinna Spitze) Gezahnter Riegel, Klinkhacken, פין, בכלי מתכות פרק י"א בכלים (דף י"ב) הפין והפורכי טמאים איח דאמרי הפין ופירוש אלו שנים הקבועות בפותחת ונכנסין בתוך הפורכי וי"מ הפין והפורכי הוא הקולוסטרא ובלשון ערבי קופל ובלעז קטי"נדו (Catenato) והפורכי ככנם (angekettet, לחוכה הפין מכל אחד כעול ונסגר מכל אחר, יש לפורכא נקב שמכניסין בו המפתח ומדקין את הפין לפנים ונפתח ובלועה שעם נפתח פי הפין מן הפורכי ויוצא ממנה והפין בלעז קרדו (Cardo Spitze) (א"ב פי' בלשון רומי דבר חד הקבוע בדבר אחר).

פין, [1]) ß w s

פין, תר' כמעט שכב כזעיר פון שכיב, תר' לו יש קרב אילו פון אית קרבא מלה יתירה בלשון תר' כמו קא בלשון תלמוד.

פנדה, Funda Bauchgurt, Hohlgürtel, Geldkatze

פנדה, בברכות (דף ס"ג) ובפונדתו מפסלת לאסוריו, בשבת (דף קי"ג) ובפסחים (דף ל"א) רבי יוסי אומר כורך עליו פונדא או פיסיקיא. וגם, אפונדא ובפונדא, בנדרים (דף ק"נ) הנודר מן הבגדים אסור בפונדא ובפסיקיא, בפ' כ"ט בכלים (דף כ"ה) הפונדא והמעפורת, בשבת (דף כ"ו) מי לא תנן בפרק ז' בזבין (דף ל"ג) זב שהיה מוטל על חמשה ספסלין או על חמשה פונדאות בשבת (דף ע"א) בשבו ובשערו ובפונדתו, ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו (גמרא) כשוליא מעות בפונדתו ופיה למעלה קייב. פי' פונדא אמתא בלעז והוא בגין פסקיא של עור שהוא א' אגורה (א"ב פי' בלשון רומיי כיס ושק מוכן למעות עשוי כרצה).

פנדיון, Poudius [2])

פנדיון, ככר בפונדיון ככר פירשנו בערך ככר. בבבא מציעא (דף ק"ו) אלא מעתה לא תעלה לו בגירוע אלמא תנן בפרק ז' בערכין (דף כ"ט) כותן סלע ופונדיון בשכר פירשנו בערך גרע. בפרק ק' בכלים (דף י') היתה פונדיון לחוך כיורב יוסי אומר אם לאמצו טמא פירוש בשימבא אדם במקום שאין מים

---

1) S. Geist und Sprache der Hebräer ꝛc. von M. J. Landau S. 123.

2) Der älteste römische As, war ein Pfund Kupfer oder Erz, und heiß auch darum Poudius von Poudo: Pfund, und das Doppelas Dupondius (Plin. XXXIII. 3.)

משים כסף טהור לתוך פיו ומקל הלמא (א"ב פי' דיפונדיון בלשון רומיי מטבע של שני איסרין עיין ערך אסר).

פונדק, Gastwirth, πανδοχος Gasthaus, πανδοχειον
פונדק, בסוף יבמות (דף קכ"ב) לא תהא כהנת כפונדקית, בפ' ג' בדמאי (דף ט"ו) ובגיטין (דף ס"א) הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה פי' חנות בלשון ישמעאל פונדק בית אשה זונה תרגומו פונדקיתא. מפי הפירות תר' ירושלמי מפונדקי קירתא (א"ב פי' פונדק בלשון יוני בית מלון פי' פונדקי בעל המלון).

פונדק, Haselnuß [1])
פונדק, בריש מסכת נזיר גמרא דבני מערבא, הריני נזיר מלא חבית וכו' ואחר כך אגוזין ואחר פינדקין בלשון לעז נוקי"לי (Nocella) בלשון ישמעאל פונדק והוא שקורין גלו"ז (א"ב פי' פונטיקון בלשון יוני ורומיי פרי לוז כי היה גדל טוב מאוד בארץ פונטום וכן נקראו על שם מדינת פרס הפרסקין כי אין שם המובחרים וגם ספרים בלא האגוזים הקטנים הנאמרים קריא פרסיקא עיין שיזיפין (קריא καρυα היא אגוז בלשון יוני).

פנדורא, πανδορα, Pandura [2])
פנדורא, ירושלמי סוף בבא קמא ובפ' חזקת הבתים דבבא בתרא מאי משכוכית? אית דמרין קיתרא ואית דמרין פנדורא פי' בלשון יוני כלי זמר כמו תוף ואולי רועי צאן בכלי זה מקבצים הצאן להוליכן לשדה ולהביא' לבית).

פנח, Verwahren
פנח, ביבמות (דף קט"ו) איכא לפנחיה שבקיה, פי' בתשובות לבן הניח ח' של תרומה על הכלי ולא תקנו לשמירה, שאם יבוא אדם ליטול הימנה ויראה אותו בסימן יאמר תרומה היא זו, ומתרחק הימנה.

פנטי, Entgegen, απαντη
פנטי, ירושלמי דע"ז פרק אין מעמידין רבי יוחנן נפק לפנטי דרבי יודן נשיאה פירו' בלשון יוני לקראת עיין ערך אפנטי.

---

1) Die Haselnuß heißt griechisch καρυα ποντικη und lateinisch Nux pontica, weil sie — wie auch Plinius (XV. 23) erzählt — ursprünglich aus Pontus, nach Asien und Griechenland kam. Diese heißt arabisch Gilaus worin eine Analogie mit dem hebräisch. לוז zu finden ist.

2) Ein blasendes Instrument, wahrscheinlich eine Pan- oder Hirtenflöte. Andere halten es für eine Laute.

פנטיגון, πενταγωνος, Fünfwinklicht, פנטיגון, חמש זויות עין בערך כן.

פנטון, παντων, Ganz und gar, פנטון, מדרש אסתר פסקא מסר קם את הלבוש מעבי׳ דומין פנטון פירוש דומין בלשון רומיי אדין פי׳ פנטון בלשון יוני הכל.

פנטוס, Pontus [1]) פנטוס, אריך מלך אלפר בארץ שנער פר׳ ירושלמי בארעא דפנטוס (פ״ב מחוז באסיא הוא ומשם יצא עקילס הגר).

פנטוס, παντως, Uiberhaupt, allerdings auf alle Weise פנטוס, ירושלמי דסנהדרין פרק גמר הדין אלא את ופינחס אסקין נגוין ניניכון פנטוס דמחפים קד מינכון פי׳ בלשון יוני בודאי ומכל מקום.

פנטסיא, φαντασια, Fantasie, Einbildungskraft, פנטסיא, ירושלמי פרק יש נוחלין דנגא נתרה בעי ממר פנטסיא פי׳ בלשון יוני מחשבה וציור דבר מה.

פנטיקקיא, παντηκακα, Durchaus schlecht פנטיקקיא, ירושלמי דתענית פרקא קמא פנטיקקיא גלי ואתי סטרא פי׳ בלשון יוני כלו רעות.

פניא, Abend, פניא, תר׳ בפסוק בבקר יאכל עד בלפרא ובפניא פירו׳ ערב והוא לשון מקרא לפנות ערב וכן מליכו לפנות בקר.

פניים, Paneas (siehe לשם) פניים, בפרק ק׳ בפרה בכר אשא ב ומערת פמיים פירו׳ מערה היא ברא הירדן, בבראשית רבה פרשת ס״ד וגלא הראשון אדטוני אחטניף מלך כחת ויתיב ליה בכדא פניים. בדיש גמרא דמגלה לשם זו פמיים בילמדנו. נבי אסא וינחו ליעם זו פמיים. בבריתא דר׳ אליעזר פרק כ״ז וירדף עד דן זו פמיים. בתר׳ דודי שלח ידו מן החור ודבר מידכון ית תגלא מתכא דשוי ירבעם קייבא ב לשם דן דמתקריא פמיים (פ״ב כרא שבעל הערוך גרים פניים ולכן הביא הערך במקום זה וכן האמת אבל חז״ל הקליטו אות נו״ן לאות מ״ם וכן עשו במלת אספמליא.

פנך, πιναξ πιναxις, Teller, Schüssel, Schale, פנך, בפסחים (דף מ״ט) נר סלחך פינכי. פ״א פינקי. בסוף גמרא (דף כ״ד) דפרק סדר

---

1) Eine Landschaft in Kleinasien am schwarzen Meere, die Geburtswiege des Aquila. S. unsre Einleitung zum ersten Theil S. 31. u. f.

מעניות אי שריף מר פינכא
דריסא. בחולין (דף קי"א) ההוא
פינכא דהוה בי רבי אמי דמלוח
בה בשרא ותברה פי' זו פינכא
של חרש כיון שאינה יוצאה מידי
דפנו לעולם. בבראשית רבה פרשה
אלה תולדות בה אחת ההוא אתתא
מעיכא חד פינך דסלת פי' קערה
גדולה בלשון יון פינכי.

פנך, Sagen, eilen,
פנך, מסדרות דברות
אביריו תרגומו פינוכא דהוה
מפניך העלו סוס כילק ספר
תרגומו ססוותיה מפנכן וסוס
דוהר דנקוס.

פנם, Gegenwart, Vorstellung, Auseinandersetzung
פנס, בבבא מציעא (דף י"ו)
זו אינה צריכה לפנים רבא אמר
אינה צריכה לפנים ולא לפני
פנים פי' אין צריך לדקדק יותר.

פנון, Panus, Grobes Tuch,
פנון, בסוף כלאים (דף ל"ג)
ומנעלות הפינון פי' עדולרין
עשויין מן הפסולת ובלעז פדולי
(א"ב פי' בלשון יוני מין בגד כגוס
ובן פנון בלשון רומיי).

***פנס**, πηνος, Tuch, Kleid,
פינס, בב"ר פרשה פ"ד ויפשיטו
את יוסף זה פינס, ובילקוט פרשת
וישלח (דף מ' ע"ג) ולא הגיע לעבו
עד שמכר פינס שלו, ובב"ר סוף
פרשה ע"ח סגרסה עד שמכר
הסוס שלו, פינס בלשון יוני כמו
שתרגמנו.

פינוס, Fenus, Zinsen, Wucher,
פינוס, מדרש תהלים אומר
השמים מספרים ונוטלים זה מזה
בפינוסין, ופורעי' בפינוסין
פי' בלשון רומיי רבית ונשך.

פנס, φανος, Laterne, Lampe,
פנס, בסוכה (דף כ"ט) אמר
לעבדו טול פנס מפניך והוזיבן
בקשן, פנס שיש בו בית קיבול שמן
פי' שנותנין בו הנר מפני הרוח שלא
תכבה (א"ב פי' בלשון יוני עששית
ובית נר דולק).

פנק, Verzärteln,
פנק, בחגיגה (דף ד') לאת ייי
מפנקין, מפנק מנוער עבדו
בתפנוקי מלכין.

פנק, Peniculamentum, Saum, Zipfel,
פנק, לא כירין ולא פונקין
כבר פירשנו בערך כר (א"ב בנוסחאו'
כתוב פונקלי פי' בלשון רומי
שולי הבגד):

פנקט, Pallast,
פנקט, בריש ויקרא רבה היו
אומות העולם שומעין קול הדיבור
ונתרזין מתוך פניקטהון פירוש
היכליהם. לך יובילו מלכים שי
תרגומו מפניקטיהון לך ייתון
מלכיא קרבנא. בבראשית רבה
פרשת י"ו בנוסין ובפנקטין
ובלשון (א"ב בנוסחאות כתיב

גמוסין ובפנקסין עיין ערך פנקיה, Phönizien, $\varphi o\iota\nu\iota\kappa\eta$ [1])
גווסין). פנקים, בברשים רבה פרשת

---

1) Wir wollen hier über den Ursprung und die Abstammung des Wortes Phönizien die Etymologien der Schriftsteller mittheilen und sie mit unserer Eigenen beschließen.

Sanchuniaton, selbst ein Phönizier, sagt daß Chna (?כנען) ein Bruder des Osiris, der erste Mensch gewesen sey, dem man den Namen Phönix gegeben, und zur Verewigung dieses Atlanten entstand der Name Phönicien.

Aristoteles (de mirabil. Auscult.) erzählt, ein Thessalisches Volk um sich wegen der Einfälle einiger Tyrischen Seeräuber zu rächen, gab ihnen den Namen Phöniciers; eine Benennung welche von dem Griechischen $\varphi o\iota\nu\iota\zeta\alpha\iota$ morden herzuleiten sey.

Strabo (Geogr. I.) begründet die Benennung auf das Wort $\varphi o\iota\nu\iota\xi$, roth, weil sie vom erythräischen oder rothen Meere herstammen. Ebenso glaubt Newton daß das Wort eine Übersetzung von Edom (אדם: roth) sey. Die Idumäer nehmlich sollen diesen Namen bekommen haben als sie unter Davids Regierung nach Phönicien zogen. Jakob Bryant (Observations and Inquiries, relating to various Parts of Ancient History etc. p. 122) vereinigt beide Ideen und behauptet; daß die wahren Phönicier Nachkommen des Esau wären, sie hießen Edom oder $\varphi o\iota\nu\iota\xi$, setzten sich zuerst am Berge Seir und am rothen Meere, das von ihnen seinen Namen bekam.

Scaliger (de Emendat. temporum Not. in fragment. p. 35) leitet diese Benennung von dem syrischen oder hebräischen Wort פנחס, welches einen zuversichtlichen Menschen bedeuten soll; ein Zuname — meint er — welchen man dem Patriarchen Canaan, dem Erbauer der Stadt Sidon gab.

Bochart erblickt in בני—ענק die Phönicier. Man darf nur — sagt er — ב in פ verwandeln um den ganzen ersten Theil dieser Etymologie zu gewinnen.

נ״א ג פ כ ו ק י י א וערניא פנקס , π ι ν α ξ
ובפלסטיכי (א״ב פי׳ בלשון יוני. Rechentafel, Schreibtafel,
ורומיי ארץ לידון). פנקס , בגנת (דף ק״ג) על

Endlich glaubt man: die Palmbäume, die man in dieser Landschaft in Menge angetroffen haben soll, seyen die Veranlassung des Namens Phönicien gewesen; denn φοινιξ bedeutet Palmbaum und Palmfrucht.

Die Etymologie des Aristoteles, fanden die andern Forscher des befraglichen Wortes gewissermassen lächerlich, weil es unglaublich scheint, daß die Tyrischen Seefahrer sollten einen griechischen Namen angenommen haben, der sie mit einer Schmähung brandmarkte. Nach genauer Prüfung aber fällt dieser Einwurf gänzlich weg. Das Zeitalter welches die ersten bestimmten Nachrichten von der Schiffahrt der Phönicier der Nachwelt überlieferte, ist das Zeitalter Homers. Nach seinen Gemählden besuchten sie damahls die griechischen Inseln und die Küsten des festen Landes als Räuber oder Kaufleute, je nachdem es die Gelegenheit erheischte (S. Heerens Ideen über die Politik ꝛc. 1 Th. 2 Abth. S. 50.) Der Name Phönicier ward ihnen auf jeden Fall von den Griechen beigelegt, denn im Oriente war er fast unbekannt. Man sieht vielmehr aus den phönicischen Münzen welche Swinton entzifferte daß sie sich Canaaniten nannten.

Wir wollen nun unsre muthmaßliche Bedeutung des Namens Canaan mittheilen, vielleich gelingt es uns auch, auf eine neue Etymologie des Schlagworts selbst zu kommen.

Als Cham der Stammvater Canaans — אבי כנען nicht eigentlich der Vater Canaans, sondern der Stifter des Canaanitischen Geschlechts — die Blöße seines Vaters, des berauschten Noa sah, theilte er es seinen Brüdern öffentlich (בחוץ) mit. Diese aber deckten mit kindlicher Schonung die Blöße zu. Noa erwachte aus seinem Rausche und erfuhr — weil dieser die Geschichte zur Oeffentlichkeit brachte — was ihm sein jüngster Sohn gethan. In dem ersten Ausbruch seines Zorns, nennt er ihn Canaan,

שני דפי פנקס, בפרק ג' באבות הפינקס פתוחה כבר פירשנו בערך סער. במשנה תריסין פרק כ"ד בכלים (דף כ"ג) שלש פנקסיות הן, האפיפורין טמאה מדרס, פי' לוח עצי על שנק של

---

eine Benennung von welcher wir glauben, daß in ihr sein ganzer Fluch lag; denn das Stammwort כנע heißt: bemüthigen, beugen, unterthänig machen, daher die Paronomasie ויכנע אלהים— את יבין מלך כנען (Richt. 4, 23). Die Uibersetzung wäre also: Verflucht sey der Niederträchtige (der Sclave) ein Knecht wie alle Knechte sey er seinen Brüdern! Wir sehen hieraus das auch Canaan keineswegs ein Ehrenname war.

Wenn wir die ursprüngliche Abstammung des Wortes Phönicien in den semitischen Dialekten suchen; da doch seine Bewohner ein Zweig des großen Semitischen oder Aramäischen Völkerstammes waren; so finden wir das Stammwort פנק fast in den Meisten in der Bedeutung: verzärteln, verwöhnen 2c. Und welche Benennung sagt wohl diesem Volke als Kaufleute besser zu? in ihr liegt ja die treffendste Charakterschilderung für die Verbreiter des Luxus und der Mode! Sie waren die ersten welche Spielwaaren und glänzende Kleinigkeiten, den damahls unerfahrnen Griechen zuführten; die Ersten welche alle Rauchwerke und Specereien aus Arabien selbst zogen, und sie den Hellenen unentbehrlich machten (s. Heeren ang. O.). Der Prophet Ezechiel der uns in einem vollständigen Gemählde den Reichthum und den Handel dieses Reiches schildert; bedienet sich des Wortes פנג (27, 17.) unter welchen die LXX. die Vulgata und mehrere Ausleger den Balsam verstehen. Um diese Uibersetzung zu begründen, mußte man dieses Wort mittelst Buchstabenverwandtschaft von פנק herleiten. Einige sind sogar geneigt, dieses Wort mit dem Vorgehenden zu verbinden, und darunter ebenso wie מנית eine Ortschaft, ja Phönicien selbst zu verstehen. Es sey nun wie ihm wolle so ist mit unsrer vorausgegangenen Etymologie, dieser Doppelsinn verträglich, und daher auch einer genauen Prüfung werth.

עפר וכותבין בו חשבונות ויש בה בית קיבול שעוה, פי' לוח השעוה בדונג כדי לכתוב בו ומלקה מלשון חלק, בסוף פרק י"ו בכלים (דף י"ו) פנקס שיש בו בית קיבול שעוה טמאה ושאין בה טהורה, בב"ר דיפטראות ופינקסאות יש לו, בנדה (דף ל') מובא בפנקס, קסת הסופר תרגומו פנקס ספרא (ח"ב פי' בלשון יוני ספר קטן).

פנקרס, (קפרס Siehe)
פנקרס, ירושלמי בפרק קמא דשבת פינקריסין וקוטיא וקוליות וחמין שלהם הרי אלו מותרות והם קפריסין כדגרסינן בע"ז (דף ל"ט) בגמרא והשלקות תנו רבנן בתוספתא דעבודה הקפריסין והקפלוטאות והמטלי' והקליו' והחמין שלהם הרי אלו מותרין.

פנר, πονηρια
Bosheit, schlechter Karakter,
פנר, ירושלמי דסנהדרין פרק כל ישראל שלשה כפרו בנבואתן מפני פוניריא פירוש בלשון יוני רשע ועולה.

פנר, Pforte
פנר, תר' על פסוק בשער שלכ למלכו ובליעה אבון פנרא ברישא דבית מקדשא ויש נוסחאות כתוב בהספרותא פי' פורתא (Porta) בלשון רומיי דלת.

פנתא, Obertheil (der Schuhe),
פנתא, מנעל. ס"א אפנתא וכבר פירשנו במקומו.

פנתק, (פטנג Siehe)
פנתק, אלי יועזר? פונתק כן כתוב בנוסחאות ובעל הערוך גריס פוטנג עיין שם.

פנתר, Pantherstein [1])
פנתר, תרגום ושהם וישפה בורלא ופנתירא עיין ערך אפנטיר וקראת כן אבן זאת שהיא מלאה חברבורות.

פנתירין, πανθηρ [2])
Panther,
פנתירין, מדרש תהלים מזמור משכיל לאסף האזינה עמי תורתי מין חיה הוא ושמו פנתרין, פי' בלשון יוני ורומיי מין חיה כמו פרדלים, אבל מלוך ויש בעורו חברבורות.

---

1) Der Jaspis heißt bei Einigen darum Pantherstein, weil er fast ebenso wie dieses Thier gefleckt ist.

2) Die Abstammung des Wortes Panther ist ursprünglich παν Wald und θηρ: Thier, und paßt in dieser Hinsicht als allgemeine Benennung für jedes Wild. Der eigentliche Name ist Pardel oder Parder wovon im Artikel ברדלס 2 Th. S. 318 Anmerk. 1. gehandelt worden.

פס, Pfahl, Stange, Latte, Pallisade,
פס, בבבא בתרא (דף ח׳) כמה יהא בעיר שהיה עשר לפסי העיר פי׳ קרשי עץ לחוק שערי העיר כמו עושין פסין לבירלאות (א״ב אות יונית קודמת לאחרונה כקדלאת פסי (ושת) ולורתה קו שנאמר מלמטה ולמעלה יולאים שני קוים כמו קני הפלורם וכן עושין כמו לורה א יתרות וקרשים בדרכים כדי שלא תעבורנה הבהמות דרך שם).

פס, Loosen,
פס, ביומא (דף כ״ב) ארבע פייסות היו שם, בשבת (דף קמ״ט) מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו, פי׳ לשון פייס שמפיסין למי יבא חלק זה ובלבד שיהו החלקין שוין, אבל מנה גדולה כנגד מנה קטנה, כלומר למי יבא הפייס יטול הגדול אסור משום קוביא, והיינו דומיא דמשחקין בקוביא דהוי אסמכתא ולא קניא, ורבי חננאל זכרונו לברכה פי׳ מלשון פיס כי כהיא דאמר מי מפיס וכמו שאמרנו על השכר מיפרו ומפיס וכבר פירשנו בערך מפיס, בתמיד (דף כ״ח) אמר להם מי שטבל יבא ויפיס ספיסו זכה מי שזכה, גורלך תפיל בתוכינו פי׳ פייס ארמאי היתה (א״ב בכוסטאו׳ כתוב כיסך והוא טעות).

פס, Tribut, Lösegeld,
פס, זימין פסין ארכוכות גולגליו׳ עיין בערך זמיון, ולא אמרו העוברים לא אמרו עובדי כוכבים שהן עוברין מן העולם, ולא אמרו לישראל ברכת ה׳ עליכם, מה ישרא׳ אומרים ברכנו אתכם בשם ה׳ לא דייכם שכל הברכות הבאות לעולם בזכותינו הן באות, ואיננכם אומרין לנו טלו מהן אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסין וזימיונות וגולגליות וארנוניות. בבראשית רבה פרשה מ״ב ובויקרא רבה בריש ויהי ביום השמיני ויהי בימי שפוט השפטים למדינה שהיתה חייבת ליפס למלך וכו׳.

פס, Ausgleichen, versöhnen, bereden,
פס, בע״ז (דף ע״ב) לא והפס עלי מכה המלך פי׳ לשון פיוס ופריעה, בבראשית רבה פרשה י״ח אעשה לו עזר, ובויקרא רבה כי ימוך אחיך אם פסין לה פירקא ושינקה. פ״א אכן יהבינן לה פורנא ספר אחר מצופי פורנא (א״ב פר׳ להתקכן לו, לפייסא ליה).

פס, Schaufel, Gabel,
פס, בויקרא רבה בריש קדושים איזיל ואכריז בקרתא מאן דלית ליה פסא או מכוש פי׳ בלשון יון קורין לפרא שחופרין בה פס וכן בלשון גמטאל, במגלת איכה ותוכא משלוש אבל מבל מבשיל קד פס יש לומר כגון הלפס והקדרה ויש לומר שהוא כמו פס ידא.

פס, Entweihen,
פס, מחללים מות יומת תרגום ירושלמי מפס יתה מתקטלה, וחללו

את שם אלהיך, תרגום ירושלמי לא תפסון, וכן תרגום את בריתי תפר, כי את קדש ה' חלל, להפרכם את בריתי בשלה מסעי. ובריש אמר אל הכהנים לחלל גאון בל נבי, ואחלל שרי קדש, חלל ממלכה ושריה תרגום אפיס רברבהא בבראשית רבה בריש וישב יעקב למה משכלו אותו? בשביל שקרע הים לפניהם פסים פס ים.

פס, Sich ausbreiten, um sich greifen, פס, בריש נגעים (דף ל"ז) את שנולד לו פסיון, בריש גמרא דפרק קמא בחולין (דף ח') בשני סימנים והם שער לבן ופסיון פי' אם פשה תפשה. בבראשית רבה פרשה ט"ו ויצמח ה' אלהים מן האדמה כל מין מיני עץ שהוא פוסה על פני כל הקיים.

פס, Einher gehen, schreiten, פס, בבבא מציעא (דף פ"ו) דלא מצא פסיא קניא פירשנו בערך זגתא: (והוא כמו פסע או פשע בעבר בסין, ובנפילת העי"ן).

פס, Sohle, פס, קטנה ככף איש עולה מים תרגומו כפיסתא ידא. בריש אהילות (דף כ"ו) שלשים בפיסת יד ושלשים בפיסת הרגל, וכן בדניאל פס ידא.

פס, Stück, פס, בבכורות (דף מ"ג) אלו הנה שקוט מלפניו פי' שראשו בולט הרבה לפניו שיקפס מאחריו פירוש שדומה כמי שנחתך משנו קפיצה מאחריו והיינו כדאמרי אינשי שקל פסיא.

פס, Graben, fossare, פס, בבראשית רבה פרשה ל"א ויש שמקליפין העליונים לובלים כילך הוא עושה? אלא כמין קטרקטון היה לו והיה פוסס מן הכד (א"ב פי' בלשון רומיי פועל הקופר).

פסג, Durchschneiden, zerschneiden, zerlegen, Schnitt, Stück, פסיגה, פסג, בריש עוקצין (דף ע"ו) פסיגה של אשכול שריקנה טהורה פי' אותו שמלא ענבים שמו אשכול ואם נפסג ממנו מקלא האשכול ונתכלה ממנו ויש לו כתף ונטף שמו פסיגה. בגלוקית פרק י"א מפרה (דף כ"ב) לאו שיש לו שלשה קלקים מפסגו ולונדו וכו', ויבתר אותם בתוך תר' ירושלמי ופסג יתהון. תנתח לנתחיו תרגום ירושלמי תפסג לפסגוי. בבבא קמא (דף קי"ט) תנו רבנן מפסגי אילנות ומפספקי גפנים, וגם בגמרא (דף פ"א) החוצה בן הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד, פי' מפסג הכרמים ובשדות ומהלך בתוכם אף על פי שאין שם דרך. בריש משקין (דף ג') אין מודלין ואין מפסגין יש מפרשין מפסגין זה סומכין האילן שהוא רענן יותר מדאי (לשון עברי הוא פסגו ארמנותיה).

פסד, Verlieren, zu Schaden kommen,

פסד, בבא מציעא (דף קי"ז) בעא מפסדא עליה בהאי ביתא תולאה הלכך אית ליה תולאה, פי' קסבר רבי נתן דעלה חכמתיה לבית ודקתיה, דאי הוה בית בלא עליה הוה קאי שתין שנין, השתא דאפשי' עליה עלייה קם ליה ארבעין שנין ונפל אשתכח ליה, דאפסדא ליה עליה לבית תולאה ושקיל בעל עלייה תולאה דליבני ושורין, ושקיל תלתי תרי תולתי, וכן כי זבני תרויהו אדעתא דהכי זבנין דהתתאה יהיב תרין חולקין ודרי בתתאה ובעל עליה יהיב תולתא ודרי בעליה והתתאה לית ליה רשותא לאשתמושי בעלייה, והכי היכי דיהבנן בדמי מעיקרא הם הכין פלגי לבסוף, דכי נפל לית בידיהון קילא למיבני, זה פי' רב עמרם (א"ב תר' תרגו לאמים והשלים סברתא אומיא ופסדתיכון).

פסדיות, Polster, Kissen,
פסדיות, בילמדנו בריש ויצא יעקב בית אילא יעקב לא יצא עמו דבר בעולם ואף לא פסדיות שנאמר ויקח מאבני המקום ואם היו לו פסדיות לא היה נותן אבניו תחת ראשו פירוש כסתות וכמו אסדיות הן (ראה ערך אסד השני).

פסטל, (Siehe אפסטלי)
פסטל, בילמדנו רב לכם שהלך דוד לעשות מלחמה בשדות הוליא לגשתוק קורין בלעז פיסטו"לי (א"ב פירוש אפיסטולי בלשון יוני ורומיי כתב ואגרת עיין ערך אפיסטולי).

פסטולי, (Siehe פסטליות)
פסטולי, ירושלמי דכלאים פרק קרחת הכרם אחת עושה קוטי רבי ירמיה בארבעה עמודין ועליהם פסטוליות פי' אפיסטולי בלשון יוני ורומי קורות על גב העמודים.

*פסטילום, Pastillus [1]) Kügelchen, Bröbchen,
פסטילום, בילקוט שמואל (סי' ק"ב) רבי יהודה אומר בהדין פסטילום ובראי חלכה שבה רבים ובוקעים בגור ובאבן, ומזה הענין במדרש רבה שה"ש פסוק ישקני ר' יצחק אומר למלך שהיה אוכל איפסטלין, ובשמות רבה פרשה מ"א, איני מבקש אלא מן הפיצטלין שבתוך פיך, בלשון רומי מין פת קטן עם חמר לדבר מאכל הנאכל לרפואה או מיני מגדנות בצורת פת קטן וכמו שתרגמנו.

פסטם, πιστωμα, Versicherung, Hoffnung,
פסטם, בויקרא רבה בלו פרק אנא, אמר אחד לחבירו מה דקיל הדין שליטא אמר ליה חסא פסטמא דילך טבא ולית את דחיל מיניה

1) Von Balsam, Rauchwerk, Arzneien und Leckereien.

פי' הדיבור שלך יפה טוב כלומר
שתעסק בתורה ואי אתה מפירא
ממנו כמו הכנים הוכמות בה (ק"ב
פי' בלשון יוני בטחון וכה"ל).

פסטן, Infanterie [1])
פסטון, בבראשית רבה פרשת מ"ו
בשעה שילך למלחמה עשו לו סיעה
(של) פסטון וירד מלאך והצילו
פי' מהר"ב לפי הענין (ק"ב פי'
בלשון יוני אנשי לגא ההולכים
ברגליהם): ולשון סיעה הוא קיל
תרגום א"ג ד"ה סיעה ולכן סירה
המוסיף עיקר.

פסטים, πιστις,
Glaube, Treue, Zeugniß,
פסטים, ירושלמי דכתובות פרק
האשה שנתאלמנה כאמנים העדים
לומר שטר אמנה ושטר פסטים
פי' בלשון יוני אמנה ויש נוסחאות
כתוב בהם שטר פסים עיין ערך
פסים.

פסיון, Rebhuhn [2])
פסיון, ביומא (דף ע"ה) שיכלי
כיכלי פסיוני ושליו,
בקידושין (דף ל"א) יש מאכיל לאביו
פסיוני וטורדו מן העולם.

---

1) Von πεζα Fuß. Im Heere der Macedonier waren eine Art auserlesene Truppen, welche zum Unterschiede der auserlesenen Kavalerie (εταιροι) πεζεταιροι hießen.

2) Lippold — in Funke's Natur= und Kunstlexicon — schließt den Artikel Fliegfisch, wo er von der sogenannten fliegenden Wachtel spricht; mit folgenden Worten: „Da es dieser Fische eine Menge im rothen Meere giebt, so hat man sonst sich wohl eingebildet, daß unter den Wachteln: welche die Israeliten in der Wüste aßen, diese Fische zu verstehen wären; allein jetzt weiß man, daß das hebräische Wort nicht Wachtel sondern Heuschrecke bedeutet"!? (S. das. Art. Heuschrecke u. Wachtel) So werden die Paradoxen gelehrter Männer, als Wahrheiten in das gemeine Leben eingeführt! Ludolph und nach ihm der Bischof Patrick u. e. A. haben, von einigen Umständen verleitet, das Wort Selav (שלו) selbst außer Acht gesetzt, und diese Meinung verbreitet. Stollberg (Geschichte der Religion 2 Th. S. 143) empfiehlt diese Meinung ebenfalls, und findet sich sogar bereit, zu ihrer Begründung, den Text (4 M. 11. 32.) eben so wie seine Vorgänger unrichtig zu übersetzen. Wo das Wort selbst sich deutlich ausspicht, sind die

נג"ק (דף כ"ה) תרנגול סוס ופסיוני כלאים זה בזה. פי' בלעז פס"נו (Fasan Fasano) של ויבא אלו מרעותו שאילו בארץ ואיתי פסיונין (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין עוף טהור קטן

---

tymologischen Spitzfindigkeiten nur Tand. Das hebräische שלו ist gleichlautend mit dem Arabischen סלו, womit jetzt noch die Wachtel bezeichnet wird. Wenn man dem Worte selbst noch eine Nebenbedeutung zugestehen will, so dürfte es jene des arab. Stammw. סלי seyn, welches fett seyn bedeutet. In dieser Hinsicht dürfte man mehrere Arten fetter Zugvögel darunter verstehen. Der Talmud (Joma 75, 2.) zählt vier Arten Wachteln, und zwar שיכלי συκαλις: Beccafige (Feigenfresser), קיכלי κιχλη: Drossel, Krametsvogel, פסיוני — ein Wort welches nach Übereinstimmung der Buchstaben der Fasan seyn sollte, wie es auch der Aruch übersetzt — und שליו die gemeine Wachtel. Der beßte Vogel — fährt der Talmud fort — ist der συκαλις, und der Schlechteste der Selav oder Wachtel. Dem Naturforscher muß es sehr befremden, daß der Talmud unter den Zugvögeln den Fasan zählt, der doch wie bekannt ein Standvogel ist, der auch den Winter über da bleibt wo er geboren wurde, wie kann dieser unter die Wachtelarten aufgenommen werden? Jarchi ließ sich daher nicht von der Buchstabenübereinstimmung verblenden, und zeigt überall an, daß das talmudische פסיוני nicht der Fasan, sondern wirklich eine Wachtelart sey, und spricht an einer Stelle (Baba kama 55, 1.) deutlich aus: פסיוני sey eine Wachtelart, welche man Perdix (Rebhuhn) nennt (פסיוני מין שליו שקורין פיר"דיץ) Diese Ansicht theilt er mit den meisten der alten Naturforscher. So nannte Theophrast, wegen der starken Aehnlichkeit der Rebhühner mit den Wachteln die Letztern: perdix nana Zwergrebhühner. Jarchi fand es da um so nothwendiger sich über das פסיוני des Talmuds deutlich auszusprechen, weil von dem Balzen dieses Vogels mit gemeinen Hennen und Pfauen die Rede ist, was bey dem Fasan nie freywillig geschieht, wohl aber bey dem Rebhuhn, welches als eines der geilsten Vögelarten, nach der Aus-

ועולה על שלחן מלכים) : *אמר המחבר ס"ל אם תדרוש במופלא ממך מדוע תרגמתי פסיון רעבהון ולא המלה כתבנה פאזאן, כדרכו הערוך וכל הנאים אקריו? דע כי לא מכוסה ממך לחקור אחר טעם

---

sage des Aristoteles (de Gener. Anim. II. 4.) mit gemeinen Hennen eine fruchtbare Nachkommenschaft erzeugt habe, statt findet. Haselquist in seiner Reise nach Palästina gedenkt einer Art von Rebhühnern welche sich in den Wüsten aufhalte, daß nach seiner Beschreibung das damascenische Rebhuhn (Tetrao orientalis Lin.) ist. Er fragt bey dieser Gelegenheit, ob vielleicht auch diese unter den Selav zu verstehen sey? und Faber in den Beobachtungen über der Orient (2 Th. S. 442.) vermuthet sehr richtig, daß diese unter der Menge der Wachteln gewesen seyn dürften. Die LXX legen in ihrer Uibersetzung des Wortes Selav deutlich vor Augen, daß sich in diesem Wachtelfluge auch andre Arten befinden konnten. Das griechische Ορτυγομετρα durch welches sie das hebr. Selav wiedergeben, bedeutet Wachtelkönig oder wörtlich Wachtelmutter (Rallus crex Lin.) ein Vogel der, ohne selbst Wachtel zu seyn, der Anführer des Wachtelzuges und jener Zugvögel ist, die sich demselben anschließen. Den Naturforscher wollen wir bey dieser Gelegenheit aufmerksam machen, daß Plinius (X. 23.) ebenso wie der Talmud von drei Reisegefährten der Wachtel spricht, die er Glottis, Otus und Cychramus nennt. Seine Ausleger sind ungewiß zu bestimmen wer sie sind; könnte man diese nicht aus den drei Benennungen des Talmuds erläutern? der συκαλις heißt beym Hesychius κωτις — vielleicht dürfte man die Lesart ändern? Wenn wir den Wachteln jene Reisegefährten welche der Talmud nennt, beygesellen, so geht die Sterblichkeit, welche durch das übermäßige Wachtelessen, im Lager der Israeliten herrschte, aus den Gesetzen der Natur hervor, und stimmt sogar mit der göttlichen Güte und Strafgerechtigkeit vollkommen überein. Wie bekannt hatten die Römer die Wachteln von ihren Tafeln verbannt, weil der Saamen giftiger Kräuter (Semen veneni nach der Lesart des Harduin;

תרגומי בההערה גרמנית פה, דרכתי
בעמי אחר עקבות רש"י ז"ל המפרש
נב"ק (דף כ"ט ע"א) פסיוני
מין שליו שקורין פיר"דיץ, והוא
המתגלגל בעפר וכל פסיוני בהמלא

בתלמוד במדרשים ובתרגום, אמור
עליו כי הוא זה כמו שהוכחתי
בהערה (ואולי יש פה מקום לסמוך
עליו תמורת הגאון המחבר ספר
תש"ם שהבאתי בערך נגר טורא)

Plin. ang. O.) ihre Lieblingsspeise ist, wodurch sie den Menschen gefährlich werden können. Plinius fügt noch hinzu; daß darum die Gewohnheit entstanden sey vor ihnen auszuspeien, weil sie unter allen Thieren nächst den Menschen allein, der fallenden Sucht ausgesetzt sind. Die alten Aerzte wendeten bey Epileptikern sogar eine Art homöopathischen Kur mit dem Hirn der Wachtel an (Woyt Gazophylacium medico — phys. p. 231.) Es ist daher sehr natürlich, daß das lüsterne Gesindel unter den Israeliten (4 M. 11, 4.) mit Heißhunger über die Vögel herfielen deren Mehrzahl aus Wachteln bestand, während die Frömmern und Gottergebenen aber, sich mit wenigen begnügend eher nach den bessern Vögelarten zugreifen konnten. Jener von lüsterner Begierde getriebener Haufe, mußte natürlicherweise den übermäßigen Wachtelfraß mit seinem Leben büßen, während sich die Frommen und Bedächtigen bey dem Genuße wohlbefanden. Der Psalmist schildert den übermäßigen Fraß und die Krankheit mit ihren convulsivischen Ausbrüchen sehr richtig:

> Sie aßen, wurden übersatt
> Schon traf sie ihre Lüsternheit —
> Und noch entsagten sie der Gierde nicht
> Noch ist der Fraß in ihrem Munde —
> Und Gottes Zorn kommt über sie :
> Erwirgt die fetten Schlemmer
> Die Stärksten Israels
> Wirft er gekrümmt darnieder (78, 29, 31).

Diese Convulsionen drückt wie schon Faber bemerkt, das Wort הכריע sehr entsprechend aus.

והנה בין השליו אשר נפל בקרב
מחנה ישראל הי' עוד ג' מיני
כדאמר רב חנין בר רבא ביומא
(דף ע"ה, ע"ב) ארבע מיני שליו
הן, ואלו הן שיכלי קיכלי,
פסיוני ושליו (וכולן מתורגמין
בההערה) מעלי' דכולהו שיכלי,
גריע' דכולהו שליו, ושליו
הוא עוף כקף נוסע (צוגפאָגעל)
הנקרא וואכטעל) ובארצות קדם
שתאוו לאכול ענבי רוש קוצים
קוצים סרוגים רצופים כידוע לחכמי
הטבע, ואם אכלו הרבה לשבוע
ממנו מאד קרב נפשו למות כי יפול
בחולי הנופל, והאספסוף אשר התאוו
תאוה לאכול בשר אספו את השליו
ולא בדקו אחרי מיני המשובחים כמו
שיכלי, קיכלי ופסיוני כי
לא יכלו להתמהמה עבור עולם
תשוקתם, וכן שר משכיל לאסף
(תהלים ע"ח, כ"ט — ל') ויאכלו
וישבעו מאד, ותאותם יבא להם
לא זרו מתאותם, עוד אכלם בפיהם,
ולפי שאכלו בלי חשך, עלה הבורת
עליהם כבתוב (שם ל"א) ואף ה'
עלה בהם ויהרוג במשמניהם
הם הזוללים אשר שמנו עצמו וגם
עברו דברי רע בתלונתם ויפלו
בחולי הנופל, וכדברי המשורר שם
ובחורי ישראל הכריע, טעמו, המה
ברעו ונפלו, אמנם המאמינים בה'
ולא שמעו עצת המדיקים לא קצו
ואכלו כי אם לקטו ואספו מעט מעט
ולא העלים ה' עיניהם מראות
המשובחים, זהו טעם האומר ביומא

שם, כתב שליו וקרינן סליו?
צדיקים אוכלין אותו בשלוה (ולא
בחפזון) ורשעים אוכלין אותו
(בחפזון) ודומה להם כסילוין
(וזה שם כולל לקוצים קוצים
קרולים רצולים), ועליו אמר רב
חנין בר רבא ארבע מיני שליו הן
וכו' והאספסוף אכלו הגרועים יותר
מדאי כי לא זרו מתאותם ועבור
זה קברו העם המתאוים.

פסך, Abschneiden

פסך, קוצים כסוסים תרגומו
בונין מפסכין.

פסכתר, (פסקטר Richter)

פסכתר, ס"א פסקטר והנה
הוא לפנינו.

פסל, Haue, Hacke, Meißel

פסל, מאדין ומפסלין כבר
פירשנו בערך זבל. בפרק י"ג
בכלים (דף י"ד) המפסלת
והמקדח פי' כלי ברזל כמין מעלך
רחב שהוא פוסל בו את העץ מן
ויפסל שני לוחות. בברכו' (דף כ"ו)
ובב"מ (דף פ"ג) מר פסל וקלדוס.

פסל, Pflock, πασσαλος

פסל, בשבת (דף ב') ובב"ב
(דף כ"ה) אבל פיסלא לא
רבא אמר אפילו פיסלא דרשות
שבת כרשות גימן דמיא, בגיטין
(דף ע"ז) אזל גישא בהל בפסלא,
אמר רב יוסף אי הוי ד' אמות על
ד' אמות פלג ליה רשותא פירוש
פיסלא עמוד שהוא גבוה עשר
ורחב ארבעה או בנק זיז היוצא
למעלה מי' טפחים מן הכותל רשב

ד' אמות ופי' פיסלא כגון פסל
כיולא מן הסוכה (א"ב פי' בלשון
יוני יסוד כעין בארץ).

פסל, Entweihen, entstellen

פסל, בגמא (דף י"ג) מהו י"ם
דנדרים? דתנן בסוף זבין (דף
נ"ג) אילו פוסלין את התרומה
כאוכל אוכל ראשון וכו', בפסחים
(דף ל"ג) האוכל תרומה פסול
טומאה פי' שפסולו שנטמא מחמת
דבר אחר פסול הגוף פי' כבשר
חיר שאין לו היתר לעולם (א"ב
תרגום ירושלמי פגול הוא פסול
יהי, תרגום כסף היה לסיגים
כסף הוא פסולא).

פסלוס, Stotterer, ψελλος

פסלוס, עיין בערך עמום
(א"ב פי' בלשון יוני ערל שפתים
מגמגם ובלעג לשון).

פסיליא, (Siehe שעיתא)

פסיליא, עיין בפיסליא
(א"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין
קנרים וצורתו כמו בוליה וקרא
שעוית ופסילתא עיין ערך
פול).

פסיליא, (Siehe מאס)

פסיליא, מדרש איכה פסקא
מתי ומאום מאסיא ופסיליאם
פירשתיו בערך מאס.

פסן, Wasser

פסן, מסכת כלים פרק הבריס
והכסתות עריבת פסונות בית
שמאי אומרים טמא מדרס פי' לדעת
הרמב"ם עריבת הבנאין ילושו בה
פנספין ולדעת ר"ש שמבשלים

בה אלנים קטנות ודנבי אדמה מלשון
שקל פיסא.

פסינטון, (Siehe אפסינטון)

פסינטון, ירושלמי פרק אין
מעמידין דע"ז ר' סימון ספרה בהיד
קונדיטון, המד פסינטון פי' בלשון
יוני ורומיי יין מרוקח בעשב הנקר'
אפסינתין והוא לענה ומועיל
לאסטומכא עיין ערך אפסינטין.

פסנטר, Opsonator, Einkäufer für die Küche

פסנטר, בויקרא רבה אמור אל
הכהנים פסנטירך אנא ופי' את
מטעים לי מן מבשלין דקירע עם
איכון לריכין, בפסקא דשעומר
מגרוסך אנא וכבר פירשנו בערך
מגרס (א"ב פי' בלשון רומיי קונה
כל צרכי סעודה בבית ליתן למבשל
ופי' מגירוס בלשון יוני מבשל).

פסנתר, Psalter, ψαλτηρ

פסנתר, בדניאל קתרוס שבכא
פסנתרין פי' מין כלי זמר הנקרא
בלשון יוני פסלתרין).

פסים, Scheinkontrakt (s. פסטים)

פסים, בב"ב (דף קכ"ד) ונכתובות
(דף ע"ט) שטר פסים הוא זה
פי' שפייסתני בשעה שהיית
רוצה ליסא אשה שאכתוב לך שטר
שדה זו מכורה לך בעבור שירצו
אחך, ויהיו סבורים שאתה עשיר
קונה נכסים, ומעולם לא הקורתה
לי, ולא שלך היא השדה, או שטר
אמנה שמכרתי לך שדה א על מנת
שאאמין לך הדמין עד זמן שקנעתו
ומעולם לא נתת לי הדמים. ויש

פי' אחר בערך אמן. ירושלמי שטר פסים הוא זה לשון יון אשוכה פיסעים הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה? כותבת שטר פסים לאחר פי' שפייסה לאדם אחר הריני כשאת ואין רצוני שיבאו נכסי ליד בעלי אכתבם לך במתנה ולאחר זמן אם יגרשני או שימות אטלם ממך.

פסע, Eintreten

פסע, בב"ק (דף כ"ג) רב אשי דפסע פסועי פי' כגון בלע מקום שמתחבר בכן שברה האגפים ושוקין והפירוש בדריסה טיבפים ודרסתם וכילתם כגון בלע אמרתו לשון כליה והוא תמימות והשלמות.

פסע, Schreiten,

פסע, במגלה (דף כ"ח) לא פסעתי על ראשי עם קדש פי' מנהגם לישב על גבי מסלאות בקרקע וכשמהלך עומד ופוסע על ראשם (א"ב תרגום כפשע ביני ובין המות כפסיעא ביני ובין מותא).

פסע. Ausstrecken.

פסע, תר' ירושלמי או קרוס או שרוע או פסיע.

פסע, Stampfen,

פסע, מקול שעטת תרגומו מקל מפסועית.

פסיפון, [1] ψηφος Stein, Urtheil,

פסיפון, נפסקא ותאמר ליון ו אמר רבי תנחומא פסיפון איכון עבדין וסכא עבדית, איכון עבדין ועזבני וסכא עבדית ועזבתים פירוש סטבון לשון רומי' פסיפון. (א"ב גם בלשון יוני פירושו גזר דין כי בבית דין של יונים היו אבנים קטנו' נקראות פסיפון והמחייבי' היו מטילים אבן שחורים והמזכים אבן לבנה לקלפי או לפעמים היו המחייבים כותבים אות תיטא בפסיפס כי היא אות ראשונה בתיבה תנטוס שעניינה מיתה ובמדרש איכה נפסקא ולא זכר ופתוים היו רבנן אמרי כתיטא בפספס זו היא גרסא נכונה).

פספס, Zermalmen, erweichen

פספס, בסוף שבת (דף קנ"ה) מפספסין את הכיפים פירוש מפרכין כעין פתו' לרכך להיו' נוח לאכילה כמו כל ידות האכלין שנפסן בגורן, כזיר סופף ומפספס עיין בערך ספסף. במגלת איכה איכה יעיב רבנן אמרי קפיצה פספסן.

פספס, ψηφος,
Stein im Bretspiel, Würfel,

פספס, בסנהדרין (דף כ"ה) כגון המשחק בפספסין אלמשי הורתם משיגברו את פסיפסיהן פי' לוחות שבוויירים שמשחקין עליהן

---

1) ψηφος bedeutet sowohl den Stein zum Votiren als das Votum selbst; auch verstehet man darunter den Stein zum Rechnen.

(א"נ פי' בלשון יוני אבני הלחוק והקיניא עליהם ועל שמם נקראו כן אבנים מרובעות ואבני גזית שהן בקוניא).

פספס, Mosaik

פספס, פרק י"א בנגעים (דף מ"ג) קיטא שיש בה פספסין פי' חלוק שיש בו גווני צביעה. פי' אחר אבני קטנות כתומים על הטבעת ורוצפין בהם חצרותיהן בארץ ישראל וכדומה להן לענין בגד שיש עליו כגון דיכרי דקייטי.

פספס, Quaderstein

פספס, אבני גזית תרגומו אבן פסיפס.

פסק, Abschneiden, pausiren aufhören, entscheiden,

פסק, בכתובות (דף ס"ב) לא מר אפסיק ולא מר אפסיק, פי' לא רב יוסף ולא רבה בר אבוה אכלו ערב יום הכפורים סעודה המפסקת, בחולין (דף כ"ג) ואי מחיים פסקית, פי' אם הכה הבהמה במטה לא מראשה ועד זנבה ולא מזנבה ועד ראשה, לאורכה של בהמה, אלא לרחבה של בהמה, עומד בצדה ומכה באמצעה, וזו היא מכה פסקית, בפרק י"א בנגעים (דף מ"ג) ביתם פסיקות אינה מטמאה בנגעים, ר' יהודה אומר אפי' פסיקא אחת וקצרה אינה מטמאה בנגעים פי' חתיכות, במ"ק (דף י"ח) ובקדושין (דף ס') ובכתובות (דף ק"ב) מאי לאו אירוסין שהם לא שטרי פסקתא וכדרב גידל אמר רב דאמר כמה אתה נותן לבנך כך וכך, כמה אתה נותן לבתך כך וכך, עמדו וקדשו קנו הן הן דברים הנקנים באמירה אלך ארעא דמינה פסיקה עיין בערך פלג. בסנהדרין (דף מ"ד) שלשה שמות יש לו פסקון שפוסק דברים כלפי למעלה, אטסון שאוטם עונותיהן של ישראל, סנגרון כיון שהסוגר שוב אינו פותח, וסיה נכתב בלרתה אותו מר' והוא דפסקת מן דילידה. בסוכה (דף ל"ג) וביבמות (דף ק"כ) ובכתובות (דף כ"ה) מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות פי' מי שחתך ראשו של חי שבכל יודעין בו בחתיכת ראשו ימות, ואם אמר איני מתכוון למיתתו אלא להוציא ממנו דם לדבר צורך, אין ממש בדבריו, אלא הרי כמתכוון להמיתו ורוצח הוא, והיכא פליג רבי שמעון? כגון גרירא דאפשר דלא עביד חריץ, ואפי' עביד אפשר דלא ניחא ליה, וכן בשבת (דף קל"ב) דשקיל ליה בגרזי דלא ניחא ליה וכן' בפר' רבי אליעזר אמר רבי עקיבא ואי איכא אחר ליעביד אחר ולא אבי סנן, וכן בסוכה (דף ל"ג) והוא דלית ליה הושענא אחריתי אבל פסיק רישיה ליכא לספוקא דלא ימות, ובוודאי דניחא ליה דאי לא הוה ניחא ליה היכי הוה פסיק רישיה. במגילה (דף ג') ובנדרים (דף ל"ז) ויבינו במקרא זה פיסוק טעמי ואמרי לה אילו המסרות,

בויקרא רבה בריש זאת תהיה ג' פסוקים נתכנא בארם ולא היה. שכן כדי ספר ויתפלו בישעיה ואלו הן וכי יאמרו אליכם, ותבירו בויקרא רבה וכי ימוך אחיך פרשת מות וחיים כשהייתם בארצכם ולא הייתם עושים פסקאות פסקאות לאלילי הב"ד ותפסקי אתרגליך וגו' (א"ב ועניין קרוב לזה תרגום משפטיך אתה סדלא דנא דינך פסקא ותר' או פרוץ או פסיק ושזה שלשון פסק הלכה): פסק בקו"ף כמו פסג בגי"מל.

פסק, Fischteich, Piscina

פסק, בריש גמרא דמשקין (דף ג') הפסיקות והבריכות שדה מילאה היא (א"ב במדרש קהלת פסקא עשיתי לי ברכות מים פסקנים פי' בלשון רומי ברכות מים ובפרט אם דגים שם בשופע).

פסקטר, (¹ ψυκτήρ)

פסקטר, בסוף ערובין (דף ק"ד) כופין עליו פסקטר. ועשית סירותיו תרגום ותעביד פסקטרותיה פי' כמין כפיפות של נחשת. בתמיד בשבת (דף ל"ג) כופה עליה פסקטר כלי גדול מחזיק לסך. בסיפא בריש בו לא שבבה אף נמשנות ומה היו עושין לה? כופין עליה פסקטר (א"ב פי' בלשון יוני כלי כמין גביע רחב או יורה).

פסיקיא, Fascia, Binde, Gurt, Windel

פסיקיא, בשבת (דף ק"ג) ובפסחים (דף י"א) כורך עליו טוגרא או פסקיא, קושי שנבה שלפסקיא בערך שנכם מפורש ושם חגורה נקפה תר' ואתרא דכוון אמרן פסיקיא (א"ב פי' בלשון רומי מין בגד ארוך ולר' בו מעטפים הילדים וקושרים בהי שוקים שלא ירדו וכן נקרא אזור וחגורה רקנה).

פסקוליה, Schubsack, Tasche

פסקוליה, ירושלמי דפיאה פרק אלו דברים בעו מיתן ליה בפסקוליה אחריה פי' בלשון יוני אמתחות וכיסי עור.

פסתא, Brod

פסתא, ירושלמי דפסחים פרק אלו דברים הדין דאכול מונן ונדעתיה למיכל קופר בריך שבערא פסתא פי' לחם שלשון פתא הנר.

פסתא, Blatt

פסתא, בגיטין (דף כ"ח) כמה מרחיקנא מדוכתא הכן? אמר ליה סיגר פוסתא ופלגא פירש רש"י דף.

פסתיין, Matratze

פסתיין, מדרש קהלת פסקא מה

---

¹) ψυκτήρ, ein großes Gefäß, welches bey Gastmahlen, mit Wasser gefüllt, auf dem Tische stand, um den Wein darin zu kühlen; auch ein Trinkgeschirr.

יתרון לאדם אית דאזיתי פסתיין עיין ערך נמרק.

פסתקא, Pistacium, Pistacie, Pimpernuß, פסתק אדרכסריס, כבר פירשנו בערך כסריר: ואלו פסתקא פירשנו בערך סנן, ירושלמי בפרק קמא דמעשרות אפיסתקין ואצטרובלין, ירושלמי בפ"ק דכלאים הרס נוטע לוזין ובוטמין מה נפק מינהון פסתקין (א"ב פי' בלשון יון רומי ויסטעקאל מין פרי גדל בסוריא ובשר תוך קליפה).

פע, Flüstern, stöhnen, schreien, פעה, בסוטה (דף י"א) פועה זו מרים ולמה נקראת פועה? שפועה לולד פי' לוחשת לאשה היולדת הוולד כמו אלו עכשיו שקורין בלעזי סאטה, בויקרא רבה פרשת אמור אמור אל הכהנים ואמרתם, כל ברכות טובות ונחמות שהקב"ה מביאן על ישראל בשכר בפייה אחת שפעו בפילי כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. דבר אחר ואמרתם אליהם מק' פעיות שהאשה פועה בשעה שיושבת על המשבר צ"ט למיתה ואחד לחיים, ג' שמות נקראו לה חיה מקבלתה המתברא, חייתא דהוות מתה וחייא, מקבלתא דהוות משכבת למיתה, המר"ח אם תבל תקבל, מתברא דהוות תבריא למיתה. בברכות רבה פר' כ"ב לאחד שחטף גדי והבטילו לאחוריו ב"ב המערה רץ אחריו ואמר לו פה בידך ולא כלום אמר לו גברי מפעם אחריך כך קול דמי אחיך צועקים. בערובין (דף פ"ו) פתח עכו"ם אם היתה דאגר מפעת פעי. בחולין (דף קל"ג) ולימא פתח עכו"ם מיפעא פעי פירוש לועק אל מקול בהכרע' ונניד שהכבר פלו, כדאמרינן בסוכה (דף נ"ג) פעיתא היא דא, בחולין (דף מ"ג) וושט דאבלה ביה ופעיא ביה פי' גועה. בבכורות (דף ל"ח) מה טעם נעקרו בוי מום משום דפעי ומקוי שלשון ביולדים אנעה.

פע, Schwellen, erweichen, zerfließen, פע, מקלה ואלמו רקחו תרגום פעת מוקים ואעברים בלדעיה. ובפטיש יפולן סלע תר' ובפטישא דמנפע כיפא, בשבת (דף ק"ח) פעפועי ביעי אסיר, פי' לטרוף ביין, בב"ב (דף י') ברזל קשה אור מפעפעו, בחולין (דף ל"ו) שאניה לבד מפעפע פי' בהתחמטו כיסם וניכע ונבלע באיברים, ושם (דף ק"ה) מים אחרונים כיעלין בטוסן אבל בחמין לא, שמפעפעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא פי' מפעפעין מבעבעין' מלשון שחין אבעבועות.

פעפע, Glänzen, פעפע, מ' וחזפע כמו אופל ומפעפעא היך קבל.

פעוט, Unmündig, פעוט, בגיטין (דף כ"ט) הפעוטות מקחן מקח

וממנן משכר במעלעלין פירוש
תינוקות.

פעל, Thun, machen, wirken
פעל, ביומא (דף ל"ח) כל פעל
ה' למענהו פי' פעל ה' ונתן קצבה
לזה יותר מזה למענהו, כדי
שלא תהא המלאכה אלא במי שהוא
הגון, פי' זה של ר' חננאל ז"ל.
פועל בכניסתו אוכל משלו, כבר
פירשנו בערך כנס, פי' בכניסתו
אוכל משלו משכנס בבקר ממלאכה
ברשותו הוא ויכול לאמר מלבא
במלאכתו ביציאתו משל בעל הבית
כלומר ברשות בעל הבית הוא ויכול
להחשיכו כמו שרוצה, תזרח השמש
יאספון השיות והדר יצא אדם
לפעלו אימת דיכול להתאחר עד
זריקת השמש ולעבודתו עדי ערב
עד שתחשך. בב"מ (דף ס"ח) אמר
אביי לפועל בטל של אותה מלאכ'
דבטיל מינה, פי' כגון חייט שתופר
כל בגד בכסף ועת שאין בידו מלאכה
לעשות, אלא יושב ובטל תופר בגד
בב' שליש כסף נותן לו ב' שליש כסף
בשכרו ואלקו בריוח, בב"מ (דף לא)
אלא נותן לו שכרו כפועל בטל
של אותה מלאכה דבטל מינה, פי'
כגון אדם שהוא בתף ושבל שמלאכתו
בלער אם. יאמר לו אדם אם אתן
לך שתתבטל ממלאכתך ובא עמי
איכו מבקש ממנו אלא שכר מועט
בעבור שמלאכתו כבדה, אבל מי
שמלאכתו בנקה כגון צורף וסופר
מבקש יותר אם יתבטל.

פעל, (מדל. Siehe)
פעל, בבראשית רבה פרשה ס"ט
ויחלם והנה סולם אזל סב פועלא
דאבוך ס"א מדלא וכבר פירשנו
בערך מדל השני.

פעם, Klopfen, schlagen,
פעם, בבראשית רבה פרשה כ'
הכא אמר ותפעם ולהלן ותתפעם
כאן פתרון בעא מיניה ולהלן קראה
ופתרונה, כאן ע"י שהוא סמוך
לבקר ותפעם ולהלן ע"י שהיה
מתערב ומתפעם.

פעם, Schellen,
פעם, בסוטה (דף ט') לפעמו
במחנה דן מלמד שהיתה שכינה
מקשקשת לפניו כזוג כתיב הכא
לפעמו וכתיב התם פעמון
ורמון.

פעפועין, (קקל Siehe)
פעפועין, בעירובין (דף כ"ח)
מטרבין בפעפועין ובחלגלוגות
ירושלמי בסוף פיאה פעפועין
הן קקולי ויש בהן מליחות (א"ב
עיין ערך קקל).

פער, Entblößen,
פער, בסנהדרין (דף ס') הפוער
עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו:
(גמר') דסע"ג דלא מיכוין לבזויה.

פופי, (ποποι [1]
פופי, ירושלמי פרק אלו נדרים

---

1) Beym Homer, rufen erstaunte und zornige Menschen: ω ποποι (bey den Göttern!) aus.

אופופי ישראל לא עללה לביתי, פירוש בלשון יוני פופי אלהים, אופופי לשון שבועה האלהים והיו אומרים היונים כי אם שם אלקי העברים ומעשה שעושה הוא בי איש יוני ברואתו כתוב שם המיוחד קרא אותו פופי בשבו כי היו האותיות יוניות כי צורת אות ה"א אשורית דומה לפ"א יונית וכתיבתם מצד שמאל לצד ימין.

פפיר, Papierschiff, παπυρος

פפייר, בכל כלי בעלי בתים פ' י"ג בכלים (דף י"ז) פיפירות שעשה להם קנים ממטה למעלה לחיזוק שהורה, בבראשית רבה פר' ל"ט ואת קבר מות ר' הונא אמר מקום שהיה שמו קבר מות, שכן אוכלין כרישין ולובשי' פפייר פי' עשב שהוא בלשון ערבי פפייר, והוא כמו סלב"א ועושין ממנו קליפין, והיו לובשין אותן בני קבר מות, וי"א פפיידוס מין אילנות כמו אפיפיידום בכלאים שפירשנו בערך א', פי' פפיירות דכלים כלי שעשה מעלי פפייר והוא כמין קופה גדולה העשויה כמעשה כלודס ושבכה שאינה מקבלת טנופה אלא בנת ספוחין ואגסים ורמונים (א"ב פי' בלשון יוני ורומי מין עשב גדל ביאור מצרים, וממנו היו עושים גליונים לכתוב).

פפיתא, Papa (einglus)

פפיתא, בערובין (דף פ"ג) תרתי ריפתא כסר פפיתא פי' מקום ידוע.

פפילון, Pavillon, Papilio

פפיליון, בפסקא ויהי ביום כלות אין כבודה של בתי שאהא מדבר עמה בפרהסיא, אלא עשו לה פפיליון שאהא מדבר עמה מתוך פפיליון, פירוש אהל בילמדנו אספה לי אנו עושין לך פפיליונין ואין אדם רואה אותך (א"ב פי' בלשון רומי אהל).

פפולסמון, (אפובלסמון S.)

פפולסמון, בבראשית רבה פרש' ל"ד קנמון ופפולסמון, ובפרשת ל"ה וירח ה', שלא לצלוחית של פפולסמון, והלך לריחה, ובפרשת מ' למה היה אבינו אברהם דומה לצלוחית של פפולסמון? פירוש מור אדם מתבסם בו וריחו נודף עליו מרחוק הרבה, וכך הי' אברהם שמעו בכל הארצות מאכיל ומשקה ומלוה ומכניס וכו' (א"ב עיין ערך אופובלסמון).

פיפנא, Επιφανια Epiphania [1]

פיפנא, בבראשית רבה פרשת ל"ה החמתי פיפניא (א"ב בלשון יוני אפיפניא שם עיר

---

1) Eine Stadt in Syrien, die nach dem Zeugniße des Josephus und des Abulfeda der daselbst Fürst war, einerlei mit Chamath

אשר נגלה אנטיוכוס הרשע הנקרא
אפיפניס פי' בלשון יוני גדול
ומהודר).

פץ, Werfen, schütteln (Siehe נפס und נפץ)

פץ, בשבת (דף ע"ג) אמרו הגוזז
את הצמר המלבנו והמנפצו
ספר אחד והמנפסו וכבר פירשנו
בערך נפס, ובגמרא (דף ע"ג)
הדש חנא הדש והמנפץ והמנפס
כולן מלאכה אחת הן, פירו' גאון
המנפץ את האוכל מן עפרוריתו
חייב משום דש, ובן המנפס
מולל שבולי'. ביומא (דף כ')
אתגרת ליה פוץ עמריה, פי' פעם
אחת נשכר עני בן טובים אצל בעל
סניה שלא היה מכירו, נתן לו צמר
לנפצו וכשלנו הנשכר שהגיע לזו
הפקיתה והרגיש בעל הבית, ואמר
לו הניחו, והשיב לו מאחר שנשכר
הנח לנפץ הצמר, בב"ב (דף
כ"ו) רבי מריק בריה דרבין נפצי
בחנא הוו, בנדה (דף ס"ו) אמר
שמואל זו ממלא דם ונופצת
ואין לה תקנה, ומפורש בירושלמי
תמן אמרי במעשה ער ואונן שהיו
משחיתין שכבת זרע שלהן, בנדה
(דף ל"א) הייני דאמרי אינשי
פוץ מלחא ושדי לכלבא כלומר אם
ימור המלח לא יאכל אלא לכלב,
וימץ טל מן הגזה תרגומו ונפץ
טלא מן גותא, המנערי מעפר
תרגומו אינתפצי מעפרא.
הליגני בלוריק תרגומו נפצני
כמו רקן.

פץ, Eröffnen, leiten, führen

פץ, בפסחים (דף קי"א) ואי
פצא מאי תקנתיה כפתח בלא,
בעבודה (דף י"ז) ר' חנינא ור'
יוחנן הוו קאזלי באורחא מטו לההוא
תרי דרכי, חד פצי לפתחא
דאלילים וחד פצי לפתחא דזונות
פי' לשון הליכה (א"נ פרושו פתוח
מלשון יפצה פיהו).

פץ, Befreien, retten

פץ, בב"ב (דף מ"ה) בר ישראל דזבין
חמרא לנכרי' וקא אתי גוי ואנים
ליה מיני', דינא הוא דמפצי
ליה מיניה, בכתובות (דף נ"א) אי
אתיא אימיה מערערא לא מפילנא
לך, להציליך מדרך רע תרגומו
דתתפצי מן אורחא בישא, להצליך
מאנ' ורה דמתפצי מן אחתא
אלוכיתא וכן פצני והצילני הפוצה
את דוד עבדו.

פצר, Rinne, Bach, Sumpf

פצד, גבים גבים תרגומו
פצידין פצידין, ועלה על כל
אפיקיו תרגומו פצידוהי,
ולחשוף מים מגבא פצד ים ינבי

(חמת) sey, so wie sie auch jetzt noch den ursprünglichen Namen Hamath führt. Vom Antiochus Epiphanus, der sie wieder hergestellt haben soll, erhielt sie den Namen Epiphania.

מים ולאפיקים ולגאיות תרגומו לפצידיא ולחיליא.

פצח, Platz, Flecken

פצח, מבצריו מחתה תרגומו פצחוהי תברא (מ"ב תר' ובתי החצרים ובתי פצחיא).

פצח, Klar, rein

פצח, פצוחי עינא כבר פירשנו בערך אצל.

פצח, Glänzend, schillernd,

פצח, כחום צח עלי אור תרגומו כשמין פציח, ברודים אמוצים תר' פציחין קטמנין, עקודים נקודים וברודים תרגומו רגולין נמורין ופציחין.

פצטלין, (Siehe פסטלין)

פצטלין, מדרש שמות רבה ויתן אל משה ככלותו אמר לו בנו איני מבקש אלא מן הפצטלין שבתוך פיו פי' בלשון רומיי מין פת קטן: וכבר הובא בערך אפצטלין.

פצל Schneiden, trennen, theilen Zackig seyn, Zinken haben,

פצל, במכות (דף כ"ו) ד' סניפין של זהב היו שם מפוצלין בראשיהן, ביומא (דף ע"א), ובזבחים (דף כ"ח) עמרא מפצל בבכורות (דף ל"ט) אושפיה ראשו הוכנ שפיצל את העלם, בנדה (דף ס"ז) אמר רב אשי. מאי מפצל ראשו החוטם, פי' שמתחיל ליכנס שנראה כמפוצל, בעדויות (דף כ"נ) ולא אלא דלא מפצול אבל מפצול ורחא ורחא פי' אם הוליא עליו דמיפצלי ורא ורא.

פצוליא, (Siehe בצל)

פצוליא, ירושלמי מסכת יום טוב פ' המביא כדי יין בצילין פצוליא הוא עובדא פירש המפרש בצלים.

פצם, Spalten, brechen,

פצים, Seite, Blatt, Pfoste

פצים, בשבת (דף פ"ב) חרס כדי ליתן בין פצים לחברו, פירוש בתשובות אלו שמנסרין הקורות לעשות דלתות ולוחות ונסרים ונותנין חרס בין הנסרי' כדי שיכנס בהן הרוח וייבשו מפני שלחין הן ומכין שפצים לשון סדק וקרע ? דכתי' הרעשת ארץ פצמתה, וקרע לו חלוני תרגומו ופצים ליה חרכין, ויש לפרש עוד שהם הלחי והמזוזה פצימא בלישנא דרבנן, והכי בתר' יהודי שלש דלתות וארבעה תרגומו תלת פצים, בשבת (דף קט"ו) ובב"ב (דף י"ב) בית סתום יש לו ארבע אמות פורץ את פצימיו אין לו ד' אמות קבר סתום אינו מטמא כל סביביו, פי' אלו הפצימין דהשותפין שוי לצדדי הפתח לפי שכשקורעין בכותל כדי לעשות פתח משוין הבנין משני צדדין ושווי ההוא נקרא פצים, כאשר פירשנו בתר' וקרע לו חלוני וכשמסלקין הפתח לגמרי ומבקשין לסתמו, פורצין אותו השווי ועושין לצדי הפתח אבנים מדורגות כגון לולין ומעלות כדי לחבר הבניין ולא ידע שהיה בכאן פתח, לפיכך אם פרץ פצימיו סילק רשותו לגמרי, בסוכה (דף י"ד) מיסך על גבי א בשדרה שיש

לה פלימין פי' גאון לקייה, במכות (דף ל"ג) בית שאין לו אלא פנים אחד, רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין, מאי טעמא דרבנן? דכתיב מזוזות ורבי מאיר מאי טעמא וכו'. בראין הדברים כי הלקיים והמזוזות והכסרי' בשביל כן נקראו פלימין בשביל שהן משוין ומיושרין.

פצע, Schlagen, spalten, zerquetschen
פצע, בפרק אמרו בתרומה (דף ב"ט) פצועי חולין עם שלמי תרומה, בשבת (דף קב"ב) נוטל אדם קורנס לפצע בו אגוזין רבי יהודה אמר פציעה בכלל דישה, ביבמות (דף ע"ה) אי זה הוא פצוע דכא? (גמרא) אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא קרינן פציע פי' פציע בידי שמים, אבל פצוע כמו פרוע כדכתיב כי פרעה אהרן והוא דבר שנעשה בידי אדם זה פירוש רבינו חננאל ויבקע עלי' עולה מ"י ופצע קילין לעלתא (א"ב אין תרגום זה בנוסחאות דידן).

פצע, Schwanken, sich hin und her bewegen
פצע, ביומא (דף כ"ט) תימור של חטה מפצע לכאן ולכאן, מה אילה זו קרניה מפצלות לכאן ולכאן כך שחר מפצע לכאן ולכאן וביומא (דף ל"ח) לא היו יודעי להעלות עשן כמותן שהללו מתמר ועולה במקל והללו מפצע לכאן ולכאן פירוש מפצע כמו מפצל.

פצעל, unzeitig, unreif
פצעל, בשבת (דף מ"ה), ובנדה (דף מ') בעא מיניה רבי שמעון ברבי מר' פציעלי תמרה לר' שמעון מה? פי' בתשובות פגי תמרה שהכניסן פירות ונמתקו יפה יפה, ועדיין לא בשלו ולא נעשו תמרים, פולעין אותן אחד אחד לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ומייבשן ומכניסן לקיוס, וסבירא לן דכיון דסעלן לגג לייבשי אסקינהו מדעתיה, ואמרינן אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצימוקין בלבד.

פצתא, Loos
פצתא, תרגום על גורל הצדיקים על פיצתא דצדיקיא כמו פיים.

פק, Verstopfen, verschließen
פק, בשבת (דף קכ"ב) רבי אליעזר אומר פקק החלון ובולי פי' פקק כגון מסך מבגד. ומוצאו העשוי לפתוח החלון, בפרק במה בהמה (במשנה חמור) פוקקין לה זוג בצוארה פי' שלא תוליד קול. בשבת (דף כ"ט) ובכלים פרק כ"ח (דף כ"ד) פחות מג' על ג' שהתקינו לפקוק בו המרחץ, פי' המרחץ אלול כדי ליכנס בו האש בבולו בדי שיחם ויש בו נקבים לצאת העשן מהן ויש להן מטליות של בגד מוכני' לסתום ולפקוק בהן את הנקבים תאלמנה שפתי שקר תרגום תתפקקן שפוותי שיקרא.

פק, Verstopfen aufmachen, auflösen

פקפק, פק, בברכות (דף כ"ט) עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה פי' פיקוק אלא פיקוק דקיימ' לן פיקוק פתיחה כדגרסינן פקק הסלון. ופק פוק פתיחה כדגרסינן בסוכה (דף י"א) מפקפק ונוטל אחד מביניהם וכשכורע אדם וכופף קומתו מתפתחות חוליות וכרעות כי מתפתחות החוליות מבקון מאחוריו ושמתחמות מבשים ודוגמא לדבר קשרי אלבעות.

פק, Hervorbringen herausgeben, herausgehen

פק, בקדושין (דף ל"ט) פה שהפיק מרגליות ילחך עפר? פי' שהוליא לאור טעמי תורה שהן יקרים מפנינים, בברכות (דף מ"ה) פוק חזי מה עמא דבר. בויקרא רבה וכי ימוך סמך לפרשת השבתי ותפק לרעב נפשך אמר ריש לקיש אין לך ליתן לו, נחמהו בדברים אמור לו הלא נפשי עליך שאין לי מה ליתן לך.

פק, Entblößen

פק, בעירובין (דף ס"ג) כל המפיק מגן בשעת גאוה סוגרין וחותמין לרות בעדו, פי' כל המעביר ומכסה יצרו בשעת גאוה כלומר בשעת שמתגבר עליו, שומן אותו שלא יתגבר סוגרין וחותמין לרות בעדו, ולשון מפיק, כאפיק נחלים יעברי, ורבי יוחנן אמר כל שאין מפיק אחמר כלומר כל שאינו מעביר ומכסהו אלא מגלהו ומפיק מגן לנגדו להלחם כנגדו לכבשו, וזו הגאוה היא עת שבירתו של אדם, רבי חנינא סגר לכבשו בשיכה כדי להעבידו ולהפיגו עפי עדיף, ורבי יוחנן אמר חיישינן שמא ישתקע בשיכה וימנע מן התפלה, אלא לגלותו כדי להתעסק בדרך וכיולא בו כדי להפיגו ואחר כן יתפלל עפי עדיף.

פק, Vernachläßigen, sich entschlagen, auflösen, geringschätzen

פק, בסוכה (דף מ"ג) אי הכי כל יומא נמי לידחו אותן לפקפוקי בלולב, בברכות (דף י"ט) ובעדיות (דף ו') את מי נידו את אלעזר בן חנוך שפיקפק בנטילת ידים. בעבודה (דף ל"ה) גזירה חדשה היא ואין מפקפקין בה. ביבמות (דף ס"ג) כיון שגבה אשה עונותיו מתפקפקין שנאמר מלא אשה מלא טוב ויפק רצון מ"ה. בבראשי' רבה פרשת ס"ח לפי שהיו מפוקפקות בידו אינן נתאששו ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו וגו', ובפרשת ע"ט לפי שהיו מפוקפקות בידו אינן נתאששו כאן אמי יהי לך אשר לך, פי' כולן קרובי עניין הן עניין זלזול היתר ושיבור.

פקא, Halszäpfchen, Spinnwirtel (unten an der Spindel)

פקא, בחולין (דף קל"ד) עד פיקא של גרגרת, פי' כיא הטבעת הגדולה, ובהנחקים פרק י' בנגעים (דף מ"ב) איזהו זקן? מפרק של לחי ועד פיקא של גרגרת, איזהו

הקרקפת ? מן הקדקוד השופע לאחריו ועד פקקא של צואר פירוש עצם היוצא מאחורי הצואר (א"ב תר' ותשבר מפרקתו ותתבר פקותיה) בבכורות (דף מ"ה) פיקה יוצא מגודלו. פי' כמין חתיכת בשר יוצא מגודלו, בשבועת פרק כ"א בכלים (דף י"ט) שנוגע בפיקא עד שלא פירעה טמא פי' פיקא בלשון ישמעאל פלכה ובלעז ברטלי"לו (verticilus) עד שלא פירעה קודם יתירכה, בכל כלי בעלי בתים פרק י"ז בכלים (דף כ"ג) כודות יין ושמן שיעורן כפיקה גדולה שלהן. בסוף פרה כוש של רובן לא יזה לא על הכוש ולא על הפיקה, עור של עריסה שהוא מחובר לפיקות חיבור. בכלי מתכות פרק י"א בכלים (דף י"ב) פיקא של מתכת רבי עקיבא מטמא. בבכורות (דף כ"ב) תנן התם בהטומאה פרק ז' באהילות (דף ל') אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיגעילו ראש כפיקה מאי כפיקה? אמר רב הונא אמר רב כפיקה של גמר אמר רבי יוחנן ג' פיקות שמעתי אחת של שתי, כי אתא רבין פירשה של אשה כשל שתי, של בהמה כשל ערב. גוש הבא מבית הפרס ומארץ העמים שיעורו כפיקא גדולה של סקאין שהוא כקיתם המרכוסין, ויש נגד העליון של מגופת החבית הלחמיות, פי' פיקה הוא כמו כדור כאשר פירשתי בערך פי בוש ואותו שעשוי לטוות השתי קטן ופיקא של סקאין גדולה. מכולן שחוטי השק עניןולריכין יותר כובד וארץ העמים כבית הפרס דמי וביון דשיעורו כפיקא גדולה קיישינן שמא יש בתוכו עפר עלה כשעורה פי' הלחמיות שעושין במקום הקרקע בית לחם ואותו שיעור בגד העליון של מגופת החבית הקבר של מעלה (א"ב פי' כמו פקעא ואות עין מובלעת ועניין המלה כדור).

פקד, Untersuchen, beiwohnen

פקד, בריש עריות (דף ב') ובריש נדה (דף ב') הלל אומר מפקידה לפקידה פי' בדיקה כל דבר שנגע בו מן הפעם ראשונה טמא אפילו טימים הרבה. בפרק שמנה בעריות (דף ט') ובפרק חמשה בנגעים (דף ל"ט) שער פקודה, עקביה בן מהללאל מטמא איזהו שער פקודה? מי שהיתה לו בהרת ובה שער לבן והלכה הבהרת והניח שיער לבן במקומו וחזרה וכו' מאמתי נשמה פוקדת באדם? משעת פקידה פירוש שנפקדה מבעלה, שאין הוולד נוצר אלא לסוף ארבעים יום, וכתיב ופקודתך שמרה רוחי, והרוח זו נשמה, ומשעת פקידה רוח שומר את הגוף, עיין בערך יצר ובערך נשם.

פקדון, Heraus damit

פקדון, בב"ר בריש ויגש אליו, לאו שמים פקדון אפיק דון. פי' המלה מלמדת להועיל שתוציאו מביתך ותברח מן הפקדונות.

פקח, Oeffnen, wegschaffen, befreien,
פקח, בפסחים (דף כ"א) אין מן המפקח בגל, בראש השנה (דף ל"ב) שופר של ראש השנה אין מפקחין עליו את הגל. בכל המטלטלין פרק י"ו באהילות (דף ל"ה) המפקח בגל איכו אוכל גדסעו. בשבת (דף קל"ח) מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת? בתוספתא שבת בפרק אין עוקרין אמר רבי יוסי מנין לפיקוח נפש וכו', בכתובות (דף ה') אמר ר' יוחנן מפקחין פיקוח נפש בשבת. בסנהדרין (דף ע"ב) לא נצרכה אלא לפקח עליו את הגל בשבת. עת להשליך אבנים תרגום עידן נסיר לפקחא דגור אבנין.

פקט, Tresteröhl,
פקט, בב"מ (דף מ') לוקח מקבל עליו לוג ושמרים בלא פקטים פי' שמן עכור שבוא למעלה מן השמרים, אך שמריה תרגום ברס דורדייא' ופקטייהא (א"ב פי' יוני שמן או יין מעוכר).

פקטו, Werfen, auswerfen,
פקטו, תר' שורו עבר ולא יגעל תוריה מבטין ולא יפקטו הניאו בערך אפקטו.

פקל, Schälen,
פקל, בפרק קמא במעשרות (דף ס"ב) בבצלים משיפקל ואם איכו מפקל משיעמיד ערימה, בפרק שני בעוקצין (דף ע"ו) התחיל לגרר בגורן ולפקל בבצלים איכו חיבור. פירוש משיפקל שיסיר הקלפים מעליהן ולפקל ולקלף אחד הוא, ויש מפרשין מפקיעין עלין שלהן כיחד מאה או מאתים והראשים תלויין למטה ותולין אותן ליבש.

פקל, φακελλος, Bündel, Baumwolle,
פקל, בנדה (דף י"ז) מאן בעי פקולין דכהמא פי' פקולין פשתן נקי כלומר מי רוצה לקנות פקולין לצורך בדיקת תשמיש כהמא הייכו תשמיש בלשון נקיה כדכתיב כי אם הלחם אשר הוא אוכל (א"ב תר' ירושלמי והפשתה גבעול וכתנא עבד פוקלין פירוש בלשון יוני אגודה ואולי מענין זה הערך שקדם).

פקל, Die Decke von Fett, Das A'ſtwerk,
פקל, בבראשית רבה פרשת ע"ט למה נקרא שמו גיד הנשה? שנשה את מקומו, רבי הונא אמר סרא פקוקלתא דגידא שריא וישראל קדושים נהגו בו איסור, פירוש כדאמרינן וקנוקנות שלו מיסר אסירן מדרבנן.

פיקיילה, κεφαλις, Hut, Kopfdecke,
פיקיילה, בילה דירושלמי פרקא בתרא אפרת, רואה פיקיילה על קדליה פי' בלשון יוני מלכפת וסרין של ראש.

פוקלטון, (Siehe פלקטון),
פוקלטון, ריש איכה רבתי ולבישך רקמה תרגום עקלם

פוקלטון פלקטון פי' בלשון יוני רקמה מעשה חושב.

פקם, Zäumen, Gebiß anlegen,
פקם, בילמד' וישם ה' דבר בפי בלעם, תקע בפיו ופקמו. ויקר אלהים אל בלעם וישם דבר בפיו, היה פוקם את פיו כאדם שנותן כליבום בפי הבהמה ופוקמה.

פקס, Schminken, φυκόω φῦκος, Fucus Schminke, πέκω kämmen, scheeren
פקס, בשבת (דף נ"ד) וכן הגודלת וכן הפוקסת (בגמרא) גודלת ופוקסת משום בונה ושם (דף ס"ד) זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפקוס. בפרק קמא במשקין (דף ט') תנו רבנן אלו תכשיטי נשים כוחלת ופוקסת וכו'. במ"ק (דף כ') ובכתובות (דף ד') מי שמת חמיו או חמותו אינו רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ופוקסת פירו' פוקסת מחלקת שערה לכאן ולכאן (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין עשב או סם בו מאדימין ומייפין הנשים את פניהם ומזה ענין כוחלת ופוקס' גם פקס בלשון יוני ורומיי תקון השער במסרק ומספור' ומענין זה גודלת ופוקסת).

פקם, Den Mund aufsperren,
פקם, בשבת (דף קנ"ה) איזהו היא המרעה ואיזה היא הלעטה המרעה מרביצה ופוקם את פיה ומאכיל כרשינין ומים בבת אחת פי' פותח את פיה כגון פוקעת.

פקס, Abfallen (der Blüthe, Haare, Wolle,)
פקס, בריש מעשרות (דף פ"א) הקשואין והדלועין משיפקסו, ואם אינו מפקס משיעמיד ערמה וזו המשנה, בגמרא בבילה (דף ג') ובב"מ (דף פ"ח) מתיב מר זוטרא איזהו גורנן למעשר? בקשואין ובדלועין משיפקסו אמר רבי אבי משיבטל הפיקס שלהן מאי לאו משיפקסו בשדה? לא משיפקסו בבית, פי' הקישואין והדילועין משיפקסו השער שצומח בהם כמו נוצה כשהן קטנים וכשמתגדלין נושר ואותה השירה נקראת פקוס.

פקס, Kaswuchs,
פקס, בעל הפיקס פ"א בעל הפיקן וכבר פירשנו בערך כס"ה.

פקס, (Name eines Thurms)
פקס, ממגדל חננאל תרגום ממגדל פקוס וכן מגדל חננאל בזכריה.

פקסן, (Topf)
פקסן, בעבודה (דף ל"ג) רב יצחק זבן הנהו משני דפקיסנא מלנהו מיא אחתינהו בשמשא פקעו פירוש כלים עשוין מאדמה ומלפיפי נקר.

פקסן, (S. אשברוע Anmerk. 1.)
פקסן, בבראשית רבה פרשה ט"ו ויטע תאשור פקסונין למה נקר' שמו תאשור? שהוא מאושר מכל מיני ארזי' וכן ישנו בילמדנו פרשת ויקחו לי תרומה (א"ב פי' בלשון יוני מין עץ ארז אשר עלהו לא

יגל ויש לו צורת הדם ואולי הוא הנקרא אשכרוע בלשון משנה).

פקע, Spalte, Riß

פקע, במסכת שביעית בגמרא דבני מערבא מאימתי אוכלין זבלים משיגש המתוק, ופירשו בגמרא פקועה, א"ר יוסי הדין פקועה דבקעתא, והם סדקים שבבקעה כשהמטר יורד מתמלאין מים ואינן מתיבשין אלא לאחר זמן, על שם שחקו לו רגלי בקל והוא אלמדר בלשון ישמעאל (א"ב פקע כמו נקע).

פקע, Bündel

פקע, מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה כבר פירשנו בערך כף. פ"א פקיעי עמיר אגודות, פקיעין ג' אגודו' בפקיע. כמין ג' אגודות בכף. בב"ק (דף קי"ז) א"ל אכם הושט לי פקיע זה. ובב"מ (דף נ') רשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר לפני בהמה כדי שלא תאכל מן הדישה.

פקע, Geißeln

פקיע, Geißel, Knute

פקיע, ביומא (דף כ"ג) ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע מאי פקיע? אמר רב יהודה מדוורתא, פי' פקיע מדוורתא והיא סטרקא והיא כמין קבל מפוצל תלוי במקל, כגון הרצועה שבית דין מכין בה, ופי' בממונה בפקיע הממונה להכות בזה הפקיע אמר אביי הא דתנן בפרק חמש' בשקלים בן בבי בממונה על הפקיע מאי פקיע? כגרדא. אמר המחבר מ"ל בתלמוד בבלי דיומא משמע שהי' ממונה על הלוקים ברצועה וכן פי' הרמב"ם בפרק ה' בשקלים ע"ש ובגמרא ירושלמי דשקלים שנו שהי' מזוג את הפתילות, וכן אתה מוצא סוף פיאה ירושלמי שהובא בערך שלאחריו, ומה אם זה (בן בבי) שנתמנה על הפתילות? —

פקע, Zerreißen, schlagen, Dochte flechten,

פקע, בשבת (דף כ"א) ובסוכה (דף נ"א) מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מפקיעין ובהן היו מדליקין, ירושלמי בסוכה מבלאי מכנסי כהן גדול היו מדליקין נרות שבפנים, מבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין נרות שבחוץ, כתיב להעלות נר תמיד שיערו לומר אין לך דבר עושה שלהבת אלא פשתים בלבד מהו מפקיעין? תרגמה רבי מני מפשילין. בפרק אחרון בפיאה ירושלמי רבי יוסי על לכפרא בעא מקמא לון פרנסין ולא קבלין עליהון על ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע, ומה אם זה שנתמנה על הפתילות זכה להמנות עם גדולי הדור, אתם שאתם ממונין על חיי נפשות לא כל שכן.

פקע, Einwickeln,

פקועה, Knäuel, Ball

פקועה, בשבת (דף ל"ט) לא יפקיענה בסודרין, פי' שגילין סודר או מטלית וכורכין אותו בחמה עד שמתחממת יפה וכורכין הביצה

בכן וכוכין ומבלעם עד שתתגלגל.
באלו כלים פרק י' בכלים (דף
י"א) הכדור והפקעת של גמי,
ובפרק י"ו (דף י"ז) הקמת שיעורה
כפקעיות של שתי. בחגיגה (דף
י"ב) בשעה שברא הקדוש ברוך הוא
את עולמו היה מרחיב והולך כשתי
פקעיות של שתי, בבראשית רבה
פרשת י' ויכלו כיצד ברא הקדוש
ברוך הוא את עולמו? כשל שתי
פקעיות אחת של אש ואחת של שלג,
ופתכן זה בזה ולהן נברא העולם,
ובפרשת י"ב אלה תולדות כשל
פקעיות של גמי, וקשרס כנגד
הפתח, התחילו הכל נכנסין ויוצאין
דרך הפקעת. בחולין (דף קל"ח)
רבי אליעזר אומר כפקעיות
של שתי, בסוף גמרא דבבא קמא
(דף קט"ו) ולא שירי פקעיות
פי' קיבורא בארמית וסיפא
בלישנא דרבנן ויש אומרים פיקה
בלא עין ע' מובלעת (א"ב תרגום
בפסוק בימים ההם כשבת מפקע
במנגנון עניין סבוב, ואולי לשון
מקרא זה פקעים ופקועות כי עגולים
הם וכן נקרא כדור עשוי מן מטוה
או מן גמי),

Brechen, drücken, erschweren פקע,
Bruch פקעא,
Bruchter בן פקועה,
Geschlachteten [1]) פקע, בתעניות (דף ט"ו) אין
גוזרין תעניות על הצבור לכתחילה
בחמישי שלא להפקיע את השערים
במגלה (דף י"ז) ומה ראו לומר
ברכת השנים בתשיעית? אמר רבי
אלכסנדרי כנגד מפקיעי שערים
דכתיב שבור זרוע רשע ורע, ודוד
כי אמרה בפרשת תשועי אמרה,
בשבת (דף קמ"ז) ושל גרוגרת
מתיר מפקיע וחותך, בע"ז (דף
כ"א) רבי יעקב הא בפיקעא
פי' מלשון פקיעה והוא פיקא
כלומר מקום שנבקע בתחתיות של
אדם, פי' אחר בין טבעת לטבעת
בגרגרת וכינה פיקעא להדי
פקעא, פי' יכים סדק שלגרעינה
כנגד חברתה פיקעה שלאם מה
שיש לו בחוץ תמאם מה שיש לו
בפנים, בן פקועה כבר פירשנו
בערך בן.

Einbringen, פקע,
פקע, בבבא בתרא (דף קס"ד)
מי פקיע ר' במקוטר? פירו' כמו
נקי (א"ב בקיע כמות בכוספאות

Koloquinthe, פקועות,
(Siehe die Anmerkung)
פקועות, בשבת (דף כ"ד) בשמן
פקועות, כלים בסוף פרק י"ז
(דף י"ח) רבי שמעון אומר אף
של פקועות כיוצא בהן, וכן
בסוף עוקצין (דף ע"א) פי' הן
כמין אבטיחין קטנים והם מרין
ועושין מהן שמן ויש מפרשי' דילועי

1) Der Fötus der, nachdem das Vieh geschlachtet worden, in dessen Leib gefunden wird.

סורנריום (ע״ב לשון מקרא זה **פקקל**, Nervenast
ויצא פקועות שדה). ¹) פקקל, כמפורש בפרשת שלמים

---

1) Der Ausdruck פקעות שדה (2 Kön. 4, 39.) scheint als Nomen colectivum, mehrere Arten wilder Kukurbiten oder Kürbisse einzuschließen. Das Stammwort פקע: durchbrechen, springen, platzen, ist für sie hier im Allgemeinen eine Hauptbezeichnung, weil es die Kürbisse besonders unterworfen sind. Dieses veranlaßte, פקעות שדה Cucumeres asinini zu übersetzen: eine Art wilder Gurken, welche Eselsgurke, Spritzgurke springender Hundkürbis (Memordica Elaterium Lin.) genannt wird. Sie platzt bei der leisesten Berührung, während aus der Oeffnung Saft und Saamen mit Gewalt herausspritzen. Der Hauptstengel aber rankt sich keineswegs, wie die Kukurbiten an nahe Gegenstände, nach Art des Weinstocks; und das im Texte stehende גפן שדה (wilder Weinstock) wird durch diese Meinung nicht gerechtfertigt. Auch kommt diese Pflanze in der Misna nicht unter dem Namen פקעות sondern unter ירקות חמר (Oheloth 8, 1) vor, von welcher Maimonides sagt; daß sie arabisch Chate al-himar heiße, welche keine andere als jene Eselsgurke ist. (S. Celsius Hierobot I. p. 394.). Übereinstimmender ist die Übersetzung Koloklnthe, besonders in Hinsicht der Etymologie da κολος ebenso wie פקועה (Knäuel) eine runde Form andeutet, daher auch die LXX dieses Wort durch τολυπη welches auf die kugelförmige Gestalt anspielt, wiedergeben. Kimchi übersetzt daher das fragliche פקעות שדה mit dem arabischen חנדל. Rauwolf erzählt; daß die Koloklnthe, am Euphrath in großer Menge wächst, und noch den alten arabischen Namen Handhal führt. Maimonides (Misna Sabb. II. 2.) übersetzt פקועות mit dem Arabischen Al-kam, welches ebenfalls die Koloklnthe bedeutet, und fügt hinzu daß Al-kam hebr. לענה heiße. Rabe der Übersetzer der Misna, glaubt buchstäblich, daß er darunter Wermuth verstehe, und vergißt daß der Hebräer nicht nur damit ein bitteres, sondern zugleich ein giftiges Kraut ausdrückt. So

אשר על הכסלים. זה חלב שעל
הפקוקלות, ובפרשת מזנם
השלמים חלבו האליה תמימה להביא
את החלב הסמוך לאליה, זה חלב
שבין הפקוקלות.

פקר, Unterredung
פקר, בתעניות (דף י"ח) לא
ליהוי פיקר בהדי יהודאי. פ"א
עסק דברים.

פקר, Sich auslassen, losbrechen, sich Preis geben, ausgelassen seyn,
פקר, במגלה (דף כ"ה) מתוך
תשובה שהשיב אהרן למשה פקרו
אפיקורות, נמ"ק (דף י"ו)
ומנא לן דאי מתפקר בשליחא
דבי דינא, הכי מילי דמוכח, אבל
לאפיקרותא צד דקיילא שמתא:

עליה שלשים יום, כילמדו שלא לך
אנשים ויספרו לו הרשע הפקר
שהוא בא לומר לשון הרע הוא מתחיל
מן הטובה וכו' וזהו אפיקורוס
שפירשנו במקומו.

פקר, Spalte, Loch,
פקר, ביבמות (דף ע"ו) כהמא
חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי
פוקרים ומזוקדי פי' נמקוםהסדק.

פקרין, ποκαριον, Geschorne Wolle, kleiner Pelz,
פקרין, בשבת (דף מ"ח) יוצאין
בפוקרין ובליפי למר, בבראשית
רבה ע"א ויומר יעקב כטל פוקרין
וכמן בצוארו, פי' מה שגוזין מן
הנקבה כולה ביחד, פוקרי
בלשון רומי פירוש אחר בערך ליפי
(א"ב פי' בלשון יוני גזת למר):

übersetzt auch R. Saadias Gaon לענה mit dem arabischen Handhal (S. Celsius Hierobot. I. p. 481.) weil die Kolokinthe den Begriff der Bitterkeit und des Giftes zugleich vereinigt. Jarchi wird getadelt daß er unter פקעות Schwämme verstehet; ich glaube aber daß er nicht verstanden worden ist. Denn es giebt eine Art wilder Kukurbite, welche der Kolokinthe am nächsten kommt, und von den Griechen Σπογγος d. i. Schwamm genennt wird; so wie Plinius deutlich sagt: Cucurbita quoque silvestris invenitur, Spongos e Graecis adpellata (XX. 3.) Das Wort פקעים welches (1 Kön. 6, 18) als Verzierung in der Baukunst vorkommt, spielt ebenfalls auf die Gestalt der Kukurbiten an. Wenn auch in der Chronik (II. 4, 5,) בקרים statt פקעים gelesen wird; so kommt uns hier unsre eingangserwähnte Etymologie zu Statten, weil בקר und פקר ebenso wie בקע und פקע durchbrechen, spalten, (platzen) bedeutet.

פקרס, Hemd

פקרס, בריש ויקרא רבה ובריש קדשים תהיו ובפסקא דכי תשא למ״ך שכיו לו פקריסין הרבה ברנס וכו׳ עד שאני מדביקו לגופי פי׳ מלבוש שלובש על הבשר.

פקרס, Brustlatz

פקרס, בנדה (דף מ״ח) בנות עשירים לד ימין ממהר לבו׳ מפני שמשוף בפקריסותן, ספר אחר אפיקרסותן וכבר פירשנו בערך א׳.

פקרס, Fruchthändler

פקרסין, theure u. seltene Früchte

פקרס, בפסקא דבחדש השלישי אכל פקרוס, ומיכא תיקה פקריסין חניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור (א״ב בעל הילקוט מדשת וישמע יתרו פסקא בחפוח גרים שכל פרקרוס ומילא תיקה פרקריסין פירש המפרש מוכר מגדים עיין ערך פרקדס).

פקתא, Thal

פקתא, בברכות (דף ל״ד) אמר רב אשי חליף עלי מאן דמלאי בפתקא, פי׳ כמו שדה או רחוב בחולין (דף ל״א) דמזמין ליה לכוליה עפרא דפקתא, בברכות (דף נ״ד) מר בריה דרבינא הוה אזיל בפקתא דערבות, כגון אחון דלא שביקי לבו מיא שבו ידיבו מלפרא ואתבו עלייהו לכוליה יומא. במ״ק (דף ב׳) אמר רב חסדא זבוכו מיא בפקתא דערבות פי׳ ארץ ליה דקוקה מן היבוב לאגוני מים כדי פרנסתו, בנזיר (דף מ״ג) אזל בפקתא דערבות ופסקיה דכני לרישיה, והוא כמו בקעה בעברי.

פר, Schneiden, theilen, brechen (Pars: Theil, Stück,)

פירור, Brocken

פר, בנילה (דף כ׳) בתרנגולת העומד לאכילה אוכלה דאפירת הוא, בחולין (דף ע״ג) ובפסחים (דף ס״ה) חיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמין, בשבת (דף קמ״ג) מעבירין מעל גבי השלחן פירורין פחות מכזית, בפסחים (דף י׳) דרכו של תינוק לפרר, בפסחים (דף כ״א) מפרר וזורה לרוח, פירוש ענין חתיכה ושבירה ופרידה ובקיעה ביבי לבעותי בקעו תר׳ כא בניעי דחיון חורענין מפרתין, והזורה תבקע אפעה (א״ב פי׳ פירת בלשון רומי פעל החותך ומפריד כמו פרד).

פר, Sich ausbreiten fruchtbar seyn

פוריא, Chebett

פירא, Frucht

פר, בברכות (דף מ׳) דגים קטנים מפרין ומרבין כל גופו של אדם, בבא מציעא (דף ס״ט) מפרין על שדהו אין חוששין משום רבית (א״ב בקלת כוסקאות כתוב מפרין ופירש רש״י שהוא מלשון פרזות תשב ירושלי׳ לשון מרחיב ובגמרא מפורש כילד. בשבת (דף קי״ח) ובנ״ב (דף ע׳) מאי פרנסת

ליכא? אמר רב פפא: פוריא וני סדיא, בכתובות (דף י') מאי פוריא? אמר רב פפא שפרין ורבין עליה, ביבמות (דף ס"א) לא יבטל אדם מפריה ורביה וכו', בב"ב (דף ל"ו) פירא רבה ופירא זוטא איכא ביניהו, פירוש פירא רבה כגון קשואין ודלועין דגמר פירא לג' חדשים, פי' פירא זוטא כגון ירק דגמר פירא לידים בחדש בלבד.

פר, Stier,
פר, במנחות (דף מ"ה) הפרים וביום החדש פר בן בקר תמים וששה כבשים ואיל תמים, ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים, קשו קראי אהדדי? הא אמר ה' בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר לחטאת פר ראש חדש הוא וכו'.

פר, Laufen,
פר, במגילת איכה כל רודפיה השיגוה בין המצרים פרי בתר לחבריה פרא לגביה ובגדר דרכי ערקת תרתיה ופרא בתרה, ירושלמי בסוף במה אשה קיוי פרי במרך פי' פרא רץ.

פרא, (Siehe פלמוד)
פרא, ופלמודא עיין בערך פלמוד (א"ב בנוסחאות כתוב פרא).

פרא, Graben, Grube,
פרא, בערובין (דף כ"ו) רבה בר אבוה מערב לכולא מחוזא ערסתא ערסתא משום פירא דבי תורי, פי' מחוזא היה מג' צדדים חומה ומצד רביעי לא היה לה חומה אלא חריץ שרובצין בו הבהמות ואותה פירא מחילה העשויה לגמת היא להרביץ בה הבהמות ולא חשיב לה מחילה, בכתובות (דף ע"ט) פירא דבורי אמרי לה פירא ואמרי לה קרכא פי' חפירה שיש דגים, בב"ב (דף י"א) האי פירא דסופלי יש לו ד' אמות פי' אם יש לו בחצר חפירה שדרכו כשמבשל התמרים ועושין לשוף ממן שכר זורק הסופלי שהן כגון גפת בתוך הפירא.

פרא, Mehr, drüber, πέρα
Parum, wenig,
פרא, מדרש בראשית רבה בסוף פרשת ויאמר ה' אלקים אל הנחש לפום חילך אכול ופרא ממה דאת לבית ויתר ממה דאת שרין, ובירושלמי דכתובות פרק מציאת האשה תרין חולקין פרא ליבקר, ובערובין דירושלמי פרק עושין פסין שובעין מן שובעין הא קמשא אלפין פרא מאה פירוש מעט ומכאן בגור פורתא. אמר המחבר נ"ל זה דעת היוסיף ירחא ההפך שהוא לשון יוני וטעמו יותר ועודף, ובזה מבין מאמר המדרש, לפום חילך אכול ופרא מן מה דאת לבית טעמו ועודף, ואין זה מתנגד למאמר התלמוד בפרק דוהב עיזוק לגביך ושוי לבריסך שהעיר בעל מתנות כהונה ע"ש.

פראדרן, Herumschleicher, (π α ρ α δ υ ρ ο ν)
פראדרן, מדרש שמות רבה פרש' ויקחו לי תרומה. אתן כל זמן שלא נשא תרומתו הוא הוה פראדורן לבית אמיו פי' בלשון יוני הולך לפני השער.

פרב, Halfter, φορβεια
פרבן, מדרש בראשית רבה פרשת ושרי אשת אברם לא ילדה לו, מתלא אמר אמ' לך מה אודכיך דאמר לא תיתוס מרין עתיד לך פורבי פירוש בלשון יוני רסן ופרומביא.

פרבגרון, Steuer, Abgabe, Zoll
פרבגרון, בבראשית רבה פרשת פ"ד רק טוב מכדה א מדת כארץ גלו א פרובגרון, והלך אנגריטיכא.

פרבטא, Schafvieh, προβατα
פרבטא. בילמדנו בריש כי תשא ונפסקא אם קרבני לחמי מהו אליס רבי אבא בר כהנא אמר פרוביטא (א"ב פי' בלשון יוני צאן של כבשים ומעט של עזים).

פרבטאות, (span. Privada) Geheimes Gemach, Sekret,
פרבטאות, בריש בראשית רבה עדיין לא בנה לה פריבטאות. ספר אחר לא נתן להם פרקיסיא נפרשה שמיכית נעשה אדם מהן אמרו דיוסאות ומהן אמרו פריבטאו' (א"ב פי' בלשון רומיינביניס עשוים לצורך האדם ובהם יכנס פעם בפעם איש אחד לבדו כמו בית הכסא). (לשון הברד הוא כמו שתרגמנו).

פרבר, ...ort, Vorwerk
פרבר, בזבחים (דף כ"ב) א... (דף כ"ט) האיך דפרבר אתריכא נבנתא הוה אזיל... גבי מטום דקאי אכראי מאי לו... אמר רבה בר רב שילא כמאן... כלפי בר.

פרג, ...unterhalten
פרג, בחוקותיך אשתעשע... בגוירתך אתפרג (א"ב בגום כמוב אתפרכק.

פרג, ...hfeln, tauschen
פרג, לא ימיר תרגום יפרג (א"ב פי' בלשון יוני המחליף והממיר).

פרגד, ...hang, Vorhalle,
פרגד, בברכות (דף י"ח) ח... מה שמעת מאחורי הפרג... בבבא מליעא (דף כ"ט) של... הפרגוד כנעל לפניהן, ובכ... (דף כ"ט) כך שמעתי מ... הפרגוד, השה לעולה ואין לעולה, ויש מהן בערך פלס ולון שיש לפני כילת חתנים פתחי המלכים.

פרגד, ...raganda, ...virktes Kleid
פרגד, ביבמות (דף ק"ב)... כמו בפרק ג' בשקלים (דף... אין התורם נכנס לא בפו... קפות ולא במנעל ולא בסנדל (דף ק"ב) ב' מנעלי' וב' אנ... וב' פרגודין, בפרק כ"ח (דף כ"ו) המעפורת וה פ... טמאין כל שהן, וב"ר פרשת פ"ה...

הפסים זה פרגוד ת"י פרגוד מצייר (א"ב פי' בלשון רומיי מין מלבוש).

פרגזיות, Schellenschmuck

פרגזיות, בבראשית רבה פרשה כ"ו אם כן כל אותן הפרגזיות שעשתה אמך לישמעאל מניא דביתא ירותא, פי' ענק עכסים.

פרגיות, Kleine Vögel

פרגיות, ודורמוסקין עיין בדורמסקן, בב"מ (דף כ"ד) אמר רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי, בב"ר פרשה י"ח אעשה לו עזר, בויקרא רבה פרשה אשרי משכיל אל דל, בסופה אזל וגלוייה אשכח פרגין פי' תרנגולין קטנים ובלשון ישמעאל קורין להם פארוג ולאחד פרגותא וי"א לפרים קטנים.

פרגין, Mohn

פרגין, בשביעית בפרק ב' (דף ל"ז) הפרגין והשומשמין פירוש מקום בלשון כנען (?) ובלשון ערבי כשכאש והוא עניין רמון אבל לא עגול כמוהו ומלא זרע כחרדל וכשמנענעו קורא קיש קיש, ובשיבקע יצא הכל מן הנקב והוא שעושין ממנו שמן כמו משומשמין.

פרגיתא, (Siehe דמסת)

פרגיתא, חמרא דפרגיתא ומיא דדמסת פי' יין של מקום ששמו פרגיתא ומים של מקום ששמו דמסת שונין הן וערבין ונמשך לב שותה אותן, ואינו רוצה להניחן, ומתאחר שם, ואותן מקומות אין בהן בני תורה והמתאחר שם זמן הרבה מתקשה ושוכח תלמודו עיין בערך דמסת.

פרגל, Zirkel, περιγρα

פרגל, בפרק כ"ח בכלים שירי יד הפרגל טמא, פי' ב' עלים נדיבן באחד דבוק ומשולב זה בזה והכל השני של ברזל בראשם כנ' אצבעות ופתחין כמו הבים לעשות בהן השורות העגולות ובלעז שמו סי"שטו (א"ב פי' פרגרא בלשון יוני אכן וכלי הקדשים אשר בו מיישרים קו הבנין).

פרגל, Geißel, πραγελλιον

פרגל, בויקרא רבה הוצא את המקלל, פרשה ס' מה לך לוקה בפרגל על שעשיתי רצון אבא שבשמים הה"ד ואמרו מה המכות האלה בין ידיך וגו' פי' בלעז גורדלו (א"ב פירוש בלשון יוני שוט ורצועה לרדות).

פרגמטיא, παργματεια

Geschäft; Handel, Waare,

פרגמטיא, בברכות (דף כ"ד) לעושה פרגמטיא לתלמידי חכמי' בב"ב (דף כ"א) תנו רבנן מתריעין על פרגמטיא ואפילו בשבת, פירוש אם הוזלו הסחורות מכריזין עליהם רחמים ואפילו בשבת, בב"מ (דף מ"ב) לעולם ישלש אדם מעותיו שליש בקרקע, שליש בפרקמטי' שליש תחת ידו, עובר לסוחר תרגו' ירושלמי פרגמטיא בסקת ספר אחר פרקמטיא (א"ב פי' בלשון יוני סחורה, מדרש שמות רבה פרש' זאת חקת הפסח, ראו הפרגמטוטים עמך בליל' ובטל כל אשר לו ויצא לו פי' סוחר בלשון יוני).

פרד, Trennen, losreißen

פֶּרֶד, פרודה, Kern

פרד, בתוספתא שביעית מפרדין רימונים לעשות פרד, בפרק קמא דמעשרות (דף פ"א) הפרד והלאוקין, פי' ענבים המתלקטין גרגר גרגר בפני עצמו, ומלביעין אותן ויש מפרשין גרגרין של רמון ומגנין אותן כדי לבשל בהן, בפרק ב' דעוקצין (דף ע"ז) הרימון שפרדו קיצור פי' שעיברו והפרידו והוציא הגרעינין שלו, בפרק ט' דטהרות (דף נ"ט) במלא על גבי פרודין פי' במלא ארץ על פותים פרודין ועדיין לא כבשו, פתח הלבונות רשע תרגומו פרדו כבשת (פ"ב לשון מקרא זה עבשו פרדות).

פרד, Ausgelassen, ungebunden

פרד, ולא מן הרגל שלא תהא פרדכית עיין בערך איפטיפיאכית פותים היא ומוררת מ' פרידתא אשת כסילות הומי' תרגומו אתתא סכלתא ופרידתא.

פרדא, Scholle, Steinchen

פרדא, בנדה (דף כ"ו) אי אפשר שלא ידבו שני פרידין עפר פי' שני קרטין של עפר על קורט אחד של רקב (מ"ב תר' ויגרם בחלן שני אילן בפרידא שני).

פרדא, Brustbeere, Kreuzbeere (Siehe שיזפין)

פרדא, בגיטין (דף ס"ט) וקמשה זוגי פרידא פירוש פרושה בירן (מ"ב פי' פרושה בירן (Brust-beeren) בלשון אשכנז הוא הפרי הנקרא שיזפין).

פרדה, Täubchen

פרדה, בסוף קינין שלש פרידין חמש פרידין, בב"מ (דף פ"ד) פרידה אחת יש לי ביניכם, בריש הפרק והקריבו הכהן אפי' פרידה אחת, ובפרשת וכפש כי תקריב, אבל מתנדבין עולה ושלמים ועוף אפילו פרידה אחת, בב"ק (דף ל"ח) שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רוב הפוסקים בעמם העמונית.

פרדכסום, (Siehe אפרדכסום)

פרדכסום, בבראשית רבה פרשת ולרבקה אח ושמו לבן ר' יצחק אמ' פרדכסום פי' לבן ביותר שהיה משונה כמו שאמרנו בלווקן (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי דבר מופלא אשר רואיו ושומעיו יתמהו עליו).

פרדכש, Oberster, Verweser

פרדכש, בשבת (דף י"ב) אפי' קריא בניתים פרדכשא ביהוא בשנה (דף ל"ד) ההוא פרדכשא דרמא מלכא עליה ורהט תלת פרסי בכרעיה, פי' פקיד של מלך בפי' הגאון כתיב פרדשכא (פ"ב פי' בלשון רומיי משנה הדוכוס).

פרדלס (Siehe ברדלס)

פרדלס, פ"א ברדלס וכבר פירשנו במקומו (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין חיה כמו נמר).

פרדכת, Fauler, Einsiedler

פרדכת, כבר פירשנו בערך אנדיסקי.

פרודומוס, προδομος Vorhof,
פרודומוס, מדרש ויקרא רבה פרשה י"ט כי יהיה זב מבשרו, ישב עליו בפרודומוס פירוש בלשון יוני חצר לפני בית.

פרדס, παραδεισος Paradies, Garten, Park,
פרדס, בחגיגה (דף י"ד) ד' נכנסו לפרדס, פי' כינהו פרדס מעניין גן עדן שהיא גנוזה לצדיקים, כך אותו מקום הוא מקום בערבות שהנשמות של צדיקים צרורות בו, בב"ב (דף י"ב) פרדיסא אמר אבוה דשמואל בת ג' קנין, הכיא כמי הכי האומר לחבירו מנת בכרם אני מוכר לך וכו', בב"מ (דף ע"ג) פרדיסא רב אסר, פי' לקנות פרדס לפירותיו של אותה שנה וקנאם קודם קטנה בזול ואחר גידול פירי שוין יותר על כן ושמואל שרי כיון דמקביל תיובא פי' שבר כעין ברד או קרא לא מיקוי כי אגר נטר לי דשדי זוזי בספיקא, ומודי רב בתורי אם פרדס הוא שרגילין לבער ולחבוע ולטעון הפירות בשוורין מפני שמפסידין את הפירות בקמה.

פרדיסקי, (Siehe פרסדיקי)
פרדיסקי, מדרש בראשית רבה פרשה וקול נשמע בית פרעה שדר פרדיסקי בתרי כמו פרוסתיקי עיין ערך פרסדיקי.

פרדסקן, Gitterfenster,
פרדסקן, באדם כרך שהם עשר באהילות (דף ל"ס) רואין את הפרדסקין, כאילו הם אטום פי' חלונות אטומות ויש אומרים קיר אחרי קיר.

פרדשן, προδοσις Vorausbezahlung, Geschenk,
פרדשן, בהגדה דמגלה (דף מ"ו) שדר פרדשני לא גליא ליה, פי' שלח דורונות, כדכתיב ויתן משאת ביד המלך, דלי כרגא כדכתיב והנחה למדינות עשה, עבד משתיא כדכתיב את משתה אסתר. בע"ז (דף ע"ב) תרע דמשדרי פרדשני ולא סדרי בהו פירוש משלחין דורונות ואין חוזרין ושואלין אותן להחזירן אמן, לפי שקנו במשיכה, האי דשנא להאי פרדשנא, כבר פירשנו בערך דשן אם היינו מוצאין ספר שכתוב בו האי פרדשנא להאי דשנא הוה ניחא לן, פרדשנא מכסה דשנא אדם גדול, כדכתיב כל איש שמן וכל איש חיל (פ"ב פירו' בלשון יוני מתנה ונדיבות).

פרהבא, Weiß, fein,
פרהבא, עיין ערך מל בתרא.

פרהגבן, προηγεμων Hauptmann
פרהגבן, בערובין (דף כ"ו) לא נפרהגבנה הא במרי מתא, פי' פרהגבן שבא לצנוע בני אדם או לגבות המס הרי הוא בורח מלפניו, כי משכתיבו שבוים באו עכו"ם למאס עירוני למערב. ירושלמי מאן דאמר נמאס באילו

טקסיוטי מאן דאמר כמפרש רומאי גנבא מליעא (דף פ"ג) ר' אלעזר ברבי שמעון אשכחיה לההוא פרהגבנא דקא תפים גנבי פי' ממונה מן המלך להרוג הגנבים וכיוצא בהן בב"ק (דף קי"ז) קם חד מנייהו מסרה לפרהגבנא דמלכא. ס"א פרהגמנא (א"ב פיר' פרהגמון בלשון יוני שר גדול ממונה על מדינה).

פרהדיא, M ü h l e

פרהדיא, בברכות (דף כ"ח) ותני בך קשיאתא בפרהדיא דדהבא הרהב וזוא. ס"א בריקיא דדהבא.

פרהדרין, παρεδροι (Beysitzer im Amte) προεδροι Vorsitzer, Präsident,

פרהדרין, בריש יומא (דף ב') בלשכת פרהדרין פירוש לשון פרהדרין כמו אגרדמים הממונה על השווקים ולשון יון הוא (א"ב פי' בלשון יוני חכמי עצה ובית דין כמו סנהדרין ולא דקדק בעל הערוך).

פרהז, Ermuntern, (Frisch)

פרהז, בשאילתות שלח לך אנשים מיבעי ליה לפרהוזי נפשיה בלשון ערבי לזריז קורא פרהז.

פרהנג, (Siehe אפרהנג)

פרהנג, עיין ערך אפרהנג.

פרהסיא, παρρησια, Freymüthig, offen, öffentlich,

פרהסיא, מדרש שמות רבה פרשת נטה ידך על השמים אם אביא עליהם מכה בפרהסיא פי' בלשון יוני בגלוי לעיני כל.

פרוה, Parva (Name eines Zauberers)

פרוה, ביומא (דף ל') הבילוהו לבית הפרוה, גמרא (דף ל"ה) מאי פרוה? אמר רב יוסף פרוה אמגושא, פי' פרוה שם אדם מגוש ויש מן החכמים שאומרים כי חפר מחילה תחת הקרקע בקודש עד שיראה עבודת כהן גדול ביום הכפורים, והרגישו חכמים באותה חפירה שבאותו מקום שחפר ומלאוהו ואותה הלשכה קרויה על שמו. (אמר המחבר מ"ל אולי הוא הפרור (מלכים ב', כ"ג, י"א) או הפרבר הנזכר בד"ה א' כ"ו י"ח, ורש"י בזבחי' דף כ"ה ע"ב שכן נקרא הבית אחורי בית הכפורת, ועיין תוס' שם ד"ה שני')

פרווים, Ergiebig

פרווים, בילמדנו ואתה הדבקת ומכין שהיה עושה פירות שנאמר והזהב זהב פרוים. (ראה במדבר רבה פרש' י"א וקאי על המאמר כל מה שהי' במקדש הי' פרה ורבה).

פרון, Schulter,

פרון, ובכותיך על כתף הבשאכם, תרגומו על פרון יתכתלון.

פרונקא, προυνικος Bothe, Laufer; Träger,

פרונקא, בסוכה (דף מ"ח) יומא חד שנקיין ושויוה פרונקא בב"מ (דף פ"ג) קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא, בסנהדרין

(דף ל"ח) הימנותא בידך דאפילו
בפרוונקא נמי לא קבליניה,
פי' פרוונקא שהוא כתייר לא
קיבלנוהו, בעבודה (דף כ"ס) האי
עיננתא פרוונקא דמותיתא היא
פי' יש בריה שמהלך לפני ארי וקורין
אותה פרוונקא, כך בשינה זה
המולי על אדם הוא פרוונקא
דמלאך המות והוא שלוחו ופי'
פרוונקא שליח (פ"ב פי' בלשון
יוני ליר רץ ומהיר בשליחותו).

פרוור, Vorstadt, Vorwerk, Bezirk
פרוור, בכתובות (דף כ"ד) בבל
וכל פרוורה נהוג כרב,
בנהרדעא וכל פרוורה נהוג כשמואל.
בגיטין (דף ח') רבי מאיר אומר
הקונה שדה בסורי' כקונה בפרוורי
ירושלי' ושדה מגרש עריהם תר'
ירושלמי פרוורי קרויהון, ירעשו
מגרשות תרגומו יזועון פרווריא
בבראשית רבה פרשת ס"ח עולין
ורוחין ויקוכין שלו ויורדין ורוחין
אותו ישן, למלך שהיה יושב ודן
בפרוור עולין לבסילקי ורוחין
אותו ישן יורדין בפרוור ורוחין
אותו יושב ודן (פ"ב פי' בלשון יוני
(φρουρια) מגרשי העיר' וכפרים)
ומזה העניין הסרים אשר בפרורים
מלכים ב' כ"ג, י"א, וכן פרבר
בד"ה א' כ"ו י"ח, שאומרים עליו
שהוא מן פר בר חלק בלשון ארמי
ומן בר חוץ וזה נוטה לפי' התלמוד
בזבחים ובתמיד שטעמו כלפי בר.

פרוותא, Port, Hafen
פרוותא, דלול שפט פירשנו בערך
לול שפט. פרוותא דמשמיג בערך
משמיג בחולין (דף נ"ז) התם
פרוותא דנוים הוא' דאיסורא
שכיח טפי.

פרז, überschreiten
פרז, בנדה (דף ד') ולא כדברי
הלל שהפריז על מדותיו, פי'
שעשה הרחקה יתירה והרחיב את
הדבר כמו פרזות תשב ירושלים,
פרוז אכדרפטא כבר פירשנו
בערך אכדרפטא: ולשון הפריז
מענין פרץ בבונה הנוכה.

פרזבט, Gesandte, πρεσβύτης, πρεσβεία (Ehrenbezeigung, Gesandtschaft)
פרזבט, בילמדנו בריש וארא וק'
באו משה ואהרן יום פרזבטיא
של פרעה היה, והיו המלכים כולן
באין ומעטרין אותו, ובריש אלה
הדברים שנעים לשון עומדין בפתח
פלטין של פרעה שאם יבאו פרזבטין
של מלך יהיו משיחין עמו בשוכו
(פ"ב פי' שלוחים ומלאכי
השרים ומלכים ופי' פרזבטיא
שליחות, כלומר שהיו המלכים שולחים
לבקש בשלומו).

פרוזבול, [1]) προσβολή

---

[1]) Ueber die Etymologie dieses Wortes giebt es verschiedene Ansichten (S. בט und בולי). Den spätern nicht mehr gräcisirenden

פרוזבול, בסוף שביעית (פ"י) פרוזבול אינו משמט זה א' מן הדברים שהתקין הלל וכו' זהו גופו של פרוזבול, מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינין חותמין מלמטה או העדים ובפרק גיטין (דף ל"ו) שהלל התקין פרוזבול וכבר פירשנו בערך איסטרטיג ובערך בט, פי' פרוז הוא פרוס, תקנת הדבר כעין פורסא דמלחא כלומר תקנה למלוה שלא יאבד ממונו, ותקנה לעני שימצא מי שילוונו (פ"נ פי' בלשון יוני בית דין ממונה שלא יקבל אחד מן העם נזק ויורד מנכסיו וגם נאמר בן עלה כתובה בית דין על ענין זה).

פרזבין, Gesandte, πρεσβυς, פרזבין, בבראשית רבה פרשה וישלח יעקב לקח מאלו ומאלו, ושלח פרזבין לפניו הה"ד וישלח יעקב מלאכים (פ"נ פי' בלשון יוני שליחות עיין ערך פרז ובמדרש קוים פסק ישקני מנשיקות מזה רבינו הגנה את פרזבין שלא נשמינו).

פרזג, Chrysolith פרזג, תר' בפסוק ידיו גלילי זהב אשר גליף על פרזג.

פרזדאות, Praesidium, Schutz, Bedeckung, Truppenbesetzung, פרזדאות, בתעניות (דף כ') וב"ב (דף קכ"א) יום שבט!

Rabbinen, gieng die wahre Bedeutung des Wortes verloren, und Rabba suchte die Belehrung hierüber bey einem Griechen (לועזא, s. Geist u. Sprache der Hebräer rc. S. 104) der ihm das Wort in aramäischer Sprache mit פורסא דמלחא erklärte, welches wohl Bollwerk, Schutzwehr, Gränze für diesen Gegenstand (wie פורסא דדמא Sabb. 129, a) bedeuten mag. Dieses stimmt mit dem Griechischen προβολη Schild, Schutzwehr u. s. w. oder προβουλη Vorsicht, Vorsorge überein. Einige halten das Wort für προσβολη: Zugang Angriff. Die Erklärung des Mussaphia; daß es griechisch ein Gericht bedeute, welches verhütet; daß kein Individuum Schaden leide und sein Vermögen verliere, stimmt mit προσβουλοι überein (s. Rabe's Mischna, 1 Th. S. 143. Anmerk. 47.) Die Meinung des Maius (in notis ad Maimon. Tract. de juribus anni Septimi c. IX) daß προς ασφαλειαν: zur Sicherheit zu lesen sey, gehört zu den witzigen Etymologien.

הושע אלה פרוזדאות. שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים, כדי שלא יעלו ישראל לרגל, בגיטין (דף פ"ח) כתיב ביה בהושע בן אלה ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל, וכתיב עליו. עלה שלמנאסר אמר ליה אותן פרוזדאות שהושיב ירבעם ובא הוא ובטלן, ואף על פי כן לא עלו ישראל לרגלן, אמר הקדוש ברוך הוא אותן השנים שלא עלו ישראל לרגל ילכו בשבי פירוש פרוזדאות שומרים (א"ב בנוסחאות כתוב פרוסדאות פי' בלשון רומיי אנשי מלחמה נצבים בעיר על הדרך לשמרו ותר' בפסוק את הכל עשה יפה בעתו ומני פרודין על שבילא).

פרוזגמא, φροσταγμα, Anordnung, Befehl,
פרוזדגמא, בילמדנו כי תשא ויתן אל משה מלך בשר ודם פורס פרוזדגמאות במדינה, ואומר פלן קומום וכו' בפסק' דשור או כשב למלך שאלח פרוזדגמא שלו למדינה כולה ועמדו על רגליהן ופרעו את ראשיהן וקראו אותה באימה ברתת ובזיע, כך אמר הקב"ה לישראל קריאת שמע פרוסטגמא שלי, ובפסקא דבחדש השלישי לא יהיו דברי תורה בעיניך כפרוזדגמא ישנה פי' אגרת (א"ב עיין ערך פרסטגמא).

פרוזדור, προθυρον, Vorhof
פרוזדור, בנדה (דף כ"ו) החדר והפרוזדור והעליה פי' עלים מקום השפכת מי רגלים, נמצא בפרוזדור ספיקו טמא בפרק בן זומא (דף י') התקן עצמך לפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין פי' פרוזדור לשון יון הוא והוא בין השער לחצר המלך קודם שיכנס לפני המלך ושל אשה במקום ערוה בשפתות ערוה שמו. פרוזדור פרוזבול איכא דאמרי פרוסבול פרוזדאות איכא דאמרי פרסדאו' פרוזדור איכא דאמרי פרסדור (א"ב פי' בלשון יוני מקום לפני פתח הבית ואולם השער).

פרזל, Eisen,
פרזל, בדניאל שקוהי די פרזל תר' ברזל.

פרזם, Zusammenziehen, drücken, pressen,
פרזם, בגיטין (דף ס"ט) לצמרא אפרזמינהו למיא מיניה (א"ב אין גרסא זו בנוסחאות שלנו).

פרזומא, περιξωμα, Schurz, Schürze,
פרזומא, בסוכה (דף י"א), ובמנחות (דף פ"ג) רמי תכלתא בפרזומא דלבשי ביסים פי' תלה ציצית בטלית של אשתו, בשבת (דף קכ"ה) אמר רב שירי פרזומאות אסור לטלטלן בשבת פי' שירי טליתות ירושלמי פרק במה אשה המתלאות פרזומטא (א"ב פי' בלשון יוני מחלצת ומעיל ובלשון רבים פריזומטא).

פרזומא, Gerstensaft, Bier,
פרזומא, בפסחים (דף ק"ז) ומה פרזומא בעאי מיניה מרב

פי' שכר (שעורין) בתאנים ואסני
נקידושין (דף נ"ב) ההוא גברא
דשקל פרוזמא דשיכרא ויהיב
לכך אתתא ואמר לה התקדשי לי
בהא, פי' כלי מלא שכר.

פרוק, (Siehe רפילא)
פרוק, בבבא מציעא בגמרא (דף
פ"ט) שמע דקא בעי למכסיה דבי
פרוק רופילא פי' גוי אנס.

פרח, Blüthe (als Verzierung)
פרח, במנחות (דף כ"ח) כפתר
ופרח פרחים למה הן דומין?
לפרחי העמודים, בכלי מתכות
פרק י"א בכלים קני מנורה שהורין
בפרח והנסים טמאין, פי' הרקב
של מעלה שיושב בו סכר פרח שמו
והאסלעי העומד שמו קנה, ואותן
שלשה רגלים שהמנורה עומדת עליהן
שמן בסיס, ומכין שכן דתניא
מנורה גרסת הרגים גובהה י'
טפחים, ופרח שברשה ארבעה
טפחים נוטל הימנה, מנורה שהית'
במקדש לא היתה כזה הענין שהיא
היו בה ז' קנים ונרות קבועין על
גבה כמפורש בשבת (דף כ"א),
והא הכא כיון דקביעי נרות לא
סגיא דלא למשקל בקינס' ואדלוקי
ופרקים היו נקנים ובמנורה.

פרח, (Siehe כל) Fliegelhaube
כליא פרוחי, Vogelscheuche,
פרח, כליא פרוחי כבר
פירשנו בערך כל השני, פ"א נגד
גדול שנותנין על כל הקצרים של
רצו ומשום הכי נקרא כליא
פרוחי שאותו כלי כנגדי' המפריחין
אילך ואילך, ומשום הכי איכא יוכחא
גם דכיק שהיא למעלה דלמא שלפא
ומקויא ואתיא לאתויי.

פרח, Blüthe, Jugend,
Herumstreicher,
פרח, בפרק קמא במדות (דף
ל"ג) ופרחי כהונה איש כבותו
בארץ פי' בני כהנים הראויים לעבודה
ארמי ופרחי כבר פירשנו בערך
ארק.

פרח, (Jüngling)
פרח, בברכות (דף מ"ח) אמר
רבי יוחנן קטן פורח מזמנין עליו,
פי' ר"ח זה שנראה עליו למה שיער
נקרא פורח וזהו שאמר רב נחמן
מי שהוא נכנס בכלל שנת י"ג ולא
הביא שתי שערות יודעים שהוא
חשוב כקטן אף על פי שהוא גדול,
אין יודע למי מברכין, והוא בן י"ג
שנה, מזמנין עליו, פחות מזה לא,
והא דשבקו לאביי דכפק לברא ואמי
כלפי שמיא, לאו דוקא לאזמוני
עליה, אלא שנאמר שיש לו בינה
והוא קטן, ושלשה שאכלו ירק וח'
דגן דהוו נהורא דמיכבר מצטרפין
לברך לאלהינו, ובלבד שיברך מי
שאכל דגן, ורב האי גאון ז"ל פירש
הא דאמרינן דלית הלכה בכל הני
שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן
קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו
ועל הא סמכינן וכיון דקאמר קטן
אפילו בן ח' ובן ט' בדקינן ליה
ואיכן שהוא יודע למי מברכין.

פרח, Vogel,

פרח, בכתובות (דף נ"ט) הרוצה שילבין בתו יאכילנה פרחים וישקנה חלב סמוך לפרקה, פירוש אפרוחין כגון תורין ובני יונה.

פרח, Ausstreuen
פרח, בב"ק (דף ל') לא שנו אלא במפריח אבל מלחלח פטור פי' מייסר.

פרח, Ohnmächtig werden
פרח, בגיטין (דף ס"ט) לפרחא דליבא כל שכן דפרח ליביה אלא ליוקרא קאמינא פי' כולן קרוני עכין הן כגון גדול וריבוי: תרגמתי כפי' רש"י פשמיי"ר (pasmer-pamer)

פרחא, Kaper
פרחא, בברכות (דף ל"ו) דשקליה לנילא דפרחא והוי בוסרא פי' כלף ובלעז קפרא.

פרחא, Bruchus βρουχος Samenkäfer [1])
פרחא, ויתר הילק תרגום מותר פרחא והוא לשון יוני ורומי כמו שתרגמנו וגם הע' זקנים העתיקו כן אלא ילק ראה הלק ב' ערך גב השני בספרנו.

פרט, Einzeln Eines nach dem Andern
פרט, בפרק ו' בפיאה ב' גרגרים פרט שלשה אינן פרט ובפ' ז' איזהו פרט הנושר בשעת הבצירה, בפר' ב' במעשרות ברמון שאבור אי פורט ואוכל, ובפרק ו' מגרגר באשכול ופורט ברמון. פי' אוכל גרעיני רמון אחד אחד.

פרט, Brechen, theilen
פרט, פרטים כותף להולא וערק פי' שיבר הגדר, וטעמו פרץ בחילוף אותיות כמו טור, צור ועוד רבים, בבכורות (דף כ') פונדיון זה מה טיבו קילנון לפרוטרוט (ראה ערך קלבון).

פרט, Einzeln (Pars-tis)

---

1) So übersetzen die LXX auch das hebräische ילק. Es sind mehrere Gattungen schädlicher Insekten bekannt, welche den Namen Bruches führen. So ist z. B. der sogenannte Erbsenkäfer (Bruchus pisi) in einem solchen Grade schädlich, daß man in Pensylvanien, dieses wüthenden Insektes wegen, den Erbsenbau hat aufgeben müssen. Durch seinen Fraß überhaupt, werden nicht selten Mißerndten verursacht. Wenn man berücksichtigt, daß man auf seinem Brustschilde einen weißen Flecken, auf den Flügeldecken und auf dem Hinterleib weißgraue Flecken wahrnimmt; so dürfte wohl die Etymologie gerechtfertigt werden, welches das hebr. ילק von dem Arab. ילק weiß seyn ableitet. (S. 2 Th. S. 344. Anmerk. 1.).

פרט וכלל בבאר (דף ל"ד) א"נ פי' בלשון רומי חלק דבר מה).

פרט, Vereinzelnen, umsetzen, wechseln, Heller, kleinste Münze, פרוטה, פרט, בקדושין (דף ב') פרוטה שאמרו אחד משמנה באיסר האיטלקי בפרק ב' במעשר שני הפורט סלע של מעשר שני, פי' המוכר סלע ולוקח בו מעות של נחשת שהן פרוטות בבבא בתרא בגמרא (דף קס"ה) כתוב בו אזי פריטי דהבא לא עבדי אנשי, בבבא בתרא (דף ח') פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן פי' אם יש גבאים של צדקה פרוטות של נחשת ומתיירא שמא יפסידו מקליטין לאחרים מפני חשד בנדרים (דף ל"ג) דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף. פי' פרוטה דרב יוסף מפורשת בב"ק (דף כ"ו) שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דמאי הנאה קא מטיא לידיה, רב יוסף אמר כשומר שכר כיון דבעל כרחו שעבדי' רחמנא הוה ליה שומר שכר, בכריתות (דף י') מכאן אתה למד שעשירים הביאה בפרוטה.

פרט, Tropfen, פרט, בפרק ב' בכלים (דף ו') רבי יוסי מטמא מפני שהוא כמוליא פרוטות פי' טיפה אחר טיפה.

פרט, Obol, Heller, פרט, בבבא מציעא (דף מ"ו) דילמא אידי ואידי בפרוטות איכו פי' כגון אסימון שאין בו מטבע שקונין כדתנן מעות סרעות

קונות סיוס (א"נ פרוטסאות כתוב).

פרט, Testament, Letzter Wille, פרט, בגיטין (דף כ"ז) ובסנהדרין שדא פירטא בגויה וקיגייר פי' שטר צואה.

פרט, Scherzen, lachen, פרט, בסוף גמרא דבבא קמא (דף קי"ז) רב כהנא פריטן שיפותיה פי' נראין שפתותיו כמשחקת בכל שעה, במגילת איכה ושבו לארץ ישראל וקא פרטון בנבוכד נצר פי' משחקין (א"נ מפרעין כתוב בנוסחאות).

פרט, Schale, Rinde, פרט, בילמדנו ויהי ברד ובפסקא דויהי ביום כלות משה קד אמר כפרטתא דרמונא דתרליכתיה מתקיא מלגיו, פי' כקליפה של רמון אותה שבפנים שהגרגרין נראין מתוכו.

פרט, πρωτοι, die Ersten, Vorzüglichsten, φερτατοι, פרטוטי, Die Stärksten, Tapfersten, פרט, בויקרא רבה אמור אל הכהנים ולקחתם לכם מה עשו בני המדינה רחוק עשר מיל יצאו פרטוטי לקראתו וקילסוהו, פי' שלטוני מדינה בלעז פרו"טי (Forte) ובפסקא ולקחתם לכם כתב פרטילי מדינה (א"נ פי' בלשון יוני שלטוני וגדולי המדינה): ואולי מזה הלשון ואפרטוטות מקיפין את העיר, שהביא בערך אפרטוטם ונ"ל

פירש א׳ פלן פראטאטא ובויקרא רבה פרשה כ״ח פרטי דיהודאי וכן בירושלמי דיומא פרק אמר להם הממונה משם מלה דשמעה פרוטי פי׳ בלשון יוני ראשון.

פרט, Maulesel, Maulpferd, פרט, בסוף פרק ח׳ בכלאים (דף ל״ב) הפרוטיות אסורות פי׳ מן פרדות ובלעז ויון מוסוכי (ἡμίονος ?).

פרטינם, πρωτογαμια, Erste Ehe, פרטיגם, בויקרא רבה והוי ביום השמיני פי׳ אותן ז׳ שנים הן הן פרטגמיא של צדיקים לעתיד לבוא, וסיכוין דאכיל פרטגמיא אכיל משתיתא (א״ב פי׳ בלשון יוני נשואים ראשונים).

פרוטטות, Heller, פרוטטות, במציעא (דף ס״ו) רב אשי אמר לעולם בפרוטטות פירש רש״י מעות של כסף עדין בלא צורה (א״ב עיין ערך פרט ה׳).

פרוטומי, προτομη, Brustbild, פרוטומין, מדרש שמות רבה פרשת החדש הזה לכם אין כורעים בשבילו אלא בשביל פרוטומי של מלך פי׳ בלשון יוני דמות, אדם עד טבורו.

פירטון, (Siehe אפרטין) פירטין, מדרש שמות רבה פרשת ולקחתם אגודת אזוב למלך שבא עם בניו בים וספינות של פירטון מקיפים אותו פי׳ בלשון יוני ורומיי שודדי הים.

פרוטיקטור, Protector, Beschützer, פרוטיקטור, מדרש שמות רבה פרשת ואתה הקרב אליך ועשאו פרוטיקטור שלא יסלא שאלעין פי׳ בלשון רומיי מגן פטרון ומכום ביום לרה.

פרטר, πρόθυρον, ὑπόθυρον, Der Platz vor der Thür, פרטר, בבראשית רבה כלא אם מטיב שאת פרשה כ״ב אית כלנין ברומי ידעין למדרש, אזל יתיב קומי פרטירא ועביד גרמיה מתכמכם ומרי פרטירא מתנמנב פי׳ שוער ובלעז פורטי״רו r) (א״ב פי׳ בלשון יוני מפתן שלפני הבתים והכנסיות כמו פלטירא ופי׳ בלשון יוני חנות שמוכרין בתוכו פת).

פרטוריני, Leibwache, פרטורייני, מדרש אספר פסקא בשנת שלש למלכו רבי יהודה בר סימון בשם רבי אליעזר אמר יכולני ופרטוריניני פי׳ בלשון רומיי כת אנשי מלחמה השומרת את היכל הקיסר ברומי).

פוריא, Übermäßig, φορα, פוריא, בבבא מציעא פרק איזהו נשך דירושלמי ליה בדעתי מחבת

r) Portiere, Thürhüter, Thürwache.

פרין אלא בפוריא פי' בלשון
יוני ב"ה. פע בכיות דבר מה מרובה.

פרומא, φορημα, Tragsessel, Sänfte,
פריומא, ירושלמי דכתובות פרק
הלכה שבאמרמלה בהינומא, רבנן
דהכא אמרין פריומא פי' בלשון
יוני מעיל קל ודק: ויותר נראה
כמו שתרגמתי שהוא כעין מטה
שהולכים בו את הבתולות.

פוריון, φορεῖον, Tragsessel,
פוריון, מדרש במדבר רבה פרשת
ויהי ביום כלות משה אמר המלך
עשו לה פוריון סוטה שתראה
מה של בתי מן פוריון פי' בלשון
יוני כסא אשר בו נושאים איש או
אשה חשובה.

פוריון, (Siehe אפריון)
פוריון, תרגום בפסוק הנך יפה
דודי ובעבן די את מארי בפורייהא
פתהא פי' כמו אפריון.

פורין, Frucht,
פוריין, תר' ועל גבהו יונקתו
פריוכיה ינקותיה.

פריפרין, περιφερής, Blashorn
פרייפרין, בבבא מציעא (דף
פ"ט) פרייפרין וחלילין לכלה
של לשת פי' ענין אפריון (א"ב פי'
בלשון יוני מין חלולים עקומה).

פריות, Deckel,
פריות, תר' ירושלמי כמיד פתיל
עליו פוריות מטעה עליו.

פרך, Knacken,
zerbrechen, zerdrücken,
דהבא פריכא, Bruchgold,
פרך, לשון פרך ודומה בערן
כבר פירשנו בערך כערן פי' אחר
שאותן הלגוזין קשוין ורכין שנפרכין
ביד. בבכורות (דף ל"ו) יבשה
שהיא כפרכא, בבבא מציעא (דף
מ"ח) לו משתכח גברא דאית ליה
דהבא פריכא, בכתובות (דף
ס"ו) הכא במאי עסקינן בדהבא
פריכא, יבש היה כען תרגומו
כוס פריך קיסא.

פרך, Reiben, (Frico)
פרך, בשבת (דף כ"ג) סבין
ומפרכין לאדם פי' מגררין
(א"ב פי' בלשון רומי פועל המגרד
והיה מנהג אצל היוונים והרומיים
וכל היום כמשך לרחוץ ולגרד ולסוך
גופם מדי זמן בזמן).

פרך, Binden,
פרך, בריש בראשית רבה אתמהכן
במד"א והנה אכתם מאלמים אומים
פי' ענין קשירה.

פרכיטא, Bader,
פרכיטא, בבראשית רבה פרשת
ס"ד אמר רבי אבהו כהדין פרכיטה
שמשטף את המרחץ ואמר בר מר זיז
את בן המלך כך למה יהא עשו
חקלה כדי שילה וברכתו עמו פי'
פרכטא בלן (א"ב פי' בלשון יוני
שמש הבלן זורק מים על הנרקלים).

פרכל, Traubenkamm,
פרכל, בסוכה (דף י') ובע"ז
(דף כ"ט) ובנדה (דף ל')
פרכיל ענבים ועטרות של שבלים
בריש עוקצין (דף ע"ו) יד הפרכל
עפה מכאן ועפה מכאן פי' אשכולות

של ענבים שהן כרוכין עם זמורה שהן פרכילי (פ"ב פי' פרגל בלשון רומיי זמורת ענבים כשנכות מעשה אמן).

פרוכימטוס, πρωτομαχος Anführer, Der Erste im Kampfe,
פרוכימטוס, בילמדנו לכה אדה לי יעקב למלך שאוליא כרוז לאמר יוצא אני ודן את בני פרוכימטוס פי' בן קורין לאבו"קטו (Avocato) בלשון יון וי"א ההולכם בראש המלחמה (פ"ב פי' פרוטומכוס בלשון יוני ההולכם בראש המלחמה).

פרכין, Stückchen
פרכין, בראש השנה (דף י"ג) מתוך שעשויין פרכין פרכין, סול רבנן בשר הגרשם פירוש משארי ומשארא זו מתמלאם ומביאה שליש ועדין זו לא נתמלאה הכל לפי שומן שמקום, כיון שהשרתם באחת אמו' רבנן קייובן במעג' בשעת השרשים ואם בשנה שניים שניים ואם בשלישית שלישית, לפי שומן השרש בקטנית כגון קליעה באילן. ס"א פרגין.

פרכין, Spühlhader [1])
פרכין, בשבעת פרק י"ב בכלים היתיכן טמאין הפרכין שסורק פי' סתיבי בגד שמקנחין בהן את הקדירה, וי"א האגנים שהקדירה יושבת עליהן, וי"ג אומ' הקטנים בכירים כדתניא אלו הן הפרכין הקנועין בכירים אית דאמר ביקריים.

פרכיות, Vorhänge, Tapeten
פרכיות, בברייתא דרבי אליעזר פר' מ"א תלה בחופת בנו פרכיות שחורות פירו' יריעות שחורות כאהל קדר.

פרכס, (כחל Siehe)
פרכס, לא כחל ולא שרק ולא פרכס עיין בערך כחל, נב"ם (דף ס') אין מפרכין לא את האדם (גמרא) פירכוס דאדם מאי היא? כי הא דהוא עבדא דאזל לנעים לרישים ודיקנים (פ"ב פי' פרכס בלשון יוני קשט מקשת זקנה ורבותינו בנו פעל ואמרו מפרכס להסרת הקמטים).

פרכס, Zappeln (περιχορευω, umtanzen)
פרכס, בחולין (דף ל"ז) עד שמפרכס ביד וברגל, בריש אהילו' (דף כ"ז) הותז ראשיהם אף על פי שמפרכסין טמאים, כגון הזנב של לטאה שהיא מפרכסת פי' מתכרכרין ומתנענעין (פ"ב פי' בלשון יוני פעל המרקד ות' ירושלמי בפסוק ויצא אברהם את ידא דלא בשעת לעריה שתפרכס).

פרכסין πραξις, Geschäft, Prax

---

1) Nach Rambam: ein auf dem Feuerherd festgemachtes Eisen; nach Andern: ein Hacken woran man den Kessel übers Feuer hängt u. s. w.

פרכסין, ירושלמי בבא מציעא פרק אלו מציאות לא אתי אתי אלא מקמי פרכסין דידכן פי' בלשון יוני ורומיי עסק פעל ומכבר.

פרכרגמא, παρακαραγμα, Verschlagenes Geld,
פרכרגמא, בריש פרה (דף ס"ו) רבי ישמעאל קורהו פרכרגמא פי' לשון יוני הוא מטבע שנפסל במלך חדש, שאול היה לו מטבע בא דוד והטביע מטבע אחר ופסל של שאול, הוא פרכרגמא הוא ביכותי וכן עד שהיה כבש היה כשר יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא הוא פרכרגמא והכבש הוא כשר בן שמנה ימים עד בן י"ג חדש והאיל כשר בן שלשה עשר חדש ויום אחד עד כ"ד חדש (א"ב פי' בלשון יוני מטבע מאיף).

פרכורין, περιχορος, benachbart, um die Gegend gelegen,
פרכורין, ירושלמי דשביעית פרק הפינס מבית קורין ועד הים מדינה אחת פרכורין, וברבה דברים פרשה י"א אמר לו משה אתה נכנסת עם המלאך בפירכירין שלך ואני עולה אצלן בפירכורין שלהן פי' בלשון יוני מקומות קרובים לעיר.

פרכשא, (Siehe פרדכשא)
פרכשא, ס"א פרדכשא וכבר פירשנו במקומו.

פירולון, (Siehe ברלא)
פירולין, תר' ירושלמי אבני שהם ומרגליין דפירולין פי' כמו בורלים בת' אנקלוס וכן נקראת מין אבן טובה בלשון יוני ורומיי.

פרם, Spalten, theilen, trennen, reißen,
פרס, בשבת (דף ע"ד) האי מאן דפרום סילקא חייב משום טוחן, פי' פרום סילקא שהוא כעין כתישה והוא כעין חיתוך חייב משום טוחן, ויש מי שאומרים מאן דפרים כמו הלא פרום לרעב לחמך, בברכות (דף ל"ט) פרמיכסו פירמי דרבי פי' חתכן חתיכות גדולות, במגלה (דף ס') פריעה ופרימה תגלחת ולפריס, פי' פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גילוח כל שערו, פרימה קריעת בגדים, בסוטה (דף ז') הכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו, אם נפרמו נפרמו, פי' קרע בגופו של בגד שלא במקום התפר, פרימה במקו' התפר, בנ"ס (דף מ"ב) והאידנא דשכיחי פרומאי פי' שלשון בגדיו יהיו פרומים, בגטין (דף נ') ופרומה משלי לדדיה, במ"ק (דף כ"ח) פרום בני ולפקוח, בגיטין (דף ס"ח) פירמא דכרשי פירמא דסילקא פי' מלא היד חתיכות של כרשין ושל תרדין.

פרמא, (Siehe פרזמא)
פרמא, ההוא גברא דשקל פירמא דשיכרא פירוש' שכר מתוק לקח מנות חברו בלא רשותו וקדש בו. ס"א פרזומא, וכבר כתבנוהו בזה הפרק.

פרמא, φυραμα
Das Gemischte,
פרמא, בחולין (דף ק"ב) והקופה שלי קופה? אמר רבא פירמא, פי' בשר שלוק שנמחה בקדירה ושייך לענין ראשון (א"ב פי' בלשון יוני שם כללי לדבר מעורב יחד בין בשר בין בצק בין דבר אחר).

פרמא, (Forma) Larve, (Siehe פראמי)
פרמא, בילמ' הנה אנכי שולח מלאך ונכי אם שמור תשמרון, ונאמר בתהלים תפלה ל: וד שמעה ה' צדק אין לך בית רובע בחללו של עולם שאין בו ט' קבין מזיקין, ובהלך עושין פורמא בפניהם כגון קשרים של טוקני', ובשעובות גורמין הכיסוי שבפניו כגלה והוא מסתכל בו ומשמח, ובשהמלאך בורח שלום האדם שותק מיד בורח וכו' והראה הגלוחי סלבים הקב"ה פומאריה על פניהם והיו רואין אלו את אלו בפניהם של ישראל פי' מסוה והוא כעין מסוה שפירשנו במקומו (א"ב פי' בלשון רומי מין מסוה הנתון על הפנים).

פרמא, Schild, Parma (Siehe אספרם)
פרמא, מדרש איכה פסקא דרך קשתו סד אמר פרמא לאספריסא פי' בלשון רומי מין מגן ולגה ופי' אספרים מין חנית וזין.

פרמא · φορημα
Tragsessel.
פרמא, מדרש שיר השירים בפסקא עמודיו עשה כסף ומהו אפריון? פורימא פי' בלשון יוני מין כסא ועגלה לשאת בה אדם.

פרמביא, φορβεια
Halfter, Zaum,
פרמביא, בשבת (דף נ"א) ולא בפרומביא שבפיו פי' בלעז קורקיומא בכפל רסנו תר' במפלת דפרטניא.

פרמוסקא (Siehe פמסקא)
פרמוסקא, עיין ערך פמוסקא כי כן גרס בעל הערוך.

פרמקום, φαρμακος
Zauberer,
פרמקום, בבראשית רבה פרשה ע"ט אמר ליה פרמקום פרמקים לית חרשין מלאכין בליליא פי' מכשף בלשון יוני פרמקום.

פרמשתק, Das männliche Glied
פרמשתק, בב"ק (דף י"ט) פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וזקנו אמה ופרמשתקו אמה וזרת פי' הגיד שלו.

פרן, Ofen, Furnus
פרן, בפסחים (דף ל"א) נכרי שהרהין פת פורני אצל ישראל, בגילה (דף ל"ג) ומסיקין ואופין בפורני ואין אופין בפורני הדיוט שמא תיפחת, בע"ז (דף ל"ב) הביא לפניו גוי אחד פת פורני מאפה סאה. חבור פי' לעז פורנ"ו (א"ב והוא לשון רומי).

פרן, (Siehe פין)
פרן, הפין והפרנה כבר פירשנו בערך פן.

פרן, φαρος, Leuchtthurm,
פרן במקום, פרק ו' בעירובין (דף כ"ח) הפרן רשות היחיד לשבת פי' בית שהוא עומד באמצע רשות הרבים, ויש מפרשין כמין מגדל שאלה רואים בתוך הים ורוח אחת ליבשה, כמו מגדל אלכסנדריא של מצרים (א"ב פי' בלשון יוני ורומי מגדלים גבוהים בנוים אצל הים לשום שם פנסים גדולים להאיר לספינות בלילה ונקראו כן על שם מגדל בנוי אצל אלכסנדריא באי פרון).

פרן, Gewinn,
פרן, בכתובות (דף כ"ד) ההוא דאמר להו כדזכיא לברת, אמר רב אידי בר אבין פורנא ליתמי פי' רווחא ליתמי.

פרן, φερνη, Mitgift, Ausstattung,
פרן, בכתובות (דף ס"ז) גמלים של ערביא אשה גובה פורנ' מהם פורנא רב עלי עיין בערך פס. בבראשית רבה פרשת מ"א מוהר פורנין, ממן פרא פרנין, תרגום ירושלמי פרן וכתובה מוהר ימסרנה כמוהר הבתולות. בפר' ס"ו וקח לי משם הנא מפרא פרנון שלי (א"ב פי' בלשון יוני מהר ופי' פרא ופרנון [1]) מה שיתן לארוסה בלתי המהר).

פרן, πορνη, πορνεία, Hurerei,
פרן, בבראשית רבה פרשת מ"א ויבחר לו לוט וגו' כאיניש דבחר פורנא דאימיה פי' ענין זנות כדאמרינן בערך פלישה תר' עקילס פלישם פורני (א"ב פי' בלשון יוני זונה מנאפת, מדרש שיר השירי' רבה פסוק כמעט שעברתי מהם פרני פלישה קמיהו כאמי מתי פי' בלשון יוני זונה זקנה שבי בארץ ואני ועקילס תרגם המקרא בלשון יוני ולא בלשון ארמי וטעו האומרים כן, עיין ערך כאמי).

פרן, φερνίζω, Aussteuern, ausstatten,
פרן, בבראשית רבה פרשה ס"א ויברכו את רבקה אמר רבי איבו דווין ושיפוין היו ולא היו מברכין אלא בפה פי' מפייסין בפה ולא בלב (א"ב פי' בלשון יוני פעל המחק בדברים ועוזר בפה את קרובו כלומר שהיו צרי עין ונתנו ברכות לרבקה תחת הנדונים) נראה יותר כמו שתרגמנו.

פרנדא, (Siehe [illegible])
פרנדא, בסוכה (דף מ"ז) מערב בית המקדש כשל זכוכית לבנה ושירא פרנדא, בשבת (דף כ') שירא לחוד ושירא פרנדא לחוד, ותרגום בפסוק ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות שיראה פרגון ובפסוק ויאמר המלך להמן שיראה סנא פרגינן ונראה שהוא טעות ויש

---

1) παράφερνα was die Braut ausser der Mitgabe erhält.

לגרוס פרנדן ורש"י פירש מאי מונהר.

פרנדסין, Brundusium 1)
פרנדסין, בעירובין (דף מ"א) מעשה שבאו מפרנדסין והפליגה ספינתו בים פי' שם מקום (א"נ עיר באיטליא ברנדסין שמה עד היום).

פרנס, Unterhalten 2) nähren, herrschen,
פרנס, בחגיגה (דף ט') ועל פרנס המתגאה על הצבור בחנ' בכתובות (דף כ"ח) כותבין לבתולה י"ב חדש משתבע בה הבעל לפרנס את עצמה, ושם (דף ב') לפרנסה שמין בא"ב פי' כהנים ש מפרנס עצמה מהן ומוליך לבעל, בסוף פיאה לן כותבין לו פרנסה ליגה פירות כר וכסת (א"נ פי' בלשון יוני טרף ומזון ומז"ל בנו פעל תרגום לך בא אל הסכן זה פרנסא פר' שלשת הרועים תלתא פרנסין).

פרנק, Verzärteln
פרנקיתא, Verzärtelt
פרנק, הרכה לך והענוגה תרגום ירושלמי דמפנקא בכון ודמפרנקיתא, בתרגום ירושל' ויקרב את קרבן ה' והוינן חמיין שמן בנחתן דמלכיא מדיבאי יוסמא ומפרנקתא.

פרנקא, Spundfetzen
פרנקא, בשבת (דף מ"ח) מאי שנא מפרנקא? התם לא קפיד, פי' חתיכה של בגד ועשוים לכסות בה פיה או יין שבכלי, ושם (דף קל"ט) אמר רבא האי פרנקא

---

1) Gegenwärtig Brindisi, eine alte berühmte Seestadt in der Terra di Otranto (das alte Japygien). Die Griechen haben sie βρεντεσιον, βρεντησιον und βρενδεσιον genannt. Hier war zu den Zeiten der Römer die beste Überfahrt nach Griechenland, die zwar viel weiter als zu Otranto, aber nicht gefährlich war.

2) פרנס welches in den chaldäischen Paraphrasen, dem hebräischen רעה weiden entspricht, wird daselbst im tropischen Sinne von Königen gebraucht, und פַּרְנָס ist so wie רֹעֶה ein Hirt im Sinne des biblischen Sprachgebrauchs. (S. Jahn's bibl. Archäologie 3 Th. S. 363). Das ursprüngliche Wort scheint aber — wie auch Mussaphia richtig bemerkt — das griechische πυρος: Brod Speise zu seyn; daher auch פרנסה Nahrung heißt. Auch die Gelehrten, oder vielmehr die ordentlichen Lehrer der Synagoge wurden zu Zeit des zweiten Tempels פרנסים genannt.

אפלגא דכונא שרי, בע״ז (דף ל׳) הא ליה אמרא בכונא לרגיה באריכא פי׳ כשאר לו יין בכלי קושר פי הכלי בסמרטוט.

פרנתא, R e s t

פרכיתא, מדרש שמות רבה פר׳ הפסח בנקר קר אמר כפרכיתא דרמנא פי׳ כלשון יוני גרעין.

פרס, Theilen, brechen, Pars, Theil, Stück, π α ρ ο ς, früher,

פרס, בסוף פיאה רבי עקיבא אומר פרס פי׳ חלי מנה, בפרי ה׳ בדמאי וכן העני שנתנו לו פרוסות פת. בחולין (דף קכ״ז) ורמינהי מיהא דתנן בפרק ג׳ בטבול יום אוכל שנפרס ומעורה במקצת פי׳ שנדלדל ומעורה במקצת. בפרק ג׳ בשקלים (דף ז׳) בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרס הפסח, ובפרס עצרת, ובפרס החג וכן גרנות של מעשר בהמה דברי רבי עקיבא, בן עזאי אומר וכולי, ירושלמי בשקלים (דף ז׳) בג׳ פרקים בשנה כל הן דתנינא פרס פלגא, ותניא בתוס׳ דבכורות ובפרק ב׳ בתוס׳ שקלים רבי יוסי ברבי יהודה אומר אין פחות מט״ו יום קודם לרגל, ואמר בגמ׳ כמה פרס? רבי יוסי ברבי יהודה אומר אין פרס פחות מט״ו יום, מאי משמעה? אמר רבי אבהו פרוסא פלגא, פלגא דמאי? פלגא דהלכות פסח בדתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, בחולין

(דף ל״ו) הנא לכזיד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס פי׳ כזיד הדמע תבשיל שיש בו שמן של תרומה כי התרומה שנתערבה בחולין נקראת דמע, ותנן בטהרות (דף כ״ד) הראשון שבחולין טמא ומטמא, השני פוסל ולא מטמא, והשלישי מפורש בבכורות (דף כ״ח) בענין המדמע בגזיד הדמע, ומקשינן אי אמרת שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה פסלי פסליה גופיה מלאכול בתרומה, היכי פסיכן ליה מידי דפסיל גופיה מלאכול בתרומה, הלא כזיד הדמע יש בו שמן של תרומה? ופרקינן כזיד הדמע אין בזית שמן של תרומה במקפה של חולין בכדי אכילת פרס לא משכחת לה, וזה מפורש בפסחים (דף מ״ד) דתנן מקפה של חולין השום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא במקום מגעו, מאי טעמא דליכא כזית מן השום והשמן בכדי אכילת פרס וכו׳ אי הכי אמאי פליגי רבנן על רבי אליעזר בכותח הבבלי? הנח לכותח הבבלי כזית בכדי אכילת פרס לא משכחת לה, פי׳ לא יתכן לאדם האוכל בפסח כותח כגון שטובל פתו בכותח וקא שמיר מעטר האוכל כזית מקוטכיתא דאומה שהוא קטן בכדי אכילת ד׳ בצים, שהוא שיעור פרס, וכל שהוא פחות פוקת דעתו אצל כל אדם והוא הדין לכזיד הדמע, מלטרפין לפסול את הגויה בכאכי פרס כבר פירשנו בערך גויה, בפרק

ג' בעדיות (דף ג') ובחולין (דף קל"ה) המה דקלים גוזות מכה ופרס קיוניות ברכות הנו, פי' ק"ג דיבר שהן ק"ג אוזן. בר"ה (דף ב"ה) לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהן פי' לא יברך להן ברכת המוציא להוציאן ידי חובתן בלא טעימת כלום, אבל לבניו יכול לעשות כן בלא טעימת כלום מפני שמלמד להן (א"ב פי' בלשון רומי קלי וחלק ומעט פרוס הפסח ופרוס עצרת פירושו בלשון יוני קודם ולפני וחז"ל השבו ענין מלות זרות לפי לשונם לעשות זכר לדבר ואמרו אפותיקי, אפו תהא קאי וכן בקפנדריא וכאלה רבים ואמרו מאי פקדון, פוק דון).

פרסה, Huf, Klaue, Fußsohle **פרסנים**, Herumläuferin פרסה, בחולין (דף כ"ה) ר' שמעון אומר אחד עור פרוסה בהמה דקה וכולי פי' אינו חשוב עור אלא כבשר, כרסתן פרסתן בערך כרס, ושם (דף ע"ה) רבי שמעון הפרים על גבי קרקע איכא בינייהו פי' שהלך הילוך בפרסותיו על הארץ. במעין בפרק ה' במקואות (דף ס"ג) ובפרסת חמור המעורב' בבקעה פי' אם הלך החמור במים ונשאר מקום פרסתו חפירה ונתמלאה מים והיתה הבקעה מלאה מים מעורב עם מקום רגל החמור ובכל ארבעים סאה טובל בתוכה בחפירה, בבראשית רבה פרשה י"ט וכן ובפרשת מ"ו ושרי, ובילמדנו ואלא דיכה ולא מן הרגל שלא השא פרסנות ה"א פרדכים הספר אחר כהקני'.

פרס, Persisch

פרסאום, pers. Dattelfrüchte [1] פרסאה, בדקלא פרסאה כבר פירשנו בערך ארס, מאי לאו בפרסייאה דלא הוין אבל אימיהו ז לא בארמייאה, פירוש בפרסייאה גדולי' שאין ראוין להיאכל עיין בערך ארס. אופי פרסייאה עיין בערך אופי, בפרק ה' בשביעית (דף ל"ה) הפרסאות שביעית שלהן למוצאי שביעית שהן עושין לשתי שנים, פי' הן תמרי פרסייאה שהן עושות לשתי שנים פי' אחד מן האלנים שעושין מב' שנים לב' שנים (א"ב פי' בלשון יוני שם כולל לכל דבר של אשתקד וכן הפאכים שגמלו בשנה אחד ומבושלים בשנה אחרת הם של שנה שעברה).

פרס, Paris פרס, בריש יומא (דף ב') אל

---

1) Es ist von jener Dattelart die Rede, welche alle zwei Jahre zeitig wird. Mussaphia irrt wenn er glaubt daß das Wort griechisch sey, und (προετειος) voriges Jahr bedeuten soll.

היו האנדים המשמשין את הרב על
הכה לקבל פרס. בברכות (דף ל"ד)
העובר לפני התיבה וטעה אמלציות
דומה לעבד שמקבל פרס מרבו. בבבא
בתרא (דף כ"ה) בגמרא ופיסקא
כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחריו
פי' מתנה ושכר מולב לדוד ענד ים
נגשי סכסא תרגום נסבי פרס
(ס"ב ערך זה שייך לענין ראשון
כי העבדים מדי שבוע היו מקבלים
חלק המזון והטרף אבל טעם כסלי
פרס פי' בלשון יוני סס ¹) שכוונה
מדיגה לשלטון).

פרס, Aufseher, ἔφορος
פרס, ביבמות (דף מ"ה) רב
אשי אכשריה לרב מרי בר רחל
ומניים בפורסי דבבל, מאי
פרסדרין? פורסי עיין
בפרהדרין (ס"ב פי' אפורוס
בלשון יוני נגיד ומלוה ושר המעלה).

פרס, ²) Uiberfluß
פרס, בשבת (דף קכ"ט) פורסא
דמסא כל תלתין יומין פי' גבול
פרס ותקנתו לבחור כל שלשים יום
בין הפרקים הגיע לכ' שהם ימעט
לב' קדשים לג' קדשים פעם אחר,
עוד בין הפרקים בא' מימים ימעט
פו' קדשים לו' קדשים או מעכב
לשכם זה פי' ר"ח ז"ל בקבלה: לפי'
רש"י סוף זמן ולטעמו טעם. הפלא
מלשון פרוס ספסא פרוס עלרה
בערך פרס פרלשון, ויותר נראה
שהוא יוכיח כמו שכתבתי בהפערס
ופעמה פס הגבורה או שפעת פרס
כל שלשים יום כמו שתרגמתי.

פרס, φαρος
Fetzen, Lappen,
Bedeckung, Hülle,
פרסא, במגלה (דף כ"ו) מאי
פריסא מטמיה דמשמיש הוא פי'
וילון שפורסין לפני התיבה
הוא משום לתיבה ותיבה משמיש
לספר תורה, פי' אחר מטפחת
שמכסין בו ספר תורה הוא משמיש
לאותו בגד המטפחת שמגללין בו ספר
תורה. בסוכה (דף כ') חזיין לפרסי
ונפוותא פי' כמו כפה וכברה (א"ב
פי' בלשון יוני מטפחת ומעטה אלונו
תרגו' ויפרוש את. השמלה ופרס יש
פרסא).

פרס, Den Segen ertheilen
פרס, במגילה (דף כ"ג) אי

1) φορος: Steuer, Tribut; ist aber hier keineswegs anwendbar.

2) Vielleicht ist auch dieses Wort griechischen Ursprungs; denn περας heißt ebenfalls Ende, Gränze, (auch Gewalt, Macht,) welches mit der Erklärung des Aruchs vollkommen übereinstimmt. Am wahrscheinlichsten aber, deutet dieses Wort eher den Uiberfluß des Blutes an, und in dieser Hinsicht findet man es mit dem griechischen περισσεια: Uiberfluß höchst analog.

פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה וכו' עד פחות מי', רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע, מיהא שמעינן לא יפרוס על שמע לא יברך ברכת יוצר אור, כי הוא יברך כאשר מתרגמינן אדי הוא יפרים בכסתא, ועיקר הדבר על כן אין פורסין על שמע פחות מי', ופרקינן לכן צריכא כהדא דתני אין פורסין על שמע פחות מעשרה המקילו בי' והלכו מקצתן גומרין וכן כולם השנויים במשנתינו כיוצא בהן, ועל כולן הוא אומר ועוזבי ה' יכלו.

פרס, Persien. פרס, מדרש דברים רבה פרשת האזינו לאסטרטגין ששמע בשבי מדינות פרס וקולוניא, עיין ערך קולוניא.

פרס, Schätzen. פרס, תרגום והעריך הכהן ויפריס כהנא בערכך נפשות בפורסן נפשתא.

פרסא, (ein Meilenmaß). פרסא, מסכת פסחים (דף צ"ד) פרק מי שהיה, שיתא אלפי פרסי הוי עלמא פי' מדת ארץ ובכל פרסה ארבעה מילין.

פרסבוטים, (Siehe פרובט) פרסבוטים, מדרש שמות רבה פרשת החדש הזה לכם נכנסו פרסבוטים לרצות הוא וכל עבדיו מסכת מגילה (דף ט"ו) זה בא בפרסבולי וזה בא בפרסבוטי פי' בלשון יוני שר הצבא; ראה ערך פרובט.

פרוסדאות, (Siehe פרוזדאות) פרוסדאות, עיין ערך פרוזדאות.

פרסדיקי, Leere Gefäße. פרסדיקי, בעבודה זרה (דף ס"ה) דמייתו פרסדיקי נהדייהו פירש רש"י כלים רקים, פי' בלשון יוני כלי מוכן לקבל (προσδέκη ?)

פרסדור, (Siehe פרוזדור) πρόσοδος, Eingang zum Tempel. פרסדור, ס"א פרוזדור ואולם המשפט תרגום פרוסדא לבי דינא (א"ב פי' בלשון יוני מבוא).

פרסטגי, (Siehe פרסטגמא) פרסטגי, שביעית דירושלמי פר' שלש ארצות שלוש פרוסטגיות שלח יהושע לארץ ישראל פי' כמו פרוסטגאות.

פרסטגמא, (S. פרוטגמא) פרסטגמא, בבראשית רבה פרש' מ"ב למלך ששלח פרסטגמא שלו במדינה מה עשו כתלוה וקרעוה. ובויקרא רבה שור או כשב נסמך בפרשה מה יתרון, למלך ששלח פרסטגמא שלו במדינה וכו' עד אמר הקדוש ברוך הוא פרסטגמא שלי קריאת שמע וכו' ותלאת תכיפ נסמך פרשת זכור ג' פרטגמאית שלח יהושע פרסטגמא הייכו פרוזגמא שפירושה בזה הפרק במקומו (א"ב פי' בלשון יוני דת וגזרה).

פרסטיה, προστατεία, Aufsicht, Herrschaft,

פרסטיה, מדרש דברים רבה פרשת שופטים כל מי שנשען בבשר ודם עובר אף פרוסטיה שלו עוברת פירוש פרוסטיה בלשון יוני שררה.

פרסטקלין, Hauptschmuck

פרסטקלין, ירושלמי בפרק במה אשה פי׳ עיר של זהב פרסטקולין ס״א פרוספוקטולין.

פרסוף, Trabant, Wache,

פרסוף, בלשון אחר לפרסוף כבר פירשנו בערך בלשן.

פרספיה, πρόσωπον Gesicht, Antlitz,

פרספיה, בילמדנו ואלה הדברי׳ וקלע כרובים פרוספיא פי׳ פרצוף של כרובים. ולשון יוני הוא

פרספא, Marmor

פרספא, בבראשית רבה פרשת ס״ה אדרעוי דאבוך יעקב כתרין עמודין דפרוספו׳ ואת אמרת הלבישה על ידיו: המפרשים תרגמו לפי הענין שהוא שיש.

פרסקן, [1]) περσικη, Persica,

---

1) Wir lassen uns hier nicht irre machen, und übersetzen das Schlagwort wie früher (2 Th. S. 163) durch Pfirsich und Pfirsichbaum, und weichen keineswegs wie Hr. Bondi von unsern Vorgängern ab, der im Or-Esther (S. 200) mit einigem Scharfsinne, Sophismen wie farbenspielende Seifenblasen aufsteigen läßt, die aber beym Anblick der Wahrheit zerplatzen müssen. Dieser behauptet daß das befragliche פרסק nicht Pfirsich sondern die persische oder Königsnuß sey. Die Worte des Plinius (XV. 22.) „Optimum quippe earum Persicon atque Basilicon vocant" haben in ihm diese Idee geschaffen, die ihn so sehr befangen, daß er den zu behandlenden Gegenstand selbst, ausser Acht ließ. Der ganze Zweck seiner großen Anmerkung läuft aber nur hienaus, aus dem umgekehrten Verhältnisse der Mandel zur Pfirsich, den Stoff zu einem artigen Räthsel — wie er sich (S. 202) ausdrückt — zu produciren. Sein Hauptgrund, daß da von der Königsnuß und nicht von der Pfirsich die Rede sey, ist die Misna (Chilaim I. 4.) „Wenden wir unser Aug — sagt er — auf die angeführte Mischna Clajim, so sehen wir ein noch helleres Licht über die wahre Beschaffenheit dieser Frucht aufgehen. In derselben wird bestimmt was für Baumfrüchte gegen einander Clajim (heterogen) sind, oder nicht, worunter nun Persiken und Mandeln, ungeach-

פרסק, פרסקין מטיטש אלאר. אם פרי ואין בלשון יוני ורומיי ספר אור לפרסקין (ס"ב. ועריי).

tet sie, wie die Mischna ausdrückt, einander gleich sehen, dafür (d, h. heterogen) erklärt werden. Es fragt sich nun — fährt Hr. Bondi fort — um den Charakter der Erstern (Persiken) zu bestimmen, mit welcher Frucht die letzteren mehr übereinkommen, ob mit den Pfirsichen oder mit den Nüssen, das Verhältniß zwischen der Pfirsich und der Mandel bildet ein so auffallendes Widerspiel, daß es füglich zum Stoff eines artigen Räthsels u, s, w." Hierauf entgegnen wir mit einer andern Frage; Es frägt sich nun wenn Persik die Königsnuß ist, wo wäre da das Heterogene um sie als Claјim zu betrachten? und bildet das Zizyphum (שיזפין) welches in demselben Satze der angeführten Misna vorkommt, und welches Herr Bondi sehr richtig (S. 262) mit einer Olive oder einer kleinen länglichen Pflaume vergleicht, nicht ein gleiches auffallendes Widerspiel mit der Mandel? kann es nicht ebenso zum Stoff eines artigen Räthsels benutzt werden? Ich werde dem Verfasser keineswegs mit einem Einwande aus dem heutigen Systeme der Botanik entgegnen: daß der große Linné den Pfirsichbaum mit den Mandelbäumen vereinigt und daraus Ein Geschlecht macht; denn dagegen verwahrt sich Hr. Bondi in einer Note, indem er versichert, daß dieser Einwand ein Bekenntniß eigener Ungeschicklichkeit seyn würde, weil man bis auf Linnés Zeiten, die Pfirsichbäume als ein eigenes Geschlecht betrachtete. Dieses Letztere ist wohl wahr! aber Aehnlichkeiten beyder Geschlechter könnte man doch wohl früher schon gefunden haben? Dieses Zeugniß kann uns der brave alte Matthiolus geben, der fast um zwey hundert Jahre früher als Linné geboren wurde; in dessen Epitomen de plantis (p, 144) wird in der Abhandlung von den Pfirsichen gesagt; daß es eine dritte Art von Pfirsichen giebt, welche man mit den welschen Nüssen vergleicht, und in Italien Nußpfirsiche (persica amagdyla) heißen. Diese Bemerkung wird jedem hinlänglich seyn, Maimonides, Aruch, Jarchi u, A. welche unter פרסק die Pfirsich verstehen, zu rechtfertigen.

פרסק , Retz

פרסק, בחולין (דף קמ"ט) אהדר ליה רבא פרסקי ותפסה פי' סלודה (א"ב כתוב בנוסחאות פרסתקי).

פרישמנג , Oberrichter

פרישמנג, בגיטין (דף כ"ח) אמר רבי אליעזר כי מקבלי שוחדא מקמי דליתפיס פוריסמנג פי' הדיין הגדול (א"ב בנוסחאות כתוב פורסי שמנג ופירש רש"י פסק דין ואולי לשון רומיי זה פרסים (Praeses) דיין, מגנ (Magnus) גדול.

פרסתק , προεστηκως, Vorgesetzte, Befehlshaber,

פקסתק, במגלה (דף י"ג) ודלמא פרסתקי שרוף, בבבא מציעא (דף פ"ד) פריסתקא דמלכא, בגיטין (דף כ"ו) פרוסתקא דרומאי פי' כתב (א"ב פי' בלשון יוני (προσθηκη) כתב נוסף בסוף ספר): אמר המחבר מ"ל תרגמתי כדעת החכם רבי דוד די זמרא, כי תרגום המוסיף הנוטה לפי' הערוך איננו יאות פה כנראה בברכות (דף כ"ח ע"א) שדר עלי' פרסתקא כי אתא אמר ליה וכו', ויותר נכון פי' רש"י בגטין שהוא שליח.

פרוסתיקין, (Siehe פרצתק)

פרוסתיקין, עיין ערך פרלטיקין.

פרסתיותאה , προστατεια, Vorsteherin

פרסתיותא, תרגום קמות

פרועה מעניכה (א"ב פי' בלשון יוני פאת קיל וערה).

פרע , Entblößen, aufreißen

פרע, והפרעות עיין בערך סן, בחולין (דף כ') מאי מפרעתא? אמר רב אויא היכא דפרעי טבחי פי' מקום שפותחין בו הבהמה לבוליא קרביה כדאמרינן שחיטה מפורעת כלומר פתוחה, וגם (דף ע"ו) צומת הגידי' שאמרי היכא דפרעי טבחי, וגם (דף נ"ג) והתכי א חילין הסמוך לעלם אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי, במ"ק (דף כ"ו) פריעת הראש בשבת רשות, פי' צריך לגלות קומתו ושפמו וזקנו שהיה מכסה בימי אבלו להודיע כי אין אבלות בשבת אבל לגלות ראשו אינו צריך (לשון עברי הוא).

פרע , Bezahlen

פרע, תרגום ואשלמה להם ואפרע להון, ועכין קרוב לזה כקום כקמת תרגומו אתפרע פורענות.

פרע, Schnell, eilig

פרע, ת' סרומהר סטו בפריע ויתכן שנגז' מזה הקורא למפרע כי הוא קורא במהרה ולא כסדר.

פרף , Anheften, befestigen

πορπη, Spange, Hacken, Schnalle,

פרף, בשבת (דף ס"ה) פורפת על האבן, ביומא (דף כ"ב) הקילונה פרופה מן הדרום. קרסי כחצא ת' פורפין דכתב (א"ב פי' בלשון יוני קרס).

פרף, unschicklich, ἀπρεπὴς unanständig, niedrig, schändlich,

פרף, בברייתא רבה פרשה פ"ה ויוסף הורד מצרימה אמר הקדוש ברוך הוא בני בכורי ואני מורידו פרופי פי' לשון לעז פורפרי"אה כלומר אני מורידו בבזיון (א"ב פי' אפרפי בלשון יוני בזיון וקלון) מלה זאת לא כתובה בנוסחאות דרן ותחתה כתוב בבזיון.

פרפחין, Portulak (חלגלג. S.)

פרפחין, דהוא קא מנדר פרפחיניה עיין בערך חלגלוגות.

פרפל, Pfeffer

פרפל, בשבת (דף קמ"א) אמ' רב יהודה האי פרפלי מידק קדא קדא בקתא דסכינא שרי, פי' ביום טוב, רבא אמר כיון דמשני אפי' טובא והלכתא כרבא ביום טוב ויש מתיר כי האי גוונא אפי' בשבת (א"ב בנוסחאות כתוב פלפלין).

פרפס, Gärtnertopf

פרפס, בשבת (דף צ"ה) האי פרפיסא שרי לטלטולה, פירושו בערך קמל, פי' אחר פרפיסא פיים גדול כדאמרינן לעיל בא הסלכה מאי פיים? אמר רבי זירא כרשיני בבליתא ארעין בו בשמים וזולתם וצומחין ודומין לכרור שעלו בו עשבים ולשון פר דהכא מלשון פרסי הוא כבכפי יוכה, אף הארע הכומח עליו נקרא פר וזהו פרפיסא, וכיון דקאמר ריש לקיש מותר לקנות בו קא משמע מינה רב פפא דשרי לטלטולה; מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך, והאמר ריש לקיש מותר לקנות אבל לטלטלה שלא לצורך לא שרי והילכך לא גרסינן לדרב פפא, אמר אביי האי פרפיסא, הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות חייב משום תולש, כי כשזורעין אותו עושין לו מקום כמו כן או כמו שולי' שיושב עליו שיעור שינוח עליו על גבי קרקע, ואפשר שהוא משרש שם ומתחבר לקרקע, ובזמן שמניחו על גבי יתידות הרי הוא מעבירו ממקום שמחובר ומתחייב משום תולש אבל אם ארעו מעיקרא להניחו על גבי יתידות והיה מונח שם ולקחו והניחו על גבי קרקע, הרי הניחו במקום שמתחבר לקרקע וחייב משום נוטע (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי קערה גדולה).

פרפסט, Praepositus Vorgesetzter

פרפסט, בילמדנו חצצרת כסף, לדוכים שהיה יוצא למלחמה והיו הפרופוסיטין באין תחילה ואח"כ הלגיונות, כך הנשיאים באין תחילה שנאמר ותקעו בהן ונועדו אליך הנשיאים ואח"כ העדה, לשון לעז ממש הוא לגדול קורין פרופוסיטו (Proposito) (א"ב פי' בלשון רומיי שרים ונגידים).

פרפסלה, Armband

פרפסלה, זו אצעדה וכן ספרים והצעדות בירושלמי בפרק במה אשה (א"ב פי' בלשון יוני

אלעדות ותכוסאות כתוב ברושלם ופירושו בלשון יוני אלעדות של ידים).

פרפר, W ä l z e n, פרפר, ביומא (דף כ"ג) בא אביו של תינוק ומצאו שהוא מפרפר נה, כשהכנו אליט הר' ירושלמי. הפרפר קדמיך פי' מתעגל כאשר (א"ב פי' בלשון יוני פעל המתגלגל).

פרפר, Z e r b r e c h e n, פרפר, בנבילה (דף י"ז) ושוין שאם פרפר ביצה ונתן לתוך הדג שכן שבי מבשילין, פי' מלשון שליו הייתי ויפרפרני.

פרפירא, π ο ρ φ υ ρ α, P u r p u r, פרפירא, בבראשית רבה פרשה מ"ו אדרת שער פורפירא נגלה, בריש ויקרא רבה פרשה הבן יקיר ובריש קדשים פרשה ועבה ה' ונפסקא דכי תשא, למלך שהיה לו פורפירא. בילמדנו בסוף אלה המשפטים ונשלח לך אנשים כי חנאו, אדרת שער פירפירא בגליקון שהיה מלך נגל לובש ושולט בריחו (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי בגד תכלת).

פרפויא, P r o t o k o l l, פרפריא, מדרש תהלים מזמור על מום לבן מוליא פורפריא שלו ודן אותם פי' כתיבה.

פרפריות, περιφερεια, Umfang, Rundung, פרפריות, בפרק עקביה (דף ס') תקופות וגימטריא פרפריות לחכמה (א"ב פי' בלשון יוני עגולה ושאר החכמות סובבות החכמה האמיתית שהיא כמרכז ונקודה מן העגולה).

פרפרנין, (Siehe פרן) פרפרנין, עיין ערך דפר וערך פרן.

פרפרת, [1] περιφορα פרפרת, בברכות (דף מ"ב) בירך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון בירך על הפת פטר את הפרפרת, פי' אחר פרפרת פת לגומה בקער' שאין בה תורת כהמא דבור' מיני מזונות, וכן הלכה דבירך על הפת המוציא פטר את הפרפרת וכל מיני מאכל, אבל בירך על הפרפרת לא פטר את הפת, אבל מעשה קדירה כולהו פטר. בשבת (דף קמ"ה) מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו פי' מיני לפתן, בפסחים (דף קט"ו) עד שהוא מגיע לפרפרת הפת פי' שביאו לפניו

---

1) Heißt eigentlich das Herumtragen; es werden aber darunter die einzelnen Gerichte verstanden, welche bey Tische herumgegeben werden. Mussaphia will zugleich darunter das lateinische Praeparatus: Zubereitung (der Speisen) verstehen.

השלחן מטבל בחזרת ומברך בורא
פרי האדמה ומסיק עד שהוא מגיע
לפרפרת הפת והיא עת אכילת
המצה (א"ב פי' פרפרת בלשון
יוני מיני מטעמים מובאים לפני
המסובי' בשלחן ובלשון רומיי פרפרת
שם כללי לדבר מתוקן ומוכן).

פרץ, Sich ausbreiten
פרץ, בשבת (דף י"ו) בוא וראה
כמה פרצה טהרה בישראל פירוש
גדול כמו ויפרוץ האיש.

פרץ, Einreißen, brechen
פרץ, בברכות (דף י"ז) אין
פרץ שלא תהא סיעתינו כסיעתו
של שאול שיצא ממנו דואג שפרץ
בנוב עיר הכהנים, ואין יוצאת
כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל
פי' שהיה יועץ רע, וביועץ רע
כתיב ביה יציאה, שנאמר ממך יצא
חושב על ה' רעה יועץ בליעל, ואין
צווחה ברחובותינו זה גחזי, שהיה
מצורע וצווח כדכתיב וטמא טמא
יקרא. בסוכה (דף כ"ו) פרצה
קורא לגנב פי' כשהגנב רואה פרצה
מסבב ואומר מכאן אני יכול לגנוב,
הכא נמי איעביד סוכה אמרי גנבי
כדעייל למיכל לא מצי חזי לן
ומצינן למגנב.

פרץ, untauglich
פרץ, פריצי זתים וענבים כבר
פירשנו בערך אלל"א.

פרצד, Kern
פרצד, בשבת (דף כ"א)
ומפרצדוהי עברין משחא פי'
גרעינין וכל מינה מזרע הפרי
ומזרע הפירות נקראת פרצידא,
בריש תעניות (דף ד') עורפילא
אפילו לפרצידא דתותי קלא
מעלי פי' הפרי שתחת האבן צומח
וכן תלמיד חכם דומה לפרי שתחת
האבן שהוא שולב וכיון שנושא לוכח
בנת אחת, ובבבא מציעא (דף
פ"ה) ונצליים פרצידי דרמונא
סומקא.

פרצד, (Siehe פצד)
פרצד, תרגום אפיקי מגינים
גיותנות פרצידוסי.

פרצטק, Läufer
פרצטק, בבראשית רבה פרשת
מ"א אם כן ילך ויביא לו פרבעים
פרצטקין (א"ב כתוב פרוסתיקין
ופירש רש"י אסופים מן השוק).

פרצם, Matter Wein
פרצם, בב"ב (דף כ"ט) מודה
רב יהודה בפרצומא דמזגן
אקרנתא, פי' יין דקא מגי הכא
כוס יין שהקרים בפרצומא שהוא
כגון חומץ חקיף דאמטין למזרבי'
שאינו נמכר אלא בחניות בני קרנות
שהן יושבי כפרים, כדאמר בכל
דוכתא יושבי קרנות.

פרצן, (S. תמד und פרצד)
פרצן, בברכות (דף נ"ו) הא
בדשותי הא בדפורצנין, בפסחי'
(דף מ"ב) הא בדרווקא הא
בדפורצני, פי' נותנין מים
על הפרצנים ב' וג' ימים ואחר כך
סוחטין אותן והיוצא מהן נקרא תמד
דפורצני, והנותן מים בשמרי
יין ומסנן אותן והיוצא מהן נקרא

המד דרווקא, בנזיר (דף ל"ד) רבי יוסי אומר כדי שלא תטעה בזוג של בהמה הילכך זוג והפנימי עינבל (גמרא) אמר רב יוסף כמאן מתרגמינן מפורלכין ועד עלורין כרבי יוסי, פי' זוג היינו עלורין דוהו הילכך שמעלרין אותו כרבי יוסי דמתניא ופורלכי היינו הפנימי הגרגר כמו פרלידא.

פרצוף, (Siehe פרסופא)

פרלוף, בערובין (דף י"ח) ויבן ה' אלקים את הצלע קד אמר פרלוף פי' גוף (א"ב פי' בלשון יוני פני אדם).

פרק, Zeit, Periode, Abschnitt, Gelenk, Glied,

פרק, בראש השנה (דף ל"א) בראשון מהו אומר? לה' הארץ ומלואה, על שום שקנה שמים וארץ, שנא' קונה שמים וארץ, כי ביום הראשון כבראו, והקנה אותם לו, שנאמר והארץ נתן לבני אדם, והוא שליט בעולם, שנאמר תבל ויושבי בה, בשני אומר בעיר אלהינו הר קדשו, על שום שחילק מעשיו כדכתיב ויהי מבדיל בין מים למים, כך חילק העולם ובחר בירושלם ונקראת עיר אלקינו, בשלישי אומר אלקים נצב בעדת אל, על שם שגילה ארץ בחכמתו, כדכתיב ותראה היבשה והכינה לעדתו שקבלו משפטיו, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' רביעי חמישי וששי פשוטין הן, הללו כולן על שם מעשיו של הקדוש ברוך הוא, בשביעי מזמור שיר ליום השבת, ליום שעתיד להיות כלו שבת, כלומר קרבן אף שנה שסוף יומו של הקדוש ברוך הוא, ואמר כך תנים תנית השמים אמר רבי נחמיה מה ראו חכמים לחלק הפרקים הללו? כלומר ו' ימים על שם מעשיו ויום ז' ליום שכולו שבת, אלא גם יום ז' על שם מעשיו הוכנה השירה וכך פירושה, מזמור שיר ליום השבת על שם ששבת, כדכתיב ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת. בחולין (דף ק"ו) קידוש ידים ורגלים במקדש עד לפרק, לחולין עד לפרק, לתרומה עד לפרק, פי' פרק מקשרי אצבעותיו זולתי הכף של יד, הכא הכף של יד והאצבעות מקום הזרוע המחובר בכף היד, והוא הנקרא הפרק (הטליון) כדתנן בכילד צולין אבר שילא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך מקום הפר' של יד שהוא עד מקום המפרק, כדתנן בערכין (דף ב') משקל ידי עלי, רבי יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפקו, ושוקל בשר חמור וגידים ועצמות ונותן לתוכה עד שממלא והוא כלל היד מן האצבעות עד המרפק היא הנקראת יד, בפרק ב' בידים (דף ע"ח) הידים מטמאות ומטהרות עד הפרק, פי' מקום שהתפרק הזרוע מן היד, בחולין (דף קל"ד) איזהו הזרוע? מן הפרק של ארכובה עד כף של יד,

פי' מקום שמפריקין השוקין הרגל עד הכף הנקראת בלעז אשפ"לא. בחולין (דף נ"ג) בהמה שקייה פרוקי מפרקה, פי' זה שאנו רואין הירכות מקוברות והחלב בתוכן, אחר שחיטת הבהמה נתקנרו הירכות, אבל בחיים פתוחות היו והחלב הזה מגולה היה וזהו תרגם דאקליניסא' (א"נ תרגום על בוארכו הרדמנו על פריקת בוארכא), בחגיגה (דף י"ג) אבל מוסרים לו ראשי פרקים פי' פותחין לו ראשי דברים שהגיעו לפרקן ולא הגיעו כבר פירשנו בערך טפל.

פרק, Auseinandersetzen erklären, losreißen, trennen, פרק אימורא כבר פירשנו בערך אמר, בעירובין (דף ל"ז) הא במותיב פרקי הא במקרי שמע, פי' שיושב וקובע פרק ומלמד תורה, כך שכינו בא חכם מן מזרח עירובו למזרח שרוצה ללמוד ממנו במקרי שמע שאין ממנו הכאס, שיש אלין כמה כמותו שמקרין שמע אלא שהוא מבקש מהן ממון שיתנו לו ורגיל לבא אלין ולתבוע ממון, לכן בורח ממנו (ירוש') מאן דאמר במזרח באילון קדימיא, מאן דאמר במערב, ברגיל מהלין ומפרקין כבר פי' בערך זבל, פ"א משברין בתלמין, בפרק ב' בעוקצין (דף ע"ו) התחיל לפרק אוכל התחיל לכרך באגוזין פי' לפרק כמו לפרש האגוזין יש להם ב' קליפות זו על גבי א, ובשעושין אותם ירוקים קמרים מפרקין מה קליפה החיצונה, בסוף שבת (דף קכ"ו) מהו לפרק? אמר ליה מותר פי' ליקח מלפני בהמה זו ולהניח לפני בהמה אחרת, פ"א לפרק טעינה בשבת כגון מפרק עול שמים, פ"א לפרק להתיר פקיעים חולב חייב משום מפרק, בשבת (דף כ"ד) אבא שאול אומ' נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה בי"ט וכו' עד לא צריכא דאיכא בצער וקסבר מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן יום טוב דאיסור לאו לא גזרו רבנן ביבמות (דף קי"ד) ובכתובות (דף ס') תניא רבי מרינוס אמר גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא? מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו רבנן.

פרק, Jugendzeit פרק, בתעניות (דף י') זקן ופרקו נאה מאי פרקו נאה? אמר אביי שלא יצא עליו שם רע בילדותו.

פרקד, Rücklings אפרקד, auf dem Rücken, פרקד, בברכות (דף י"ג), ובנדה (דף י"ד) פרקדן לא יקרא קריאת שמע, פי' השוכב על שדרו ופניו כלפי מעלה, וכן פירש רב האי ז"ל, וי"מ הישן על פניו משום דאתי לאיקשויי ובנדה (דף י"ד) מפורש שגוררת קישוי הוא, ודייקי אפורקדן, אפוי בקידה ורבי משה בר יעקב בר משה בר

אנון מן נרבוכא סיס מפרש אפוריא קרי (נ"ל קדל ר"ל הערף שוכב על המטה) וכן מתרגם הרשב"ם בב"ב דף ע"ד, ע"א, שיכבו"ש בלעז והוא Supinus או Supino כמו שתרגמנו). במנחות (דף ל"ט) ולמאן דאמר מסגרתו למעלה הוא פרקודי הוא מפרקדא.

פרקד, Sich umkehren, umwenden,
פרקד, בבראשית רבה פרשה ס"ו, יונתי בחגוי הסלע למה עקרתי אתכם בשביל הראיני את מראייך רבי עזריה משום ר' חנינא אמר כדי שתהיינה מתרפקדות על בעליהן בכויהן (א"ב בנוסחאות כתוב מתרפקות ובמדרש חזית שלא יהו מתפרקות). אמר המחבר מ"ל טעם המדרש כפי גרסת הערוך, שהן הופכות פניהן אל בעליהן להראות את יפין, כי פעל פרקד הוא ענין נטית פנים לרוח כה וכה, כנראה בתר' הנקרא יונתן בראשית מ"ט, י"ז דכביה מתפרקיד לאחוריה וכתוב בת"י מסתנר רוכביה לאיתהפוך לאחורים.

פרקדל, Nackenstoß Hieb von rücklings
פרקדל, ירושלמי בסוף פרק היה קורא פגע ביה חד ליון ויהב ליה חד פרקדל והו פרגל שפירשנו במקומו: (והוא מכה על העורף או דחיה ונגיפה מאחור).

פרקדן, (Siehe פול)
פלקדן, והטופח עיין בערך פל

(א"ב פי' פרקדן בלשון יוני מין כמו טופח עגול וקטן מכרשינים).

פרקדם, (Siehe פקרם)
פרקדם, אלא פרקדום אחד ומילא חיקה פורקדוסין. ס"א פקרם וכבר פירשנוהו במקומו (א"ב לא פירשו).

פרקון, Lösegeld
פרקין, בכתובות (דף מ"ו) חייב במזונותיה ובפרקונה (גמרא) תקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה דהא שכיח תדיר והא שכיח תדיר, ופרקונה תחת פירותיה, פי' פירות קרקעותיה דהא לא שכיח והא לא שכיח וקבורתה תחת כתובתה דהא שכיחי פעם אחת (א"ב לשון פסוק זה ויפרקנו מצרינו).

פרוקטו, Tropicus, τροπικος, Wendekreis,
פרוקטו, ירושלמי דעבודה זרה פרקא קמא א' רבי יוחנן פרוקטו דאשה של תקופה, נראה לי שיש לגרוס טרופיקו פי' בלשון יוני ורומיי ראש מזל גדי אשר בהגיע השמש שם סובב לצד צפון בתקופת טבת).

פרקטן, Teich
פרקטן, עשיתי לי ברכות מים תרגומו פרקטנין דמיא.

פרוקלא, Perikles
פרוקלא, ירושלמי דסנהדרין פרק דיני ממונות כד על פרוקלא בלפורי, פי' שם שר בנא רומי הנקרא פרוקלוס ובמסכת כל הצלמים דע"ז שאל פרוקלוס.

פרקלה, Zulegeld

פרקלה, בפס' דשובה ואמר כך הוא נותן לה' פרקולה תאשם שמרן כי מרתה באלהיה פירוש פדיון.

פרקלט, παρακλητος (Beystand beym Gericht)

פרקלט, בפרק בן זומא באבות (דף ט') העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט, בשבת (דף ל"ב) אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול, בזבחים (דף ה') למה חטאת דומה בפני עולם לפרקליט שנכנס לרצות רצה הפרקליט נכנס דורון, בבבא בתרא (דף י') כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה שלום גדול ופרקליטין גדולים בין ישראל לאביהן שבשמים, מליצי ריעי תרגום פרקליטי קניריי (א"ב פי' בלשון יוני מלין מלמד זכות).

פרקלמן, Stirnbinde

פרקלמן, בסנדל פרק כ"ו בכלים (דף כ"ג) והפרקלימין טהורין פי' דבר שמקבל בו פדקחו ויש שגורסין פרלימכין (א"ב פי' בלשון יוני מכסה וכל דבר עשוי להגן).

פרקלן, Lederner Handschuh

פרקלן, במשנה תריסין פ' כ"ד בכלים (דף כ"ב) ג' פרקלכין הן של צדי חיה ועוף טמאין מדרס, של חגבין טמא טמא מת של קיילין טהור מכלום פי' כלי עור העשוי כצורת יד אדם ומשימו בידו ותופש העוף. שמו באז בלשון ישמעאל, ובלעז אסטורי [1] ובו יוצאין לצוד חיה ועוף, של חגבין לתפוש חגבין, של קייצין ללקט הקוצין, פרלימנין ופרקלכין נראין שענין אחד יש להן.

פרקלוס, Perikles

פרקלוס, בן פלסלום בפרק כל הצלמים (דף מ"ד) בעבודה.

פרקמטיא, (Siehe פרגמטיא)

פרקמטיא, במגלה (דף ק') אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום, בשבת (דף כ"ו) שמא פרקמטיא נזדמן לו זהו פרגמטיא שכתבנו במקומו.

פרוקסטורין, Steuereinnehmer

פרוקסטורין, מדרש תהלים מזמור שמעה ה' צדק אם משלם להם פרוקסטרין למדינה שיגבו מכס פי' בלשון רומיי ממונים לגבות המס,

פרקסין, (Siehe פקרס)

פרקסין, למלך שהיה לו פרקסין הרבה. ס"א פקריסין וכבר כתבנוהו במקומו (א"ב פי' בלשון רומיי לבושים מרוקמים).

פרקופי, προκοπη Fortgang, Zunahme, (an Ehre und Würde),

פרקופי, בב"ר פרשה י"ב והאלן

---

1) Astur Habicht, Sperber, Falk.

עשה לנביוני תחלה הריני נותן לה
פרוקופי שלא תוח מטכה לעולם
כדא הוא דכתיב יסד ארץ על
מכוניה בל תמוט עולם ועד, ובפר'
פ"ט אמר המלך כל מי שתופשו הריני
נותן לו פרקופי, ושים מתפקד
ליה פרוקופי נותן לו, ובפרשת
נ"א על פיך ישק כל עמי שלא יהא
אדם נוטל פרוקופי אלא ממך,
ובסוף פרשת כ"ו התחיל מחלק להן
פרוקופאות, בויקרא רבה ואת
סכיה בסוף פרשת זכור, בשר ודם
נותן פרוקופי, הקדוש ברוך הוא
נותן פרוקופי הכ"ד שהו את
רעם, בילמדנו בליבית עושה מהן
דוכסין ואפרכין ונותן להן פרוקופי
סיפר לנו רבי דניאל א"ל ששאל
לריין אחד פילוסופו גרמטיקו
מהו פרוקופי? שעיכו כבוד
הוא בלשון גרמטיקו (א"ב פי'
בלשון יון גדולה וכבוד).

פרור, Klöße

פרור, ירושלמי בסוף גמרא דפרק
כילד מברכין פיתא ופרור אומר
על הפרור במקום שהן עושין את
הפרור עיקר פי' תבשילי קדירה
שהן פרורין פרורין וכמו
אתרגמנו.

פרורא, Leim, Kleister

פרורא, בפסחים (דף מ"ב)
וקולן של סופרים הכא תרגימו
פרורא דאושכפי ואמאי קרי ליה
קולן של סופרין? דסיפרין כמי סדנקין
בו כיירותיהן.

פריש, Birn, Pirus

פריש, בריש כלאים (דף כ"ג)
ובאילן האגסין והקרוסטומילין
והפרישין והעוזרדין אינן כלאים
זה בזה, בריש מעשרות (דף מ"א)
האגסין והקרוסטומילין הפרישין
והעוזרדין, בשבת (דף קמ"ו)
סוסטין בפנעין ובפרישין
ובעוזרדין, בסוכה (דף ל"א) לא
מלא אתרוג לא יביא לא רימון ולא
פריש, בירושלמי בריש כלאים
(דף כ"א) ובריש מעשרות (דף
מ"א) פרישין אמר רבי יוסי
איספרגלין [1]) ולמה נקרא
שמן פרישין? שאין לך מין
אילן פריש לקדירה אלא זה בלבד,
בן פירא קרקן ספרגלין ובלשון
ישמעאל ספרגל (א"ב פי' בלשון
רומיי פרי ועץ ידוע והוא מין תפוח
אלא עוקצו חד והולך ומתעבה
והעוזרד הנקרא כן בלשון ישמעאל
הוא פרי כמו פריש אשר בלשון

---

1) Da ich mit Vergnügen jede Gelegenheit ergreife, jene mit leichtsinniger Eilfertigkeit übersetzten Artikeln, wo nur möglich zu verbessern; so ersuche ich den nachsichtigen Leser die Uibersetzung des Wortes אספרגלין (1 Th. S. 139.) wegzustreichen, und dafür Quittenapfel zu setzen: denn die Quitte heißt arabisch Saffargel.

ישמעאל נקרא אגאן, אבל האגס נקרא בשם זה בלשון ישמעאל והוא פרי מלא מים ובתוכו גרעין כמו שקד קטן והקרוסטומלין נקראים בלשון יון כרסומלין, פי' פרי של זהב והוא הנקרא בלשון ישמעאל ברקוק וצורתו כמו אגס ולכן תלקו אם הם כלאים ואם יהיו פירות אלו כדברי המפרשים בודאי כלאים הם, ואל תתמה על דברי רבי יוסי שאומר איספרגלין אגס בלשון ישמעאל קוראים כן לקנושים כי אולי בזמנו היו קוראים כן במקום ר' יוסי לפרי הנקרא בלשון ישמעאל היום אגאן, כי שמות הפירות משתנים מלשון ללשון במקומות ובשנים כפרדים ואיכי במקיים דברים אלו אלא דברי סברא הם, וה' ינקנו משגיאות.

פרש, Reiter, Ritter, Held

פרש, בשבת (דף ק"ט) אידמי ליה בפרשא אוכלים בשותא במילתא ביבמות (דף קכ"א) תנא על פרשא וזיזא דהוה בסיסנדיתא דשכיב, בעבודה (דף י"ח) אזל נקט כפשים כחד מן פרשיא אמר בשמעי לך, בבבא בתרא (דף פ"ט) אהא פרשא פרמא מיניה, לפרשא ולטורזינא כבר פרשנו בערך טרזין.

פרש, Sich absondern.

פרוש, Sonderling, Pharisäer [1]

פרש, בסוטה (דף כ') אשה פרושה ומכות פרושין, אשה פירוש' כגון יותני ובבר פירשנו במקומו, ירושלמי מכות פרושין זה המשיא עצה ליתומים להבריח מזונות אלמנה, כחדא אלמנה רבי שבתי הוות מבזבזה בנכסים, אתו יתמי לרבי אלעזר אמר להון ומה נעביד לכון ואתון עמא שטיא כד נחתון אודעון לאבתונא, הכי אמר בן אליעזר, אמר להון הכותב אתחמיון מזבני נכסיכון, וכד חמי היא דאתון מזבנין נכסיכון, היא מגעת פותא ומובדה מאני, עבדון כן, לרמשא אתת קבילא לרבי אלעזר, אמר מכת פרושין נגעם בה. פרוש שכמי כעושה מעשה שכם שמלו שלא לשם מצוה, פרוש נקפי המתרחק מלדברות בני אדם בדרכי' ונרחק ונוקף רגליו באבנים, פרוש קיזאי כיוצא בו נדפק שלא להזיק העוברים והשבים ומקיז דם בכתלים, פרוש מדוכיא דמשפע כמו מדוכיא, כלומר כורך בגדיו בידו ומרקה עצמו מתרחק מפגע בני אדם שלא יטמא, פרוש מה חובתי ואעשנה כלומר כשאדע לי חובה, פי' אחר, נקפי שהולך כפוף כאילו הוא עניו ואינו מעיין בהליכתו ומנקף רגליו ולבו רע, המקיז דם בכותלים כיוצא בו מרקה עצמו כאלו הוא עניו ומרוב,

---

1) Man lese hierüber: Geist und Sprache der Hebräer 2c. S. 5. u. s. w.

שכוה אינו שעינן בהליכתו אלא מכה
זרועו או כתיפו לכותל ויאמר הימנו
דם ולא לשום שמים, אלא לראות
בני אדם, דמשכע כמדוכה ומי
שמתעטף בטלית מבופע הוא כענין
מכתש שהפוך הזה למטה שראשו
מלמעלה קצר ורחב מלמטה, כך
זה שעושה לפנים שהולך וטליתו
משוכש סביביו קצר מלמעלה ורחב
מלמטה, מה חובתי ואעשנה?
כלומר הודיעני מה פשעי ואתקן
כל מעליותא היא, מה חובתי
פיתי ואעשנה כלומר שאין אדם
יכול להגיד עלי שום פשע, פרוש
מאהבה מאהבת אדם נעשה
פרוש, כלומר בשביל אהבת אדם
או בשביל יראת שמים שגדול העושה
מאהבת שמים מיראת שמים, ירושלמי
בפ' ה־ואה ואהבת את ה' אלהיך
וכתיב את ה' אלהיך תירא? עשה
מאהבה ועשה מיראה, עשה מאהבה
שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב
ואין אוהב שונא, עשה מיראה, שאם
באת לבעוט דע שאתה ירא ואין
ירא בועט. שבעה פרושין הן,
פרוש שכמי שמוי מעין מלוותא
אכתפיה כגון עצים לעשות סוכה
וכיוצא בה. פרוש נקפי אקיף
לי ואנא עביד מצוה. פרוש
קיזאי עבד חדא חובה וחדא
מצוה ומקיז חדא לחדא. פרוש
מה נכייתא מה דאית לי אנא
מכבה ואנא עבד מצוה. פרוש
מה חובתי ואעשנה חדא חובה
שכבדים דנעביד חדא מליה דכוותה,

פרוש יראה כאיוב, פרוש
אהבה אברהם, כדכתיב זרע אברהם
אוהבי אין לך חביב מכולם באברהם
שהוא פרוש אהבה. בשבת (דף
י"א) כיוצא בו לא יאכל זב פרוש
עם זב עם הארץ, אטו זב פרוש
לאו דברים טמאים אכיל, בפסחים
(דף ע') ואכן טעמיהו דפרושים
נקיים וכו פרש כלומר מדרס
פרושין הוא זה, אלא טעמא
דהאי קרא הכי הוא וזבחת פסח
לה' אלהיך וגו', בסוף סוטה (דף
מ"ט) מתה טה־ה ופרישות,
בחגיגה (דף י"ח) בגדי עם הארץ
מדרס לפרושין פי' כן החברין
האוכלין חוליהן בטהרה כשנוגעין
בבגדי עם הארץ כאלו נטמאו מדרס,
וצריכין טבילה לאכול חוליהן בטהרה
בסוף ידים קובלים אנו עליכם
פרושין פי' פרוש הוא שפירש
עצמו מכל טומאה ומן מאכל טמא,
ועם הארץ שאינו מדקדק במאכל,
ומנין שהוא כן? דקאמר לעיל לא
יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ,
ומסקי בהלכה שלא יהא רגיל אצלו
ויאכילנו דברים טמאים בימי
טהרתו, מט' קנין ופרישות,
פי' בערך קן, בריש נדה (דף ב')
פרשה וראת היא טמאה והן
טהורות פי' פירשה מן מיטתה.
בפסחים (דף כ"ב) הפורש מן
הערלה כפורש מן הקבר, בברכות
(דף ס"ו) בפרש שדי מלכי' בה
תשלג פי' כשאתה מפרש ומדקדק
אותן אותיות ותיבות יש בכן מלכו'

שמים דהיינו קריאת שמע מלכים
בה, אותו גיהנם מקים מלכי אומות
העולם הוא בה תשלג תלגן, בקדושין
(דף כ"ג) איכא דאמרי גדול הוהן
זה פיר' לשיתה וזה פירש לקיים
פי' עבד גדול היה ומתירא מר
אשרא דאי מתגייר קנה עבד כפנים
בן חורין ותקין דמסיים ולא כלום
הוא, לכך החזיק בו בשעה שהי'
גוסס, והיינו זה פירש למית' זה
פירש במקומו לעבדות, איכא
דאמרי עבד קטן היה והחזיק בו
לאחר מיתה כאנס שאול, בחולין
(דף ל"ח) אלא פשיטא זה פירש
למיתה וזה פירש לחיים. בסוף
פאה (דף י"ח) מי שיש לו ר'
זוזים לא יטול לקט שכחה ופאה
ומעשר עני היו לו ר' חסר דינר
אחד אפילו אלף נותנין לו כאחת
הרי זה יטול, ירושלמי חד תלמיד
מן דרומא היו לו ר' חסר דינר
והוה ר' יליף זבין עמיה חדא לג'
שנין מעשר מסכינין עבדון ביה
תלמידיו עייכא בישא, ומליין ליה,
אתא בעי מזבי עימיה, אמר ליה
ר' אית ליה שיעורא אמר ליה זה
מכת פרושין נגע בו, רמז
לתלמידיו ואעלוניה לקפילי' ופסדוניה
חד קרע חבה עמיה היך מה דהוה
יליף.

פרש, Mist, Excrement, Unflath,
פרש, בכססים (דף ב') כמלא
נפרש כולו טהור, בשבת (דף
קנ"א) וזריתי פרש על פניכם
לאחר ג' ימים כריסו של אדם נבקעת
ונופלת על פניו ואומר לו טול מה
שנתת בי, בחולין (דף קי"ו)
מעמידין בקיבת נכרי ובקיבת שחיטת
נכרי ובכשירה שינקה מן הטרפה
וכ"ש בקיבת טריפה שינקה מן
הכשירה, מאי טעמא דחלב המכונס
בתוך קיבה פירשא בעלמא הוא.
בבכורות (דף ז') עור הבא כנגד
פניו של חמור מותר, מאי טעמא?
פירשא בעלמא הוא פי' כשנולד
החמור יש לו עור דק על פניו כעין
שליא, ולאו שליא הוא ואינו דבוק
כמו בפניו אלא כך הוא נריה בפני
עצמה ופירשא בעלמא הוא, וכן
כמו יש לאדם עור דק כשנולד
ואותו עור אינו לא מהאם ולא
מהולד וטהור הוא משום טומאת
מת, במעילה בגמרא (דף י"ב)
הזבל והפרש שבחצר של הקדש
לא נהנין ולא מועלין פי' הכא כמי
בימא לא מקיימא בהמה בלא פרש
שלא יהא לה מקום פרש בבטנה
ולמעול ביה אמרי לא דמי דהא
לפרשה דפרש מעלמא אתי לה
לבהמה מחמת מאכל, אפילו אויל
הוא לגמרי מגופה אתי אפריכא
כשהחזור ותאכל ולא דמי לנתפס.

פרשה, Abschnitt
פרשה, פרשייתא דכלה כבר
פי' בערך פרשין פרשת העיבור
כבר פרשנו בערך עבר.

פרש, (Siehe אפרש)
פרש, הלכלוך המכל קרב תר'
הלא פרש תקטל ריבה, אם ישכור

לכלה תר' לאתוקף עלך סקא לאפרא, למה היה כפני כלת ועגרתו שמרה כלה, תר' אמר יה לכן (א"ב עיין ערך אפרא).

פרש, Absondern, verbannen

פרש, אקבל פרס אחד יחידים היה לפ', תר' ירושלמי לחוד כל אפרשותא דיהודים נגר לגמא דפ', כל פרס קדש קדשים תר' ירושלמי כל אפרשותא קדש קדשין.

פרשא, Knüttel, Riegel

פרשא, בב"מ (דף פ') דנקיט פרשא מהלכא, במלמד הבקר תר' פרשת מורא, היה את מתרשתו תר' גבר ית פרשתיה.

פרשגן, Abschrift, Inhaltsverzeichniß,

פרשגן, בעזרא פרשגן אגרתא כמו פתשגן.

פרשתבינא, (פרשתיכנא S.

פרשתיכנא, ראה ערך פשתיכנא כי כן גרם בעל הערוך.

פרת, Euphrat

פרת, ביומא (דף י') רקונות עיר א פרת דמיסון, כלא א פרת דבורסיף.

פרת, Mist, Koth

פרת, בחולין (דף י"ח) היכא דלא נאלת הכיון יהא מססמא ליה בפרתא דאפילו כוי לגויס לא מודבן, בזבחים (דף ל"ה) כילך הוא עושה? מוריד הקרביים לאכוס ומדיחן, היכי נעביד כקרביכאו בפרתיהו הקרייכאו לא לפחון, בסנהדרין (דף ס"ו) לנתר הכי דם מי הוא פי' מי חיה לבהמדם ופרא (א"ב תר' ירושלמי בפסוק כפר לעמך ישראל ומן יד נפקין כחיל דמורמין מנו פרתא דעגלתא פי' פרש).

פרת, Nabel

פרת, תר' בבריכי בטנו פרת דכריסיה והוא הטבור.

פרת, Wenig

פרת, נדרים (דף ל"ה) טובא גריר פורתא הטיד, פי' מעט עיין ערך פרתא.

פרתיזמיא, *προθεσμια (ἡμέρα)*, bestimmter Tag,

פרתיזמיא, בפסקא דבחדש השלישי למלך שקידה מטרונה וקנא לה פרותיזמיא, כיון שהגיע פרותיזמיא אמרי הרי השעה שתיכנס מטרוני' לחופה (א"ב פי' בלשון יוני מועד וזמן קבוע).

פרתונאי, Die Vornehmen [1])

פרתוכאי, תרגום הפרתמים

---

1) Der Chaldäer zielt wahrscheinlich hier auf das griechische *πρύτανις*, welches die erste obrigkeitliche Person andeutet, und in der Sprache der Dichter König und Herr bezeichnet. Vielleicht haben die Griechen selbst dieses Wort von den Persern entlehnt.

ואי במריכות, פרשוכא ;
ורבנני מריכתא.

פש, Sich ausschnaufen, ausruhen,
פש, בשבת (דף ה׳) לפוש פטור לכתף חייב, הין לך׳ אמות לפוש חייב לכתף פטור, פי׳ כגון שיגע במשאו ומתכוין לעמוד לפתרוים ולנוח כדי שיסור יגיעו זה חשוב כאילו הניח המשא שעליו, אבל לכתף שכוונתו לתקן המשאוי שעל כתיפו פטור, דכמהלך דמי ולא עקר ולא הניח, בבא קמא (דף ל״א) מאי לאו בעומד לכתף דאורחיה הוא? לא בעומד לפוש.

פש, Zunehmen, sich häufen,
פש, בשבת (דף ל״ב) משפוש פירוש אמתא חד מקטרא להו, פי׳ ענין משל הוא כלומר פעמים רבות תמצא ובאחת יפקד עליה הכל, ויש אומרים וחד מקבצא לכה׳ ועניין אחד הוא (ע״ב תרגום פרו ורבו פשו וסגו).

פשג, Entfliehen,
פשג, דימוס הוא פשגה עיין בערך דמס בשביעי.

פשח, Zerreißen, spalten,
פשח, בפרק ד׳ בשביעית אילן שפשח ובו בריכה, בסוף עוקצין יאחז של תאנה שפשח ומעורה בקליפה, בסוף גמרא דפרק משקין (דף י׳) אמר רבא האי מאן דפשח דקלא אדעתא דקיומא דשקל מחד גיסא פרי אדעתא דדיקלא, כגון דשקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אסיר בבבא בתרא (דף כ״ד) אמר שמואל האי מאן דפשח דקלא אדעתא דדקלא קני, והכי דמי? כגון דשקל מהאי גיסא ומהאי גיסא מחד גיסא אדעתא דדקלא לא קני, פי׳ שאמר הדקל מן הענפים בסוף יבמות (דף ק״ב) נעלה בייחור של תאנה ופשחו פי׳ סדקו ושברו וישסף שמואל את אגג תרגומו ופשח שמואל (לשון מקרא) ויפשחני.

פשט, Ausstrecken, ausbreiten, flach, einfach, פשוט,
פשט, בעירובין (דף י״ו) ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין, בשבת (דף י״ו) כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית, פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, משנה זו בכלים פסילת פרק ב׳ (דף ה׳) ובפרק ט״ו (דף ט״ו) ועל אילו המשכיות קשיא ליה ר׳ נסים ז״ל הא דתניא בספרא בענין שרצים כלי קדש אין לי אלא כלי קדש, מניין לרבות בלי נסר? ת״ל וכל כלי קדש ומניין לרבות אהלין? ודין הוא ומה כלי עץ שטימא פשוטיו וטיהר אוהליו שלא פשוטי כלי עץ מטמאין? ופריק דהכי דשוו למדרסות קאמר כגון המטה והכסא והספסל והקתדרא, שהן פשוטין ומקבלין טומאה, והתם נבכורות בשהקשינו ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא דומיא דשק בענין דמטלטל מלא וריקם פירקנו כהכי הוו למדרסות פי׳ דאלמא מקבלי טומאה מדאורייתא, והתם נמי,

בשבת (דף ס"ו) שאינו כסא המוכות שלו טמאים מדרס ואמרו לעיל סנדל של סיידין טמא מדרס, והא לאו להילוכא עביד? אמר רבי אחא בר רב אויא שכן הסייף מכיתו ברגלו ומטייל בו עד שמגיע לביתו גמרא מינה דכל דעביד להלוכא טמא מדרס, אבל שאר פשוטי כלי עץ דלאו עבידי למדרס, ולא מטלטלי מלא וריקן כלי עץ העשוי לנחת הוא, וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה, דבעינן דומיא דשק, ובשבת (דף קכ"ג) שאינו קנה של אחים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה, ואמרינן עלה בגמרא אמאי פשוטי כלי עץ נינהו וכו' והתם בסוף חומר בקודש בחגיגה (דף כ"ו) לענין שולחן אקשינן כלי עץ העשוי לנחת הוא וכו'? ופרקינן מלמד שמגביהין אותו וכו' ואיתא במנחות (דף צ"ו) דכוותה אמרינן כמו בחגיגה (דף כ"ו) והתם בבא בתרא (דף ס"ו) אמרינן לענין דף של נחתומין שקבעו בכותל, רבי אליעזר מטהר, שהרי פשוטי כלי עץ דרבנן, דאלאו מדאורייתא טהורין, כשלאו פשוטי כלי עץ הרי גוונין, מאי דחזי למדרס מקבל טומאה מדאורייתא, וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה מדאורייתא, אלא אם כן דרכו לטלטל מלא וריקן כדאמרינן, מהוי פשוט כבר פירשנו בערך כף. בכתובות (דף ק"ח) הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל כלומר שאמר לו טול רגלי שאין לו המעות שפסק ליתן לו לשון בני אדם הוא, פיר' אמר אם היית תולה אותו ברגל של עץ איני נותן לך כלום. פי' אחר כאדם מתלוצץ בחברו ומושך לו ברגלו, ואומר לו אפי' שתקח רגלי איני נותן לך.

פשטא, Kleine Münze,
פשטא, בבבא מציעא (דף ע"ו) איכמי אפשיטי דספרא זוזי ליה פיר' מעות קטנות שאינן כפרוטות לאסרום.

פשטינא, (Siehe פשטנא)
פשטינא, עיין ערך פשטנא כי כן גרס בעל הערוך.

פשך, Eine Handbreite, Vier Querfinger
פשך, בסוכה (דף ס') משכן כמה סוי שיתין פושכי, טפח סביב תר' רומיה פושכא סחור סחור.

פשל, Aufhängen, anhängen, einhängen,
פשל, במגילה (דף כ"ט) ואין מפשילין לתוכו חבלים, בפסחי' (דף כ"ו) ובסוף כלאים (דף ל"ד) והלנועין מפשילין במקל, בנזירה (דף כ"ט) לא יפשיל את הקופה לאחוריו, בב"ק (דף כ') היתה קופתו מופשלת לאחוריו, במנחות (דף פ"ו) לאחר שמשלים מלאכתו הפשיל כליו לאחוריו.

פשון, Pison (Eigener Name)
פשון כגמל, במדה כפושה מדך פירשנו בערך כפש.

פשון, Pison [1]) פשון, בבראשית רבה פרשה ט"ז שם האחד פישון שהוא מגדל פשתן רבי אומר שמימיו מהלכין בשופי.

פשון, πισον, Pisum, Erbse, פשון, ירושלמי ריש כלאים, פול פולא ספיר פישונא פיר' נלאה וכי גרומי מין קטנית עיין ערך פול.

פשע, Treulos handeln, unbarmherzig schlagen, פשע, בגיטין (דף ל"ו) ההוא מקרי דרדקי דאסריה רב אחא דהוה פשע בינוקי, ואהדריה רבינ' דלא אשכח דדייק כוותיה, ושכו נמי במכות (דף י"ו) פי' שהיה מכה אותן ביותר.

---

1) Nach der Etymologie des Midrasch, ist der Pischon kein andrer Fluß als der Nil, der durch sein reichliches Erzeigniß des Leins (פשתן) Egypten berühmt machte. פשון wäre nach jener Meinung in פיש(ת)ון vermittelst der Syncope wieder zu finden, oder vom Stammwort פוש sich ausbreiten, vermehren abzuleiten, entweder in Hinsicht seiner Uiberschwemmungsperiode, oder in Anspielung auf die Sage; daß die Wasser des Nils die Kraft besäßen die Egyptierinnen fruchtbar zu machen. Die nähere Beschreibung dieses Flußes in der heiligen Urkunde von seiner Umströmung des Landes Chavila, wo das Gold zu finden ist, mag nicht so sehr jener Meinung wiederstreben. Es scheint uns als ob חוילה das eigentliche Afrika sey, welches seiner Abstammung (von חול: Sand) ein Sandland bedeuten mag (S. 1 Th. S. 169. Anmerk. 1). Wenn uns Diodor die Geschichte des Nils erzählt; so sagt er, daß dieser Fluß ehe er in Egypten tritt, einen sehr ungleichen Lauf hat. Bald schließen ihn seine eigenen Ufer ein, bald tritt er von den Felsen beengt aus seinem Bette und ergießt sich in die libyschen Sandwüsten die ihn eintrinken, bis nichts von ihm übrig bleibt. Das Gold und die Edelsteine finden wir in der Gegend der Stadt Moroe, die Cambyses auf einer Insel bauete, welche einen Arm des Nils bildet. Wenn die Gelehrten glauben daß der Pischon der Phasis, und Chawila das Colchis der Alten sey; so kann diese Behauptung durch kräftige Einwendungen eher, als jene des Midrasch, erschüttert werden.

פשפש Untersuchen

פשפש, בערובין (דף י"ג) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו פי' ימשמש מעיקרא שיהא זהיר מהחטא או אם חטא יפשפש מעשיו ויחזור בתשובה לפני בוראו שיזכה לחיי עד, וימשש לשון מש' ופשפש לשון וכן דיפשפש בגדול הכל.

פשפש, Wanze

פשפש, בנדה (דף כ"ח) תנו רבנן פשפש זה אדמו כרקתו, למבין כתמים שאם הכתם גדול עד פשפש תולה בו ולא יותר דהוא הוי אדמו כרוקתו, ואי הוי הכתם טפי משהוי נותנא שמא טעמו כריחו לענין תרומה, דתנן בפ"ח בתרומות (דף כ"ו) או שטעם טעם פשפש בתוך פיו, הרי זה יפלוט אף על גב דאסור לאבד אוכלי תרומה משום דמאיס, ומנא ידע דטעם פשפש בפיו, משום דטעמו כריחו, ואכתי מנא ידע דטעמו כריחו? לפי שבריה ברוכה לו שכל המוללו מריח בו חם פשפש רמז הוא ויש לו דם הרבה ומצוי במשכבות ובלעז ליסלי (Cimice) ובלשון ישמעאל אלבן.

פשפש, Thür, kleines Thor

פשפש, בפר"ו בשקלים (דף מ') ושני פשפשין היו לו אח' בימינו ואחד בשמאלו, בפר"ק בתמיד נטל את המפתח ופתח את הפשפש פי' שער קטן בתוך שער גדול. בפסקא דעניים סוערים ונהגדם תילים יסודתיו, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער מזרחי ושני פשפשין אחת של אבן ואחת של מרגלים. בגיטין (דף כ"ג) ודלמא דקוונים בפשפש קאי, בזבחים (דף ע"ח) לא דגביהי ניכהו הפשפשין שמונה, מתיבי כל השערים שהיו שם גובהן עשרים ורחבן עשר? הפשפש שאני.

פשפש, (Siehe פספס)

פשפש, ביומא (דף ע"ו) ורמינהי הא דתנן בריש מדות (דף ל"ד) וראשי הפשפשין מבדילין בין קודש לחול, ה"א פסיפסי' פי' שהוו ראשי הקורות יוצאין מן הכותל עד אותו שהיה קודש והיה יודע איזה קודש ואיזה חול, כדי לאכול קדשים בקודש, פי' אחר עניין גמדים ובלעז מרו"לי: עיין ערך פספס.

פשק, (S. דבשק) Sumpf,

פשק, בשבת (דף כ"א) ומפשקי רבי, כן גרס רש"י (ודוק ביומא ד', ו' גרס ואבי פשקי רבי, וכן גרסא עיקר) ובעל הערוך גרס דופשקי עיין שם ושניהם פירשו בצעי מים ובלשון עברי פשק ובלע מענין אחד, פושק שפתיו בלע אמרתו.

פשקצא, Weiblicher Rabe

פשקצא, בב"ב (דף ע"ג) אתא פשקצא ובלעיה לתנינא, פירוש עורב נקיבה.

פשר, Mäßigen, vergleichen, laulich machen, in Gleichgewicht bringen,
פשר, בשבת (דף מ"א): נותן הוא לתוכו או נותן לתוך הכוס כדי להפשירן, הם דפשרין ולא הם דפושרין כבר פירשנו בערך חרש: וטעם הפעל בתלמוד לשוות השואה בין שני הפוכים כמו בין קר וחם וממנו נגזר מלת אפשר בדבר ממוצע הנוטה לזה כמו לזה.

פשר, Zerschmelzen, zerfließen
פשר, בבבא קמא (דף כ"ט) חייב רבי מאיר אפילו בפשרים, בסנהדרין זבן חמרא כי משא לאשקויה מיא, פשר, פי' ושם הטעם ונמס תר' פשר: פשרא אין בו משום אסופי כבר פירשנו בערך סרף. עקולי ופשורי כבר פירשנו בערך עקל.

פשר, Wiederkäuen,
פשר, תרגום מעלה גרה מסקא פשרא.

פשש, Vogel,
פשש, בויקרא רבה אחרי מות פרשה ושרץ, חמא תרין פשושין מתכתשן דא ודא קטלת חדא חברתה אזלת ואייתיא עשבא ויהבת עלה וחייה (נ"א בנוסחאות כתוב צפרין מתכלין).

פשוש, Socke, Sandale,
פשוש, בקלומות דמגלת איכה תמיהני במלתא דליה ברגלוי פשוש (נ"א פשש פסות: בנוסחאות ופי' פשוש בלשון יוני כף רגל, וגם פירשו שולי כסות ובגדים ויש שני משמעות לדברים אלו אחד שברגל לא היה כף, והשני והוא הפתרון שבכת לא יהיה לו כסות).

פשישנא, (Sphen)
פשישנא, בשבת (דף ק"י) לייתי פשישנא ולישטרא פי' עשב שאינו גם אלא רטב (נ"א פשטינא כתוב בנוסחאות).

פשתיכנא, Vorfechter,
פשתיכנא, בנדה (דף כ"ט) דפומבדיתא קאי ליה לאדא דיילא עד תרלים פירוש אדם בעל קומה שמו כך: בנוסחאות דדן כתיב פרשתבינא ויותר נראה כפירוש רש"י שהוא לשון פרסית כמו שכתבנו במקום אחר. *)

פת, Brod,
פת, ביומא (דף י"ט) אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, פי' מי שיש לו פת אינו תאב למאכל כל כך דמי שאין לו לעולם רעב, בב"ק (דף כ"ד) אי בעית אימא לעולם בבהמה ופתיתה פי' פתיתה בתוך המרק, פת עמלה כבר פירשנו בערך יין.

פת, Zwei,
פת, בריש גמרא דסנהדרין (דף ד') פת באפריקי שתים.

---

*) S. Geist und Sprache der Hebräer ꝛc. S. 96. in der Note.

פת, Das Loch (worin sich die Thürangel befindet)

פת, בפרק י"א בכלים (דף י"ג) הפותה שתחת הציר פי' אנקפא בלשון גמרא, והוא כמין כוס קטן של ברזל שתחת הציר וסובב' הדלת עליו ומסתבבת בתוכה ובצירה, כדכתיב הדלת תסוב על צירה, וי"מ כמין מפתח כדכתיב וכפותות לדלתות תר' ומתגלגלים: ומזה הלשון בקראם ערות אשה פת וזה טעם פתהן יערה ישעי' ג', י"ז.

פת, Platz

פת, תר' ברקוע אבן מושבי בפתאה אתקין מושבי.

פתגא, Leinwand, Küttel

פתגא, סדין עשתה ותמכור תר' פתגא עבדא וזבנת. ועל לבושי יפילו גורל תר' ועל פתגי ירמון עדבא (פ"ב פי' בלשון רומיי מין בגד ולבוש).

פתגותא, Patyoos (eine Stadt)

פתגותא, בריש ויקרא רבה פרשה והוא ישקיע הסוסים במרקי יין מפתגותא שהיה יינה מפתה את הגוף.

פתוור Stürzen, herunten werfen

פתוור, תר' בפסוק ויאמרו עברי המלך אשר יתי הפתווריס באוצריה תהומא פי' בלשון יוני הורידו לעומק

פתח, Oeffnen

פתח, בשבת (דף ק"ד) מאמר פתוח ומאמר סתום, פי' יש דבר שאתה ראוי לדרוש, ויש דבר שאין אתה ראוי לדרוש ואתה נכנס? כגון מעשה מרכבה, בכתובות (דף ל"ו) אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי, פי' טענת בתולין תרין אינון טענת דמים וטענת פתח פתוח, יש דמים שהן מועטין באשה ובשבגרה מימעטי טובא, ואיכא דיבשין לגמרי, והאי תנא דקתני הבוגרת אין לה טענת בתולים, לענין דמין קאמרינן, אבל לענין פתח פתוח, אף על פי שבגרה, ראוי הפתח להיות סתום כתקנו ואינו נפתח בבגר כדרך שהדמין נומקין בבגר, לפיכך יש לעולם טענת פתח פתוח וכיון דאית בוגרת דיבשין דמים לגמרי, ואיכא דלא יבשי, אמר רב כגון אלו כותבין לה לילה אחת. בשבת (דף ס"ב) שהיגיל פתחין המביאין לידי גילה, פיר' אותו מקום פתהן יערה שעשו פתחיהן כיער פיר' אותו מקום מלא שיער כיער מלא עצים. (ראה ערך פת השלישי ומה שכתבנו שם). בשבת (דף מ"ח) מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין פי' כשכותבין חלוק חדש לכנסו בית הצואר שלו סתום ולא תפור והוא תופר שמא יספר וכורך עליו קוש וגוללו, וכיון שאינו תפור בחלוק ועשוי ערלאי מותר לטלטלו בשבת, ולהתיר בית הצואר, אבל לא פותחין. בעירובין (דף כ"ט) עוג מלך הבשן פתחו במלואו פי' בשמת עוג אם פתח

כמלאו ורוצה להוציאו ממנו מטהר
שאר פתחי הבית, ואם לאו כל
הפתחין מטמאין, במכות (דף
כ"ה) והיינו דתנן בפרק ה' בשקלים
(דף ס') פתחיה על הקנים
ולמה נקרא שמו פתחיה שפותח
דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון
כולהו סנהדרין נמי ע' לשון ידעי
וכולי, עד דהוה בייל לישני,
כדאמרינן עין הוכר גבות בריפין
והיינו דכתיב מרדכי בלשן,
בב"מ (דף ל"ב) פתוח תפתח
אין לי אלא לעני עירך וכו'. בפרק
ב' בכלאים (דף כ"ד) ג' תלמים
של פתח פי' מלשון פתוח תפתח.

פתח, Verzierung (über der Thüre) Sopra Porta
פתח, בפרק י"ד באהילות (דף
ל"ד) והעטרות והפיתוחין
מביאין את הטומאה בפותח טפח פי'
ציורים.

פתיחה, Eingang
פתיחה, בב"ק (דף קי"ב)
שליחא דרבנן מהימן כבי תרי, הני
מילי לשמתא אבל לפתיחא לא,
מאי טעמא? ממונא קא מחסר
ליה, פי' דבעי למיהב לספרא פשיטי
ולממונא בעינן תרי סהדי, ולכך
נקראת פתיחא דהיא כתובין עלה
בתחילה, ואחר כך השמתא דהיא
אקדמתא, והיא יותר חמורה ממנה
ואחר כך אדרכתא, הרשאה למיפרע
מנכסיה [illegible]ורין אדרכתא בכל שירצו
במקומו.

פתחת, Schloss
פתחת, בב"ב (דף נ"ט) זה
עושה לו פותחת וזה עושה לו
פותחת, פי' בעל הבור ובעל
הבית עושין מסגר כל אחד לעצמו
על פי הבור, וכל אחד מפתח
מסגר שלו בידו, ולא יוכל לפתוח
את הבור עד שיתקבצו שניהם ויפתחו.

פתיא, Eimer, Kürbis, Urne
פתיא, בפסחים (דף פ"ח)
ובמגלה (דף י"ג) אמר ליה עביא
סבא ואמרי לה פתיא אוכמא פי'
כוס טפיה כדאמרינן שחור לא יגפא
שחורה, שמא יבא הכן טפיה, ואמאי
קרי ליה פתיא אוכמא? משום שהוא
קדר ושחור והפתיא היא קדירה,
כדתנן כאלה שבקדירה והוא דלי
כלומר עב שחור כמין מגל, ואחר
נקרא פתיא ורבים פתיותא,
כדאמרינן בע"ז (דף ל') אמר רב
פפי הני פתיותא דבי מכסי
כיון דלא בלעי טובא מהכשן במים
ואינו קושה. בגיטין (דף פ"ט)
לאגרונם ליתי פתיא דמיכוני פי'
לחולי שנקרא גומא ליתי דלי מלא
ציר של דגים.

פתיא, Kind
פתיא, בסנהדרין (דף ק"י).
ובבראשית רבה פרשת פ"ח ואדא
בפתאים אילו השבטים אמר רבי
לוי בערביא קורין ליונקא פתיא.
פ"א פנטי (Infante) והוא
לשון לעז.

פתי, Breitkopf
פתי, בברכות (דף נ"ו) פרושא

את הקשר ואת הטומא ואתפתויי
כרבא, אומר כרוך דיין הלשם פי'
מי שאין ראשו מגולגל אלא דקבה
אלא דקב ארוך תר' פתאי ארעך
(א"ב פי' בלשון יוני פעל הדורם
ודארך ועעם הוהה שהרבא נכתשה
כאלו אינה אלא שכתש ונקרא בן
דרך הלולה כי היא דרוסה ונכתשת)
ראה ערך פת הרביעי וערך פלטיא.

פתך, Mischen
פתך, בשבועות (דף ד') איתמר
דשמעה ליה לר' עקיבא בפתוך.
בריש נגעים (דף ק"ו) הפתוך
שבשלג כיין המוזג בשלג. בפסחים
(דף ס"ב) דפתיכי טולים,
בגדלאים רבה פרשת י' כמל הקדוש
כרוך הוא ב' פקעיות אחד של שא
ואחד של שלג ופתכן זה בזה
פי' עירבן (א"ב פי' בלשון יוני
פעל המכפל והסערב, תר' בפסוק
המשל ופתר עמו ופתיכין אותו
ומים).

פתבא, Bündel, Büschel
פתכא, בבבא מציעא (דף ל'.)
כהוא גברא דהוה דרי פתכא
דאופי, פי' חבילה של קריות שלדק'.

פתכה, (חמרי פתכיתא S.)
פתכה, קומרי פתכיותא
עיין בע"ך קמר.

פתכמר, Priesterschleyer [1])
פתכמר, במוס עלואות תר'
במן מקפין פתכומרין, ועושה

---

1) Was die Bedeutung des Wortes פתכמר seyn möge, gehört zu den Räthseln, daß noch durch keine Etymologie gehörig gelöst wurde. Der Chaldäer braucht es dreimahl im Propheten Ezechiel (13, 18, 21. u. 16, 16.) wo der Text, gewisse zum abgöttischen Gebrauche verwendete Decken, errathen läßt. Wenn man uns eine kleine Corektur des befraglichen Wortes erlaubt — sie bestünde in der Verwandlung des ת in ם — so wäre die Lösung gewonnen. Es hieße dann in der ersten Stelle: ועבדין פם כומרין על ריש כל קומה „Jene welche den Priesterschleyer auf das Haupt jedes Standbildes verfertigen." Dieses kann sich auf die Isis beziehen deren Priester μελαγοφοροι: Schwarztragende hießen, weil sie bey feyerlichen Umgängen zur Ehre dieser Göttinn einen schwarzen, glänzenden Schleyer trugen (Apulei. L. X.) כמר heißt auch schwarz und in dieser Beziehung כומר Priester. Die Statue der Isis ward zuweilen mit einem Schleyer überworfen, wie die bekannte Inschrift ihres Bildes zu Sais beweist: noch hat kein Sterblicher den Schleyer aufgehoben,

הם. הפסוק תרגום ועבדן פתכומרין (ס"א יש מפרשים פה של כומרין והם לקוש שהלה לגמים).

פתכר, (Siehe Anmerk. 1.) פתכר, וקלל במלכו ח"י פתכרים וטעותיה. סכום מלכם תר' סבות פתכר יכו גגן. גלפניה והגנוניה במלכם.

פתל, Drehen. spinnen, פתילה Faden, Schnur, Docht, Seil, פתל, שבת (דף כ') לא בפתילת האידן, עיין בערך עמר, עשכו

---

der mich bedeckt. Die zweite Stelle: ואפסק ית פסכומריכון „ich zerreiße euern Priesterschleyer." Die dritte endlich zeigt deutlich für unsre Vermuthung ונסבת מלבושיך ועבידת ליך במן מהפין כסבומרין: Du nahmst von deinen Gewändern, und verfertigtest daraus Priesterschleyer, die Statuen zu bedecken. במה ist hier offenbar synonym mit קומה. Einen Beweis für unsre Meinung giebt der Chaldäer in der Übersetzung von חמן Sonnenstatue (3 M. 26. 30, Ezech. 6, 4, 7.) mit הניםנסיא Schleyer; weil sowohl Isis (Mond) als Osiris (Sonne) mit verhüllendem Schleyer vorgestellt wurden. Zur Vertheidigung dieser neuen Lesart kann uns das folgende Schlagwort פתכר dienen. Kimchi zu Amos (5, 26). führt in dieser und in den Stellen (Jes. 8, 22. Zeph. 1, 5.) wo im Chaldäer פתכר vorkommt, die Leseart פתכמר an. Wir sehen hieraus daß die Orthographie zweifelhaft und verschieden war. Indessen würden wir, da statt פתכר besser פתכמר gelesen wird, und nicht von einem Gewande, sondern von einem Götzen selbst die Rede ist, das Wort unverändert lassen. Die Stelle in Amos lautet nach der entsprechendesten Übersetzung: Ihr truget das Zelt eures Molochs u. s. w. Bey dem Chaldäer h. e. Ihr truget das Zelt eures פתכומר. Wir haben nur zu ergründen, in wie fern unter פתכומר, der Moloch verstanden werden könnte. Der Dienst des Molochs bestand, nach der Behauptung mehrerer Gelehrten, daß man die Kinder zwischen zwey, einander gegenüber brennenden Feuern durchgehen ließ. Diese abgöttische Handlung mag wohl das Wort selbst andeuten; denn פם heißt nach rabbini-

גדיל ופתילתו מתוכו פי' בערך שעטנז. ושם (דף ק"ו) מה לי לבטל פתילה, מה לי לבטל סממנים, פי' ביטול פתילה של צמר שמשליכין בפיהם של מקוויני שריפה (עיין סנהדרין דף נ"ב ע"א) ביטול סממנים דהוא במשכן. בב"ק (דף כ"א) כי קאמר רבי חייא בפתילה דאספסתא, פי' קשירה של אספסתא שהיא ארוכה כפתילה וכי אכה שקלתה נמי פשע דידע כי אכלא בהמה מה שבחוץ וגוררת מה שבפנים לחוץ, משום הכי כי אכלה בחוץ פטורה.

פתל, Sich entspinnen ereignen, פתל, מדרש בראשית רבה פרשה ע"א נפתולי פותליה לא דידי הוויין ? פי'. בלשון יוני הולדה וסרע. אם פי' המוסיף ופי' רש"י עיקר שהוא לשון פ ת ל כערך פקדים והוא שנה תלגול כמו שתרגמו וטעמו שהזדמנות שבא יעקב לבית לבן לא היתה רק בעבור רחל.

פתום, Python, πυθον [1]) פתום, בעל אוב זה פיתום עיין בערך אוב.

פתום, Pithom [2]) פתום, בסוטה (דף י"א) את פיתום ואת רעמסס, פיתום שמה, ולמה נקרא שמה רעמסס שראשון ראשון מתמוטט ואיד אמר רעמסס שמה, ולמה נקרא שמה פיתום שראשון ראשון פי תהום בולעו.

---

scher Angabe zwei und כמר: Hitze Flamme (S. Jarchi zu Berach. 40, 2, Schlagw. (בשולי כמרא) daher auch כמר im Arabischen Mond bedeutet. פתכמר würde also in diesem Betrachte den Zweifachumflammten ausdrücken, ein Wort welches den Götzen sowohl als die Beschaffenheit seines Dienstes bezeichnet.

1) Die Schlange von deren Erlegung Apollo, Python, die Gegend Pytho, und die Priesterin Pythia, genannt wurden. (S. אוב).

2) Pithom soll die Stadt Pythumos seyn welche Herodot (I. 2.) erwähnt. Brocard (Descript. terrae sanctae) sagt daß Pithom und Raemses, fünf Meilen oberhalb des Ortes, wo sich der Nil theilt, und jenseit dieses Flußes gelegen hatten. Marsham hält Pithom und Pelusium für einerlei. Der Talmud hält Pithom und Raemses für eine Stadt, und eine Benennung immer als Bezeichnung der Andern.

פתין, (ראש Giebels)
פתין, בפרק י"א בנגעים (דף מ"ג) ראש דפתין, פי' אותה האבן או אותו העץ שחופה מלך מערב, כדרך שלו לכך שורה כדרך של חברו גם אותו האבן, או אותו העץ ראש, ואותן אבנים ועצים שבכדרך זה במערב אחד ובכדרך אחר במזרח אחד, שמו פתין.

פתק, Schrift, Aufschrift, Buch,
פתק, בסנהדרין (דף ק"א) יצא ירבעם מירושלם יצא מפתקא של ירושל' יצא מן הכתב הכתוב לצדיקין לעתיד לבוא שיהיו וישבו בירושלם כדכתיב כל הכתוב לחיים בירושלם. בסוטה (דף י"ג) מיכן לנשים צדקניות שלא היו בפתקה של חוס פי' בגזירה של חוס שנכתבה שעלה מילדי בנים. ירושלמי בפרק קמא בסנהדרין דבר תקנה עשה משה בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא פקוד כל בכור זכר מבני ישראל אמר אי זה שבט מקבל עליו ליתן חמשת שקלים לגולגלת, מה עשה נטל כ"ב אלף פתקין ורע"ג וכתב עליהן לוי, ורע"ג כתב עליהן ה' שקלים, והטילן לקלפי, אמר להן בואו וטלו פתקיכון כל שעלה בידו לוי, אמר לו כבר פדאך בן לוי, וכל שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו והם לשנה ומן השמים היא מתיב תני לקבריאל הגע עצמך שעל כולן לוי? א"ל מעשה נס היה ומסורגין עלו (א"ב פי' בלשון רומיי כתב קטן כתוב בקלף, פר' בספר ויחקו בפיתקא יתרשמון).

פתק, Bersten, ablassen
פתק, בשבת (דף מ') פותקין מים לגנה מערב שבת, בתמורה (דף כ') פותקין לגנה וכן שהורין בגיטין (דף ע') ובע"ז (דף י"ז) פתקיה כתב פרסי, ביבמות (דף ק') פתקה לוי במתניתא, בחולין (דף ס') דפתקי נכבי פי' שמשליכין הבהמה מן הגדר ולחוץ, כמו שקל קלא פתק ביה גירא.

פתק, Pause
פתק, תר' בפסוק וטעמים כדת ונוס מפקדי שמיה פסקא.

פתר, Tisch
פתוראה, Wechsler
פתר, פתורא פתוראה כבר פי' בערך קללרות, פתורא דיינים עיין בערך יוכים, בחולין (דף כ"א) יוחנא פתוראה פיר' יוחנא שולחני (א"ב פר' ועשית שלחן ותרגומו פתור').

פתר, Schwarzer Mantel,
פתר, בנדה (דף ב') הא בגלימי הא בפתורי פי' גלימי סומקי פתורי בגדים מלובשין שאין לובשין תדיר לוכמי פי' אמר פתורי בגדים מלובשים השחורים ולא גלימי.

פתר, Auslegen
פתר, בפ' אמרון בכתובו' (דף ק"ו) א"ל אפתריתון ביה כולי האי (א"ב לשון מקרא וזה ופותר אין אותו.

פתרן, Magerkeit, Schwindsucht, פתרן, ובשרי כחש משמן תר' ובישרי פתרן מלמהוי פטים. וישלח רזון בנפשם תר' וגדר פתרנותא בנפשהון, השמנ' היא אם רזה תר' ירושלמי אפתרין (א"נ מכאן ראיה שדעת בעל הערוך היא שהת' הנקרא היום של יונתן בן עוזיאל על התורה, הוא תרגום ירושלמי ופי' מלה זו בלשון יוני הוא' רזון ואבדון).

פתשגן, (Siehe פרשגן) פתשגן אוריתא הדא, תרגום משנה התורה הזאת, והוא כמו פתשגן כתב הדת ופי' נוסחא כי הכתב הנכתב בשם המלך ונחתם על פיו נשלח ביד אחשתרכים, והנו נוסחתו ושניהם דבור אחד.

פתשגר, Der Zweite, פתשגר, תרגום משנה למלך אחשורוש פתשגר דמלכא.

צ

צא (יצא), Herausgehen, צא, בקדושין (דף כ"ב) תנו רבנן ויצא מעמך הוא ובניו עמו, אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו נמכרין, מכאן שרבו חייב במזונות בניו, ואם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו, אם הוא נמכר אשתו נמכרת, מכאן שנתחייב במזונות אשתו, והריבא וכו' ומנין שהוצאה של שבת נקראת מלאכה ? שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש.

צאן ברזל, Eisernes Schaf (eiserne Kuh), צאן ברזל, ביבמות (דף ס"ז) הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל, אלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה, ואלו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתו לו, אם הותירו הותירו לו, פי' כגון בר ישראל שנתן לחברו ק' צאן בק' דינר, וכל הוולדות והצמר והחלב יהיו חולקין למחצה לשליש ולרביע עד ג' שנים הן חסר הן יתר, ואם מתו המקבל זה הצאן חייב באחריותן אסור דהוא אגר נטר לי, פי' אחר צאן ברזל כל נדוניא שמכנסת אשה לבעלה ושמה אותו בדמים עליו קיבל אחריותו ונקרא צאן ברזל ואפי' כלה חייב לשלם, בבבא מציעא (דף ע') אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית, אבל מקבלין צאן ברזל מן עובדי כוכבים בב"ק (דף פ"ח) אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צאן ברזל.

צאדי, Sich winden, צאדין, בע"ז (דף ל') חזיה לההיא חויא דכוס קא צאדין,

ואתי להדיא, פי׳ היה ממשמש ובא (נ״א צר כתוב בנוסחאות) רש״י פי׳ מבקע במים ובא.

צארי, Winden

צארי, בע״ז (דף ל׳) פש ליה חמרא בכובא צאריה בפרכקי (נ״א וצרורהי כתוב בנוסחאות) במכות (דף ל״ז) האי מאי דצאריה בגלימיה לא עבד ולא מידי כמאן דשרי דמי, פי׳ שהיפה טליתו ארוכה מאד וקיפל הכנף וחברו שם בו ציצית לא עשה כלום, מאי טעמא? אף על גב דצייריה שקשרו כמאן דשרי דמי, וחשיב כמאן דהוי הציצית באמצע הכנף, והוא צריך להניחו בסוף הכנף כמלא קשר גודל, ותנן כמו כל חמתות הצרורות שקרעו כשוליא רמון אף על גב דצררן טהורות, דחשיב כמאן דשריין, חוץ משל ערביים, שהן צוררין אותן לכתחילה כשהוא חדש, ואין מתירין אותו, ואות הא׳ שבאמצע תעלה כמו צאן מן הכה ואלפים כולם שארית כל שרית ישראל (נ״א לשון מקרא צרור כספו).

צב, Wollen, verlangen

צביון, (Wille) Gestalt, Zierde,

צב, בראש השנה (דף י״א) ובחולין (דף ס׳) כל מעשה בראשית לקומתן נבראו, לצביונן נבראו פי׳ לקומתן גדולים מלאים ולא קטנים שצריכין לגדל לדעתן נבראו ולא בדעת התינוקות, לצביונן נבראו לאותם בצורה ביפיותן שנאמר וכל צבאם ופי׳ לצביונן, פ״א כל מה שעתיד להיות לאחר זמן נברא עמו, וכשנבראת בין בהמה בין אדם הראש נברא תחלה, וכשנברא הראש היו הקרנים בראש ואח׳ כך נבראו הפרסות, היינו לקומתן, לצביונן הקדוש ברוך הוא שאל להן רצונכם שאברא אתכם, ולא אביתם לעלות תרגום ולא צביתין, ורצונו תמימי דרך תר׳ ירושלמי ולצבי שלימין דתמימין באורחתהון, בסוף גמרא דכתובות (דף קי״א) ונתתי צבי בארץ חיים, ארץ שצביוני בה מתיה חיים, ודלמא הכי קאמר, מייתינא עליך מלכא דצליל כצביא. בצבאות או באילות השדה אמר להן הקדוש ברוך הוא אם אתם משמרים את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאים או כאילות השדה.

צב, Fett, Geifer

צב, בחולין (דף קכ״ז) כנוגע בציב היוצא ממנו פי׳ השומן היוצא מן העור, וי״א הם הפשיט העור ונשאר עליו כזית בשר ונגע אדם בציר, שהוא כמים היוצא מבשר נבלה טמא.

צב, Wagen, Sänfte

צב, והביאו בניך בקלן תרגום וייתון ית בניך בצביין, והצב גלחם שעלתה תרגום ומלכתא יתבת בציביא.

צב, Faden

צב, אלו לציבין ולשמות ואלו

לאספריטין ציבין ציבין של עצות (א"ב פי' קוצים דקים וכן קוצים).

צב, (Cibus) Gewürz, Kraut, Holz, Stroh, צב, אבל שדא ביה ציבי ליה לן בה עיין בערך חרש (א"ב לא פירש מימרא זו של בבא מציעא דף כ"ט בערך חרש, וגם היה רפוי לפרשה, ואולי פירשה שם ונשמט מהמעתיקים שלנו) פי' כגון הדס והיאה, רש"י פי' כל דבר שנותנין לתוך המשקה או עשבים או תבלין או עקרי בשמים קרי ציביא ע"כ והוא כעין בלשון רומי Cibus שהוא שם כולל לכל דבר הנאכל מאדם או בהמה. בתענית (דף כ"ג) כי אסא דרא ציבי אחד בכתפיה וגלימא אחד בכתפיה, בחולין (דף ק"ה) האי דשדי מיא מפומא דחצבא משום ציבייתא הוא וכו' (א"ב פי' קסמין וקש).

צבחר, Ein wenig, ein Bischen, צבחר, הלא עוד מעט מזער תר' הלא עוד זעיר צבחר: בבראשית רבה פרשה ע"א הלך צבחר וקם לי'.

צבע, (S. אפא u. ברדלים) צבע, צבוע זה אפא, עיין בערך אפא, בבראשית רבה פרשה ז' ר' הונא בשם רבי מתניה הצבוע זה מטיפה של לובן הוא יש בי שס"ה מיני צבועין כמנין ימות החמה: ראה ערך אפא וערך ברדלס.

צבע, Den Finger aufheben Loosen צבע, ביומא (דף כ"ב) ובתמיד (דף כ"ט) בזמן שהם שוין, הממונה אומר להן הצביעו, מהו הוציאו אצבעותיכם למנין. ירושל' מהו הצביעו? הוציאו אצבעותיכ' וכן היה הדבר מקיפין הכהנים ועומדין כמין כוכליאר, והגדול אומר כחשוב ס' או ע', היה אומר חשבון יותר משהיו הכהנים, והממונה בא ואחר כך נוטל מצנפת מראשו של אחד מהן, ויודעין שממנו הפיים מתחיל, והממונה לא ידע החשבון עדיין, ואחר שנטל המצנפת מודיעין לו החשבון, והוא אומר להן הוציאו אצבעותיכם ומונה והולך כל האצבעות אבל לא הגופין, שאסור למנות את ישראל ובמקום שמשלים החשבון הוא הזוכה (א"ב תרגום הפיל פור הצבע פיסא אולי מענין זה).

צבע, Färben benetzen, beicheln, צבע, בפרק אחרון דערלה (דף פ"ב) בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק, בפרק ז' בשביעית (דף מ"ט) ממין הצבעין הפיקי סטי ותולה, בסוף מגילה (דף כ"ד) אף מי שהיו ידיו צבועות אסטים לא ישא את כפיו, וטבלתם בדם תרגו' ירושלמי ותצבעון בדמא וכן וטבל הכהן אצבעו, בסוטה (דף כ"ב) אלא מן

הצבועין הדומין לפרושין כלומר
לובשין שחורין לפנים:

צבע, (בית צבע Siehe)
צבע, בכל הכלים פרק כ"ה בכלים
(דף כ"ג) כלי הקודש אין להם
אחוריים ותוך ואין להן בית הצביעה
עיין בערך בית צבע,

צבועים, Zeboim
(Name eines Berges)
צבועים, בסוף חלה (דף ע"ח)
ובריש בכורים (דף פ"ד) אנשי
הר צבועים הביאו ביכוריהם
קודם לעצרת פי' מקום.

צבר, Aufhäufen
Haufe, Versammlung, צבור,
צבר, ביומא (דף כ"ב) צבר
את הקטרת על גבי גחלים, בתמיד
(דף כ"ז) צבר את הגחלים על
גבי הרצפה, בעירובין (דף נ"ג)
ציבור בגדולה ושליח ציבור
בקטנה יוצאין ידי חובתן (א"ב לשון
מקרא זה שני צבורים).

צבר, Ausschütten
צבר, ולא ישפך עליה סוללה
תרגום ולא יצבר עלה מוליתא.

צבת, Bereiten, anschaffen
צבת, בריש סוכה (דף י"ז)
חזייה דקליש ליה עלמא טובא אמר
ליה צביתו ליה זוודתא, בנדה
(דף ל"ו) אזל בר אבימא אמר לה
לדביתהו צבית לי זוודתא פירוש
הכיני לי הצריכים, בחולין (דף
פ') בעינא דאצבית לחמא
לאלהיכו.

צבת, Garbe, Bund

צבת, בעירובין (דף נ"ח) מכאן
צבתין או כרוכות, במכות (דף
ע"א) לא יעשה אדם כריכות,
אבל מכין צבתין פי' כמו שול
תשולו לה מן הצבתים.

צבת, Zange
צבת, בסנהדרין (דף פ"ב) פותחין
את פיו בצבת שלא בטובתו,
בכתובות (דף ע"ו) ושקיל ליה
בצבתא וקלייה בנורא, בגיטין
(דף כ"ו) מייתיכן צבתא ושקליכן
לדרקון וקטליכן ליה, בפ' י' מאמרות
(דף י"א) ובפסחים (דף כ"ד)
רבי יהודה אומר אף הצבת
בצבת עשויה, פי' כלי שאוחזין
בו כל כלי מתכות הסמין, מלקחים
תרגומו צבתא.

צבת, Binden, vereinigen, sich verbinden,
צבת, בברכות (דף ו') ובשבת
(דף ל') כי זה כל האדם כל
העולם כולו לא נברא אלא לצוות
לזה, בסוכה (דף כ"ב) אורחא
רקיקא וצביין בסימא, בפסחים
(דף פ"ט) אפילו שבולת דלצבתא,
בבבא קמא (דף ט') הכא צבתא
דקרא קא גריס, בב"ב (דף ס')
אימא בברתא מלטבתא ברתא דאימא
לא מלטבתא פי' מסכרת,
יש ספרים שכתוב בהם לצוות! בו
אלו ג' צבתים אקרוכים קרובי
ענין הם.

צבתא, Halm, Stroh
צבתא, בשבת (דף ק"מ) לא
ניבדק איניש צבתא (כיביותא)

אסופא דכוורתא משום דמחי
כמשמרת, בחולין (דף ס"ו) לא
לישתי איניש שיכרא בצנתא
באורתא דלמא פריש מינה לצנתא
וכו' פי' מוך קש וכדומה לו בסוף
גמרא דעבודה (דף ע"ה) הכי
קלאה דדיקולי דקיטי בקבלי דלרי
סריקן דצנתא וביחנא מייטינן
וי"א לוף של דקל וכדומה לו.

צד, Seite,
צדד, zur Seite seyn, beseitigen, zu Recht legen
צד, ביומא (דף ל"ז) דמצדד
אצדודי, פי' לא ילך תלמיד
בצד רבו שהוא כנגדו ממש שהעושה
כן הרי זה בור, גם המהלך אחרי
רבו הוא גם דוה, אלא דמצדד
אצדודי מקצתו כנגדו ומקצתו
לאחריו, ושם (דף כ"ה) כשהוא
מזה למעלה מצדד ידו למטה,
פי' נותן כף היד למטה ואצבעותיו
כלפי למעלה ומזה, והדזאה עולה
למעלה מן הכפרת כנגד הכפרת
מבחוץ לכפרת חוזר ונופל למטה
בקרקע, וכשהוא מזה למטה מצדד
ידו למעלה, כלומר כף היד למעלה
ואצבעותיו למטה, ומזה כנגד עביו
של כפרת שהיא מלמטה והיא טפחה,
כדאמרן ארון תשעה וכפרת טפח
והטיפה יורדת ונופלת בקרקע מבחוץ
לארון כנגדו, בשבת (דף ק"ב)
אמר שמואל המצדד את האבן
פי' שמיישב אותו במקום הראוי לו
תמצא בצדודי ועפרא פירי'
דרך הבנאין ביסוד מצדדין
האבנים על העפר ומיישבין אותן.
במגילה (דף כ"ו) ובב"מ (דף
ס"ג) צד אחד ברבית אוכא ביניייהו,
פי' אם מקיף הבלוטה ב' דינרין
(בגמרא) וכיולא בו הרי זו רבית
גמורה מב' צדדין; גבי מלוה וגבי
לוה, ושכיר' שנריס, אבל העושה
שדהו מכר על מנאי גבי לוקח הוי
רבית, דאי מייתי ליה זוזי מהדר
ליה בעל כרקיס, אבל גבי מוכר
לא הוי רבית, דאי בעי לא מהדר
ליה לעולם ולא אתי לידי רבית,
ואפילו למהדר ליה לא הוי רבית,
אלא כשיחזיר וכן מוכח מהשתא
שיחזיר, דשמא לא יחזיר לעולם
רבית על מנת להחזיר, פי' כשיביא
לו מעותיו יחזיר מה שאכל מן
הפירות, רבי יהודה מתיר ותנא
קמא אסור, בקדושין (דף ע"ד)
ווקמה בנת שלש שנים ויום אחד
ואפילו כרבי שמעון בן יוחי? אם כן
מצדה תנרה בפי' ר"ח אם כן
מצמדה תנרה כלומר ממקום
קיומה דיווגה משם שבירתה שבמלא
ממנה עלמה פירוכם: (ורש"י פי'
משונתו מוכנת לצידון).

צד, Fangen, nachstellen,
צדנייתא, Trauermahl,
צד, בשבת (דף קל"ו) אם לא
הביא נריס דרב קימי איתיליד ליה
ינוקא, ושנו תלתין יומין שכיב,
יתיב קא מאביל עליה, אמר ליה
אבוה צודניתא קא בעת למיכל,
במ"ק (דף כ') מר עוקבא שכיב
ליה בר חמוה סבר למיתב עליה ז'

וג' יום, על אתא רב כהנא אשכחיה אמר ליה צודנייתא קא בעית. בתוספות דרן כתיב (בשבת) צוורוניתא ופי' רש"י מטעמים שאוכלין את האכל. בעירובין (דף כ"ר) ובע"ז (דף י"ט) מאי לא יחרך רמיה צידו? לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי, כלומר תלמיד הלומד ברמיות, שלומד ואינו חוזר ללימודו, ורב ששת אמר צייד הרמאי יחרך, כלומר האי לא יחרך באמיה? וכי לא יאריך? כלומר ודאי יחרך, ישתמר בידו שלומד ברמאות שאומר לרבו איני רוצה ללמוד עוד ואינו עושה כן אלא שרוצה לחזור לתלמודו, פ"א לא יחרך רמיה צידו כלומר אם יחריך בכפי העוף רמיים צידו יעופו ממנו, כך דברי תורה אם לא יחזיק בהם בטוב יעופו ממנו, לא יחיה ולא יאריך ימים, בויקרא רבה אמור אל הכהנים ולקחתם לכם אתליד הבוא ליסטאה ואיחבש, ובכי ימוק אמיך צדיכון ומבשיכון בפילקי, בראש השנה (דף כ"ג) אם צודה לאם צוקחין בידם מקלות פי' אורב להם אדם, כמו ואשר לא צדה ומוחדים ממנו צוקחין בידם מקלות, בויקרא רבה בריש ויהי ביום השמיני וצדי לי מן בטורייא.

צד, Sich mengen, verkehrt werden

צד, בכל תושיה יתגלע, תרגומו וכל מולבאב' מצטדי, וכל אויל יתגלע תרגומו וכל דשטי מצטדי כצדו עליהם מבלי איש (א"ב ותרגום תמו ונהו צדיא ורקניא).

צדרא, Augenschminke

צדדא, ותשם בפוך עיניה תרגומו וכחלת בצדידא, תרגין בפוך אבניך תרגומו כבית בצדידא.

צדיא, Nachteule

צדיא, תר' ירושלמי ואת הכוס ואת הינשוף ואת התנשמת וית קפופא וית שלינונא מן ימא וית צדיא.

צדון, Sidon (berühmte Handelstadt)

צידון, בפרק ד' נבלים (דף ס') שלי קוסים ובליוזנים, פי' בערך קסם, בחולין (דף ס') צדונים יקראו לחרמון שרין, תנא חרמון ושניר שניהרים של ארץ ישראל הם, מלמד שכל אחד מאומות העולם הלך ובנה כרך גדול לעצמו והעלה לו שם על שם ארץ ישראל מרוב חביבות.

צדע, Schläfe

צדע, צדעא, ובת צדעא כבר פירשנו בערך בת צדעא (א"ב תר' והיתד ברקתו ומחתא בסילא בצדעיה).

צדק, Tugendhaft fromm, unkräftig, unfähig, מוצדק

צדק, בשבת (דף קי"ג) צדיק כפיך צדיק פשוט, פי' צדיק שאינו עניו ויש צדיק עניו, פ"א כפוף בעולם הזה פשוט וגדול לעולם

הבא, ביומא (דף ל"ח) צדיק מעלמו, פי' כשנזכר צדיק מתברך הוא לעצמו, כדכתיב זכר צדיק לברכה כשנזכר רשע אחד מתקללין כל הרשעים, שנאמר ושם רשעים ירקב, בראש השנה (דף ד') ובפסחים (דף ח') סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה בה לעולם הבא, הרי זה צדיק גמור, כך קבלנו מר' משה הדרשן צדיק גמור פי' צדקה חשובה היא, אף על פי שהזכיר שיחיו בניו וזוכה לחיי עד, צדקה תרומם גוי, בב"ב (דף ט"ו) ובילמדנו בריש כי תשא ענין צדקה בירושלמי בפרק קמא בפיאה (דף ל"ב) ובסוף פיאה בריש גמרא דחלק בסנהדרין, תנא דבי אליהו צדיקים שעתיד הקב"ה להחיות שוב אין חוזרין לעפרן שנאמר והיה הנשאר בציון וגו' ואותן אלף שנים שעתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו, עושה להן כנפים כנשרין ושטן על המים בימים, שנאמר על כן לא נירא בהמיר ארץ וגו'. ושמא תאמר יש להן צער? תלמוד לומר וקווי השם יחליפו כח וגו' כל צדיקי' שנאמר בסדום צדיקים כתיב, עיין בערך זקן; עבדא דבן מוצדק לעבדו כבר פירשנו בערך טהר.

צדוק, Zadok (Siehe ביתסין) צדוק וביתוס, כבר פירשנו בערך ביתסין.

צדר, Trödler

צדרא, (Siehe זרד)

צדר, בב"מ (דף נ"ט) אמר רב פפא בצדרויא אבל שאני תשמישיה דיקירי עליה לא, ושם אמר רב פפא בצדרוי דיהבי איניש ד' לק', פי' צדרוי מוכרי בגדים של בעלי בתים מכהנס להוסיף להם ד' אמות לק' שירויחו אותם, במ"ק (דף כ"ז) ובכתובות (דף ח') והאידנא נהוג עלמא אפילו בצדרא בת זוזא (א"ב בתוספתא כתוב צרדא פי' בגד עב).

צה, Durst

צה, תר' צמאה לך נפשי צהית לך נפשי, תר' לקראת צמא לאפי צהיא.

צהב, Glänzen wie Gold

צהב, בחולין (דף כ"ב) ובספרא בפרשת ואם מן העוף, תחלת הציהוב בזה ובזה פסול, פירוש ציהוב כדכתיב ושער צהוב והוא קרוב לגוון הזהב, בפרק ב' במדות (דף ל"ח) מפני שנחשתן מצהיב פי' מאיר ומבהיק בפרק ג' בנגעים (דף ל"ח) הכתמין מטמאין בב' שבועות ובב' סימנין בשער לבן ובשער צהוב דק, ובריש הפרק (דף ל"ח) צהבו פניו של יוסף הבבלי, במכות (דף ס"ח) שחק רבי טרפון צהבו פניו של רבי יהודה, בחולין (דף ז') רבינך סעוד אצלי? אמר לו הן, צהבו פניו של רבי, בפסחים (דף קי"ב) צהבו פניו של רב ספרא בנדרים (דף מ"ט) אמר רבי טרפון היום פניך צהובים בכתובות (דף ק"ג) פניו צהובין סימן יפה לו, פניו ירוקין סימן רע לו.

צהב, Gefühl erregen,
צהב, במ"ק (דף כ"ד) היוצא בטעם רבים מצהיבין עליו, פי' מרגישין ומצטערין.

צהב, Zürnen, feindselig seyn,
צהב, בסנהדרין (דף ק"ב) משל לב' כלבים שהיו בעדר אחד, והיו צוהבין זה לזה, בוקרא רבה בצו בענין שלמים אמרין ליה מגירסא כדו אתא צהובין, בילמדנו ויהי ברד אש וברד צהובין זה לזה כיון שבא זמן מלחמה של מצרים, עשה הקדוש ברוך הוא שלום ביניהם וכעסתה צרתה תרגומו ומצהבא לה.

צהל, Wiehern,
צהל, בסוטה (דף מ"ב) אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסי', פי' צעקת הסוסים נקרא צהל, כדכתיב מקול מצהלות אביריו, ואביריו הן הסוסים היפים, כדכתיב שעטת פרסות אביריו מדהרו' דהרות אביריו ובלשון ישמעאל צהל אצהיל.

צהר, Licht, Glanz, rein, lauter,
צהר, בביצה (דף י"ד) הויים דהוה קליף צהריה, פי' מקום שנקלף מגופו דמתחזי שהיום נקלף ליהריה כמו צהר, בקדושין (דף ל"ג) אמר להו לא צהריתי פי' לא כמברדה שמועה כצהרים לכן לא קיימא לן כרבי ישעיה דאמ' עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וזה לא זרע חרצן.

צוה, Geboth, Befehl
צוה, בירושלמי בפרק דיני ממונות בשלשה נגמרא זה בורר לו, מנין שאם אמר גוי לישראל לעבור על אחת מכל מצות שבתורה חוץ מאלילים וגלוי עריות ושפיכות דמים יעבור ואל יהרג? הדא דתימא ביניו לבין עצמו, אבל ברבים אפילו על מצוה קלה אל ישמע לו כגון פפוס ולוליאנוס שנתנו להם מים בכלי זכוכית צבועה ולא קבלו מהן, אמר לא נתכוונו מעשדתיהון אלא מגבי ארנונין.

צוה, Vertrocknen, ausdörren
צוה, בפסחים (דף כ"ו) וכל דקאים בד' אמות ולא עבדו ליה כבי צווי, בפסחים (דף קי"א) אזל חבקיה לדקלא פקע גברא וצווא דיקלא, בב"ב (דף כ"ד) גרן קבועה בשלמא מקמיה ומדלעי אזל יתיב בליביה ומצוי ליה פי' שורף ומייבש לקלוקיתו.

צוח, Schreyen, rufen, nennen
צוח, בערובין (דף ס') אמר לי' אביי זיל עריב לשו ותני דלא מצווחת על בני מדרשא, בעבודה (דף ע"ד) אמר ליה רבי חייא לרב קום זיל ותני דקא מצווחת עלי בני מדרשא אמר הייט דאמרי לי חבירי תאי דקא מצווחת לי על בני מדרשא (ס"נ לשון מקרא מראש הרים יצוחו).

צוי, Schmutzig,
צוי, בחולין (דף קל"ה) מלובן ולא צוי, כדי לעשות ממנו בגד קטן, בבכורות (דף כ"ט) ואין לוקחין ממנו צמר שלובן

וצוי פירש לבן מילוס ענין צואה.

צואר, Hals, Kehle, צואר, בחולין (דף י"ט) כל העורף כשר למליקה, וכל הצואר כשר לשחיטה, במכות (דף פ"ט) תנו רבנן ידו על ראשו ולא ידו על הצואר, ידו על ראשו ולא ידו על גביו, ידו על ראשו ולא ידו על החזה, וצריכא, אי אשמעינן כתב רחמנא צואר משום דלא שוי לגבי ראשו אבל גביים דשוו להדי ראשו וכולי, פירוש הצואר היינו הגרון.

צורן, Haufe, Heer, צורן, בקדושין (דף ק') ומפיק מינן צורני פי' גדודיות חילות (מלשון צבר).

צוות, (Siehe צבת) צוות, אלא לצוות לזה, עיין ערך צבת בפרש.

צח, Ausdrücken, צח, בשבת (דף קמ"ד) לפי שאי אפשר בלא ציחצוחי שמן, בעבודה (דף ל"ה) לפי שאי אפשר לה בלא ציחצוחי חלב פי' לשון סחיטה המה. בויקרא רבה וכי ימוך והשביע בצחצחות נפשך בשעה שנפשך מצוחצחת לצאת אני מיישבה.

צח, Reinigen, putzen, צח, בר"ה (דף כ"ח) אבא שאול אומר מים ויין מותר כדי לצחצחו, בבבא מציעא (דף פ"ח) מאימתי גמר מלאכתן, ריש לקיש אמר משיצחצחן במים, בנידה (דף ט') מפני שצריך לצחצחו, בנדה (דף כ"ה) בודקין אותן בשמן ששמן רך ומצחצחו (א"ב תרגום מרקו הרמחים צחצחו מורנייתא ענין זה חד).

צחן, Gestank, Moder, צחן, וזרמת סוסים זרמתם תרגומו, וצחנת סוסוותא צחנתיהון בפסקא דדברי ירמיהו אדם אוכל צחנה פי' סרחון מלשון ותעל צחנתו.

צחן, Fischlacke, marinierte Fische, צחן, בנדרים (דף נ"א) הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ומורייס, בפרק י' בתרומות (דף כ"ס) רבי יהודה מתיר בצחנה שאינו אלא ליטול את הזוהמא, פירו' צחנה דגים קטנים כנושים ואם מעיט בצל של תרומה בתוכן, משליך את הבצלים והדגים מותרין, ובלבד שיהא בצל בצורתו ולא נתערב עם הדגים, בסוכה (דף כ') האי צחנתא דבב נהרא שריא. בעבודה (דף מ') ההיא ארבא דצחנתא דאתאי לסכרא.

צחר, Weiß, צחר, בברכות (דף ל"א) לא אריך ולא גוץ לא אוכם ולא צחור פי' לבן כמו צמר צחר.

צטם, (Siehe אסטמה) צטם, שיבה בעמוד השחר כצטמא לפרזלא פירוש בערך אסטמא.

צטר, (סטר Siehe)

צטר, תר' ירושלמי ופתח התיבה בצדה תשים ותרעא דתיבותא בצטרא תשוי כמו סטרא.

ציון, Zeichen, Mahl

ציון, בריש שקלים (דף ב') ומציינין על הקברות, ובריש מועד קטן (דף כ') פי' מלשון ובנה אצלו ציון, כרם רבעי מציינין אותו בקוזזות אדמה עיין בערך כרם, בברכות (דף ח') אוהב ה' שערי ציון אוהבי ה' שערים המצויינים בהלכה מכל בתי כנסיו' ומדרשות, בעירובין (דף נ"ד) הציבי לך ציונים עשו ציונים לתורה, מאי משמע דהאי ציון לישנא דסימנא הוא? דכתיב, וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון, רבי אליעזר אמר מהכא ומודע לבינה תקרא וכו' בפסקא ויהי ביום כלות משה צב מצויינות צב מטובסות פי' מטובסות מצויירות.

צייץ, Jauchzen

צייץ, הם דקדשין ולא הם דפגרין וכו' אבל צייץ לית לן בה, עיין בערך פרש, בריש פסקא דדברי ירמיהו צהלי קולך צייצי בקליך, בבראשית רבה פרשה ס"ו אם מלאתם אם תינוקות מצייצין בקולם, ס"א מצפצפים בקולם בנדה (דף מ"ב) שמעתיה דצייץ בין השמשות.

צייתור, (צתר Siehe)

צייתור, במגילת איכה הין בריה לרשע אמר ליה אספסינוס מן קומי הדין צייתורא את קיים על רגליך

(פ"ב בנוסחאות כתוב צומרא פי' בלשון יוני חסר כח).

צל, Rein, lauter,

צל, בשבת (דף כ"א) הוה מהדר מר אמשחא דזיתא, אמר האי דציל נהוריה טפי, (וגם דף ס"ח) כי היכי דציל האי משחא לציל חמריה דהלכיא בר הלכיסא, בשבת (דף ק"ט) אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולים לתוך המשמרת בשבת וכו' בפסחים (דף ק"ח) עד י"ו הוה ציל לאהדורי, בבבא מציעא (דף מ') בבעל הבית עסיקינן דניחא ליה בצילא, בעבודה (דף ב"ח) הנהו מיא דצילי מיניה, בשבת (דף קל"ט) נותנים מים על גבי שמרים בשביל שיצלו, ביבמות (דף קי"ג) דעתא צילתא הוא: (פ"ב פי' זך ודבר שאינו עכור).

צל, Braten,

צל, בפסחים (דף מ"א) איכא ביניהו צלי קדרה פיר' שצלאו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה.

צל, Schatten,

צל, בפסחים (דף כ') מאי על מעלות השמש? עד שעה ששמש רץ ומיצל, פי' עד חצי היום שעושה השמש צל לעצמו מתחתיו, בילמדנו בריש כי תשא ישוב הצל עשר מעלות מרודך בלאדן היה למוד לאכול בו' שעות ויישן עד ט', כיון שחזר גלגל חמה בימי חזקיהו עמד ומלא שמרות ובולי.

צל, Neigen,

צל, בברכות (דף ל"ד) חזינא להו לאביי ורבא כי מצלי על אפייהו

דמצלו אצלויי פור' לא היו עסין פניהם בהדיא בקרקע אלא מטין על הצד (א"ב תר' לא תטה משפט לא תצלי דינא).

צל, Beten, צל, בסוטה (דף כ"ב) בתולה צילונית פי' מראה עודה קטנה שעומדת יומם ולילה להתפלל (א"ב תר' תפלה צלותא ובדניאל מצלא ומודא).

צל, Verfinstern, בזבחים (דף קי"ג) ובשבת (דף כ"ו) ובברכות למה נקרא שמה מצולה? שכל מתי עולם נצטללו שם, ורבי יוחנן אמר למה נקרא שמה שנער? שכל מתי עולם ננערו לשם, בב"ק (דף צ"א) צללת במים אדירים והעלית חרס בידך, צללו כעופרת.

צל, (Eine Feigenart), צל, ירושלמי דשבת פרק כלל גדול אכן צלין למוקין פירש המפרש מין תאנים).

צלא, Haut, Fell, צלא, בנדרים (דף כ"ו) מאי דרגש? ערסא דגדא, רב מתליתא בר סברא שמיה, דהוה שכיב בשוקא דצלעי, מאי דרגש? ערסא דצלא פי' צלא הוא עור כסוי וקשור בקבלים על הסלבנות ומסורגות סלבנות המטה בקבלים אלו והעור בתוכם, וכיון שמעמידין אותה ישכון על גבי העור, בבבא בתרא (דף כ') ארבעי לצלא וארבעי לצללא פי' משל משל לו רב אבדא לרבינא, מה אתה מקפיד על רוכא ליטול. משמע השדה להרבות לך נכסים, צלא הוא כפועל ששוכר שכירות ועומד בערב ושמש ואוכל ארבע ככרות, ובעל הבית שישן בצל ואינו עומד בשמש ובערב אינו אוכל אלא ד' ככרות, שלכך דייך במה שיש לך מאוב השדה זו לרוכא, פי' אחר, כי היכי דצריכי לאושכף עשיר שבוא צלא ד' ככרות למזונותיו ואכשי ביתו כך צריכין ד' לצללא לאושכף עני, משל אמר לו, כלומר מעשה זה בר מילתא אינו אלא משום ועשית הישר והטוב, וכיון דזה רוכא עני הוא אף על פי כן אינו יכול לחיות בלא שדה שאם לא יקח עכשיו שדה זו יפסיד מעותיו ואין לו במה להתפרנס משום הכי לא יכלת לסלוקי דאין לך ועשית הישר והטוב גדול מזה דתשביק ליה למזבן.

צלב, Hängen, צלב, תר' תלוי צלב.

צלבחא, Aal, צלבחא, בע"ז (דף ל"ט) כך סימני עוברי דגים מאי ניהו? צלבחא פי' שהוא דג טמא וכך קורין אותו בלשון ישמעאל, והוא דג דק אריך עגול דומה כנחש וכשבא אדם לתופשו מחליק בידו ונופל ואין לו תפיסה עד שיצפרדו בחול ונקרא בלעז אנגווילה (Anguilla) (א"ב בנוסחאות דידן כתוב דהוא דמי לצלופחא).

צלהב, Glänzen, leuchten, צלהב, שער צהוב תר' ירושלמי

שיער מצלהב, ונער ביעקב כשא
להבה, תרגומו ואדליק ביעקב
כאישתא דמצלהבא, וכלהבה
תלהט הרים, תרגומו וכיקדלהובית'
דמצלהבא כעין נחושת קלל
תרגומו כעין נחש מצלהב).

צלח, Gelingen, beglücken

צלח, בשבת (דף ע"ס) כי היכי
דליצלח לבניה פי' לא ניחא ליה
דתיפוק נשמה דכל כמה דאית ביה
נשמה עפי מצלח לבניה, שלבנו
מתעלה יפה ויהא לבנו יפה ובריא
כי או מצליח.

צלח, Spalten, theilen

צלחתא Kopfschmerz, Hemicranie

צלח, בשבת (דף כ') עטרן כל
שהוא למאי חזי? לצלחתא, בגטין
(דף ס"ט) לצלחתא ליתי תרנגולא
ברא וכו', פי' נערא דנקיט בחד
גיסא דרישיה ושמו בלשון ערבי
צלחתא. פי' אחר מי שיש לו כאב
באמצע ראשו כמו ויבקע עלי
עולם תרגומו וצלח, בשבת (דף
קכ"ט) שואל צלחו תנקתא
דגא, בבבא מציעא (דף ע"ט)
בגמ' והבריקה כצלחיה לליבים
וכזנבים.

צלחית, Flasche

צלחית, בסוף ע"ז (דף ע"ב)
נטל משפך ומדד לתוך צלוחיתו
בשבת (דף ס"ב) צלוחית של פלייטון
צפחת תרגומו צלוחיתא.

צליבא (Ein gewisser Baum)

צליבא, בשבת (דף כ"א)
וצלצוליבא דמי, פי' בתאנות
אילן פרק יש' בשקומיט ועושה
גרעינין ועושין מהן שמן ומין סמיכין
וכל מי שיש בו צנה הרבה שותה
משמנו ושמו בלשון ערבי אלכרוע,
ושמנו קורין דהן כרוע.

צלם, Bild

צלם, בבבא מציעא (דף ס')
רבה שרא לצלומי גירי פי' לצייר
החצים למידק לדין, פי' לחבט ולמשך
במקלות בגדים שעושין ענבה כדי
להראות דק, ולצלומי דיקולי,
פי' לצייר סלי נסרים דערבא בציפקי
אסיר דמתחזי כחדתי, בילמדנו
ואתה תלוה כבוד חכמים ינחלו,
זה דוד ושלמה שבנו בית המקדש
וכסילי' מרים קלון, אלו אומות
העולם שהחריבוהו והקדוש ברוך
הוא עושה לשון קלון דאמר מה כתוב
ס' בעיר צלמם תבזה, למה בעיר?
המשל אומר מקום שהלסטים מקפח
שם הוא נתלה.

צלמות, Todesschatten

צלמות, בילמדנו בסוף כי תשא
כל ימות החול הרשעים נדונין ובשבת
אינן נדונין, ובשהסדרין שלמים
מלאך ששמו דומה הממונה על
הנשמות בא ונוטל נשמתן, הה"ד
ארץ עיפתה כמו אופל צלמות
ולא סדרים, מהו צלמות? צאו
למות שכבר שלמו סדרים.

צלמים, Salmon (Ortsname)

צלמים, בפרק ד' בכלאים (דף
כ"ח) בבבא בתרא (דף פ"ג) מעשה
בצלמים באחד שנטע את כרמו
ביבמות (דף קכ"ב) מעשה בצלמון

באחד שאמר אני פלוני בן איש פלוני פי' שם מקום (א"נ בכלם כתוב צלמון).

צלמונית, Einsam allein, צלמונים, מדרש בראשית רבה פרשה והקול נשמע דן נכנס בצלמוניתו פי' באחדותו סול (Sol) בלשון רומי בדד, ומונס (μονας) בלשון יוני אחדות.

צלע, (Siehe אפתא) צלע, חכא הוא יליע הוא הצלע הוא פתא כבר מפורשים בערך אפתא.

צלע, (Siehe צלא) צלע, מסכת נדרים (דף כ"ו) דהוה שכיב בשוקא דצלעי ואמר ליה מאי דרגא? ערסא דצלא פירש רש"י מוכרי עורות וצלעא כמו צלא.

צלף, (Siehe מצלף) צלף, לא למעלה ולא למטה אלא המצליף כבר פירשנו בערך מצליף ובערך כנר ובערך צד, ידוע כשהיא למעלה תרגומו יצליף בקורנסא.

צלף, Kapperstrauch. צלף, בשבת (דף ק"י) וכל משקין לאפוקי מאי? לאתויי מי צלפי בוסר, במגילה (דף כ"ה) ג' עזין הן ישראל באומות וכו' וי"א אף צלף באילנות, בשבת (דף ל') עתידין אילני סרק שבא"י מוציאין פירות וכו' עד נפק אשכח ליה צלף בבבא בתרא (דף כ"ח) אכלה ג' פירות בג' ימים כגון הצלף, אכלה ג' פירות ביום אחד כגון צלף סוף הזקה פי' צלף יש בו קפריסין ועלין ואביונות, ואף על גב דאביונות אינן עיקר פירא, הכי נמי כפרי תמר' הן שגודלין תחת הזקה, צלף מתעשר תמרות אביונות וקפריסין עיין בערך אביונות, פי' צלף הוא בלשה והוא פרחא והוא שם האילן ובלשון ישמעאל אלכבר ובלשון קפר"ס, תמרו' הן לולבי צלפא ובשבן דכין נקראין איזי ואוכלין אותן והן עקר העץ שעושה הפרי ועליו, ועל העלין אומר בורא פרי האדמה, שהן יוצאין מן השרשה, ואביונות שהן יוצאין מהן הן עקר הפרי, ומברכין עליו בורא פרי העץ, וגם על הקפרס שהוא אומר אביונות כמו מברכין בורא פרי העץ, שהוא שומר הפרי וקר"א צלא דפרחא, ועוד נקרא' אין אביונו' בוטיתא.

צלפחא, (Siehe צלבחא) צלפסא, עיין ערך צלבחא כי כן גרס בעל הערוך.

צלצל, Schellen, Becken [1] Kastagnetten. צלצל, בשקלים (דף י"ח) בן ארזא על הצלצל, בתמיד (דף כ"ט) מיריחו היו שומעין קול הצלצל, בערכין (דף י"ג) והצלצל לבד (גמרא) מנהני

---

1) wie bey unsrer Janitscharenmusik.

מילי? אמר רב אסי דאמר קרא ואסף במצלתים משמיע מצלתים תרי הוו כיון דחדא עבידתא הוו דענך וגברא חד עביד בהו קרי לה חד, פי' צלצל שני גלילי נחשת ומכין זה את זה וקורין אותן צימ"בלי (Cimbalo) ועוד קורין פלוסט"רי (Plaustro).

צלצול, Schattendach
צלצול, בבבא בתרא (דף ע"ה) עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, שנאמר התמלא בסוכות עורו, לא זכה לסוכה עושין לו צלצל שנאמר ובצלצל דגים ראשו כלומר צל מעל ראשו, לא זכה לצלצל עושין לו קמיע פירוש דבר הנקשר ותלוי בצואר שנאמר ותקשרנו לגרגרתיך.

צלצל, Gürtel
צלצל, בשבת (דף ס"ג) ותחת חגורה ניקפה, מקום שהיו חוגרות בצלצל, נעשה נקפים, ושם (דף ק"ס) הא למה זה דומה? לאורג צלצול קטן שני קוטין ברחב ג' בתי נירין, בעירובין (דף ק"ג) ובזבחים (דף י"ט) אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא לא שנו אלא גמי, אבל צלצול קטן הוא יתור בגדים בפסחים (דף כ"ו) צלצול קטן ואפילו שבכה קטנה, בסוף מנחות (דף ק"ט) הלבישו באונקלי וחגרו בצלצול, בבראשית רבה פרשת כ' ויעשו להם חגורות חגורי חגורות בצלצלין קולסין סנבין פירוש אזור.

צלק, Spalten
צלק, בברכות (דף כ"ז) עד דאצטליק רישיה פי' נבקעה, כלומר נבקעו לשנים תר' ויבקע וצלח, בחולין (דף קכ"ד) האי דצלקיה מצלק הכא דעבדיה גסטרא.

צלקת, Narbe
צלקת, בפרק ט' בנגעים (דף מ"ג) חדו וקיו אף על פי שמקומה צלקת נידונין כעור הבשר, בכתובות (דף ע"ה) נשכו כלב ונעשה מקומו צלקת הרי זה מום פי' משנתרפא המכה וקרם עליה עור, ולא נשאר אלא רושם המכה בלבד, שהוא צלקת, כדאמרינן בתורת כהנים יכול עד שיעשה צלקת תלמוד לומר שחין הא כיצד? נתרפא ולא נתרפא מכלל שצלקת נתרפא ממש, פירוש נעשה מקומו שוה לבנה, בנדה אמר מר בר רב אשי נעשה מקומו צלקת.

צם, Wachsen lassen
צם, ועשתה את צפרניה תרגום ירושלמי ותצמי ית טופרנהא (א"ב גם זה יעיד שדעת בעל הערוך הוא כי התרגום המתיחס אל יונתן הוא תר' ירושלמי) אולי צ"ל ותצמח.

צם, Fasten. sich versammeln
צם, בויקרא רבה אמר אל הכהנים סמך לפרשת לעולם ה' דברך לא את קמי גבר צאים נשקא ובתעניתא פי' צם: גם מזה המאמר בראש פי' רבי יוסף קמחי שיקר

אלא צום לשון תענית כי אם לשון אסיפה וקיבוץ מלשון צומת הגידין דא"כ למה הכפיל הלשון צאים בשקא ובתעניתא? ומזה הלשון מרדכי ואסתר וכל המצומתין לכן פירוש המחוברים והנאספים באגודה (עיין שם בויקרא רבה פרשת כ"ח, והמאמר שהביא הערוך פה לא מצאתי שם).

צמד, Binden, verbinden, anheften, צמד, בברכות (דף כ"ג) אצטמיד אלביה דרב כהנא, פיר' נתקשר השבר שנשבר כלומר עלתה לה ארוכה, בבבא בתרא (דף כ"ז) שבר את הצמד לא שבר את הבקר, פי' הצמד, העול שצומד הבקר למושכו, במגלת איכה גדר דרכי בקיי ספרא דמגדלא הוה צמיד צייח קיכדולי בערובת וסליק לירושלם כלומר היה מטיב את הנרות (א"ב בתוספתא דידן כתוב והוא ספרא דמגדלא הוה מסדרא קנדליה) ולכשברת לא השבתם תרגומו ולאבירא לא צמדתון.

צמח, Blase, Schuppe, צמח, בב"ק (דף פ"ג) עלו בו צמחים מחמת המכה חייב, בסנהדרין (דף ק') נפקו ליה צמחי באפיה, בחולין (דף מ"ח) העלת צמחים קושטין לה, פיר' אבעבועות פי' פיאכו בועי, בע"ז (דף נ"ט) חזי דהות ביה צמחי פי' קשקשים קטנים).

צמח, Wachsen,

צמח, בהבפקין פרק י' בנגעים (דף מ"ב) הצומח מגיל מיד שער לבן דק, בויקרא רבה עד מצמוחיא דיומא (א"ב לשון מקרא זה ושער צמח).

צמח, Kleinköpfig צמם, בבכורות (דף מ"ד) הצימח והגליסם, איזהו הצימח? שאזניו קטנות, צימם שאזניו דומות לספוג פי' גדולות מקונבות כיסוד הבא אף הצימע מאן בעי צימע ושמתם גריס קוויא פי' שאזניו תלויות לו למטה.

צמיא, (Eine gewisse Frucht) צמייא, ירושלמי דמעשרות פרקא קמא מציבכר צמייא קייטא פירש המפרש מין פרי.

צמל, (Siehe כחל) צמל, פגה כמל וצמל כבר פירשנו בערך כמל.

צמם, (Siehe צמח) צמם, צמע פירשנו למעלה במקום

צמצם, Zusammendrücken, צמצם, בריש מגלת איכה גם מגבוה יראו מגבוה של עולם במיירא אמר לא בעי אלא מצמצמא יתי ומעבד לי מה דעבד לסבי וגלא האמינו מלכי ארץ, בסנהדרין (דף ע"ו) כונס מנא לן? אמר שמואל דאמר קרא או באיבה לרבות את המצמצם (א"ב פי' דוחק ומכבש).

צמצם, Zusammenziehen, vereinen, צמצם, ביבמות (דף כ') סבר לה כרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם, בבכורות (דף י"ז)

הבן רחל שלא ביכרה וילדה ב' זכרים ויצאו ב' ראשיהן כאחת, רבי יוסי הגלילי אמר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה', (גמרא) רבי יוסי הגלילי שמעינן ליה דאמר אפשר לצמצם, ביבמות (דף מ"ו) פרשו ליה וצמצמו ליה, בסוטה (דף מ"ה) מאי טעמא דרבי אליעזר? קא סבר אפשר לצמצם פי' שוה בכוון שאינן.

צמצם, Verschleyern, Sich bedecken, צמצם, בפסקא דשוש אשיש כיון שעמדו ישראל על הר סיני מצמצמין עצמן ככלה, פותחין אחת וקומצין אחת פי' מקשטין, בבראשית רבה בסוף פרשת מ"ו וצמצמה פניה ורא׳ה שפחתה והיא לא ראתה, במשלא הכה אני הגבר למטרונה שכעס עליה המלך נטרדה חוץ לפלטין מה עשת כלבה וצמצמה את פניה ועמדה לה אחורי העמוד פירוש כסתה, (ותקח הצעיף ותתכס ת"י ונסיבת רדידא ואצטמצת בה).

צמק, Eintrocknen, צמק, בשבת (דף ל"ח) מצטמק ויפה לו אסור, ושם (דף ל"א) הוציא בגרוגרת לאכילה וצימקה בגילה (דף כ"ו) היה אוכל בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צימוקין, בחולין (דף כ"ה) כל שצימקה ריאה שלה, בבראשית רבה פרשת כ"ו כל אשר בארץ יגוע יצמוק פי' יבש.

צמר, Baumwolle, צמר, בסטבריך פ"ו בכלאים (דף ל"ט) רבי מאיר אמר אף צמר גפן אסור ואינו מקדש פירוש מוך ובלעז בנגל"י: (Bambagia).

צַמָּר, Wollhändler, צמר, בסוף עירובין (דף ק"א) רבי יוסי אומר שוק של צמרים היה, בפרק תשעה ועשרים בכלים (דף כ"ו) סוס מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית טמאים.

צמרא, Hitze, Fieber, צמרא, בפסחים (דף כ"ה) משום דאכתי לא פרח צימרא מינה פי' עדיין החמות בה והיא מחמם הכלים, בב"ק (דף ס') רבי אדא אמר דצמרא לטורי פירוש חממא חמומי שלא נשף בשפתיו אלא פער פיו ונשף מן הגרון דהיינו רוח חם לפיכך אינו דומה לזורה ורוח מסייעתו פ"א שלא היה מלבה בכל כחו אלא מנשם על גבי סעור ולשונו סרוס, ובע"ז (דף כ"ט) האי אשתא צמירתא כמכה של אש דמיא.

צמרתא, Blasenstein, צמרתא, בבבא מציעא (דף פ"ד) קביל עליה שית בצמירתא פי' אבן שבמקום זכרות ואינו יכול להטיל מים אלא בצער, ועל כן בעידנא דעייל רבי לבית הכסא להטיל מים היה זועק, בגיטין (דף ס"ט) לצמרתא ליתי תלתא כטופייתא טשאק וכולי עד ועיין בקומרתא דכפתא מיניה דמצליא לכולהו צימרי, פי' אותו אבן

שעולה ממנו כשיטרפא אם ישחוק
אותו יפה יועיל שיצמח ממנו לכל
מיני אבן שבגוף, וי"א לכל מיני
קדחת וכן מפור' לצמרא ברא
קדחת שגורף אותו מבחוץ, לצמרא
גוא קדחת שגורף אותו מבפנים.

צמרא, Fieber, Schmerz, Schreck,
צמרא, בחולין (דף כ"ח) אף על
פי דשדיו וקיימי, צמרא בעלמא
הוא דנקיטא להו, פירו' כאב, בנדה
(דף ס"ג) וכמין צמרמורות
ליחוש אותה וי"מ סמרמורות
מן סמר ספחדך בשרי לבי מחקר
מתרגמי' לבי סמרמר.

צמת, Zusammenziehen, vertrocknen, vereinen,
צמת, בחולין (דף ע"ז) וכן שניטל
צומת הגידים (גמרא) ממקום
שצומתין עד מקום שמתפצלין,
פי' מקום שמתכווצין חד אמר
מיצמת צמתי ליה, עיין בערך
אומצא, פי' מצמת צמתי
ליה גומרי לקטיבה ומייבשא ליה
לדמא בגויה ואפיר, וחד אמר משבי
שייבי ליה גומרי לקטיבה ומייבן ליה
לדמיה וגריה, אלמא כל מיצמת
מייבושי הוא, בב"ק (דף פ"ה)
צמתה ידו וסופה לחזור פי' כגון
צמתו גבור חיי והוא כגון צמקה
שאינו יכול לעשות בה מלאכה ואילו
בא לטובתו פותחתו ברמים וסופה
לחזור, ביבמות (דף קכ"א) היכא
דליכא מכה מיצמת צמתי,
בגיטין (דף מ"ב) היכי דמי דלא
בליה קרנא כגון שסכבו על ידו
ולצמתה ידו וסופה לחזור, בשבת
(דף ק"ט) מי שנגפה ידו או רגלו
צומת' ביין ואינו חושש, בפסחים
(דף מ') רבי יוסי אומר שורה
בחומץ וחומץ צומתן פסלה. למים
בעתורא מרפיא, במגלת איכה רבתי
בגוים ואצטמותכין לבורא
ואלקת בעי ולא הוה לן דכיחן לך
ואת בעי קמר ואצטמיתכין ולא
הוי לן דכיחן לך ויסבינן לך מיכה
בסנהדרין (דף ק"י) ההוא יומא דשוו
מצטמתין קמיה ואשקיתיה חמרא
(פי' בכוספאות שלנו כמוס טוב
דסבה מלילבא לך ואשקתיה חמרא),
ובבראשית רבה פרשה כ"ג ועד דהומים
מצמתוכין הוא משכה עיגולא
ומסלך ביה, בויקרא רבה אמור אל
הכהנים פי' מה יתרון ובפסקא
דעומ' ושאף במים קילה ממוצ' של
סיחון ועוג משה וכל המצומתין
לו וכו' בילמדנו ואת יהודה שלח
לצמתך שהוא מצמתן לבתי
כנסיות ומחזון דברי תורה בצמאה,
בירושלמי בפרק אחרון בפיאה ויהיו
כ"ג עד דהוא מצמת לן הוא
מסבן פי' ענין יובש הדוק וחבור.

צן, Kalt, kühl,
צן, בפרק חמשה בדמאי (דף י"ו)
הלקח מן הנחתום מעשר מן החמה
על הצוננת ומן הצוננת על
החמה, בב"ב (דף ע"ד) הרג את
הזכר וצינן את הנקיבה פי' מלשון
צונת שלג בקציר.

צנא, Korb,
צנא, בבבא מציעא (דף כ"ה)

הא צנונה וכיסנא הא צ נ נ א ופירי, בנדרים (דף מ"ט) רבי שמעון שקל צנא אכתפיה ואמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעלה, פי' היה מוליכה לבית המדרש ויושב עליה ומתכבד ממנה שאינו יושב על גבי קרקע, והוא כלי שדרך לשום שם פירות: (טנא בקילוף הידוע).

צני, Kleine Palme, צני, בברכות (דף ל"א) משום כשרא עד צ י נ י י ת א דנבל, בב"מ (דף כ"ד) ההוא דיו דשקל גברא ושדייה בצ ו נ י ת א רבי בר מרין בסנהדרין (דף כ"ו) ותרגמה צינייתא דנבל, בערובין (דף י"ט) אמר רבה בר מרי בדבי רבן יוחנן בן זכאי שתי תמרות יש בגי בן הנם ועולה עשן מביניהן וזו היא ששנינו בסוכה (דף כ"ט) צ י נ י הר הברזל כשרות וזו היא פתחה של גיהנם, בערובין (דף ס"ג) רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי חזייה להוא גברא דקא קטר חמריה ב צ נ י י ת א בשבתא וכו' פי' היה קושר חמורו ב ד ק ל, בב"ב (דף ס"ט) קני לך דקלין ותאלין הוצין ו צ י נ י ן פירוש ד ק ל י ן תמרים גבוהין ת א ל י ן שאר אילנות גדולים ה ו צ י ן שאר אילנות קטנים, צינין דקליה קטנים.

צנם, Stein, Fels, צנם, בפסחים (דף מ"ו) ראויות לכותשן כאשר יד בצ ו נ מ א והולין, בב"ב (דף י"ח) הכא במאי עסקינן ב צ ו נ מ א ושם (דף פ"ט) תנו רבנן אין עושין משקלות לא בשל עץ וכולי עד אבל הוא עושה של זכוכית ושל צונמא, פי' אבן חזקה וקשה מאד, בנדה בגמרא (דף ח') אי זו היא בתולה. כאלה בה מרא אין זו בתולת קרקע, צ ו נ מ א הרי א בתולה קרקע.

צנם, Trocken, hart, צנם, בברכות (דף ל"ט) פת ה צ ו נ מ א בקערה, מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, פי' פרורה פתיתין בקערה ודבק עליה, פירוש אחר צ ו נ מ א יבשה ואינו יכול לאוכלה אלא בקערה במקפה.

צנון, Rettig, צ נ ו ן, בפרק קמא בכלאים (דף כ"ב) הטומן לפת ו צ נ ו נ ו ת, בשבת (דף כ"ד) ולא בשמן צ נ ו נ ו ת, בפרק ד' במכשירין (דף ס"ו) צ נ ו ן שבמערה כדה מדיחתו והוא טהור פי' צ נ ו ן בנים שבמערה ובלישנא דרבנן שמו פ ו ג ל א ובלשון ישמעאל שמו פ ו ג ל ובלעז ארמוראשא (Armoracea [1])

צנן, Zinne, Spitze, mager, dürr, צנן, בילמדנו גבי תגא צנן ומדשה ומגדל גד צנן שהיא צנה קדשה שהקדוש ברוך הוא עתיד לקדשה לעתיד לבוא, מגדל גד

---

1) Eine Art wilden Rettigs.

שמש הקדוש ברוך הוא יוצא ומגדר
משתיהן של אומות העולם, צינוכין
דקיקין תרגום ירושלמי צנומות
דקות (א"ב בנוסחאות שלנו תרגום
ירושלמי כלן לקין).

צנע, Fromm, geheim, Demüthig, bescheiden
צנע, בפרק ו' דדמאי (דף י"א)
וצנועי בית הלל היו נוהגין כדברי
בית שמאי (גמרא) מהו צנוע?
כשירי, אמר רב חסדא כך שנינו
שכשר נקרא צנוע, בעירובין
(דף ק') מלמדו מבהמות ארץ א
פרדה שכורעת ומשתנת, ושעוף
השמים יחכמנו זה תרנגול שמפיס
ואחר כך בועל, למדנו צניעות
מחתול פי' שבועל בצנעה, פי'
אחר שמכסה צואתו, גזל מנמלה
שמכינה לקטה בקיץ ואין נכנסין
לאור שאין שלהן, לגזול ולעריות
מיונה כל זכר הולך אצל אשתו ולא
אל אשת חברו, בנ"ק (דף כ"ג)
אמר ליה אביי זיל אצנעינהו
פי' הוסר לבעליהן שישמרו אותן,
והשיבו אביי יאמרו בעליהן יגדור
גדר לגדרו (א"ב לשון מקרא זה
את צנועים חכמה וענין קרוב לזה
תרגום הניחו לכם הצניעו
לכון).

צנע, Verbergen, verhehlen
צנע, בקדושין (דף כ"ט) הני
דבוזיא לא אתו לפרקים דרב חסדא
אמר ליה לרב המנונא זיל צנעינהון
פי' לך נעור ופגע בהן כוזיא שם
עיר וקרובה לסוריא, ובשאמרו לו
קרטלא הם ושלום לא ביזוהו, אלא
אמרו לו וכי הדגים קמין הן קרים
הן קרטולא רשאי לומר לך, בנדה
(דף ל"ו) כי קא כיתא בנשים דרב
אמר ליה לרב אסי זיל צנעים
פי' מוכעהו מזה ואי לא צאית
גדדיה, כלומר אם אינו מקשיב
וחוזר בו מכהו בהכאות ופצעים שלשון
לא תתגודדו.

צנף, Zipfel, Wipfel
צנף, בכפי בגדיהם תר' ירושלמי
צנפת גוליהון, על ארבע כנפות
כסותך על ארבעת צנפת גוליכון,
בנזיר (דף כ"מ) הרי עלי כבשר
זבחי שלמים מהו? כי מתפיס איכא
בעיקרא מתפיס, או דילמא בצנפא
מתפיס? פי' בעיקרא בשורש והיינו
קודם שנזרק הדם בצנפא בענף,
בראש אמיר תר' בריש צנפא.
והיינו לאחר שנזרק הדם, פ"א
בצנצא פי' בעיקרא קודם שנזרק
הדם שאסור באכילה ובהנאה, וכן
כמו הוא בשר חולין בצנצא כמו
שהן בסוף לאחר זריקה דמותר
באכילה, אף האי כמו מותר באכילה
וצנצא לשון צונן הוא בדבר
שהוא חם לכתחלה כלו' חם ואסור
ומצטנן ומותר.

צנף, Wühern
צנף, בנ"ק (דף י"א) סוס שצנף
וחמור שנער, בפסחים (דף קי"ב)
ואל תדור במתא דלא צניף בה
סוסיא, בחולין (דף ע"ט) עבי
קליה בר חמרא צניף קליה בר
סוסיא, פי' כעים דק כמין נבל.

צנר, Mistel, Gabel, צנר, כוס שבלע את הצינורא כבר פירשנו בערך כוס שלישי, מחטין וצינורות, בחגיגה (דף כ"ב) גזירה שמא יטביל בהן מחטין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד. בכלי מתכות פרק י"א בכלים (דף י"ב) צינורא שהורה העשויה כמין אשכול ונפרק שבור, פי' מנהג ארץ ישראל לעשות כמין זהב באזניהם ובאוזן ד' או ה' הטבעות שיהו במין אשכול, כזה במו זה מקבל טומאה אבל אם נפל לארץ ונפרק כשר, וזה העשוי כקדירה מלמטה וכעדשה מלמעלה. בפי"ג בכלים (דף י"ד) צינורא שפשטה שהורה, קור וכפפה טמאה פי' ברזל אצל הכוס שטווין בו סיתם כפופה שיתפוס הטוח ויקשר כך בשטח, ביומא (דף י"ב) לוגא שמוכס ומהפך בצינורא פי' מהפך במו לג אברים של תמיד של שחר. תר' מו לגו פיו צינורייתים רבינו חננאל ז"ל פי' עלי כורא:

צנר, Das Loch an der Schwelle [1]) צנר, בברכות (דף י"ח) אמר ליה וזו היכא? אמר ליה זיל שקליה מתקות צינורא דדשא, בשבת (דף קי"ט) ונשלם להו אצינורא דדשא, בכתובות (דף ס"ז) מר עוקבא הוה שדי להחוא עניא ד' זוזי בצינורא דדשא, בגיטין (דף ס"ט) ואסקינהו כהלים אצינורא דדשא דלמא בגליקא דריגיא, איתמי בצינורא דדשא כבר פי' בערך צנין, הציר זה הצינור והקורה והמנעול פי' בערך צר.

צנר, Kanal, Graben, צנר, בסנהדרין (דף ז') הני תגרא דמי לצינורא דבדקא דיין דרווח רווח ציין בבדק, פי' מרזב של מים, בב"ב (דף ס"ו) תנו רבנן צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, בחולין (דף ק"ה) הני צינורא דבידקא בארעא פי' אמת המים.

צנר, Speichel, צנר, בשבת (דף קכ"ו) שמא נתזה צינורא מפיו על בגדיו של ר', בסוף טהרות (דף ס') פי' שהיה עומד ומדבר על שפת הבור ונתזה צינורא מפיו בבור, ביומא (דף מ"ז) ספר עם ערבי ונתזה צינורא מפיו על בגדיו, בחגיגה (דף כ"ב) ומשום צינורא דעם הארץ דנפל פי' כיחן של רוק.

צנית, (Siehe בת ארעא) צנים, בשבת (דף ס"ס) אלו צנית בת ארעא, פי' לשון קורין בלשון ערבי אלכמאר ובלשון ארמי כמהין, ירושלמי צנית, פודגרא וכבר פירשנו בערך בת ארעא.

צע, Betten, ordnen, ergründen, erläutern,

---

1) worin sich die Thürangel bewegt.

צען, בשבת (דף קי"ג) מציעין את המטות מלילי שבת לשבת, בסנהדרין (דף כ"ט) כך היה הצעה של מטה זו, בברכות (דף כ"א) שונה הוא ברגילות ובלבד שלא יציען, פי' שלא ילמד לאחרים כשהוא בעל קרי, ודבר זה אינו למדין מקל וחומר שהיכי אם ללמוד אסור ללמד לא כל שכן.

צעא, Schale, Schüssel

צעא, מיטאה מיא בצעא עיין בערך צדק, במגילה (דף ז') קריבו ליה שיתין צעי דשיתין מיני לפדא ואכלי פי' ס' קערות בשיני מטעמים: צעי סקלייתא עיין בערך ערן.

צעצע, Sprößling, Kind

צעצע, בב"ב (דף ל"ט) תניא אונקלוס הגר אומר כרובים מעשה צעצועים היו, פי' כמו כאפיים כלומר שדומין פניהם לנערים דלפני נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד (כדאמר אביי בבבל קורין לינוקא רביא עיין חגיגה דף י"ג ע"ב).

צעק, (Siehe עזר)

צעק, בב"ק (דף פ') ואמר כל היכי פורענות כגון חיכוך חגב ברעם, לא היו מתריעין אלא צועקין לאחרים שבל לא לצעקה, כבר פירשנו בערך עזר.

צער, Klein, jung, Sopran

צער, בערכין (דף י"ג) וצעירי הלוים נקראין (גמרא) תנא וצועדי הלוים היו נקראין כלומר שמוציאי הלוים בשיר, והכא דינן בין דקטנים קולן דק והגדולים קולן עבה משום הכי קרו להו צעירי הלוים (א"נ לשון מקרא צעיר אני לימים).

צער, Schmerz

צער, בב"ק (דף פ"ג) צער ובושת ורפוי שבת ונזק, נזק מנלן? אתיא תחת תחת, כתיב הכא עין תחת עין, וכתיב התם תחת אשר ענה, באונס, מה התם ממון אף כאן ממון, יליף אדם מאדם ונזקים מנזקים, ריפוי ושבת מפורשין רק שבתו יתן ורפוא ירפא, צער שם (דף פ"ה) ובסוף גמרא דפ' כילד הרגל (דף כ"ו) פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק, בושת שם (דף כ"ו) ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין (א"נ פי' ארבה עצבונך אלגי צעריכי ובנין אחר קרוב לזה תרגום ריש וקלון מסכנא דאית ליה צערא).

צף, Lauern, beobachten

צף, הכל צפוי והרשות נתונה כבר פירשנו בערך ספד, הצופף על פני הישימון והשקפה על פני הישימון פי' ירושלמי ומצטפיא מן כל קצל, בפסחים (דף כ') המצפה לשכר אשתו וריקים, פירוש כדי להפרכם ממנו מתקולתא משקל המצוה שהוא בכל עת שכר הריקים שכירותו מפני שהוא דבר מוצא אינו רואה סימן ברכה בזו הדרך, פי' אשר מתקולתא מכוונים בשוקא.

במשקל ותרגום הוא שמגששת ורועשים
ותרגם אליליא לבני אדם, ריקים
אגרתא מסביר ריקים שלו דפיון
דשבדא אוכל נפש משום שכר אינו
רואה סימן ברכה, אבל עבדא
שלאבא ושותא ליה משכח בה קדש,
בברכות (דף ס"א) לא אמרו אלא
מן הצופים' ונראה מקום שהיה
על שערי ירושלם ושמה היה בו
מקום לצופים, תגודהן בפסחי'
(דף מ"ט) מי שיצא מירושלם
ונזכר שיש בידו בשר קדש, אם
עבר הצופים שורפו במקומו, פי'
ונראה מקום שהמקדש נראה משם
כמו שכתבו לענין שלא קדשים קלים
ומעשר שני בכל הרואה בתוספתא
פסחים בגמרא דלק, איזהו צופה
הרואה ואינו מפסיק.

צף, Ueberlaufen, schwimmen;
צף, בשבת (דף י"ב) הכיתוון
והצפין אינן בני יוחן, בפ' ר'
בסנהדרים (דף ס"ח) עריבה שירד
הדלף לתוכה מים, הכיתוון והצפין
והנצפין אינן בני יוחן, בפרק
ב' בטבול יום (דף ע"ג) מקפה
וספיגם של קולין ושמן של תרומה
צף על גביהן, בסוטה (דף מ"ד)
או תלוי באילן או צף על פני המים
(גמרא) כופל ולא תלוי באילן בשדה
ולא צף על פני המים, צף ספנשן
וכימק סידו עיין בערך ס ד. שליש,
בראש השנה (דף י"ח) ביכוכיים
הצפצפין בה ועולין פי' שטין.
פי' ספר מתפללין בה לתקיעות מדוק
בום ועולין, שנדה (דף י"ט)

וכמעשי אדמים שנקעת בית כדס
מיצף מים פי' מנקעת בית כדם
אלוהו מקום שהיא אדומה, ומציף
עליה מים כמעט וירקה אדמימותם
כקליפת השום כלומר שלא יציף
עליה אלא מעט מים, שלא יהו
עובין יתר מקליפת השום.

צף, Schauen, pipen, zwitschern,
צף, בסוטה (דף י"ב) המצפצפים
והמהגים צופין ואין יודעין מה
צופין, מהגין ואינן יודעין מה
מהגין, יש אומרים ענין הגיון ויש
ענין ראייה, ועכש אים תרגום
ויצפצפון קולין ומעפר תשח
אמרתך תר' ומעפרא יצפצפון מלך
ומעפר אמרתך תצפצף קולי יעורר
בקלין, כסוס עגור כן אצפצף.

צף, Sorgen, leiden,
צף, ואם לא מדאגה מדבר ת'
ואם לא מיצפא, ובן ידאג
לבו דשאול, בכל ע"ל"ב יהיה מותר
תרגום וכל מה דאצפא לך, צ"ר
פרשת כ"ו יציף לבבות דנער ביה
מכל מקום ה' ירפא לו בשה (א"ב
פי' יגער ולער וידאג).

צף, Gebrängt seyn
צף, בפרק בעשרה מאמרות (דף
י"א) עומדין צפופין ומשתחוין
רווחין פי' דחוקים, בתנחומא (דף
פ"ס) פעם אחת נלטפפו אנשי
לדיקיא לשמן (א"ב בנוסחאות כתוב
נלרכו אנשי לדיקיא) בילמדנו
בדברות אחרונות ראו היאך עומדין
הצלבים צפופין ומרוחין לפני.

צפה, Überziehen

צִפּוּי, Überzug

מצופה מצופים, Mündung, Mundstück,

לק, בבלי מתכות פרק י"א בכלים (דף י"ב) היתה מלופית שלה של מתכת טמאה פירוש אם היתה מלופה בכסף או זהב או בבדיל הליפוי טמא ואם היה הליפוי בלי קרש הליפוי טהור, בב"מ (דף כ"ג) אמר רב הוטעים במלוף פי' רשום שמם על פי התבי' טיט הבארק ורושם עליו במין אות או שום סימן בעולם בריאה בכתוב שלא עם בפי התבית כלום, אי בכתוב אביד' מדעת היא שנשפכת לארץ, ולמאי אצטריך למימר הרי אלו שלו? אמר רב הוטעים במלוף שמלופה פי' חבות ואיכה אבידה מדעת, בתמורה (דף כ"ט) ואם אתן ומקיר שליפוייהן מותרין הן אסורין, כנגד שליפויו אסור אינו דין שיהא הוא אסור.

צפא צפתא, Divan, Matte

לפא, בברכות (דף כ"ס) הכי לצפי דבי רב, פי' מקבלות שהיו יושבין עליהן והיו שולקי ומורם ואסרים בני רב עוסקין בתורה, בקדושין (דף מ') הכהו בי תרי דהוו יתבי וקא שתו קמרא תותי ליפי דבגל שקל חד מנייהו כסא וכו', בב"ב (דף ע') מריב לא הוה יתיב מר אליפי דבי כנישתא, כיון דשמעם להא דחכים ורבאין בני סניף לבגות קושה תפתוי ומתכוי קושה סוה ימינ, בשבת (דף ק"ט) בר בי רב לא ליתיב אלפא א סדתי פי' מקבלת קדשה, בנדרים (דף מ"ט) דלי לפתא אמי ליה לגליתא חזי מאי איכא, פי' מקבלת אחת שהיתה מוכסת על גבי גומא של זוזים, והראה לו לשלוחתו של רבן גמליאל שהיה עשיר, ולא היה צריך לשליחתו אלא שלא היה רוצה ליהנות מן העולם הזה.

צפא, Knäuel, Perücke

לפא, בשבת (דף מ"ק) ובב"ב (דף י"ט) עושין בגיזי למר ובליפי למר פי' ליפי למר הסכובן שעושות הנשים כשטוות הגיזה וכורכות אותן כעין אגודים כדי שיהא נח לטוות, ועדיין לא כבבע, יוצאין בפוקרין ובליפי למר פי' אדם קרח מביא למר וגובעו וקושרו למעלה ממצחו עם חתיכת בגד, כדי שיראה כי שערו הוא, ומוליא קלותיו חסק הסודר, ואמרו חכמים היפה של למר היה מונח בראש כבן גדול, ועליו אין מוכח, שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת.

צפא, Überzug, Fleisch der Dattel

לפא, בחולין (דף כ') כגון דקיימן תלת קשייתא בלפא בדוקקא, פי' כד עיילן תלת קשייתא עם שורי האוכל שעליו, שכשאוכל התמרים אין יכול לאוכלן על סכל ונשאר' על קשייתא קלא מן הפרי, וזהו לפא בלא לפא ערום בלא אוכל יש אומר גם זה שאין לפוי כמו שאמרנו.

צפא, Weide

צפא, בנדה (דף ס"א) ריגלא דנכיין בצפא, היכא דמשלפי שלופי פי' שוכבות כולן ביחד כשורה, היכא דמשלפי שלופי פי' מתפרדות זו מזו.

צפדינא, Mundfäule

צפדינא, ביומא (דף פ"ד) ובע"ז (דף כ"ח) רבי יוחנן הוה בצפדינא, בבבא מציעא (דף פ"ה) היה בצמירתא וגם בצפדינא פי' כאב שינים: ורש"י פי' שם שהוא חולי שבתוך הפה וכן מפורש בגמר' שהוא מתחיל בפה וגומר בבני מעים.

צפה, Freude, Fröhlichkeit

צפה, בכל שאטך בנפש תרגום בכל ציפוס נפש, בשמחת כל לבב בשאט בנפש.

צפחת, Honigkuchen

צפחת, כל, הכלוב עסור קין מרגשה אדם והלהם, עיין בערך זף פי' מאכל העשוי מן קמח ודבש והוא רך כל כך שיכול להליקו, ודומה לדבר כצפיחית בדבש.

צפיתא, Lefchter

צפיתא, בבראשית רבה פרשת ס"ד לצפה הלצים סדר מערכה אית אתרא דקרין למערכה צפיתא.

צפן, Verbergen

צפן, שלפיכנו הינן רמי אילעא צפון כבר פירשנו בערך צלן: צפנת פענח, בבראשית רבה פרשת צ"א צפונות מופיע ונקל לו לומר קוקים אמר צפונות מופיע בדעת מניח רוח הבריות בהן וכו'.

צפן, (Siehe ספן)

צפן, יכול להעבירו על ידי צפן. פ"א ספון וכבר פירשנו במקומו.

צפצף, Pappelweide [1])

צפצף, בסוכה (דף ל"ד) מהו

---

1) Der Talmud verstehet unter צפצפה eine Art Weide deren Stiel weiß, das Blatt rund, und dessen Rand sichelförmig ist. Maimonides (Hilch. Succa VII. 4.) bemerkt: daß das Blatt rund, und der Rand sägartig sey. Ben-melech zu Ezechiel (17 5.) sagt: es wäre jene Art Weide verstanden, welche arabisch צפצף heiße. Diesen Baum gedenken auch die Reisebeschreiber unter dem Namen Saffaf, wie im Celsius (Hierobot. II. p. 107, e. s.) ausführlich zu lesen ist. Jarchi (Gittin 68, 2. Schlagw. חילפא) erklärt das Wort חילפא wie wir oben im Texte aufführen, mit den Worten: „Dieser Baum ist צפצפה, der Peuplier (Pappel) heißt." Wahrscheinlich verstehet er die sogenannte Pappelweide oder schwarze Pappel, welche auch Sarbaum, vermuthlich von dem arabischen Zarneb oder Zarnabum so geheißen. Diese

רבנן איזו היא ערבה איזו היא
צפצפה וכולי (פ"ב מין עץ כמו
ערבה) ורש"י ניסין דף ס"ח ע"ב
ד"ה חילפא פירש שהוא צפצפה
עץ ששמו פופליי"ר וכמו שתרגמנו.

צפר, umgeben
צפירה, Reif (Sphaera),
צפר, בכל כלי עץ שנחלק פר' י"ו
בכלים (דף י"ו) הקופה משיעשה
בה שתי צפירות לרוחב שלה
והעיקר משיעשה בה צפירה אחת
פי' אלו שעושין לקופה גדילין
ושוזרין אותן ומסבבין אותן, ומכיין
שזה צפירה לשון סביבה וחוזרה
הוא: שנאמר ישוב ויצפור ואומר
באה הצפירה (פ"ב פיר' בלשון
רומיי עגולה אשר היא מסוגרת
אצל חוזרת חלילה כמו כתש עקלמון
ועושים קופות מצפירות).

צפיר, Bock
צפירה, צפירתא, Ziege
צפיר, ביומא. (דף ס"ו) משוך
צפירא זו זעיר חובין דדרי שנייאן
פי' כפר ולא שעיר זה קטן וחטאות
הדור מרובין. ס"א מה שהי לצפירא
למה אתם שוהין השעיר,
בפסחים (דף מ"נ) ובגיטין (דף
ס"ט) צפירתא דלא איפתח פי'
שעירה שלא נפתח רחמה כלומר
שלא ילדה. ויש אומרים עופות
שמכים שלא ילדו (פ"ב פרגוס שעיר
צפיר ובעזרא וצפירי עזין).

צפור, Zwerchfell (1)
צפור, נג"ק (דף נ') אם על

Erklärung stimmt ganz mit der Beschreibung Rauwolfs (Itinerarium Orientis I. c, 9. p. 111.) von der Saffaf-Weide überein. Nach der früher Erklärung des Talmuds aber, scheint daß צפצפה die graue Weide (Salix Glauca) sey, die auf den Bergen wild wächst. Diese ist auch in Europa auf den Pirenäen und auf den schlesischen Gebirgen anzutreffen. Der Talmud verstehet unter קח im Ezech. (ang. St.) die Farbe der Bachweide, (s. uns. Wörterb. Art. קחה) und erklärt diese Stelle folgendermassen: "Gott wollte daß Israel wie die braune Pflanzen am wasserreichen Ufern ihm erscheine: dieses ist die Bachweide (babylonische Weide) und Israel wandelt sich selbst zur Gebirgesweide um (והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים)."

1) Das befragliche Wort scheint so wie das lat. Praecordia nicht nur das Zwerchfell, sondern auch alle in der Brust enthaltene Eingeweide auszudrücken. Nach Aruch aber bedeutet es das Schlüsselbein am Halse, wodurch die Schulter mit der Brust zusammengefügt ist.

צפור כמאו הכהו פי' תחת גרונו למעלה מקום שלו הכהו לידע אם מת מחמת המכה.

צפורת כרמים (פליא ביארי G.)
צפורת, בשבת (דף ל'.) צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהיא, פי' ממיני חגב היא שמשחק בה קטן כדכתיב התשחק בו כצפור ותקשרנו לנערותיך, במי שטבל פרק ה' במכשירין (דף ס"ח) העושה צפור צמים הכתוב ואת שנה אינן בכי יתן, תוספת ואת שנו הרי הן בכי יותן, בתמורה (דף ל"ד) שק ניבטל ברובה כלומר ניבטיל הפי שיער בשק ברובה, אמר רב פפא בציפרתא כגון שארג מאותו שיער כזיר בשק דמות עוף דמלאכ' חשובה היא הלכך לא בטיל וידלק:

צפר, Morgen, früh
צפר, תר' בקר צפר, תרגום ותוכחתי לבקרים ומשכנותי לצפריר ונקראו שדים של בקר צפירי תר' יומם השמש לא יככה יומם כד שליט שמשא לא ימחינך צפירי.

צפר, Rufen
צפר, ירושלמי דסנהדרין פרק נגמר ובחגיגה פרק אין דורשין כד כא צפר לבשו מיכון וכד כא צפר מכייכו' עולו, פי' ענין קריאה.

צפורי, (Siehe פיטורי)
ציפורי, בציפורי נפי הושט פי' מגיאין סיב של דקל של כרגלה ואופרין את הספינה בו ובשמכניסין אותו בנקב של ספינה שדומה לנושט

בבכם וקולו הולך וקשה מאד, וכפיטורי תבנית בציפורי ומאי שנא הללו מאשר דברי' שהללו קשין בילאתן, פיטורי מפורש במקומו.

צפרדע, Frosch
צפרדע, בכריתות (דף י"ב) יצא שרץ טמא וצפרדע טהור, שמתוי יין פורין בו דאל קרי בי רב הוא דארץ טמא ולא צפרדע.

צפורן, Nagel, (G. שחלת)
צפורן, בכריתות (דף ו') הצרי והצפורן, צפורן א' שחלת כדמתרגמינן נטף ושחלת כטופא וטופרא, ובושם הוא שדומה כצפורן של אדם (א"כ אין בושם זה כצפורן של אדם אלא כצפורן של חיה והוא גדל בים) באילו חוצצין פ' ט' במקואות (דף ס"ס) טיאה מתחת הציפורן וציפורן המדולדלת פירו' צפורן שזודעזע ממקומו ובשאר תלוי ואינו דבוק עם הבשר ויכבה לאוכו מים. בבראשית רבה פרשת מ"ו בא וראה כמה בין ראשונים לאחרונים, מה מנוח אמר מות נמות כי אלהים ראינו, והגר שפחה ראתה המלאכים ולא נתיראה מהן, אמר רבי אחא צפרנן של אבות ולא כריסן של בנים.

צפורן, Grabstichel, Meißel
צפורן, בויקרא רבה בלו פרשת אהבת צדק לבן מלכים שגזו לבו עליו ונטל את הצפורן לחפור על אביו, בילמדנו בריש אלה פקודי

מה עשה נטל את הצפורן של ברזל והיה מכניסו תחתיו אמר מתוך שאני מפיל את הנשים האדריוגטים נופל, פי' בלעז סונגלו"ני והוא חד כצפורן של אדם, וכן אמרו לענין אצבעות מפני מה אצבעות של אדם משופין כיתדות, בתוספתא שבת בפ' בראשונה רבי יוסי אומר אף צפורן גדולה.

צפורין, (ספיר Siehe)

צפורין, תוספתא בסוף מכשירין בראשונה היה גריס של פול ושל תופח ושל צפורין טמא מפני ששורין אותו במים פי' מין קטנית הנקרא ספיר בריש מסכת כלאים.

צץ, Schauen

צץ, בחגיגה (דף י"ד) בן עזאי הציץ ומת פירוש הוסיף להזכיר שמות כדי להביט באספקלריא מאירה ומת.

צץ, Blühen

צץ, בעירובין (דף נ"ד) בני אדם דומין לעשבי השדה הללו נוצצין והללו נובלין פי' נוצצין צומחי' כמו ויצץ ציץ כלו' שמתעשרין נובלין צומקין כלומר מתענין, בשבת (דף קמ"ה) יציץ ופרח ישראל תנו רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחין לתורה פי' שמגדילין מדרשות.

צץ, Schuppe, Zipfel, Quaste

צץ, בשבת (דף קל"ו) אילו הן ציצין המעכבין את המילה תשובת רב האי גאון ואביו רב שרירא ז"ל בשר החופה את רוב העטרה דאמריתו אמאי אפקוה בלשון ציצין, כך הוא כל הבשר החופה העטרה אינו נקרא ציצין, אלא אם נטל מקצתו ושייר מקצתו הנה מעט והנה מעט נקראו אותן מעט הנותרים ציצין, מפני שדומין לסנפירין וא' סנפיר ציצין (א"ב תרגו' אשא כנפי שחר אוקיף ציצין דקרין) בשבת (דף פ"ב) ציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור, בנילה (דף ל"ז) אמר להן אביי נקטוה בציציתה ואפקוה פירוש בשערו מלשון בציצת ראשי, בע"ז (דף מ"ב) כל שיש לו ציצין בין פרקיו פי' שערות כמו ציצת ראשי. בכל כלי עץ שנחלק ס' י"ז בכלים (דף י"ז) סקורטיא מטיקסוס וינקב ועשה ציציות, כתן דצוציתא כבר פירשנו בערך כתן, בגיטין (דף נ"ו) בהגדה ובריש בריתא דרבי אלעזר למה נקרא שמו בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי כרים וכסתות, פי' כל אדם כשהולך בדרך ציצתו נגררת בקרקע וזה כשהולך מביתו ועד פתח העזרה היו מוצעות כרים וכסתות בקרקע במקום שהולך וציצתו נגררת עליהן, ירושלמי בפרק הרואה העושה ציצית לעצמו אומר בא"י אמ"ה אקב"ו לעשות ציצית, לאחר לעשות ציצית לשמו, להתעטף מברך להתעטף בציצית וכן ללולב ומזוזה וכל מצות. הכי מנשבי צוצייני עיין בערך נבש פי' למה קדין

אותן צוציות שיש לכן ציצית
בראשיהן כמו שכתוב ויקחני בציצית
ראשי, במכות (דף מ"ב) תנו
רבנן אין ציצית אלא ענף וכן
הוא אומר ויקחני בציצית ראשי
אמר אביי וצריך לפרודה כצילתא
דארמאי, פי' וצריך לפרד הפתילין
היוצאין מן הגדיל כקווצות שער של
בלורית שדבוקה מלמעלה ופרודה
מלמטה, בבבא בתרא (דף ע"ג)
האי גלא דמטבע לספינתא כפקא
ליה כי צוציתא דנורא חיוורתי
ברישיה, בתענית (דף כ"ג) חזייה
דבכה ואחיך ונפק צוציתא דנורא
מאפותיה, פירו' אלו שנים בעין
ציצית ויש לומר מענין כיצוצין
דנור.

צץ, Funkeln
צץ, פר' בפסוק בימים ההם בשבת
באבניא ציצא ושייא.

צצא, (Siehe חטפיתא)
צצא, פר' ואת החקמם וציצא.

צצלא, (Siehe דייציפי)
צצלא, בב"ב (דף ע"ה) ובסנהד'
(דף ק') השתא כביעתא דצוצלא
לא משבקינן, ובפסקא דעביה סוערה
אפילו כביעתא דשפנינא ליה, בשבת
(דף פ') כביעתא דצוצלתא
מאי טעמא? משום דזוטרא אימא
דצפירתא פירו' ביצה של עוף והוא
דיילפי ומפין תורין הוא.

צק (יצק), Gießen
צק, זבחים (דף כ"ח) היוצק
והבולל, בסנהדרין (דף כ"ב) יוצק
זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע

פי' משום דהוה מלך לא בעא למימר
ליה בלשון גנאי אלא בלשון כבוד,
בסוף ידים (דף ע"ו) אמרו צדוקין
קובלין אנו עליכם פרושין שאתם
מטהרין את הנצוק כל הנצוק
טהור חוץ מדבש הזיפים עיין בערך
זף ובערך סלד, בע"ז (דף כ"ו)
שמע מינה נצוק חבור, פי' יש
שני כלים אחד למעלה שמציק
לכלי שלמטה ושלמעלה טהור, ושלמטה
יש בו יין נסך ואותו יין שבין כלי
לכלי קורין נצוק על שם יציקה
ונצוק מעשה שמתחיל להציק
מכלי אל כלי אינו פוסק עד שירד
כולו, הנצוק והקטפרס ומשקה
טופח עיין בערך טפח.

צק, Eingusz, Zuthat, Würze
צק, בפסחים (דף כ"ו) משל לבת
מלך שהריחה צקי קדירה, ביומא
(דף ע"ה) ובשלו בפרור מלמד
שירד להם לישראל ציקי קדירה
עם המן, בבבא מציעא (דף פ"ו)
הללו צקי קדירה, בבבא מציעא
(דף ע"ו) הכי דאיתי ציפורי
בשלחתה והיו בה ק"פ אלף מוברי
ציקי קדירה, בכתובות (דף ס"ה)
מעשה בגלותו של נקדימון שפסקו
לה חכמים סאתים יין לציקי
קדירה, בחולין (דף צ"ז) אלא
שעשאן ציקי קדירה פי' דבר
היורד לקדירה.

צק, Zipfel, Spitzberg
צק, ביומא (דף ס"ז) עשר סבות
מירושלם ועד צוק, בבבא מציעא
(דף נ"ג) העלה לראשי צוקין

ונפלה. בבבא מציעא (דף ל"ו) אימא רישא עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס, פי' בראשי ההרים הגבוהים והאבנים והצורים שלו כסכינין.

צקלג, Ziklag (Stadt im Stamme Simeon) צקלג, בגיטין (דף ז') וצקלג ומדינה וסביבה, רב אחא התיר בה מי שיש לו לנקות לגיסא על חבירו שוכן בהכם עושה לו דינו.

צקן (צִיקָן), Geizhals צקן, בפסחים (דף פ"א) הציקנין שורפין אותו לפני הבירה בשביל ליהנות מעצי המערכה פי' בני אדם צרי עין.

צר, Stein, Fels, צרור, Knoten, Steinchen, צר, בפ' כ"ו בכלים (דף כ"ד) רבי מאיר אומר צרור שעה טהורות צרור עולם טמאות, רבי יוסי אומר כל קשרות צרורים טהורות פי' לפני המלכים עושין חכמי האומות צלמים וטמנין בידיהם כ"ד אבנים ותחתיו ספל גדול של נחשת ובסוף כל שעה משליך הצלם מידו אבן אחת לתוך אותו הספל ושמע קול הספל בכל העיר ויודעין השעות, פי' אחר אם היתה האמה שנאמרה בראש הסלכה קשורה בקשר ואינו מתוקן ואינו של קיימא והוא לשעה אינו מקבל טומאה, ואם הוא קשר של קיימא ועומד בקשירתו לעולם מקבל טומאה ובזה אמרו צרור עולם טמאות, בהמניח פרק ד' במקואות (דף ס"ב) החוטט בצינור לקבל צרורות פי' חופר בצינור שיהא רחב שאם יפלו שם צרורות ילכו הם ולא יסתמו הצנור, בריש טבול יום (דף ע"ג) צרור שבככר וגרגר מלח הגדול פי' יש מנהג בהרבה מקומות שמשימין סימן בככר אבן, בחולין (דף ע"ו) בכל שוחטין בצור ובקנה.

צר, Binden, Bündel, Säckchen, צרור, צר, בב"ק (דף מ"ט) ובב"ב (דף פ"ט) וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך, בבב"מ (דף ק"ז) הני צירי וקטימי והני ארבי ושרשי לית בה משו' דינא דבר מיצרא, פי' ביד בר מיצר צרור הכסף צרור וחתום ואומר הביאוהו אצלי עד שיעמדו במשקלם וימסרו' לו ועכשיו יבאו, בסנדל פרק כ"ו בכלים (דף כ"ד) צרור המרגלין טמא, צרור המעות רבי אליעזר מטמא פי' בגד או עור עשוי לצור בו מרגליות או מעות, בכתובות (דף ס"ו) רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה, בע"ז (דף כ"ו) והא קא מנסיך נידיה דצייר כא ליה לידיה בבבא בתרא (דף קע"ד) ובערכין (דף כ"ג) רב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צררי אחפסיה פי' שמא צרור של כסף הפקידו הלוה למלוה קודם מיתתו שיפרע חובו מהם, בשבת (דף כ"ב) העדים יוצאין בצרורו' לייבש.

צר, Formen, zeichnen, mahlen, sticken,

צר, בשבת (דף ע"ה) אמר ריש לקיש הצר בצלצורה חייב משום מכה בפטיש, פי' אף על גב דפליג רבי שמעון בגמרא דפרק הבונה (דף ק"ג) דתניא הצר בכלי צורה כל שהיא, רבי שמעון אומר עד שיצור את כולו, כלומר עד שיצור את כל הצורה יחידאה היא, ואי הויא צורה אית בה אותיו.ת דמקרו חייב משום כותב, ואי לא חייב משום מכה בפטיש, בבבא בתרא (דף כ"ג) אמר רב הצר צורה בכספי הגר קנה, בפרק כ"ד בכלים (דף כ"ב) ושל צורות טהור מכלום פי' בגד שיש ביד רוקמי רקם ובו מיני צורות כדי לראות בו לעשות כמותו בבגד אחר, בריש בו שילמדנו וכשנגלה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל ואמר לו, הגד לבית ישראל את הבית, אמר לו רבונו של עולם וכי עכשיו בונין אותו שאמרת ושמרו את כל חקותיו ועשו אותם? אמר לו עכשיו יהו קורין בצורת הבית ואני מעלה עליהן כאילו בבנינו הן עסוקין, וכן בסדר קרבנות, בסוף גמרא דפרק משקין (דף י') אמר ליה לבריה אותן בני אדם אנשים של צורה הן, ביומא (דף נ"ד) כרובים בצורייתא הוו קיימי פי' אף על פי שלא היו הארון והכרובים במקדש שני כרובים מצויירים בכותלי' היו שם, אפילו פיגול טעון צורה כבר פירשנו בע' פגל, המתר' פסוק בצורתו פי' בערך תרגום.

Brechen צר, spalten, reißen,
צר, בשבת (דף קנ"ד) יתיר חבלים ויפלו שקים ומצטרו זיקי, בעבודה (דף ל') חד טילא קורא דמצרי זיקי, בבבא מציעא (דף כ"ג) והא רוצה בקיומו הוא דלא מצטרו זיקי, פי' ענין בקיעה כדכתיב ומבוקעים ומצוררים, בפסחים (דף מ') לא מבעיא חטין דכיון דאית בהו צירים עלא בהו מיא, פי' חריץ של חטה והשעורים שיעי ואין בהם סדק, בבכורות (דף מ') ובנדה (דף כ"ג) אמר רב יוסף לא קשיא הא באוכמא הא בצירא, פי' אוכמא של עין דומה לשל אדם, צירא חריץ שהעין עומד בו אינו דומה לשל אדם בפי' ר' חננאל זכרונו לברכה כתיב בציהרא ופירש אוכמא שחור של עין, ציהרא אדום הסובב את השחור: (א"ב תר' ויקרע מרדכי בגדיו ובצרא מרדכי לבושיה).

Sich drehen, winden, צר, Schmerz, Thürangel, ציר,
צר, מאי הכר ציר? אמר רב אחא אבקתא עיין בערך אבקתא בבכורות (דף מ"ה) כשם שצירין לבית כך צירים לאשה, שנאמר ותכרע ותלד כי נהפכו עליה צירים, בפרק קמא במשקין (דף י"א) הציר והצנור והקורה והמנעול, בפרק י"א בכלים (דף י"ב) והפותה שתחת הציר, בעירובין (דף ק"ב) מחזירין ציר

בתחתון במקדש אבל לא במדינה, והעליון כאן וכאן אסור, פי' ציר שתקנין הדלת וקובעין בו עץ אחד כדי להכניסו באדן לחזור לכאן ולכאן ואם יצא מן הדלת מחזירין אותו בשבת בעיקרו, שתי ידות תרגום תרין צירין ופי' הצנור הוא החור שבאדן (א"ב לשון פסוק הדלת תסוב על צירה).

צר, Fischlacke, ציר, בנדרים (דף נ"ד) ומותר בציר ובמורייס, בעבודה (דף ל"ו) וציר שיש בה דגה, בעירובין (דף כ"ט) היו לוקחין ציר בכסף מעשר אמרו לו שמא לא שמעת אלא בשקרבי דגים מעורבין בהן? אפי' תימא רבי יהודה בן גדיש, לא קאמר אלא בציר בשומנא דסירי פי' כשכובשין הדגים ומאללין ודוחקין ומצירין אותו לחלוח היוצא מהן נקרא ציר.

צר, Tyrus, צור, בבכורות (דף מ"ט) חמש סלעים של בן במנה צורי, שלשים של עבד, חמשים של אונס ומפתה, מאה, של מוציא שם רע, כולן בשקל הקדש במנה צור (גמרא) מאי צורי? אמר רב מנה של צור אמר רב יהודה אמר רב אסי כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה כללא הוא והרי המשנה והרי הקדש והרי המעשר וכולי, פירו' כסף צורי הוא סלע צורי הוא ד' דינר, כסף מדינ' הוא סלע מדינה פלגי דווזא קלי דינר, ועוד מפורש בערך סלע, בברייתא רבה פרשת ס"ב ובילמדנו ויהי חשך אפלה ובפסקא דויהי בחצי הלילה אמר רבי אלעזר כל צור במקרא שלם בצור המדינה הכתוב מדבר, חסר ברומי הכתוב מדבר, אבל הצורית ככר פי' בערך חצר.

צר, Reis, Ruthe, צרי, דצרי מדיקן בעבודה (דף ע"ה) אמר רבי עקיבא צרי דקל שתים פי' מביאין הצרים והולין וקורעין אותן ועושין אותן כמין חוטין ועושין מהן חבלים כדתני רב יוסף ג' חבלים הן של מגג ושל צרים ושל פשתן.

צרב, Hart, karg, צרב, בגילה (דף ה') משום דצריבן פי' קשים וחזקים כדאמ' צורבא מרבנן חזק תלמידי חכמים.

צרב, Entzünden, entbrennen, צרב, הצרובין והסרוקין כבר פי' בערך סרק, ושנה והיתה לבער תר' ויסון לצרבם (א"ב בנוסחאות דידן כתוב הצורפים והסריקין): והוא כמו שרף בחילוף.

צרבה, Narbe, Entzündung, צרבה, בגופה, פרק ט' בנגעים (דף מ') ובפרק ז' ובפרק ט' השחין והמכוה והקדח שבעשו צרבת פי' מלשון צרבת השחין, בפרק ג' בכלים הנוגע בצרבה עמא פירוש הסומס פי הקבית בזפת יותר מצרבה נקרא אותו היתר צרבה כמו

צרבת השחין (פ"א צרבה כשוב בנוסחאות).

צרד, Trocken, dürr, heiser, rauh, **צרוד**, צרד, בפסחים (דף ב') תפשוט דבעי ריש לקיש, במנחות (דף נ"ו) צריד של מנחות מוכין בו ראשון ושני בפר"ב במעשר שני (דף ס"ו) ובריש עדיות (דף ב') בית שמאי אומרים יאכל צריד פיר' מנחה יבשה שאינה בלולה. פי' אחר כסולת הסולת כגון סובין ויוצא בו (פ"ב פי' בלשון רומיי יבש מאד). בר"ה (דף כ"ו) היה קולו דק או צרוד כשר פי' בלעז רוק"ו (roco) ושייך ג צריד מה המורסן עב במינו אף זה עב במינו.

צרדא, Hanf, צרדא, בבא מציעא (דף כ"ט) רבה שרא למיזק צרדי' ובכתובות (דף ס') והאידנא כהוג עלמא אפי' בצרדא בת אוז, פירש רש"י בנר קנבוס ובעל הערוך הביאו בערך צרדא.

צרדא, Hänfling, Flachsfink, צרדא, בחולין (דף ס"ג) אמר רב יהודה צרדא שרי (פיר' מין עוף).

צרדה, Zeigefinger, Daum, צרדה, ביומא (דף י"ט) סכין לפניו באצבע צרדה (גמרא) אמר רב יהודה צרדא דהא מאי היא? גודל, תוספתא איזו היא אצבע צרדה זו אצבע גדולה של ימין, במנחות (דף ל"ה) אמר ריש לקיש עד אצבע צרדה, ומאי צרדה? אמצעית, פי' היא אצבע הארוכה.

צרדהו, Catalepsie, צרדה, בפסחים (דף קי"א) האי מאן דזגי אגירדא דדיקלא אחדא ליה רוח צרדה, בחולין (דף ק"ה) לא שקלי מידי מפתורא כי נקיט איניש כסא בידיה משום דקשי לרוח צרדה, פי' דאי כוס ההוא כוס שני מהדר פרצופים לאחוריה (משמע דהיכי ניזק אלא אם שתה זוגות) כההוא דרבה בר נחמני המפורש בפרק השוכר את הפועלים בבבא מציעא: (עיין שם דף פ"ג ע"א

צרחא, Ohnmacht, צרחא, בשבת (דף ל') ובברכות (דף מ') אכל כל יומא לא, משום דקשי לצירחא דליבא, בגיטין (דף ס"ט) לצירחא דליבא ליכול אלמא ביעי בכביא וכמתא ושומשמי, פי' כאב הלב.

צרי, Harz (der Balsamstaude) צרי, בשבת (דף כ"ו) אין מדליקין בצרי מפני שהוא עף, בכריתות (דף ו') הצרי והצפורן, בב"ר פרשת צ"ב מעט צרי קטף וכן תרגומו פי' שרף היוצא מן העץ כיצד? רושמין העץ ויוצא ממנו הצרי.

צרך, Benöthigen, bedürfen, **צרך**: צרך, בבבא מציעא (דף כ"ו) אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה, פי' טעם זה שפיר' ר' יוחנן פי' גדול הוא ואי לאו דפירשו רבי

יוחנן שהוא רב מובהק לאו כל אינש
יכול לפרושים אלא רב כמותו,
בנדה (דף כ"ט) האשה שהיא עושה
צרכיה וראת' דם, אם יש ואשה שעשו
צרכיהן בתוך הספל (א"ב לשון
מקרא זה ואמרו כברות עליה מן
הלבנון כבל צרכך).

צרם, Abschneiden, abreißen
צרם, בזבחים (דף כ"ה) הצורם
אזן הפר ואחר כך קיבל דמו פסול,
שנאמר ולקח מדם הפר וכו', במ"ק
(דף י"ג) ובגטין (דף מ"ד) אם
תמצא לומר צרם אזן בכור ומת,
קנסו אחריו וכולי, בב"ק (דף
כ"ח) אמר רבא הצורם אזן פרתו
של חבירו פטור, מאי טעמא? פרה
כדקיימא קיימא לא עבד בה ולא
מידי, כולהו שורים לאו לגביה
מזבח קיימי פי' סדק אזן הבכור
בידו או מיעטו ועשה בו רושם,
בב"ק (דף ל"ב) צרם באזנו תלש
בשערו.

צרן, Rundäugig, Triefäugig
צרן, בבכורות (דף מ"ד) הזגדום
והצירן, (גמרא) תנא עיניו
טרוטות, צרניות, דומעות,
דולפות, וטורדות, פי' שעגול אותו
מקום שהעין מונח בו: (תרגום
ירושלמי ועיני לאה רכות, ועיני
לאה הוון צירניתן).

צרעה, Hummel
צרעה, בפרק אחרון במכשירין
(דף מ"ה) דבש צרעין טהור
ומותר באכילה, פי' טהור שאינו
בז' משקין להכשיר ומותר באכילה,
כיה צרעין הן דבורי' מדבריו'
וי"מ צרעה היא ערעיתא וכן
תרגם צרעה ערעיתא, ולמה
נקראת ערעיתא? שעומדת
לקראת אדם ומכה אותו, כדכתיב
אשר קרך בדרך ומתרגמינן
דערעך.

צרף, Binsen, Sirpus
צָרִיף, Binsenhütte
צרף, בסוכה (דף י"ט) העושה
סוכתו כמין צריף ושם (דף כ')
אמר רבה אמר שמואל הני צריפי
דאורבני כיון שכותרו ראשי מדכין
שלהן כשרין, פי' מלון של שומרי
שדות, ואותן צריפין מסככין
אותן במורביות של ערבה, וקושרין
את ראשיהן ומשלשלין אותן מסכה
ומכה בגג, וקושרין עוד קצותן
שלא יפרדו מלמטה, בעירובין (דף
כ"ח) יושבי צריפין כיושבי קברות,
בבבא מציעא (דף מ"ג) ההוא
דאפקיד זוזי גבי חבריה אותביניהו
בצריפא דאורבני ואגניבו, פירוש
מין גמי ובעלי כפרין עושין כן
(א"ב פי' בלשון רומיי מין גמי אשר
בו הכפריים מסככים בתיהם ואין
להם גג שטוח, כי הסיכוך
משופע משני צדדין להתיך המטר
אדלה): בשבת (דף כ"ז) במתניתא
תנא אותו היום שהעמיד ירבעם
שני עגלים אחד בבית אל ואחד
בדן, נבנה צריף אחד, וזו היא
איטליא של יון (א"ב פי' בלשון יון
(Σαρπος) בית פחותה עשויה
מעץ): ורש"י פי' בוך קטן מלוידים

שנוטים מן קנים ומן ערבה, ומאז כתוספו המים על גפים.

צרף, Läutern

צרף, בכתובות (דף קי"א) צירוף אחר צירוף דכתיב ועוד בה עשיריה, פי' צרה אחר צרה, דכתיב וצרפתי' כדי לצרף עוונות, במי שטבל פר"ה במכשירין (דף מ"ח) המוליך את השפיכה לים הגדול לצרפם המוליא מסמר לגשמים לצרפו, פי' כשהנפח מנקה לעשות סייף או סכין או כל כלי, כיון שיחמו באור ויעשנו בחמין נוטלו בצבת ונותנו במים, זהו צירוף, כמעשה דרבי שמעון בן לקיש, הסייף והסכין והפגיון וכו'. עד מתי גמר מלאכתן? רבי יוחנן אמר משיצרפן בכבשן, ריש לקיש אמר משישקשקן במים, והלכתא כריש לקיש דהודה לו רבי יוחנן, והני מילי בכלי נחשת דצירופן במים, אבל כלי חרס ודאי צירופן בכבשן, דתנן בסוף פר"ד בכלים (דף ק') כלי חרס מאימתי מקבל טומאה? משיצרפו בכבשן והוא גמר מלאכתו, בגילה (דף ל"ב) כלי חרס מאימתי מקבל טומאה? משתגמר מלאכתו דברי רבי מאיר, רבי יהודה אמר משיצרפנו בכבשן.

צרף, Anfügen, vereinigen

צרף, בפסחים (דף י"ט) ובסוף חגיגה (דף כ"ג) אמר ר' חנין אמר קרא כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת מכאן צירוף דאורייתא, ובפר"ג במעשרות (דף ס"ב) אוכל אחת פטור ואם צירף חייב פירוש אם חיבר שנים יחד, בפ"ד במעשר שני (דף ע') כמות שהשולחני פורט ולא כמות שהוא מצרף, בכריתות (דף ט"ו) צירף את הטבילה לזמן מרובה, בפר"ג במקואות (דף ס"ב) אלא שהפלג ג' לוגין מכלי אחד מב' ומג' מצטרפין, מד' אין מצטרפין (פ"ב מה' ירושלמי בפסוק ולא מיד המים ויצרפון עמהון לגיורין פי' עבין חבור).

צרף, (חשל Siebe)

צרף, בחגיגה (דף ד') המקבץ והמצרף נחשת והבורסי פטור מן הראייה, בכתובות (דף ע"ז) אלו שכופין אותן להוציא וכו' עד המקמץ והמצרף נחשת (גמרא) מצרף נחשת מאי? אמר רב חושלי דודי כבר פירשנו בערך חשל.

צרף, Alaun

צרף, כלי מקפורס של צריף כבר פירשנו בערך קפר, פי' אחר כלים העשויין מאדמה שקופרין מסכה צריף שקורין אלומ"י (Alumen) אין לו טהרה עולמית שסופג הרבה מכל משקין שנותנין לתוכו, אמר רב זביד האי קוניא אוכמא וחיורא שרי, ירוקא אסיר, משום דמצריף פי' ירוק מעורב מאוחו צריף שבולע הרבה, ואי אית בהו קרטופני שהן בקעים כולהו אסירי.

צרף Blendenweiß

צרף, בסנהדרין (דף מ"ד) אדרת שנער שמואל אמר סרבלא צריפא

פירו' רבי חננאל ז"ל שלים בקי לבן כדמתרגמינן ותרבי לך בורית ותסגי לך כריפהא אלו הכרף אלין קרוני עניין הן (א"ב בנוסחאות שלנו כתוב ומחורי בבוריתא).

צרצור, Flasche, Pokal

צרצור, בסוף פרק ב' דכלים (דף ו') המפרק של צרצור, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין בפ' ג' במקואות (דף ס"ב) המערה מן הצרצור מטיל למקוואות הרבה, פי' ראש הכלי שדומה לראש הרמון כמו ששנינו רבי אליעזר אומר אף המפרק טהור והצרצור על פיו יש טורת רשת כדי שלא יכנס לשם דבר רע, ולכן שנינו מטיל מקוות' הרבה ובלשון קודש שמו בקבוק שבשאר' שותה בו או שותך בו עושה בקבוק ובלשון לעז ובלשון ישמעאל שמו בוקא"ל [1]) בסנהדרין (דף ק"ס) ובילמדנו אל תבר את מוסב ובצרצור יין העמוני מוכח מכלים ועדיין לא נאסר יין העמוני.

צרצור, Die Kammheuschrecke

צרצור, בחולין (דף ס"ו) והלא הצרצור הזה יש לו ד' כנפים וד' רגלים.

צרצרא, (Siehe בת קבריא)

צרצרא, מדרש אסתר פסקא גם ושתי המלכה כהדא צרצרא דמתגלגלא בדילא ובלא דילא פיר' עוף הנקרא בת קבריא, וגם בפסקא בהראותו את עושר בין מן דידים ובין לא מרידים מתגלגלת בת קבריא והוא עוף המתפאר בפארה ובולה של עופות אחרים.

צת (יצת), Anzünden

צת, בבבא מציעא (דף ס"ט) אל תיקרי מוצאת אלא מוצת ביומא (דף ס"ז) עד שיצית האור ברובו מלשון ויצת אש בציון.

צת, Vernehmen

צת, תרגום האזינו השמים אציתו שמיא.

צת, Zinne, Höhe

צת, פרג' ומגדל וראשו בשמים וריש' עד צית שמיא:

צותרא, Σαθρος hinfällig, gebrechlich,

צותרא, עיין ערך לייתור כי כן גרס בעל הערוך.

צתרי, (Siehe חשאי)

צתרי, סילה צתרי כבר פירשנו בערך סאה (א"ב פי' בלשון רומי וישמעאל מין עשב כמו אזוב והיא מתבלין של קדרה מפני הרים והטעם שהם טובים) ראה ערך חשאי והעברה.

---

1) Span. und franz. Bocal, ital. Boccale. Das arab. Baucal bedeutet ein Gefäß ohne Handhabe, Flasche. צרצור zielt auf ein Gefäß mit engem (צר) Halse.

ק

קא, γε [1])
קא, בכתובות (דף כ"א) מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דייקא, ואיכא בכמה דוכתי קא משמע לן מלה זו נוספת וזולתה יובן הדבר, והיא נקברת עם מלות אחרו' ונפרט עם מלת אמר, קאמר קאמינא קאמרינן קאמירתו.

קא, Sich fußen.
קאי, בברכות (דף ז') הכא היכא קאי? ובפרקא קמא וקאי אחד כהנא פי' כמו קאים ועומד עיין ערך אוקי ובן מוקי כמו מוקים.

קאלוחסין, καλοκαγαθος, Schön und gut,
קאלוסין, מדרש שמות רבה פרשת ויחל משה, הענק הזה שאתה מוכר קאקגריסין הוא או קאלסין, פי' בלשון יוני טוב מאד קאלו טוב, חסין גם כן טוב ופי' קאקגריסין [2]) בלשון יוני רע מעללים.

קאת, [3]) Krähe
קאת, בחולין (דף ס"ג) קאת זה הקיק דהא זה שרקרק, בב"ק (דף כ"ה) קאת וקפוד הוכפלו לראות בשוד ושבר הבא שתעבר, פי' אפי' עופות רעות באים לראות בשממו.

קב, Cabus (ein Maaß) gestrichen, voll, Stelze, Stelzfuß, קב (הקיטע).
קב, בעירובין (דף ע"ט) וביבמות (דף ס"ב) ובגטין (דף ס"ו) ובבכורות (דף כ"ג) משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, פי' מעט וברור מכל ספק שהיא כהלכה בקיים, בשבת (דף ו') אלא מעתה הדיוט שחקק קב בנקעם בשבת לרבי מאיר הכי נמי דלא מיחייב? פי' לקח חתיכת קורה וחקק בה כדי שיכינה הקיטע שוקו, כדתנן

---

1) Eine Partikel welche dem griech. γε nahe kommt und wovon wir in Geist u. Sprache der Hebräer ꝛc. S. 124. gesprochen haben.

2) κακηγορος: schmählicher Mensch, Verläumder; oder vielmehr κακουργος: Bösewicht, schändlicher Mensch.

3) So übersetzt auch Saadias Gaon das Wort קאת, indem er hier der Erklärung des Talmuds folgt; denn קיק bedeutet arabisch Krähe (S. קק).

בשבת (דף ס"ה) הקיטע יוצא בקב שלו, ופי' עושה דמות רגל מן עץ וחוקק בו ומניח בו שוקו כדי שלא יראה רגלו קטוע, ומניח בו כתיתים כדי שלא יכאב מקום חתיכת שוקו בעץ שהוא מקשה, ועוד מפורש בערך כתתים, בחגיגה (דף ד) ובערכין (דף י"ח) רגלים פרט לבעלי קבין. בפרק י"ט בכלים (דף י"ב) הקב שלם רבי טרפון מטמא גם זה פיר' כרמק שלה ובלי סוס כמו קב הקטע שהוא כלי ונרשק לרגל. ביבמות (דף ק"ג) חליצה בקב הקטע ובמוק ובסמיכת הרגלים, פי' ר"ש ז"ל קב זה מחופה עור וכו' הקטע יוצא בקב שלו בשבת, בסנהדרין (דף כ"ט) ההוא דהוו קרו ליה קב רשע, כלומר יש לו חובות מלא קב, בכתובות (דף ס"ב) ובסוטה (דף כ"א) רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות, פי' כיצד המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה מב' קבין חטין בשבת ומשמש עמה, והמודר על אשתו מתשמיש המטה מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרין בשבת וג' דינרין שוין י"ח קבין לפי חשבון ד' סאין בסלע, כיצד הסלע ד' דינר והולכין ד' סאין בסלע הרי סאה בדינר, וג' דינרין ג' סאין, וג' סאין הם י"ח קבין הרי במלאו כשאינו משמש עמה י"ח קבין, וכשמשמש עמה ב' קבין הרי ט' קבין לכל קב וקב, זהו שאמרו רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות, פי' אחר רוצה אשה שיהיה בעלה חמר ויהיה מלוי אצלה בכל שבת להת לה עונתה, ולא יביא לה אלא קב קטין בלבד, ולא יהא גמל שיהא הולך בדרך רחוקה ואינו בוחן לה עונתה אלא אחת לשלשים יום, ואף על פי שמביא לה בשבת ט' קבין חביבה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות שלשים יום. בכתובות (דף ס"ח) תנו רבנן המשמש את ביתו כמלבש את בריתו המקב' את רגלו את שוקו פיר' מאיס. קב בשוקו לספרלות שהוא מגר.

קב (נקב) Bohren, durchlöchern, קב, בשבת (דף כ"ט) לא יקוב אדם המוסרת של בילה. בסנהדרין (דף ו') וביבמות (דף צ"ב) יקוב הדין את ההר כלומר אם יש דין לנקוב את ההר על כרחו יקנס אף על פי שדבר גדול הוא, פירוש אחר יפרע הדין את הדין כלומר יפסוק הדין בלא פשר' והסר הוא הדיין (ע"ב ענייקד נקב).

קבה, (Alkove) Schlafzimmer, Gemach, קבה, במנחות (דף ל"ג) לא יעשה כקובה, פי' קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כאהל, בעבודה (דף י"ו) ועל בתו שלא לישב בקובה פי' אהל שמושיבין בו זונות כדכתיב ויבא אחר איש ישראל אל הקובה.

קבה, Boden, Wasserbehälter,

צר, בשבת (דף ע"ה) אמר ריש לקיש הצר בכלי צורה חייב משום מכה בפטיש, פי' אף על גב דפליג רבי שמעון בגמרא דפרק הבונה (דף ק"ג) דתניא הצר בכלי צורה כל שהוא, רבי שמעון אומר עד שיצור את כולו, כלומר עד שיצור את כל הצורה יחידאה היא, ואי הויא צורה אית בה אותיות דמקרו חייב משום כותב, ואי לא חייב משום מכה בפטיש, בבבא בתרא (דף כ"ג) אמר רב הצר צורה בכפי הגר קנה, בפרק כ"ד בכלים (דף כ"ב) ושל צורות טהור מכלום פי' בגד שיש ביד רוקמי רקם ובו מיני צורות בדי לראות בו לעשות כמותו בבגד אחר, בריש לו בילמדנו וכשנגלה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל ואמר לו, הגד לבית ישראל את הבית, אמר לו רבונו של עולם וכי עכשיו בונין אותו שאמרת וישמרו את כל חקותיו ועשו אותם? אמר לו עכשיו יהו קורין בצורת הבית ואני מעלה עליהן כאילו בבנינו הן עסוקין, וכן בסדר קרבנות, בסוף גמרא דפרק משקין (דף י') אמר ליה לבריה אותן בני אדם אומנים של צורה הן, ביומא (דף ל"ד) כרובים בצורייתא הוו קיימי פי' אף על פי שלא היו הארון והכרובים במקדש שני כרובים מצויירים בכותלי' היו שם, אפילו פיגול טעון צורה בנר פירשנו בע' פגל, המפר' פסוק בצורתו פי' בערך פרגוס.

צר, Brechen, spalten, reißen, צר, בשבת (דף קנ"ד) יתיר חבלים ויפלו שקים ומצטרו זקי, בעבודה (דף ל') חד טילא סורא דמצטרי זיקי, בבבא מציעא (דף כ"ג) והא רולה בקיומו הוא דלא מצטרו זקי, פי' ענין בקיעה כדכתיב ומבוקעים ומצוררים, בפסחים (דף מ') לא מבעיא חטין דכיון דאית בהו צירים עלא בהו מיא, פי' חריץ של חטה והשעורים שיעי ואין בהם סדק, בבכורות (דף מ') ובנדה (דף כ"ג) אמר רב יוסף לא קשיא הא באוכמא הא בצירא, פי' אוכמא של עין דומה לשל אדם, צירא חריץ שהעין עומד בו אינו דומה לשל אדם בפי' ר' חננאל זכרונו לברכה כתיב בציהרא ופירש אוכמא שחור של עין, ציהרא אדום הסובב את השחור: (א"ב תר' ויקרע מרדכי בגדיו וצרא מרדכי לבושיה).

צר, Sich drehen, winden, Schmerz, Thürangel, ציר, צר, מאי הצר ציר? אמר רב אוש אבקתא עיין בערך אבקתא בבכורות (דף מ"ה) כשם שצירין לבית כך צירים לאשה, שנאמר ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה, בפרק קמא במשקין (דף י"א) הציר והצנור והקורה והמנעול, בפרק י"ט בכלים (דף י"ב) והפותה שתחת הציר, בעירובין (דף ק"ב) מחזירין ציר

התחתון במקדש אבל לא במדינה, והעליון כאן וכאן אסור, פי' ציר נוקבין הדלת וקובעין בו עץ חד כדי להכניסו באחר לחזור לכאן ולכאן ואם יצא מן הדלת מחזירין אותו בשבת בעיקרו, שתי צירות תרגום תרין צירין ופי' הצנור הוא החור שבארץ (א"ב לשון כפסוק הדלת תסוב על צירה).

צר, Fischlacke

ציר, בנדרים (דף נ"ד) ומותר בציר ובמורייס, בעבודה (דף ל"ו) וציר שיש בה דגה, בעירובין (דף כ"ח) היו לוקחין ציר בכסף מעשר אמרו לו שמא לא שמעת אלא בשקרבי דגים מעורבין בהן? אפי' תימא רבי יהודה בן גדיש, לא קאמר אלא בציר בשומנא דפירי פי' כשכובשין הדגים ומאללין ודוחקין ומצירין אותו לחלוח היוצא מהן נקרא ציר.

צר, Tyrus

צר, בבכורות (דף מ"ט) חמש סלעים של בן במנה צורי, שלשים של עבד, חמשים של אונס ומפתה, מאה, של מוציא שם רע, כולן בשקל הקדש במנה צור (גמרא) מאי צורי? אמר רב מנה של צור אמר רב יהודה אמר רב אסי כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה כללא הוא והדי הטענה והרי הקדש והרי המעשר וכולי, פירו' כסף צורי הוא סלע צורי הוא ד' דינר, כסף מדינ' הוא סלע מדינה פלגי דזוזא אלי דינר, ועוד מפורש בערך סלע, בבראשית רבה פרשה ס"ב ובילמדנו ויהי חשך אפילה ובפסקא דויהי בחצי הלילה אמר רבי אלעזר כל צור במקרא שלם בצור המדינה הכתוב מדבר, חסר ברומי הכתוב מדבר, קצר הצורית כבר פי' בערך קצר.

צר, Reis, Ruthe

צרן, דצרי מדיקן בעבודה (דף ע"ה) אמר רבי עקיבא צרי דקל שתים פי' מביאין צרים והולין וקורעין אותן ועושין אותן כמין חוטין ועושין מהן חבלים כדתני רב יוסף ג' חבלים הן של מגג ושל צרים ושל פשתן.

צרב, Hart, starr

צרב, בנילה (דף ה') משום דצריבן פי' קשים וחזקים כדאמ' צורבא מדרבנן חוזק תלמידי חכמים.

צרב, Entzünden, entbrennen

צרב, הצרובין והסרוקין כבר פיר' בערך סרק, ושנה והיתה לבער מר' ויסון לצרבם (א"ב בנוסחאות דידן כתוב הצורפים והסריקין): והוא כמו שרף בחילוף.

צרבה, Narbe, Entzündung

צרבה, בגופה, פרק ו' בנגעים (דף מ') ובפרק ז' ובפרק ח' השחין והמכוה והקדח שנעשו צרבת פי' מלשון צרבת השחין, בפרק ג' בכלים הנוגע בצרבה טמא פירוש הסותם פי החבית בזפת יותר מצרבה נקרא אותו היתר צרבה כמו

צרבת השחין (ס"א צרבה כתוב בנוסחאות).

צרד, Trocken, dürr
צרוד, heiser, rauh

צרד, בפסחים (דף ב') תפשוט דבעי ריש לקיש, בחולין (דף נ"ו) צריד של מנחות מוכין בו ראשון ושני בפר"ב במעשר שני (דף ס"ו) ובריש עדיות (דף ב') בית שמאי אומרים יאכל צריד פיר' מנחה יבשה שאינה בלולה. פי' אחר כסולת הסולת כגון סותין וביוצא בו (פ"א פי' בלשון רומיי יבש מאד). בר"ה (דף כ"ו) היה קולו דק או צרוד כשר פי' בלעז רוקו (roco) ושייך ג צריד מה המורסן עב במינו אף זה עב במינו.

צרדא, Hanf

צרדא, בבא מציעא (דף כ"א) רבה שרא למיזק צרדי' ובכתובות (דף ח') והאידנא כנהוג עלמא אפי' בצרדא בת זוזא, פירש רש"י בגד קנבוס ובעל הערוך הביאו בערך צרדא.

צרדא, Hänfling, Flachsfink

צרדא, בחולין (דף ס"ג) אמר רב יהודה צרדא שרי (פיר' מין עוף).

צרדה, Zeigefinger, Daum

צרדה, ביומא (דף י"ט) מכין לפניו באצבע צרדה (גמרא) אמר רב יהודה צרדא דדא מאי היא? גודלו, תוספתא איזו היא אצבע צרדה זו אצבע גדולה של ימין, במנחות (דף ל"ב) אמרינן לקיש עד אצבע צרדה, ומאי צרדה? אמצעית, פי' היא אצבע הארוכה.

צרדה, Catalepsie

צרדה, בפסחים (דף קי"א) האי מאן דקאי אגירדא דדיקלא אחדא ליה רוח צרדה, בחולין (דף ק"ה) לא שקלי מידי מפתורא כי נקיט איניש כסא בידיה משום דקשי לרוח צרדה, פי' דאי הוה ההוא כוס שני מהדר מהלופים לאחוריה (משמע דאינו ניזק אלא אם שתה זוגות) כההוא דרבה בר נחמני המפורש בפרק השוכר את הפועלין בבבא מציעא: (עיין שם דף פ"ג ע"א

צרחא, Ohnmacht

צרחא, בשבת (דף ל') ובברכות (דף מ') אכל כל יומא לא, משום דקשי לצירחא דליבא, בגיטין (דף ס"ט) לצירחא דליבא ליכול תלתא ביעי בבניא וכמונא ושומשמי, פי' כאב הלב.

צרי, Harz (der Balsamstaude)

צרי, בשבת (דף כ"ו) אין מדליקין בצרי מפני שהוא עף, בכריתות (דף ה') הצרי והצפורן, בב"ר פרשה צ"ב מעט צרי קטף וכן תרגומו פי' שרף היוצא מן העץ כיצד? רושמין העץ ויוצא ממנו הצרי.

צרך, Benöthigen, bedürfen

צרך, בבבא מציעא (דף כ"ז) אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה, פי' טעם זה שפיר' ר' יוסף פי' גדול הוא ואי לאו דפירשו רבי

יוחנן שהוא רב מובהק לאו כל איניש יכול לפרושים אלא רב כמותו, בנדה (דף כ"ט) האשה שהיא עושה צרכיה וראת' דם, מים ואשה שצאו צרכיהן בתוך הספל (א"נ לשון ספקא זה ונתנו ככרות עלים מן הלבנון בכל צרכן).

צרם, Abschneiden, abreißen

צרם, בזבחים (דף כ"ה) הצורם אזן הפר ואחר כך קיבל דמו פסול, שנאמר ולקח מדם הפר וכו', במ"ק (דף י"ג) ובגטין (דף מ"ד) אם תמצא לומר צרם אזן בכור ומת, קנסו אחריו וכולי, בב"ק (דף כ"ח) אמר רבא הצורם אזן פרתו של חברו פטור, מאי טעמא? פרה כדקיימא קיימא לא עבד בה ולא מידי, כולהו שוורים לאו לגביה סוגה קיימי פי' סדק אזן הבכור בידו או מיעטו ועשה בו רושם, בב"ק (דף צ"ב) צרם באזנו תלש בשערו.

צרן, Rundaugig, Triefäugig

צרן, בבכורות (דף מ"ד) הזגדום והצירן, (גמרא) תנא עיניו טרוטות, צרניות, דומעות, דולפות, וטורדות, פי' שעגול אותו מקום שהעין מונח בו: (תרגום ירושלמי ועיני לאה רכות, ועיני לאה הוון צירניתן).

צרעה, H u m m e l

צרעה, בפרק אחרון במכשירין (דף מ"ה) דבש צרעין טהור ומותר באכילה, פי' טהור שאינו בז' משקין להכשיר ומותר באכילה, כיה צרעין הן דבורי' מדברי' וי"מ צרעה היא צרעיתא וכן תרגם צרעה צרעיתא, ולמה נקראת צרעיתא? שעומדת לקראת אדם ומכה אותו, כדכתיב אשר קרך בדרך ומתרגמינן דערעך.

צרף, Binsen, Sirpus

צָרִיף, Binsenhütte

צריף, בסוכה (דף י"ט) העושה סוכתו כמין צריף ושם (דף כ') אמר רבה אמר שמואל הני צריפי דאורבני כיון שהותרו ראשי מדכין שלהן כשרין, פי' מלון של שומרי שדות, ואותן צריפין מסככין אותן במורביות של ערבה, וקושרין את ראשיהן ומשלשלין אותן מסכה ומהכה בגג, וקושרין עוד קצתן שלא יפרדו מלמטה, בעירובין (דף כ"ח) יושבי צריפין כיושבי קבדות, בבבא מציעא (דף מ"ב) ההוא דאפקיד זוזי גבי חברי' אותביניהו בצריפא דאורבני ואגניבו, פירוש מין גמי ובעלי כפרין עושין בו (א"נ פי' בלשון רומיי מין גמי אשר בו הכפריים מסככים בתיהם ואין להם גג שטוח, כי הסיכוך משופע משני צדדין להתיך המטר אדלה): בשבת (דף כ"ט) במתניתא תנא אותו היום שהעמיד ירבעם שני עגלים אחד בבית אל ואחד בדן, נבנה צריף אחד, וזו היא איטליא של יון (א"נ פי' בלשון יון (Σαρπος) בית פתוחה עשויה מעץ): ורש"י פי' כוך קטן מבוידים

שאושים מן קנים ומן ערבה, ומאז נתוספו באים על המים.

צרף, L ä u t e r n

צרף, בכתובות (דף קי"א) צירוף אחר צירוף דכתיב ושוד בה עשיריה, פי' צרה אחר צרה, כדכתיב וצרפתי' כדי למרק עוונות, בפי שטבל פר"ס במכשירין (דף מ"א) המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה המוציא מסמר לגשמים לצרפו, פי' כשהנפח מבקש לעשות סייף או סכין או כל כלי, כיון שאסמו באור ויעשנו בפחמין נוטלו בצבת ונותנו במים, זהו צירוף, כמעשה דרבי שמעון בן לקיש, הסייף והסכין והפיגיון וכו'. עד מתי גמר מלאכתן? רבי יוחנן אמר משיצרפן בכבשן, ריש לקיש אמר משישקשקן במים, והלכתא כריש לקיש דקודה לו רבי יוחנן, והני מילי בכלי נחשת דצירופן במים, אבל כלי חרש ודאי צירופן בכבשן, דתנן בסוף פר"ד בכלים (דף ח') כלי חרש מאימתי מקבל טומאה? משיצרפו בכבשן והוא גמר מלאכתו, בגילה (דף ל"ב) כלי חרש מאימתי מקבל טומאה? משתגמר מלאכתו דברי רבי מאיר, רבי יהודה אמר משיצרפנו בכבשן.

צרף, Anfügen, vereinigen

צרף, בפסחים (דף י"ט) ובסוף חגיגה (דף כ"ג) אמר ר' חנין אמר קרא כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת מפני צירוף דאוריתא, ובפר"ג במעשרות (דף ס"ב) אוכל אחת פטור ואם צירף חייב פיר' אם חיבר שנים יחד, בפ"ד במעשר שני (דף ע') כמות שהשולקני פורע ולא כמות שהוא מצרף, בבריתא (דף ס"ו) צירף את הטפילה לזמן מרובה, בפר"ג במקואות (דף ס"ב) אלא שנפלו ג' לוגין מכלי אחד מב' ומג' מצטרפין, פי' אין מצטרפין (פ"ב הל' ירושלמי בפסוק וליה מיד המים ויצרפון עמהון לגיורין פי' ענין חבור).

צרף, (חשל S i e h e)

צרף, בחגיגה (דף ד') המקבן והמצרף נחשת והבורסי פטור מן הראייה, בכתובות (דף ע"ו) אלו שכופין אותן להוציא וכו' עד המקמץ והמצרף נחשת (גמרא) מצרף נחשת מאי? אמר רב חושלי דודי כבר פירשנו בערך חשל.

צרף, A l a u n

צרף, כלי מקפורת של צריף כבר פירשנו בערך ספר, פי' אחר כלים העשויין מאדמה שקופרין ממנה צריף שקורין אלומ"י (Alumen) אין לו טהרה עולמית שסופג הרבה מכל משקין שנותנין לתוכו, אמר רב זביד האי קוניא אוכמא וחיורא שרי, ירוקא אסיר, משום דמצריף פי' ירוק מעורב מאותו צריף שבולע הרבה, ואי איכא בהו קרטופני אהן בקעים כולהו אסירי.

צרף B l e n d e n d w e i ß

צרף, בסנהדרין (דף מ"ד) אדרת שנער שאותה אמר הרבה צריפא

פירו' רבי חננאל ז"ל שלש בקי לבן כדמתרגמינן ותרבי לך בורית ותסגי לך צריפהא אלו הצרף אלן קרוני עכין הן (א"ב בנוסחאות שלנו כתוב ומחורי בגדיהם).

צרצור, Flasche, Pokal

צרצור, בסוף פרק ב' בכלים (דף ו') המשרק של צרצור, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין בפ' ג' במקואות (דף ס"ב) המערה מן הצרצור מטיל למקומות הרבה, פי' ראש הצנין שדומה לראש הרמון כמו ששנינו רבי אליעזר אומר אף המסרק טהור והצרצור על פיו יש טרף רשת כדי שלא יכנס לשם דבר רע, ולכן שנינו מטיל מקומו' הרבה ובלשון קודש שמו בקבוק שבשעה' שותה בו או שופך בו עושה בקבוק ובלשון לעז ולשון ישמעאל שמו בוקא"ל [1]) בסנהדרין (דף ק"ה) ובילמדנו אל מלך את מואב וצרצור יין העמוני מוכח אלה ועדיין לא נאסר יין העמוני.

צרצור, Die Kammheuschrecke

צרצור, בחולין (דף ס"ו) והלא הצרצור הזה יש לו ד' כנפים וד' רגלים.

צרצרא, (Siehe בת קבריא)

צרצרא, פירוש אסתר פסקא גם ושתי המלכה כהדא צרצרא דמתגלגלא בדילה ובלא דילא פירו' עוף הנקרא בת קבריא, וגם נפסקה בגדלותו את עושר בין מן דידיה ובין לא מדידיה מתגלגלת בת קבריא והוא עוף המתפאר באברה וגולה של עופות אחרים.

צת (יצת), Anzünden

צת, בבבא מציעא (דף ס"ט) אל תיקרי מוצאת אלא מוצת ביומא (דף ס"ז) עד שיצת האור ברובן מלשון ויצת אש בציון.

צת, Vernehmen

צת, תרגום האזינו השמים אציתו שמיא.

צת, Zinne, Höhe

צת, תרג' ומגדל וראשו בשמים ורישיה עד צית שמיא:

צותרא, Σαθρος, hinfällig, gebrechlich,

צותרא, עיין ערך לייתור כי כן גרס בעל הערוך.

צתרי, (Siehe חשאי)

צתרי, סילה צתרי כבר פירשנו בערך ססה (א"ב פי' בלשון רומי ישמעאל מין עשב כמו אזוב והיא מתבלין של קדרה מפני הריח והטעם שהם טובים) ראה ערך חשאי והעברה.

---

1) Span. und franz. Bocal, ital. Boccale. Das arab. Baucal bedeutet ein Gefäß ohne Handhabe, Flasche. צרצור zielt auf ein Gefäß mit engem (צר) Halse.

ק

קא ג (¹ γε

קא, בכתובות (דף כ"א) מאי דקא מסהיד ספרא לא קא מסהיד דייקא, ואיכא בכמה דוכתי קא משמע לן מלה נוספת וולמה יובן הדבר, והיא נקשרת עם תנות אחרו' ונפרט עם מלת אמר, קאמר קאמינא קאמרינן קאמירתו.

קאי, Sich stützen, קאי, בברכות (דף ו') הכא היכא קאי? ובפרקא קמא וקאי אחר כבעא פי' כמו קאים ועומד עיין ערך אוקי ובן מוקי כמו מוקים.

קאלוחסין, *καλοκαγαθος*, Schön und gut, קאלוסטין, מדרש שמות רבה פרשת ויקל משה, הענין הזה שאמה מוכר קאקגרים ין הוא אי קאלחסין, פי' בלשון יוני טוב מאך קאלו טוב, ספין גם כן טוב ופי' קאקגריסין ²) בלשון יוני רע מעללים.

קאת, Krähe ³) קאת, בחולין (דף ס"ג) קאת זה הקיק דהם זה שרקרק, במ"ק (דף כ"ה) קאת וקפוד הוכפלו לראות בשוד ושבר כבא מאמר, פי' אפי' עופות רעים באום לראות בשממו.

קב, Cabus (ein Maaß), gestrichen, voll, Stelze, Stelzfuß. קב (הקיטע), קב, בעירובין (דף ע"ח) וביבמות (דף ס"ג) ובגטין (דף ס"ו) ובבכורות (דף כ"ג) משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, פי' מעט וברור מכל ספק שהיא הלכה כקיים, בשבת (דף ו') אלא מעתה הדיוט שפקק קב בנקעה בשבת דרבי מאיר הכי נמי דלא מיחייב? פי' לקח המיבה קורה ופקק בה כדי שיניח בה הקיטע שוקו, כדתנן

---

1) Eine Partikel welche dem griech. *γε* nahe kommt und wovon wir in Geist u. Sprache der Hebräer rc. S. 124. gesprochen haben.

2) *κακηγορος*: schmählicher Mensch, Verläumder; oder vielmehr *κακουργος*: Bösewicht, schändlicher Mensch.

3) So übersetzt auch Saadias Gaon das Wort קאת, indem er hier der Erklärung des Talmuds folgt; denn קיק bedeutet arabisch Krähe (S. קק).

בשבת (דף ס"ה) הקיטע יוצא בקב שלו, ופי' עושה דמות רגל מן עץ וחוקק בו ומשים בו שוקו כדי שלא יראה רגלו קטוע, ומשים בו כתיתים כדי' שלא יכאב מקום חתיכת שוקו בעץ שהוא מקיש, ועוד מפורש בערך כתים, בחגיגה (דף ד) ובערכין (דף י"ח) רגלים פרט לבעלי קבין. בפרק י"א בכלים (דף י"ב) סקב שלם רבי טרפון מטמא גם זה פיר' כרתק שלה וכלי הוא כמו קב הקטע שהוא כלי ורתאק לרגל. ביבמות (דף ק"ג) חליצה בקב הקטע ובמוק ובסמיכת הרגלים, פי' ר"ח ז"ל קב זה מקופה מוד וכו' הקטע יוצא בקב שלו בשבת, בסנהדרין (דף כ"ט) ההוא דהא קרו ליה קב רשו, כלומר יש לו זוזות מלא קב, בכתובות (דף ס"ב) ובסוטה (דף כ"א) רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות, פי' כילך המשרס את אשתו על ידי שליח לא יפחות לה מב' קבין חטין בשבת ומשמש עמה, והמודר על אשתו מתשמיש המטה מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרין בשבת וג' דינרין עושין י"ח קבין לפי חשבון ד' סאין בסלע, כיצד הסלע ד' דינר והולכין ד' סאין בסלע הרי סאה בדינר, וג' דינרין ג' סאין, וג' סאין הם י"ח קבין הרי במלאו כשאינו משמש עמה י"ח קבין, וכשמשמש עמה ב' קבין הרי ט' קבין לכל קב וקב, וזו שאמרו רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות, פי' אמר רוצה אשה שיהיה בעלה חמר ויהיה מצוי אצלה בכל שבת להת לה עונתה, ולא יביא לה אלא קב חטין בלבד, שלא יהא גמל שיהא הולך בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונתה אלא אחת לשלשים יום, ואף על פי שמביא לה בשבת ט' קבין חביבה עליה סעודה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות שלשים יום. בכתובות (דף ס"ח) תנו רבנן המסמא את עינו המלבה את כריסו המקב' את רגלו את שוקו פיר' מאיס. קב בשוקו להפראות שהוא חגר.

קב (נקב), Bohren, durchlöchern. קב, בשבת (דף כ"ט) לא יקוב אדם מפוסרת של ביצה. בסנהדרין (דף ו') וביבמות (דף צ"ב) יקוב הדין את ההר כלומר אם יש דין לנקוב את ההר על ברחו יקבנו אף על פי שדבר גדול הוא, פירוש אחר יפרש הדיין את הדין כלומר יפסוק הדין בלא פשר' והכר הוא הדיין (א"ב שעיקר נקב).

קבה, (Alkove), Schlafzimmer, Gemach, קבה, במכות (דף ל"ב) לא יעשנה כקובה, פי' קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כאהל, בעבודה זרה (דף י"ו) ועל כתו שלא ליטב בקובה פי' אהל שמושיבין בו זונות כדכתיב ויבא אחר איש ישראל אל הקובה.

קבה, Bassin, Wasserbehälter,

קבה, פלג קלהים מלא מים פי' קובהא דקלהא.

קבטיות, (Kräuterwasser) קבטיות, פסחים דירושלמי פרק ואלו עוברין בפסח תני קובטיות צורתיות צריך לבער, פירש המפרש מי עשבים שמפררין בהם פירורי לחם.

קבטין, (Siehe אקבטן) קבטין, בויקרא רבה בריש צו ובפרשת צו את קרבני, למלך שהי' מיסב על קובטין שלו פירוש קטאק"ומבא בלעז, והוא כסא שיש לו סמוכות מכל צד כמו כתלי' ואינו פתוח אלא מצד אחד (א"ב עיין ערך אקוביטון).

קבטרא, Stirnbinde, קבטרא, ירושלמי בריש פ' במה אשה קובטרא דבר שהוא נותן במקום טוטפת.

קביא, Kubik, Würfel κυβεία, Würfelspiel, קביא, בשבת (דף קמ"ח) ובלבד שלא יתכוון לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא, בראש השנה (דף כ"ב) אלו הן הפסולין המשחק בקוביא פי' מתנין ביניהן תנאי, אנצחך תתן לי כך וכך, ואי תנצחני אתן לך כך וכך, וכי האי גוונא אסמכתא היא וכמאן דגזלין לפיכך פסולין וישוב העולם כגון אומנות ועבודת הארץ (א"ב פיר' בלשון יוני גוף מרובע בעל ששה שטחים ועליו נקודות מן אחת עד שש עשוי לשחק, וגם המשחק עצמו נאמר כן, וכל הדברים העשוים בצורת קוביא, מדרש אסתר בסוף פסקא ויהי בימי אחשורוש ורבי אבון אמר כאפי קבאי כלומר שהארץ היא כצורת קוביא).

קביוסטס, κυβευτης, Würfelspieler, קביוסטס, בחולין (דף צ"א) ויאמר שלחני כי עלה השחר וכי גנב אתה או קביוסטס שאתה מתיירא משחר? בבכורות (דף ה') וכי משה רבנו גנב היה או קוביסטוס, בקדושין (דף י"א) ובבבא בתרא (דף צ"ב) המוכר עבד לחברו ונמצא גנב או קביסטוס, פיר' גנב גונב ממון קוביסטוס גונב נפשות, בילמדנו בריש והיה עקב אבל זה קוביוסטוס הוא עכשיו הוא הולך ומאבד את כליו (א"ב פי' בלשון יוני [1]) זולל וסובא).

קבל, Empfangen, einnehmen, קבל, בשבת (דף פ"ד) אם יש בה בית קיבול רימונים טמאה, כבר פירשנו בערך עגל, הנא במדה טהורה מכלום פי' העשוים למדוד בה כייל, במ"ק (דף י"ב) מקבלי קבולת בתוך התחום אסור, פי' עובדי כוכבים שקיבלו שדה מישראל בדמים קצובין לתקנה כל זמן שירצו בתוך התחום בשבת וי"ט

---

1) καπυριστης: Schwelger.

אסור הוא להשום מותר, בכתובות (דף כ"ו) ובקדושין (דף י"ט) איכא ביניהו קיבל ומסר והלך, פי' קיבל כגון שקיבל עליו הבעל בשע' ארוסין כל מומי' שיש בה, לעולם אפי' הכי אינה אוכלת עודה בבית אביה גזירה שמא ימצאו לה כוס של תרומה מבית חמיה ותשקה לאחיה ולאחותה, לרב שמואל כיון שאינו יכול לטעון טענ' מומין אוכלת, וכן אם מסרה. הלך לשלוחי הבעל ואין עמה לא אחיה ולא אחותה אוכלת, לרב שמואל אינה אוכלת שמא ימצא בה מום, והלך פי' אם הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, לעולם אכלה דליכא אחיה ואחותה, לרב שמואל לא אכלה משום סמפון, אם הלך אחיה עמה, בתעניות (דף י"א) אימת מקבלת רב אמר במנחה פי' משעה שיתכוין לתפילת המנחה, ואפילו מתעסק במלאכתו אומר מחר אהא בתענית יהי רצון שתהא תפלתי ביום תעניתי מקובלת, ושמואל אמר בתפלת המנחה, כלומר צריך להיות כולל אלו הדברים בשומע תפלה, אמר רבי נסים ברבי יעקב ז"ל ראיתי בפירושי רבותינו הגאוני' ז"ל ובתשובות שאמרו, אין אומרים עננו אלא במנחה בלבד אבל בערבית ובשחרית של תענית לא, וקשיא להו הא דתני רבי הושעיא ימים שאין בהן קרבן מוסף, כגון שני וחמישי של תעניות ושל מעמדות ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח כדרכו ואומר מעין המאורע בשומע תפלה, דאלמא צריך המתענה שיאמר עננו בערבית בשחרית ובמנחה? ואיתא להא ברייתא בפרק במה מדליקין ובגמרא דבני מערבא בברכות בפ"ד ובתעניות בפ' ב', א"ר זעירא בשם ר' ירמיה יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע, והיכן אומרה? בין גואל לרופא חולים מהו אומר? עננו אבינו עננו בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו ואל תתעלם מתחינתנו כי אתה עונה בעת צרה ופודה כאמור, ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם ויושיעם בא"י העונה בעת צרה, ר' ינאי ברבי ישמעאל בשם רבי ינאי אומר אומרה בשומע תפלה, רבי יונה בשם רב אומר ואפי' יחיד שגזר על עצמו תענית, צריך להזכיר מעין המאורע והיכן אומרה? בלילי שבת ויומו, פי' ערבית ושחרית ומנחה, ולקמן בהאי פירקא נמי גרסינן אמר רבי שמעון מה תלמוד לומר בהון שני פעמים? אלא מלמד שהלילה מותר והיום אסור, כי הא דתני להו כל הנך דייתי עלוהי יסר בלבו, אמר רבי יוסי בר' בון שהוא צריך להזכירן מבערב, ואתיא כדאמר רבי זעירא בשם רב הונא, אומר בלילי שבת, ואיתא נמי בגמרא דמגלה דבני מערבא בפרק קמא, בנזיר (דף כ"ו) כל שמעתא דמתאמרא מבי תלתא קבלוהי קמאי ובתראי אמרינן, מיבעי לא אמרינן וכולי, עד שקבלו מן הנביאים הלכה

למשה מסיני וכו' עד ואלו יהושע
וכלב לא קאמר שמע מינה.

קבל, Finster, dunkel, bescheiden,
קבל, בסנהדרין (דף י"ד) ושם
(דף ל"ב) במימרות דרבי אליעזר
בראש לעולם הוי קבל וקיים, אמר
רבי זירא אף אנן נמי תנינא בית
אפל אין פותחין בו אלונות לראות
את נגעו, פי' קבל כמו חושך,
תר' חושך קבלא, כלומר שיהא
שני ויהא קיים.

קבל, Gegen, gegenüber, gegenseitig,
קבל, בסנהדרין (דף ק"ד) לוא
אליכם כל עוברי דרך, אמר רבה
אמר רבי יוחנן מכאן לקובלנא
מן התורה, פי' שרגילין בעולם לומר
איני אומר כנגדך הרעה שהוקרה
לו, דקאמר לא אליכם כלומר לא
יבא אליכם כפורענותי (א"ב תר'
עזר כנגדו סמך לקבליה,
לנוכח אשתו לקבל איתתיה,
מנחת סניהם מקבל אפיהן).

קבל, Schreyen, jammern, klagen,
קבל, בסוף ידים (דף ע"ז)
קובלים אנו עליכם פרושין, מן
והיכי יצעק אלי ומתרגמינן ארי
יקבל קדמי ואקבל קבילותיה,
בקדושין (דף כ"ט) אזל רב גדל
קבלה לרבי זירא אזל רבי זירא
קבלה לרבי יצחק: (פירש רש"י
שסיפר דברי צעקתו).

קבלה, Ueberlieferung, erprobte Lehre,
קבלה, בברכות (דף ס"ב) אכן
קבלה (גמרא) מאי היא קבלה
דבית הכסא? צניעותא ושתיקותא,
פי' אם אדם צנוע ושותק בבית
הכסא היא קמיעתו שיצילנו מהמזיקין
קבלה דייסורי שתיקותא ובעי
כלומר מי שמיוסר קמיעתו המצילתו
מאותן הייסורין לשתוק ולהתפלל.

קבלנא, Aufbewahrer, Empfänger,
קבלנא, בסוף ויקהל בילמדנו
והוה ליה קבלנא. נקוי בעלה פי'
אהוב שהיה מקבל פקדונות ומשמרם.

קבנאה, Säule, Zinne,
קבנאה, בב"ב (דף ע"ה) דהוה
נקיטה אקובנאה דשורא דמחוזא
פי' עמוד בלשון פרסי, פיר' אמר
אקונאות ונפאות של חומה ושמן
מירולי [1] (א"ב כי קא רהיט
אקופי' כתוב בתוספות ופירש
רש"י שני החומה).

קבס, Beleidigen, Eckel erregen,
קבס, בקדושין (דף כ"ו) א"ל
רב יוסף קבסתן, איכפל תנא
לאשמועינן מחט, בסנהדרין (דף
כ"ה) בעא מיניה רב אקדבוי בר
אמי מרב ששת המערב בעצמו מהו?
אמר ליה קבסתן, פיר' טבעים
ר"ח ז"ל פירש גנבת דעתינו,
כדאמרינן כמאן גנב או קובעסטוס
והוא בלשון יון מטעה בני אדם

1) Merlo: Zinne, Spitze an der Mauer.

בדברי מרמות, כגון גנב בעלמו, פי' אחר נחשונות ק׳נסתן בלשון ישמעאל ניתחנו ברפה ולא בדגש, באדם שמראה את חבירו דבר מסופק, וה״א אומר הפנא כל האוכלין במעי עד שסגעתני להקיא, ומשל זה אומרים למי שאומר ומדבר דברים רחוקים ודקיקים, כלומר היאך יוכל אדם להערה את עצמו, ועיקר לשון זה האדם המרבה במאכל ואוכל אכילה גסה ומלטע' ומגיע לו שלשול מלמטה וקיא מלמעלה נקרא בלשון ארמי קינסא: (ורש״י פירש ציערתני שא׳תני דבר שאי אפשר ואולי קבסתן מילתו בלשון ספרד שלשון (Cabeçudo) שטעמו איש קשה עורף).

קבע, Feſtſetzen, beſtimmen, anſchlagen, קבע, בברכות (דף כ״ז) תפלת הערב אין לה קבע (גמרא) מאי אין לה קבע? אי' קבע כמאן דאמר תפלת ערבית רשות שהלכה כר' יהושע, פי' רב האי גאון ור״ח ז״ל מי שלא נהג להתפלל, אבל אם נהג להתפלל נעשת עליו חובה, ואסור לבטלה, ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים (גמרא) כל שתפילתו דומה עליו כמשאוי, רבנן אמרי' כל שאינו אומרה בלשון תחנונים! בזבחים (דף ס״ח) ובכריתות (דף כ״ב) ורבי עקיבא מי ילפינן מלות מקטלת חלב? להכי הוא דילפי מה להלן בקביעה אף כאן בקביעה, לאפוקי טומאה מקדש וקדשיו דעולה ויורד הוא, פי' חטאת חלב, ואם כפה אחת חטאת בשגגה מבש הארץ והוא בקביעה שלא נאמר בה, ואם לא תגיע ידו, אלא קייב כשבה ושעירה, אבל טומאת מקדש וקדשיו נאמר בהן, ואם לא תגיע ידו, והן בעולה ויורד, כדפרשי' בערך על, וחטא' חלב מביאין על ל״ו כריתות, כדפרשינן בערך חלב, בפ' ב' בפיאה (דף ג') ושביל היחיד הקבוע פי' שדורכין אותם בקיץ שקבועה לעולם, בשבת (דף פ״ו) המקבעת בלים בכותל פירו' לאחר שיצאו האפרוחין מן הקליפה לוקחין קליפי בלים ונוקבין אותן ומעלין אותן במקל בכותל כדי שיתקיימו האפרוחים (א״ב תרגום ויתקעה בנטנו וקבעה במעוהי).

קבע, Rauben, betrügen, קבע, בר״ה (דף כ״ו) קבען פלגיא, פי' גזלכי פלוכי כדכתיב היקבע אדם אלהים.

קבן, Verſammeln, קבן, קבכאל ועדר ויגור, בל המקבץ עדרים לאורה יגור במקילת אל.

קבר, Mutterſcheide, קבר, בשבת (דף קכ״ט) מאימתי פתיחת הקבר? אמר אביי משעה שתשב על המשבר, בנדה (דף כ״ט) באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קא מיפלגי, פירוש בית הרחם.

קבר, Grab, (Tiefe)
קבר, בפרק ג' נדרים (דף ס"ו) ובסוכה (דף כ"א) ותחתיהן חלול מפני קבר התהום, פיר' קבר התהום שאין אדם מכיר בו כל עקר, כדתניא איזו היא טומאת התהום? שלא הכיר בה אדם, כלומר דבר זה כאלו משוקע בתהום ואין דרך לעמוד עליו, בפ"ק מעשר שני (דף ס"ו) תיקבר ע"י עורה פי' לפי שעור הבהמה המקודשת אם מתה אסורה בהנאה ותקבר בעורה שלא יפשיטנה אדם ויקח העור ויבא לידי מעילה.

קבר, Anhäufen, hinzufügen, winden, Ballen, Knäul, קיבורא
קבר, קיבורי דחולי, עיין בערך אזל, אייתו ליה תרי קיבורי, עיין בערך ערסי. בחולין (דף נ"ה) איתבר ליה קיבורא דתכלתא (א"ב פירוש פקעת של חוט).

קבר, Zweig, Besen,
קבר, בחולין (דף ע"ט) כשהן תליין קיבורא בדיקלא כי כפי דתמא בסנהדרין (דף כ"ו) וקף גבב קיבורא וסליים, בשנה (דף כ"ו) סליק פסק קיבורא בשיכיה פירו' סנסני תמרה מכבדות של תמרים.

קבר, Cibarius, schlecht, gering [1])
קבר, בכתובות (דף קי"א) סאה סובין סאה קיבורא בפ"ק ב' בסנהדרין (דף ס"ו) פולבין אמר רב אוכלי פת קיבר פי' לחם שאינו נקי (א"ב פי' בלשון רומיי עולה על שאין עניים).

קבר נונא, Gründling [2])
קבר כוכא שרי, וסימן קברי גוים בעבודה (דף ל"ט), פי' סס דג (א"ב בנוסחאות כתוב קבר עוכא אסיר עיין התוספות) דלפי גרסת ר"ח קבר נונא שרין, דאם בהעברם דאלו ואלו דברי אלהים חיים.

קברנט, κυβερνήτης, Steuermann,
קברנט, בב"ב (דף קל"א) ביום שנפטר אברהם אבינו עמדו לו כל אומות העולם, אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, אוי לה לספינה שאבד קברניטה, וויקרא רבה אחרי מות פרשה לדוד ה' אורי ובספק

---

1) daher קבר פת Cibarius panis: schlechtes Brod.

2) Der Gründling (Fundulus, Cyprinus gobis) denn darauf wird wohl die Benennung קבר anspielen, ist mit Flossen und Schuppen versehen, und daher ein erlaubter Fisch, die Schmerl aber, welche bey Einigen mit dem Gründling einerley ist, hat keine Schuppen; daher die Varianten von אסיר und שרי.

דאמרי אות כי בתקנותא, ר"ל את
פתר קריא בקברניטין הוך מה
דתימא, ויקרא אליו רב החובל
דאמר רבי יוחנן לעולם יעשה אדם
את עצמו קברניט היאך לעשות
מצות, פירוש לפי מה הוא
גוברנ"טורי (Gubernatore) (א"ב
פי' בלשון יוני נוהג הספינה
רב החובל).

קברנט, Gruft
קברנט, בסוטה (דף י"ג) רבי
נתן אומר בקברנטן של מלכים
היה קבור, פי' בבית הקברות של
מלכים והיו שם ארוכות הרבה ולא
ידע משה איזהו עד שאוראוהו מעצמו.

קבורת, Das Fleisch oberhalb des Armbugs
קבורת, במכות (דף ל"ז)
ובעירובין (דף כ"ה) תנא דבי
מנשה על ידכה אקיבורת פי'
של הזרוע בנגד לבו, והוא גובה
של יד.

קבת, κιβωτης, Kiste, Faß, Krug.
קבת, בכלים פרק יו"ד (דף י"ס)
ובן קבותיים של מורים, פירוש
קנקנים שדומין לקב (א"ב פירוש
בלשון יוני כלי כמו תבית).

קד (יקד), Brennen, anzünden,
קד, בסנהדרין (דף ל"ג) טעה
בגולף ונוספה מהו? אמר ליה
אדמוקדי קרי קוץ קדך וללי,
פי' כגון שאמרו על הגולף החמירה
תורה שנאמר וכל אשר עימך לא
תמן שבבתך, לגולפא לא השוירה
שהו? אמר ליה אדמוקדי קרי
קוץ קדך וללי עד שתהא יוקדת
לצליות, קרי דאה כמו שצולין אותו
ורוץ מתוך צלה גם אתה, כלומר
אם אינך יודע צליית קרי הנה
מוקדה לצלייתם רוץ ראה ולמד
כך אינו יודע דין גולף ונוספה
הא מקרא מלא הוא יוצאת הגולף
והנוספת ילך וילמד, בשבת (דף
י"ט) ומקיפין את האור במדורת
בית המוקד, פיר' מקום היה
בעזרה שמדליקין בו האש תמיד
ומשם מוליכים אש על גבי המזבח,
פי' בתלמוד אף על פי שהאש יורדת
מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט
מן למחות אש מיקוד (א"ב
בתוספות כתוב אדמוקדן
יקיד):

(קד) קוד, מקידה, Schüssel,
קד, בכל כלי עץ פרק י"ו בכלים
(דף י"ו) רבי יהודה אומר אף
המגים וקוד הבבלי, בגיטין (דף
ס"ח) ובסנהדרין (דף כ') ובויקרא
רבה בריש אחרי מות וזה היה חלקי
מכל עמלי, רב ושמואל חד אמר
מקלו וחד אמר קודו פי' מקלו
מקלו שסומך עליו והולך ממקום
למקום, קודו קערה של חרש
שאוכל עליה בכל מקום שהולך כמו
מקידה של חרש והוא מכלי גולה
המפורשין בערך שטח, בסוף שבת
(דף קכ"ו) קשרו את המקידה
בגמי, בסוטה (דף ל"ב) ובמה
היתה שותה במקידה של חרש,
ובסוטה (דף י"ו) היה מביא

פיולי של חרש קדרה שמע מינה דבר אסור הן.

קדר, Durchbohren, durchlöchern

קדר, בעירובין (דף כ"ח) שמעתי שמקדרין בהרים, פי' לא צריך לממשחיה לגובה ההר, אלא חזיכא ליה כאלו קדור ונקוב, בפרק קמא בעבודה ועורות לבובין (גמר') תנו רבנן איזהו עור לבוב? כל שקרוע כנגד הלב וקדור כמין ארובה, פי' ענין נקיבה ותחיבה וכן קודר בקופין וכן כמי קודר כל אוכרות שבו. בחולין (דף כ') אמר רב אסי נקדרה כסלע טרפה פי' ניקבה נקב עגול כסלע ושם (דף פ"ו) נקדר כמין טבעת מהו? פי' נפתח בעצם כמין טבעת ופשט מגרמו מתחכו בעצם ומעלה ארוכה, והוא דקרא. אותו העצם דידה, והוא לחלוחית ובשתיבה פותח כפתח, תדוקא בעצם שמגרמו אבל ברזל שורף ושיטו מעלה ארוכה, בקדושין קודר ויורד עד שמגיע אצל דלת (א"ב בנוסחאות כל אלו כתובים קדר).

קדה, Costus (Siehe כשרתא)

קדה, בריש כלאים (דף כ"ב) אין מרכיבין פיגם על גבי קידה לבנה מפני שהוא ירק באילן, חו קידה לבנה מין אילן, אבל קידה סתם מן ירק, פי' קידה לבנה, קושטו בלעז ויש ריח טוב מן וקדה חמש מאות והיא קליעה.

קדח, Böhren, bohren

מקדח, Bohrer

קדח, בשבת (דף ק"ג) הקודח כל שהוא, בפ' י"ג בכלים (דף י"ג) המספלת והמקדח שכפנמו טמאין ובבבא קמא (דף קי"ט) היוצא מתחת המקדח וכו' הסול והסירה והמקדח עיין בערך סל. בפרק ב' באהילות (דף כ"ו) ובחולין (דף מ"ח) ולגולגולת ב"ש אומר שלא מקדח באיזה מקדח אמרו? בקטן של רופאין דברי ר"מ, וחכמים אומרים בגדול של לשכה: בר"ה (דף כ"ז) קדחו ותקע בו יצא בשיעא, כולהו בני מקדח קדחי? אמר רב אשי שקדחו בזכרותו פי' נקבו במקדח בזכרותו שבתוך הקרן. בסוף פרה כל ידות הכלים (דף כ"ג) הקדוחות תנור, פי' יש בידות הכלים שהן קדוחות במקדח ובמרצע ומנוקבות והכלי נכנס בהן ושמן קדוחות, פעמים שהכלב שהוא קחא מטופה ביותר ונכנס בכלי. בריש גמרא דמשקין (דף ד') שרא לאקדוחי נסר בורלכין פי' לנקוב ארעון שבאמצע הכהר שאמו בורלכין (א"ב פרוש ובחבל משקיע לשוכו, ובשאלא מקדח לישכים).

קדח, Anbrennen

קדח, בעירובין (דף כ"ג) שליטה בקדיחתו במלה, בביצה (דף כ"ט) כקתוס מודד תבלין לקדירתו שלא יקדיחו תבשילו, בברכות (דף י"ד) אם מסרב יותר

מדאי דומה לתבשיל שהקדיחו סלא, ובס (דף י"ו) אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה, כבר פירשנו בערך פרץ, ברכותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים כגון מנשה, פירוש שהיה מעמיד אלילים בשווקים וברחובות, בסנהדרין (דף ק"ג) ונגע לא יקרב באהלך שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים כגון ירבעם, בב"ק (דף כ"ו) כאן נשר ללבנ והקדיחתו בירה, פי' ענין השחתה הוא כמקדיח תבשילו שמשחיתו מרוב סלם שאינו כשכל מעשת מלחו: בחגיגה (דף ט') אנחיתה אגנם דכרעה קדח, פי' נשרפה רגלה בסוף גמרא דפ' הבונה כאן לדיר בב"ק (דף ס"א) לא שנו אלא בקדוחה, אבל בנכפפת, פירו' כגון אש נוקבת ושורפת מלשון קדחה באפי, אבל אם היא נכפפת כמו קופלת, יש שונין קולחת ופירוש עומדת כמו קלח של כרוב, נכפפת הולכת ובאה. בעבודה (דף כ"ח) קדחא ותלא אוכלא.

קדח, Schöpfen, heben

קדח, בעבודה (דף כ"ח) ע"א שקדח במינקת והעלה פי' ענין שאיבה, בזבחים (דף ל"א) ואם קדח ממנו רביעית מטבילין בו מחטין וצינורות.

קדח, Hervorschießen, wachsen

קדח, בב"מ (דף ק"ט) רב פפא קביל ארעא לאספסתא קדחו בה אחלי, בב"ב (דף כ"ח) היכי דמי דקדח ואכלה, פי' כיון שצמחה ספך ואכל ועוד צמחה ליה י' ימים קתנה ואכלה, בסנהדרין (דף ק"ט) נקטים גנך עד דקדחה פי' עד שיגדילו אזניו, בב"מ (דף כ"ג) ובחולין (דף י"ב) דקדחי בהו חילפי פי' צמחו בו עשבים הנקראין חילפי, והם קטנים שצומחין בכרמים כלומר ישנים היו מזמן רב.

קדיא, Wachteule

קדיא, בברכות (דף נ"ז) כל מיני עופו' יפין לחלום חוץ מקדיא וקיפופא, בנדה (דף כ"ג) והרי עוף שאין עיניו הולכות לפניו כשל אדם, קדיא וקיפופא עיניהם הולכו' לפניהם כשל אדם הכוס וינשוף תר' קדיא וקיפופא פי' עיניהם לפניהם כשל אדם אבל שאר עופות עיניהם בצידי הראש.

קדל, Nacken, Genick

קדל, תרגום עורף.

קדם, Vor, vorn, früher

קדם, משיך תקין נפשך קדים תקין, כבר פירשנו בערך תקן, ירושלמי בפרק קמא בדמאי קדמאי בני מלכים אבן בני אדם, בבכורות (דף ל"א) מעשר מזדבן, ואם הניא במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר הא מלתא קשיא ליה לרב ששת באורתא ושני' בקדמיתא מבריית' במעשר בהמה של יתומין עסיקינן ומשום השב אבידה ליתומין נגעו בה.

קדם, Ostwind

קדם, בגיטין (דף ל"ח) בקדים של מוצאי החג. בשק פר"ג בסנהדרין

(דף פ"ו) בשער הקדים למי'.
בנכדים פר"ב בכלים (דף ס"ו)
בקדים והסדקה מקבלת מדרס,
פי' עריבה סדוקה היתה בגשמים
ובתכפכה מקמח גשמי' נתכפתה הסדק
ונשפה ואחר כך הכיפה גרוע קדים
והסדקה.

קדקד, Scheitel, Ecke, Ende
קדקד, בבכורות (דף מ"ג)
קדקדא דבשא בעלמא הוא,
פי' תלתול (בנוסחאות דדן כתיב
קרקורא ופי' רש"י חתיכה)
בב"ר פרשת ס"ד ואלה שני חיי
ישמעאל מה ראה הכתוב לייחס שנו
של רשע כאן? ע"י שבא מקדקדו
של מדבר לגמול חסד לאביו, בויקר'
רבה במו פרשת זונה אלו בני אדם
שנוהגין בשכקות היחד בעולם הזה,
הב"ה תולה בקדקדי ראשיהן
לעתיד לבא הה"ד אך אלהים ימחץ
ראש אויביו קדקד שער מתהלך
באשמיו וכל עמא ימרון ייאל כבוא
גברא בקוניה.

קדר, Unrath
קדר, בשבת (דף ל"ב) כפישי
קטילי קדר מכפישי כהן פי' קדר
רעי שמשהין עצמן ואין נפנין:

קדר, Irdener Topf, χυτρα
קדר, בבבא בתרא (דף י"ט)
קידרא דבי שותפי לא חמימא
ולא קרירא, פיר' כל חד וחד
סמיך אחבריה ולא התבשיל מתבשל
ולא צונן ישאר, קדרא בת עמא
אי אפשר דלא פגמא פורתא, עיין
בערך פגם תערך בכל, בסלין

(דף מ"ה) כמין שני פולין מכחין
על פי הקדרה פי' מקום שמוש
מונח שם נקרא קדרה ועוד נקרא
חייתא דפתנח ביה מוסא (א"ב פר'
ונשלו בפירור ונשלי בקדירה,
ונקרא פרור השיר מפני תחתיתו
שהוא שחור מלשון קבלו פארור,
ונקרא קדרה מלשון קדר שלבתי,
ואולי קְדָרָה לשון יוני הוא וכמו
שתרגמנו.

קדר, (Siehe קדד)
קדר, ראה ערך קדד.

קדרון, (Siehe אדרא)
קדרון, בברכות רבה בריש אלה
תולדות נח עלי גפר לי כתן אומר
אעין דקדריכון, וכן תנ"ו,
בילמדנו ויורהו ה' עץ רבי יהושע
בן קרחה אמר קדריכן (א"ב
פי' בלשון יוני ורומיי שם כולל לדבר
העשוי מעץ גפר שהוא עץ שמים
וכן תר' עלי גפר דאעין דקדרום)
ראה ערך אדרא והערה.

קודרנטים, Quadrantarius, ein Viertelas,
קודרנטים, ירושלמי דקדושין
פרק האשה נקנית שני קודרנטים
מסימס שני פרוטות, קדרנטים פי'
בלשון רומי מין מטבע רביעית איסר.

קדש, Heiligen, weihen, geheiligt seyn, Trauen, verloben
קדש, ירושלמי בפרק הרואה כי
אלהים קדושים הוא, קדוש
בכל מיני קדושות, בסוף גמרא
דסוטה אלא עלמא אמאי מקיים

אקידושא דסידרא ואיהא שמו רבא דאגדתא, פי' שחובה קריאת שמע בברכותיה והתפלה, מפני שמוסיפין הסידרא ואומרין מזמור, ארוממך אלהי המלך, ובא לציון, וקרא זה אל זה, ועונין קדושה, וגם קורין משנה או תלמוד, ואומר קדיש, ועונין יהא שמיה רבה, על אלו שמוסיפין על החובה בהן מיקיים עלמא הסידרא, ופי' לאמות ולא סדרים, ומפני מה הארץ לאמות? לפי שאין בה סדרים, כגון קדושא דסדרא ויהא שמיה רבה, שכלל אי הוו בה הכי סדרים, ותופע כמו אור אחרי האופל אסמכתא בעלמא, ביבמות (דף מ"ו) ובכתובות (דף כ"ט) ובסוף נדרים (דף פ"ו) ובב"ק (דף פ"ט) כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מיד שעבוד, פי' חמץ כגון ישראל דשעבד חמצו של נוי והגיע שעת הביעור לא אמרינן כיון דמשועבד ליה לנוי והגיע שעת הביעור דנוי הוא אלא חייל עליה איסור הקדש, מידי דהוה אקדושת הגוף כהכיא אמתא דעיילא אפטילא רמלתא וכו' ואמרינן רבה לטעמיה כיון דשדייה אמיתנא איתסרא בהנאה דהוה ליה כקדושת הגוף, וכן אמר רב אשי קונמות קדושת הגוף הוא וכדרבא אבל הקדש מידי דאלו קדושת הגוף אלא קדושת דמים לא מפקע מידי שעבוד, דהא מקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה דקא מזוינן ליה הקדש שעוה ושקלה כתובתה ולא מפקע הקדש לשעבוד דמלוה סתור, כמפורש ביבמות (דף ס"ס) אמר רב המא שלוקח עבד מן הגוי וקדם והטבילו לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין וכולי, קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, במכות (דף י"ט) ובמגלה (דף י"ט) ובחגיגה (דף ג') ובחולין (דף קי"ב) ובערכין (דף ל"ב) פי' קדושה ראשונה שקדשה יהושע, קדשה לשעתה כשהיו שם ישראל על שגלו בימי נבוכד נצר, ולא קדשה לעתיד לבוא לאחר שגלו, בכתובות (דף כ"ב) כשם שהם אוכלין בגולה בקדשי הגבולין, עשר נגבולין ככר פירשנו בערך עשר, בערכין (דף י"ט) ורמיכתי קדוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק וכו' בקדושין (דף ג') מעיקרא תני ליתנא דאורייתא והוא כאשה נקנית ולבסוף תני ליתנא דרבנן האיש מקדש, דאסר לה אכולי עלמא כהקדש ובזו הלכה נושא הבעל קדושין, ואמר הרי את מקודשת לי, היה כהן ואמרה היא הריני מקודשת לך איננה מקודשת, כהן הוא ואמר היא חוששין מדרבנן, ובגמרא בביאה כי יקח איש אשה ובעלה קדושין המסורין לביאה הוי קדושין, שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין עוד שם דף י"ג ודף כ"ב קדשה בגזל ובחמס ובגנבה או שחטף סלע מידה וקידשה מקודשת, ושם (דף מ"ב) המקדש בעד אחד אין חוששין

לקדושיו ואפילו שאיהם מודין.
קדש ואכור ואתן כל המקדש
עצמו בדברי תורה וקאר עליון
שהם לפעמם דברי תורה הכתובים
בעשן שהוא תר' תכן קלור כמו
אזור, כמו עלז עלז, בפ' ר
בפרה .ה מקדש וכפל קידוש
על ידו פי' הכותן אפר הפרה על
גבי המים ומקדשן למי חטאת.

קדש, Verbrennen

קדש, בכרם בפ' ה' בכלאים (דף
כ"ח) הנוטע ירק בכרם או מקיים
הרי זה מקדש מ"ה גפנים פירוש
שורף, פן תקדש פן תיקד אש.

קדש, Männliche Hure

קדש, בסנהדרין (דף כ"ד) אזהרה
לנשכב מניין? ת"ל לא יהיה קדש
פי' שלא יטמא גופו שלא יהא נשכב
כמו אשה, ומנא לן דהאי קדש
בזכור מיירי? דכתיב וגם קדש
היה בארץ, ויליף תועבה מתועבה
מן ואת זכר לא תשכב משכבי אשה
תועבה היא, מה להלן זכור אף
תועבות דהכא זכור.

קדש, Ohrring

קדש, ובתי הנפש והלחשים
תרגומו וקדשיא ולחישתא
והנזמים אשר באזניהם תרגומו
וקדשיא דבאדניהון.

קדשנונא, Der heilige Fisch [1]

קדשנונא, בעבודה (דף ל"ט)
קדשנונא אסיר: ורש"י גרס
שרי ראה מה שכתבנו בהערה.

קהא, Sauer werden

קיוהא, Säure

קהא, בברכות (דף ל"ז) קוה
חמרא ברומכא, בפסחים (דף קי"ז)
צריך לקהויה וצריך לאסוקיה,
בב"ב (דף צ"ו) מי סברת חמרא
הוא קיוהא בעלמא הוא, בכתובות
(דף ס"א) כללא דמלתא כל דאית
ליה ריחא ואית ליה קיוהא
בויקרא רבה בסוף זאת החיה אמר
לה הקהיתה אזל ליה קטרא
(א"ב אולגמלאן ושני בניו מקהינה
פי' שיש בהם טעם חומץ.

קהה, Betrachten, untersuchen, bedenklich seyn.

קהה, ביבמות (דף ק"י) יתבי
וקא מקהו קהייתא, פירוש
מדקדק בשמועה זו עד אחריתא כאדם
המדקדק הרבה בדבר, כדגרסינן
רבי יהושע אמר כיהה עין בערך
כה כלומר מיאן לחזור בו ודקדק
בדבר הרבה וטיהרו, כדגרסינן
בבבא מציעא (דף נ"ג) האי מאן
דקהי אוזי מקרי כפא רעא וכן
הברזל בשאמוך בו הרבה קהה

---

1) Der Meerpfau (Coryphaena Plumieri) ward bey den Griechen ἱερὸς ἰχθύς Der heilige Fisch genannt, weil die Augen aufwärts gen Himmel sehn (s. Richters Ichthyotheologie S. 633). Er hat Schuppen und Flossen; die Lesart שרי scheint daher richtiger.

בברזל זה פירש ר"ח ז"ל (א"ב וקמ קוו אקומא כתוב בנוסחאות, מאן דמוקי אגזי כתוב בנוסחאות).

קהלא, Gemeinde

קהלא, בברכות (דף ט') העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלם, בביצה (דף כ"ו) אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלם ר' שמעון בן מנסיא וחביריו אמרו הלכה כרבי מאיר, ירושלמי ממעשר שני בסוף פרק ב' עדה קדושה רבי יוסי בן משולם ורבי שמעון בן מנסיא, בהגדת קהלת ראה חיים עם אשה אשר אהבת, רבי בשם עדה קדושה אמר קנה לך דברי אמנות עם דברי תורה, מאי טעמא? כדכתיב ראה חיים עם אשה אשר אהבת ולמה קורין אותה עדה קדושה? שהיו משלשין את היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה, ויש שאומרים שהן יגיעין בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ.

קהרמנא, Verwalter

קהרמנא, בבבא בתרא (דף מ"ו) מאי טעמא אימור קהרמנא שויה פי' אפיטרופא, בפרק כיצד מעברין בעירובין בגמרא (דף כ"ט) עיר של יחיד כיון דשכיחי גבי קהרמנא מדברי אסרדי פי' השלטון של מקום (א"ב בתוספות כתוב הרמנא ופי' רש"י הרמנא שויה רשות כתבו, אבל דשכיחי גבי הרמנא פירש מושל).

קהת, Verrenken

קהת, ותקע כף ירך יעקב, תרגום ירושלמי ותקהת כף ירכיה דיעקב.

קהת, Schleife, Band

קהת, בפרק י"ו בכלים (דף י"ו) התרמל משיקשרו ויקצע ויעשה את קסותיו ויש שקורין קיהותיו פי' מסגרותיו, ובלעז שמו אסו"לי (asoli) שבה סוגרין כלי עור, אזניו כמו אזנים קטנות סביבות התרמל כאזנים של דיסקיות שיש א לתוך א וסביבות הפתוח מכניסין וסביבות הקטבליא ומכניסין באותן אזנים חבלים וסוגרין אותן בהן, ונכון שהם קיהותיו לשון התירה שנאמר ולאסורים פקח קוח.

קו, Linie, Gürtel

קו, בחגיגה (דף י"ב) תהו זה קו ירוק שמקיף את כל העולם.

קוה, Hoffen

קוה, בברכות (דף ל"ב) אם רואה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה.

קוואי, Weber

קואי, בשבת (דף קי"ג) כלי קואי מותר לטלטל בשבת, פי' כלי אומנות האורג, כגון האשבן והכובד שיריעה תלויה בו מלמעלה, והכובד שפשוטה עליו מלמטה, מות' לטלטל, בשבת (דף ק"מ) אמר רבה ואם היה כלי קואי מותר, פירוש אם היה הבגד שוה בכלי האורג מותר וכלי האורג נקראין כלי קואי.

קוסר, Kränklich, Causarius

קוסר, בבראשית רבה פרשה ע"ד כאן לבן הכוהרות כותרת בתיב מנהון בישין מנהון עקרין מנהון קוסרן (א"כ פי' בלשון רומיי חלשים מפני חולי פנימי והולכים ודלים).

קוער, Kuhen

קוער, תר' ורשעים לא ישכנו ארץ, ורשיעין לא יקוערון בארעא.

קוץ, (כווץ Siehe)

קוץ, בסוכה (דף כ"ג) זמנין דמיתא קוצא (כווצא) ולאו אדעתיה, ושם (דף ל"ב) לולב כפוף קווץ סדוק, בחולין (דף מ"ג) איזהו ווסט שלשו כל שקומתו וקווץ (וכווץ) פירו' ענין כמיתה, וכבר פירש ענין הזה בערך כווץ.

קוץ, Lockig, haarig

קווץ, בנדרים (דף ט') וקווצותיו סדורות לו תלתלים, בבראשית רבה פרשה ס"ד ואנכי איש חלק ר' לוי אמר לקווץ וקרחן מן קווצותיו תלתלים שייך זה בערך הראשון.

*__קוץ__, Säubern, reinigen (von Dornen gäten)

קווץ, במ"ק (דף ו') ויוצאין לקווץ את הדרכים ולתקן הרחובות ובשביעית פרק ד' שדה שנתקווצה פעל בגזר מהשם קוץ ועניינו הסרת הקוצים מהדרך או מהשדה, ורש"י ז"ל כתב מלה זו נהפך במגלת איכה ג', י"א, ופירש דרכי סורר לשון סירים קוצים (קהלת ז') סורר קווץ אותם שפיזר קוצים בדרכי.

קווק, Feuerzeug Rauchfaß, Feuerstürz,

קווק, בסנהדרין (דף ע"ד) הני קוקי ודימונקי היכי יהבינן להו, פי' מיני מחתות שמוליכין בהן אש ומוליכים לאלילים ביום חג שלהן אלמא הנאת עצמו שאני, פ"א קווק כלי של טיט ודומה לעציץ, וכשמתחמם אדם כנגד המדורה ורוצה לישן, כופה אותו על הגחלים כדי שלא תכלה האש בנים, דימונקי כלי עשוי לחתות בו גחלים ממקום למקום, ובמלכות פרס היו חברין שלהן מחזרין בכל בתי ישראל ומכבין הנרות ונוטלין הגחלים ומוליכין לבית האור שלהן שהיא ע"ז, ולא היו מניחין לא אש ולא גחלים שילינו בלילה חוץ לעבודה שלהן שהוא בית האור, כדאמרינן בהמביא גט (דף ז') אתא ההוא חברא שקלא לשרגא מן קמייהו והיו מוליכין אותן בקווקי ודימונקי דהוו להו משמשי אלילים, ואף על גב דמשמשי ע"ז הן כיון דלא לעבודי אסורא לישראל קא מיכווני, אלא לכבות עצמן, מותר לנו ליתן להם.

קוק, Heerde

קוק, בבראשית רבה פרשה ס"ט לך מעמנו כי עצמת, אמרו לו כל עצמות שעצמת לא היו אלא ממנו לשעבר כוה לך חד קוקיא כדון

אית לך קווקייא סגי, ובפרשת
ע"ד הלא ככריות וגומר אפשר בן
אלא אם הוה סגי חד קוקייא
ענא הוה נסיב, אית לנך לעדרים
תרגומו שוי לנך על קקוויך
(א"ב בכיסאות כתוב שוי לנך על
קוטין).

קוותא, Nagel,
קוותא, במועד קטן (דף י')
כמאן מדלינן האידנא קוותא
דדשי במולא דמועדא, כמאן כרבי
יוסי, ס"א כוותא, פיר' כשיולאין
מסמרין דעץ של קורה שעל הפתח
בתולו של מועד לחוץ ונופלת הקורה
מחזירין אותה ותוקעין המסמרין
בחורין דהייכו כרבי יוסי דשרי למיעבד
בלא שינוי (א"ב פי' בלשון יוני עומק
ודבר לבין בארץ) בנוסחאות דרן
כתוב קיבותא.

קז, Überlassen,
קז, בבכורות (דף ל"ג) אפילו מת
אין מקיזי' לו את הדם וכו',
בכריתות (דף כ') דם הקזה
שהנשמה יוצאה בו, פיר' בגמרא כל
זמן שמקלח, פירוש קיזא כבר
פירשנו בערך פרס:

קזא, (Siehe קק)
קזא, בשבת (דף כ"א) מאי שמן
קיק? רב יצחק בריה דרב יהודה
אמר משחא דקזא פי' הוא שמן
של גרעינין שיש בצמר גפן שעושים
בגדים ממנו.

קזדור, (Siehe קסדר)
קזדור, ס"א קסדור ומפורש
במקומו.

קזז, Rothstein, Siegelerde, Erdkloß, Klumpen,
קזז, במעשר שני פ"ה כרם רבעי
מציינים אותו בקוזזות אדמה,
פי' עפר אדום ובלעז בולו [1]) וכבר
פירשנו בערך חרש. בבראשית רבה
פרשת מ"ב היה אוכל קוזזות
אדמה עד שעשה פיו ריח רע,
בפסקא דויהי בשלח פרעה מקוזזי
מן קדמוי מקוזזי מן בתרוי,
ובנ"ך דף ס"ט פיר' רש"י קוזזות
מו"שם והוא Mottes בלעז והם
רגבי אדמה וכמו שתרגמנו.

קזם, κοσμος, Zierrath, Schmuck,
קזם, בילמדנו ויהי העם כמתאוננים
בתי אני הולך לעשות לך קוזמין
ואם תלך לבשמים, ונוהיה עקב
תשמעון כשול לך לוהבי שאינך תלו
קוזמין של בתו, אמר לו אני
כתתי קוזמין ואבדת אותן,
בבראשית רבה פרשת כ' אמר לם
כל קוזמין שלי בתוכו והוא מבקש
ליטל אשה אחרת וליתנם לה, פי'
תכשיטין ועדיים שמן בלשון יוון

---

1) Bolus ist der Nahme mehrerer Thonerden, vorzüglich aber bezeichnet er den sogenannten Fetthon oder Rothstein (Bolus armeniae) von welchem auch hier die Rede ist.

קוזמין ובברייתא דרבי אליעזר פרק י"ג.

קוזמיקון, κοσμικος, Die Welt betreffend, durch die Welt verbreitet,
קוזמיקון, בבראשית רבה פרשה כ"ה ובירושלמי בפ' הרואה בהלכה על הזיקות, אין לך קוזמיקון בזה אלא של אליהו, שנ' והנה ה' עובר ורוח גדולה וגו' ובויקרא רבה בריש זאת חקת פי' חוק (א"ב פי' בלשון יוני דבר של העולם כולו).

קוזמקרטור, κοσμοκρατωρ, Weltbeherrscher
קוזמקרטור, בבראשית רבה פרש' כה ורדף ד' מלכים קוזמקרטורין בפסק' דבי תשא ג' מלכי' קוזמקרטורין שולטין מסוף העולם ועד סופו, פיר' בלשון יון קוזמו עולם, קרטור תופס.

קוזמריא, κοσμαριον, Kleiner Schmuck,
קוזמריא, ירושלמי דנדרים פרק אין בין המודר אילין קוזמריא דאית עליכן אסור מיתהנ' לון, פי' בלשון יוני תכשיטין קטנים.

קחה, Röthlich
קחה, שרקים ולבנים תרגומו קוחין וחורין (א"ב בנוסחאות כתוב קוחין).

קט, Zürnen
קט, בבא מציעא (דף ס"א) לא תגנוב על מנת למקט פי' להכעיסו ולהקניטו ואמר כן יקויר לו (א"ב לשון מקרא זה ארבעים שנה אקוט בדור, תר' כ ל ו גם כעו אקוטטו אף אתמלטלו):

קט, Gfebe
קט, תר' ירושלמי את הקשאים ואת האבטיחים ית קטייא ויש מלפפוניא ובלשון משנה קשואים ומלפפון שני מיני שוכים.

קט, Arm
קט, בירושלמי סוף מסכת תענית טור שמעון הוה מפיק תלת מאות גרבין דמרקיע לקטיא בכל ערובא דשבא, פירש בעל הערוך בערך גרב לענייס והביא מאמר דמגילת איכה יעיב פסקא בלע ה' והוא משוכה קלת בנוסחאות.

קטב, Sturm, Pestwind
קטב, בפסחים (דף י"ב) תרי קטבי הוה חד מקמי טיהר' וחד בתר טיהרא וכו' פי' רוחות הן (א"ב לשון מקרא קטב מרירי ונקראו' כן שהם קוטבים ומשבים האדם לשון קטב ישוד).

קטב, Hauen, spalten
קטב, לקטוב עלים פי' לחתוך קיסין.

קטב, Presse
קטב, בפרק ה' בשביעית (דף מ"ג) אין עושין זתים בבד ובקטב פיר' משימין עץ גדול הכבוד על הזתים שבבית הבד ונקרא קטב ובראשו תלוי אבן גדול, פי' קפיפות שעוכרין בהן הזתים.

קטבא, κα τα β α, Steig herunter!

קטנא, ילמדנו פרש' נח אפי קטנך שאול, לשון אלכסטי, קטנך קטנא שאול, פי' בלשון יוני שהוא אלכסטי קטנא רך למטה.

קטבל, Polster, Kapuze, קטבל, בפרק ג' בשקלים תרם את סרבלין ומיפה בקטבליון, בסנדל פרק כ"ו בכלים (דף כ"ג) עור סקורטיא ועור קטבליא, בית שבילא פרק ה' באהלות (דף ל') סקורטיא וקטבליא, בבבא מציעא (דף כ') פורס קטבליא על גבי רגליה, פי' עור שמכסין בו בני אדם מלמעלה בלשון יוון שמו אנבולי [1]) שהוא מולא למטה קורין אותו קטבולי [2]) ודמות שמו כמא ובלעז כטא [3]) ושוכבין עליו.

קטבליטון, καταβλητεον (χρεος) Schuldigkeit, Bezahlung. קטבליטון, סדר' במדבר רבה פר' פקוד כל זכר במלא אותו שלקחי היה קטבליטון פיר' בלשון יוני תשלום ופרעון.

קטיגור, Ankläger, κατηγορος, κατηγορια, Anklage, קטיגור, בפרק בן זומא העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, בר"ה (דף כ"ו) אין קטיגור נעשה סניגור פי' מלשון רכיל בסיף גמרא דכתובות דור שבן דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים (א"ב פי' בלשון יוני מלין רעמלמך מונה ופי' קטיגוריא רכילות ותונה).

קטדיק, καταδικη, Verdammung, Verurtheilung, קטדיק, בויקרא רבה ואת תסים בשר ודם נותן קטדיקי והקדוש ברוך הוא נותן קטדיקי, פיר' בלשון יוני עונש קטדיקי, בילמדנו ויצא בן אשה ישראלית ובשל סבר את מוצאו, פ' שמשכו להן ערלה כמפורש בערך מל ולכולם נתתי קטדיקי ויקם מלך חדש שאידע עליהם שיעבוד, ולמצריים נתתי קטדיקי והגלתי אותו לבבל, ועל אדום נתתי קטדיקי כי אני חשפתי את עשו, ולבני עמון נתתי קטדיקי לא יבא עמוני, בסוטה ובילמדנו ואחר כך יצא קטדיקי על אותה מדינה.

קטדיקוס, (καταδικος) Vollzieher des Urtheils קטדיקוס, מדרש במדבר רבה פרשת איש איש כי תשטה אשתו משל לארכיטקטון קטדיקוס על אותה מדינה פי' גובה עונש וכו'.

קטה, Kortine, Vorhang, קטה, פרק י"א בנגעים (דף מ"ג) קטה שיש בה פספסין, בילמדנו בריש בהעלותך קיטאות של בוץ,

---

1) αναβολη: Aufwurf, Mantel.
2) καταβολη: Grundlage, Lager.
3) Natta: Strohmatte.

קיטיות של פורפירן, בספר וידבר בפנים אחרים של וישלחו לענין לילית פרש לפרפוין ולקטיות, בפסקא דשור או כשב ובויקרא רבה אמור אל הכהנים פרשת לדקחך, רבי יהושע בן לוי סלק לרומי חזא עמודיא דשיש מכסן בטפיטיא מן הלכס כדי שלא יקרשו ומן השרב כדי שלא יבקעו, פ״א עמודין של שיש מכורכין בקיטיות בשרב שלא יפקעו פ״א מכורפין במחצלות פי' היינו חלק וי״מ קיטא לילא.

קטו, Stab, Stock

קטו, במגלת איכה גלתה יהודה חד מרי במר חבריה ובידיה חד קטו בעי מימחיניה בה תמא מזיקא פרי בתריה ובידיה חד קטו דפרזלא פי' מטה של עץ ומטה של ברזל (א״ב בנוסחאות כתוב קטיתא).

קטוזמא, κτισμα, Das Erschaffene, Erbauete,

קטיזמא, בריש בראשית רבה ועכוחך תרבני, בשר ודם מזכיר שמו ואחר כך קטיזמא שלו פלן אגוסטלא פלן פרוטאטא, פ״א ואח״כ כך מזכיר שבחו (א״ב פיר' בלשון יוני בנין ופעל).

קטל, Schneiden, spalten

קטל, בשבת (דף ע״ג) האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים, ביבמות (דף קכ״א) הסות גוי דאמר ליה לבר ישראל קטלי אספסתא ושדי לה לחיוותא בשבתא וכו', בסנהד' (דף ל״ג) אטו אנן קטלי קני אגמא אנן? כלומר קוטעי עלים אנו.

קטלא, Catella, Schmuckkette,

קטלא, בשבת (דף נ״ז) לא בקטלא ולא בנזמים, בסוטה (דף ז') היו עליה כלי זהב קטלאות נזמים וטבעות, בכלי מסכות פרק י״א בכלים (דף י״ב) כל תכשיטי האשה טמאין, עיר של זהב וקטלאות ונזמים וטבעות שירי קטלא מלא צואר קטנה, קא ונזם פר' ירושלמי קטלין וקדישין, במ״י וכקרב את קרבן ה' קטלין מן אדרעיהן, במעילה (דף י״ח) קטלא בצוארה טבעת בידה פירו' הנשים שעושין בצואר האשה והוא רקב שחונקת עצמה ודוחקת בבשר צוארה ואין לה צער ונראת כבעלת בשר, ובלשון חכמים בא״י פחיכאתא ובלעז מדיכא ויש מפרש מלשון הן יקטלני (א״ב פי' בלשון רומיי שרשרת זהב).

קטליזה, (Siehe אטלם)

קטליזה, בעבודה (דף ל״ט) הנמכר לפני חבווני בקטליז אסורין פי' שוק כמו אטליזא:

קטלפטא, καταλεπτον, Wenig, klein, gering,

קטלפטא, במגילת איכה בעיר רבתי אשכח חד קייט ויתיב על פיילי אמר ליה את מזבן קטלפטא, אמר ליה לא, אלא כולה בחדא פי' מעט (א״ב פי' בלשון יוני נחלקים קטנים ומעט מעט ובנוסחאות כתוב לוקטא לוקטא).

קטלת, κοτύλη Höhlung [1])
קטלא, בפרק קמא באהילות (דף כ"ו) שלשה בקטלת פי' למעלה מן הירך (א"ב פי' קוטלא בלשון יוני אטמא של ירך אשר בו נתקע הבוקא וחבור אלו עצמות).

קטם, Brechen, abbrechen,
קטם, בפ' ב' בשביעית (דף ל"ה) וכורכין אותן וקוטמין אותן פירשנו בערך זבל, בסוכה (דף ל"ב) נקטם ראשו אפי' שניה קטומין. בנדה (דף ל"ג) קוטמו ומריק בו, טרף בפיה תר"י קטים בפומה פירוש ענין שבירה.

קטמא, Asche,
קטמא, בחולין (דף כ"א) קטימא כהילא חיישינן, פי' אפר מנופה, פיח הכבשן תר' ירושלמי קטם דאתון, בבראשית רבה פרשה כ"א ויקנין את כל אבל, עירב בהן עפר וקוטמיות דברים שמעמידין את הפירות, ברודים אמולים ת' פלמין קטמין:

קטן, Knabe, Jüngling,
קטן, בסוטה (דף כ"ב) מאי קטן שלא כלו לו חדשיו? זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, ומקשינן והא רבה אורי פקות מב' שנה? ומפרקין שני רבה דלית דכוותיה, כירש רבה מבני עלי הכהן היה וקים מ' שנה ומפורש ביבמות וגרסי' השנה ויתב רבא ישיבה כ"ב שנה כמלך שהורה מבן י"ח שנה ולמעלה, ומשנינן בדורו לא היה כמותו קטן, היודע למי מברכין מזמנין עליו כבר פירשנו בערך פרח, בסוכה (דף מ"ב) בערכין (דף ב') קטן היודע לנענע חייב בלולב ויודע להתעטף חייב בציצית, בגיטין (דף ס"ה) אמר רב ג' מדות בקטן ניר וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, וכנגדו בקטנה מתקדשת במיאון וכו', ביבמות (דף ל"ח) אי זו היא קטנה? מבת י"א שנה ויום אחד עד בת י"ב שנה ויום א', קטנות נערות ובגרות כבר פירשנו בערך בגר, בגיטין (דף כ"ט) אמר מר בר רב אשי הא דאנא קטינותא היא פי' זו שאמר מדעה קטנה, פי' אחד בימי קטנותו אמרה, מקוטנא לאולמא פירשתי בערך אלם.

קטן, Klein,
קטן, בסוף מעשרות (דף ס"ה) רבי יוסי אומר אף הקוטנין פטורין מן המעשר פי' ממיני קטניות הוא ושמו בלשון ישמעאל כגיר אלאדנב (א"ב המפרשים כתבו שהוא מן ממיני עדשים): בסוף מעשרות (דף ס"ה) רבי מאיר אומר אף

---

[1]) Die Höhlung des Knochens, worin der Kopf des Hüftknochens gefügt ist.

הקולקס אלו שעוקליהן קטנים והלקטיהן מרובין רבי יוסי אומר אף הקוטנין של מטה מהן והיינו קוטין היינו קוטנין, ופי' של מטה דאמר רבי יוסי היינו דעוקליהן יותר קטנים מעוקלי הקולקס ולכך נקראין סגיד אלאדגאג ולא נקרא הקולקס קוטנין שפירושו קטני אע אף על פי שעוקליהם קטנים לפי שהקוטנין למטה מהן גאב כלומר יותר קטני זנב מהקילקס ולכך נקראין קוטנין, בנדה (דף י"ב) משלקין יונות שמנים וסלתות וקטניות פי' הן זרעונין ובלעו לגומ"י (Legumen, Hülsenfrucht) ובלשון ערבי קטנים.

קטן, Schwanz, קטן, ולשון בזנבו תרגום ירושלמי בקוטנא.

קטנא, Kleines Ackerfeld, קטנא, בב"ק (דף כ"ט) רב פפא ורב הונא בריה דרב שוש דיקלא אגב קטינא דארעא, בגיטין (דף ל') ריש לקיש אמר אפילו הניח מלא מקש גונס מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי פיר' קטינא דאבי׳ בכתובות (דף נ"א) ההוא גברא דהוו מסקו ביה מאה אזוזי ליה תרי קטיני וכו' אמר רב שש בריה דרב אידי בקטני פי' שדות קטנות בגמרא דסמך שום הדיינין אלו שתי קטנין כוא קרובי ענין אחד הן.

קטנה, Schlafgemach, κοιτων, קטנה, בסוכה (דף ג') העשוים קיטוניות קיטונות, ביומא (דף ט"ו) ורמינהי בפרק קמא במדות (דף ל"ד) ארבע לשכות היו בבית המוקד פתוחות לטרקלין בבראשית רבה פרשה כ"ה זה ספר לארכון טיקטונים שבנה פלטרים סדרין ובינין ומעברות, ונהא הסדרה תר' ירושלמי ועל לקיטונה, וכן ונסדר משכנך ומסדרים אימה (א"ב פיר' בלשון יוני סדר ובפרט אשר שוכבים בתוכו אבל טקטון בלשון יוני חרש עצים ואבנים וארכיטקטון ראש האומנים והחרשים).

קטנטין, Weber, κτάντης, קטנטין, מדרש תהלים מזמור בנא הזיפים קטנטין שהיה רודף אחר קבירו פי' בלשון יוני איש דמים ורוצח.

קטספון [1], Ctesphon, κτεσφον, קטספון, בבראשית רבה פרשה ל"ז ארך ואכד וכלנה, הדס ונציבין וקטספון, וכן בתרגום ירושלמי, ביומא (דף י') כלן זה קטספון.

קטע, Schneiden, hacken, reißen, brechen, verstümmeln,

---

1) Eine Stadt in Assyrien an der Ostseite des Tigris, Seleucia gegenüber, und am Berge Zagros gelegen.

קטע, בשבת (דף פ"ב) הקטע יוצא בקב שלו, וקבן פתילים תר' ירושלמי וקטע יתפסן, בבראשית רבה פרשת מ"ט היה אנדרס יושב ותמיה כל היום בשם אגרך? אמר לו הקדוש ברוך הוא קטיע חד פטטיא מן כדו, ונפסקא דסחרא פסק הדא מילא מן לבך קטעין בריש מעשרות (דף ס"א) כותל את הקטעין מן הכלדין ממה שבתוך סתבן ואוכל, כלומר כותל את השגוברין מן הלדרין שנמירום ואוכל בלא מעשר.

קטף, Harz

קטף, הכופר והקטף עיין בערך כפר, פי' בלשן בלסמו Balsamo והוא תר' לרי והוא אפרסמון כמו שפירשנו במקומו, בע"ז (דף ל"ה) לא פליגי רבי יהושע עליה אלא בקיטפא דנגוא אבל בקיטפא דפירא מודה ליה דתניא אמר רבי יהושע שמעתי שמעמידין אותה בשרף העלין ובשרף העיקרין מותר, בשרף הפגין אסור, מפני שהוא פרי (א"ב כל האילנים הענבים הנוזלים מהעלים נקראו קטף בשם כללי, אבל בשם פרטי העץ שממנו נוזל הצרי נקרא כן והצרי עצמו).

קטף, Abreißen, abbrechen

קטף, בפסחים (דף י"ט) מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קיטוף זכור הוא, פי' קודם העומר אין קוצרין החיטין במגל אלא קוטפין ביד, בפסחים (דף ל"ו) וחכמים אוסרים את שלשין בו מקטפין בו, פי' שאוה מקטפת מן העיסה ועורכת הלחם, בבא מציעא (דף ע"ב) יוצא השג והמקטף והזיפס בעבודה (דף ע"ב) כי זכיתו ממרא לגוים קטיפו קטופי אמן קטופה כבר פירשנו בערך אמן, הקוטפי' מלוח עלי שיח בריש גמרא דעבודה (דף ג').

קטף, Zusammenkleben

קטף, בנדה (דף ס"ז) נתר מקטף מיא אהל מסיך מיא פי' קטוף וסריך כגון דבוק השערות עם זה ואין המים באין ביניהן.

קטף, Beere

Traube, Traubenkamm

קטף, בכתובות (דף קי"ב) חזינהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי פי' אשכולות.

קטפרס, καταφερης

Abhang, abschüssig,

קטפרס, בפרק ג' באהילות (דף כ"ו) נשפך באויר אם היה מקומו קטפרס הכלוק, והקטפרס ושק' שופע, כבר פירשנו בערך שפע, בגיטין (דף ע"ח) אמר רב יהודה היתה ידו עשויה קטפרס פי' כגון שהעמידה ידה משופעת ולא זקופה כמקילה ולא פשוטה לקבל אלא עשויה כמין מדרון, במעילה נשפך על הרצפה והיה מקומו קטפרס (א"ב פי' בלשון יוני מקום משופע נטוי מלמעלה למטה כמין מדרון).

קטפרס, καταφορα

Schlag, Hieb,

קטפרס, בפסקא ויהי בשלח עשר קטפרס אתה לוקה אלו י' מכות בויקרא רבה זאת תהיה בסמך פרשה ראשון, בשר אדם כותן קטפרס והקב"ה כותן קטפרס, הה"ד ארבעים יכנו לא יוסיף (פ"כ פירש בלשון יוני מכות גדולות ועצומות).

קטפרקטוס, *κατάφρακτος* Bepanzert, קטפרקטוס, מדרש שיר השירים פסקא לססתי, ילא פרעה קטפרקטוס פי' בלשון יוני ורומיי מזוין בלבוש ברזל.

***קטקטון**, Engbrüstig, קטיקטון, בויקרא רבה פרשה ט"ו איש פלוני רוחו קצרה שנתנה בו רוח קטיקטון, טעמו רוח קצר מאוד לשון קטן והמלות הכפולות יורו על הפלגה כמו ירקרק, אדמדם וכן פי' בעל מ"כ, ובעל הערוך גרס קטרטון והביא המאמר בשיבוש הלשון אשר לא נמצא ככה בספרים שלנו.

קטר, Knoten, Knopf, Wolke, קטר, בפסחים (דף ע"ד) אית בהו קטרי, פי' מקום שלומתין ומגדלין אמירין ונבירין, ובשחותכין אותן אותו החתך מפיק מיא, והוה ליה כמבושל, ביבמות (דף ס"ה) אמר רב יוסף קטיר קא מויכא הכא, כלומר קשר, בריש גמרא דראש השנה בניסן כמו משכא שביקי קיטרי, פירוש שמתקשרין שטים בעבים ותשוב כמו ימות הגשמים ולא שנדי לשלגים עם (ע"ב תרגום ותקשור על ידו וקטרת על ידים).

קטר, Duften, räuchern, קטר, בכריתות (דף ד') מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף, אף כל דבר שקוטר ועולה, בנילה (דף כ"ג) ובסוף גמרא דמשקין (דף י') מאי קיטורא אי קטורא בידא, פי' לקטר את הבושם מנית יד של חלוק כשהוא מונח על הכלי, פי' אחר מכניסין ומלקטין ומבוללין בית יד של חלוקיהן וכראה כוון ומעשה אומן הוא ואסר במכות (דף ק"י) בכל מקום שוקטר מוגש לשמי בכל מקום סלקא דעתך? אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה, בכל מקום מעלה אני עליהם כאלו מקטירין ומגישין לשמי, ומנחה טהורה זה הלומד תורה בטהרה, כושא אשה ואחר כך לומד תורה, בבראשית רבה פרשה מ"ב ושמה קטורה, שקטרה כלית ומעשים טובים, אמר רבי ברכיא אף על פי דכתיב ותלך ותתע במדבר תאמר שנחשד עליה בריה, תלמוד לומר ושמה קטורה כזה שהוא חותם גנובה ומוצאה בחותמה) (זה מענין קטר שלמעלה שטעמו קשר).

קטר, Unbehölkt, unbebeckt, קטר, בפרק ב' במדות (דף ד') חלרות קטורות, אין קטורות אלא שאינן מקורות (פ"ב רבי דוד קמחי פירש קטורות, ומפרשי המשנה מלשון קטורה

ובעל הערוך פירש כאן שלשון ליורים ונרות. המוסיף שגם זה מאמרי דעת הערוך, אין זה נמשך לערך אלאחריו, (ולכן הלקחתיהו לשני ערכים) הלא השתכח מפורשת די באר חלצות קטורות כאמורות ביחזקאל (מ"ו, כ"ב) הם חצרות שאינן מקורות וכן אמר הסורסי בתא קטירא עממו בית בלי גג, ואולי הוא מאשר מלשון קטר הקודם, כי המקום המוכן לגרפת הקרבנות הסבירה שיהי' בלתי מקורה להעלות תקיטור).

קטר, קטיר, Linie, Zug, Strich, קטר, בילמדנו בריש ואלה תולדות יצחק הרי אבי כר אותו בכל קטירי של אביו שידעו הכל שהוא בנו של אברהם, בויקרא רבה בסוף אחרי מות וכר בכל קטירין של וולד בדמות כנואף, בילמדנו של תכר אם, היתה מוליאה כל קטירין של פעור מסיך פונדתה ואומרת השתחוו לזה.

קטרב Joch, Gabelstange קטרב, בפרק י"ד בכלים (דף י"ד) העול של מחבת והקטרב פי' העול שבראשי השוורים, פירוש אחר שני עולים יש שלך זה של עול ומלך זה של עול, והם נקובין ומכניסין בתוך אותו נקב עץ, ושמו קטרב, וקטרין ליה שלא ישמט הנקר בראש העול נקוב שני נקבין ושם כנפים ומכן יצא הקטרב, ונקראו כנפים מפני שהן ראשי קנה העול, ולא העול לבד אלא אפילו

קלה הנגד, כדכתיב בכנף בגדו, ויש מפרשין הרצועה שקושרים בה טוהר שבהמה ובלעז פלי"דא, ועוד מפורש בערך כ נ ף.

קטרג, Anklagen, κατηγορεω קטרג, תר' אם אמר איש כי יבלע אם ימלל גבר ארום יקטרג פי' בלשון יוני בעל המנגד.

קטרון, καταρροος, Katarrh, Schnupfen, קטרטון, בויקרא רבה סוף פרש' זאת תהיה, יום שהמכה בו רוח קטריטון כעשרה רוח אטיקון (א"ב קטריטון פי' בלשון יוני ורומיי גם פרטי לחולי הנזלה הנוטפת מן הראש אל הפה ורוח אטיקון הם בלשי לחולי הנזילה הנוטפת מן הראש אל האברים, ופיר' רוח בלשון חכמים הוא חולי והגרסא משובה בנוסחאות ושגה הוא) ראה ערך קטקטון כי כן כתב בנוסחאות.

קטרטון καταρρηκτικος Den Durchbruch befördernd קטרטון, ירושלמי דשביעית פרק כלל גדול קטרטון שרי, מורסיכטון שרי, פירוש בלשון יוני רפואה עשויה לשלשל, ולכן שרי אף שנעשה מפירות ועקרים.

קטרקטין, καταφακτης Ein Zug-Fallthor קטרקטין, בבראשית רבה פרש' ל' כילך הוא עושה אלא כמין קטרקטין היה לו וכו' (א"ב פיר' בלשון יוני ורומיי אשנב או דלת פתוחה מלמעלה למטה במקום מגופה).

ץ, Sommer,
יט, בשבת (דף קי"ט) בקיטא
ותיב להו בשימשא (פ"ב תרגום
קיץ וחורף וקיטא וסיתוא)
ן בדניאל ב', ל"ה.

ם, Eid, Bundeszeichen [1])
יים, תחת ירך אברהם, תרי
ירושלמי תחות קיימים דאברהם
את בריתי תרגומו דין קיימי.

ן, Gewebe,
יון, קורי עכביש תרגומו ונקיון
עכוביתא, קוריהם לא יהיו
בגד תרגומו הא בקיון (פ"ב
נוסחאות כתוב ובקוין דעכובית'
א בקוין).

ין, Hodenauswuchs,
קיין, בבכורות (דף מ"ד) תנא
אשכן זה הקיין, הגרבתן זה
בעל קיק, קיין בבלים, גרבתן
ניד, פי' מי שביציו מגובים כן
כתוב בנוסחאות אבל בעל הערוך
גרס בעל קיק בבלים עיין ערך קיק,

יסטור, κουαισιτωρ,
Quaesitor, Untersucher,
קייסטור, במגילת איכה יעיב,
ואיש אחד בתוכם לבוש בדים, שלשה
דברים היה אותו מלאך משמש,
ספקלטור, וכהן גדול
וקייסטור, ספקלטור
הסד"א הקדימם כתב' לענת, כהן
גדול שמד"א ואיש אחד בתוכם
לבוש הבדים, קייסטור המד"א
וקסת הסופר במתניו (פ"ב פירוש
בלשון רומיי חוקר ושופט של אנשים
פושעים והוא נקרא גם כן קסדיר
וקסטיכר עיין שם, ובנוסחות
כתוב קסכטור והוא טעות).

קייפין, Caipha (E. N.)
קייף, בפרק ג' בפרה (דף מ"ו)
אליועני בן הקייף (פ"ב בנוסח'
כתוב בן הקיף).

קל, Leicht, gering, leichtsinnig,
קל, לא יקל אדם את ראשו
בסוף ברכות, (דף ל"ד), פירוש
כעויות גרון כלומר לא יהלך בגרם'
ראש בקומ' זקופה אלא בכפיפת
קומ' ובהכל' ראש, בנדרים (דף
י"ח) שלא יהבגו קלות ראש,
בפרק עקבים (דף י"ט) הוי קל
לראש, בראש דמאי (דף י"ב)
הקלין שבדמאי פירו' שהקלו
חכמים על פירות הללו הוכרים
במשנה זו שהלוקח אותם מעם הארץ
אין צריך לעשר, בפרק ג' במגילה
(דף י"א) הרם קל בתחלתו
וחמור בסופו, בתפלה אין מוצלין
בו יכא לנחל קדרון מוצלין בו,
בברכות (דף כ"ד) זהו קל
וחומר [2]) שאין עליו תשוב', בחגיג'
(דף מ"ו) ובסנהדרין (דף מ"ו)

[1]) Weil das Legen der Hand unter die Hüfte, ein Zeichen des Schwörens war, darum übers. der Chaldäer ירך und ברית durch קיים.

[2]) קל וחומר Der Schluß des Minderwichtigen auf das Wichtige.

אמר רבי מאיר בזמן שאדם מצטער שם הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (גמרא) מאי משמע? אביי כמאן דאמר קל ליה כלומר שאין בו קלות בכלל ודחה רבא ואמר מי שאין בו קלות כובד יש בו, ככבד עלי ראשי מבעי ליה? אלא רבא כמאן דאמר קליל לי עלמא ופיר' מכאן הרוס ונעשה מעוות, כלומר רוחו של אדם כבלב בזמן שבבלב אחד מן הסברי' בגמ' בחולין (דף כ"ט) ובערכין (דף כ"ג) תנו רבנן ונתן את הערכך ביום ההוא שלא יהא אפילו מרגלית בקלים אין לך אלא מקומה ושעתה הכי כתב בתורת כהנים, פי' אם הקדיש אדם מרגלית ורוצה לפדותה בזה המקום ונמכרת בזול ובמקום אחר נמכרת ביותר, אין מוליכין אותה לשם אלא מוכרין אותה בשוה במקומה בזול, וכן אם ממתינין אותה מהייקרה אין ממתינין אותה אלא מוכרין אותה בשויה כשהיא בזול, פי' אחר ונתן את הערכך ביום ההוא שלא יהא מרגלית לקלים, פי' אם העריך עצמו והוא אדם קל ועני ויש לו מרגלית ושוה הוא בידו ובמקומו אלא שקל מסהבין אותה בנקל וכידון בהשג יד והסור, ואין אומרים ישהה עד שתמכר ביוקר ולא יהא כידון בהשג יד תלמוד לומר ביום ההוא.

(קל) קליל, Kurz, klein, wenig

קל, בבבא קמא (דף ו') הכי תנא ירושלמתא הוא, דתנא ליתנא קלילא"ה, טוב מעט בצדקה תר, טוב קליל בצדקתא, יוקד כל מעט מים תר' ירושלמי קליל מיא, מעט לחי ומעט דבש, וחכלא אותם כרגע.

קל, Verbrennen

קל, בפסחים (דף כ"ו) ובב"מ (דף ל') שדמכו לו אודין לא ישמשנה לא על גבי משה ולא על גבי מנור, בין לצרכו בין לצרכו? שאני התם דקא קלי לה פי' משום גנבי אי משום עיבא, פיר' כיון שרואין אותה שאודין באין בללה ונוכבין אותה כמלא כשגשמם כאלו שורפה בא"ש, בסנהדרין (דף נ"ו) אשר קלם מלך בבל שרפם לא נאמר אלא קלם, מלמד שעשאן כקליות, בבכורות (דף ל"ט) הכותל שכרו לדון וכו' עד לקדש מימיו מי מערה ואסרו אפר מקלה שאינו קשה אפר פרה אדומה, בכתובות (דף ע"ו) רבי יוחנן בן ברוקה אמר אף חילוק קליות ראוייה, בשבת (דף קכ"ה) אין גובלין את הקלי פי' לוקחין שעורין שלא הביא שליש ומייבשין אותן בא"ש וטוחנין אותן ולותו קמח גובלין אותו ואוכלין אותו כשהוא חי, אבל של קליות כבר פירשנו בערך אבוב.

(קל) קלקל, Verderben, verdrehen, zu Grunde richten,

קל, בשבת (דף ע"ה) אפי' תימא רבנן קלקולו זהו תיקונו, אית ביה תרי פירושי חד דלעניין שומרים

דהיך קיימא הביא ברייתא לאו
לענין שרורותיה, וקא סברי רבנן
דהיך שעירב בו קול, אע"פ שהוא
מתחזק הלך יפיו ומותר בגולה,
והוא משום שרירותא קאמרי קול
גם כדי ליתן על מלא כף היך,
ופי' שני כיון דלא שרי למסד ביה
בגולה עד שיערב בו קול הוה ליה
קלקולא דקא מקלקל הוא
התיקון, והלכך מצריכן קול גם
כדי ליתן על מלא כף היך דקשיב
ליה כדי שיהא מותר לסוד בו, בסוף
הוריות (דף י"ג) בזמן שכולן עומדין
לקלקלה האיש קודם פי' האיש
במשכב זכור והאשה בקונה, בגטין
(דף כ"ח) מעשה בת' ילדים וילדות
שנשבו לקלון הרגישו בעצמן למה
הן מתבקשין וכו', במכות (דף
כ"ג) כמקלקל בין ברעי בין
במים (גמרא) קלה בין בראשונה
בין בשנייה פי' כמקלקל ברעי
בין בהכאה ראשונה בין בהכאה
שנייה, בחולין (דף ח') סכין של
ע"א מותר לשחוט בה מקלקל
הוא, פי' שחיטה מפסדת הבהמה
כי דמיה בחייה יותר מן השחוטה,
בפ' ג' בדמאי (דף ט"ו) ובחולין
(דף ו') מפני שחשודה לחלף
המתקלקל, בשבת (דף ו')
כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל
ומבעיר, מתניתא רבי יהודה ברייתא
רבי שמעון, והלכה של מעלה מזו
אימור דשמעת ליה לרבי יהודה
במתקן במקלקל מי שמעת ליה?
ובכתובות (דף ו') במקלקל
הלכה כרבי יהודה או הלכה כרבי
שמעון? בפסחים (דף ע"ג) לדברי
האומר מקלקל בחבורה פטור פי'
העושה חבורה בשבת מקלקל הוא
(א"ב תר' ויסלף דברי צדיקים
ויקלקל פתגמי תריצין).

קל, Stimme
קולנית, Schreierin, Schnauferin,
קולן, Gequacke, (daher) Frosch

קל, בפסחים (דף כ"ו) קול
ומראה וריח אין בהם משום
מעילה, פי' קול דשיר מראה
דהיכל ריח דקטרת, פי' מראה
שנוררת קיעים לאור בית השואבה
המפורש בסוכה, ובירושלמי תני
יכולה אשה לבור קיעים לאור
המערכה ולא היו מועלות דאמר ר'
סימון ריח מראה וקול אין
בהן משום מעילה, ששה קולות
בשמעין מיריחו וכו', בכתובות (דף
ע"ב) רבי טרפון אומר אף הקולנית
תוספ' איזו היא קולנית כל שהיא
מדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין
את קולה, פיר' שמואל מספרת
עמו בעסקי תשמיש כדרכה שלא
בלחש ששכנין שומעין ואינה ביישנים
ומתניתא פירשה שבשעת תשמיש יש
לה נקרה ואינה יכולה לכלות את
נשמתה מהשמע, ובשביל כך מקשינן
הא מילתא מומא הוא, לפי שלא
ברצון האשה נשמתה נשמעת, כדי
שתמנה עם העוברת על דת אלא
מום הוא בכל המומין והסקינן
מסוורתא מתניתא כשמואל, ביבמות
(דף כ') איזהו סרי' חמה וכו' עד

כל שקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה. בויקרא רבה זאת תהיה בסוף פרשת דפאני אילין נפריא קלכין אמר הקב"ה יבוא הקול ויכפר על הקול, בפס' ויהי בחצי הלילה ואח"כ הביא עליהן קולכין לפרדפים, אמר רבי יוסי ברבי חנינא קרקורן היה קשה עליהן יותר מהן.

קל, Colis

קל, בויקרא רבה פרשה ט"ו וט"ז מתלאה אמר מאן דאכיל נכרא קירא ילקי בהדי קילא (פ"ב פי' בלשון יוני עלים ורמקים ובעל הערוך גרס בערך קר רניעי ילקי בהדי קירא).

קל, קלל, Coleus Schlauch, Krug,

קל, בפרק ו' בעדיות (דף ח') העיד רבי יהושע ור' יקים איש הדיר על קלל חטאת, בפרק ג' בפרה (דף מ"ו) ובפתח העזרה היה מחוקן קלל של חטאת, בפרק י' (דף כ"א) קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור, בריש טבול יום (דף ע"ג) וקולית של מים המתגלגלת וכדה על שכמה תר' וקולתה על כתפה, וספות וכלי יוצר תר' קולין ומן דחסף, הספות והמזמרות דשלמה ודיהושע ואת הספים דירמיה תר' וית קוליא (פ"ב פי' קולו בלשון רומיי כלי חרס מיוחד לדבר של קדושה ופיר' קוליא בלשון רומיי כבלים תפרע של עור).

קלא, Colla Zelle, Behältniß,

קלא, בבראשית רבה פרשה ל"ו ואלה שמה הכלבה מלמעלה, רבי יהודה אומר ש"ל קילין היו בה הקילא עשר אמות על עשר אמות וב' פלטיות של ד"ד קילא מכאן וקילא מכאן וב' אמות לנדרין פי' רוחב התיבה כ' אמות וד' קילין היו בה ברוחב, וכן ט' אמות, ב' קילין שהיו באמצע אחורי הקילין היו מדובקין, ולפניהן היו ב' פלטיות אחת מכאן ואחת מכאן כל אחד רחבה ד' אמות ומכל אחד של פלטיא קיל אחד, וכן קיל אחד מכל פלטיא האחרת, יעלו בין הקילין לפלטיות ט"ח אמות וב' אמות לנדרין עולין כ' אמות פירנסת' רוחב התיבה אורך התיבה ש' אמות, תעלה שורה אחת של שלש מאות אמה, ל' קילין שהרלועה של קיטונות באורך התיבה מראשה לסופה וכן זו ואין ביניהן ספרה כלום, כבר פירשנו ד' קילין היו ברחבה וכל שורה היתה ל' קילין ד' פעמים ל' יעלו ק"כ קילין התחתי' וק"כ קילין השניים יעלו ר"מ, שלישים העליונים לא היו אלא שלש שורות שהיה מילך ועולה, ולא היה רוחב התיבה אלא מ' אמות, וג' שורות עולין כ' ור"מ הנה ש"ל קילין לדברי רבי יהודה רבי מאיר אומר תת"ק קילין היו בה קיל שש אמות על שש אמות וג' פלטיות של ד"ד, קיל מכאן וקיל מכאן וב' אמות לנדרין, פי'

רוחב התיבה נ' אמות ושש שורות של קילין היו שם וכל קיל ו' אמות עולין ל"ו אמות, וג' פלטיות של ד"ד וב' אמות לצדדין עולין חמשים, והיאך נעשין אלו ו' קילין ברוחב התיבה ד' חדרי' באמצע התיבה, שני' לצד מדותקין מאחוריהן ושני' לצד מדובקין מאחוריהן, וביניהן פלטיא של ד' אמות, וחדר מכאן מצד הב' וביניהן פלטיא של ד' אמות וחדר מצד ג' האחרות וביניהן ד' אמות רוחב הפלטיא וב' אמות מצידי קילין היחידים הירכתים רוחב התיבה ארך התבה ש' אמות וכל קיל ו' אמה ו' פעמים נ' עולין ש', נמצאת בשורה של קילנין ג' קילין זה בצד זה מדובקים אין ביניהן הפרש, והיו ו' שורות בתיבה כל אחת נ' עולים ש', וכן שניים וכן שלישים עולין תת"ק, והקשינו אליבא דר' יהודה שהיה פוחת שורה מן השלישי' כיצד. הא דכת' ואל אמה תכלנה מלמעלה. רבי נחמיה אומר כמין קמרוטין היתה מלמעלה משלמטה היאך ואל אמה תכלנה מלמעלה? פיר' היאך הי' י"ב חדש בתיבה המתורץ בברייתא רבה הכן משפט דור המבול י"ב חדש, כיצד בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש וכתיב ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה, והשא' מרחשון וכסליו שנשארו הסן מ"ב, וכתיב ויגברו המים על הארץ מקצה חמשים ומאת יום הרי טבת ושבט אדר ניסן ואייר, ואי אפשר לפיוס ה' חדשים שלמים זה בצד זה, אלא מב"ק נכללו מיום השלמת מ' יום של גשמים היו ק"נ ימים, והכא התיבה בחדש השביעי בי"ז לחדש על הרי אררט זה סיון, שהוא שביעי לירידת גשמים, פיר' מי"ז במרחשון עד י"ז בסיון שבעה חדשי' מכוונין, ומראש חדש סיון התחילו המים לחסר דכתיב וישובו המים מעל הארץ הלוך ושוב, פי' הולכים ושבים ולא חסרו ולא הותירו אלא עמדו בגבורתם, ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום כלומר מהשלמת ק"נ יום שהוא סוף אייר התחילו לחסר מתחילת סיון ובסיון ותמוז חסרו המים אותן ט"ו אמה שהיו גבוהין על ההרים, שנאמר והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים זה ראש חדש אב שהוא עשירי לירידת גשמים, נמצאו ס' יום שמראש חדש סיון עד ראש חדש אב חסרו ט"ו אמות אמה לד' ימים טפח ומחצה לכל יום, מכאן אתה למד שהתיבה היתה משוקעת במים י"א אמה, כדכתיב ותנח התיבה בחדש השביעי בי"ז וכו', אותן ד' אמות שהית' התיבה גבוהה על ההר חסרו בי"ז יום ונחה התיבה על ההר, ועדיין היו המים על ההר י"א אמות גובה, והשאר נה משוקעת בתוכן, ואלו י"א אמה חסרו מי"ז בסיון עד ראש חדש אב, שהן מ"ד ימים, דכתיב ויהי מקץ

ארבעים יום ויפתח נח את חלון
התיבה אשר עשה, והמתין עוד ג'
שבועים בשילוח העורב ובשילוח
היונה פעמים הרי ס' יום, כשלמו
אב ואלול ויגיע החשבון עד תשרי,
דכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה
בראשון באחד לחדש זה ראש חדש
תשרי חרבו המים מעל הארץ, כשתית
כמשפט, ובחדש השני בשבעה ועשרים
יום לחדש יבשה הארץ, כשתית
כצריך, לא היה צריך קרא למימר
אלא בשבעה עשר יום לחדש השני
יבשה הארץ, ומה ת"ל בעשרים
ושבעה לחדש השני יבשה הארץ?
אלו אחד עשר יום שימות החמה
יתרין על ימות הלבנה (ע"כ פי'
בלשון רומיי שם כללי לאחר קטן,
ובפרט המיוחד לשמור דבר מאכל
או משקה).

קלא, Stein,
קלא, בפסחים (דף מ"ב) בקל
קלא פתק ביה, (רשב"ם ע"ך פיים),
ב"מ (דף כ"ה) ובתעניות (דף
ד') לפרלידא דחותי קלא מכני,
בבבא קמא (דף ל"ב) בירא דשתית
מיניה מיא קא קלא לא תשדי ביה
בנידה (דף י"ח) שקל קלא
שדא בהו, פי' אבן.

קלא, καλια
Gefängniß, Kette, Schlinge,
קלא, יהי שלמכם לפניכם לפח
תר' קומיסון לקלא (ע"ב פירוש
קליא בלשון יוני ספר קולר וסד
אשר בו כאסר המחויב).

קלא אילן, Kornblaue Farbe [1],
קלא אילן, במנחות (דף מ"ג)
טלית שכולה תכלת כל מיני צבועין
פוטרין בה חוץ מקלא אילן,

---

1) Das Wort קלא soll nach Mussaphia und de Lara das griechische καλλή seyn, welches eine gewisse Farbe bedeuten soll. Die Wörterbücher geben kein besseres Licht darüber, denn die Erläuterung durch Flores, Genus tincturae u. dgl. giebt keine genaue Bestimmung, und wir haben bey dieser Vergleichung nichts gewonnen. Vielleicht könnten die hier im Texte befindlichen Stellen, uns auf die eigentliche Farbe welches καλλη ausdrückt, führen. Wir ersehen daraus daß von einer Farbe die Rede ist die ein vollkommenes Surrogat der Azurblauen (תכלת) ist. Jarchi erklärt es jedesmahl durch (צבע הדומה לתכלת) "eine dem Thecheleth ähnliche Farbe.„ Aruch glaubt daß darunter der Indigo verstanden werde; er ist dieses um so eher berechtigt, da eine dieser Stellen von der Festfärbigkeit des קלא — אילן spricht. Der Talmud hat aber für diesen Färberstoff den griechischen Namen

בב"ק (דף כ"ד) בקלא אילן
דלא כהר (עבר), ובב"מ (דף ס"א)
וממי שתולה קלא אילן בבגדו
ואומר תכלת הוא פי' אי"כ דקו
(א"ב פי' בלשון יוני מין צבע דומה
לתכלת).

קלב, Schragstänge

קלב, בשבת (דף ס') בקולב
שלך אמר רוב מסמרותיו, פי' עץ
הוא וקובעין בו אונקליות של ברזל
ותולין בו הקצבים הבשר, פי' אחר
מעיני חכמים הוא להשמיע קול
כדורך גת ומפוקו במסמרים ומשמיעין
קול, פי' אחר הערביים עושין
תכשיטין בצוארי גמלים חתיכות
חתיכות של כסף או של זהב וקובעין
אותן במסמרים ומשמיעין קול.

קלב, Colobium, κολόβιον
Kamisol, Unterkleid ohne Aermel

קלב, בסוף ויקרא רבה הב ידך
עטלא בקדם כליתא למזבן לסדא
יתמא כדא קולב, פ"א למזבן כדא
איסטביכיתא להדא יתמא (א"ב
פי' בלשון יוני ורומיי כתונת בלתי
בתי זרועות וזה ענין למזבן לסדא
יתמא כדא קילב ובירושלמי פ' כלה
יולדה דשבת המקבלת פריזומא
במעטפות קוליבין).

קלב, Zange

קלב, מדרש בר"ר פרשה ויכלו
עם צבתא אייתי לי קולב, בעל
הערוך גרס כולב ופירש צבת).

קלבא, Butter, Pech, Harz

קלבא, בשבת (דף קל"ג) רבא

ισατις (S. אסמא 1 Th. S. 126. Anmerk. 2.) Ich verstünde lieber eine dem Ultramarin ähnliche Farbe, weil diese mit dem Azurblauen eher übereinstimmt. Wie wenn wir unter קלא oder χαλλή den Cyanus oder die Kornblume verständen? Wir erinnern uns irgendwo gelesen zu haben, daß man im vorigen Jahrhundert in England glückliche Versuche machte, aus dieser Blume ein Blau zu gewinnen, welches dem Ultramarin gleichkommt, und die Bereitung desselben soll nicht mehr Mühe und Sorgfalt kosten als jene welche aus dem Safran eine Farbe gewinnt. Die Italiener nennen die Kornblume Battisecula oder Batisegola; Secula oder segola bedeutet eine Axt oder Sichel, eine anspielende Benennung weil diese Blume im Kornschnitte hindert. Sie könnte ebenso im Griechischen darum χαλλή heißen von χαλις, ein Wort welches dasselbe bedeutet. אילן in der Talmudischen Sprache, in Verbindung mit einem andern Worte wie z. B. תלא — אילן, (s. dies. Art.) drückt das Wort Farbe überhaupt aus.

אמר קירה וקלבה, עיין בערך אכלה, פי' אמאה (א"ב בתר' ירושלמי לבא הוא אמאה).

קלבאי, Einfältig, albern קלבאי, בב"מ (דף פ"ד) אמן אמרי באתר דסרי מלא ליה זייבא קולבאי רישא קולמיה מלא. בסנהדרין (דף ק"ג) ובריש ויקרא רבה פרשת עוד ראיתי מאי שער המיך? שאם חותכין את ההלכה, במערבא אמרי איכה אבדי חלא סרח קולבאי קולתיה פי' הדיוט רועה קולתיה מלא (א"ב כתוב בנוסחאו' של בב"מ כולבא רעיא, ובמדרש ויקרא רבה פרשת נפש כי תחטא כתוב הן די חלא סרח וייהיב כולבא רעיא מלא קולתיה).

קלבון, Collybus, κολλυβος [1] קלבון, בבילה (דף ל"ב) ובחולין (דף כ"ו) ובבכורות (דף כ"ו) ובשקלים (דף ה') האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה, ושחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקולבון וכמה היא קולבון? מעה כסף דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים חצי, פי' האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה והן שכבר חלקו, כדתנן בבכורות (דף כ"ו) בפרק אחרון חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקולבון ופטורין ממעשר בהמה, פיר' חייבין בקולבון דכיון דחלקו נעשו כשותפין, ותנן השוקל על ידו ועל יד חברו חייב בקולבון ופטורין ממעשר בהמה, דכיון דחלקו נעשו כלקוחות, ותנן הלוקח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה ושחייבין במעשר בהמה שעדיין לא חלקו וירשו בהמה או קנו ועדיין לא חלקו חייבין במעשר בהמה, דתנן קנו מתפוסת הבית חייבין ואם לאו פטורין, ופטורין מן הקולבון כי משום אחד הביאו השקל כי עדיין לא חלקו, כך היתה קונת קולבון, ואם היו אחין לא חלקו וקנו מתפוסת הבית אם השוו שניהם סלע, פטורין מן הקולבון ואמרינן התם בבכורות מהו וזוה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספין, ואף ע"פ שחלקו בבהמה גלו דעתיהו דלאפלגי קיימו וליחייבו בקולבון קמ"ל (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי שכר הנתן לשולחני לפרוט או לצרף או להחליף מעות).

קלבן, κολοβος, Verstümmelt, verkürzt, קלבן, בבכורות (דף מ"א) והעיקן והקילבן תלמוד לומר או שבר רגל (א"ב פי' בלשון יוני מחוסר או שבור אבר).

---

1) Ein kleines Geldstück, daher so genannt, weil es besonders beym Verwechseln fremder Geldsorten mit einheimischen Münzen, dem Wechsler (κολλυβιστης) als Agio gegeben wird.

קליבנטירין, κλιντηριον, νοσθηριον κ Ruhestuhl,
קליבנטירין, ירושלמי דברכות פרק מי שמתו, רבי שמעון בן אלעזר אומר עושה קליבנטירין שלה ודיו, פי' קליבטרין בלשון יוני מין כסא לפני המטה ובו יושב השוכב ורגלו נטוי על המטה ובירושלמי דנדרים פרק הנודר מן הירק גרס בהדיא עושה קלבטירין שלה ודיו.

קלבס, (קלווס Siehe)
קלבס, בריש מגילת איכה מהו לא נפל עליה גורל אמר הקב"ה בשעה שהפלתי קלבסים על אומות העולם להגלותם לא גלו ואתם למה גליתם, כי דמה בתוכה היה (א"ב פי' בלשון יוני לווי כמו קלווסין

קליבוסת, Hüftbein
קליבוסת, בשבת (דף קנ"ב) וינאץ השקד זו קליבוסת, פיר' קליבוסת בין הפקקלות כמו תרגם דאקליבוסתא דגרסינן בחולין (דף נ"ג) אמר שמואל הלי תרבא דאקליבוסתא אסיר והוא חלב שעל הכסלים: תרגמתי כפי' רש"י הנ"קא בלעז והוא Hanche ראה בספרינו ערך לוז.

קלבקר, (גלפקרא Siehe)
קלבקר, בפרק כ"ט בכלים (דף כ"ה) עליה אחת וקלבקרין אחד, פי' שמיכה ה"א גלופקרין וכבר פירשנו בערך גלופקרא.

קלגס, κλαγγη Geschrei, Getöse, (der lärmenden Streiter)
קלגס, בסוטה (דף מ"ב) אל תיראו מפני הגפת תריסין והיפעת הקלגסין כמו המון החיילות (א"ב פי' בלשון יוני קול תרועה).

קלגרפון, Schaufel
קלגרפון, בהסייף בפרק י"ג בכלים (דף י"ג) קליגרפון שניטלה כפה טמא' מפני שיניה, פי' כלי שיש לו שני ראשים האחד שעושין בו הלחם בתנור ורודין בו ושמו מסא בלשון חכמים, ובלעז פלא[1]) והאחד גורפין בו הגחלים מן התנורי ושמו רי"שולו[2]).

קלד, Verschließen κλεις ειδος, Schlüssel,
קלד, בפסחים (דף קי"ט), ובסנהדרין (דף ק"י) ובולבי אקלידי וגופלי דגולדא, ה"א אקלידי דקופלי דגלדאי פירוש קלידי מפתחות, קופלי בלעז קנטר"ו גילדא עור, בסנהדרין (דף ק"ג) מסר ליה אקלידא דמטרא, בגיטין (דף כ"ו) כל אקלידי מסר לשמעיה לבר מדליני, בסוף שבת (דף פ"ט) אכל עליה דקוו לגבא דאקלידא, במכות (דף

---

1) Pala: Schaufel.

2) Razzola: Scharre, Fege.

כ"ז) והאי לגבא דאקלידא, בחולין (דף נ"ג) אמר רב כהנא אקלודי מיקלד בהו פי' מקום יש בירך שמתפלל ומתהפך פנימי על החילן והמקום דפרעי שנקי פי' מפתח בלשון יון קלידי.

קלדהי, (כלדאי .G) Chaldäa

קלדהי, בבראשית רבה פרשה ל"ז אדמה וצבוים עד לשע עד קלדהי וכן תר' ירושלמי (א"ב פי' בלשון העברים ארץ כשדים והם היו בקיאים בהבטת הכוכבים והם הוברי שמים הנקראים בדניאל כשדיא ובגמרא כלדאין עיין שם).

קלוון, Dattelbaum

קלוון, בספר פסק' דויהי בשלח פרשה שעליה אחד קילוון ואותביה תחות חד אילן, ס"א אחד דקל: פה חסר הכו"ן וצ"ל נקלוון והוא מערך נקלווס ע"ש — את חטאי אני מזכיר פה וטרם אענה אני שוגג בתמהון לבב התעיתי בנפשי והייתי גם בעיניך קורא! כמטעתע, כי הלכתי אחרי אדם תועה משגה עור בדרך הוא החכם יוחנן בוקסדארף והנל בניא גם הוא בערך נקלווס מדרש ויקרא רבה פרשה ל' בענין לולב ע"ש — השענתי של בינתו ולא ראיתי בספר המדרש לכן כתבתי ואנכי לא ידעתי הכן מאמר המדרש — ועתה גם עלי אקרא מאמר המדרש: ומה עלי לעשות? אתודע חטאתי ונִקְלַם להקב"ה הפוקח עורים והכקם אותנו משגגות!

קלווס, κέλευσις Befehl, Geboth,

קלווס, בבראשית רבה פרשת ויצא הראשון אנא קלוון דמחון בני, ובפרשת ה' יקוו המים היו אומרים אלו לאו כלך ונעשה קלווסין של הקב"ה, בסוף מגלת איכה על נוחריבו אדדייכוס שחיק עצמות אפיק קלווסין, ס"א קליפסין פי' ציווי בלשון יוון (א"ב פירוש קלוון בלשון יוני צלוס אני).

קלח, Stengel, Strunk

קלח, בפסחים (דף ל"ט) יוצאין בהן ובקלח שלהן, בפרק י"א בפרה (דף כ"ב) מצות אזוב ג' קלחין ובהן ג' גבעולין, פיר' כשילשו ב' וג' קני' משורש אחד שמן קלחין, בנדרים (דף כ') שמואל הוה בדיק בפשיה בקלחא פי' היה משים קלח של כרוב בפיו ובולעו ומפשפש כל מעיו, בערובין (דף י"ו) בשליפין בקני' ובקלחות פי' כמו קלח של כרוב קלחים של ירקות שנמעכו והתקשו ונעשו יבשין. בחולין (דף קכ"ח) (בגמ') בקלחא ומאוס יד פי' הקנה שלהן כגון קלח של כרוב ומאוס יד של כלים שרוצה להשתמש בקלחין הללו. ביומא (דף מ"א) ובבבא קמא (דף ס"א) כאן בקולחת כאן בכבפה. ס"א קולטת ס"א קודחת וכבר פירשנו בערך קדח. בחולין (דף קל"ח) אמר רב חסדא רבי יהודה היא דתנן

בפרק שלשה בשדה (דף ס')
המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן
פאה מכל אחד ואחד אמר רבי
יהודה וכו'.

קלח, Fließen, strömen
קָלַח. קְלוּח, Fluß, Strom
קלח, בפרק ב' בטהרות (דף כ"ד)
ספק מן הקדירה באה וספק שהקלח
נגע בידה פי' כמו מים מקלחין
בחולין (דף ל"ו) תנא דבי ישמעאל
ודם חללים ישתה, פרט לדם
קילוח שאינו מכשיר את הזרעים,
פי' אם דם הנהרג חשוב כמשקה
להכשיר את הזרעים, כדכתיב וכי
יתן מים על זרע, אלא בעת שנעשה
חלל בעת יציאת נשמה, כדכתיב
ודם חללים ישתה, אבל המקלח
במרוז ועוד נשמתו בו אינו מכשיר.

קלחת, Topf, Kessel
קלחת, בנ"ב (דף ע"ד) כל ל'
יום מהפך להו גיהנם כבשר בקלחת.
(לשון הכתוב הוא וכבשר בתוך
קלחת במיכה ג', ד').

קלט, Annehmen, aufnehmen, fassen
קלט, בראש השנה (דף י"ב)
דתנן בפרק ב' בשביעית (דף ל"ו)
אין נוטעין ואין מבריכין וכו' עד
ר' יהודה אומר כל הרכבה שאינה
קולטת לג' ימים שוב אינה
קולטת וכו', פי' לדברי האומר
ל' צריך ל' ול', ל' לקליטה ול'
לעלות לו שנה, וכן לדברי האומר
ג' שלשה לקליטה ול' לעלות לו
שנה וכן לדברי האומר ט"ו. בשבת
(דף קי"ז) ובלבד שלא יביא כלי
אחר ויקלוט, בגיטין (דף ע"ט)
כמאן כרבי דאמר קלוטה כמו
שהונחה, תפשה באויר אף על פי
שלא הונחה כמו שהונחה דמיא,
בעירובין (דף מ"ט) קולט אדם
מן המזוחלת פי' שאוסף בידו ושותה
אבל נוטל מן המזוחלת כשהוא מצרף
ידו למזוחלת אסור. בסוכה (דף
מ"ט) ובמעילה (דף י"א) אפילו
תימא רבי אלעזר ברבי צדוק
דאיקלט איכא דאמרי לימא
מתניתא רבי אלעזר בר צדוק
ודאיקלט וכו', בפסחים (דף
נ"ב) לרבי יהודה גבא דאמרא
קלטינהו, פיר' לפי שהולכין
למקום שכלו על גבי החמור קלטן
גבו של חמור לקיימה ביעור, והוא
החוזרין למקומן ועדיין לא כלו שם.

קלוט, Dicht, fest, ganzhufig
קלוט, בב"ק (דף י"ז) טהורה
מעוברת מי מיעברא? דאעבר מקלטת
דר' שמעון פי' שפרסתו כולה אחת
ואינה סדוקה כמו החמור, בחולין
(דף ס"ח) סד למקום חיתוך וסד
לקלוט במעי פרה, ואליבא דרבי
שמעון, ואף על גב דאמר רבי
שמעון קלוט במעי פרה אסור הני
מילי היכא דילא לאויר העולם אבל
במעי אמו שרי, בבכורות (דף ו')
תנו רבנן רחל שילדה מין עז ועז
שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה,
ואם יש בו מקצת סימנין חייבת,
רבי שמעון אומר עד שיהא ראשו
ורובו דומה לאמו, איבעיא להו
לאכילה מי בעי רבי שמעון ראשו

דרזכו אילא וכו' עד רבי שמעון אומ' נמל גמל שבי פעמים וכו'. בבכורות (דף מ"ג) לקלוט וחטין דליתנהו באדם ובבהמה נמי לא פסלי, פיר' חטין דאדם לא הוו בגלוי כשל בהמה ולא פסלי באדם ולא קלוט דלא שכן באדם פרסות סדוקות.

קליטין, κλητυς, Abhang, Abschüssigkeit, קליטין, מדרש בראשית רבה פרשת יקוו המים הבאה עד כנגד ים עד קליטין דימא, פי' בלשון יוני מים רבים נגרים למקום מדרון.

קליטור, κλητωρ, Gerichtsdiener, קליטור, מדרש ויקרא רבה פר' והבאתם את עומר מאן דעביד קוסם קלטור, פי' בלשון יוני שליח בית דין עיין ערך קומים.

קליא, Kali (Siehe נתר Anmerkung 1.)

קליא, בעירובין (דף כ"ט) מערבין בקליא, פי' קליא הוא עשב שורפין אותו ומותכין אותו בגורי' ורוחצין ידיהם כמו קלס שלך בגל, ואלו הירקות ירקות שדה הנאכלים הן ולפיכך אמרו מערבין בהן. ובמה מלא היד (א"ב הן נקרא בלשון ישמעאל עיין ערך כתר).

קליא, Wachs, קליא, פכג ודבש ושמן תרגום קיליא ודבש (א"ב כמו קירא ופירושו שעוה).

קליאם, Dohle, κολοιος, קליאם, בילמדנו בסוף כי תשא היה משה מהלך ברקיע כקוליאם הזה עד שעלה אצל הקדוש ברוך הוא (א"ב פי' בלשון יוני מין עוף ליעק ומצפצף, יש אומרים שהוא סוס עגור [1]) ויש אומרים שהוא מין אחר).

קלינון, Zelt, Baldachin,

1) Mussaphia bemerkt hier, daß Einige סוס עגור (Jes. 38, 14. Jerem. 8, 7.) für die Dohle halten, ein Vogel auf dessen scharfes durchdringendes Geschrei der König Hiskiahu in seiner Genesungshymne anspielt. In meiner (nächsterscheinenden) metrischen Übersetzung des Propheten Jesaja, habe ich bey Gelegenheit dieser Stelle, jene Idee, weil mir keine andere, durch eine ansprechende Etymologie befriedigte, vorzüglich berücksichtigt. Die Alten legen ihre Meinungen in folgender Übersetzung dar: Die LXX. haben ως χελιδων: wie eine Schwalbe; dieser folgt der Araber und Jonathan im Jeremias wo er ועגור durch וכוריא übersetzt. Für סוס oder סיס hat er das Wort כורכיא; im Jesaja aber wieder schwankend, übersetzt er וּבִנָצִ כְּסִיסְיָא דאהיד: Dem (Bo-

קליכון, במדבר רבה פרשה י"ב דמלכא ארש טימקן דומות לקיליכין פי' טונדי (והוא Teuda וכמו שתרגמנו) אל הקונס מ"י גנו קלא.

gel) Susia gleich, der gefangen ist und wimmert. Es ist wahrscheinlich daß der Chaldäer סגור statt עגור gelesen habe. Kimchi scheint ihn da mißverstanden zu haben. Aquila hat ως ιππος αγωρ: wie das Pferd Agor, und Theodotion ως χελιδων αγωρ: wie die Schwalbe Agor. Nach Jarchi im Jesaja scheint סים den Vogel und עגור so wie צפצף das Geschrei zu bezeichnen. Im Jeremias aber, wo er die Uibersetzung des Jonathan erklärt, berichtet er כורכיא (סום) sey in französischer Sprache grue: der Kranich, und סנונית (עגור) die Hieroudelle: Schwalbe. Im Talmud (Kiduschin 44, 1.) wo es heißt: Resch Lakisch schrie wie ein כורכיא, bemerkt Jarchi, daß dieses Wort die chaldäische Uibersetzung von עגור sey, und grue (Kranich) bedeute; er verwechselt daselbst sonderbar genug סום mit עגור. Kimchi und Benmelech, übersetzen עגור ebenfalls durch das italienische Roudine: Schwalbe, mit der Bemerkung daß Einige unter עגור die Aelster (Gazza) verstehen, Ich glaube סום—עגור oder סום—ועגור um so mehr als Ein Wort betrachten zu können, indem wir dieses סום oder סם mehrmahl in der chaldäischen Schwestersprache in Zusammensetzung finden, als: ששיבא, סםגונא, סוםביל u. m. dgl. Dieses Wort scheint irgend eine bestimmte Farbe anzuzeigen. Wenn wir das Wort סום oder סים in allen Schattirungen der verwandten Laute nachspüren; so führt uns das Resultat auf die Vermuthung, daß das Rothe darunter verstanden werde. So heißt ששיתא der brennende Docht, צוציתא der Funken, זוזא der Lygurius; ein Stein der einen feuerähnlichen Glanz von sich wirft (s. 3 Th. S. 565. Anmerk. 2), und so dürfte סםגונא worauf wir im Art. הלא—אילן zurückkommen werden — die Rothfarbe bedeuten. Nimmt man an daß das Roth nicht einerlei Farbe bezeichnet, sondern in verschiedenen Schattirungen nach Ab- oder Zunahme in verschiedenen Arten und Nüançen immer Roth heißt; so dürfte das Pferd in hebräischer

קולים, (¹ (Anmerk. 1) אספנין (S בערך אספנין (פי' בלשון יונ
קולים כלומר, כבר פירשנו מין דג קטן נמלח ונכבש בציר).

Sprache darum die Benennung סוס haben, weil das sogenannte Bai — die röthliche Kastanienfarbe — die eigentliche Naturfarbe oder wenigstens die erste Hauptfarbe des Pferdes ist. Dieses Bai behält in allen seinen Schattirungen das Braunroth zu Grunde; selbst die dunkelbraunen Pferde die fast eine schwarze Farbe haben, sind meistens an den Flanken und am Ende der Nase roth, welches die Pferdekenner in allen Sprachen durch den Ausdruck andeuten, sie haben Feuer. Daher dürfte auch das deutsche Roß herstammen, welches in Niedersachsen roth bedeutet (s. Adelungs Wörtb. der hochdeutschen Mundart das Wort Roth.) Es ist daher wahrscheinlich, daß dieses bey עגור — סוס derselbe Fall ist. Die Uibersetzung des Wortes עגור durch das chaldäische כורכיא mag wohl die Richtigste seyn; denn dieses Wort ist ganz das Griechische κοραξ: welches Rabe heißt. Das angefügte סוס bestimmt ihn näher, und im ganzen stimmt daß Wort עגור — סוס mit der Benennung πυρρὸ κοραξ (corvus pyrrhocorax Lin.) Feuerrabe, rother Rabe vollkommen überein. Dieser Rabe, soll die sogenannte Bergdohle seyn. Die Stimme dieses Raben ist viel heller und kläglicher als der Dohlen ihre. Schwenkfeld nennt den Pyrrhocorax auch Nachtrabe weil er besonders in der Nacht seine krächzenden Töne hören, und sich selten bey Tag sehen lasse. Ich übersetze daher jene Stelle im Dankgebete Hiskijahu's.

„Bald krächz' ich wie der Feuerrabe,
Bald girr' ich wie die sanfte Taube —"

Seitdem der wilde Rabe und die fromme Taube aus der Arche Noa's wieder in die Welt flogen, bilden sie in den Poesien des Orients die lebhafteste Antithese, die durch jede andre Uibersetzung hier gestört würde.

1) In jener Anmerkung (1 Th. S. 137) muß es heißen: daß der Colias mit kleinen und dünnen Schuppen bedeckt sey.

קולים, (Siehe מרקולים)
קוליס, באבני בית קוליס, כבר פירשנו בערך מרקולים.

קלית, Oberschenkelbein
קלית, בחולין קולית המת וקולית המוקדשין הנוגע בהן בין נקובין בין סתומין טמא, קולית הנבלה וקולית השרץ הנוגע בהן סתומין טהור. בבראשית רבה פרשה י' וכל נשמה רשה זה קולית אחת הוה מנכש לה והיא מתגלגלא ונפרשת כ"ו הנפילים היו בארץ רפאים גבורים מוח קוליתו של אחד מהן י"ח אמה, בפסחים (דף פ"ג) בגמרא העצמות כמכין על מוח שבקולית, פיר' קולית העצם החלול וסמוך מבני לרדים והוא מלא מוח והוא עצם של ירך שיש בו מוח הרבה.

קולמוס, Feder, Rohr, καλαμος
קולמוס, בשבת (דף י"א) לא יצא הלבלר בקולמוסו, בפסחים (דף כ"ז) אוי לי מקולמוסן, פי' שהיו מזקקין ספרי מינן, בחולין בגמרא (דף ל"א) שחיטה העשויה כקולמוס, פי' כגון ששחט במקום אחד ושפייה לשבין ואחז לנוחר דהוה ליה כקולמוס, פ"א ששחט פושט למטה ועקם הסכין שנידו וחתך השעור ועלה החוט הקנה שהוא כקולמוס הסופר, בפסחים (דף קי"ס) גער בחומה של מעשיה ככתבין בקולמוס אחד, פירוש שלעולם היכה כותבת טיב אלא רע: פיר' אחר בקולמוס אחד כמו שכותבין כך עושין שאין יכולין לעשות אמרן שום פשרה, עם שקד סופרים תרגו' קלמוס דשקר למוייפא: נפסקא והי בשלח פרעה שהיו כותבין דודיות שלשה תחת שחיבן וקולמיות של קנה תחת לפרכיהן (פ"ב פירוש בלשון יוני ורומיי עט סופר וגם שם כללי הוא לכל קנה):

קלמוזם, καλαμις Haarkamm, Haarnadel,
קלמזמס, תרגום והקשורין קלמזמיא, הפארים והצעדות והקשורין (פ"ב קלמיס בלשון יוני תכשיט השער ופי' מוזא בלשון גמרא שער):

קלמר, καλαμάριον Calamarium, Pennal, Federbüchse
קלמר, בכל כלי עץ פרק ב' בכלים (דף י"ט) קלמרין השמאמת פי' לשון לעז הוא קלמ"רי ובלשון ישמעאל מקרא והוא של זכוכית ופיה שוקע לתוכה ואם תטה לצד אחד לא ישפך הדיו ואחד פה יש לה שממנו בו הדיו ואחד כקנה מלרה, ומכיין שכן דאמר בסוף מקואות (דף ס"ק), גלוסים שפיה שוקע לינה טהורה עד שינקב על צדה קלמרין לינה טהורה עד שיקנבה מלרה, קלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה ועושין לה תיק של עץ ומכניסין הקסת בתוכו ואותו התיק נקרא קלמרין השמאמת, בריש ברכות רבה מלכין קלמין וקונדילין כבר פירשנו בערך מל

(א״ב פי׳ בלשון יוני ורומיי בית הקולמוסים וקנו הכתיבה).

קלמין, καλλιμος Edel, ehrbar,

קלמין, עד שלא הגיע למדינה היה מהלך כפנן משהגיע למדינה היה מהלך כקלמין, פי׳ אדם חשוב וכבר פירשנו בערך פנן (א״ב פי׳ בלשון יוני אדם חשוב ומכובד).

קלמין, (כלמין Siehe)

קלמין, תר׳ להוליך את הכנים לאנפקא ים קלמין, תרגום ותפי הככם והוא קלמוס ובלשון גמר׳ כלמין).

קלן, κολλα Leim,

קלן, בפסחים (דף מ״ב) וקולן של סופרים, פי׳ מים וקמח מעורבין ומדבקין בו הסופרים ניירותיהן וכן שמה בלעז קו״ל (Colla) ואם אין בו אלא מי פירות, קיימא לן מי פירות אין מחמיצין, ירושלמי אמר רבי מניה ובולהו על ידי מוגי (א״ב פי׳ בלשון יוני ורומיי מין דבק יש נעשה מקמח ומים וגם נעשה מעור בהמות או דגים).

קלן, Haufe, Menge

קלן, בילמדנו בואתה תבוא משו וירם אולעים כ היאך קלכין של תולעים יוצאין מפיק אהליהם של דתן ואבירם ונכנסין לחוך אהליהן של ישראל, הוי אומר וכסילים שריס קלון (א״ב פי׳ המון הבא בבהלה ובתמהון).

קלן, (קל Siehe)

קלן, בילמדנו בסוף ויקרא לא קראו כביא עליכן קלכין אלו הלפרדיים כבר פירשנו בערך קלבריא זה הפרק

קלן, Schmach, Blöße, Schande

קלן, במגילה (דף כ״ה) תני רב יוסף בקלון אביו ובקלון אמו כבר פירשנו בערך בן, בכתובות (דף ע״א) אמר רב יהודה אמר שמואל דברים של קלון, פירוש דבר ערום, ושופי שם ערות מלרים תרגום וגלן עריה קלן מלראי, בילמדנו ואל שדי אמרו זה לזה נלך אלל הקולנית שאין שם כמפרן, במגילת איכה סלה, ובגטין (דף כ״ו) אספסייגום שחיק עצמות מלא שלש ספינות מגדולי ישראל אנשים ונשים להעמידן בקלון וכו׳ וכבר כתבנו מזה בקל בראש זה הפרק.

קלון, κηλων Brunnenschwengel

קלון, בריש מקוקין (דף ב׳) אין מקוקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון בארץ ישראל, בפרק א׳ במקואות (דף ס״ב) אפילו כתמלאו בקילון, בהאומר פרק ד׳ בסנהדרין (דף ס״ח) הממלא בקילון עד ג׳ ימים טמאין פי׳ בשהמים שקונבים במקום אחד ומבקשין להביא אותן אל שדה אחר עושין לו דרך שיבואו בו המים, ושם אותו הדרך שנמשכין בו המים נקרא קילון, פי׳ אחר מי קילון גומא עמוקה שיש בה מים ואינה מליאה וטורחא למדלא מינה מי גשמים אתו לידי מי קילון, כלומר בי מדלו מינה בקסרם ושמילא בעצמו מי קילון

מוריקא אילמא (פ"ג פי' בלשון יוני שם כלי שאובים בו מים מן בורות עמוקים).

קלין, (קלא Siehe)
קלין, ופסים טמנו לרגלי תר' קולין אלו לפרסת רגלי, כביא פח יקוש על כל דרכיו תר' לכבישיהון קולין לון (ה"ב הביאו בעל הערוך בערך קלא).

***קלן,** Verbrennen
קלן, בעבודה (דף כ"ח) וקלנהו אטרא אדמא פי' ליבן בחור מרא קדשה ושרפן עליו.

קלנדא (¹ Calendae, *καλενδαι*
קלנדא, מסכת ע"ז ד"ו קלנדא והטורנלי' פי' בלשון רומי שם כללי לראש חדש, ובפרט היו אומרים כן לראש השנה אז היו שולחים מנות איש לרעהו, וראשית השנה הוא כמו שבעת יום אחר תקופת החורף בזמן שהימים מתחילים להאריך, וכן נזכר בירושלמי כיון דחמא יומא אריך אמר קלנדם קלון דיאס פי' קלון בלשון יוני טוב, פי' דיאס בלשון רומי יום).

קלונטרין (קלבנטרין Siehe)
קלונטרין, עיין ערך קלבנטרין.

קלניא, (² Colonie, Colonia
קלניא, בסוכה (דף מ"ט) מקום

---

1) Dieses war der Name jedes ersten Monatstages von dem griechischen *καλεω* ich rufe (lat. Calo) weil man an den Kalenden das Volk zusammen rief, und ihnen die Feste des bevorstehenden Monats verkündete. Man feierte diesen Tag mit Opfern Schmausen und andern festlichen Aufzügen. Dieser Feste wegen, hat der jerusalemische Talmud auf eine andere Etymologie aufmerksam gemacht; nach ihm ist das Wort zusammengesetzt von *καλον* (schön, gut) dies (Tag) und drückt im Ganzen, wie das hebräische יום — טוב einen Festtag aus. Diese ist auf jedenfall beßer, als jene eines Neuern, der das Wort Kalender vor dem hebr. קהל herleiten wollte.

2) Dieses Wort ist römischen Ursprungs und stammt von colere bebauen, bearbeiten, pflegen her. Colonie heißt also eine Pflanzstadt, ein Ort oder eine Gegend wohin Menschen zur Verbreitung der Künste und Wissenschaften unter den alten Bewohnern, und dann zur Bevölkerung überhaupt, geschickt wurden. Colonus bedeutet ursprünglich ein Bauer, Ackersmann, und in diesem Sinne ist dieses Wort in der derben Rede der Rabbinen an Herodes zu

היה למטה מירושלים ונקרא מוצא
(גמרא) תניא מקום קלניא
היה, ותנא דידן מאי טעמא קרי
ליה מוצא? דמפיק מטברג' דמלכא
בג"ב (דף ד') הורדוס קלניא
שהעביד כבר פירשנו בערך זי ן,
אמר המחבר מ"ל זה המלה שני
פרושים ושניהם לא הסכימו עם
טעם המלה כי הוראת מלת קלוניא
אינו נופל כי אם על המקום ולא
על האיש אשר עליו יאמר קולונום
כמו שכתבנו בהערה ואינו מובן
בזה השם בן קורין, כ"א איש
שהיה עובד אדמה, או הוא כעבד
לאדם אחר או לאדם אחחו, ובכה
ענין המאמר הורודוס (עבדא)
קלני' (קרא קלנום) מתעבד,
פירושו אם גם זייכך עלך — ואתה
מלך, עכ"ז קולנום אתה, איש
הדיוט כאחד העם המתעבד ר"ל
הבהמה שנדר העבדות בגת ובכלי
קמם ולא תגלא עליך רוח נדיבה
שעלת מלך — בעבודה (דף ו')
בעיבא דתתעביד טבריא קלניא
פי' שלא יתנו הדרים שם מס (א"ב
מדרש דברים רבה פרשת האזינו
לאסטרטגין ששמש בשתי מדינות
פורוס וקולניא פיר' שם כללי
לערים בנויות שאנשי רומי ויושבים
נקשבים כתושבי רומי ונקיים ממס
אבל פורוס היא עיר כמו
קולוניא אשר גם היו יורדים
קנועים).

קלניתא, (Ein magerer Vogel)
קלניתא, בבבא בתרא (דף כ')
שקיט ליה בטמא אין ליה לגוי
בקלניתא. בחולין (דף ק"ג)
ומי איכא מידי דבכולה ליה גם
כויא בשר ובחד אבר לית בה משהו
בשר גידים ועצמות? אמר רב שרביא
בקלניתא פי' עוף שכולו עצמות
ואין בו אלא בשר מועט.

קלניתא, P o l i e r t
קלניתא, ביומא (דף ל"ח) רבי
אליעזר בן יעקב אמר כקשת קלניתא
פירש רש"י מזוקקת ומין כקשת
קלל.

קלס, κ α υ λ ο ς
Stiel, Stengel, Kohl,
קלס, דקילסא גבדא כבר פירשנו
בערך כסס, אלכות חרדין וקולסי
כרוב עיין בערך קלק (א"ב פירי'
בלשון יוני ורומיי גזע ועמוד
הירקות אשר ממנו העלים כפרדים,

---

nehmen: „Wenn du auch die Waffe trägst; so fehlet dir der Stammbaum doch — weder du bist edel, noch bist du edler Abkunft: Herodes bleibt immer nur ein sich e n t k n e c h t e t e r B a u e r!" (Baba Bathra 4, 1) Es gaben Colonien die gänzlich von Abgaben frei waren, diese hießen Immunes; dann waren die Stipendiariae welche etwas steuern mußten.

ומפני שיש לכרוב גוע וקלח גדול
נאמר הכרוב קולס, דקולסא
גברא טלפתי לקדרה לא בעי עיין
ערך כפס).

קלם, Stampfen
קלס, טיפוח ביד קילוס ברגל
עיין בערך טפח.

קלם, (Siehe בקלס)
קלס, בזבחים (דף ק"ה) רבי
אלעזר הכי בעי לה כגון דקטעי לה
בקולסי (פ"ב בקולסי כתוב
בכספאות עיין ערך בקלס).

קלום, καλος
Schön, lieblich, anziehend.
קלוס, בשבת (דף ק"ח) התורה
אסרה לא תאכלו כל נבלה ואת אמרת
יאכלו, אמרו ליה קאלוס פירוש
יפה וכן בלשון יון.

קלס, Loben, preisen
קלס, בתרגום ירושלמי ויקראו
לפניו אברך מקלסין קומוי.

קלס, καλλος
Schönheit, Anmuth,
קלס, בבראשית רבה פרשה פ"ה
ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו רבי
אלעזר אומר בקילוס היה (פ"ב
בשבח ופידור מלשון מקרא לקלס
אתנן).

קלס, Bepanzern, bewafnen
קלס, בברכות (דף כ') ובפסחים
בגמרא (דף כ"ג) מקום שנהגו
לאכול בלי תודום. איש רומי בכהיג
בני רומא להאכילן גדיים מקולסין,
בביצה (דף כ"ג) ועושין גדי
מקולס בליל פסחים, בפסחים
(דף ע"ד) רבי טרפון קורהו גדי
מקולס פי' גדי מקולס שתולין
קולה לו, כדרך שתולה כהן לאדם
שנו רבנן איזהו גדי מקולס?
כל שצלאו כולו כאחת, נחתך או
בשל משנו אבר אין זה גדי מקולס.

קלס, Helm, Galea
קלס, וכובע נחשת תר' וקולס
דנחש וכן והתילנו בקינעים לבה
ומגן וכובע, בבראשית רבה פרשה
כ' בולאין קלוסין סככין (פ"ב
פי' בלשון רומיי מין לבוש).

קלום, Kolik, Colicus
קלוס, מסכת ע"ז פרק אין
מעמידין הוה ליה קולוס פי' בלשון
יוני ורומיי קוליקוס כאב דקיס של
מעים העבים.

קלסטרא, κολαστης
Folterer, Scharfrichter,
קלסטרא, בסנהדרין (דף ק"ה)
כמדומין אתו שאדוניכו בן קלסטרא
של מלך הוא פי' הוא קוסטינר שבערך
קס' והוא שר הטבחים, בעבודה
(דף י"ח) יצתה בת קול ואמרה
רבי חנינא בן תרדיון וקלסטורו
מזומנין לחיי העולם הבא (פ"ב
פי' בלשון יוני שליש בית דין הממונה
להרוג ולייסר).

קלסטר, Futterkorb
קלסטר, בפרק כ' בבלים (דף
מ"ו) קלסטר בת ארבעה קבין,
אית דאמרי קרטלל, פירוש
בדגדסינן ולא טיידן בקרסטלין
שנפיהם והוא כלי של עור ומחזיק
ד' קבין שכן שני עליהי כשה, ששה

קנין הלא (פ"ב פי' בלשון יוני כלי רועים).

קלסטר, Antlitz, Gesicht,
קלסטר, בבבא מציעא (דף פ"ז) מיד נהפך קלסטר פניו שליצחק ונדמה לאברהם, בנדה (דף ל"א) והקב"ה נותנו רוח ונשמה וקלסטר פנים פי' תואר פנים, ותור פני לא יפילון תר' קלסטר אפוי:

קלסטרא, κλειστρον, Claustrum, Schloß, Riegel,
קלסטרא, בשבת (דף קכ"ד) קנים וקלות וקלסטרא פירוש קלוסטרא היא משנה בכלים פי"א (דף י"א) שאסר ר' יהושע לטלטל בשבת תוספת בכלים בתחלה בבא מציעא קלוסטרא רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרין, ברוריה אמרה שומטה מפתח ותולה בחברו בשבת וכשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר יפה אמרה ברוריה, פי' קלוסטרא קטינ"לו [1]) בלעז והוא סרוגא שמעשה קשת הסופר מקופה כדאמרינן קלוסקים שנעול וקלוסטרא הנעולה, וי"מ קלוסטרא כנגר ששנינו בסוף ערובין נגר שיש בראשו קלוסטרא והוא כמין יתד וראשו עגול כמו רמון ועשים בפתח ב' דלתות עושין טבעת בדלת אחת וכן באחרת ומכניסין באותן טבעות היתד (מ"ב פי' בלשון יוני ורומיי שם כלי למנעול ודבר הסוג' כמו נגר ובפרט פקדה כן חלק נגר כזו ושתנועע בעת סגירה ופתיחה).

קלסק, Becken, κολλιξ,
קלסק, קלוסקא יפיפים פ"א גלוסקא וכבר פירשנו בערך ג' יש מפרשין פת נג יש מפרשין לחם גדול (פ"ב פי' קוליקס בלשון יוני מין פת עגול ועוגה ובפרט מין פת קטן והוצלפו מקושות שאותיות וכן נספסל).

קלסקא, Weichlich, ausgereift,
קלסקא, בעבודה (דף כ"ט) זימי קלוסקא שמגולגלין פירוש רכין ולחין, ורפויין ירושלמי הן סכנות הן פרעות הן רפפות הן רעלות הן אגסטרות הן פפיות הן פוסות הן גומות היא מקום הנקת כוסות הן זאתי קלוסקא שן זתים שמגולגלין ושלוקין אסורין, רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר מין זיתים הוא ושן נותכין לתוכן קומץ שיהו מולין את גרעיניהן: (גלוסקאות כמוב בנוסחאות ופי' רש"י מילש בלעז והוא Mollet וכמו שתרגמנו).

קלוסקום, (Siehe גלסקוק)
קלוסקום, בכורות פרק ט' באהילות (דף ל"ט) כמין קלוסקום הנוגע בה מ"מ טהור פ"א גלוסקים וכבר פירשנו בערך ג'.

קלסרקין, Edle Reisende,
קלסרקין, מדרש אסתר פסקא קלף בגתן ותרש, מעביר אבי

---

1) Catenaccio: eiserner Riegel, Riegelstange.

קלסריקין ופושיב הברברי, פי' בלשון רומיי קלסרין אנשים שורשים וכבדי ארץ, אבל בתרגום אסתר כתוב לפלקא תרין קלוסכרין פי' קלו [1]) בלשון יון טובים פי' סכתרין [2]) בלשון רומי אנשי עצה נכבדים.

קלע, Schleudern, flechten, קלע, ביומא (דף ס"ז) קלען במקעלות והוציאן לבית השריפה (גמרא) אמר רבי יוחנן כמין קליעה פירש היה הולם בפתוות כמו קלע כדכתיב ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע. בעדיות (דף ה') פרק ג' כל הקליעות טהורות חוץ מקלע שבית קיבול שלה אריג טמאה, ותקעה יאם סוף פר' ירושלמי וא קלע. בסוכה (דף ל"ב) שהוא קלוע כמין קליעה דומה לשלשלת זהו הדס, בברכות (דף ס') ובנדה (דף מ"ה) קורין לקליעות א בניתא מעשה עבות תרגו' עובד קליעה.

קלע, Sich begegnen, einfinden, antreffen, קלע, בברכות (דף מ"ב) רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא, ובשבת לוי איקלע לבי יוסף ריש..., פיר' כתארח ובא, וענין קרוב לזה פדיון שבוים איקלע לרבנן כלומר בא לידי רבנן ועיקר זה קרוב פירושו לעיקר שקדם ככהם ובא לאכל בעל הבית.

קלעא, Vorhang, Zelt, קלעא, במגילה (דף ע') קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, בזבחים (דף פ"ו) אבל שלמי לכור ושמות נאכלין לפנים מן הקלעים, ומפורש שם (דף ק"ה) כאו לגילה באפרו הבמות וכו' עד קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, קדשים קלים והמעשר שני בכל הרואה (גמרא) רבי אבהו אומר אמר קרא בן פורת יוסף וגו' עין שלא רצתה ליהנות ממה שאינו שלו תזכה ותאכל קדשים כמלא עיניה באו לירושלם וכו' עד קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני לפנים מן החומה, פי' חומה חומת ירושלם, קלעים חומת עזרה ואמאי קרו לה קלעים? שהיא במקום קלעי המשכן ועוד כשהיו במדבר היו פורסין קלעים במקום חומת עזרה ואוכלין, וכתיב במכתה ובקטלא במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד, בל פרשו גם תרגומו ולא אפשר למפרש עלוהי קלע: בברכות (דף כ"ב) כי אתא רבין אומר באושא הוה בקילעא דרב אושעיא, ביבמות (דף מ"ט),

---

1) καλοι: edle.

2) Senatores: Richter.

ובעבודה (דף כ"ד) יתיב רבי אמי ורבי חנינא פפי ורבי יצחק נפחא אקלעא דרבי יצחק נפחא, בנדרים (דף כ"ג) אמר ליה זיל לקילעיך פירש לך לאהלך.

קלעילון, (Eine Hülsenfrucht) קלעילון, במעילה (דף י"ג) הדש קלעילון בשדה הקדש מעל, בפירש מגנלא כתוב הדש מלעין ופירש מין קטנית.

קלף, κελυφη Hülse, Schale, Schuppe, Rinde, קלף, קליפי אגוזין וקליפי רימונין, בפרק ו' באהילות (דף (דף ל"ס) ותקתיה כקליפת השום, בסנהדרין (דף כ"ה) לובשי שריון קליפה פי' באמצע כל טבעת של שריון תולה קליפה אחת של ברזל כדי שלא יכנס חץ בטבעת (א"ב פי' בלשון יון שם כללי לשומר דבר בעת גדולו, כמו שומר השבלה והוא השפופרת ושומר גוף הדגים והוא הקשקשת, וגם קליפה הבאה בקטורת היא קליפת עץ וריחה טוב ועל דרך הקבלה יש קליפות בשריון שהן שומרות הגוף וחז"ל בנו פעל מן השם להסרת הקליפות, ותר' סנפיר וקשקשת ציצין וקלפין.

קלף, Schälen קלף, בפסחים (דף ע"ה) יקלוף את מקומו יקלוף את החיצון, בפרק ד' במעשרות (דף ס"ד), ובביצה (דף י"ג) המקלף אחת אחת בשעורים מקלף אחת אחת ואוכל פי' חוטף הקליפה, בסוף ביכורים (דף פ"ו) סלי נצרים של ערבה קלופה, בסוף עבודה (דף ע"ד) יקלוף את הזפת, חטוף חטפה והשלך תר' מקלך קלפא ורמא, שייך זה בקלף הראשון, בבראשית רבה פרשה פ"ג כי אני חשפתי את עשו קלפית בליא בלך למה? גליתי מסתריו.

קלף, (Pergament) Balg, Haut, קלף, כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין כבר פירשנו בערך דוכסוסטוס, במנחות (דף ל"ה) האי קליפה צריך למנדקיה.

קלפא, Schorf, Grind, קלפא, שאת או ספחת תרגום שומא או קלפא, וכן לשאת ולספחת, מספחת היא (א"ב פי' בלשון יוני מין נגע עמוקה וקשה רפואתה).

קלפא, κολαφος Knüttel, Faustschlag, קלפא, בברכות (דף כ"ז) תרי קולפי בלעת, ובגמרא (דף כ"ח) מקום שנעקרה הבו ליה קולפא וידון דיכא, ס"א קופלא, במנחות (דף ז') ובערכין (דף כ"ב) אמר רב חסדא קולפי טבי בלעי בימי דאבימי עלה דהא שמעתא, פירוש שבט שמכין בו בני אדם ורמזו על ובלשון ישמעאל היא אלמקרע, בכתובות (דף ס"ה) נפקא אכתפיה מקייה בקולפא דשירשי, כלומר ביקייה בשירשי שראשו קשור (א"ב

תרגום ירושלמי ואת הבהמה תהרגו ית בעירא תקטלון בקולסין, ויש קולס׳ שעניינו שבט כמו שפירש בעל הערוך ויש קולסא שעניינו הכבה עצמה וכן בלשון רומי).

קלפה, Kassiarinde ¹),
קלפה, בפרק קמא דכריתות בגמ׳ (דף ו׳) הפטום את הקטרת קילופה שלשה פירוש לשון ישמעאל דארכבס (א״ב עיין קלף קמא)׳

קלפי, κάλπη, Becher, Urne,
קלפי, ביומא (דף ל״ט) טרף בקלפי והעלה ב׳ גורלות (גמרא) אמר רבא קלפי של עץ היתה ושל כל היתה ושיכה מסוקא אלא שתי ידים (א״ב פירוש בלשון יוני גביע וכוס).

קלפנדר, Seelenverkäufer
קלפנדר, בבראשית פרשת כ״א ה׳ דייני סדום קיפקר רבקרדב בבל מסטא דין וקלאפנדר (א״ב פי׳ בלשון יוני גונב אדם).

קלפס, Große Olive,
קלפס, בתוספתא תרומות פרק שני אדין בקולפסין שאתרם על סלוקלין חוץ מגרעיניהן, והם זיתים גדולים ראויין לאכילה ואין עושים שמן, דתניא בריש פרק ג׳ דתוספתא תרומות אין תורמין קלופסים על זיתי שמן ולא זיתי שמן על סקלופסים וכיצו כלופסים דגרסינן בגמרא דבני מערבא.

קלק, Werfen,
קלק, בפסקא ויהי בשלח ומקלק בשיקא קליל גרמן ושי לא אכא מקלקל פי׳ מקלק היינו משלק שפירשנו במקומו (א״ב תר׳ ירושלמי וישלך אל המים וקלק לגו מיא).

קלקי, Cilicium, κιλίκιον ²), Grobes Tuch, Decke, (von Ziegenhaaren),

---

1) Die Cassiarinde oder Mutterzimmt, gleicht dem wahren Zimmt, und ist in ähnlichen Röhren zusammengerollt; hat aber eine dunklere Farbe; ist härter, dicker und rauher auf der Oberfläche. (S. קנמון).

2) Von ihren erstern Erfindern den Kilikern — aus der Landschaft Kilikia in Asien — wurden die groben Tücher und Decken aus Ziegenhaaren so genannt. Die Trauersäcke die mehrmahl in der Bibel vorkommen, übersetzen die LXX κιλίκια. Weil die kilikischen Ziegen die zottigsten waren, so brauchen die Talmudisten diese Benennung auch von einem wildverwachsenen, strupigem und verwikeltem Haare. Auch wurde eine Art kilikischer Bohnengrütze (Faba Fresa) so genannt.

קלקי, בשבת (דף מ"ד) א"ר שק אין לי אלא שק שכן לרבות את הקלקי ואת הסבק? בשבת בתרא (דף ע"ח) ואת הקלקי ואת הסבק פי' קלקי שעושין מזנב, סבק שעושין מבטן. פי' אחר קלקי וסבק דפרק במה אשה אומר לשון יוונית, קיליקי בגד עשוי משיער של עזים והוא קשה ועושין לברדעו מהם כרים וכסתות, סבק כמו סבכות, בפרק פ"ט בכלים (דף כ"ה) המוכרין של ערביים הקלקלין והכופרא פי' שק של בשר ויש לו כיסין והוא שק שלובשין אותו מבית מי שמצער עצמו ובלעז כמשמעו ציליצ"ו (Cilicio) (ופיר' בלעז אשמוני"ייא). ועוד בפ"ט במקואות (דף ס"ה) אלו שאינן חוצצין קלקי הראש פי' כגוזי שעל הראש שדבק בו השער כקלקי, בפרק ו' בנגעים (דף ס"ב) גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע מקום הגריס ט' שערות וכו' קילקי הלב והזקן ובית הסתרים, פי' כל איש שאינו מלך ויש לו שערות כאי' שעיר בבית השחי או בלבו מדולדל על גרונו ויתמלא מן הזיעה והן מתקלקלין ונעשין כקלקי שפירשנו ציל"יצו. בפי"ו בכלים (דף י"ו) גריס בנגעים כגריס הקילקי, בסוף מעשר (דף ס"ב) ומשום בעל בכי ובגלגל רכפה והגריסין הקלקין פי' בן שמה קיליקין וי"א על שם רקיון נקראו, ירושלמי שום בעל בכי כל שאין לו אלא דור אחד מקיף את העמוד, רשב"ג אומר כל שאין לו אלא קליפה אחת בלבד, אלו הן גריסין הקילקין אלו גריסין המרובעין, רשב"ג אומר אין לך מרובע וכו', זה בסוף מסכת מעשרות, אלו הן גריסין הקילקין אלו המרובעין, אמר רבן שמעון בן גמליאל אין מרובע משאת ימי ברלגות מתוך רבי ברכיה והיא תניא גופה של בהרת כגריס הקילקי מרובע ובילי (א"ב פי' בלשון יוני ורומי מין בגד ולבוש עשוי משער תישים ועזים והיה נעשה בפתח קיליקיא ועל שם זה נקראו אנשים בעלי שער עב ומסובך קיליקי, ויש אנשים בעלי שער עב ומסובך בלב שפוא החזה ובזקן ובבית הסתרים ואולי בפתח קיליקיא היה גריס מיוחד הנקרא גריס הקלקי).

קלקלון, Kothfang. קלקלין, בעבודה (דף כ"ט) כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפילו מים ומלח אסור חוץ לקלקלין ובולי פי' כינוי לקלעים הוא לא רצה לומר קלעים כאותן של בית המקדש שהיה נכון אלא כינה לשון אחר.

קלקנתום, χαλκανθον, Chalcanthum [1]) קלקנתום, בשבת (דף ק"ד)

---

1) Kupfervitriolwasser vom Gebrauche der Schuster

ובמגילה (דף י"ז) כתב בסיקרא בקומוס ובקלקנתום בפר"ע בפרה (דף כ') דיו וקומוס וקלקנתום, בעירובין (דף י"ג) דבר אחד יש לו וקלקנתום שמו, ובסוטה (דף כ') פיר' בלע"ז ויטרי"אולו ובלשון ישמעאל אלזאג (א"ב פיר' בלשון יוני ורומיי מין דומם זך כמו זכוכית, ויפה פירש בעל הערוך ויקראוהו הרומיים בלשונם דיו הצבעים כי בו יצבעו עורות שחורים וזה מאמר רבא בר שמואל במסכת גטין מרתא דאושכפי).

קלקס, (לוח Siebe)

קלקס, בערך קרקס ובערך הלקט (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי וישמעאל שרש של מין נטע הגדל בגליס ובאכל ו"א שהוא שרש פול המצרי והם חולקים).

קלר, [1] Salbe, κολλούριον,

קלר, בשבת (דף ע"ו) מים כדי לשוף בהן את הקילורית וגם (דף ק"ח) טובה טיפת צונן בשחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם, בנדה (דף כ') מעשה ותלה רבי מאיר בקילור ור' תלה בשרף של שקמה. בויקרא רבה זאת תהיה ופסקא דוחסמר לין ומסקרת עיני' ריש לקיש אמר בקילורית אדומה, פי' כחול אדום ודומה לאחר מאיכי דם ומפסיק הדמע (א"ב פיר' בלשון יוני ורומיי סם בכלי לרפואה אשר צורתה ארוכה ועגולה ובפרט אם היא מתקונת לחולי עינים, אבל קילורית בלשון יוני מין אדמה לבנה הבאה מאי סמוס ונקראת בלשון משנה סם ומתערבת ברפואות לעינים, לכן תהיה הגרסא קילורית אדמה וזה פירוש ומסקרת עינים, כי בלשון יוני סקירא מין אדמה לבנה עיין ערך סם וערך סקירא).

קלר, Cellarium, κελλάριον, Behältniß, Vorrathskammer,

קלר, בבראשית רבה פרשה י"א ויברך וכי הקילרין שלמלך חסר כלום, ובפרשת כ"ג ויסע משם ובפ' כ"ה לפי שחרב מקומה של סדום, ופסקו העוברים והשבים, ולא חסר קילרין שלו כלום, ובפרשת ס' וה' ברך את אברהם בכל, רבי לוי

---

zum Schwärzen atramentum sutorum genannt. Verbunden mit Galläpfeln wurde eine Tinte daraus gemacht.

1) Eine Massa welche wie die κολλυρα (κολλιξ) von weckenförmiger Gestalt war; vorzüglich eine Augensalbe. Nach Mussaphia bestand sie aus weißer Thonerde, welche auf der Insel Samos gefunden wurde. Nach Dioskorides aber war es ein Stein den man in der spanischen Erde fand, und als eine Augenarznei benützt wurde.

אמר שלשה שהשליטו בולרן ועשה ישמעאל תשובה ולא חיסר קילרין שלו כלום פי' אולר בלשון יון קילרי ובלעז ביליו"לו.

קלר, κολλυρα, Kuchen, Brod, (weckenförmig),
קלר, בויקרא רבה בראש אחרי מות ונפסקא דאחרי מות ויקחו את הלחים ויאכלו וישתו, וכי קילוריא עלת עמהן לסיני? פי' שמענו שיש מקום שקורין לעוגה קליר, על כן נקרא רבי אליעזר הקליר שאכל עוגה שהי' כתו' בה קמיעא ונתפקח (א"ב פירו' בלשון יוני ורומיי עוגה ומין פת). ראה ערך קרב וע"ך רב.

קלר, Collare, Halskette, Halseisen,
קלר, בגטין (דף ס"ה) ובסיף שתול יצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי, בפ"ב בכלים (דף י"ג) הקולר טמא, בסנהדרין (דף ז') י' שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן, ביבמות (דף קכ"ב) מעשה בקולר של שני בני אדם, בשבת (דף ל"ב) חש בראשו דומה כמי שנתנוהו בקולר. נתן בניו פלטים תר' ירושלמי שלילן בקולריא, ויתנוהו בסוגר תרגום ויהבוהו בקולרין (א"ב פי' בלשון רומיי סגר הבתון בצואר השבויים והחייבים ובנוסחאות כתוב כפיתין בקולריא).

קלר, Gesellschaft,
קלר, בסוף במסכת יבמות מעשה בקולר של שני בני אדם פירש"י קטר'.

קלש Dünn machen, schwächer machen
קלש, גרים ערובין (דף ג') ואפי' שלא בסוכה בשירה דאמרן קלוש, מאי כמי כימא קלוש? פי' ראה בקורה כאלו היא קלושה והכוא פלגא דסומכא העליון כאלו כבסר במסור ונחסך וכאלו איכו, והוי"א קורא כולה שהיא חלי טפח דעוביה התחתון כולו במיך עשרים, ולפיכך המנוי כשר, במ"ק (דף י"ג) מקפין את הקלישות בקן, רבי יהודה אומר אף העבין (גמרא) מקפין את קלושי, פירוש מכסין בעבפין מרוסקין זה מזה מעבין אסמוכי סומך העבפין זה לזה, ביבמות (דף קי"ג) פשיטא דקרש דעתא קלישתא הוא, בנדרים (דף ס"ח) בעל מיגז גייז או מיקלש קליש? (א"ב תר' רטפש בשרו איתקליש בסריה ענין קלישות ודקות).

קלת, Calathus, καλαθος, Obstkörbchen, Spinnkörbchen, Blumenkörbchen
קלת, בסוף בכורים (דף כ"ו) בקלתות של כסף ושל זהב, בב"ק (דף צ"ב) מנא הא מילתא דאמור רבנן בתר עניא אזלא עניותא? דתנן עשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף וכו', בכתובות (דף פ"ב) עשירות עושות אותן קלתות של כסף ושל זהב, בסוטה (דף י"ד) אדם מביא מנחה בתוך ביתו בקלתות של כסף ושל זהב, בכתובות (דף ע"ב) קלתה שפיר דמי דת יהודית אפילו קלתה כמי

אסיר, פי' אעפ"י שבשוק כפה של ראש לבדה שרי מדאורייתא דהא יהודית אסרה בשוק עד שתתן על ראשה דבר אחר אבל בסל בקלתה אין בה משום פריעת הראש, בנ"מ (דף ט') קלתה מינת כיס, ובגטין (דף ע"ח) לקיקה לו לתוך קלתה הרי זו מגורשת, בפרק י"ז בכלים (דף י"ו) הקלתות משיטסות פי' קופות קטנות דומה לקלתה דנס, קולתים מלא עיין בקלבסי (א"ב יפיר' בלשון יוני תומיי מין סל עשוי מגמא או מכלים וגם אם הוא של כסף וזהב).

קלת, Gestelle, Postament

קלת, בפרק ד' בזבין (דף ס"א) על המשוט ועל הקלת, פרק ז' בכלים (דף ח') הקלתות של בעלי בתים שנפחתה, עיין בערך איסטרוביל, פי' כמין סביב שהוא כמין בית קטן ונסים הוא לבירה כמו שאמרו לענין ריקים אבל לא את הקלת, ופי' קלת בסים לריקים התחתונם.

קם, Molken, Käsewasser,

קם, בנדרים (דף נ"א) הנודר מן החלב מותר בקם, פי' היינו נסיובי דחלבא שלועזין סו"רו Suero) בלשון ספרד וכמו שתרגמנו) והוא אלמין, רבי יוסי אוסר דקא סבר יש בהן לאלועי חלב (א"ב חלב מקושר ונקפא ונבדיא בחוב בירושלמי מהו בקם? חלבא מקטרא, ובגמרא דידן בע"ז (דף ל"ה) בעבין אסור גבינות הבא כיון דאוקומי קא מוקים קשיא ליה כמאן דאיתיה לאסורא בעיניה, ונקרא קם החלב מקושר שהוא קם ועומד ואינו נגר ובלשון גמרא נקרא קומא, אבל מה שנקרא מי חלב בלשון משנה נקרא נסיובי דחלבא בלשון גמרא): רש"י ז"ל פי' כרבנו בערך וכתב קום משא Mesgue) כמו שתרגמנו) היינו נסיובי חלבא.

קם, Gehalten, bestehen, aufstehen, aufrichten,

קם, בב"מ (דף מ"ח) שאני הכי כיון דקם קם, פי' כיון שמספין כך יעמוד בקיומו לעולם, בב"ב (דף קכ"ו) מקיימי קולים היו, ורבי אליעזר לטעמיה, דתנן בפרק ה' בכלאים (דף כ"ט) המקיים קוצים בכרם, ר' אליעזר אומר קידש, וחכמים אומרים לא קידש, בריש גמרא דמשקין (דף ב') ובמכות (דף כ"א) המנכש והמחפה בכלאים לוקה, רבי עקיבא אומר אף המקיים פי' שרואה כלאים זרוע ואינו עוקרן, ושם (דף י"ו) ובחולין (דף קמ"א) הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו, אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו במה דלא שקטיה לא עבריה לאסוריה, פירוש קיימו קיים עשה שבה פטור, לא קיים חייב, היינו דהיכא למימר לתקוני לאוי הוא דאתא, אלא למאן דתני ביטלו חייב כיון שהאכיל הכיתר לכלבים הוא דקיים דהא לא אפשר למשרפיה, אבל הכא אם הכותר כמו שהוא,

אף על פי שלא ערפו. אינו חייב מאי
איכא למימר? פי' בתרא ספק
כגון שלקח האם על הבנים ומפרין
בו לא תקחנה, ריש לקיש אמר
כגון זו בתרא. ספק הוא שמתכן
לומר אחרי שיקחנה ישלחנה, והיכי
הוי בתרא ודאי, כגון שבא לשוחטה
והפרו בו, אם השחוט אותה תלקה
ושחטה, ורבי יוחנן אמר אפילו
בתרא בלקיחה שמה בתרא.
בקדושין (דף ס"ז) הקם לבן בגין
בין עיניך פי' שים הלין בין עיניך
והעמידם, שכך היו עושין בשהיה
כהן גדול מכיח הלין היו עומדין
הכל בעמידה מפני שם שהיה כתוב
בו, היינו דתני בלשון עמידה הקם
לבן בגין. במקויים כולי עלמא
לא פליגי כבר פירשנו בערך אשר
ובערך הכהק. בברכות (דף מ"ג)
ובקדושין (דף ל"ג) אסור לאדם
שילך בקומה זקופה ד' אמות
משום שנאמר מלא כל הארץ כבודו,
רב הונא לא מסגי ד' אמות בגלוי
הראש אמר שכינה למעלה מראשי.
בברכות (דף ל"ח) קמה תוכיח
פי' קמה היא התבואה דכתיב
וחרמש לא תניף על קמת רעך,
והייתה בברכה לאחרים אבל ואכלת
ושבעת וברכת, פיר' אמר קמה
היינו לחם דכתב אשר לא במסכנו'
תאכל בה לחם, וכתיב בתרי' ואכלת
ושבעת וברכת. ברקא והיה עקב
מפסעין בגיטין (דף קנ"ד) אמר
קמה חקמה דחסר ליה ריש לקיש
גבי יוחנן עורכי כהלים והולי עד

ספק לקח לקח, משום דמשוקא
חייב חייב, אבל דנקוקה פטור
פטורה, והיינו גר שנתגייר והיתה
לו עיסה נעשית והולי עד ספק חייב
אע"ג דנקוקת פטורה קיימא?
מלין דעיסה ולאו איקרו קמה.

קמא, (siehe קדם)

קמא, בפסחים (דף ג') מאי
דקמא, פי' מאי קאמר, והכא
בתר"ס (דף ק"ס) אדמון אמר בשביל
שאני וגר המסורתי מאי דקמא,
ספר אמר מאי דקאמר. בכתובו'
(דף ס"ז) אמר מאי דקאמא
אמר ליה נעביתי לך קום אכול,
פי' מאי שבא שהכילה לו עבדיו
התרנגולת ולא קודם (א"ב פי' לפני
כמו קודם ולוה) דלא מובלעם,
בגטין (דף ו') ומי איכא ספיקא
קמייא שוין, פר' ירושלמי בפסוק
וספרתם לכם ממחרת השבת מספר
יומא קמא דפסחי כמו קדמאה).

קמא, κομμι, Gummi

קמא, בשבת (דף ק"י) מאי כוס
עיקרין, אמר רבי יוחנן ליתי מתקל
קומא אלכסנדרים, קומוס
קומא עיין בערך קומוס (א"ב
פי' בלשון יוני מין ערף ואלכסנדרים
שנקרא שבולס).

קומא, (siehe קמם)

קומא, בעבודה (דף י"א) קומא
פינקיא קאי איכיא כלומר הוא על
כל הארים: ראה ערך קמם.

קמח, Mehl, Kahm, Schimmel
(figürl. Gesetz)

קמח, בנזיר (דף כ"ג) אלא

דהקפה אקמוהי פיר' שהכן בריאים ושמן כקמח, במכשות (דף פ"ו) ואינו מביא מביה מפני הקמחין, פירו' קמחין בלעז קנוס"י כלומר לנכים כמו קמח, בפסחים (דף פ"ד) אמר ליה דרמא לך הא לא קם לקמחיה הדר ביה, ביומא (דף מ"ו) אמר רבא הא מאן דלא קם לקמחיה, ביבמות (דף מ"ב) הא לא קם לקמחיה, סהם ואפ"ה מחלוקת וכו'. פי' אבילאו להספד הולכת שאינו מתעסק בתורה כראוי לה. וי"א לא שימש כל צרכו ולא ידע שמועה זו ואתא לפרוקי לן, ס"א לא קם לקמחיה כלומר לא משג לפניו הקושיא שתבא לו.

קמט, Zusammenschrumpfen, **קֶמֶט**, Runzel, Falte, קמט, בפרק ו' בנגעים (דף מ') הקמטין שנלואר, ובפרק ז' (דף מ') בקטן וגולד בקמט ונגלה, בסוף פרק ח' במקואות (דף ס"ה) בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכין שיבא בהן המים, פיר' בגברא תותי שיקיה ואחתא תותי שיקיה ותותי דדה שמן קמטין, כדתנן בנדה (דף מ"ו) משיעלה הקמט תחת הדד, בב"ב ובב"מ (דף ק"ב) אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין כתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין. בעבודה (דף ס') ובנדה (דף מ"ג) אמר ריש לקיש קנה בקומטו שלזב והסיט בו את הטבור טהור ומלי (ק"ב פי' יהודי כבשר מתכווץ ולופת, והוא לשון פסוק ותקמטני לעד היה.

קמט, Fesseln, binden, קמט, בסנהדרין (דף ל"ה) אפשיה דקמטיה וחכיה תותי בי סדיא. בחגיגה (דף י"ג) אלו תתקע"ד דורות שקומטו בעלמא ליבראות קודם שנברא העולם, בגטין (דף מ"ו) בעינא מקמטינכו ולותבינכו פי' אקשור ידיכם ורגליכם ענכותיו ילבדוהו את הרשע תרגום קובוי דרשיעא קמטין ליה.

קומיטטון, Hofstaat, Comitatus, קומיטטון, מדרש אסתר פסקא צבמלאת הימים שושן הבירה כבית קומיטטון היה מאכל ומשתה מלוכה, פי' בלשון רומי בית גדול אשר בו המלך ועבדיו יושבים, פר' ירושלמי בכל ביתי כאמן הוא בכל קומיטטון דידן מהימן הוא.

קמטר. καμπτρα. Hölzerne Kiste, קמטר, בפרק י"ו בכלים (דף י"ו) כסוי קמטרא טהור, בפרק ט' באהילות (דף ל"א) עשרה כמין קמטרא, בברכות (דף כ"ו) אמר רבא גלימא אקמטרא ככלי בתוך כלי דמי. לאשר על המלתחה פר' לדממכא על קמטריא פיר' לשון ערבי רומי ואדומי: (נראה שהוא לשון יוני כמו שתרגמנו ורא"ה ערך מלתח).

קמי, Haupthaar, Coma, κομη, קמי, בנ"ק (דף ס"ב) ובסוטה (דף מ"ט) אגטול בר' ראובן התירו

לו לאמר קומי מפני שקרוב למלכו' ביה, פי' כגון מלכות יון שקולין שער ראשיהן מלפניהן עד האזן כלפי מלה כולו, ומניחין השיער שכנגד העורף, נוטה ומשפר לאחוריהן, במגילה (דף י"ז) הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי והלך וישב לו ביניהן וכו', [גבסוף הוריו' (דף כ') ובמ"ק (דף כ"ג) על כל המתים רצה מגדיל קומי שפה שלו רצה אינו מגדיל על אביו ועל אמו מגדיל פי' מגדיל קומי שפה שקורע בית שער ממש שיהו מגדיל שקורע למטה משפה] (מ"ב פי' בלשון יוני ורומיי ממה ותלתלי שער, וקומי שפה כמו לפני עיין ערך קמא).

קמליא, Cimolia, *κιμολια* [1]) קמוליא, נתר ובורית קימוליא ואשלג ס"א קימוניא כבר פירשנו בערך אשלג (מ"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין אדמה לבנה המובאת מאי קימוליא ובה היו מכבסים הבגדים, ודע כי סם וסיקרא קימוליא וגרתיקון מיני אדמה לבנה הם, וקילוריה מין סם).

קמליא, Kostbarkeiten, *κειμηλια*, קמליא, מדרש בראשית רבה פרשה ויבא יעקב שלם במקום קשיטה אמר רבי סימון קוף קימליא פי' בלשון יוני ורומיי כלים חמודים ותכשיטי זהב וכסף:

קמין, Caminus, *καμινος*, Kamin, קמין, ירושלמי בריש פרק בראשונה היו סותמין הקמין מערב שבת ואוכלין בשבת, בויקרא רבה בריש פרשה כי תזריע אם המתין אדם בקמין שעה אחת אינו מת, לשון לעז הוא קמינו: בעבודה (דף י') כל דוכי למלכא אמרו ליה לקימוניא קליליא, פי' ספירה מליאה אפר מנופה שמשליכין בו חייבי מיתה פי' אפר לכבשן האש (מ"ב פי' בלשון יוני ורומיי ארובת העשן וכבשן).

קמנטרים, Commentarius, Verzeichniß, Erklärung, קמנטרים, בגטין (דף כ"ח) אמר ר' אליעזר מקומנטריסין של אומות העולם היה פלוני נהרג, פי' אף על גב דקיימא לן גוי מסיח לפי תומו מהימן הילכתא דאיירי בגוים כגון דאמרי בב"ד שלנו נהרג לא מהימן, דעבידי לאחזוקי שקרייהו (ובירושלמי סוף יבמות מקמנטריסי המלך) (מ"ב פי' בלשון רומיי ספר המורה הדברים בקצור, וגם כאמר בן מפרש הן הספר עצמו הן בעל הספר, לכן רש"י ע"ה עד היום נקרא בין חכמי האומו' קומנטרים שהוא פיר' המקרא ונכתבו בחסרון אות קוראים לו קונטרים). אמר המחבר מ"ל לא רש"י בלבד הלא כל המפורשים

1) Eine weiße Thon- oder Bolusart von der Insel Cimolus, welche man zum Waschen brauchte, und die nach Plinius (IV, 12) die Zeuge von Flecken reinigen soll.

נקראו בין החכמים קונטרים, רק בעלי תוס' קראו לפירושו על התלמוד' קונטרס' וכתבו התשבי והחכם גווידא שהוא לשון לעז Quinterßio או Quinterius שטעמו כרך מחמשה עלין וכן נראה עיקר דאם הוו ידעי רבנן (רש"י ובעלי תוס' ז"ל) שה קונטרים לא הוו כתבו ממונ'ליהרג.

קומניתא, (Siehe כפה) קומניתא דאומא, כבר פירשנו בערך כפה.

קומוס, (Siehe קמא) קומוס, קומוס וקלקנתו' עיין בערך קלקנתום, גמר' קומוס קומא פי' הוא השרף כמו שאמרנו כל השרפים יפין לדיו ובלעז גו"מא

קמוס, (Siehe ערפד) קמוס, בבבא קמא (דף י"ז) ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוס (א"ב בנוסחאות כתוב קימוש).

קמים, Comes Minister, Vorsteher. קמים, בראש ויקרא רבה פרשה וה"א ישקיט, רבי ברכיה אמר מן הדא סבכין ביה ועלה ונתמנה קומים אספוסליריון. בירושלמי ובאמור אל הכהנים פרשה סה יתרון וי ליה להוא גברא מאן עביד קומים קלאטור הכא עביד בלגא וספרא. ובפסקא דהעומר ויי ליה לההוא גברא דהוה עביד קומים פנטון קוזמוק לטור עביד בלגא וספר פי' קומפליאו של מלך, ירושלמי בפרק הרואה בגמרא על הרוקות כיון שראה דוד שממון חביב עליו מינהו קומים תיסברין שלו על בית המקדש שנאמר נגיד על האוצרות (א"ב פי' בלשון רומי ויוני נגיד ופירו' קומים פנטון [1]) בלשון יוני נגיד על כל הדברים, ובמדרש אסתר פסקא ותמאן המלכה קומים אסטבולי [2]) פי' בלשון רומי נגיד על ארוות הסוסים, קומים קלטור פיר' בלשון יוני ממונה על שלוחי בית דין (ראה ערך קלטר) ולא תתכן גרסת קוזמו קלטור כי אם קומי וקלטור כמו שפירשתי או קוזמוקרטור פיר' בלשון יוני אדון עולם).

קמע, Binden. **קמיע**, Amulet. קמע, בשבת (דף ס') ולא בקמיע, בפרק ב"ג בכלים (דף ל"ה) הכדור וה קמיע והאמום, בעבודה (דף ל"ט) ובבכורות (דף ל') מעשה באשה אחת שבאת לקבר והיתה קומעת לו תפלין על ידו כשאת לע"ה ותוס' קושרו' לו קשרי מכה על ידה (א"ב פי' ענין קשר ושרפות נקשרת בגרון או באבר מן האברים וגם כתבים נקשרים לרפואה),

---

1) *κομης παντων*: Oberaufseher, Hauptdirektor.

2) Comes stabuli: Oberstallmeister.

קמע, Wenig,
קמע, בפסחים (דף קי"ב) אוכל הרבה ומוציא קימעא פי' מעט.

קמפון, Campus, Ebene, Fläche, Feld,
קמפון, בהבדר בפרק כ"ג בכלים (דף כ"א) טפיטן של סוס טמא מושב מפני שעומדין עליו בקמפון, פי' שדה שעוסקין בו המלכים שמו בלשון יון קמפון וגם בלשון לעז הוא קמ"פו (Campo), בפסקא דויהי בשלח הוציא כרוז ואמר כל עמא יפקון לקמפון, בויקרא רבה פרשת אל תהי עד חנם והוא עד שילא כרח במדינה ואמר כל עמא יפקון לקמפון הבית תולדות וכו' ובאמור אל הכהנים פרשה ולקחת אלהים כל מי שילקוט ויאכל מפני שביעית תיהו מחזירין אותו בקמפון: ס"א קכפון (א"ב פי' בלשון רומיי שדה פרוש הן לטייל הן לצחוק).

קומפרומסין, Compromissum, Gegenseitiges Versprechen, Compromiß,
קומפרומסין, ירושלמי דמועד קטן פרק ואלו מגלחין ושטרי ברורין קומפרומסין זה בורר לו אחד כן נקראו בלשון רומיי.

קמץ, Nehmen (Mit voller Hand)
קמץ, בקדושין (דף ס"ו) ושמואל אמר מקמצין פי' כל א' מוציא קומץ מן החלק שהגיעו והוא שליש ממה שהגיע בידו עיין בערך ותר קומץ אחד לעשרון אחד קומץ אחד לס' עשרון, בסיפרא והביאה אל בני אהרן זו קמיצה חד אצבע, כבר פירשנו בערך אצבע.

קמץ, Einsammeln,
קמץ, בכתובות (דף ע"ו) המקמץ והמצרף נחשת גמרא מאי מקמץ? אמר רב יהודה זה המקמץ צואת כלבים והכיא מקמץ זה בורסי קטן.

קמץ, Graben,
קמץ, באלה מסעי ים תרגום נחר קומציא וכן תרגום חופר קומץ.

קמץ, Heuschrecke,
קמץ, בברכות (דף כ"ד) שדר הקב"ה קומצא וקבים ומחיא לבוסריה, בסוטה (דף ל"ב) אכשי דדמו לקמצי באילנו פי' חגבים, ביבמות (דף ק"ט) ודלמא קמצא בעלמא שכיב להו דאסיקו ליה שמא פלגי (א"ב פרגו' וגם בעינינו כחגבים והויא בעיני נפשה כקמצין).

קמץ, Verschließen,
קמץ, תרגום בפסוק נרם דודי ודפק לך ללבי עינא חדא קמיץ פי' סגור.

קמקום, κακκούμιον, Cocuma, Kessel,
קמקום, בשבת (דף מ"ח) ואתנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא, בפ' ג' בכלים (דף ק') קומקום שניקב ועשאו בזפת וכו', פי' לשון יון הוא ולשון לעז קוקומ"א, ואינו יכול לקבל את השמן בלא שמים קמין ממיסין הזפת (א"ב תר' בפסוק

ושתים כדא וזה ממין קומקמי וכסי).

קמקמא, Ziegelnatter

קמקמא, פרקא קמא דמסכת שבת בירושלמי קמקמא מתעביד סו פירש המפרש מין נחש: (ראה הבבלי בב"ק (דף ט"ז) ובספרינו ערך ערפד).

קמר, Verschließen, bedecken

קמר, בעירובין (דף פ"ט) מנפון צריך לקמור, בפרק ג' באהילות (דף כ"ז) כיב שהוא קמור תחת הבית, ובפרק ה' תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ פי' סגורה.

קמר, (1 Camara, καμαρα gewölbt, καμαρωτος, קמרוטון,

קמר. בפרק י"ד בכלים (דף י"ו) כסא שתחת הכירה וקמרון שלה, ובפרק י"ח (דף י"ח) הקמרון שלה בזמן שהוא קבוע חיבור לה, פי' הקובה של מעלה בראש הכירה שהוא כסוי שלה שמה קמרון, כדאמרינן בב דומות לקמרוטתא לענין שא עגלות צב. ואמרו רב תיכו שבפי' צב קמרוטה' שהוא קובה שלא ישלוט בו העין והוא נלבים, בבראשית רבה פרשה ל' רבי נחמיה אומר כמין קמרוטין סיסה (ה"ב פי' בלשון רומי מעל הבתים בנין מקומר כעין קובה ופיר' קמרון בלשון יוני ורומי מכסה מקימר, ובפרט אומרים כן היונים לעגלת צב ואומרים קמרוטון לכל דבר שהוא כמין קיבה).

קמרא, Gürtel

קמרא, בהוריות (דף י"ד). אמר ליה רשב"ג לרבי נתן נבי דאסני לך קמרא דאבוך למהוי אב בית דין, למהוי נשיא מי אסני לך? פי' קמרא חגורה. שמגרין אותה באבנט אלא שהיא רחבה יותר מאבנט וקובעין עליה כסף וזהב ומשמשי מלכים לובשין אותה, וזהו דגרסינן בשבת (דף כ"ט) אמר רבי יהודה קמירא שרי, איכא דאמרי ארוקתא', ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלת מוזהבת, איכא דאמרי אכסכא ואמרי רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים, ופירוש רוקתא מטלית שעושין מעשה אורג וקובעין עליה חתיכות של כסף ושל זהב, ומדמין אותה לטלית מוזהבת ומותרת בשבת, ופי' עסכא חוטין שעושין אותן מעשה עבות כשרשרת וכאבנט וקובעין עליו חתיכות של כסף ושל זהב, ומדמין אותו לאבנט של מלכים ומותר בשבת, וזה מעשה דרבן שמעון בן גמליאל כשביקש רבי נתן לחלוק עליו להיות נשיא שהיה רבי נתן בבלי, ובכמה מקומות אמרינן רבי נתן בבלאה הוא

---

1) Jeder Ort mit einem gewölbten Dache, als ein bedeckter Wagen u. dgl.

והיה אביו ראש גולה בבבל, והיו
ראשי גליות רגילין ללבוש קמורות
דאיקון קמרי ולעמוד לפני מלכי
פרסיים, עד סוף מלכות פרס,
ועלה רבי נתן לארץ ישראל והיה
אב בית דין, לפיכך אמר לו אם
הועילה לך קמורה של ראש גלות
שלבש אביך להיות אב בית דין, הלא
די לך זאת ובקשת להיות גם נשיא,
זה פירש רב שרירא גאון ובענין זה
הפירוש פירשנו בערך כסף. קמרו
שקים ס'. קמרו שקים על בשריהון
(א"ב פי' בלשון יוני חגורה וגם מין
תכשיט של נשים).

קמרין, (קלמרין Siehe)
קמרין, בשבת (דף פ') לא
אמת בקולמוס ולא אמת בקומרין
פירוש כמו קלמרין שפירשנו
במקומו.

קמתין, (קמט Siehe)
קמתין. בב"ר פרשה ל"ד וקרהו
אסון, אמר לו אף על פי כולן
עומדין אין לזיקה אבל אני מעיד
קמטין עלי בחבל (א"ב בנוסחאות
הספרים דברים אלו נמצאין בפרקי
רבי אליעזר, והביאם בעל הילקוט
אבל כתוב קמטין עלי ובן התכן
הגרסא עיין ערך קמט שפירושו
לכד).

קן, Ton, Schnitt, Zubereitung
קן, בריש גמרא דגטין (דף ז')
שמע קן קולמוסא וקן מגילתא,
פי' אפילו שמע שאמר הבעל כתוב
גט לאשתי הלכים שאני מגרשה וראה
הסופר שלקח הקולמוס והמגילה לכתוב
בה הגט לשמה דיו, ורב האי פירש
שמע קל קלמוס שמע תיקון
הקולמוס ותיקון המגילה שתקן הסופר
לכתוב בה הגט, שכן בלשון ערבי
תיקון הקולמוס קורין קטע אלקלם
ותיקון המגילה שתקן הסופר לכתוב
בה הגט קטע אלרק. פי' אחר קן
קלמוסא דשמע דאמר ליה לסופר
תקן קלמוסך לצורך הגט ותקן מגלתך
שהוא הקלף. פיר' אחר שמע קל
תיקון הקולמוס וקול תיקון המגילה.

(קני) קנה, Rohr, Vogelrohr
Arm des Leuchters
קני, בשבועות (דף ל"ט) לאפוקי
מקניא דרבא, בפ"ק ד' דברים
מפורש (דף כ"ה) ההוא גברא
דאתא לקמיה דרבא וכולי עד אייתי
קנייא ומליא הככו זוזי ובו'.
בשבת (דף מ"ז) קנה של סיידין
לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל
אסור, פי' רב שר שלום קנה של
ליידים הוא ולא של סיידין ומורידין
בהן העופות מן האילנות הגבוהים
בדבק, כדאמרינן בחולין (דף כ"א)
דבקא דמימר אסר משום ריסוק
איברים כשגבוה שלשים אמה או
יותר או יתר אין מגיעו קנה אחד
אלא או ד' או ה', ומתקנין אותן
בדי שיהא נכנס עיקרו של זה בראשו
של זה והעליון שבכולן מלוכלך בדבק
ומלכלך בכנפיו של צפור ונדבקין
זה בזה ונופל, ובנין של אותן קנים
קן הוא מקני השכורה אף על
פי שאסור, לפיכך המחזיר קנה
מנורה בשבת חייב חטאת, קנה

של סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור ואמרינן באידך פירקין דבק כדי ליתן בראש השפשף שבראש קנה של ציידין, ויש מפרשים של סיידין האומנין שסדין את הבית שיהא לבן משימין קנה זה על גב זה כדי שיהו מגיעין למעלה, בפרק י"ז בכלים (דף י"ז) קנה של עני שיש בו בית קיבול מים פיר' קנה חלול שותה בו המים, בכלי מתכות פרק י"א בכלים (דף י"ג) קני מנורה טהורה, ובפרק י"ב (דף י"ג) קנה מאזנים של סרוקות טמא ובפרק קמא בעוקצין (דף ע"ו) קנה של שיבולת שלשה טפחי', בחולין (דף מ"ה) ג' קני הוו, חד פריש לריאה, וחד פריש לליבא, וחד פריש לכבדא.

קן, Nest

(Metonymisch: Turteltaube)

קן, בנדרים (דף ל"ה) מקריב עליו קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות, פי' זב בעל שלש ראיות חייב להקריב ב' תורין או ב' בני יונה, ועל כן נקראו קינים שנוהגין לעשות ב' ב' בבריכה דכתיב כי יקרא קן צפור, בפרק ג' באבות (דף ט') קינים ופתחי נדה הן הן גופי הלכות פי' מסכת קינים והלכה, בנדה (דף ל"ט) נדה ופתחה מכ"ו מכין, כלומר אלו הדברים הן גופי הלכות ותקון תקופות וגימטריא פרפראות לחכמה כלומר עדי הן לחכמה כמו פורפירא לאדם, ביומא (דף מ"א) ובבריתות (דף כ"ח) אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיי' כהן.

קנא, Beneiden, eifern

Eiferer, קוניון,

קנאה, בגטין (דף ד') וקינה ודימוכה ועדעדה, מי שיש לו קנאה על חברו ודומה, שוכן עדי עד עושה לו דין, בסוטה (דף ב') מאי לשון קינוי דבר המטיל קנאה בינו לבין אחרים, אמר רב נחמן אין קינוי אלא לשון התראה, וכן הוא אומר ויקנא ה' לארצו וגומר, במגילה (דף י') קנאה אם מעוררת עליו, פירוש בין שתיכתב ושיקבע לדורות יהו האומות שומעי' הדבר הזה ומתקנאי' ואומרים כשלם נמולכם. בסנהדרין (דף ק"ג) מאן דפרע קנאיה מקריב קיניה פירוש מי שפורע קנאתו וחמתו מקריב בימינו כאו כנות סיורעאלי שגורש ממקילתו. בבראשית רבה פרשה מ"ב ויבא הפליט אמר אברהם זה. קוניון הוא כלומר קנאי, בסנהדרין (דף פ"א) הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, פירוש מי שמקנא לשם שמים כמו פנחס דכתיב בקנאו את קנאתו.

קַנָּאָה, Goldarbeiter

קנאה, ויתנהו לצורף תרגומו ויהבתיה לקנאה וכן וצורף בזהב ירקענו.

קן, Besitzen, erwerben, kaufen

קן, פרוס קנין ומקנה כבר פירשנו בערך פרוס, על שם שקנה

והקנה כבר פירשנו בערך פרק. בבבא מציעא (דף כ"ו) ובבבא בתרא (דף קמ"ו) ובגטין (דף מ"ו) פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בקנין פירות כקנין הגוף, רבי יוחנן אמר כקניין הגוף דמי וריש לקיש אמר לא, בבבא מציעא (דף ע"ה) והקונה אדון לעצמו, ואמאי קרו זה שתולה נכסיו בעובד כוכבים פי' דהשתא אתי ושקיל להו מיניה וקאמר כיון דקא מודית לי דידי ניהו לא שביקנא להו לך ולא אזיל למחא אסריתי, דהיינו קונה אדון לעצמו דהוי כאלו קנאו שר העיר איכו רשאי לאו מנס, בקדושין (דף ט"ז) קנוי קניין עולם פירוש זה הכרלע, בגטין (דף מ"ד) וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם, ולא הם קונין מכם, ולא הן קונין זה את זה וכולי.

קונאות, Conus, κωνος, Helmspitze, קונאות, בזבחים (דף פ"ח) ובאין קונאות שלקולאות שבראשי היכולי' כי' בלשון יוני קדודי הכובעי'.

קנב, Abschneiden, schneiden, קנב, בשבת (דף ע"ד) הזי מן דקניב סלקא חייב שתים, פיר' מי שחותך הרדין המחוברין בקרקע וגם (דף קי"ד) י"ה שאל להיות בשבת מותר בקינבת ירק, בפרק י"ז בכלים בלבלה מאיקסוס ויקנב פי' לאחר שחוסם. קסימת הכלי

ונשארו קסמין קטנים שם, ופוסק וקוטם שמו קינים כדגרסינן בנילה (דף כ"ג) קינבא שרי, פי' לפתוח ראש הפתילה שנעשית גחלת, ויש מי שאומר כגון אבוקה שהיא עשויה כחתיכות עצים קטנים אם נוטל בשבת מאותן העצים שלא אחוז בהן האור שרי.

קנבס, Hanf, Canabis, κανναβις, קנבס, בפ' ב' בכלים (דף כ"ו) היתה שדהו זרועה קנבוס או לוף, ובפ' ה' (דף כ"ט) הקנבס רבי טרפון אומר הינו כלאים, יש מפרשים ממיני תבלין הוא כמו כמון שמשימים בקדירה, בכל הבגדים פרק י"א בנגעים (דף כ"ו) וכן הפשתן והקנבס שטרף זה בזה פי' מין פשתן ובלעז קנב"י: בפרק כל כתבי בשבת (דף ק"ב) בגמרא י"ח כלים הקנבס של פשתן פירוש הוא הלוק התחתון שלובשין אותו לא על בשרו אלא על אונקלי ובלעז גונ"א והוא תחת הסלוק שלמעלה (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין עשב אשר מקומיו עושים בגדים ומתרים עבים).

קנבק, Mostkuchen, Lorbeerkuchen, Pfefferkuchen, קנבק, בפרק קמא בחלה תחילתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה, ובן הקנבקאות חייבות פירוש בלעז מוסטלו"לי Mostacciolo וכמו שתרגמנו (א"ב פי' קונביקא בלשון רומיי מין רקיקים עשוים כמו קערו' ובתלמוד ירושל' כת' קנוקנו').

קניגיא, κυνηγία, Jagd, **קניגי**, κυνηγός, Jäger, קניגיא, בבבא בתרא (דף ע"ה) עתיד גבריאל לעשות קניגיא עם לויתן, שנאמר התמשוך לויתן בחכה, בחולין (דף ס') וכי משה רבנו קניגי היה או בלסטרי היה? בע"ז (דף י"ט) ובדרך חטאים לא עמד שלא עמד בקניגיון פי' כשהולכין ביערים לרדוף חיות והוא שחוק להם. בבראשית רבה פרשת ל"ג והבאים זכר ונקבה אמר לו קיניגי אנא, אמר ליה אי איכפת לך מובאין אין כתוב כאן, אלא הבאים מאיליהן. בויקרא רבה ויהי ביום השמיני פרשת ד' פנקס בהמות ולויתן הן קניגין של צדיקים לעתיד לבא, וכל מי שלא ראה קניגי של אומות העולם בעולם הזה זוכה לראותן לעתיד לבוא (פ"ב פיר' קיניגיא בלשון יוני לידת חיות מדבריות פי' קיניגין הלך אותם).

קניגיא, Werkmeister, Maschinist, קניגיא, תרגום בפסוק בימים ההם כשבת המלך אחשורוש ואתון כל אומיי עלמא וכל קניגיא למתקבל ית כרעיה דכורסיא פירוש חרשים).

קנדא, Kurz, spitzig, scharf, קנדא, קונדא מפירשה עיין בערך מכר פיר' קונדא בלשון יון קנור, (?)

קנדי, Cande a)
קנדי, ביומא (דף פ"ד) קנדי קנדי קלידוס (מלות בלי אשר כתובות לקמיע לרפואה):

קנדיטון, Conditum, Gewürzt, eingemacht, קנדיטון, בפסקא בחדש השלישי דברי תורה כמשלו הקונדיטון מה קונדיטון יש בו דבש יין ופילפלין כך דברי תורה וכו' (פ"ב פי' בלשון רומיי ויוני יין ברקח ומבושם).

קנדיל, Siegelring, קנדיל, קונדילין עיין בערך מל (פ"ב מלה זו אינה נמצאת בנוסחאות שלנו ופירושה בלשון יוני טבעת ובה חותמים האגרות).

קנדלא, Candela, Licht, Leuchter, קנדלא, מדרש מדבר רבה פרשת ויהי ביום כלות משה בהדא שאילתא דקנדילא דמיא ומשחא מעורבין בחדא והיא דלקא מן גניסון פירוש בלשון רומיי נר עיין ערך גמר.

קונדס, (Siehe קנטס) קונדס, עיין ערך קונטס.

קונדריקון, (Siehe קרדיקון) קונדריקון, בעל הערוך גרס קרדיקון עיין שם.

קנז, Kenas (Eig. N.) קנז, בתמורה (דף י"ו) אמר רבה חורגיה דקנז הוה, דיקא נמי דכתיב הקנזי כלומר שנקרא על שם בעל אמו כמו שיקרא אדם על

a) Ein Wort aus einem magischen Spruche.

שם עירו שאינו אביו, דיקא כמי דקתני אל תקרי בניה אלא בוניה פי' הוא כ"ב נעלב.

קנח, Abwischen, abtrocknen

קנח, בברכות (דף כ"ח) מקנח ידו בממה ומניחה על השלחן, בפרק כ"ח בכלים (דף כ"ד) לקנח בו הריחים, פי' בגד שמקנח בו הריחים.

קנח, (קנם Siehe)

קנח, בריש נדרים (דף ב') קונם קונח.

קנט, Erzürnen

קנט, בסוף מסכת ידים (דף ע"ו) שמא אקניטנו וילך וידליק גדישו של אחר ואבא חייב לשלם, בבבא קמא (דף ד') אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו, שמא יקניטנו רבו וילך וכולי עלמו מלמיתי מר' תקפו מקניטי (א"ב פי' בלשון יוני פעל עקילה הקירה ובענין שאלה פעל המנגד).

קינטורין, κενταυρος, Centaurus, Centaur, (S. קנתר)

קינטורין, מדרש בראשית רבה פרשת וידע קין, עד כאן נצלם ובדמות, מכאן ואילך נתקלקלו הדורות ונבראו קינטורין פירוש בלשון יוני ורומיי מין אנשים בלי תרבות ובדו הפייטנים שמתלייס ולמעלה היו אנשים מתלייס ולמטה סוסים לרמוז שהיו כסוס כפרד אין הבין ובעל הערוך הביאו בערך קנתר.

קנטס, Stange, Contus, κοντος

קנטס, בעירובין (דף ל"ו) כתנו ברשו הקנה או ברשו הקנטס. בסוכה (דף ד') כגון ארבעה קונטסין, בפסקא ויהי ביום כלות כיה לו להביא ד' קונטסין למתוח עליהם את המשכן, פירוש קורות של עץ כגון עמודים הן ובלשו שמו קיטע"ו ספר אחר קונדס (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי עץ ארוך ורמשו קד).

קנטר, κεντρον, Stachel, Spießeisen

קנטר, בכלי מתכות פרק י"ד בכלים (דף ט"ו) הקנטר של בנאים, פי' כמין מטה ושבט של ברזל שהוא של בנאים למתוך בו את הכותל (א"ב פי' בלשון יוני עוקץ ודרבן ודבר חד מדקר וסותר).

קנטר, Centner, Centenarius

קנטר, בבכורות (דף נ') אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלעין, דנביאים ליטרין דכתובים קינטרים חוץ מכסף עפרן וכו', בב"מ (דף פ"ו) וישקל אברהם לעפרן דלא שקל מיניה אלא קנטרין, ככר זהב מסור תרגום ירושלמי קנטר דהב דכי (א"ב פי' קנטנרין בלשון רומיי שם כללי לכל דבר שמכילו מאה כמו מאה ליטרין). בפ"ק דקדושין (דף י"ב) חמשם שני קונטריכקין מכאן אגות קונטריסין קונטריסין. פ"א קונטירין קונטירין, פירוש שסכה מאה ונוטלין י' ממאה למכין שלו הוא קדוש כמו שהוא מוכאן (א"ב פירוש

קדרנטים בלשון רומיי רביעית איסר עיין ערך קדרנטים ועיין זוגות קנטירין שייך בערך קנטר שקים).

קונטרקוס, Contracus (E. N.) קונטרוס, בריש גמרא דבכורות (דף ד') שאל קונטרקוס הגמון את רבן יוחנן בן זכאי בכללן של לוים אתה מוצא וכו'.

קני, Cana (Ortsname) קני, בסוף אהילות (דף ל') רבי ובית דינו נמנו על קיני וטהרוה פי' שם מקום.

קניא, Hyalith 1) קניא, בפסחים (דף ל"ג) ובע"ז (דף ק"ו) בעו מיניה ממרימר מאני דקוניא מאי? בכתובות והלכתא כוותיה דרב זביד בקוניא, בחולין (דף מ"ס) מייתינן לעא דקוניא פי' קוניא תחילתו חרס וסופו טחין אותו בזכוכית, כדגרסינן בע"ז קוניא פליגו בה רב אחא ורבינא, חד אמר בתחילתו, וחד אמר בסופו, חד אמר בתחילתו כלי חרס הוא, ואין צריך טבילה, וחד אמר בסופו זכוכית הוא וצריך טבילה.

קנבי, Concha, κογχη 2) (Oelgefäß) קנבי, בבראשית רבה פרשה ס"א ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב, רב הונא אמר קונכי, כלי מטוה שטווה לו הזהב, רבנן אמרין קליות ואגוזין, בילמדנו בריש בהעלותך מנורה של ברזל קונכי של נחשת (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי שם כללי לכלי מקוער ונפרע אם הוא ארוך וצר). וכעין זה בירושלמי דיומא פרק אמר להם הממונה חד אמר מנרתא וחד אמר קונביתא.

קנבר, κεγχρος 3) קנכר, תר' לשם שבו ואחלמה, קנכירא טרקיא ועין עגלא, פי' בלשון יוני ורומיי מין אבן טובה, ואומרים שהיא על הרוב קטנה כמו זרע דוחן ואחרים אמרו שנראין בתוך האבן נקודות כמו דוחן כי כן שמו בלשון יוני).

קנביתר, Genealogie, קנכיתר, בויקרא רבה אמור אל הכהנים פרשת כ"ו, קרא הקב"ה למלאך הממונה על ההריון, אמר לו בא וצור את אלו בקנכיתירין של אבותיהן הה"ד ויתילדו על

---

1) Ein Mineral aus dem Kiselgeschlechte welches auch gegenwärtig Müllerisches Glas heißt. Es dürfte aber das griechische κονια: Flußsand bedeuten.

2) Jedes Gefäß welches wie eine Muschelschale gestaltet ist.

3) Dieses Wort heißt Hirse, und bedeutet zugleich eine Demantart, deren Steine von der Größe der Hirse sind (Plin. XXXVII, 4).

משמחתה לבית אבות' (א"ב בניסקאות הדברים אלו קשרים).

קנמיה, Zurückhaltung, Mäßigung
קנמים דמרי ניתא, במגלת איכה.

קנון, κανουν
Geflochtener Korb, Schüssel,
קנון, בשבת (דף ע"ד) ובנדה (דף י"ד) בקנון ובתמוי לא יברור, במ"ק (דף כ"ז) ואין מוליכין לבית האבל לא בטבלה ולא באסקטלא ולא בקנון, בפ' י"ו בכלים (דף י"ו) הקנונים הקטנים הקנונים הגדולים (א"ב פירוש בלשון יוני סל וזה ענין הקנונים הגדולים וגם פירושו קערה וזה ענין ולא בקנון אלא בסלים).

קנוניא, κοινωνια
Gemeinschaft,
קנוניא, בבבא מציעא (דף י"ג) דקיימין לפירעון ולקנוניא בסוף בבא בתרא (דף קע"ג) ובערכין (דף כ"ג) כיוצא בו אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה וכו' עד שמא יעשו קנוניא, פירוש רמאות בשביל שחקק כתובתה מן הערב וחוזרת ועושה פשרה עם בעלה (א"ב פי' בלשון יוני חברה וזיוף לעשות דבר רע וכל הסכמה לעשות רמאות).

קנטרופום, (גנדרופום, S. Anmerkung 1),
קנטרופום, ירושלמי דתרומות פרק חמשה לא יתרומו היוצא בלילה קנטרופום הלן בבית הקברות פי' בלשון יוני חולי שטות, עיין ערך גנדרופום).

קנס, Bestrafung, Census,
קנס, בבבא קמא (דף ע"ו) והלכתא פלגו כזיקא קנסא כלומר דכל ממון שאינו משתלם בראש קנס הוא, בקידושין (דף מ"ג) אלא אמר רב נחמן בר יצחק לומר שמשלם קנס כמפתה, פי' אלא אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא אביה יכול למאן, ולא היא כי נתקדשה שלא לדעתו ולמאי הלכתא? כתיב הכא אם מאן ימאן, דמשמע בין אביה בין היא, לאו למיפק מיניה במיאון דידה, אלא לשלם קנס כמפתה דמשלם קנס המפתה במיאון דידה לאביה, כמו במיאון אביה הלב עצמו, והכי קתני אם מאן ימאן אין לי אלא אביה, שאם מיאן אביה משלם קנס, לפי שאינה אשתו, מיאנה היא אף על גב דלא הוי מיאון דהא פיתה לשם אישות והיא אשתו מנין שמשלם קנס? תלמוד לומר מאן ימאן מכל מקום (א"ב פי' בלשון רומיי עונש של ממון).

קנס, (קסם, Siehe)
קנס, בשבת (דף כ"ב) והא הכא כיון דקניפי כרות לא אפשר דלא למשקל בקנסא ואדליקי, פי' כמו קיסם, בערובין (דף ק') והא קא נחרי קנסי, בחולין (דף ק"ס) איכא ביניהו קיכסא, פי' קתיכות קרשים שאינן כלים כדאמרינן ביבמות (דף ל"ד) קיכסא פליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר ופד שרי, ולדברי הכל מים אחרונים

על גבי קרקע, לא משום רוח רעה שאורה עליהן, פירוש קינסא דאלילים מדליקין חתיכות עץ וכותכין בפוך ככלי להרתיח הזפת.

קנסודם, Kurierstiefel
קנסודס, ירושלמי דיבמות פרק מלות חלילה תמן אמרין כגון אילין קנסודס, תמכן הגרסא קנסדס פי' בלשון יוני מנעלים מחוברים עם בתי שוקים כמו מנעלי הפרשים.

קנע, Weib, γυνη
קנע, הסיר קונעתו ועשאו זיטוטוס, עיין בערך זיטוטוס.

קנוף, κωνωπεῖον Conopeum [1]
קנוף, בסנהדרין (דף ס"ח) נכנסו חכמים אצלו והוא יושב בקינוף שלו, ויטו לאבשלום האהל על הגג, תרגומו קינופין על איגרא וכבר פירשנו בערך נקלס (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי וילון במו אהל סובב המטה שלא יכנסו היתושים).

קנפון, (Siehe קמפון)
קנפון, בפרק כ"ג בכלים (דף פ"ס) מפני שעומדין עליו בקנפון ובפרק כ"ד (דף כ"ב) ומשחקין בו בקנפון, פ"א קמפון וכבר פירשנו במקומו.

קנקל, Cancelli, κιγκλις Gitterwerk, Flechtwerk, Rost,
קנקל, בויקרא רבה בסוף זאת חקיה, ובפסקא דשובה דרך. קנקלון שלשלו אותה לו, בפסקא ויהי בשלח כיון שמים עשרין לישראל כאילין קנקלים, פי' בלעז קנצי"לי פיר' אבן שיש בה חלונות הרבה ותהיה קבועה בכותל להאיר הבית, בסוף פרק כ"ב בכלים (דף כ"ט) קנקילין שיש בה בית קבלה כשרות טמאה פי' כלי שמשימין תחתיו אש וגפרית לעשן הבגדים שעליו, בפסקא דשמעו אמר רבי לוי האתן לגוף כ קנקל לבלים מה הקנקל הזה בשהוא מלא כלים, אתה מעשן תחתיו, וכולן מרגישין, כך כמו אוככם ולבו אלו שמעו תחנו כפעם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים, מכבר מעשה רשת תר' ירושלמי קנקל עובד אלדא, וכן מכבר דויקסא (פ"ב פיר' בלשון יוני ורומיי שבכה ובירושלמי דשבת פרק כלל גדול קנקלטין משום עושה בתים פי' מעשה שבכה).

קנקל, Coenaculum, Tafelzimmer,
קנקל, בילמדנו קדושים תהיו המולך בילך הוא עשוי היה צלם והיה לפניו מז' קנקלים מי שמקריב עוף היה נכנס לקנקל הראשון וכו' פי' חדרים (פ"ב פי' בלשון רומיי חדר).

---

1) Ein Bett mit Vorhängen, von dünnem Zeuge, um die Mücken abzuhalten; woraus Canapé verderbt ist.

קנקן, Kanne

קנקן, בפרק ה' במעשר שני (דף ס"ח) המשאיל קנקנין למעשר שני, בב"ב (דף כ"ג) קנקנים בשרון, בפרק בן זומא (דף י') אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, יש קנקן חדש מלא ישן, וישן אפי' חדש אין בו, בפרק ו' באהלות בית שאלו בקנקנים (פ"ב בלשון רומיי כלי מוכן ליין או לשמן כאמר קן ושמים כפלו המלה).

קנקן, Pflugsterze, Pflugreute Henkel, Handhabe,

קנקן, בבבא מציעא (דף כ"ט) נשבר הקנקן פטור, פי' דנקיט פרשא מרדע הואיל והוא מכוין את הפרה לחלמים ועיות את השורים ונשבר הקנקן, הוא משלם דנקיט מנא אותו שמהלך לאחר המחרישה עץ המחרישה של אחריה בידו ומכבידו בקרקע כדי שיעמיק חרישתו וקנקן הוא המנא והוא את, דכתיב את אתו את קרדומו, במגילת איכה כי רחק ממני ובירושלמי בפרק ב' בברכות (דף ק"ה) שרי חורך שרי קנקנך (פדנך) בסוף עירובין ודמיכהי דלת הנגררת וקנקן שנגרר, פי' קנקן אותו יתד שבמחרישה ושוגרין בו כמי פתחים ומעלין בהן אף על פי שאין גבוהין מן הקרקע, ומבעי ממכיתא שיהו גבוהין מן הארץ (פ"ב פיר' בלשון יוני עץ קשה ויבש).

קינוקוס, κυνικος, hündisch, hundswüthig,

קינוקוס, ירושלמי דגטין פרק מי שאחזו קינוקוס פיר' בלשון יוני עושה עצמו ככלב והוא מין שטות: ובירושלמי תרומות ריש פ"א שגרסא המקרע את כסותו כוליקוס והוא לשון יוני (χολικος) איש הכאהו בחלי המרה (גאלזויכ-טיג) או כיא לישנא קלילא מלנכוליקוס (μελαγχολικός) חולה חלים מרה שחורה).

קנוקאות, (Siehe ענקוקלות)

קנוקאות, בחולין (דף נ"ב) קנוקאות שנה אלו ריקנין שבארץ ישראל, פי' כן ענקוקלות שפירשנו במקומו.

קנקנות, (Siehe פקל)

קנקנות, בחולין בגמרא (דף נ"ב) לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו, ופירש רש"י גידין דקין ההולכין באורך הירך מגיד החיצון לגיד הפנימי: ראה ערך פקל השלישי.

קנקנתום, (Siehe קלקנתום)

קנקנתום, עיין ערך קלקנתום.

קנרס, κυναρος, Cynara, Artischocke,

קנרס, בפרק ה' בכלאים (דף ב"ט) הקינרס כלאים בכרם בפרק קמא בעוקצין (דף ע"ו) עוקץ קנרס טפח, עיין בערך עכביות (פ"ב פיר' בלשון יוני ורומיי דרדרים הנזרעים בגנות וראשם עשוי דרים והם למאכל)

קנשברין, Consobrini Geschwisterkinder

קנשברין, בילמדנו ואדבע מאות

איש עמו אמר רבי ישמעאל ח' מלכים, ויש אומרים ס' סנקליטין, רבי ינאי אומר ס' קונטובריני ן (א"ב פי' בלשון רומי שם כללי לקרובים שנולדים מהאחים ובניהם).

קנישקין, Becher

קנישקין, בשבת (דף ס"ב) השותים במזרקי יין רבי אמי ורבי אסי חד אמר קנישקין, בעבודה זרה (דף ע"ב) ריש גלותא שרא למשתי חמרא בקנישקין פיר' כוס של זהב, ויש אומרים של זכוכית או של כסף ויוצין ממנו כשני קנים דקים משני צדי הכוס וקלוטין הן, ושואבים בו שנים כל היין שבכוס, ואם שתו ישראל ועובד כוכבים ופסק ישראל קודם וחזר עמוד של יין שנמשך בפיו של ישראל ונופל לתוך הכוס ושואבו עובד כוכבים מותר.

קנת, Stiel

קנת, במכות (דף ז') כשמט הברזל מקנתו והרג. בריש קדושים תניו בילמדנו עתידין ישראל להיות מדליקין בקנתות של רמחים ושל חרבות שבע שנים, שנאמר ובערו והשיקו וגומר (א"ב פי' בלשון רומיי קנה של חץ או של רומח ובנוסחאות כתוב הברזל מקתו).

קנתל, [1] κανθήλια

קנתל, בסוף פרה הסלים שבקנתל, פי' סלים עשוין לפולין כהן על גבי החמור פירות אוזנלים והם קשורי' זה בזה ולחמור קורין בלשון ישמעאל כנאל (א"ב פיר' בלשון יוני מין מרדעת אשר בשני צדיה שקים לתת כלים על החמור).

קנתנית, Kelberin

קנתנית, בבראשית רבה פרשת י"ט ויבן ה' ובפרשת מ"ו ותאמר שרי ולא מן הלב והרי היא קנתנית שנאמר ותקנא רחל.

קנתר, Zank, Hader

קנתר, בפסחים (דף ס"ו) התחיל מקנתרן בדברים, בנדרים (דף מ"ח) אנשי גליל קנתרנין הן, בנזיר (דף מ"ט) ובקידושין (דף נ"ב) אל יכנסו תלמידי ר' מאיר לכאן מפני שקנתרנין הן פיר' מכעיסין הן, בבראשית רבה פרשת כ"ה עד כאן בצלם ובדמות מכאן ואילך קין קנתורין, בפסקא דשמעו וזה שהיה מנבי המדינה היה אומר לה דברים של קנתורין פי' דברי כעס (א"ב פי' בלשון יוני פעל העוקץ והמפריע).

קנתנר, Hausflur

קנתנר, בב"ב (דף ק"א) הכא קנתיכר י"ב על י"ב, מאי קנתיכר? תרגן אפדנים (א"ב פי' קלר ההיכל).

---

1) Dieses Wort bedeutet sowohl den Saumsattel worauf bey Lastthieren gepackt wird, als auch eine Art Körbe worin Früchte und andere Sachen getragen werden.

קס, Spahn

קס, בסנהדרין (דף נ"ו) היינו דאמרי אינשי תרי קיסי יבישי וחד רטיבא אוקדוה יבישא לרטיבא, עצי עולה תרגום ירושלמי קיסי ובן בעצים ובאבנים, משיחא קיסי סילתא כבר פירשנו בערך גלגל פי' מבואר, ויש מפרשים שהם תרודים של עץ מלאין סלת (א"ב כאן גרס בעל הערוך קיסי סולתא ובערך גלגל גרס אוקיי סולתא).

קס, (Siehe קסטרפזין)

קס, במגלה איכה תקרא כיום מועד שגורינני אדם נכס קוסי טרפיזין הבאתם עלי פירוש אוכלי שולחני, בירושלמי כתוב הקוסם את החמה בק (א"ב פי' בלשון יוני לצים אשר מדי יום ויום הולכים לאכול על שלחן אחרים).

קסד, Helm, Cassida

קסד, בשבת (דף ס') ולא בקסדא ובפרק י"א בכלים (דף י"ב) קסידא טמאה, בריש ילמדנו הן האדם כרבלתהן י"א אלו הקסידין שבראשיהן כמין כובעין ויש אומרים אלו הטליות שהן עטופין (א"ב פי' בלשון רומיי מין כובעין של אנשי מלחמה).

קסדור, (Siehe קיסטור)

קסדור, בגמרא דפרק במה טומנין (דף מ"ט) רשעו קסדור אסר פירוש שליש ובלעז קשטלנו [1] (א"ב עיין ערך קיסטור).

קסוה, Schale, Rinne

קסוה, בסנהדרין (דף ס"א) כגוכב את הקסוה, פי' כלי שרת כדכתיב ואת קשות הנסך: (ת"א וית קסות), בלשון ערבי נקרא כל דבר חלול קצבה דקה רש"י שמות (כ"ה כ"ט).

קסטא, Schale, Krug [2]

---

1) Castellano: Burgvogt, Hauptmann.

2) Der Syrer setzt das Wort קסטא für das hebr. סל (Richt. 6, 19), für צנצנת (2 M. 16, 23). Ebenso für das griech. ξεστης (Mark. 7, 4.). Der Chaldäer braucht es so wie der Araber für das Maaß הין (2 M. 29, 40.). Ebn — Sina (אבן — סינא: Avicenna), beschreibt es in seinem medicinischen Lehrgebäude (Canon medicinae pag. 268) also: אלקסט עפר אל — רום הסע רטל ונצף וסדס פיכון עשראן אוקיה d. i. Die Kist fasset bey den Römmern ein ganzes Pfund, und ein halbes und einen Sechstheil, oder zusammen zwanzig Unzen. Das griechische ξεστης (lat. Sextarius) stammt von diesem Worte ab. (S. Beobachtungen über den Orient 2 Th. S. 19. und d. Art. קשטה)

קסטא, קוסטא דמוריסא בלומא עיין בערך לס, בפסקים (דף ק"ט) אמר רבי יצחק קיסטא דמוריסא דהוות בצפרי היא הוות לוגא דמקדשא בפיסקא דאיכה הוא אזיל למזון קיסט דקמר, בבראשית רבה פרשה ב' כי ידעתיו אמר ליה חד קיסטא דקמר בי' פולדי, בפרק ט"ו בכלים (דף ק"ט) דרדור עגלה וקסטות מלכים פי' הוא לגין ובלשון ישמעאל הוא קסט, והוא עשוי מכל דבר בין מקרם בין ממתכת בין מעץ בין מזכוכית.

*קסטיטירון, *καττιτερος*, *κασσιτερος*, **Zinn**, קסטיטירין, בירושלמי סנהד' פרק ד' מיתות רבנין דקסרין אמרין אנר וקסטיטירון פי' במפרש שהוא מין זהב וירקה יותר שהוא לשון יוני כמו שתרגמנו ועמו בדיל ראה ערך גסטרון.

קסטל, Castellum, **Wasserkasten** קסטל, בויקרא רבה זאת תהיה פרשה רלשון, אמר רבי לוי לקסטל מלכים שסכרו בעליו פועלין למלאכתן מה הטעם אומר? מה אני מועיל כשאני מכנים בזו ומוציא בזו (א"ב פי' בלשון רומי בריכה לפני מעין). לטרסקל כקוב שסכר בעליו פועלים למלאכתו כתוב בנוסחאות.

קסטל, Castellum, **Castell, Schanze,** קסטל, ירושלמי דעבודה זרה פרק כל הצלמים נפל קסטלין דטבריה פירוש בלשון רומי מגדל עוז).

קסטינר, Quaestionarius, **Scharfrichter, Folterer, Untersuchungskommissär** קסטינר, בפסקא דשובה, לליסטים שהיה נדון לפני קסטינר, בריש אלה הדברים בילמדנו לפרעה קדש ולקסטינרין בסנין (א"ב פיר' בלשון רומי דיין החוקר ושוטר החוקר ביסורים את המחוייבים).

קסטר, Castrum, **Festung, Burg, Fort,** קסטר, בבבא מציעא (דף נ"ח) היו לו מעות בקסטרא או בכר המלך, או שנפל כיסו לים, בילמדנו בריש ויקחו לי ובריש בויקרא רבה אלו היו אומות העולם יודעין מה המקדש והמשכן יפין להן היו אהילות וקסטריות אותן מקיפין, פי' היינו גזוזטרא שפירשנו במקומו (א"ב פי' בלשון רומי מגדל ומחנה של אנשי המלחמה ובמדרש ויקרא רבה פרשה דמקתי הושיב בו קסטריינים פי' אנשי מערכה תר' ירושלמי בקלריסס ובטירותה בכטרכיכון ובקסטרוותכון).

קסטר, (**Siehe** גסטרון) קסטר, פי' את הבדיל ואת העופרת ית קסטרא ואת אנרא פירוש בלשון יוני בדיל עיין ערך גסרון.

*קסטרפזין, *κοσσοτραπεζος*, **Parasit, Speichellecker, Schmarotzer,**

קסטרפזין, כערוך הביאו בערך קס שחלק המלה לשתי תבות.

קסיה, (קסות S. Handschuh

קסיה, בפרק י"ו בכלים (דף י"ו) קסיא של עורי גרגות ושל הולכי דרכים וכו', פי' בלשון יון כירוטכיקא, כמו שטבל פרק ס' במכשירין (דף ס"א) קסיא שלקנות פי' קערות. של שולחנות ויש מדמין לו קשותיו ומנקיותיו, ואף על גב דגרסינן במנחות פ"ג (דף כ"ח) קשותיו אלו סכיפין והוא בלועזית של יון הוא כמו קשות הכסף, וכתיב וקסת הסופר והוא כלי של דיו.

קסלפנס, (ξυλοφανος?) Großer Leuchter,

קסלפנס, בפסקא דקומי אורי עתידה ירושלם לעשות קסילפנס לכל אומות העולם והן הולכין לאורה מאי טעמא? והלכו גוים לאורך, בסנדרת קהלת מעשה שלמה מלכות כותיים אצל רבותינו שגרו לנו קסילופנס אחד, אמרו במה כרום כמה פנסין יש מאירין למלכות רומי? שאין מבקשין אלא שמאיר לאש פני' במורס, שלחו לכן לא רבי מאיר וכו' פי' גדול שבפנסין.

קסם, Tinte, Halm, Spahn, Splitter, κοσμος, Schmuck,

קסם, בשבת (דף י"א) ולא יגרר בקיסם שבאזנו, ושם (דף מ"ג) ואפילו בקיסמין שבאזניהם, בערכין (דף ט"ז) אמר רבי טרפון תמיה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח טול קיסם מבין שיניך, טול קורה מבין עיניך כלומר יותר חובות עושה השופט יותר מספר כעם.

קסם, Zaubern, wahrsagen

קסם, בסנהדרין (דף פ"א) המקלל בקוסם (גמרא) תאני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו, פי' מקלל בקוסם שלו שם המיוחד וכינה השם בקוסמו, כמו כי מקללים לשם בכינוי וזהו בפרק לפניו כהן ששמע והוא מקלל בקוסם, הא תאני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו דמחוי כמברך את השם, רבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרי יכה קוסם לו ולמקנו ולקונו פיר' מחשב הקסם באלוהו ומקללו קברו.

קסם, Chesium (Flecken in Asien)

קסם, ועבר עצמונה תרגום ירושלמי מזיי בקסם.

קסם, Census, Taxe, Steuer,

קסם, ואין נקרב רפתים תרגומו ולא יגבון קים ומא בירושלם: אמר המחבר נ"ל המתורגמן כתב במלת קיסומא: לא ידעתי מהו? ובעל הערוך הביאו ולא פירשהו ע"כ, וחכם אחד (סקאליגער) מחכמי העמים כתוב שהוא לשון רומי בהבלעת הנו"ן (Census) וטעמו וְיִשְׁתֵּיצוּן רוּמָאֵי וְלָא יִגְבוּן קְסוּמָא (קנסומא — ואולי הוא מלשון קנס וכמו שכתבנו בערכו —)

מירושלם וזה שעזרו ויבליון הרומיים ולא יגבו עוד מס עובר מירושלים וי"ס גורסין ולא יגבון קסומא בירושלם ר"ל לא יגבאו עוד כגילוי שקר, מלשון קסם פי' הרומיים, עובדי כוכבים ומזלות אשר היו בימים ההם יתמו.

קסם, Becher,
קסם, בפרק ד' בכלים (דף ו':) אולי הקוסים הלידוכין פי' כוסות ממש מן כ' נק' מתחלפין ונקראו על שם מקומן על לידן רבה שנעשו שם ודומין לזוכין שאינו, לא היו לזוכין אולים, שמא יכיוס ויקרא הרס.

קסן, (Siehe קנס)
קסן, בעירובין (דף ק') והא קא בתרי קוסכי פי' עלי האילן ספר אחר קיכסי וכנ' כהנבוהו במקומו פי' ענפים יבשים.

קסן, (Siehe נרדשיר)
קסן, קסניתא ונרדשיר עיין בערך נרדשיר. ספר אחר קצניתא ווערסי, ופי' בלע"ז קסנים כמיני שבל שמוקקין בהן.

קסס, Kähmig werden, (Ὀξυς) scharf, sauer,
קסס, בפרק ד' מעשר שני (דף ב"ע) כגון היין שקסס, בנ"מ (דף נ"ג) מקבל עליו י' קססאות לשנה, כריש שלש מולדות כח בכ"ל לאחד שהיה לו מרסף של יין פתח חבית אחת ומצאה חומץ, ב' ומצאה חומץ, ג' ומצאה קוסס, אמר ליה קוסס הוא, אמר ליה אית הכא טב מיניה אמר ליה לא, פי' בלשון יון קיוסא הוא קוסס והוא קרוב להחמיץ.

קסוס, Epheu, κισσος
קסוס, בפרק ה' בכלאים (דף ס"ט) הארום וקיסוס ושושנת המלך, ובפרק ה' בשבילות (דף ל') הארום והקיסוס וירקות החמות, בריש סוכה (דף י"א) הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס מפרשין אותה בלעז איד"רא (Edera) (א"ב פיר' בלשון יון רומי וערב מין נטע הנסבך בעלים ובכותל ועליהו לא יבול בחורף וזה ענין הדלה את הקיסוס, אבל ענין הארום והקיסוס לפי דעתי אחר הוא והוא פרח הנקרא בלשון יון ורומי כרקיסוס ומר' תפלת כרקם): ראה ערך נרקס.

קסים, (Siehe קסר)
קסים, בבראשית רבה סדר ויקי פרשת למה מרדכי ואלו לונגי קסים פי' בלשון רומיי כובע מיוחד לאנשי המלחמה ונעשה של ברזל, עיין ערך קסר.

קסוסטבן (ein gewisses Maaß)
קסוסטבן, בבא מציעא דירושלמי פרק איזהו נשך מתרמין קסוסטבן לו מצלת קסוסטבן אין זו רבי' אלא טרשא פי' מין מדה.

קסר, Kaiser, Caesar [1],
קסר, בסנהדרין (דף צ"ח) עתיד

---

1) Rabbi Juda aus Orleans, Einer der Verfasser der Tosephoth

הקדוש ברוך הוא להקים לישראל
דוד אחר ואולי עד כאן קיסר
ובלשון קיסר, פי' מלך ומשנה
למלך, בן דוד בן ישי מלך ודוד
אחר שני לו, כדאמרינן רבה כתיב
אלהים לפרעה, מלך בשר ודם אין
בקראו כשמו קיסר אגוסטו
ואולי (א"ב שם המושל הראשון אשר
בחזקה כבש הרומיים תחת ידו ואחריו
נקרא כן על שמו מושלי הרומיים,
אוגוסטוס בן אחותו היה ומשל תחתיו
אחר מיתתו ועל שמו נקראו המושלים
אחריו ג"כ קיסר אוגוסטוס):
הט' המחבר מ"ל וכתבו התוס' בעבודה
דף י"ד ע"ב ד"ה בלא גזיזים וז"ל
ואו"ר דכשיא הוא פירוש המפורש
בספר יוסיפון (?) שנשבעו רומיים
שלא להמליך עליהם עוד מלך, בשביל
אחד שלקח אשה אחת בחזקה, אלא
שהיו ממנים ישיש אחד ולו שלש
מאות יועצים, ולסוף כמה שנים,
מלך עליהם אחד בחזקה שמתה אמו
בלדתה, נבקעת בטנה ומלאוהו הי
ומלך עליהם ונקרא קיסר בלשון
רומי והוא לשון כרות בעברית ועל
שמו נקראו כל המלכים שאחריו
קיסר ע"כ, גם התשבי הביא המעשה
הזה שמלך הראשון שלהם היה בן
מקורעה, ואין זה כתוב בספר יוסיפון
האמיתי לרומיים כ"א בספר יוסיפון
המזויף.

קיסריון, Caesarea (eine Stadt)
קיסריון, בסוף אהלות (דף ל"ו) מארץ קסריון מערב קסריון
וירדן עד דן תר' ירושלמי עד
קסריון (א"ב שם עיר על שם
קיסר).

קסרקיט, Kaiserl. Residenz, Kaiserl. Hofstaat,
קסרקיט, במגלה איכה קרים
חנה דוד קרים שעשאה דוד
לקסרקיטון שלו (א"ב פירוש
בלשון רומיי לגא וחיל ומחנה,
ובמדרש שיר השירים פסקא היושבת
בגנים כתב כל קסרקיטון).

קע, Hals, Kehle, Schlund,
קע, בעבודה (דף כ"ט) הכא הכא

---

führt aus dem Pseudo-Josephus die Tradition an; daß der Beiname Cäsar aus caeso matris utero entstanden sey, weil man den Leib der Mutter öffnen mußte, um das Kind zur Welt zu bringen; woher auch diese Art Operation den Namen Kaiserschnitt bekommen haben soll. Auch Plinius (VII. 9.) theilt diese Sage mit. Daß sie keineswegs historisch wahr seyn mag, gehet aus dem Daseyn einer andern Tradition hervor, nach welcher diese Benennung von Caesaries (Haar) abstammt, weil der erste Führer dieses Beinamens, mit langem Haupthaar zur Welt kam.

יאם קויץ לווגא, בחולין (דף כ"ח) כי אתי ממסמס קויץ דמא, בב"ב (דף קי"ח) קם רב כהנא שמטיה לקועים פי' גרון.

קעילה, Schlafgemach,
קעילה, בעירובין (דף פ"ג) היושן בקעילה שאין ושאו ישכין בה, פי' בקעה גלייה, ויש אומרים עליה ויש אומרים קובה כגון הא דגרסינן בחלק (דף ק"ו) בוא ואיפוך עלה עצה להן קעילין והושב להן זונות. ספר אחר קלעים.

קעילת, Keilitsch [1],
קעילת, בנזיר (דף ד') ובסנהד' (דף ע') ובבכורות (דף מ"ה) אכל דבילה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש חייב פירו' קעילה מקום כדכתיב הפסגירוני בעלי קעילה.

קעקע, Katowiren, einbrennen,
קעקע, במכות (דף כ"א) הכותב כתובת קעקע כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב (גמרא) אסור לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה כתובת קעקע פירו' מנהג הגוים שישרטו בבשרם וממלאין שם, במעכות (דף י"ו) כילד מקעקע כל הבירה לקעקע גואלן עיין מ"ש פרק כן פי' עבין קעוך הבירה.

קעקע, Gackern, (Nachahmung des Lauts)
קעקע, בקדושין (דף ל"א) כשיללקו מים בספל וקעקע להן כתרנגולין (פ"כ פי' נלשן יוני סעל קריאת התרנגול).

קער, (arab. tief seyn) Schüssel, Schale, Form, קערה,
קער, במכות (דף כ"ו) קערופיו א' דפוסיו: אמר המסבר מ"ל והכם מצרו (ר"ל גורדו וסקו) אמר שם הקב"ה בארץ נקרא בלשון התלמוד קערה הוא דפום ותבנ שהטביע לעד ולעולם וזה שאמרו חכמינו ז"ל בב"ב (דף ע"ו ע"א) בקש איוב להפוך קערה על פיה (ראה דברי הרמב"ם ז"ל בענין איוב בספר המורה חלק ג' פרק כ"ד) ד"מ במירופיו וגידופיו בקש לעקר חקי הטבע. ונזה יש להבין דברי חכמים בענין מגדף בכריתות (דף ז', ע"ב) גידפא (כגרסת הערוך

---

1) קעילה (Jos. 15, 44.) eine Stadt im Stamme Juda, Josephus nennt sie κιλλα Eusebius κηλα und setzt sie acht römische Meilen östlich von Eleutheropolis. Nach Hironymus ist sie acht Meilen von Hebron. Daselbst soll sich nach dem Scholasten Sozomenus (Hist. VIII. 19.) das Grab des Propheten Habakuk befinden. Nach dem Talmud wachsen daselbst Datteln die sehr berauschend sind.

בערך גרף) הקערה ולא הוסרה שהיא לעולם עומדת.

קף (יקף), Borgen, trauen, leihen, vergleichen, übereinstimmend finden,
הקף, בפרק אח״ק בשביעית (דף מ״ג) הקפת החנות אינה משמטת בפרק עקביה (דף ה׳) והנכרי מקיף, בבבא קמא (דף ע״ט) גנב והקיף גנב והחליף, בקידושין (דף ל״ט) אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד, פיר׳ אין ממתינין לו עד שיעשה זכות כנגד אותה העבירה שיש בה חילול השם כדי לדחותה כמו הנוטל מן החנוני היום ומחר פורע, בחולין (דף מ״ז) אקפך הכא, בבראשית רבה פרשה מ״ט וילך למסעיו במסעות שהלך בהן חזר. אמר רבי אליעזר הלך לפרוע הקפותיו פי׳ לפרוע מה שנטל באכסנאי ובאמנה, ובחולין (דף מ״ה) אין מקיפין בבועי, פי׳ ריאה שיש בה שאוים ונמצאת אחת מהן נקובה, ואין ידוע אם קודם שחיטה נקבה או אחר שחיטה, אין אומרין נבקוב לזה האחרת וכראה נקב זה אם דומה לנקב זה, אלא כיון שנמצאת נקובה טרפה, אבל בבני מעים מקיפין, אם נמצא נקב בבני מעים, ואין ידוע אם היקב קודם שחיטה או אחר שחיטה, בודקין נקב אחר בבני מעים ומדמין.

קף (יקף), Näherrücken, nahe liegend, benachbart, מוקף

נקף, umringen, umgehen ringsherumabschneiden
הקף, בסוף נדה (דף ע״ט) וקולם לא אלה ומקפת וקורא לא שם, בפרק ד׳ בתרומות (דף כ״ב) רבי יהודה אומר אף לא מן המוקף, בחולין (דף ו׳) לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, פי׳ אי אפשר לסבר שיעשר מדבר שאינו בשני מקומות מזה על זה, כי צריך לתרום מן המוקף מאותו דבר עצמו או מדבר שסמיך לו, ומוקף כולו כאחד, כדגן מן הגורן והמלאה מן היקב, בביצה (דף ל״ב) אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה, פי׳ הביא אחת מכאן ומניח אחת מכאן לשפות עליהן את הקדירה, ירושלמי פ״ב מאום נוכם בב״מ (דף י׳) איכא בכייהו איש דאמר לה לאשה אקף לי קטן, ביבמות (דף ה׳) קא סבר כפי תנא הקפת כל הראש שמה הקפה בנזיר (דף כ״ט) קסבר הקפת כל הראש מדרבנן.

קף, (Siehe נקף)
הקף, בשבת (דף ס״ב) ותחת חגור נקפה מקום שהיו חוגרין בצלצול נעשה נקפים כבר פירשנו בערך נקף וגם זה הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין.

קפא, Gerinnen, Bodensatz, קופה, קיפה,
קפא, בפרק העור והרוטב והקופה (גמרא) מאי קופה? אמר רבא פירמא וכבר פירשנו במקומו,

בזבחים (דף ל"ו) כזית מן העור
מן הרוטב ומן הקיפה וכו',
בנדרים (דף כ"ב) הנודר מן הבשר
מותר ברוטב ובקיפה (גמרא)
אמר ליה אביי לרבא לדידך דאמרת
פירמא הוא עצמו ימצא טועמת
אוכלין? אלא אמר רב פפא תבלין
(פי' רש"י דקדקת. הנשאר שטוכנת
בשולי הקדרה ובלעז פונדריילא
וכוא Fondrilles. וכמו שתרגמנו).
בפרק ב' נטבול יום (דף צ"ג)
בשר הקודש שקרש עליו הקיפה
החתיכות מותרות, בחולין (דף ק"ב)
תנן התם הקפה את החלב נמנו
פי' קרשו כנגדם כדכתיב וכגבינה
תקפיאני.

קפא, Obenauf schwimmen
קפוי, (Schaum)
Leicht, billig, gemein,
קפא, בפרק ד' בתרומות (דף
כ"ב) סאה תרומה שנפלה על גבי
מגורה וקפאה, רבי אליעזר אומר
אם יש בקיפוי תעלה באחד
ומאה, פי' קפאה שנפל מעל גבי
מגורה, כדמתרגמינן ויצף הברזל
וקפא אם יש בלותו קפוי ק"א
לבד מהתחתיות תעלה סאה תרומה
שנפלה על גבי מגורה, פי' בנור
תבואה יקיפנה, פי' ישלבה
מלמעלה ויאמר הרי זו תרומה שנפלה
ואם כן יכול לעשות, למה אמרו
תרומה עולה בק"א כשאינו יודע
אם בלולות הן התרומה והחולין, או
שאינו יודע להיכן נפלה, אבל כזו
שיודע להיכן נפלה ויודע. שאינן
בלולות יקפנה, והשאר מותר,
ב' קופות וב' מגורות בא כ' חולין
ובא כ' חולין, ונפלה סאה תרומה
לתוך אחת מהן ואינו יודע לאי זו
מהן נפלה, בוטל סאה מאחת מהן
והשאר מותר, אפילו בשתי עיירות
יש לבן דין. זה שמיו שם מאה ושני
חלאי אגודות ירק כשמפלק כל כ'
של חולין, והאחד שנפלה לתוכה
ואליה היתה תרומה בין טהורה בין
טמאה ירקנו, דכיון דנפלה לפתות
דמאה דמעתן וכיון דטמאה היתה
הרי הטומאה לא חזיא לכהן, לא
בימי טהרתו ולא בימי טומאתו,
ואין לו בכן היתר הסק, דנשמים
לא התירו להסיק אלא בשמן, דכתיב
למשמרת למשחה, ואפילו להדלקה
ימכרו לכהנים בדמי תרומה, דדמי
תרומה מועטין דזול הן, דאין לך
אוכלין כל כך כמו לחולין יקרא שם
לתרומת מעשר, וימכר גם כן לכהנים
בדמי תרומה יפדו וימכרו כמי
יאכלו לכהנים נקודים, פי' שלא
בינה כדי שלא יבא במקום אחר
בבינה דכבילה אוכל חולין טמאים
אסור, רבי אליעזר אומר תירום
ותשרף שהוא כל הטמאין עולין בידו,
וחכמים אומרים תעלה ותאכל נקודי',
פי' שאינה אוכלה לשם תרומה והוי
כמי שנולד לה ספק טומאה ואינו
יכול לשורפה לאחר, שהודו בית
שמאי דאוסרין לבית הלל דמתירין,
ואמרי תעלה, רבי אליעזר אומר
תירום ותישרף שהרי טמאה שנפלה
היא שעלתה מדמעת בתרומה ודאי

שהלה תרומה שנפלה היא שעלתה
איכה מדמעת, אלא לפי חשבון,
פי' שאחד מק' שבה תרומה אין
המדומע מדמע, אלא לפי חשבון
תרומה שיש בו, ואין מחומץ, פי'
משאור של תרומה מחמץ, אלא לפי
חשבון תרומה שיש בו, זו המשנה
בפרק ה' דתרומה, (דף מ"ח)
איכא דאמרי כדתנן שאור של חולין
ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה,
לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי
לחמץ וכולי, עד כדי לחמץ אין
מים שאובין פוסלין את המקוה, אלא
לפי חשבון, כדתניא שלש לוגין מים
שאובין שנפלו לתוך המקוה בין בב'
וג' בין בד' וה' כלים פסלו המקוה
יוסי בן חוני אמר בב' וג' פסלי בד'
וה' לא פסלי, והאי מני רבי יוסי
היא, עד שתרבה תרומה לחולין
שתפול שם תרומה יותר ממאה,
ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת
הרי זו אסורה, ורבי שמעון מתיר,
רבנן סברי הרמתה מקדשתה, וכיון
שלא הרימה עד שנהיו שתים אסורה
ורבי שמעון סבר ידיעתה מקדשתה,
וכיון דהוה ידיעה בינתים, אף על
גב דלא הרים מותר, כשם שפתחו
חולין כך פתחה תרומה מותר,
שקליפת שאור מצטרפת להיתר,
ונטופת של תרומה מצטרפת עם
החולין להעלות את התרומה, בריש
מעשרות (דף ס"א) במסכה ובתוספת
היין משיקפה אף על פי שקיפה,
קילט מן הגת העליונה ומן הכנור
ושותה, בב"מ (דף כ"ב) ובעבודה

(דף כ"ו) וכתני רב זביד בר רבי
אושעיא יין משירד לבור ויקפה,
רבי עקיבא אומר משיעלה בחביות,
פי' קפוי הנוטל מן החרצנין והזגין
והקיסמין וכיוצא בהן שמעלה היין
ברתיחתו, וכן לפין על פי הבור
או על פי החבית, רבי עקיבא
אומר משיעלה בחביות, פי' גם זה
קפוי הוא והוא מלשון שילוי מלשון
השולה מדגים, ופי' משיעלה משיסיר
הקלף שעל היין והחלבין. ואין מפי
החביות, פיר' אסר משיקפה
משירתיח ויקפה רתיחה שלו באמרה
דהוא דנגיד איהו מקפה במקום
שהפועל מושך היין ודריק אותו לקפיות
איהו לוקח רתיחות שלו מעליו
משיעלה בחביות משישאב היין מן
החבית ודריק אותו מחבית לחבית,
בחולין, (דף קי"א) דמא דבשרא
שכן דמא דכבדא קפוי, פירוש
קפי לף כדגרסינן שם (דף כ"ו)
איידי דיקירי מיא שבכי לתתאי
ופירא קפוי מלמעלה, בחגיגה (דף
י"ו) אמרי להו לנשים אקפאי
ידייכו פירוש הקלו ידיכם,
בחגיגה (דף כ"ג) דמיא דקיפוי
מקפוי ליה למנא, בסוכה
(דף י"א) ובמכות קפא
התהום נשא למשטפיה לעלמא.
בפסחים (דף כ') מאי יקרות
וקיפאון? אור שיקר בעולם
הזה קפוי הוא לעולם, פיר' אור
שיקר כלומר החורם, כדכתיב כי
נר מצוה ותורה אור, וכתיב ודבר
ה' היה יקר, קפוי הוא מלוי

הוא לעולם הבא וכל דבר שלוי
ביד רבים כדכתיב והיה אחרי כן
אשפוך את רוחי על כל בשר בזול
הוא.

קפא, Schwimmen, versammeln, קפא, בב"ב (דף י"ב) כגון
דאקפאי אגמא בכורי, פי' גדל
הנהר ויצא חוץ לתחומו ובאו לאגם
עם הדגים ולבסוף כשקטע הנהר
ונתייבש האגם ונותרו בו הדגים,
בקדושין (דף ע') דאקפי פירא
דבוורא פי' שהיתה הקפירה סמוך
לנהר וגדל הנהר, ונתמלאת הקפירה
מים ודגים, וחזרו המים למקומן
בשבת, ונשתיירו דגים בקפירה,
וצדום בשבת, פי' אחר דאקפו
פירא דבוורי לגאי, פיר' קפילה
שקופלין הדגים ועולין ליבשה, פי'
פירא קפירה גדולה שקופלים בה
הדגים וצריך אותם מתוכה דאקפו
פירא, קפאו תשמוש יש אומרים
שהקיפו רשתות וצדו הדגים בשבת
וביוצא בו גרסינן בדיתא לגאי.

קפא, Salzen, קפא, קפא בשורא עיין בערך
דיקא: (בלשון פרסי קורה
נקרא קפא).

קפא, Verdichten (den Docht), קפא, בשבת (דף כ"א) אבל
לא קפות מותר פי' להעבות ראש
הפתילה כדי שירבה האור: (ורש"י
פי' מלשון צף דלעיל ע"ש).

קפא, Weinkoch, קפא, בחולין (דף קי"א) קופא

הבא הוי, בבא מציעא (דף ק"ט)
קופה הבא פלגא, פיר' גפן זקן
כיון שהשמורות הזקינו צריך לעקרם
ולשתול חדשים לפיכך נוטל פלגא.

קפא, Schweben, abhängen, קפא, בזבחים (דף כ') וביומא
(דף כ') אחיו הכהנים בקביעותא
או בקפיא מכפרי? פיר' אין
לאחיו הכהנים, בפרק כהן גדול
ביום כפורים עד שעת הקיפת
סודרי והשמתקבלין ביום הכפורים
לאמין הוידוי בלוחה שעה שמכפרין
ואם המיר קודם לכן שמורתו
תמורה, או לא? הפר אחר
כבוקיא: ורש"י פי' אין כפרתן
קבועה בו אלא צפה על גב כפרת
כ"ג כדבר הצף ע"פ מים.

קפיה, Zugehör, Anhängsel, קפיה, בחולין (דף קי"א) קריבו
ליה קניא בקפיה ואכלין, פיר'
קריבו לו הכבד עם הריאה והקנה
והלב דנתלק כולו ביחד.

קפא, Öhr, Loch, קפא, בברכות (דף כ"ו) ולא
פילא דעייל בקופא דמחטא,
בבא מציעא (דף ל"ח) דלמא
מפומבדיתא את דמעיילי פילא
בקופא דמחטא, כלומר שאומרין
דבר שאינו כזה, בחולין (דף מ"ח)
חזינא אי קופא לגבר נקובי נקב
ואתאי. פי' כנקב של מחט, בפי"ג
בכלים (דף י"ד) כשבר מקופו
עבור פירוש מקום שהכהם נוקבתא
וגוף הנקב (פ"ב פירוש בלשון
יוני נקב).

קפא, קוף, Affe

קפא, נשרק קופא בידים (דף ע"ד) והקוף כותן לידים, ביומא (דף כ"ט) ובשבקות (דף ק') בשבת כמי שסדרו הקוף, בב"ק (דף נ"ו) פי׳ כמי דגנב גבו קופא פי׳ כגון דשמא קוף וגבא כמי למר נהלי משכים, שאין בגוע יפה ולא שבח לענין דמי, ויש אומרים דגנב כמו קופא של נכרים שגזל משמגיו וקופתן של כלים, וגנב קופתו, במשמגיו. וקא מהדר ליה קופתו לגוע דלא שבח ענין דמין, ויש אומרים דגנב גבו כגון קוף של נגל דקוף הוא שעיקרא וקוף לבסוף ולא שבח לענין דמי, רגילא מפר הכא במאי עסקינן דלא גזל כלום, אלא כגון דקיימי משמכין דחד גברא ולמר דחד גברא, ואתא קוף וכשב למר דמלי ולבעים במשמכין דמלין, בבכורות (דף מ') הפיל והקוף והקיפוף לג' שנים ובגגדו באילן כנת אם, בסוף פרק ה׳ בכלאים (דף ל"ג) הפיל והקוף מין חיה פירוש בלעז שימ"יא (Simia).

קפא, Sich erheben, schweben

קפא, בשבת (דף קכ"ח) משום דמקפיא כמשה פי׳ מכבדת עצמה (תרגומי כמי רש"י מגבהת עצמה מן הארץ מלשון אקפו ידייכו בפיגם דף ט"ז).

קפא, κ α π σ ς Wind, Schleicher,

קפא, בפסחים (דף קי"ז) צריך לשקיעים משום קפא, פי׳ רב האי גאון עקר קיפה בלשון ארמית בלשון קיפוי, כגון בפיקה והרוח שאוכו נמעים מן המאכולת בקרקע קפא, מפני שמגבהת, והמרוסה הם הוא שמורדת אותה הרוח ולא היה שוכה מריקא דקלא מיית, אלא מריקא דקלא פקע, ופי׳ קפא דהפא קשה הרוח והגיפוף שיש באדמה שוקעת ונסרדת בכגון, וקפא דקמא אסתיה כרמי הרוח שגלגון נטרדת בבריטן, קפא דברתי קמימי הרוח שבכרמי ונטרדת במים קמין אדהכי והכי, פי׳ עד כה ועד כה עד שיביאו לו מים תמים נימא הכי קפא קפא דבירבא ליבי ולו׳ בבתיך ולא׳ כלשון, דברים אלו אין לפרשם וקבלה הם כגון לחש שאין לו פירוש, ולחש ובקמיעין אחם מולא דברים כאלו אדם מדבר עם הלבן או עם הארץ ובאמר רוקות שיש בלוכלין, כי הן רואים כי רוקות מן השדים קארץ בכן וזה הלחש ובן כל דברי לחש וקמיעין אין אנו יודעין טעמיהם ומאין באמרו, עיין בערך הם, ורבי גרשם פי׳ משום קפא למיקטל אדם שבירקות, ואביכו רבי יקיאל פי׳ קפא תולעת, כדי שמאות הקפא שבירקות מן הקומץ שבקדרה, ובן פי׳ ר"ח קפא תולעת, דתנים בתרומות (?) האוכל תולעים שבעקרי אילנות, ואת הקפא שבירק (ה"ב פי׳ בלשון יוני כפיקה תרוס).

קפא, Capae (eine Stadt), Capo, Vorgebirg

קפא, בב"ב (דף כ"ד) הכהו זיקא דמרא דאיטפכא בו קיפאי, בברכות (דף ל"ג) רב מרדכי אלוויה לרב שימי בר אשי מהגרוניא עד בי קיפאי פי' מקום ה"א עד בי כיפי פי' גשר, וי"מ דאתבא בי קפאי בין הנפכים כמו קיפא סנא דלעיל.

קפא (קופא), Stange

קפא, שקופו בטוט תר' ירושלמי קופא (א"ב פי' בלשון יוני מין מוט כשף).

קפד, Fleisch, (Stück)

קפד, בברכות (דף מ"ד) על הביצה ואל מיני קופדא בתחלה מברך עליהן שהכל נהיה בדברו. בבראשית רבה פרשה ב' והכתה היה ערום עד אמר איתי קופד ללי, ובפרשה עליהם וקמאות אמר חד ליטרא דקופד בעשרה פולרין, ובפרשה ה"ד כי ליד נפיו קופדא טבא כסא טבא לפומיה דעבדא (א"ב פי' בלשון יוני חתיכה כמו חתיכת של בשר): ורש"י פי' קופרא טעמו בשר וכן נראה עיקר ולא כתרגום המוסיף והעד בירושלמי שבת סוף פרק ו' קופרא מתלים לכספא, כספא לא מסלקא לקופרא.

קפד, Besorgen, gallsüchtig seyn

קפד, בשבת (דף ל"א) ולא יהא קפדן כשמאי, בפ"ב במכות לא הבייש למד ולא הקפדן מלמד.

בפר"ט במקוליה (דף ס"ה) כל המקפיד. עליו חולין פי' כל דבר שהוא על בשרו או על בגדו ומקפיד להסירו חולין ואם אינו מקפיד אינו חולין. בחולין (דף ק"ז) קפדיתו אמכא קפדיתו אמאותא קפדיתו אשיעור', אמר ליה אין, פיר' קפידתו אמכא דאי נקיט בגופה משקה לא נטלתו מינה, אמאותא שיהא לבן מראה יפה, אשיעורא שיהא בו רביעית

קפד, Beschränkt seyn

קפד, הקלי קצרה ידי הפדות תר' האתקפדא איתקפדא גבורתי, וכן כן לא קצרה יד ה' מהושיע.

קפד, Igel

קפד, בשבת (דף כ"ד) ולא פרה בעור הקופד, בפרק ח' בכלאים (דף ל"ב) הקופד והולדה הסכלאין, תב"ק (דף פ') וקופדין, קאת וקפוד, שם קננה קפוד תר' קיפדה בלשון ישמעאל קנפד ובלעז ריל"י (Ricio).

קפודקיא, Cappadocia, Kappadozien,

קפודקיא, בסוף הלכה קמא דכתובות (דף י') שמעינן ליה לרשב"ג דאמר כתובות אשה דאוריתא דתנן בסוף כתובות (דף ק"י) רשב"ג אומר נותן לה מעות קפודקיא (א"ב שם מקום בארץ אסיא בלשון יוני ורומיי אבל בלשון אשכנז נקרא קפוטקיא): תר' בכפתורים קפוטקאי.

קפה, Kufe, Behältniß, Büchse

קפה, בשבת (דף מ"ט) קופה מטה על צדה וניטל וכו', (בגמרא) הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר, פי' קופה מלאה נעורת של פשתן או נסורת או חריות ועשה גומא בתוכן וטמן שם את הקדירה, ואם כופה בשבת קיימא שאין מתקלקל הגומא, ואינו יכול להחזיר עד שיעשה גומא מתחילה בשבת, בסוף פיאה (דף י"ח) הקופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה, בבבא בתרא (דף ח') תנו רבנן קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה, פי' קופה שיש בה מעות של צדקה ידוע סכום כל אחד ואחד כמה יתן, אבל בחילוק צריכין לחלק ולעיין לפי העני כל אחד כראוי לו, ואינה נגבית אלא מערב שבת לערב שבת, והיא לעניי העיר, תמחוי היא כגון קערה שמתקבלין בה לחם ומיני מאכל לפרנס לעניי עולם, ונגבית בכל יום בג' ומתחלקת בג' מפני שגבויה וחילוקה שוין, בגיטין (דף ס"ז) רבי יוחנן בן נורי קופת הרוכלים רבי אליעזר בן עזריה אומר קופה של בשמים (א"ב פיר' בלשון רומיי גם פרטו לכלי גדול של יין ובלשון חכמים גם כללו לכל כלי גדול עשוי ליתן בתוכו דבר מה).

קפז, Springen, hüpfen

קפז, בב"ר פרשה ס"ט עולים ויורדים בו מעלים בו מורידין בו אופזין בו קופזין בו, ובפרשה פ"ז והכי איש שלאין גבר קפוז, הדא הוא דכתיב וגלאי הירדן לפני המלך, ובפרשה פ"ח ויכם ויגא כקולה קפז גובות אנות כמה דאת אמר ויגא אותה הקולה, פירוש על ההרים תר' וקפז על הילא בגין זכותא דאבהתכון דמתילו לטוריא

קפזא, (Ein gewisses Maaß)

קפיזא, בשבת (דף ק"י) תלתא קפיזי שערי, בפסחים (דף מ"ח) הני נשיא דידן נהגו לאיפות קפיזא קפיזא, פיר' כלי שהיה מחזיק מ"ג ביצים שיעור שחייב בחלה, בבבא בתרא (דף כ') רב פפא בר שמואל תקין קבא בר תלתא קפיזי (א"ב פי' בלשון יוני ובלשון רומיי מין מדה וכלי).

קפח, Abhauen, abhacken, ausrotten

קפח, בשבת (דף י"ז) ואידך דתנן פרק י"ו באהילות (דף ל"ח) כל האשקלונין מביאין את הטומאה נעוצי הסדרא א"ר טרפון אקפח את בני שהלכה זו מקופחת. בבבא מציעא (דף פ"ה) ר' איקלע לאתריה דר' טרפון אמר להן יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו בשבת (דף קי"ו) אקפח את בני שאם יבואו לידי אני שורף אותן ואת אזכרותיהן, תרגום וערפתו ותקפיס, בסוטה (דף מ"ד) הרשות בידו לקפח את שוקיו, בשבת (דף קמ"ו) קפחו עשרה אבטים, בפסחים (דף פ"ז) אין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ארבעה מלכי' בימיו, בסוף פסחים

(דף ק"ס) אין הקדוש ברוך הוא
מקפח שכר כל בריה, בב"ק (דף
ל"ח) אין הקדוש ברוך הוא מקפח
שכר שיחה נאה דאלו בכירה וגו',
בגיטין (דף כ"ט) אמר רבא
קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן
סמיכי, בנזיר (דף מ"ט) ובקידושין
(דף נ"ב) ולקפחנו בדבר הלכה
הן באין, בבריתות (דף ס')
ובויקרא רבה גלו כילך עשו סניאו
עיקרים וארזים במים והליף עליהן
שרן וקלט את הרוח וקפחו,
ברים ויקרא רבה פרשה ועוד דאיתי
כמה כי תפטר למה קיפח על
הנפש, בבראשית רבה פרשה ב"ז
והכי כי הכל הכדם קופח על
ראשו של נמרוד ואמר זה שמריקן
עליו (א"ג תרגו' שמש נדוך בקין
ונסדברה בימאה קפחין פי' אבנין
טפיקה מכה ותרג).

קפח, (נֶבַח Siehe)
קפח, מסכת בכורות בפרק אותן
אלו והקיפח והגגם פירוש בעל
קומה ובעל הערוך גרס כיפח
ראה ערך גבח.

קפטק, (קפדק Siehe)
קפטק, וגמדים במגדלותיך תרגום
קפוטקאי נמדליך בפתורים
סיגלאים מכפתור, קפוטקאי
דנפקו מקפוטקיא.

קפל, Verdoppeln
zusammenlegen, umwälzen,
קפל, בשבת (דף כ"ח) פתילה
הבגד שקיפלה ולא הבהב' לשון
בפילה הוא, וכן להלן (דף קי"ג)

מקפלים את הכלים, ושם (דף
קמ"ו) הוצאה בעלים מקופלת,
פי' כגון מוכרי כסות שמקפלין
ומפשילין אותן על כתפיהן קשב מאתם
וגו' וכן הלבש, בפרק ג"ט בתפילות
(דף ל"ב) קפילין א על גב א,
פ"א כופלין ואחד בו, וכן בפרק
ט"ז (דף ל"ב) ושם שאין בשוות
ומפרש סנם ויש לו תוכן כבקרסים
בלשון ישמעאל איתקיף ונשוא נעיים
ברכות וגופה דושם לברכות ואין לו
איתקיף ושאו בלשון יון קפיל, ושי
שאינה כפויות שלשן כופה,
נשבת בגמ' (דף ק"ב) כאן בנא
לקפל כאן בנא להגביל, פי' בנא
לקפל כגון שמקפלן ונוטל מתוך הבית
ממקומות סרגה בבתים בלים, אין
לו להגביל אלא אלאם עמודות, נבלי
אסד שיטל כולו אפילו יש שם מאה
עמודות שרי. בנדרים (דף ס"ג) עד
שיעבר הקיץ עד שיקפלו המקצועות
פי' עד שיקפלו הסביבין שקצצו בהן
התאנים ורלכיצין אותן. פ"א שמורין
הקליעות בקיסמין שקורין פי"רשי.

קפל, Η κ ε φ α λ η
Kopf, Spitze, Knauf, Kuppel,
קפל, אלף קפל עמודים הגר
פירשו ערך טפף, בויקרא רבה
פרשה ע"ב נסים מלמטה וקפלון
מלמעלה כך התורה גודרת לפנים
ולאחרים. בילמדנו ושם עקב פרשת
כי תאמר נביה עם אמוגיכים לגיון
אחד כלה בארזים דאשיכן מניחין
לקיפלין של עמודים (פ"ב פי'
בלשון יוני כותרת שבעמוד בילמדנו

פרשה ויצא רבה רבי שמעון אם לבנין אחד כמה ושמעה ראשו מגיע לקפלירס של עמודים).

קפל, (קלף wie) Abschälen, abschaben,

קפל, בבבא בתרא (דף ג') קיפולא מידע ידיע. בפסחים (דף כ"ו) ומקפל ליה לטינא, בחולין (דף מ"ד) כתב לאיקפל אקפולי פי' שניקנו וקפלו, הבא כדגרלו הן מצוירין בבשר אלא דאיפרוק איפרוקי, כחוט מן הקנה כדאמרן, וסוף דאפרוק מסדרי ועומדין.

קפל, Keule, Kolbe

קפל, בשבת (דף ס"ג) מאי אלה קופל כבר פירשנו בערך אלה. (בתוספות דרך בחינ קולפא ואלה א כמעט כמלת קלב בל"א).

קפל, Kette

קפל, בבראשית רבה פ' מ"ט היפלא מ"כ, לאחד שהיו בידו ב' קופליות והוליכן אלו בפה וכו', בויקרא רבה אחרי מות פרשה לגדול והפסקה אחרי מות, מלמד שבתן הקדוש ברוך הוא ר"ה קופליות של ברזל על ר"ח אחרים שבו, פי' בלשון ערבי קורין לקטינצ"ו (Catenaccio) קפל.

קפל, Graben

קפל, בשבת (דף קנ"ב) הכשו

קפולס. דהוי קיקפלי נאמרה ד"ב בסמן בר יצחק פי' קופרים.

קפל, καπηλος Krämer, Gastwirth, Weinschenk,

קפילין, καπηλειον Höckerei, Weinschenk, Garküche,

קפל, בחולין (דף ק"י) הבא כמי לטעמיה קפילא גוי פי' מבשל, בבראשית רבה פרשה ד' והכתם שני בני אדם נכנסין לקפילין פי' מה מקום שבו מבשלים ומוכרין כל תבשיל (א"נ פי' בלשון יוני חנוני מוכר מאכל או יין או מיני תבשיל ופי' קפילין חנות כמו שפירש יפה בעל הערוך).

קפלא דגיא, Wiederholung, Replik,

קפלא דגיא, בילמדנו ברכה רכי ביום השמיני היו עשוי לקופלא דגיא, הוי לא היה דברים הכי (א"נ בתוספות אך דברים אלו כפולים). תרגומו מלה זו כמו שתרגמה החכם גוידט.

קפלט, κεφαλωτος Porreelauch [1])

קפלט, בפרק ב' במעשר שני דגים שנתבשלו עם הקפלוטות בנדרים (דף כ"ג) מן הכרישין מותר בקפלוטות, כריש עוקלין ארבי קאם והבצלים והקפלוטות,

---

1) Der Porreelauch Porrum capitatum (Allium porrum Lin.) stammt nach Maimonides, wie ich oben im Texte bemerkt habe, aus Palästina.

פיר' כרישין שיש לכן ראש שמן קפלוטות, בלשון יון קורין לראש קיפאל ($\kappa\epsilon\varphi\alpha\lambda\eta$) (א"ב פירש בלשון יוני מין כרישין שלהם ראש). אמר המחבר מ"ל הרמב"ם פי' (במעשר שני) שהוא החציר הנעשה בארץ הלבנון, ובמקום אחר קפלוטות הם הכרתין שבארץ ישראל, ותר' המיוחס בטעות ליב"ע פרגוס ואת החציר (במדבר י"א, ה') וית קפלוטיא וזה מורה הוא כי החציר הכתוב שם הוא שם המין ולא שם הסוג כתר' אונקלס כרתי או כתרגו' ירושלמי פרתיא מלה נעתקת מלשון יוני יוס πρασον וכן תר' עקילס πρασα.

קפליטא, κεφαλωδης Hauptschmuck, קפליטא, ירושלמי דשבת פרק במה אשה הורי לאיתתא דריש גלותא מיתן ליברא דדהבא על קפליטא פי' בלשון יוני כובע וכפה של ראש.

קפלטין, Capillatio Haarbekleidung, Perücke, קפליטא, ירושלמי דכתובות פרק המדיר היוצא בקפליטין שלא אין בה משום ראשה פרוע, פירוש בלשון רומיי שער ותלתלים ופיאה נכרית.

קופון, Schlägel, Stampfe, קופון, ירושלמי דשבת פרק כלל גדול אמר כותבין בקופנין משום דש, פירוש בלשון יוני מקל עץ ומכה כמוף לדקק דבר מה.

קפינא, Loch [1]) קפינא, בשבת (דף ק"נ) שאיל סופתא בקופינא דמרא, בב"ק (דף כ"ו) לכדא דמרא ולקופינא דמרא מאי? כבר פירשנו בע"ך פר.

קפנדר, Compendiaria (via) Abgekürzter Weg, קפנדר, בס"ף ברכות (דף כ"ד) לא יעשנו קפנדריא, במגילה (דף כ"ח) אין עושין אותו קפנדריא פי' בית שיש בו שני פתחים נכנס בפתח זה ויוצא בפתח זה, וכן מפורש בתלמוד אדמקיפנא בכא איעול אידרי בכא, ואומרים לשון יון הוא (א"ב פי' בלשון רומיי שביל המקצר את הדרך): בילמדנו בראש קדושים תהיו ואם פירשת ממני לקיפנדר מהא יודע שאני מכיסך כענין ראשון.

קפנום, (Name eines Thores) קפנום, בריש מדות (דף ל"ד) קיפונוס מן המערב משמש כניסה ויציאה פי' שם שער של הבית המערבי משמש כניסה ויציאה כלומר נכנס ויוצא ממנו.

קפים, (Siehe כפים) קפים, עיין ערך כפים.

קפסא, Capsa, Behältniß, Kasten, Kiste,

---

[1]) Eigentlich das Loch in der Axt oder an der Schaufel für den Stiel, wie das griech. στειλεια.

קפסא, בפרק י"ו דכלים (דף י"ז) כסוי קפסא טמא, בשבת (דף ס"ב) ומנחתה בידה עד שמגעת לקופסא, בשבועות (דף מ"ח) כלי קופסא קיימין בגליתן, פי' כלי אשימין. גם תכשיטין ומכסין אותו (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי ארגז ותיבה קטנה).

קפיפה, (Siehe כפפה)
קפיפה, בשבת (דף קל"ט) בסודרין ובקפיפה מלרית, בפרק כ"ו דכלים (דף כ"ג) רבי יהודה אומר אף קפיפה מלרית, במנחות (דף כ"ג) פיל שבלע קפיפה מלרית כבר פירשנו בערך פיל (א"ב בנוסחאות כתוב בפיפה).

קיפוף, Blashuhn, κεπφος
קיפוף, כפילופקיפוס קיפוף עיין בקוף בזה הפרק, אין מקדיא וקיפוף עיין בערך קדיא (א"ב פי' בלשון יוני מין עוף יושבת בימים והיא קלה וברוח קטן הולך סביב סביב, תרגום ואת הינשוף ויש קיפופא. ונקרא ינשוף מלשון נשפת ברוקך).

קפיפות, Kunzel (in der Mutterscheide)
קפיפות, בבכורות (דף כ"ב) רבי אלעזר ברבי לדוק אומר מאירסו קפופיות וכו', עד כך היו מפרש בירושלמי בפרה זו שבורעת לבטיל מימיה וכראת פיקה מתוך פיקא (א"ב בנוסחאות כתוב עפיפות).

קפץ, Dolch, κοπις
קפץ, בפסחים (דף פ"ה) ובמוקדשין קולן בקופיץ, בחולין (דף כ"ח) שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ, בסוטה (דף מ"ה) ועורפין אותה בקופיץ מאחריה, בבכורות (דף כ"ד) השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מיכן ומיכן, בפסחים (דף ע') קופיץ כמי לא חזי לחגיגה, פי' קופיץ כמו סכין גדול ורחב וחידודו בולט מאמצעיתו. בכשיל וכלפות פי' בקופיץ ומפללת דיוסטר (א"ב וכן בלשון יוני).

קפץ, Zusammenziehen (den Mund)
קפץ, בגיטין (דף כ"ט) בן בתירה אומר קופץ וכקפץ, וגם (דף מ"ט) מדע לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו, פי' מדע רומז וכרמז. ביד אלו בעין שיכול ליטא וליתן ברמיזה, קופץ וכקפץ שיכול ליתן וליטא ברמיזות הפה (א"ב פי' עקימה וסגירת שפתים והוא לשון מקרא קפצה פיה).

קפץ, Tanzen, springen
קפץ, בעירובין (דף מ"ג) וביבמות (דף קי"ו) איכפי דקא אזיל בקפיצה פי' על ידי קמיע, פי' אמר כדאמר בסנהדרין (דף ל"ה) ג' קפצה להן הדרך ווה הדבר בנס נעשה, ויש לפרש כגון אדם גבור שיכול לקפוץ למעלה מי' עפסים ואולא מין לפתוח בקפיצה, בנדה (דף י"ט) אמר רב הונא קפלה ורבא קפלה ורבה קנפא לא ווסת. בבכורות (דף מ"ב) תנא קפץ

המלין ולא קפן הסאחן, ככר פירשנו בערך ערקוב ובכנדו בגמל כיכר ערקוב שלו לפי שבולע עב הרבה. בברייתא רבה פרשה ס״ז אין לשם קפילין קרנא על אחד מן קלמיא כלומר אין לשם פרקים (א״ב לשון מקרא זה מקפן על הנגעים, קפן וקפו ענין אחד הוא).

קפוקליטור, (קמם Siehe)
קפוקליטור, מדרש שיר השירים פסקא שימני כחותם, אף על פי שמיניאין קפוקליטור, קוזיוקרטור אולי יש לגרוס קומםקלטור פיר׳ בלשון יוני ממונה על שלופי בית דין עיין ערך קומם.

קפרמסאות (קמפרומסין .S)
קפרמםאות, ברים ויק״א רבה פרשה אל תסי עד א״ר יוחנן קופרמםאות נתנו ביניהן שאינו כיכר בהן ומן אינן מפרין בו, א״ר יוחנן המשביע לגיונותיו איננו משביען אלא בסייף לומר כל העובר על התנאים כללו הבא הסייף הזה עוברת על צוארו (א״ב עיין ערך קומפרומסין).

קפרן, Fleischig, fett, korpulent
קפרן, בויק״א רבה ובי ימוך פרשה קמי טקין קמי כרעין קמי קפרן כלומר רשה כמה רשאון מין (א״ב בלשון רומי תלתלי שער יורדים מן הראש על הפנים ובנוסחאו׳ כתוב קפדן, פי׳ בעל בשר כמו קופד בשר).

קפרס, Kapper, Capparis
קפרס, בבריתות (דף ס׳) יין קפריסין עיין בערך אביונות (א״ב פיר׳ בלשון יוני רומי ושמעאל עץ כלף וכן שלו כמו זית או תמרה קטנה ואחר הפיתוח יצא פרח לבן ולו ריח טוב אשר שמו קפרים בשם העץ, ואחר נפילת הפרח יגמול פרי מלא גרעינין אשר שמו אביונה ולפי דעתי יין קפריסין אולי איננו נקרא על שם קפריסין הכתובים בו, אף על פי שיש לשם סגולה לרפא דבר קשה, אלא על שם מקום ידוע ושמו קפרום בגלל הורודום לכבוד שמו אשר בשמת).

קפש, Ergreifen
קפש, בפרק כ׳ בחלה (דף ע״ם) אמרו לו מעשה וקפשה זקן זה אמר להן אף הוא קלקל לעצמו ותיקן לאחרים, פי׳ חטפה ישראל ולא כהן, ירושלמי קלקל לעצמו דאכלה ושיעבה, ותיקן לאחרים דאינון אכלין וחלו ביה, אית תנא תני תיקן לעצמם וקלקל לאחרים, תיקן לעצמו לאכלה מכל מקום, קלקל לאחרים דאינון סברי שהיא טהורה והיא חייבת: והרמב״ם פי׳ וקפשה כמו וכבשה, ונראה שיש גם חילוף בין ק׳ וט׳ כמו קפיפיות, שיש בנוסחאות טפיפיות וגם פה קפש כמו טפש.

קן (קצין), Abschneiden, abtheilen, fugen,
קן, בפרק ס׳ בשביעית (דף מ״ג) אסכים של שביעית אין קוצין

שאין בשוקלם אבל קולה הוא
בחריבה, בבבא מציעא (דף כ"א)
ובפרק ג' במעשרות (דף ס"ג) סלא
קציעות בדרך אפי' בצד שדה
קציעות, בפרק ב' במעשרות
(דף ס"ב) ובב"מ (דף כ"ב)
לקצות במוקצה וכו', בנדה (דף
כ"ד) ובפ' ג' במעשרות זה לאכול
וזה לקצות 'קיץ' כבר פירשנו
בערך מוקצה. בפרק ט' במקואות
(דף ס"ג) רבי יהודה אומר אף
של קיצין כיוצא בהן פי' סודר
שמשימין לפניהם קוצצי תאנים
ליכנס כדי לשמור הבגדים, ובפרק
ז' בנדה (דף ס"ה) האוכל על
שנת לקצות בשר ואם קצה
פסול, כיס אוכל והותיר וזרק מה
שבידו לתחת התאנה או לתחת
המוקצה בשביל וכו', בנ"ב (דף
ס') כנס את קייצו, בסנהדרין
פרק כ"ז בכלים (דף כ"ג) וכל
בית אלבנעות טהורות חוץ משל
קייצין. במגילה (דף ל"א)
(בגמרא) ואל תקוץ בתוכחתו אל
תעשה קוצים קוצים, פירוש
ענין קציצות כלומר אל תחתכם
אלא כולן ביחד, בפרק ב' בחלה
(דף ע"ד) ובסוף נדה (דף ע"א)
האשה יושבת וקוצה לה חלתה
ערומה מפני שיכולה לכסות את עצמה
בתענית (דף י"ד) אחר קיצין
בנטיעה, פי' כיון שכיכו המקום ששם
פרדס אמרו קיצין בנטיעה כלומר
דבר כלפי למעלה, בסנהדרין בגמ'
(דף כ"ט) אמר ריש לקיש כל המגביה
ידו על חברו וכו' עד רב הונא קץ
ידא, במכות (דף כ"ג) וליתיב נמי
הקוצץ בהרשו ואדכרתיה מהכא
השמר בנגע הצרעת. בסוף גמרא
דפרק ב' בכתובות (דף כ"ח)
שאכלנו בקצצה של בית פלוני כיצד
קצצה וכו', מה שיבה חולץ וקוצה
ועוד כבר פירשנו בערך בא, בב"מ
(דף ס"א) אלא במאי כיבול בקילותא
היכי דמיקילותא וכולי, ביומא
(דף ט"ו) הכי לשבח אקלויי
מקליא, פיר' מוקצה שיהא
מקדים ולא שיהא במקצוע
צפונית מערבית ולא במקצוע
מערבית דרומית אלא באמצע רוח
מערבית, מאן דאתי מצפון, כיון
שלא היה מולאה בצפון מיתחזיא בדרום,
ומאן אתי מדרום, כיון שלא מולאה
בדרום מחזיא בצפון ומסתרא, אף
על פי שלא היתה בקרנים ממש ולא
היתה בכיוון נקלי רוח מערבי אלא
יותר מקורבת למערבי דרומי ממאי
דמיקן וכו' זה הפירוש קבלתי מרבי
משה הדרשן מעיר נרבונא, בפרק
י"א בכלים (דף י"ב) רבי יוחנן
בן נורי אומר מן הקולצות פי'
מלשון וקלץ פתיליו, פתות
אומר פתים תר' ירושלמי מקליא
מיקלי יתה קליין: (לשון עברי
סוף קצות עמים רבים, קצתה
את כפה, קצץ ענות רשעים
ועוד רבים).

קיץ, Sommerfrucht, Dessert
קיץ, Uibersommern, aufbewahren für den Sommer

קץ, בשביעית (דף ל"ט) בפרק בנות שוח וכן גללים הקיצולין פי' הכאבלים בקיץ, ירושלמי קיטכאי קיץ ושרף תרגומו קיטא וסיתוא, בנדרים (דף ס"ב) עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות גמרא כלכלה של תאנים ולא כלכלה של ענבים, בכתובות (דף ק"ו) מותר תרומה מה היו עושין בה וכו' עד ומקיצין בהן את המזבח, והו ששנינו בפרק ד' בשקלים (דף ז') מותר פירות קיץ למזבח, בסוכה (דף כ"ו) ומקריב את הכל (גמרא) לאתויי קיץ המזבח. בשבועות (דף י"ב) אמר רבי יוחנן מקיצין בהן את המזבח, הכיא כמו הכי מהן מביאין מן המותרות קיץ בנכות שבע למזבח, והכתיב כי כל שאור וכל דבש וכולי, אמר רב חננים בנכות שבע לאדם פיר' מקריבין אותן שלא לשם תמידין אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה אלא לקינוח סעודה, כך מבין קיץ למזבח, תני כמי הכי מה הן מביאין מן המותרות קיץ למזבח בנכות שבע שהן תאני הוטרחא לאדם שאוכל אותן בקינוח סעודה, במנחות (דף ב') ושם לשו מקיצין בהם את הטמא וקיץ זה עולת בשר לשם תודות לכהנים (א"ב פי' כמו פירות קיץ שנאכלים בקינוח סעודה).

קץ, (קוץ) (Siehe
קץ, כפ"ד בשביעית (דף ל"ט) אדם שכת קוצו' תורע לשאלי שביעית ובבכורות (דף ל"ד) ובנבסין (דף מ"ד) פי' כשלו ממנה הקוצים בריא משקין (דף ו') רוצין לקוץ את הדרדים פיר' לשמות הקוצים שבדרכים, בבראשית רבה פרשת מ"ו ויצא אל הגר א"ר חנינא הקוצין הללו אין לא ניכושין ולא נזרעין ומעליהן מן מפסרין תעלין, פי' הקוצין הללו אין אדם חופר הקרקע שלהן ולא זורען ומעליהן כלמיון, כך הגר אצל שרה כיסה מחובולי, מן הקוצין ומן הגרדין כמו פירשנו בערך גרד, בקדושין (דף ע"ט) ויעשו להם מקלות כהכי נמות מן הקוצים שבעם כלומר מן הרשעים, כפסקא דשלישית שמח משה ואמר אין בישראל קוצין בן קוצן בב"מ (דף פ"ג) יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו.

קץ (קוץ) Spitze, Kamm, Krone, (der Buchstaben)
קץ, במנחות (דף כ"ט) לא נצרכה אלא לקוצו של יוד לדרוש על כל קוץ וקוץ פיר' על כל כתר וכתר. בויקרא רבה זאת תהיה פרשת ראשו קוצי רבי אליעזר ורבי יהושע פיר' דורשין בתרי אותיות.

*קץ (קצץ) Bestimmen, übereinkommen, festsetzen, Vertrag, Akord, Beschluß, קצצא
קץ, בב"מ (דף ס"ו) כהם טעמא מאי משום דלא קץ ליה וכו', ושם (דף ס"ח) ע"ב רבינא קצוצה

שהאן יאילך אנך רבית, ראה רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ה' ופ"ק ו' כל שהשנה בשעת הלואה הוא רבית קצוצה (מלשון הקוצץ מעות לחתנו) ופעל קצץ בשו קצב בטעמו ת"כ וגם הוא תאר וגבול ושיעור ובכתובות (דף כ"ח) מאי קצצה? ע"ש הוא דבר הקבוע בנ"ד שהתינוק נאמן להעיד עליו.

קץ (קיץ), Bestimmte Zeit,
קץ, בעבודה (דף ס"א) ממיכה בא לקיצים פי' עתים קבועים לישראל זה בא לגמור כנק לשחרית או לערבית או לצהרים נראיתא סימן דכיון דיש לו זמן קבוע יודע לשמור את עצמו אלא שאינו בא לקיצים.

קץ, H ü l s e,
קץ, בתוספתא שביעית בפרק מד נכין שדה את עשה קליין גומרין לפני ראש השנה, פי' תרמילין (מלשון וקליכים בשלוכים משתרמלו בפרק ז' דשביעית ורש"ה בתלמוד ירושלמי שם מהו תרמילו? עבדו קכקלין ע"כ. וגם שם התמשו בשלת קצין ע"ש והוא הקליפה שעל הפרי). וגריס גמרא דכלאים דבני מערב וקלוים דמין לחרוגה

קץ, B r e t t,
קץ, בב"ק (דף ל"ד) עבדינהו קבולים את קני, פי' נעיצים מהם לינור: (פי' רש"י קרשים).

קץ, Verziehen (den Mund)
קץ, בסנהדרין בגמ' (דף ס"ס) מאי מעשה איכא הקמת שפתיו הוי מעשה. ס"ל עקימת שפתיו הוי מעשה פי' שמעקם ומעוות שפתיו.

קץ, A n e c k e l n, Abscheu empfinden,
קץ, בבכורות (דף ל"ו) דברים שהנפש קצה בהן יקויד לאן הרשין כגון נבלות וטריפות שקצי' ורמשים, דברים שהנפש אין קצה בהן כגון בשר בכור ופולי (פ"ב לשון מקרא זה ויקצו מפני בני ישראל).

קץ (קיצה), Knoten, Zelle,
קץ, בברכות (דף כ"ד) לא קשיא כאן ברצועה כאן בקציצה, בסוכה (דף כ"ו) תנו רבנן שכח ושימש מטתו בתפילין איכו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו, בפרק י"ח בכלים (דף י"ח) תפילה ד' כלים המתיר קציצה ראשונה ותיקנה טמאה טומאת מת ובן שניה ובן שלישית ובולי, פי' יש לתפילה של ראש ד' בתים ומכוסין לתוכה ד' פרשיות, שמע, והיה אם שמוע, קדש לי, והיה כי יביאך, וכל בית שמו קציצה לפי שהיא קלוגה מתכרתה פי' אחר קציצה היא כתבלה, במגלת איכה יעיב ובסוף פרק הנזקין מ' סאה קצ"י תפילין נמצאו בראשי הרוגי ביתר.

קץ, (מקצה Siehe)
קץ, הדלת שבמוקצה כבר פירשנו בערך מוקצה.

קץ (קיצוצא) Blindschleiche, Schnecke
קץ, תרגום ירושלמי והחמט והתנשמת וקיבולא ושלמכרדא.

*(קץ) קציצה, Beschluss, Entschluss
קְצִיצָה, בתרגום שני בפסוק בשנת שלש וכולהון בני קציצא הדא, כתב המתורגמן אינו יודע מה הוא וגם הערוך לא הביאו ע"כ. יראה לי שחברו הוא קצצא דכתובות דף כ"ח שהבאתי למעלה שטעמו גמר דין, והענין הם שכולם היו בני משנה אחת והתאספו לתכלית אחד כמו שיאמר הלועז: זיא וואַרען איינעס זיננעס, אייא נעם ענטשלוססעס.

קצב, Schneiden, bestimmen
קצב, בגיטין (דף כ') רבי חנינא אמר לפי שאין קוצבין, בנדה (דף י"א) בית שמאי אומרים אין נוטלין את בעלי לקצב עליו בשר (א"נ ונקרא קצב מוכר הבשר מפני שהוא קוצב הבשר).

קצדיא, Dreizack, Gabel
קצדיא, תרגום ולשלש קלשון ולשלשה קצדיא.

קצה, Färberröthe, Krapp
קצה, ספיקי אסטס וקוצה עיין בערך אסטס, וקוצה היא פואה ומפורש במקומו ובלעז רוי"א (Ruvia בלשון ספרד וכמו שתרגמנו).

קצח, Schwarzkümmel
קצח, בפרק קמא דטבול יום (דף ע"ג) הקצח השמשום והפלפל, בסוף עוקצין (דף ע"ח) הקצח בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין. במנחות (דף כ"ג) ת"ש עיגולה בקצח ובשומשמין ונגבל בידי תבלין בזירה, בברכות (דף ל"ט) הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב וכו' עד רישא קצי, ופירש מעלין הפין קצח וכמון ירוק, פי' קצח דומה לכמון, אלא שהקצח שחור ובלעז ניי"לו: (Nigella).

קצע, Pressen, trocknen (die Feigen)
קציעה Feigenmasse, Feigenkuchen
קצע, בפרק ב' במעשרות (דף מ"ב) על מה שאוכל בשעת הקציעה ולאחר הקציעה, פי' תאנים שעושין מהן קציעות מניחין אותן במכתשת וכותשין אותן ועושין אותן כמין כברות, בפרק ד' בתרומות (דף נ"ב) הדורס לישרא קציעה על פי בית כנד, בב"ק (דף י"ג) ומחפין את הקציעות בקש, בחגיגה (דף ג') לישרא קציעות שדרסה על פי העיגול, תכי קוצעי קצועות כבר פירשנו בערך גנב.

קצע, Abschneiden
קצע, בפרק כ"ז בכלים (דף כ"ג) המקצע הכולה טהור של טפה טמא, בחולין (דף קכ"ג) המקצע ובא דרך סביבותה, בב"מ (דף פ"ה) הכא במאי עסקינן שקצען פי' שחתכן.

קצע, Abkratzen, abschaben
קצע, בפרק י"ב בנגעים (דף כ"ד) שהיו קולפין שאינן מוללין פי' מקלפין הטיח או הסיד שהוא טוח על הקיר, שאפשר יקציע מבית ומתרמין יקצון מלגיו.

קצע, Casia, Mutterzimmt

קציע, בב"ב (דף י"ז) קציעה שהיה ריחה נודף בקציעה, בכריתות (דף ו') מר וקציעה שבלת נרד וכרכום מר ואהלות קציעות נראה לי קסיעה, ותנאן קרא קידה בתוספתא טבול יום עגולי דבלה שנפל משקה על מקצתן, הרי זה כיטל עוגי שלש אצבעות על ראשה מלא קציעה.

קצף, Aufbrausen, schäumen

קצף, במגילה (דף י"ג) ובברכות רבה פרשה פ"ט הקציף בקב"ה מלך על עבדיו לעשות רצון צדיק.

קצר, Abschneiden, mähen, erndten

קצר, בפסחים (דף ל"ה) קוצרין וגודשין, בספרא ותקצרכם אם קצור תקצרכם א"ר ודימוס ב"ר יוסי וכי מה ראה הכתוב ליתן באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן ר"ה וי"ה מכאן? אלא לומר לך שכל המוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלין עליו כאלו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכו', בויקרא רבה זאת משית פרשה חכור כך קציר נדרתם עליכם קצירן של מלכיות, קצירו של מלאך המות קצירן של יסורין.

קצר, Schwach seyn, entkräftet seyn, קציר, Kranker, קצירא, Schwäche, Krankheit

קצר, בברכות (דף ס"ב) אמר שמואל שוי אנא לכולי עלמא קצירי.

בשבת (דף י"ב) אולינן בתריה דר' אליעזר דשאילו בקצירא, פ"א חלשא, פ"א תפוחא (כן כתוב בכיתאות שלנו) ברא"ש שבת (דף י"ו) אמר רב יוסף כמאן מצלינן השתא אקצירי ומריעי, כמאן כר' יוסי בנדרים (דף ס"ט) רבא אמר מאן קלין רבנן רבא למעמיה דאמר רבא כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי קצירי ממש מריעי רבנן (א"כ פי' חולים ומלאים כי רוחם קצר).

קצר, (קטקטן Siehe)

קצר, בבכורות (דף מ"ד) רוח קצרית באה עליו פירוש בלעז דימונס (böser Geist Demonio).

קצר, Kurz (die Kopfseite des Bettes)

קצר, בפרק י"ח בכלים (דף י"ח) כיצלה קצרה ושתי כרעים שמאה פי' רש"י המטה מן הקצרים, ולידי המטה מן הארוכות.

קצרא, Walker

קצרא, שבת (דף י"ז) כאי מאן דיהיב מנא לקצרא כימשח וכיתיב ליה, כימשח וכישקול מיניה, אי טפא אפסדיה דמתקיה, אי בציר אפסדיה דבווליה, פ"י נבר לא נדם מיניה כלומר לא סחך ממנו מלבון גידם טפי אפסיד ביה, כלומר דמתקיה והוא קרוב ליגבר. במנחות (דף מ"א) רב יהודה מסר ליה לקצרא פי' מסר ליה גלימיה עם התכלת לקצרא, ומפיסו שיזהר שלא יקלקל מראה התכלת עביד

ליה מיהא, היה כורך שתכלת בסודין אחרים כדי שלא ישרה שרשיו קיימא מיקט סופרו בעליתו, בב"ק (דף קי"ט) קצרא שמיט וקצרא שקיל ליה, פי' הני שני חוטין או שלשה שחורים שהן על גבי לבן, קצרא שפיה, שהן קורין לבן בשביל שהן דבר קצור ושעם וקצרא שהוא כובס שקיל להו ושכל עולין למכין תכלא פי' רב ענן לשלשולי שתכלת בכנף טלית כמלא קשר גודל, אמר רב יהודה ואלו חוטין דאמיהו קצרא עולין למכין מלא קשר גודל, ויצחק ברים הוה קפיד ולא הוה מכניסן בחשבון מלא קשר גודל, זה פי' ר"ח ז"ל, ור' משה הדרשן מנרבונא שכה לנו בקצרה אחד וקצרא שקיל ליה פירש הוא הכובס שהם אותן החוטין לשמור קוצי הבגד שלא יצאו והיא לוקח' אחר כביסתו, והיו מילואתיו של עץ רגל תרגום לעץ קצרא, שדה כובס תר' חקל משטח קצרא.

קצרה, ¹) Castron

קצרה, בסוף ערכין (דף ל"ב) כגון קצרה הישנה של צפורי פי' מדינה היא המוקפת חומה מימות יהושע בן נון והיא ישנה (א"ב תתבן גירסת קסטרא עיין ערך גסטר).

קצרקיטון, (קסרקיטון Siehe)

קצרקיטון, עיין ערך קסרקיטון.

קק, Wasserrabe, Seekrähe

קק, בשבת (דף כ"א) ולא בשמן קיק (גמרא) עוף יש בכרכי הים וקיק שמו, ירושלמי תני רבי ישמעאל קאת זה קיק ותרגום ירושלמי קקא, וכן בחולין (דף ס"ג) קאת זה הקיק ריש לקיש אמר קיקיון ²) דיונה פי' יש לו פרי שעושין ממנו שמן (א"ב פי' קיק בלשון יוני מין עוף והאומרים שיושב בימים גם קיק בלשונם מין צמח אשר גרעיניו עושים שמן לנרות ולרפואה).

קק, Gans (viell. Krähe)

קק, בברכות (דף כ') דמיין עלי כקקי חיורי פי' אוזין לבנים, בכתובות (דף ס"ד) ובגטין (דף ע"ג) קקי חיורי משלפי גלימי דאתי, פיר' אווזים לבנים כלומר זקנים קשים וקנים שלשון קא ליה שכין בעלי שיבה שמפשיטין בגדי אנשים, כראים הדברים שגם אלו שיבות שמאין בעופות של מעלה ובולן טוין.

קק, (קיון Siehe)

קק, בבכורות (דף ס"ד) בעל גבר הקיק וסגרבמן בעל קיק בבלים כלומר מי שגידל [illegible] ביותר

---

1) Eine Festung unweit Ziporis.

2) κικι: Der Wunderbaum (Ricinus) arab. אלכרוע wird für den קיקיון des Jona gehalten. Aus dessen Frucht wird ein purgirendes Oel gepreßt.

(א"ב בנוסחאות גרסא אקדם עיין ערך קין).

קק, (Kiebitz קע)
קק, בשבועות (דף כ"ג) אתו עברי שדו ליה סודרא בקקיא (א"ב בנוסחאות דידן כתוב בגוזריא) והוו קא סלקין ליה, בב"ק (דף כ"ס) דהאי אריך קועיה והאי גולא קועיה, אלא מעתה נפלא שייעא ונפלא פרסא דהאי אלים קועיה והאי קטין קועי הכי נמי דבלאים זה בזה? פי' קועיה והוא סלוקר ור"ח פיר' צוקיו (א"ב מסתברא שבעל הערוך גרס בכל אלו קקים דאם לא כן היה לו להביאן בערך קע).

קק, Cormoran, Pelikan,
קק, בחולין (דף ס"ג) קואי וקוקאי אסירי קוקיתא שריא.

קקבטין, Warmes Brod (neugebacken)
קקבטין, בבבקא את קרבני לחמי אכו לחם הפנה הוגא בר יקי אמר קקביטין פי' לחם חם (א"ב פי' ירושלמי סלי סורי סלי דרפתא קקבטון).

קקגריסין, (Siehe קאלחסין)
קקגריסין, מדרש רבה שמות רבה פרשה ויקל משה העגל סוס אלפה מוכר קקגריסין פי' בלשון יוני שיש מקלל ורע מעללי') ראה ערך קאלחסין.

קקל, ([1] καυκαλη)
קקל, בפסחים (דף קי"ד) דאכיל אליתא עבי בעליתא דאכיל קקולי אקיקלי דמתאשכיב, פי' מי שאכנגו לקנות בשר שמן באשראי ואוכל ומחבא בעליות מפחד המלוה שתובעו, זה פי' דאכיל אליתא טשי בעליתא והנכות לאכל קקולי שמן ירקות הגדל שמביאין בלא דמים ואם קונה אותן דמיהן מועט יושב על אשפה שבשוק ואינו חושש שאין מי שתובע בו (א"ב מין ירק בלשון יוני ורומיי ונקרא פעפועיא, ירושלמי דפיאה פרק שלישי כל אדם פעפועים גדגדניות קלגלגות קוקלין הנדקוקי פרפחינים ועליהן, כמו עלה כרפס, ונראו אגן של פרקים לבנים וירק זה כאכל חי, ומבושל ובנוס.

קקל, Mist, Dünger,
קקל, אקיקלי דמתא שכיב בגיטין (דף ס"ט) וגיכליבאי אקיקלי דמתא, בכריתות (דף ה') על קיקלי דמת' מפסיק חימו ולא על אפרכי פומבדיתא, שער הפרסית תרגומו תרע קוקליתא. מנקו

---

1) Die Kaukalis oder Klettenwurzel, Klettenkörbel, Haftdolde, von den Italienern Petrosillo salvatico wilde Petersilie genannt. Sie ist eine Heilpflanze, welche aber auch ohne diesen Zweck gegessen wird. (Plin. XXII. 22).

אסמתות מרגוס גפיסו קיקלמן, בפסקא דסמעו בר מירום קוקלא קוקלא שמה, כן ארץ כשדים זה העם לא היה הלוסי לא היה.

קוקלא. (κουκούλιον) Seide,

קוקלא, מדרש איכה פסקא אספנים עלי תולע טריפין בקוקלא, פיר' בלשון יוני טריפין אסונים וגדלים קוקלא שהי תוגעת

קקני, Gewürm (in den Eingeweiden)

קקני, בגמא (דף ק"ט) (בגמ') אזנין למאי אכלי ליה? לקוקני. בברכות (דף ל"ז) אכל קמחא דשערי כיון דקשי לקוקיאני לא עבידי איגשי דשדו לפומיהו. בחולין (דף ס"ו) אמר רבי חייא בריה דרב אידי קוקיאני אסירי וכולי פירש תולעות.

קקים, Schlecht, κακης

קקים, מדרש שיר השירים פסקא כמעט שעברתי קקים בלשי מסין, עיין ערך כאמי.

קקופדפטי, Taugenichtse,

קקופדפטי, ירושלמי דבבא בתרא פרק יש נוחלין כגון אחין קקופדפטי בנו לי מה דיהביית לכון פיר' בלשון יוני טפשים בני תרבות רעה: והוא מורכב משתי מלות יונית, קקוס (κακως) רע, פדטי (παιδευτος) אימון וטעמו בנים לא—אמון בם,

קקרי, Filzläuse

קקרי, בגמא (דף י"ט) ובגיטין (דף ס') באיזלי ואוזרי כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בלוסי וקיקרי פי' מסגרות שעושין מן לוזים לאתפיש הדגים ומן בלשון ערבי קוקלא.

קקת, (קאת Siehe)

קקת, תר' לקאת מדבר נקקתא דמדברא עיין ערך קק קאא.

קר, Kalt

קר, ממלאין מגור הקר כבר פירשנו בערך בר, בגמא (דף פ"ד) ריגך בקרירי ורישי דריגך בחמימי.

קר, Mauer, Wand

קר, בר"ה (דף י"ז) שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי, פי' כשוי ליפול כלומר רעוע והולך זה ויושב תחתיו סומך בזכיותיו להנצל, וכן המעיין בתפלתו שמתפלל ומצפה שתפלתו ומוסך בצדקתו, וכן המוסר דין על חברו הוא בעצה תפילה, שאומר לפניו מה זכיותיו של זה שעושה כך והלא יש בידו כך וכך עון.

קר, Aufbauen, unterstützen (mit Balken)

קר, במועד קטן (דף ו') ומקרין את הפרלה במועד (גמרא) ביצד מקרין? רב יוסף אומר בהולא ודפנא במחביתא הנא כר גבדור ושיכו טק בטיט.

קר (תקרה), Gebälk

קר, בבבא מציעא (דף קי"ז) התחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה, פי' הקנים או הקרשים שמקרים בהם את הבית,

נקראין הקרה , ובטיט שנותן בה
ומעגל במעגלה נקראת רעזינה ,
פי' אמר בערך טעזנ (א"כ הפי'
הראשון קשה לגרסת בעל הערוך
כי הוא גרס בערך טעזן , מאי
טעזינה ? רבי יוסי ברבי חנינא אמר
קנים ושגמין וטינא , ריש לקיש אמר
ליואי , אם כן לא לדעתא דמר
ולא לדעתא דמר איך הם שיאמר
הכא , אבל לגירסא דידן ניחא ,
שהיא מאי הקירה ? רבי יוסי ברבי
חנינא אמר קנים ושגמין וכולי ,
והפירוש אמר אתיא שפיר לגרסת
בעל הערוך , ונראה שהיא גרסת
שמיטות כי אין דרך הגמ' לאסברא
המלות ידועות , אלא המלות שאינן
ידועות ומלת הקרה ידועה שהיא
מלשון קורה , אבל מלת מעזינה
אינה מורגלת , ולכן שואל מאי
מעזינה ? ושמא דאתינא להכי
כאמר איהו גרס בעל הערוך קנים
ושגמין וטינא , ולא כגרסאות דידן
ושטיכי אמר ריש לקיש , ופירש
רשב"א שם חכם כי לא עליו שם זה
בשיטת סדרי ולא יתכן שגם שטיכי
והוא מלשון שטן יכהם תלמיד חכם ,
ואף אם נניח הגירסא במקומה מאי
הקירה ? רבי יוסי אמר קנים ושגמין
אתיא שפיר ומינה כי יש טיט שמחבר
הקנים והשגמין והוא מן התקרה ,
ויש טיט אחר שמונין על התקרה
והוא נקרא מעזינה ומשכבת הבלות
פרק הדם וכלים שוכח נבדיא
שבמעזינה היא שעל הקורות עיין
שם : אמר המחבר ז"ל ונר כתב
בעל סדר הדורות על דברים האלו
וז"ל : בעל מוסף הערוך טוסף
גורע והרס עשל ויל"ך שקר כאלו
רש"י מכנה והטינו לשם חכם ולא
עליו שם זה בש"ס , ורש"י ותורתו
אמת דהכא איתא בירושלמי סוף
בב"ק בענין הבוא ר' יוסטא בשם
ר"ל אמר המחתן כותן תקרא
ולחנים ולעליון כותן המעזינה וכו'
ע"ש . ונלאה והטינו הוא Justinus
שם ידוע בספרון י' כמו ולום
(בגטין דף כ"ט) שהוא Julius
ג"כ בספרון י' . בשבת (דף קע"ט)
ולמד בריה דרבינא בשאי אקנאו
ליה ? בקורה . בילמדנו בריש
ואלה שמות למה אין שוין שמותיהן
של שבטים בכל מקום , אלא פעמים
מקדים . זה לזה וזה מקדים לזה ?
לפי שהן תקרתו של עולם והמחתן
תקרה כראוי לומר עובים של תקרה
זו נגד דלשה של זו ושכן שהן תקרה
של עולם ? שנאמר שמע אלי יעקב
וישראל מקוראי .

קר, Schatten
קר , בפרק קמא בכלאים (דף כ"ב)
אין ניטעין יחור של תאנה לתוך
החלב שתהא מקירו פירוש לשון
צל , וי"א לשון קור הוא אלו ד'
קר קרוני עניין חן .

קר , נקרת (Siehe
קר , בטבעת פרק י"ב בכליה (דף
י"ב) קורת הכלים טמאה ושל
ספירים טהורה , פירי' מלשון מקרה
כמטה לחן , זכן בסגלה איכם דרך
קזמוריל נכי במטרה לשן רבנן דיחון

אמרי לאספריסא, רבנן דהכא אמרי
כקורה קליה שהכל מקושטים בה
והיא עומדת (פ"נ פיר' בלשון
רומי לשכה שהקלים מונחים בה
ויגטרק שערך קרת).

קר, (יקר Kälte)
קר, בשבת (דף קנ"א) שנין
כל צרכי המת כל לאיתויי. מאי
לאיתויי הא דאמו רבנן מביאין כלי
מיקר פי' גלגלא יקירתא (פ"ב
פירש רש"י כלים שמביאים קרירות
כגון זכוכית).

קר, (קרום Kälte)
ק.ר, בבראשית רבה פרשה כ' שמוחן
של רשעים דומה לכלי קוריים
שם כלי קוריים כל מה שאתה
משמשה בהן הן עומדין מפשפש הן
מתרפין, ובפרשה ע"ב אף בכשים
מאמורי קוריים היו מושבות בה.
בפסקא ויהי בשלח שם דין דכתיב
שלחך לא בלחם מעליך שאם כלי
קוריים היו מהלכין עם ישראל
במדבר. ירושלמי בפרק כל הכלים
ההו לטלטל כלי קוריים בשבת?
(פ"ב פי' בלשון יוני שוט הערב
ונקראו כן כלי אריגה עיין ערך
קירום).

קרא, Lesen
קרא, במגילה (דף כ"ט) הכי
מילי לשאן דקרי והכי, אבל למאן
דמתני ליה ליה שיעורא, פי' קרא
הו שכה אבל דמתני שמעתא לית
ליה שיעורא.

קרא, Wachs, Cera, κηρος
קרא, בשבת (דף כ') מעום

קירית א פה לחת דדונגא, וגם
(דף ק"י) תלתא קייזי קירא
דניסתרוזפי פי' שעוה שעושת הותו
דבש שא הן הכוורת כשהיא מלאה
(פ"ב פי' בלשון יוני ורומי שעוה
תרגום ירושלמי בפסוק ישם עם אחד
מנכון מונכין קירא).

קרא, Herr, κυριος
קרא, הן קירי פלשה בערך
מך. בחולין (דף קל"ט) ואמרן
קירי קירי כבר פי' בערך של.
בעבודה (דף מ'). ממרו שלת
קירא שמיצא לי פיר' אדוכים.
בעל סר"ה כתוב בערך שמואל על
פי' זה שספים היוחסין גמה הערוך
לא מכאתי בערוך) בבראשית
רבה פרשה ע"א והנה שם שלשה
עדרי לאן אלו שלשה קרויים פי'
ג' אדוכים של בית הכנסת (פ"ב
פי' בלשון יומי אדון).

קרא, Kürbis
קרא, במגלה (דף י"ב) ובסוטה
(דף י') איהו בקרי ואיהפיך
בגופיה, פי' הפיא אם לא ימלא
את לגותם נוקב בקרא נקב קטן
לצאת בו וכך הלשון אם לא שמלא
זבר השעה מקיבוצין מקום וכרות
לזכות בו. בבריתות בגמרא (דף
כ') במפנס את הזמן אמר אביי
השתא דאמרת סימנא מילתא יהא
רגיל איניש למחזי בריש שתא
קרא ורביא כרתי סילקי ותמרי
סימן קרכ"סת.

קרא, Malmengel
קרא, בברכות (דף ל"ו) ובעירובין

(דף כ"ט) קורא, רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל, וגם (דף מ"ג) תלא ליה קורא לרבנן אמר והוא לדידיה אזל פי' תלא ליה קורא לרבנן אמר דליכול הוא לדידיה אזיל ואכיל כומה פי' קורא ראש הדקל כשהוא רך, בויקרא רבה זאת תהיה בסוף פרשה רבאי מאן דאכיל גבדא קורא ילקי בהרה קורא, פי' מי שאוכל קור של דקל אם אינו שומרו כראוי לוקה בקורתו של דקל (ע"כ עיין ערך קל).

קרא, Schnepfe [1]), Rebhuhn, Birkhuhn, קרא, בבראשית רבה פרשה ס"ה

---

1) Jarchi scheint in der Übersetzung des Vogels קורא wankend zu seyn. Im Samuel (1. 26, 20) hält er ihn für ein Rebhuhn (Perdix) und im Jeremias (17, 11.) glaubt man daß er den Kukuk (קורא דגר : קוק'ו גלוצ'נט Cocou gloussant) verstehe. Vom Sinne dieser Stelle verleitet, konnte er wohl auf jene Meinung der Alten anspielen; daß die Kukuksmutter indem sie ihre eigene Eier vergißt, fremde Eier bebrüte. Im Buche Samuel aber, wo auf den Vogel קורא Jagd gemacht wird, muß ihn dieser Umstand auf ein edleres Gefieder lenken, daher er Rebhuhn (פירדיץ) übersetzt. Auffallend ist es nur daß er sich daselbst des קורא דגר als Parallelstelle bedient. Dieses veranlaßt mich zu glauben; daß das französische קוק'ו גלוצ'נט des Jarchi im Jeremias, falsch gelesen werde, indem es nicht einen Kukuk (cocou) sondern einen schreienden Vogel (coq gloussant) überhaupt bedeute, und eine Ethymologie des hebräischen קורא: einer der da schreit, ist. Am passendsten ist die Meinung Bocharts daß קורא eine Schnepfe sey, welche mit der Fabel im Midrasch, von dem langen Schnabel, übereinstimmt. So bemerkt auch Buffon; daß die Länge des Schnabels diesem Vogel in den mehrsten Sprachen, bis zu der griechischen hinauf, seinen Namen gegeben. Im Griechischen heißt er Σκολοπαξ von Σκολοπα ein Pfahl. Ebenso Klein: Scolopax, quod rostro palo, scolopos, similis; quo sensu et ab hebraeis Kore; a nostris Langnasen, Langschnabel, dicitur. Das hebr. קורא nach der gewöhnlichen Buchstabenverwechslung קורה, bedeutet ebenfalls Balken, Pfahl.

דק טוב אתא הדין קרא מלראה
דמקוריה אריך ויתיב מקיריה ואפקיה
פי' עוף הוא ופיו שמנקר בו ארוך
ביותר, בסוף חולין (דף קל"ט)
קורא זכר רבי אליעזר מחייב
(פ"ה זה עוף טהור והוא לשון מקרא
קורא דגר והוא עוף טהור כדמוכח
בהדיא בגמרא שם, הוא טב ר וטהור
חייב, דלמא בקורא, וכן פירש
שם הקונטרים וכן בפירשו על המקרא
כאשר ירדף הקורא מפרש שהוא
העוף הנקרא פרדיץ (Perdix)
ולכן יש לומר שיש טעות בגרסתם
בפי' הקונטרים במסכת קורא זכר
טמא הוא ולא כפירש, אלא יש
לגרום טהור הוא, אך יש לתמוה
שרש"י פירש בפסוק קורא דגר
שהוא קוקו והוא עוף טמא).

קראי, Zufällig

קראי, בראש השנה (דף כ"ט)
איכא בינייהו בי דינא דאקראי
פי' מקום שאין שם חכמים קבועים
לבית דין ועכשיו נזדמנו שם אורחים.

קרי, Zufall, nachtheilige Fügung,

קרי, בראש השנה (דף י"ו) תבואה
שאירע בה קרי או אונס פי' קרי
בידי שמים כמו מקרה לילה (כגון
ברד או שדפון) אונס בידי אדם.

קרב, Eingeweide.

קרב, בפרק ד' בתמיד נוטל את
הקרבים.

קרב, Nähe, verwandt

קרב, בבבא בתרא (דף ז') לפי
קרוב בתים אין גובין, פי' המקר
בסמוכה לחומה מעיר נותנת יותר,
במעילה (דף י') כל איש אשר
יקרב מכל זרעכם אל הקדשים
אשר יקדישו, בכל הקדשים בכתוב
מדבר, יכול יהו חייבין עליו מיד?
תלמוד לומר אשר יקרב, אמר
רבי אליעזר וכי יש כתוב שהוא חייב
הא כיצד? כל דבר שיש לו מתירין
אינו חייב עד שיקרבו מתיריו
וכולי, בשבת (דף קנ"ב) קרובים
נעשו רחוקים, בויקרא רבה פרשת
זאת תהיה פרשת וכזר רחוקות נעשו
קרובות אלין עיניא דהוו חמיין
מרחוק כדו את מקריב ליה אינון
חמיין קרובות נעשו רחוקות,
אלין אודניא דהוו שמעין בחד זמן
כדו את מקריב במאה זימנין לית
אינון שמעין, ביבמות (דף כ"ה)
אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם
משים עצמו רשע, פי' אינו כעד
על אחיו שהוא רחוק לא כ"ה פיסא
קל וחומר על עצמו, ירושלמי בריש
גמרא דפרק הרואה אשר לו אלהים
קרובים אליו, קרוב בכל מיני
קריבות. בסנהדרין (דף מ"ג)
וכרוז יוצא לפניו ארבעי' יום וכולי
פי' היה ידוע למלך שהיה בסופה
שנים היה דאמרי קרוב לימלי
המלך ממש הוה.

קרוב, Redner

קרוב, קרוי והכי קרוב ופייטן
עיין בערך פייט פי' בעל המקרא
בעל מסכת דרשן ופייט (פ"ב פי'
בלשון יוני איש בקי בדינים ובעל
הלכות): אשר הסלר כ"ל הפיוטים

הידועים נקראו קרובות ולא
קרובץ כמו שכותבים ההמוני. ונקרא
הדרשן קרוב שנבא הלשון ונמשל
כוונם המוסר מושך לב ונפש השומעים
והם קרובים אליו, וזה טעם שם
קרבן כי על ידו אנשים קרובים
אליו וזהו הענין נקראו התפלות
קרובות, ובויקרא רבה פרשה ל'
כד דמך רבי אלעזר ברבי שמעון
היה דרו קורא עליו מי זאת עולה —
מכל אבקת רוכל, מהו אבקת רוכל?
אלא דהוה קריי ותניי ופייטן ודרשן
ובמדרש רבה שה"ש הנוסח: דהוה
רבי אלעזר ברבי שמעון קראוי
ותנאי וקריבוי ופייטן, וזה כמספר
השנה עמודי עולם גאוני ארץ
ובראשם הרא"ש ובעלי תוס' ואחריהם
אדוני אבי זקני הגאון רשכב"ה
בגל"ם על ברכות ונספרו נודע
ביהודא מה"ת (ורלה דברים
יקרים בספר השונה מאהבה
בענין זה) לאמר שרבי אלעזר
הקליר ראש הפייטנים הי' תנא
והוא רבי אלעזר ברבי שמעון, ועיין
עליך על לוח שמות הפייטנים מאת
החכם המדקדק הגדול רבי וואלף
אית היידנהיים שהביא באותיות
מאכיות שזה הקליר הי' אמר רב
האי גאון ז"ל, ועתה אחוה דעתי
גם אני למה נקרא שמו קליר?
הערוך כתב ע"ש שאכל עוגה שהי'
כתב בה קמיעה ונתפקח, וזה אמת
הדבר שהוא הי' אחד מהתנאים,
אין ספק כי פי בעלי תלמוד הדבר
אלינו ידוע לנו ג"כ טעם שם קליר

כמו שאמרו לא רבי מאיר שמו אלא
רבי נהוראי שמו ולמה נקרא שמו
רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים
בהלכה, ולא נהוראי שמו אלא רבי
נחמי' שמו, ואמרי לה רבי אלעזר
בן ערך שמו ולמה נקרא שמו
נהוראי? שמנהיר עיני חכמים (עיין
שבת דף קמ"ז ע"ב ובעירובין דף
י"ג ע"ב), הוי ראוים לפרש לא
קליר שמו אלא רבי אלעזר ברבי
שמעון או רבי אלעזר בן ערך או
רבי אלעזר בן יעקב שמו ולמה נקרא
שמו קליר וכו' או כמו שאמרו ועוד
אחד בדורינו ומנו? עוקבן בר נחמי'
ריש גלותא והיינו נתן דצוציתא
(בשבת סוף פרק ה' ועיין תוס' שם)
ועוד רבים הידועים לנו בכינוי
שמותם, גם מזה תראה שילך מקהל
התנאים, ויראה לי שם קליר
הוא שם העיר באי סרדיניא
הנקרא בלשון העמים Cagliare
ובמבטא אנשי ספרד Caller וכן
נרשם בספרי גלילות הארץ וזה קליר
או קלירי באותיות העבריות כמו
שאהם שמו לפעמים ומה שכתב
מקרית ספר, זו בלתי האמנתי
אלא כבר בימי כלב לא היתה עוד
שם העיר קרית ספר כי אם
דביר שזה כתיב מהתם (ע"ו,
ט"ו) ושם דביר לפנים קרית
ספר. ועתה שמע לי ואחוך מה
שכתב החכם הגדול דון אברבנאל
בפירושו לספר מלכים (ב' כ"ה ל')
וזה עלה אמריו שם; באמת הנקרא
גם היום אנדלוזי"א הה (נאמר

ישפניא) קראו היהודים בנואם
מה לוז"יכה, ואמרו עליה בגוים
אחרים משכים להיות אויר הארץ
היה זך ונקי מאד מאד, ואולי
על זה קראום היהודים לוזינה
היותם כלוז אשר בארץ ישראל
יכנת לכנותה, והמחה השני הי'
ארץ טוטיטולא שקראוה בן
יהודים הבאים אליה על שם
טלטול שעשו בבואם מירושלם
בן קראו עיר אחרת הסמוכה לה
אקי"דא ע"ש העיר אקי"רא שהי'
ארץ ישראל, ולעיר אחרת איסקלונה
ע"ש אישקלון שהי' קרובה לארץ
ישראל, אולי הי' הערים ההם
דומות דומים אל הערים אשר הי'
א"י, ואין ספק שג"כ קראו בימים
ההם שאר ערים בערי ישראל
בארך הזמן נאבדו ונתחלפו השמות,
אלה השם אשר נשארו בשמותם
עד היום הזה הם עדות
הוראה על השאר ע"כ, ועתה
לכן תבין שגם הקריה הנאמרה
הנקראת קרית ספר בפיוטי רבי
אלעזר היא עיר אחרת לזכרון דביר
אשר לפנים קרית ספר בלוזינה
זכרון בית אל אשר לפנים לוז,
זה עיר קליר אשר היתה עיר
אם בישראל בימי האורדי"כים שם
הי' בית המדרש גדול ליהודים כמו
כתב הא"ש שודי"ט בספר היקרים (?)
יהודים (יידישע אערקווירדיג־
קייטען) ואולי זאת הסבה לקריאת
עיר הזאת בשם קרית ספר עלי
ודמות. עוד אוריפן שבעיר

אשענבאך קתוס באוצרות הספרים
אשר לשר העיר ספר המחזור כתב
יד מרבי אלעזר הקליר, כמו
שכתב החכם וואָלף בביבליאָטעקא
רביניקא שלו.

קרבט, Binde, Riemen,
קרבט, דרגא מאיר קרביטי,
פי' רצועותיו, עיין בערך גד.

קרבן, Opfer, Geschenk
קרבן, בנדרים (דף ח') נדר
בקרבן ואמר לא נדרתי אלא
בקרבנות מלכים, בעבודה (דף
ס"ב) רב יהודה נדר קרבנא
לאכידרכא ביום חגה, בחולין (דף
כ') בלשנו דקיימן בקרבנא
פי' נכבין של אלילים ירכות שלומות
הרואה לגבל מכתב הפסידן ומכען
שלמים ולא כהנא. בפרק ד' במעשר
שני (דף ע') המוצא כלי וכתוב
עליו קמי"טת ק' קרבן מ' מעשר
ד' דמאי ט' טבל ת' תרומה, וכו'
עד רבי יוסי אומר. וכו' שסוף
אכתיש הן ק' קרס קין, מ' משכן,
ד' דוד, ט' טוביה, ת' תרס
כלומר שלהן הן ואלין הן.

קרד, Kratzen
קרד, בבילה (דף כ"ג) ובעדיות
(דף ה') ובפסחים (דף כ"ו) אין
מקרדין את הבהמה מפני שעושה
חבורה, אבל מקרצפין, פירוש
קירוד במגרדת שציניה דקים
ונכנסין בבשר ועושין חבורה,
קירצוף במגרדת שציניה עבים
ואין עושה חבורה ויקח לו חרש
להתגרד בו פי' לא יקרצפה

ניס, פי' אחר קירוד כמין תולעין והוא רמש כמין אילנא שנושכין בבשר בהמה והם קטנים, ואין נפרדין מבהמה אלא בעצוית חמורים, כגון כאילנס, שאין נוטלין אותם מן הבשר אלא בקושי, והנפרדת הגדולים נקראת קרציף בלשון ערבי קורין לתולעת קרד.

קרדינא (גרדין G.) Artemisch
קרדייכא, נזלן (דף כ"ד).
ונעה מיכלי דיכרא קורדייכא לגעורי ניה טריפסא פי' מלותא מקום (א"ג מין דיכריסא גורדין קיסר עיין ערך גרדיון).

קרדיקוס, [1] καρδιακος
קרדייקוס, גיטין (דף ס"ז)

---

1) Der Kardiakus (καρδιακος, cardiacus morbus) ist eine Krankheit die man unter den Namen Herzgespann kennt, und ein Herzklopfen verbunden mit der Aufschwellung des Magens ist. Das Griechische καρδια bedeutet: Herz, Magenmund daher die Benennung Kardiakus. Schwerzuheilende Krankheiten wurden im alten Oriente dem Einfahren irgend eines bösen Dämons zugeschrieben, daher Dämon und Krankheit auch im N. T. oft verwechselt werden (S. Jahn's biblische Archäologie Th. 1 B. 2 S. 475.) Der Talmud (Gittin 67, 2) und zwar Samuel der Arzt schreibt diese Krankheit dem übermäßigen Genuß des jungen Weines zu, doch das Wort wird daselbst als der eigene Name eines bösen Geistes ausgegeben. Vielleicht ist diese Krankheit jene Beschwerde des Magendrückens welche die Dämonenlehre des Pöbels jetzt noch dem Alp zuschreibt. Maimonides erklärt dieses Wort ohne Sprachbelege als eine Krankheit die von der Fülle der Hirnkammer entstehet, den Verstand verwirrt und eine Art Fallsucht ist. Des Talmuds Meinung daß Kardiakus blos ein Dämon sey, mag ihn dazu veranlaßt haben, denn dafür wurden die Krankheiten der Raserei, des Wahnsinns und der Fallsucht angesehen. (S. Th. 2. S. 314 Anmerk. 1.). Der Aruch hat dieses Wort richtig verstanden. Der berühmte Arzt Doläus der sich in seinen Encyclopädien (Encyclopaediam medicam dogmaticam; Encyclopaediam chirurgicam rationalem) viele neue Kunstwörter schuf, bedient sich häufig des Wortes Cardi—melech Herzregent, worunter er die Lebensgeister verstehet.

מי שלקחו קרדייקוס פי' רוח כרוסקת בלב נקראת קרדייקוס והוא לשון יון (פ"ב ובחולי זה הלב כבוד ויוצא קרה בגרם מכוף).

קרדום, A x t

קרדום, במגלה (דף ל"א) לא בקרדום ולא במגל (פ"ב לשון מקרא זה ולא קרדמו).

קרדן, A r m e n i s ch

קרדן, בקידושין (דף כ') המקדש משה שעום ולמעלה אפילו בקיסי קורדנייתא, אין חוששין לקידושיו, פי' קיסמן שגדילין בהרים שבן קשין אף על גב דליכא למימר אין מקבלין כיון דלאו ולא שמרן בשעת לאיתתן, שאם הקבילו ואינן נרשמו לקדש בו את כאשה.

קרדקיים, (עכם Siehe)

קרדקיים, בפסחים (דף כ"א) יולאין בקרדקיימין בשבת ובבירי אין יוצאין, ביבמות (דף ק"ג) לא ישייל אדם בקורדקיימין בתוך ביתו, בילמדנו ופיס עקב פרשה כי יכרית מקום שנכנסו ללכת בקרדקיימים מותר מקום שלא נכנסו אסור, אמר ריש לקיש נפלגו עיברין מגום לא תתגודדו, בויק"ם רבה בריש אם תהיה ובמגלה איבה סודו סודו שטא ונפסקת ואמר ליון כלך ושכיף שלבנה, כשהיתה אמה מכן שרוכה סיהם מגילה שפי קלירות אמה טב אן וא' שבלן כדי שפרסה עמם על גביהן, ובבסוסתם אמה מכן קערה פיום לנעשה קורדיקין עבון שפרסה פרוסה, פרו' בלעז

קרדנטם, (קרדנטם Siehe)

קרדנטם, עיין עיין קרדנטים.

קרויה, Kürbis, Schlauch

קרויס, בשבת (דף קכ"ה) האבן שבקרויס, בפרק ה' בפרה (דף מ"ח) קרויס שהטנילה במים, בחולין (דף כ"ו) והטיל בה הרוטה סידוק של קרויס פירוש אבן שבקרויס שניאין קרא ימנה ושולאין בני מעיה ועבין אותה חלולה ועושין אותה כעין ארנוקא לדלות בה מים מן הבור, והיא קלה ואינה' שוקעת במים אלא לגב, ואין יכולין למלאות בה מים מן הבור ובורלין להכבידה נותנין בתוכה אבן שהוקקת בדרכותים, שלא תהא מסגדגדה וממלאין בה מים מן הבור, וכיון דליכה נופלת שמבטלא האבן והוא דופן קרויה (פ"ב פר' ירושלמי ויקח לחם וחמת מים וכמיב לקמא וקרויס דמיא).

קרוינן, (סבקין Siehe)

קרויכין, עיין ערך סבקין.

קרז, N a p f

קרז, בבראשית רבה פרשה פ"ו וירא אדניו, אמר ליה מה יוסף? אבן בעמרים קרוזין בספר מגיה גוזין בדמשק קרשים בסלים באמר דפרשן אתמהא (פ"ב כמו כרוז עיין שם ובנוסחאות כתוב קדרים).

קרח, Kahl werden, Dünn werden

קרח, קרח קרחייבו כבר

פירשנו בערך קר. פרק ד' דבבלאים (דף כ"ו) ובריש גמרא דעירובין (דף ג') קרחת הכרם פי' מקום שאין זרע מלשון בקרחתו (פ"כ גם ביונים ובערביים קורחים בלשונם לכרם של גפנים מעטים וכפרדים זה מזה כרם קרח) בריש מעשרות (דף ס"א) בסנהדרין משיקרחו ירושלמי כל הלבנים כגון אילן סרפיתא משיקרחו רבי חנינא בר פפא אמר משיעשו קרחות קרחות לבנות, וי"מ כשיסלק הכן שלו כעין קרח שאין לו שיער. קרחת וגבחת כבר פירשנו בערך גבח. בבכורות (דף מ"ג) הקרח פסול איזהו קרח? כל שאין לו שיטה של שיער מקפת מאזן לאזן, מפורש בגמרא בסוף בכורות (דף נ"ח) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה, ומנו? רבי עקיבא בן יוסף ורבי יהושע בן קרחה הוא בן רבי עקיבא הקרח, כדגרסינן התם אמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא.

קרחיים, (Name eines Orts) קרחיים, בכתובות (דף פ"ה) קרחיים וקטולין אלפא ליין פי' מקומות הן.

קרט, Grube, Loch, קרט, הממלאים בתיהם כסף דימליין קורטיהון סימא, הבאת אל אוצרות שלג תרגומו האתית דעלתא לקוטרי תלגא (ס"א בנוסחאות כתוב קורטוריכון. סימא לקורטורי תלגא ופי' קאמר בלשון יוני קמירה מקום סארן).

קרט, (κερατιον) Korn, Tropfen, קרט, בעבודה (דף ל"ח) וקורט של חלתית, בשבת (דף ס"ו) הכא במאי עסקינן דאית ביה קרטין פי' גרגרים של לבונה שלא שלטה בהן האור, בסנהדרין (דף מ"ג) היוצא ליהרג משקין קורט של לבונה ביין שתיטרף דעתו עליו, בסוטה (דף י"ד) כדתנן בפרה ובסיפרא ובביאה אל בני אהרן, קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט של לבונה פסול, בעירובין (דף י"ז) ובחולין (דף ק"ס) ומשתכחא כי קורטא בכורא. בנדה (דף ל"ב) אם יש עליו קורט דם אסור, בחולין (דף מ"ג) אפכיה ובדקיה ואשכח עליה תרי קורטי דמא ובגמרא דאסוות דם (דף כ"ח) חילתית אחילתית לא קשיא, כאן בעלין כאן בקרטין. בחולין (דף ע"ז) שהוא כשבר העצם בילא לאזן דאיתחזי קרטותא מיניה, בסוף גמרא בפרק כל היד בנדה (דף כ') רבי חנינא פלי קורטא דגרגישתא ובדיק פירוש קורטא מלשון קורט של לבונה.

קרט, Klein, Kurz, קרט, בבראשית רבה פרשת י"ו שם האחד פישון, ובויקרא רבה בסוף ויהי ביום השמיני, על שנכנסא קרטא קטיע פוגבא. בשגילא

איכה דרכי ציון אבילות מעשה בבלגא אחת קורטית שעלתה לראש הסלע ושמשה עם זכרים (א"ב פי' בלשון יוני גבר קטן וקצר ובכוספאות כתוב כופרית שעלתה) והוא שענין קרט שלפניו.

קרט, Ausrauben

קרט, מדרש ויקרא רבה פרשה כ"ד יתנון למקרטא באורחא פי' לגזול.

קרטב, Eine Quart (der 64 Theil eines Log)

קרטב, במנחות (דף ק"ג) ובראש השנה (דף י"ג) ובכתובות (דף ק"ד) כל מדות חכמים כך הוא בארבעים סאה הוא טובל, חסר קורטוב אינו טובל. בפר' ג' במקואות (דף ס"ר) מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו שלשה לוגין אפילו חסר קורטוב כשר, בחולין (דף ס"ו) ובמכות (דף ג') דתנן שלשה לוגין מים חסר קרטוב שנפל לתוכן קרטוב יין ומראהו כמראה יין, בבבא בתרא (דף פ"ט) אחד משמונה בשמינית וזהו קרטוב פירוש אחד משמונה בשמינית בלוג.

קרטבל, (Siehe קטבל)

קרטבל, בשבת (דף ע"ט) כהא בקרטבלא פי' עור שאינו עשוי לכתיבה והיינו קטבליא שפירשנו במקומו.

קרטל, καρταλλος Cartallus, Korb,

קרטל, בבבא מציעא (דף מ"ב) שותמינהו בקרטליתא ושנינהו. בבבא בתרא (דף ע"ג) שפי בעיפון בהאי קרטליתא, פי' סל בלשון יון קרטילי ובלעז קרטילי"ש.

קרטם, Abreißen

קרטם, בפרק ג' במעשרות (דף ס"ג) כסבר שהוא זרועה בחצר מקרטם עלה עלה ואוכל. בילמדנו בלקך הגיד למה לא אמר בשמם אקרם? אלא כל בהמה כשהיא רועה היא מקרטמת אחד אחד, שור סופת הכל פירוש שמייך כמו נקטם ראשו.

קרטם, (span. Cartamo) wilder Safran

קרטם, דקורטמי קא אמרת כבר פירשנו בערך ערימא, בפסחי' (דף מ"ב) חולתא שערי חולתא קורטמי (א"ב פי' בלשון ערב ורומיי מין נטע אשר פרחו כמו כרכום ונקרא כרכום יערי וזרעו כמו שעורה ויש סגולות ברפואה).

קרטמן, Schwielig, dickhäutig

קרטמן, עיין בערך זלדקן.

קרטון, (κρατερος) Held, Uiberwinder,

קרטון, כל נסטרא ברשתי בוכ' קרטון עיין בערך נסטרא (א"ב פי' בלשון יון גבור ומנצח).

קרטין, (Siehe קרט)

קרטין, בפסקא ויהי ביום כלות משה ובברשאית רבה פרשה ע"ג כהן אלהים שבדי ובני יששכר יודעי בינה לעתים מהו לעתים ? רבי

הכתובה אומר לקורטין ס"א לקירטין פירוש עת קירוס מועדים בלשון יון גרמטיקין (א"ב פי' בלשון יוני עת וזמן. וזה דעת בעל הערוך באמרו בלשון גרמטיקין כי יש לשון יוני המוני, ויש לשון יוני אשר בו נכתבו דברי חכמה והוא מיוסד על הדקדוק הנקרא גרמטיקין).

קרטס, Befehl, Verordnung
קרטס, בפסקתא דהחדש השליש' למלך שהיה משיא את בתו וקנס קרטיסים בים, ואמר בני רומי לא יפתן לסוריא ובני סוריא לא יסקון לרומי וכולי (א"ב פיר' בלשון יוני גל ומכתב): יראה לי כמו שתרגמתי.

קרטים (Das Fest d. Doppelsieges)
קרטים, בעבודה (דף ח') וסטרנליא וקרטיסים (גמרא) מאי קרטיסים? אמר שמואל יום שתפסה בו רומי מלכות והוא לשון יון: וכתבו תוס' בשם הר"ר שמעי' בלשון יון הוא מפום תפיסת שתים קרט (κρατος) לשון תפיסה וסים (συν) לשון שתים ע"ש.

קרטים, Richter, κριτης
קרטים, בבראשית רבה פרשת כ"א ולוט היה ארכי קריטים שלהן פי' ראש דיינים (א"ב עיין ערך ידק, ובמדרש שמות רבה פרשת ואלה המשפטים כמן קטדיקו לקריטים פירוש בלשון יוני דיין).

קרטס, (סדן Siebe)

קריטס, כגלייכים והסדיכים תר' ומקומם וקרטסיא.

קרטס, Charta, χαρτης Karte, Papier, Brief,
קרטס, בויקרא רבה וכי ימוך, אתא רבן יוחנן בן זכאי לגבהון ואמר להון כמה אפקחון? אמרו ליה כא קרטסיא קדמך אזיל קרי ומשב. ירושלמי בפרק האומר לסנרו לא וקדש ק' דינרין איכון בקרטים פי' שטר ולשון לעז ממש הוא קרטא (Carta) (א"ב פיר' בלשון יוני ורומי נייר ואגרת). בגיטין (דף ס"ט) וקירטסא ומוריקא פירש נייר של עשב.

קרטס, Poliren, abreiben
קרטס, בסוף כלים (דף כ"ז) קירטסן ושמן בזפין טמאין, פי' תיקנם ושפאן חלקין השולים בקרטון טמאים (א"ב פי' קרטא (Kreide Creta) — בלשון רומי מין אדמה לבנה בה מלבנים כלי כסף ומנקים כלי זכוכית, ובירושלמי דבילה פרק המביא כדי יין שפין את הכסף בקרטיקין כן נקרא בלשון יוני ורומי עיין ערך גרטיקין).

קרטע, Hüpfen, springen
קרטע, בחולין (דף ע"ק) דג המתקרטע איכא ביניהו. בפסק' דרני עקרה ולפניו תדון דאבא מקרטעא בהדא ריפתא. בב"ר פרשת ל"ט ויצבו שם אמר רבי לוי בכל מקום שאתה מוצא אכיל' ושתיים ארכיסטים מקרטע. בילמדנו בריש בהעלותך וכיון שהוא יוצא ורואה

אמרי לאספריסא, רבנן דהכא אמרי
בקורא קליס שהכל מקושטים בה
והיא עומדת (א"ב פיר' בלשון
רומי אשפה שהקלים מונחים בה
ויפטרק מערך קרת).

קר, (יקר Gieße)
קר, בשבת (דף קכ"א) עושין
כל צרכי חמה כל לאותויי. מאי
לאותויי הא דתנו רבנן מביאין כלי
מיקר פי' גללא יקירתא; (א"ב
פירש רש"י כלים שמביאים קרירות
כגון זכוכית).

קר, (קרום Gieße)
קר, בבראשית רבה פרשה כ' שמוהן
של רשעים דומין לכלי יקוריים
מה כלי קוריים כל מה שאתה
מתחמם בכן הן עומדין בכפתם הן
מתרפין, ובפרשת ע"ב אף בכשים
מאמורי קוריים היו עושות בה.
בפסקא ויהי בשלח מה דין דכתיב
שלחך לא בלחם מעליך שמא כלי
קוריים היו מהלכין עם ישראל
במדבר. ירושלמי בפרק כל הכלים
מהו לטלטל כלי קוריים בשבת?
(א"ב פי' בלשון יוני שט סערב
ונקראו כן כלי אריגה עיין ערך
קירום).

קרא, Kerze
קרא, במגילה (דף כ"ט) הני
מילי למאן דקרי והכי, אבל למאן
דמתני לית ליה שיעורא, פי' קרא
הו שנה אבל דמתני שמעתא לית
ליה שיעורא.

קרא, Wachs, Cera, κηρος
קרא, בשבת (דף ב') שעוה
קירותא פת שלחא דדובשא, ושם
(דף ק"י) תלתא קפיזי קירא
דניסתרוקי פי' שעוה שעשה מקותו
דבש שא מן הכוורת כשהיא מלאה
(א"ב פי' בלשון יוני ודומי שעוה
תרגום ירושלמי בפסוק ישם עם אחד
מכתן מוכנין קירא).

קרא, Herr, κυριος
קרא, סך קירי פלסתר בערך
סך. בחולין (דף קל"ט) ואמרין
קירי קירי כבר פי' בערך של.
בעבודה (דף מ'). אמרו תלת
קיראי שמיעא לי פיל' אדונים.
בעל סר"ה כתוב בערך שמואל על
פי' ה שהביא היוחסין נסה הערוך
לא מצאתי בערוך) בבראשית
רבה פרשה ע"א והנה שם שלשה
עדרי צאן אלו שלשה קרויים פי'
ג' אדונים של בית הכנסת (א"ב
פי' בלשון יוני אדון).

קרא, Rücken
קרא, במגלה (דף י"ב) ובסוטה
(דף י') איהו בקרי ואיתתיה
בכופיתא, פי' הוא אם לא יוכל
אף לאוותם בוקע בקרא כקנה קטן
לאות בו וכך האשה אם לא תוכל
זכר מעשה מקיפולין מקום זכרות
לאות בו. בכריתות בגמרא (דף
כ') בטפטם את כשמן אמר אביי
השתא דאמרת סימנא מילתא יהא
רגיל איניש למחזי בריש שתא
קרא ורוביא כרתי סלקי ותמרי
סימן קרכ"סת.

קרא, Palm-Stengel
קרא, בברכות (דף ל"ו) ובעירובין

(דף כ"ח) קורא, רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל, והם (דף מ"ג) תלא ליה קורא לרבר אמר והוא לדידי אזיל פי' תלא ליה קורא לדבר אמר דליביל והוא לדידיה אזיל ואכיל כמשה פי' קורא רא׳ הדקל כשהוא רך, בויקרא רבה זאת החיה בסוף פרשה ראשונה מאן דאכיל נבדא קורא ילקי בהדה קורא, פי' מי שאוכל קור של דקל אם אינו שומרו בראוי לוקה בקורתו של דקל (א"כ עיין ערך קל).

קרא, ¹) Schnepfe, Rebhuhn, Birkhuhn, קרא, בנדבים רבה פרשה ס"ס

---

1) Jarchi scheint in der Übersetzung des Vogels קורא wankend zu seyn. Im Samuel (1. 26, 20) hält er ihn für ein Rebhuhn (Perdix) und im Jeremias (17, 11.) glaubt man daß er den Kukuk (קורא דגר : קוק'ו גלוצ'נט Cocou gloussant) verstehe. Vom Sinne dieser Stelle verleitet, konnte er wohl auf jene Meinung der Alten anspielen; daß die Kukuksmutter indem sie ihre eigene Eier vergißt, fremde Eier bebrüte. Im Buche Samuel aber, wo auf den Vogel קורא Jagd gemacht wird, muß ihn dieser Umstand auf ein edleres Gefieder lenken, daher er Rebhuhn (פירדיץ) übersetzt. Auffallend ist es nur daß er sich daselbst des קורא דגר als Parallelstelle bedient. Dieses veranlaßt mich zu glauben; daß das französische קוק'ו גלוצ'נט des Jarchi im Jeremias, falsch gelesen werde, indem es nicht einen Kukuk (cocou) sondern einen schreienden Vogel (coq gloussant) überhaupt bedeute, und eine Ethymologie des hebräischen קורא: einer der da schreit, ist. Am passendsten ist die Meinung Bocharts das קורא eine Schnepfe sey, welche mit der Fabel im Midrasch, von dem langen Schnabel, übereinstimmt. So bemerkt auch Buffon; daß die Länge des Schnabels diesem Vogel in den mehrsten Sprachen, bis zu der griechischen hinauf, seinen Namen gegeben. Im Griechischen heißt er Σκολοπαξ von Σκολοπας ein Pfahl. Ebenso Klein: Scolopax, quod rostro palo, scolopos, similis; quo sensut et ab hebraeis Kores a nostris Langnasen, Langschnabel, dicitur. Das hebr. קורא nach der gewöhnlichen Buchstabenverwechslung קורה, bedeutet ebenfalls Balken, Pfahl.

דק עוף אתא הדין קרא מלרעא דמקריה אריך ויהיב סקיריה ואפקיה פי' עוף הוא ופיו שמנקר בו ארוך ביותר, בסוף חולין (דף קל"ח) קורא זכר רבי אליעזר מחייב (א"כ שם עוף טהור והוא לשון מקרא קורא דגר והוא עוף טהור כדמוכח בהדיא בגמרא שם, הוא טהור וטהור חייב, דלמא בקורא, וכן פירש שם הקונטרס וכן בפירשו על המקרא כאשר ירדף הקורא מפרש שהוא העוף בנקרא פרדין (Perdix) ולכן יש לומר שיש טעות בגרסאות בפי' הקונטרס במסכת קורא זכר טמא היא ולא כבירא, אלא יש לגרוס טהור הוא, אך יש לתמוה שרש"י פירש בפסוק קורא דגר שהוא קוקו והוא עוף טמא).

קראי, Zufällig

קראי, בראש השנה (דף כ"ט) איכא ביניהו בי דינא דאקראי פי' מקום שאין שם חכמים קבועים לבית דין ועכשיו נזדמנו שם אורחים.

קרי, Zufall, nachtheilige Fügung,

קרי, בראש השנה (דף י"ו) תבואה שאירע בה קרי או אונס פי' קרי בידי שמים כמו מקרה לילה (כגון ברד או שדפון) אונס בידי אדם.

קרב, Eingeweide.

קרב, בפרק ד' בתמיד נוטל את הקרבים.

קרב, Nahe, verwandt,

קרב, בבבא בתרא (דף ז') לפי קרוב בתים הן גובין, פי' הסבר כהסמוכה לחומה העיר נותנת יותר, במגילה (דף י') כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו, בכל הקדשים הכתוב מדבר, יכול יהו חייבין עליו מיד? תלמוד לומר אשר יקרב, אמר רבי אליעזר וכי יש כתב שהוא חייב הא כיצד? כל דבר שיש לו מתירין אינו חייב עד שיקרבו מתיריו וכולי, בשבת (דף קנ"ב) קרובים נעשו רחוקים, ובויקרא רבה פרשת זאת תהיה פרשת וזכור רחוקות נעשו קרובות אילין עיניא דהוו חמיין מרחוק כדו את מקריב ליה אינון חמיין קרובות נעשו רחוקות, אילין אודניא דהוו שמעין בחד זמן כדו את מקריב במאה זמנין לית אינון שמעין, ביבמות (דף כ"ה) אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע, פי' אלו מעיד על אחיו שהוא רבחן לא היה הימנו קל וחומר על עצמו, ירושלמי בריש גמרא דפרק הרואה אשר לו אלהים קרובים אליו, קרוב בכל מיני קריבות. בסנהדרין (דף מ"ג) וכרוז יוצא לפניו ארבעי' יום וכולי, פי' היה ידוע למלך שהיה בטובה שעה היא דאמרי קרוב לינאי המלך ממש הוא.

קרוב, Redner

קרוב, קרוי והוא קרוב ופייטן עיין בערך פייט פי' בעל דקרא בעל מלאכת דרשן ופייטן (פ"ב פי' בלשון יוני איש בקי בדינים ובעל הלכות): אמר המחבר מ"ל הפיוטים

הידועים נקראו קרובות ולא
קרבוץ כמו שבוביה שהשני. ונקרא
הדרשן קרוב שנכה הלשון ובמקל
כועס המוסר מושך לב ונפש השומעים
והם קרובים אליו, וזה טעם שם
קרבן כי על ידו אנשים קרובים
אליו ושוה הענין נקראו התפלות
קרובות, ובויקרא רבה פרשה ל'
בד דיך רבי אלעזר ברבי שמעון
היה דרו קורא עליו מי זאת עולה —
מכל אבקת רוכל, מהו אבקת רוכל?
אלא דהוה קריי ותניי ופייטן ודרשן
ובמדרש רבה שה"ש הנוסח: דהוה
רבי אלעזר ברבי שמעון קריי
ותניי וקריבוי ופייטן, וזה המאמר
השנה עמודי עולם גאוני ארץ
ובראשם הרא"ש ובעלי תוס' ואחריהם
אדוני אבי זקני הגאון רשכב"ה
זצ"ל על ברכות ונספרו נודע
ביהודא ספ"ת (וראה דברים
יקרים בספר תשובה מאהבה
בענין זה) לאמר שרבי אלעזר
הקליר ראש הפייטנים הי' הוא
הוא רבי אלעזר ברבי שמעון, ושים
עינך על לוח שמות הפייטנים מאת
החכם המדקדק הגדול רבי וואלף
אב היידענהיים שהביא באותיות
מחכימות שזה הקליר הי' אחר רב
האי גאון ז"ל, ועתה אחוה דעה
גם אני למה נקרא שמו קליר?
הערוך כתב ע"ש שאכל עוגה שהי'
כתב בה קמיעה ונתפקח, וגם אמת
הדבר שהוא הי' אחד מהתנאים,
אין ספק כי פי בעלי תלמוד הדבר
אלינו יודע לנו ג"כ טעם שם קליר
כמו שאמרו לא רבי מאיר שמו אלא
רבי נהוראי שמו ולמה נקרא שמו
רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים
בהלכה, ולא נהוראי שמו אלא רבי
נחמי' שמו, ואמרי לה רבי אלעזר
בן ערך שמו ולמה נקרא שמו
נהוראי? שמנהיר עיני חכמים (עיין
שבת דף קמ"ז ע"ב ועירובין דף
י"ג ע"ב), כן רצוני לפרש לא
קליר שמו אלא רבי אלעזר ברבי
שמעון או רבי אלעזר בן ערך או
רבי אלעזר בן יעקב שמו ולמה נקרא
שמו קליר וכו' או כמו שאמרו ועוד
אחד בדורינו ומנו? עקיבא בר נחמי'
ריש גלותא וסייהו כהן דלוליא
(בשבת סוף פרק ה' ועיין תוס' שם)
ועוד רבים הידועים לנו בשינוי
שמותם, גם מזה תראה שיש מקבל
התנאים, ויראה לי שם קליר
הוא שם העיר באי סרדיניא
הנקרא בלשון העמים Cagliare
ובשפת אנשי ספרד Caller וכן
נרשם בספרי גלילות הארץ וזה קליר
או קליר' באותיות העבריות כמו
שמתם שמו לפעמים ומה שכתב
מקרית ספר, וזה בלתי האמרי
כלא כבר בימי כלב לא היתה עוד
שם העיר קרית ספר כי אם
דביר שמה כנכתב ביהושע (ט"ו,
ט"ו) ושם דביר לפנים קרית
ספר. ועתה שמע לי ואדרך מה
שכתב החכם הגדול דון אברבנאל
בפירושו לספר מלכים (ב' כ"ה ל')
וזה על מאמריו שם; כשמו הנקרא
גם היום אנדאלוזיא זה (בארץ

אוטפכיא) קראו היהודים בנוסח שמם לוזינה, ואמרו עליה הגוים אמירה מטכים להיות אויר הארץ ככית זך ונקי מאד מאד, ואולי שעל זה קראום היהודים לוזינה להיותה כלוז אשר בארץ ישראל מיכח לבנותה, והמחוח השני הי' בארץ טוטיטולה שקראוה כן היהודים הבאים אליה על שם הטלטול שעשו בנוסם מירושלם וכן קראו עיר אחרת הסמוכה לה מאקי"דא ע"ש העיר מאקי'דא שהי' בארץ ישראל, ולעיר אחרת איסקלונה ע"ש אשקלון שהי' קרובה לארץ ישראל, אולי הי' הערים ההם ברחובם דומים אל הערים אשר הי' בא"י, ואין ספק שג"כ קראו בימים ההם שאר ערים כערי ישראל ובארך הזמן נאבדו ונתחלפו השמות, ונשארה השם אשר נשארו בשמותם עד היום הזה הם עדות ונוראים על השאר ע"כ. ועתה בלבבך תבין שגם הקרית כאשר בהקראה קרית ספר בפיוטי רבי אלעזר היא עיר אחרת לזכרון דביר אשר לפנים קריה ספר כלוזינה לזכרון בית אל אשר לפנים לוז, וזה עיר קליר אשר היתה עיר ואם בישראל בימי האר"דיכיא שם הי' בית מדרש גדול ליהודים כמו שכתב הא"ש שודט בספר היקרים ליהודים (יידיטע מערקווירדיג- קייטען) ואולי זאת הסבה לקרוא כעיר הזאת בשם קרית ספר עלי אדמות. עוד אודיעך שבעיר אָפענבאַך התום באוצרות הספרים אשר לשר העיר ספר המחזור כתב יד מרבי אלעזר הקליר, כמו שכתב החכם וואָלף בביבליאָטעקא רביניקא שלו.

קרבט, Binde, Riemen, קרבט, דרגא מסיר קרביטיו, פי' רצועותיו, עיין בערך גר.

קרבן, Opfer, Geschenk, קרבן, בנדרים (דף י') נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים, בעבודה (דף ס"ה) רב יהודה שדר קרבנא לאבידרנא ביום חגם, בחולין (דף כ') באלמא דקיימן בקרבנא פי' בהשין של אלילים ירבות שלימות ערולא לגלא מכתב הפסידן ומכל שלשלא ולא נבנה. בפרק ד' במעשר שני (דף ע') המוצא כלי וכתוב עליו קמד"טת ק' קרבן מ' מעשר ד' דמאי ט' טבל ת' תרומה, וכו' עד רבי יוסי אומר. וכולן שמות יוונים הן ק' קרס קין, מ' משכן, ד' דוד, ט' טוביה, ת' תרח כלומר שלהן הן ושולין הן.

קרד, Kratzen, קרד, בביצה (דף כ"ג) ובעדיות (דף ס') ובפסחים (דף כ"ו) אין מקרדין את הבהמה מפני שעושה חבורה, אבל מקרצפין, פירוש קירוד במגרדת שגיניה דקים ומכניסין בבשר ועושין חבורה, קירצוף במגרדת שגיניה עבים ואין עושה חבורה ויקח לו חרש להתגרד בו פי' לאיקר לבה

ביה, פי' אמר קירוד כמין תולעין והוא רמש כמו קיכנא שמתגדלין בבשר בהמה והם קטנים, ואין נפרדין מבהמה אלא בעצמות חמורה, כמו הקיכנא, שאין שולפין אותו מן הבשר אלא בקושי, והכרדם הגדולים נקראת קרציף בלשון ערבי קורין לתולעת קרד.

קרדינא (גרדין) Kranich (S. קרדייכא, גטין (דף כ"ד), ונפח מינאי דיכרא קורדייכא לגעורי ביה פריכסא פי' סלוגא סקוס (פ"ל מין דיכריסט גורדין קיסר עיין ערך גרדיון).

קרדיקוס, κaρδιaκος [1]) קרדייקוס, גטין (דף ס"ז)

---

1) Der Kardiakus (καρδιακος, cardiacus morbus) ist eine Krankheit die man unter den Namen Herzgespann kennt, und ein Herzklopfen verbunden mit der Aufschwellung des Magens ist. Das Griechische καρδια bedeutet: Herz, Magenmund daher die Benennung Kardiakus. Schwerzuheilende Krankheiten wurden im alten Oriente dem Einfahren irgend eines bösen Dämons zugeschrieben, daher Dämon und Krankheit auch im N. T. oft verwechselt werden (S. Jahn's biblische Archäologie Th. 1 B. 2 S. 475.) Der Talmud (Gittin 67, 2) und zwar Samuel der Arzt schreibt diese Krankheit dem übermäßigen Genuß des jungen Weines zu, doch das Wort wird daselbst als der eigene Name eines bösen Geistes angegeben. Vielleicht ist diese Krankheit jene Beschwerde des Magendrückens welche die Dämonenlehre des Pöbels jetzt noch dem Alp zuschreibt. Maimonides erklärt dieses Wort ohne Sprachbelege als eine Krankheit die von der Fülle der Hirnkammer entstehet, den Verstand verwirrt und eine Art Fallsucht ist. Des Talmuds Meinung daß Kardiakus blos ein Dämon sey, mag ihn dazu veranlaßt haben, denn dafür wurden die Krankheiten der Raserei, des Wahnsinns und der Fallsucht angesehen. (S. Th. 2. S. 314 Anmerk. 1.). Der Aruch hat dieses Wort richtig verstanden. Der berühmte Arzt Doläus der sich in seinen Encyclopädien (Encyclopaediam medicam dogmaticam; Encyclopaediam chirurgicam rationalem) viele neue Kunstwörter schuf, bedient sich häufig des Wortes Cardi — melech Herzregent, worunter er die Lebensgeister verstehet.

מי שלקחו קרדייקוס פי' רוח כרוסקת בלב כקרואת קרדייקוס והוא לשון יון (ס"א ובמולי זה הלב כמו וזעה קדה הנרא מכנוף).

קרדום, Axt

קרדום, במגלה (דף ל"א) לא בקרדום ולא בגגל (ס"א לשון מקרא זה ולא קרדמו).

קרדן, Armenisch

קרדן, בקידושין (דף כ') המקדש מנה שעורה ולמעלה אפילו במיני קורדניתא, אין חוששין לקידושיו, פי' מיטן שגדילין בהרים שבן קטן אף על גב דאיכא למימר אין מקבילין כיון דלאמן ולא טורין בשעה לאיתתן, שאף המקבלו ואיכן ברשותו לקדש בו את האשה.

קרדקיים, (Siehe עכס)

קרדקיים, בפסחים (דף כ"א) יולאין בקרדקיימין בשבת ובגידי אין יולאין, ביבמות (דף ק"ג) לא ישייל אדם בקורדקיימין בתוך ביתו, בילמדנו ופיס עקב פרשת כי יכריח מקום שנהגו לנאת בקרדקיימים מותר מקום שלא נהגו אסור, אמר ריש לקיש כמלאו עוברין מגוס לא תתגודדו, בויק"ר רבה בריש אשה תהיה ונגלה איבה שורו שורו שטף ונפסקה ואמר ליון בלוק שריף שלבכה, כשהיתה אשה מכן ארוכה הימה מגילה אפי קלויות אשה טבתן וה' שכלין כדי שפרסה טפה על גביהן, ובשהיתה אשה מכן קטנה היתה לובשת קורדיקין

עבין שפרשה ארוכה, פרו' בלנו שטיטין ובנד פירושו בערך עכס (ס"א מין סנדל).

קרדנסם, (Siehe קרנטם)

קרדנסם, עיין עיין קירנטים.

קרויה, Kürbis, Schlauch

קרויה, בשבת (דף קכ"ה) היאך שנקרוים, בפרק ס' נפרה (דף מ"א) קרויה שגטניה במים, בחולין (דף כ"ו) והטיל בה כרוכה סידוק של קרויה פירוש אבן שבקרויה שניאין קרא יבשה ושולאין בני מיעיה ועושין אותה חלולה ועושין אותה כעין דרנוקא לדלות בה מים מן הבור, והיא קלה ולפי' שוקעת במים אלא נצב, ואין יכולין למלאות בה מים מן הבור ובורלין להכבידה נותנין בתוכה אבן שמעקת בדפנותיה, שלא תהא מתנדנדת ומפלין בה מים מן הבור, וכיון דליכה נופלת מתנפלא פאבן והוא דומין קרויה (ס"א פי' ירושלמי ויקח לחם וחמת מים והסיב לאשה וקרויה דמים).

קרוינן, (Siehe סבקין)

קרויכין, עיין ערך סבקין.

קרז, Kaps

קרז, בבראשית רבה פרשה פ"ו ויהא אדכיו, אמר ליה מה יוסף? אבן בעפרים קרוזין בספר תהלים גוזין בדמשק קרשים בשלחים באמר דפרשן אמשפת (ס"א כמו כרוז עיין שם ובנוסחאות בשוב קדריס).

קרח, Kahl werden, Glatze werden

קרח, קרס קרחייכו כנד

פירשנו בערך קר. פרק ד' בכלאים (דף כ"ו) ובריש גמרא דעירובין (דף ג') קרחת הכרם פי' מקום שאין זרע שלשון נקרחתו (ס"א גם היונים והרומיים קוראים בלשונם לכרם של גפנים שנטעים ונפרדים זה מזה כרם קרח) בריש מעשרות (דף ס"א) העזרדין משיקרחו ירושלמי כל הלבנים כגון אילין שרפייתא משיקרחו רבי חנינא בר פפא אמר משיעשו קרחות קרחות לבנות, וי"מ כשישליך הכן שלו כעין קרח שאין לו שיער. קרחת וגבחת כבר פירשנו בערך גבח. שבבכורות (דף מ"ג) הקרח פסול איזהו קרח? כל שאין לו שיטה של שיער מקפת מאזן לאזן, ספורה בגמרא בסוף בכורות (דף נ"ח) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה, ומנו? רבי עקיבא בן יוסף ורבי יהושע בן קרחה הוא בן רבי עקיבא הקרח, כדגרסינן התם אמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא.

קרחיים, (Name eines Orts) קרחיים, במנחות (דף פ"ה) קרחיים וחטולין אלפא ליין פי' מקומות הן.

קרט, Grube, Loch, קרט, כשמלאים בתיבה כסף דיפליין קורטיבן סימא, הנאה אל חולדיו' שלג תרגומו הבבלי דעלתא לקורטוי חלגא (ס"א בנוסחאות כתוב קורטוריבון. סימא לקורטורי תלגא ופיר' קורטי בלשון יוני קפירה פתח הארן).

קרט, (κεράτιον) Korn, Tropfen, קרט, בעבודה (דף ל"ט) וקורט של חלתית, בשבת (דף מ"ו) הכא במאי עסקינן דאית ביה קרטין פי' גרגרים של לבונה שלא שלטה בהן האור, בסנהדרין (דף מ"ג) היוצא ליהרג משקין קורט של לבונה ביין שתיטרף דעתו עליו, בסוטה (דף י"ד) כדתנן בפרה ובשיירים והכיסים אל בני אהרן, קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה פסול, בעירובין (דף י"ז) ובחולין (דף ק"ס) ומשתכחא כי קורטא בגורא. בנדה (דף ל"ב) אם יש עליו קורט דם אסור, בחולין (דף מ"ג) אפכיה ובדקיה ואשכח עליה תרי קורטי דמא ובגמרא דאסוות דם (דף כ"ח) חילתית אחילתית לא קשיא, כאן בעלין כאן בקרטין. בחולין (דף ע"ז) ההוא כשבר העצם ויצא לחוץ דאיתחיל קרטותא מיניה, בסוף גמרא בפרק כל היד בנדה (דף כ') רבי חנינא פלי קורטא דגרגישתא ובדיק פירוש קורטא מלשון קורט של לבונה.

קרט, Klein, kurz, קרט, בבראשית רבה פרשת י"ו שם האחד פישון, ובויקרא רבה בסוף ויהי ביום השמיני, על כנסת קרטא קטיע שובבא. במגילת

איכא דרכי לין אבילות מעשה בכלבא אחת קורטית שעלתה לראש הסלע ומשה עם זכרם (ח"ב פי' בלשון יוני גנן קטן וקצר ובנוסחאות כתוב כופרית שעלתה) והוא שעכין קרט שלפניו.

קרט, Ausruhen, קרט, מדרש ויקרא רבה פרשה כ"ד יתבון למקרטא באורחא פי' לנוח.

קרטב, Eine Quart (der 64 Theil eines Log) קרטב, במנחות (דף ק"ג) ובראש השנה (דף י"ג) ובכתובות (דף ק"ד) כל מדות חכמים כך הוא בארבעים סאה הוא טובל, חסר קורטוב אינו טובל. בפר' י"ג במקואות (דף ס"ד) מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו שלשה לוגין אפילו חסר קורטוב כשר, בחולין (דף פ"ו) ובמכות (דף ג') דתנן שלשה לוגין מים חסר קרטוב שנפל לתוכן קרטוב יין ומראהו כמראה יין, בבבא בתרא (דף פ"ט) אחד משמונה בשמינית זהו קרטוב פירוש אחד משמונה בשמינית בלוג.

קרטבל, (Siehe קטבל) קרטבל, בשבת (דף ע"ט) כדי בקרטבלא פי' עור שאינו עשוי לכתיבה והיינו קטבליא שפירשנו במקומו.

קרטל, καρταλλος Cartallus, Korb, קרטל, בבבא מציעא (דף מ"ב) שותיניהו בקרטליתא ושגיטו. בבבא בתרא (דף ע"ג) שדי ביניהון בהאי קרטליתא, פי' סל בלשון יון קרטלי ובלעז קרטיל"א.

קרטם, Abreißen, קרטם, בפרק ג' במעשרות (דף ס"ג) כסבר שהיא זרועה בשלך מקרטם עלה עלה ואוכל. בילמדנו כלחך השור למה לא אמר כבהמה אחרת? אלא כל בהמה כשהיא רועה היא מקרטמת אחד אחד, שור סופת הכל פירוש שסורך כמו נקשם ראשו.

קרטם, (span. Cartamo) wilder Safran קרטם, דקורטמי קא אמרת כבר פירשנו בערך ערימא, בפסחי' (דף מ"ב) תולתא שערי תולתא קורטמי (ס"א פי' בלשון ערב ורומיי מין נטע אשר פרחו כמו כרכום ונקרא כרכום יערי וזרעו כמו שעורה ויש סגולות ברפואה).

קרטמן, Schwielig, dickhäutig קרטמן, עיין בערך זלדקן.

קרטון, (κρατερος) Held, Uiberwinder, קרטון, כל נסטרא בראשי בו' קרטון עיין בערך נסטרא (ח"ב פי' בלשון יון גבור ומנצח).

קרטין, (Siehe קרס) קרטין, בפסקא ויהי ביום כלות משה ובבראשית רבה פרשה ע"ג נתן אלהים שכרי ומבני יששכר יודעי בינה לעתים מהו לעתים? רבי

המשוה אומר לקורטין ס"א לקירטין פירוש עת קירוס מועדים בלשון יון גרמטיקין (א"ב פי' בלשון יוני עת וזמן, וזה דעת בעל הערוך באמרו בלשון גרמטיקין כי יש לשון יוני המוני, ויש לשון יוני אשר בו נכתבו דברי חכמה והוא מיוסד על הדקדוק הנקרא גרמטיקין).

קרטס, Befehl, Verordnung
קרטס, בפסקתא דנחדש השליעי למלך שהיה משיא את בתו וקבע קרטיסים בים, ואמר בני רומי לא יפתו לסוריא ובני סוריא לא יסקון לרומי וכולי (א"ב פיר' בלשון יוני גל ומלכה): ירא"ה לי כמו שתרגמתי.

קרטים (Das Fest d. Doppelsieges)
קרטים, בעבודה (דף ח') וסטרנליא וקרטיסים (גמרא) מאי קרטיסים? אמר שמואל יום שתפסה בו רומי מלכות והוא לשון יון: וכתבו תוס' בשם הר"ר שמעי' בלשון יון הוא תפוס תפיסת שתים קרט (κρατος) לשון תפיסה וסים (συν) לשון שתים ע"כ.

קרטים, Richter, κριτης
קרטים, בבראשית רבה פרשת נ"א ולוט היה אחד מ קריטים שלהן פי' ראש דיינים (א"ב עיין ערך ידק, ובמדרש שמות רבה פרשת ואלה המשפטים כהן קטדיקי לקריטים פירוש בלשון יוני דיין).

קרטס, (Siehe סדן)

קרטס, בגליונים והסידינים תר' ומקומא וקרטסיא.

קרטס, Charta, χαρτης Karte, Papier, Brief,
קרטס, בויקרא רבה וכי יטוף, אתא רבן יוחנן בן זכאי לגבהון ואמר להון כמה אפקתון? אמרו ליה בא קרטסיא קדמך אזיל קרי ועבד. ירושלמי בפרק האומר לקנרו לא וקדש ק' דינרין איכון נקרטים פי' שטר ולשון לעז ממש הוא קרטא (Carta) (א"ב פיר' בלשון יוני ורומי נייר ואגרת). בגיטין (דף ס"ט) וקירטסא ומוריקא פירש נייר של עשב.

קרטס, Poliren, abreiben
קרטס, בסוף כלים (דף כ"ו) קירטסן וסגן בזפין טמאין, פי' מיקנס ומגמן חלקין האוליים בקרטון טמאים (א"ב פי' קרטא (Kreide Creta) — בלשון רומיי מין אדמה לבנה בה מלבנים כלי כסף ומנקים כלי זכוכית, ובירושלמי דגילה פרק המגילה כדי יין שפין את הכסף בקרטיקין כן נקרא בלשון יוני ורומיי עיין ערך גרטיקין),

קרטע, Hüpfen, springen
קרטע, בחולין (דף ע"ק) דג המתקרטע איבא ביניהו. בפסק' דרני עקרה ולפניו חדון דאבא מקרטעא בכרא ריפתא. בב"ר פרשת ל"ט ויצבו שם אמר רבי לא בכל מקום שאתה מוצא אכילה ושתיים ארכילסטים מקרטע. בילמדנו בריש בבעלותך וכיון שהוא יוצא ורואה

את הנר מיד הוא כבה ומקרטע פי' ענין דילוג.

קרטפן, Ritze, Spalte, Beule

קרטפן, בבא קמא (דף פ"ו) לער דאית ליה קרטופני בריתי' ושקלינהו וכייקי ליה, בעו אקווי גופי אריתיה ולא מני מקווי שהכסו קרטופני, הני מאני דקוניא דאית בהו קרטופני כולהו אסירי עיין בערך קוניא פיר' בקעים ושבורות (א"ב בנוסחאות כתוב קרטפני בריתיה ולוחיי, אבל אגרסת בערך נוא היא לאיש זה שלא יסורו השבורות כי הם מגילים הסיג מיד חולאים פנימיים של רגל).

קריאסות, Geschrei (κράζω: krächzen, schreien).

קריאסות, בויקרא רבה אמור אל הכהנים פרשה סגיב יש קול קריאסות לטובה וישמע ה' את קול דבריכם בדבריכם אלי עד שמיבו אשר דברו, יש קול קריאסות לרעה וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף וישבע לאמר (א"ב פירוש אקרואסים בלשון יוני שמועה ובנוסחאו' כתוב קרסיות).

קריה, Fäulniß, Caries

קריים, בסוטה (דף ג') זביית׳א בביתא כי קריא לשומשמי, פירש כמו התולעת והרקב בשומשמין שמבלין אותו בזמן קרוב כך הזנות מבלה הבית ומרקבת אותו, פירוש מקצה מאלוקים ואידי ואידי בלישנא אם מכלפת או אשה רעה (א"ב פי' בלשון רומיי רקב).

קריה, Dorf

קריה, בבראשית רבה פרשה י"ט ויניאם אל הפרס, אמר רבי אבין עשו לקריה דמלכא אוגביה פירש כפר בלשון [illegible] והוא קרתני שבסוף זה הפרק, (בלשון עברי הוא ההפך).

קריה, (Siehe פרסקא)

קריס פרסיקא, ירושלמי ברכות בלאים מה נפיק מהכן קריס פרסיקא פי' בלשון יון מין אגוזים גדולים עיין ערך פיסין.

קריוט, Caryota, καρυωτός (eine Art großer Datteln)

קריוט, בברכות (דף כ') לרבנן דאמרו כי לא כתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי האדמה למאי אתי אמר רבי זירא קוי לקורייטי פי' פולוני פי' אשר לערבו בבשמים ולעשות טרייקא. וי"א גוזרים ואסרו קורייטי הוא הקלווס האמור בעבודה בגמרא הקלווסן כי אתא רב דימי אמר רב נחמן בר יוסף קירייטי (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין תמרה ובומנא הגונה גדלה בארץ ישראל ובסוריא).

קרינא, Carenum, καροινον [1])

קרינא, בעבודה (דף ל') אמר ריש לקיש קרינא אף בו אבוס

---

1) Abgesottener Most, da das Drittel verkocht ist.

גילוין מאי קריכא? אמר רבי אבהו חמרא דאתיא מבי אסיא (א"ב פיר' בלשון יוני ורומיי תירוש שנושל עד שיעמוד על שליש, והכי בארץ עשיה שמו הנקרא קריא יין הנזל שם קריכא בנוסחאות כתוב הליא דאתיא מעסיא).

קרים, Herr,
קרים, בתרגום ירושלמי דאלה אינו בבני דקירים שומר נפשות חסידיו תרגו' שבול דקירים נטר נפשות חסידיו, מלכי אדון כל הארץ תרגומו מן קדם קירים (א"ב פי' בלשון יוני אדון עיין ערך קר).

קרכין, Carruca, Kutsche, Wagen,
קרכין, בבראשית רבה פרשה ה' (דף י"ד) למלך ואיפרכוס שהיו בקרוכין, בויקרא רבה בריש זאת תהיה והיתה מוליא' דם עד שמלאה את כל הקרוכין, ובאמור אל הכהנים פרשה ולדקתך אדריס למלך שהיה מהלך והכו על הקרוכין פי' לשון לעז הוא קרוכא (א"ב פי' בלשון רומיי מין עגלה).

קורלין, Korallen,
קורלין, ירושלמי שבת פרק כלל גדול בהן דגוז ספיגא גומין וקורלין פי' בלשון יוני ורומיי מין הגדל בים יש אדום לבן ושחור, ומן אדום, עושים כדורים קטנים וקשורים והם ענקי' לגרון ונקרא בלשון ארמי כמיתא.

קרם, Sich krusten, überzogen seyn, (mit einer Kruste, Rinde, Haut)
קרם, בשבת (דף י"ט) ולא קרום על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו. בגיה, רבי אליעזר אמר כדי שיקרם התחתון שלה, פי' שעלה על פני הלחם קליפ מחמת החום, ביבמות (דף ע"ו) זהו למעוטי מאי? למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה שמקים אחר שלא מקום רבותא, פי' אם היתה מכה בריאה ונקמט המכה עלה שם קרומה וסתם הנקב, לא הועיל כלום בנקיבה דמיא, והני מילי על הדופן ושם מקים נראה עלה שם קרו' מחמת מכה ונסתנך בדופן כשירה, וכן מפורש בפרק אלו טרפות (דף מ"ו) בחילו חולין כר"ט במקואות (דף ס"ה) קרום שעלה מחמת מכה טמא ומטמא, פי' כשמתרפא המכה מעלה קרום, כדאמרינן קמשום קרמי היכא בקושא, ובמיב ויקרם עליהם עור.

קרם, Saft,
קרם, בשבת (דף כ"ג) ובסוכה (דף ע"ו) עטרה בקרמין, במ"ק (דף י') ארגא לכסכוסי קרמי פירוש בגדים קשורים דקים כקרום ביצה וכקרום של מעלה: ורש"י פירוש יריעות של צבעים שקורין אובריץ [1]. ראה ערך קרומת

1) Ouvrés: gewirkte Zeuge.

קרם, Splitter, Bruchstück, Abfall,
קרם, בשבת (דף פ) אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה טפחים, פי' מה שמשייר מן המחצלת כשפוסקין אותה, ושם (דף קכ"ה) אמר שמואל קרומית של מחצלת מותר לטלטלה בשבת, פי' שירי מחצלת שבלו. בחולין (דף ט"ו) ובקידושין (דף כ"ו) בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה ירושלמי בפרק השולח יין כ' דברים באמרו בקרומית של קנה וכו' עד שפני שרוק רשם שורה עליו, בחולין (דף כ"ז) רשב"ל היתה בשכונתינו שנקדר קנה שלה ועשו לה קרומית של קנה וחייתה.

קרם, (Siehe שצניתא)
קרם, בעירובין (דף כ"ג) מי שלימו להו קרמי דאגמא, בפסחים (דף נ"ה) רבי יוחנן אמר קרמית חייבת בחלה פי' עשב בדאמרינן קרמי דאגמא (א"ב מין עשב אשר מראהו פושים פה עיין שילכית א).

קרומה, Bunte Decke
קרומה, ירושלמי שבת פרק רבי אליעזר אומר האורג בקירוס קירומה פי' בלשון יוני הוא קירוס הוא קירומה עיין ערך קירוס תרגום חטובות אטון מצרים ונקרמא מצריא קירמתא. רצה ערך קרם תשני.

קרמיד, Dachziegel, κεραμος
קרמיד, בבראשית רבה פרשה י"ג ובירושלמי בפרק הרואה בגשמים על הגשמים, וכמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך, רבי חייא בשם רבי יוחנן בתחלה כדי רביעית ובסוף כדי שידוחו פני הקרמיד בסיפרא בפרשת נגעים ולקחו אבנים אחרות יכול אפילו קרדימין ואפילו לבנים פי' בלשון קגליקלי (א"ב פי' בלשון יוני רעפים של חרס לכסות הגגות).

קרמיון, (Name eines Sumpfes in Palästina)
קרמיון, מי קרמיון ומי פיגה עיין בערך בז ובערך פגי, פי' אמר קרמיון נהר הוא בדרך דמשק והוא אמנה פיגה הוא פרפר מי גילים מלשון בלועיו ירמיך, נהר היא בדרך דמשק.

קרמולין, (vielL. Calamintha) Wilde Münze, Roßmünze,
קרמולין, ירושלמי. דשביעית פרק אימתי קוצצין ובירושלמי דנדרים פרק הנודר מן הירק קרמולין פטורין מן המעשר פי' מין דומה לירק ולא יכלתי להבין פי' אמיתי: אולי הוא כמו שפרשתי.

קרמן, Carmina (Eine Stadt in der Tartarei)
קרמן, בשבת (דף קל"ח) אף מטה אסורה בקרמנאי, פי' היא מטה של פרסיים, דאמר שם (דף מ"ז) לא יתכן להחזירה אלא אם כן יתקע לפי שמלבנותיה וכרעים דחוקין ואינן נשלפין אלא אם יתקע בכח וכיון שתוקע בהן חייב, בבב"ק (דף כ"ג) מלבני סרקנה קרמנקי

הא דאמרי בה פי' מדקדקי ושכחו פשתן ובלעז קרמנטו"רי, בכאר (דף ל"א) כי אמר בתרפשי דקרמנאי, פי' הם אנשים שהיו באותן הזמנים בבבל בארץ קירמיאן שהיו אוכלי פרס, והיתה מלאכתן שיש להן שורים שמשכירין אותן לחרישה ולא היו בודקין אלא שורים לבנים שהן לבנים ביותר, ולא היו בהן נקודות שחורות, כי הלבן יפה לחרישה אבל לעורו השחור עדיף ולעולם אוכמא בידרא מעלי חוץ מלחרישה בלבד.

קרן, Blashorn, Rohrpfeife, Horn, Hacken, קרן, בשבת (דף מ"ז) קרן עגולה חייב, קרן פשוטה פטור, פי' רב שר שלום קרן זו מכלי שיר הוא והיא של קרן ממש והיא של קוליות ויש בהן פשוטות ויש בהן עגולות, והן כדנקות זו בזו כשמזמרין בה, כדכתיב קל קרנא משרוקיתא, והעגולה קשה להדביקה יותר מן הפשוטה והוא כלי ויש בו מלאכה להחזירה, לפיכך המחזיר קרן עגולה בשבת חייב וקרן פשוטה פטור אבל אסור, ותנן בפרק י"א בכלים (דף י"ג) הכוס והאיפה וכולי עד קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה, בסוף פרק (דף כ"ג) קרן של כליבה וקרנים של יוצאי דרכים, פי' קרן של כליבה מטה של מתים עושין לה קרן של ברזל לקשר שמה שלא יפול וקרנים של יוצאי דרכים קרני בהמה או חיה שמוליכין עמהן יוצאי דרכים למלאות בהן מים ולשתות בשביל שלא תשבר. בנדרים (דף ס"ב) קרנא קריא ברומי בר מוכן חמרי וכו', פי' רגילין ברומי להכריז בקול קרנא משרוקיתא ולומר כן, בן מוכר חמרים מוכר חמרים כאביך ואל תשנה מאומנתו כי כן טוב לך, בשבת (דף ק"מ) כמקמא ליה קרנא בעיניה פי' קרן של בשר יוצא בעינו בב"ב (דף י"ו) קרן הפוך אמרי דבי רבי שילו קרנא דקרש, פי' קרן של סיס שעשה קרש לקותא היא, כלומר איננו יפה מפני שיש בו גוונים אלא כי פורכתא רישקא במיניה, כלומר קרן כרכום שהוא חשוב במינו מכל שאר מיני כרכום, בנדה (דף י"ט) וכקרן כרכום ברור שבו כבר פירשנו בערך בר. בבראשית רבה פרשת ע"ו הבילגי כא מסתכל הוית בקרניא ואלו קרן אחרי זעירא, זו מלכות הכותיים, ותלת מן קרניא קדמייתא אילו שלש מלכיו' הראשונ' ואלו עיינין כעיני אינשא בקרנא דא, זו מלכות הכותיים, שמכנסת עין רעה בממונו של אדם וכולי, שבעה שופרות היובלים תרגומו קרן דכריא.

קרן, Kürbis, Horn, קרן, מלה קרני בוחא כבר פירשנו בערך קגר, בשבת (דף קי"ד) כי קאמר רב הונא בקרני דאמבי דלא חזי ליה, פי' שמוללין בו הדם ואפילו לעלטא בשבת,

ביבמות (דף י"ו) הפי אלן דאתי בקרנות דמוכתא קא עבר משום בל תשקצו, בנדה (דף נ') שקלו ליה קרנא קדמיתא לאימר הייה אמר אדוס דאבן כי הא גונא.

קרן, Winkel, Ecke

קרן, בפסחים (דף י"ב) תיתן (יומא) בקרנתא קאי, פי' בשעה ו' באמצע הרקיע עומדת חמה ואינה נוטה לא למזרח ולא למערב. אלא עומדת בין קרן מזרחית לקרן מערבית, ואי אקיל כו' זמנין דסבר שעדין היא נוטה למזרח וכבר נוטה למערב, והוי שעה שביעית, בכתובו' (דף קי"א) אמר אביי בבבל לא הוו קבלי דשיפתא פרגוס הולל וקרי לה קרנא דשיזנות' פי' קרן זוית שהם ניצולין מקבלי של משיח, בב"ק (דף ל') ורבי יוחנן אמר בקרן זוית, פי' כגון דקיימא חבית במקצוע רשות הרבים דלא אזלי לעיוני ומיזל וחכים הוא, שם (דף פ"ב) שיהו קורין בכנסת בשבת משום יושבי קרנות, בסנהדרין (דף ק"ג) אלא משום יושבי קרנות פי' אנשי דלא עיילי לבי מדרשא אלא רגילין שיושבין בקרנות העיר ועוסקין בדברי שיחה, כי הכיא דפרק תפלת השחר דמצלי רבי נחוניא ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שעסלין בדברי שיחה. ישיחו בי יושבי שער תרגום ימללון עלי יתבי תרע בי קרנתא, ועוד יש מהן בריש פסחים (דף ה') ובערך פרנס.

קרן, Strahl

קרן, בפסחים (דף ח') וקרנים מידו לו פי' אורה מידו של הקב"ה לו לצדיק כמו כי קרן עור פניו משה, וגם חביון עוזו אף על פי כן שם אצל שמקום עוזו כלומר תוקף האור הגדול אצל הקב"ה יותר מאצל הצדיקים.

קרן, Kern, Haupt

קרן, בריש פיאה (דף ב') והקרן קיימת לו לעולם הבא, רא"ש פי' ירושלמי קרן והשיב את אשמו בראשו.

קרון, Currus Carrus, Wagen, Karren, (metonym. Marktzeit),

קרון, בפ"ק בכלאים (דף ל"ב) היושב בקרון סופו את הארבעים בכתובות (דף ע"ו) בנעלת בקרונות, בקרונות סלקא דעתך? אלא בנעלה בשעת קרונות בדרך לכסותה, בהגדה בגיטין (דף ל"ב) אילו פי' קרוני מלכותה שהכנסו לכרך ביתר, בקדושין (דף ע"ו) יושבין בקרונות של זהב ומהלכין בראש גאיסום פי' עגלות של זהב בלעז קור"ו (Carro) (א"ב פי' בלשון רומי מין עגלה).

קרונה, Quelle, κρήνη,

קרונה, במגלה (דף כ') ורמז בקרונה שלציפורי פי' מים נובעים וקרים (א"ב פי' בלשון יוני מעין נובע ומתגבר).

קרנזול, Diagonallinie,

קרנזול, בב"מ (דף ק"ט)

אמרי לה בקרנזול, בב"ב (דף י"ב) אחלקין זו השדה בקרנזול, פי' שדה אשר מזרחה ולצפונה מושך עליהם נהר, ומערבה ודרומה מושך עליהם נהר אחר חלקין זו השדה בקרנזול, כל האחד אליה מזרחה ודרומה והאחד מערבה ולצפונה, כמלאת שנחלקה באלכסון לשני חלקין, וכל אחד הוי טריגונא כלומר יש להן ג' זויות לכל אחד מהן ויש לכל אחד מהן נהרא ונגרא, אם יבש הנגרא ישקה מן הנהר, והאי דקאמר חד גיסא לאו כחד גיסא דשדה קאי, אלא כל היכא דמשיך נהרא חד גיסא קרי ליה ובאלא בו נגרא: מלה זו לשון נוטריקון הוא וטעמו מקרן זו לקרן זו.

קירינטון, κηρινθον, Cerinthum, Wachsblume.
קירינטון, ירושלמי דכלאים פרק כרם שחרב, ושושנת המלך, קירינטון פי' בלשון יוני מין פרח לבן.

קרנית, (S. חשאי Anmerk. 1.)
קרנית, הססה והאזוב והקורנית עיין בערך ס א ס (א"ב פי' בלשון רומי כתר, והוא מין עשב הנקרא בלשון יוני א ס ט פ נ י פירושו כתר, כי מן העשב היו עושים עטרות לשום בראשי המסובים בבתי משתאות כי ריחו נודף, ועשב זה מין ממיני תבלי קדרה ונקרא בלשון ישמעאל ח ש א י, ונזכרת בבדיא מאי קורניתא? חשאי, עיין ערך שכשכי (ראה ע' חשאי והערה).

קרנס, Hammer.
קורנס, בשבת (דף ק"ב) אף המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה, ושם (דף קכ"ב) קורנס לפצוע בו אגוזים, דמקיים בקורנסא ומרסיס עיין בערך סרס, פי' קורנס מקבת קטנה של ברזל פטיש גדול (א"ב פי' בלשון יוני קרדוס ופטיש תרגום אם הולם פעם דמשקף בקורנסא).

קרנס, ([illegible])
קרנס, בחולין (דף נ"ז) מאכי דפרזלא מהו לנקא בקורנסיה פי' בקרנס, ובפרק קמא בכלים (דף ד') שלבן לפי שהן קטנים כך כליהם קטנים וכך שמותיהן דגעין כן: ורש"י פי' בערך שלפניו מרט"ל והוא Martel שטעמו פטיש:

קרנסא, (Siehe אשקוקא)
קרנסא, בנדרים (דף י') קורנסא לא אמר כלום כלומר היכו כינוי לקרבן: קורנשא כמוב בנוסחאות.

קרנס, Loos.
קרנס, בבראשית רבה פרשת נ"ט בקריית ארבע שהיא עולה בקורנסין של ארבעה (א"ב פי' קורונים בלשון יוני מעלה ועדרם). טעמו גורל.

קרונת, κορωνις Krone, Kapitäl,
קרונת, כותרות אלוים. תרגומו קרונתיהן דאדויא, והכותרות אשר על העמודים תרגומו קרונתוין (א"ב פי' בלשון יוני ורומי כותרת העמוד).

קרס, κάρος, Weberfaden[1])
קרס, בשבת (דף ק"ה) השתי שני בתי נירין בנירים ובקירוס. בפרק כ"ח בכלים (דף ע') בנירים בקירוס ובחוט, (גמרא) מאי קירוס? אמר רבי יהודה מלובייתא, פי' כלי שאורגים אותו מן השיב או מן זגלמו ומסככין בו ודומה לו דלבנה שמגבן וקורין אותו שסככה, פי' אשר אומנות שעושין מן קנים דקים חלקין שבו אורגין אורגי' בידים וברגלים והוא קלוע בשתי כמו שמירים עלשן, ודומה לו וקא שבלבל מלבייתא (א"ב פי' בלשון יוני קיט הערב אשר גם שמו מיטון בלשון יוני, וקוראים כן סבור הערב עם השתי בארינה).

קרס, Sauer werden, Essig, קרסי,
קרס, בברכות (דף ס') ובב"ב (דף כ"ס) על הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל תבשיל שעברה צורתו אומר שה"ב. בעבודת (דף ל') הא דאמרת דא קרים ל' יום קמתי יש בו משום גילוי, פירושו נע"ך פרכס (א"ב וכן בלשון רומיי חומץ קוק אקרים), תרגום הוות לאביו בן כסיל, בר סכלא קצא הוא לאבוי היך קרסי.

קרס, Risse bekommen,
קרס, בבראשית רבה בסוף פרשת י"ב למלך שהיו לו שני כוסות דקים אמר אם אתן בהן חמין נבקעין, צונן נקרסין (א"ב תרגום אם בגרי בעוז אין בגריק רים בכסא).

קרס, Zeitpunkt, καρος, gelegene Zeit,
קרס, מהו לעמוס? ר' הונא אמר לקירסין, ה"א לקילסין ה"א לעיבורין, ה"א לקירטין וכבר פירשנו בערך קרטין (א"ב פי' בלשון יוני עת וזמן, בתוספתא כשהוא רבי יוסי בן קיסרי אמר לעיבורין).

קרסטל, Korb, Cartallus,
קרסטל, בשבת (דף נ"ג) תולין קרסטל לבהמה בשבת, בב"מ (דף פ') מניח פול מאותו המין ותולה לה בקרסטל שבפיה, בבראשית רבה פרשת ס"א רבי ירמיה שלח לרבי זעירא חד קרסטל דתאנים היינו טרסקל פי' סל.

קריסטלין, κρύσταλλος, Crystallus, Krystall,
קריסטלין, תרגום על רקמה בסה ושש קרוסטליכין ומרמרין (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי זכוכית ואבן זכה כלבנה הקרח.)

קרסטמל, χρυσόμηλος, Goldapfel,

---

1) Eigentlich die Schnüre, welche durch die Kreuzung der Gelese gezogen, die sich durchkreuzenden Fäden der Kette oder des Aufzugs, parallel neben einander befestigen.

קרסטמל, בריש כלאים (דף כ"ב) ובריש מעשרות (דף ס"א) ובריש עוקצין (דף ע"ו) האגסין והקרוסטמלין, פי' גרוסומילי פי' אחר אגסין ובלעז פירי"מלי, פי' תפוחים קטנים שדומין לעפלים הנקראים מי"לי (א"ב פי' כרסומלין בלשון יוני מין פרי ונסתפקו המפרשים בפירושו יש אומרים שהוא השבונס ברקוק בלשון ישמעאל והוא פרי כמו אגס).

קרסל, Knöchel

קרסל, בחולין (דף כ"ט) וארבע בכפיו וקרסוליס, בריש אהלות (דף כ"ו) עשרה בקרסול, פי' גב"ולא, מן ולא מעדו קרסולי.

קרסל, Kessel

קרסל, קמח וחוס במגלריה חר' קרסולין ותקין, קמוס יירשם פום באהליהם.

קרסם, Abfressen

קרסם, בפרק ב' במילה (דף ד') ובשבועות (דף ע"ב) קירסמוה כשלים שיכרסם כרוס, עיין בערך זרד פי' שהכין שעולת לבדם ויסאר הבגן עומד, וי"א שנוטל הענפים שיבשו והוא כמו זימור אבל זימור לבדם וקירסום נאמר אילנות. כי יאכלו הארבה תרגום ירושלמי ארום יקרסם יתיה גובא (א"ב כמו יכרסמנה חזיר מיער).

קרסם, (Siehe ברדל)

קרסם, ירושלמי בפרק היה קורא דלא ילקי בר נש קורסם לא אכיל ליטרא דקיסר, פי' היינו ברדל שפירשנו במקומו.

קרף, (Name eines Orts [1])

קרף, בפרק ד' בכלים (דף ד') שולי קירפיום, פי' כלי חרס שאין להן שולים לשבת אלא יביאו כלי חרס אחר כמין גביע ומושיבין הקרף הזה עליו. ויש אומרים כלים הן והקרפין בלשון תלמוד קורפי.

קרפדאי, Fiebermaus

קרפדאי, בחולין (דף ס"ג) אמר אביי בואה שבעופות קופד, בילא שבשבלים קרפדאי ה"א אשכרוי.

קרפטא, Vierfuß

קרפטא, בקידושין (דף ע') ליתיב מר אקרפיט', אמר ליה מיסני ליה למר למימר ספסל כדאמור רבנן, או אסטווה כדאמרי אנשי.

קרפסא, Körper, Corpus

קרפסא, בילמדנו בריש בהעלותך סכורת של זהב קורפסה של זהב פי' קונקי של זהב (א"ב פיר' בלשון רומי גוף).

קרפסינון, (Siehe איירנון)

קרפסינון. עיין ערך איירנון.

קרפף, Bezäunter Ort

קרפף, בעירובין (דף כ"ו) כותבין

---

1) Wo Gefäße mit spitzigen Boden verfertigt werden.

קרפף לעיר. בגולה (דף ל"ט) מן הקרפף ואפילו מן המפחר, פי' מקום שמוקף מחילות בלא קירוי כמו חלר.

קרץ, Abbeißen, abkneipen, קרץ, ביומא (דף ל"ב) ובחולין (דף כ"ט) קרצו ומירק אחר שחיטה (גמרא) מאי קרצו? אמר עולא ליטנא דקטל כדכתיב קרץ מלפון בא, בפי' בא סימן שתי שערות וכולי עד רבי אליעזר אומר כדי לקרוץ בלפורן, רבי עקיבא אומר כדי שיהו ניטלות בזוג פי' מכין מפיטה, בפרק ח' במקוואות (דף ע"ד) קירלה שפתותי' כאילו לא טבלה, כדאמרינן כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבתו, אבל אם היה הפה פתוח ויכול ליכנס בו המים אינו חוצץ אם לא נכנס, כדאמרינן כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, בפרק ז' בפיאה (דף י') כקרצה עם השבול פי' אם מתאחות ומדבקת. בריש גמרא דפרק הדר פי קרצתן בינה לא גרסינן.

קרץ, Scheidewand, (Siehe גרץ) Teig קרץ, באנור שסלכו פר"ח בכלים (דף ח') שרץ בתוכו והקרץ בינתיי, פי' ככר עגול שאו קרץ, אלות מלות תרגום גריצן פטירן, (תרגמתי כפי' הברטנורה מחיצה המפסקת) בתוספ' אלה בסוף פרק ר' יוחנן משמיעי' מקרצות, בריש טהרות (דף כ"ג) וגריש מגול יוס (דף ע"ג) מקרצות נשכות זו בזו וכרים נושכים זה בזה והאופה קטימה על גבי קטימה, בפרק י"ו בכלים (דף י"ו) התקינו להיות קורץ עליו פי' לערוך עליו הלחם וי"א לחתוך עליו הבלק מלשון מחומר קורצתי.

קרץ, Nagen (an den guten Ruf) anschwärzen, (s. אכל) קרץ, בברכות (דף כ"ח) אכל קורציה בי מלכא, פי' קרא עליו מלשינות, וכן פר' קרא נגרן אכלי קורצין, לא הלך רכיל לא תיכול קורצין.

קרץ, Sich früh aufmachen, קרץ, מדרש ויקרא רבה פרשה קדושים תהיו אי קרצה לא אחשבת, פי' אלו הגעת לבקר לא הגעת לערב, ובאמר אל הכהנים פרשה סני', חד זמן קרץ נוגש אלל שוער, ותקס בסרס יכיר איש סרטוס וקאם בקריתא עד לא איתמודע גבר ית חבריה, ובבא אל קטותה תרגומו ואתת לום משותה בקריתא, במגלה איכה ספקו עליך כפי קרץ ואני', ובנדר דרבי לא כוה מר גם קרץ לאלהא, פי דבפרי קדמאי שכבון.

קרץ, Haar, Locke, κορση, קרץ, מדרש דברים רבה פרשה ואתחנן מהו המספר קומי? זה המספר פלא רלשו ועושה מביסה קורצין פי' בלשון יוני תלתלי שער ובפרט אלל הכלה וכיוצא בו.

קרצובין, Gesträuch
קרצובין, תרגום כשעוכת קדק קרצובי וכובי.

קרצטונא, Wage*)
קרצטיונא, עיין ערך כרסט.

קרצל, Knie, Knöchel
קרצל, בנ"ב (דף ע"ג) דקאי
עד קרצוליה במיא, (רשה
תרגום תהלים כ', י"א) תרגום
ויעבירני במים מי אפסים מי
קרצולין.

קרצף, Reiben, Kratzen
קרצף, אבל מקרצפין כנר
פירשנו בערך קרד (א"ב תרגום
קרש לסתגרד בו פקר
לאיתקרצפא ביה).

קרצית, (ד ר ב Siehe)
קרצית, בגיטין (דף פ"ו) מאי
קרצית? אביי אמר דירבתא
דביני כיפי פי' בערך דרב (א"ב
זבוב בין אבנים).

קרקא, Pantoffel, (Pantoffelholz)
קרקא, ביבמות (דף ק"ב) הסוא
קורקא שקרי, מנעל של עור
והוא עב, ופעמים יעשו מן שני
עורות מדובקים בקילן, ומלמטה
עור עב, והוא כעין מוק תחתיו
מעץ, וקורקא תמסיתו עור עב.

קרקבן, Kropf
קרקבן, בחולין (דף נ"ו) ניקב
הקרקבן וגם בגמ' קרקבן

נקלף, בברכות (דף ס"א) קר
שוסן (א"ב תרגום ירושלמי והנ
אה ת ר א ת ה ויעדי
קורקבניה).

קרקו, Carcosau, (Ortsname
קרקו, בנדרים (דף כ"א)
דלעת כרמולה? אמר שמואל
קרקואי פי' דלועין ענול
רש"י פי' שם מקום וכן עיקר

קרקומניקין, ...ttenring:
קרקומניקין, מדרש
השירים פסקא אתי מלבנן את
ילכו בזיקים קריקומניק
פי' בלשון יוני טבעות הכב
ובמקומות אחרים כתוב כירומני
עיין שם.

קרקן, ingießung
קרקן, בנדרים (דף כ"
בקורקני דאמך פי' במזינת א

קרקם, (קלקם Siehe
קרקם, בסוף מעשרות (דף ס
רבי מאיר אומר אף הקרק
ירושלמי אלו הן הקרקם
שעוקליהן מעוטין והלקטיהן מרו
מה דמי לה? אמר רבי יוסי
אילין קונייתא, פי' כמ
בלשון ערבי קלקם והוא
כלוף שפירשנו במקומו: רא
לוף והערה.

קרקס, ...ns, κρικος, ...
קרקס, בריש בריותא דרבי י

---

*) Im Artikel כרסט 3 Th. S. 852 statt Monge lies:
...age.

קורקסי השמים במימי אוקינוס אחוזין, ועשית קרסי נחשת, בב"ר פרשה י"ט אפילו קורקוסין של זהב עשה לו (א"ב פי' בלשון יוני טבעת).

קרקס, (טרבל Siehe) קרקס, עיקא דקורקסא כבר פי' בערך סרבן.

קרקס, (תיאטר Siehe) קרקס, בתי קרקסאות ובתי תיאטריות, פירשנו בערך תיאטריות (א"ב תרגום ונגינות שותי שכר ומריבין דאזלין למשתי מרוית בבית קרקסון).

קרקס, Kiste קרקס, ירושלמי דנדרים פרק ר' אליעזר, אין אזון כל גמלים דערביא לא טענין קורקסיים דאפומיקי דידי פי' הפרש ארגזי' ותיבות.

קרקע, Grund, Boden, Feld, Acker, קרקע, בסנהדרין (דף ע"ד) אסתר קרקע עולם היתה, פי' אסתר היתה כדקא ולא שמה דעתה לעבירה והקרקע זו לא זזה ממקומה, אלא כאבן שאין לה הופכין.

קרקף, Kopf, Haupt, קרקף, בשבת (דף ס"ו) אקרקף דארי ואאוני דגוריתא, פי' אקרקף דארי, ארשו דארי ואאוני דגוריתא אסיטס של כפיר במארא דברתי בערוגה של כרישין שנשתה כגון קונטין בלועז דאמרו שתיתים, בלשון הסמוך הביאתיו בגאוטרא, בראש השנה (דף י"ז) פושעי ישראל בגופן מאי היא? אמר רב קרקפתא דלא מנח תפילין, ביבמות (דף ע"ח) ובעירובין (דף כ"ב) אם היתה קרקפתא מונחת לריש בני עמודי כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא, פי' אדם גדול דראשו רואה בין העמודים של בית המדרש. פי' אחר בעל גלגולת גדולה נקראת קרקפתא בב"ב (דף נ"ה) כרגא אקרקפתא דגברי מנח.

קרקפלו, Schädel, καρακεφαλή, קרקפל, בעבודה (דף י"א) ומניחין קרקפלו של רבי ישמעאל בראשו, בחולין (דף קכ"ג) ואל תתמה שקרי קרקפלו של רבי ישמעאל מונח ברומי, פי' עורות שהפשיטו מן ראשו של בני אדם נקראין קרקפלין בלשון יון (א"ב פי' בלשון יוני עצם הראש אשר בתוכו המוח).

קרקר, Quacken, gackern, pipen, krächzen, schreien, קרקר, בב"ב (דף כ"ג) אפיקו ליה קרקור מסבא, פי' נפלו העורבין ועקרום, בתעניות (דף כ"ט) מקרקר עליכן כתרנגולא שמקרקרת על בניה, פי' מקרקר קיר ושוע אל ההר, בחולין (דף כ"ג) איכתו כמי מקרקרן, פי' מתרעדין וליעקין, בילמדנו ויהי מקץ ונפסקא ויהי בקלי הלילה לצפרדעים קרקורן היה קשה לכן יותר מהמכתן, כלומר צעקתם (א"ב פירוש בלשון יוני פועל בלועק והכומה).

קרקר, Zerstören, verwüsten

קרקר, בב"ר פרשה ע"ה וישב לבן למקומו, אמר לדיוויו, (Θεος) טעמו לאלילים אלו ונכנסה את דדן כתוב לסורו) מלמד שנכנסו לספים בביתו והיו מקרקרין כל הלילה כמו מקרקר קיר: והוא כמו מקלקל בחילוף הידוע וי"מ מענין לעקה כערך שקדם.

קרקר, (Siehe קרקע)

קרקר, בחולין (דף כ"ד) ת"ש ההא דתנן בפרק כ' בכלים (דף י') הדקין שבכלי חרס קרקרותיהן ודפנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן כדי סיכת קטן ועד לוג, פי' הכלים הקטנים אם נפחתו ונשתייר בשוליהן שהן קרקרותיהן והיינו קרקעותיהן או בדפנותיהן שהן הצדדים שיעור שיש בו במקום שלא מסומכין, ויכולין לקבל אפילו כל שהוא עדיין מקבל טומאה, ולא נאמר בפי' כמה שיעור קבלתו? ושיעור של אותו כלי כשהיה שלם, למטה כדי סיכת קטן, למעלה עד לוג מלוג עד סאה ברביעית, פי' הכלי כשהיה שלם היה מחזיק למטה לוג, למעלה עד סאה ונפחת ונשתייר ממנו כדי רביעית, עדיין עומד במקומו כדי לקבל טומאה, בזה נתן שיעור בכלי כשהיה שלם למטה ולמעלה ושיעור כשנשבר, וכן מסאה ועד סאתים בחצי לוג, אם היה כלי שהיה מחזיק מתחלה למטה סאה, למעלה עד סאתים, ונשבר ונשתייר ממנו שמחזיק חצי לוג מקבל טומאה, וזה שנראה ששנה יושבין שלא מסומכין, ולא פירש כמה מחזיק, יש לומר הואיל כשהיה שלם שיעורו כדי סיכת קטן שיעורו כשנשבר כדי סיכת אבר קטן של קטן בן יומו, כדפירש בשבת (דף ע') לענין הוצאה שבת, וי"ל ילמד סתום מן המפורש חצי לוג בסאתים חלק אחד מל"ו חלקים בה וכן רביעית בסאה חלק אחד מל"ו חלקים בה, גם אלו הדקין אם ישער לפי מיך והן יכולין לקבל חלק אחד מל"ו בלוג מקבל טומאה, כדאמרינן בכל מקום שמכו ענין לו, ותו אמרינן קתני בסיפא והוא הדין ברישא בפרק כ"ח בכלים (דף כ"ב) התחיל בה מפיס טהורה עד שינקבו את קורקרותיה ובפ"ק ט' באהילות (דף ל"ה) כנגד קרקרתה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי' קרקעיתה.

קרקש, Schlagen, klingen

קרקש, בברכות (דף ס"ב) מקרקשא, לית בה. רב קשדה לאגמוי בלקני, בפסחים (דף קי"א) ואי לא נקרקיש כתמא אחבנא, בכתובות (דף פ"ה) אי פקא הוא מקרקיש ליה זוזי, וכתב ליה שטרא בשמיה, בגיטין (דף מ') עבדו שנשאו רבו אפותיקי מוקמינן ליה אפיטרופא ומקרקיש ליה זוזי וכתיב ליה גיטא דחירותא על שמיה (ע"ב ענין נקישה וקשקוש).

קרקשיא, Baaken

קרקשים, ירושלמי דשבת פרק

במה אשה יוצאה סקשוריס קרקישיא פי' קורקסין וקרסי'.

***קרקשתא**, Glocke,
קרקשתא, בב"ק (דף כ"ב) מאי משכוכית אף סכא תרגום קרקשת' כן גרס רש"י והוא זוג שמקרקש בה לפני העדר, וכן כתב בתוספות שלנו, והערוך גרס כרכשתא ראה ערכו.

קרר, Kutscher, Carrarius
קרר, מסכת בבא מציעא פרק השוכר את החמר' ואת הקרר להביא פריפרין פי' בלשון רומי מנהיג הקרון.

קרירטון, Claretum Klaret, Kräuterwein,
קרירטון, ירושלמי דשבת פ' ח' שרצים מהו מישתי קרירטון בשבתא? פי' קלריטון בלשון רומי יין שמעורב במיני רפואות לכן משיב אם להענוג מותר, אם לרפואה אסור.

קרש, Gerinnen, verdichten,
קרש, בפסחים (דף ס"ד) שמא יניחום ויקרש הדם, בנזירות (דף כ"ה) קרשו הרי אלו שניים חוזר וכמאן, בסוכה (דף י"ב) ולימא יין קרוש הכא מעביר שדומה לעיגולי דבלה, פי' הוא כדגרסינן, בשבת (דף ע"ח) אמנא יבש כזית, רבי מאה כלפו מן בקרי אמר, יש לו ראיה בתרגום ירושלמי וקרח בלילה וקרישא בליליא.

קרש, (κέρας: Horn) Einhorn,
קרש, בחולין (דף נ"ט) קרש טביא דבי עילאי, פי' יש בהמות בריות גדולות כמו הענקים בבני אדם והם במקום פלוני (ע"ב בב"ב (דף י"ו) גם ק השותפין קרן הפוך אדומה לקרנא דקרש, בחולין (דף ס"ו) קרש אף על פי שאין לו אלא קרן אחד, פי' בלשון יוני קרן חד חיה אשר לה קרן אחד במצחה, ולקרן סגולות הרבה ברפואה).

קרשן, (כרשן Siehe)
קרשן, קרשיני בגליית ספר אחר כרשיני, עיין בערך פיים.

קורת, Köcher, Corytus
קורת הקלים, הביא בעל הערוך בערך קר.

קרתן, Landmann, Dörfler,
קרתן, בפרק ו' בדמאי (דף י"ט) קרתני שקבל שדה מירושלמי פירוש בלשון ערבי קורין לכפר אלקריא.

קש, Schlagen, zusammenschlagen, einschlagen,
קש, בבכורות (דף מ"ד) המקיש בקרסוליו פי' כשהולך מקיש קרסוליו זו בזו, ומשמיע קול והוא הקישן שבגמרא ועיקרו מן דא לדא נקשן, בפ' ד' בזבין (דף ע"ס) זו שהקיש על כליטרא, פי' הכה כאומה שאינו הקיש בקנה, במנחות (דף פ"ז) ובסנהדרין (דף כ"ה) בהקישא תלית שלחא, פי' שמוסק כפיו זו לזו, כדי לספרים יהו ויקדים לאידך יון, אמר אבא ידענא למיכקש טפי, ולא גמר ומקני, הילכך פסול, אלא הוא בדעת שלמו

כגון משחק בפספסין דלאו נכא הליא מלתא, פי' שסופק כפיו א בא אמירא גמר ומקני, קמ"ל, בבבא מציעא (דף כ"ח) כששלם שערי מן בדא נקיש ואתי מיגרא פי' נכספות התנועות מן הכלי בלומר כאשר הבית ריקן מן השאון דופקת השריגה ונאה, במגילה (דף י"ב) בן קיש בן שהקיש על דלתי רחמים ונפתחו לו פי' דפק. נב"ק (דף כ"ג) מהו דתימא איבעי ליה לנקושי עליה קא משמע לן, פי' לדפוק. בערובין (דף ג') ואי נקש ליה סיכה והגריה בי קנריס ומתקע לא היתך ברגומו ונקשת יתה סיכתא, וכן ותתקע ביתך דדליה, בסנהדרין (דף ס"ה) ובכריתות (דף ג') מקשת ארכובותיו הוי מעשה, פי' שמקשקש בארכובותיו.

קש, (אקשא Siehe)

קש, בסוטה (דף ד') ברכינא אוכא קושא כבר פי' בערך אקשא,

קש, Verwittern, versauern, schmacklos seyn,

קש, בפסחים (דף מ"ו) ובמנחות (דף כ"ה) נהי דקמץ גמור לא הוי, כוקשא הוי, פי' כוקשא כגון עמילן של טבקין וזומן של נבעין וקולן של סופרים, שמשמשין אלא בלי שאור.

קש, Veralten, alt werden,

קש, בבב"ב (דף קס"ו) היא היא קשיא ובגר לה קלא, בבב"מ (דף ק"ט) השוא גברא דקניל פרדיסא לעשר שנין וקש לה' שנין, בשבועות (דף ל"ג) דהשוא גברא דשכן פרדסא לעשר שנין וקש לס' שנין, פי' זקן מלשון קשיש ושיש, ואתם ישישים תרגומו ואתון קשישין קש דינא פירשנו בערך זקן.

קש, Vergleichen, gleich stellen,

קש, מסכת סנהדרין פרק הלא מקיש יליאתן ממצרים לביאתן לארץ פי' מדמה ושוה.

קש, Hart werden, anschwellen,

קש, בנדה (דף מ"ו) הנו רבנן אלו הן סימנין נגרו' רבי אליעזר ברבי לדוק אומר משיקשקשו הדדין פי' כנו וכ תקשו הדדין וגם לשון לה שערות, פ"א מתגדלו כל כך שנוקשת א בא גראים הדברים שוה וערך של מעלה וכראשון שייבי צהדי סדדי.

קש, Halm, Stroh,

קש, בכתובות (דף פ') כינור שעלו בו קשקשים, בסוף תוספת ערובין כנור שעלו בו קילים וקשקשיו' דורסן ברגליו בלנעם כדי שילקו המים, בבב"ב (דף פ') כנק שונ על גבי קשקשי', פי' כגון שכפל על גבי הקש ועל סחבן דמעושש הוא ומוקלה הוא, בשבת (דף נ"ג) ונקשקשין שעל גבי סנגר פי' עשב שמשים על גבי שטכה, פי' אמר דפק של עץ שנותנים על הזבר שלא תתסכך (א"נ ונקשישין כתוב בנוסחאות).

קשב, (חשב Siehe)

קשב. בגיטין (דף נ"ו) וליעלון

בך תלמידך דאכהל קשבי דקירא קליל, פי' ישכנון עמך חד מן תלמידך נימה דליהוי מאוי משום שהם יודעין שאחי קל.

קשבא, Persische Dattel

קשבא, תלב קשבא כבר פירשנו בערך תלב, בב"ק (דף כ"ח) ההוא גברא דקץ קשבא מחבריה פי' קשבא ליבי והוא מין דקל והוא דקלא פרסאה שמעולה ושמן, ודקלא פרסאה הוא קל ובאוש. פ"א דקץ תלתא מחבריה פי' תלתא דקלי קץ מיניה, לדידי חזי לי הנהו דקלים דקץ וגו' ג' בקינא חדא הוו קיימין, שהיו עומדין ג' דקלים בשרש אחד וקץ חד מהנהו תלתא.

קשוות, (Siehe קסוה)

קשוות, בסוכה (דף מ"ח) רבי יהודה אומר שני קשוואות היו שם, פי' כלים כעין קשות שפירשנו בערך קסוה.

קשט, (Siehe כשרתא)

קשט, בפ"ק בכריתות בגמ' (דף ו') הפטפס את הקטרת הקושט שנים עשר הקושט והקמס, עיין בערך קמס פי' כשרתא בלשנא דרבנן ובלעז קושט"ו (א"ב פי' בלשון יוני ורומיי וערבי מין בשם והוא עץ קטן וריחו טוב וטעמו מר אבל חריף מאד והלבן אשר הוא קל הוא נבחר).

קשט, Zielen, werfen

קשטנית, Bogen, (zur Pfeilabschießung)

קשט, בהנוגע פרק כ"א בכלים (דף י"ט) במצנע של חרש ובקשטנית טהור פי' כמין קשת כעשוי על המסור הקטן שמו קשטנית פ"א קשת שעל גבי כלי הנגנר ועד שנו נוקבין המלאים כסרים נקרא קשתנית, בתוספת שנת בפ' אף על פי ולא יקדים בקשטנית (א"ב מדרש במדבר רבה יש מזיק שהוא פורח באויר כעוף וקושט כחץ פי' מורה כקשת ת"י או ירה יירה או גירי דאשא יתקשטון ביה).

קשט, Sich zieren, putzen

קשט, בהנוגע פ' קמא בכלים מה הקדוש ברוך הוא מקשט כלה (א"ב תרגום וכלה תעדה כליה וכלתא דמתקשטא בתיקוניה).

קשיטה, (Siehe קסטא)

קשיטה, בפ' ראוהו בית דין בר"ה (דף כ"ו) בכרכי הים קורין למעה קשיטה, בב"ר פר' פ' שאל לי מרגליתיך שאל לי קדשך אפיק הדא אמרתא למרעיא אפיק הדא קשיטה למרעיה, ויתנו לו איש קשיטה אחת, ת' ויהבו ליה איניש מעה וחד דאמרי מרגליתא וחד דאמרי קורפא: ראה ערך מרגל והבערה.

קשיתא, Dattelkern, Olivenkern

קשייתא, ביומא (דף ע"ט) היינו דאמרי אינשי פרי קני מלרי חרי קני קשייתא ופרוח, בחולין (דף מ"ח) הביא קשייתא דאשתכח במרירתא פי' גרעינים של תמרים או של זתים.

קשן, (Siehe קש)
קשן, הקישן והקשין כבר פירשנו בריש זה הפרק.

קשקי, Schloß, Thurm
קשקי, בקשקי ואברואורי כבר פרשנו בערך אברוארי (פ"ב קשקוי כתוב בכוספאות).

קשקש, Behacken, gäten
קשקש, תרי קשקושי הוו חד אברויא אילני וחד סחופי פילי. כבר פירשנו בערך אבר, יש מפרשין קשקוש היינו עידור אלא שעידור בגפנים וקשקוש בזתים.

קשקש, Klingen, anschlagen
קשקש, בחולין בגמ' (דף ע"ד) כעין כאגוז המקשקש בקליפתו ושם (דף כ"ד) תנו רבנן לא ילך אדם לבית הכסא וידיו לגין המתקשקש, ושם (דף קכ"ב) כיון דאיכא ביה מת המתקשקש.

קשקש, Schuppe
קשקש, בחולין (דף כ"ז) עוף שנברא מן הרקק שנבראו בשיטון אחד, מדע שיש ברגליו קשקשין כדגים ושם (דף ס"ו) תנן התם בנדה (דף נ"ו) כל שיש לו קשקשי יש לו סנפיר, אלו הן הקשקשי' הקבועים בו והסנפירי' שפוא פורח בהן (גמרא) ממאי דקשקשת לבוש היא דכתיב ושריון קשקשים הוא לבוש.

קשר, Binde, Quaste, Knoten
קשר, רבה בר בנא אמר קשרי כבר פירשנו בערך אכקטיין, קשרי פיאה כבר פירשנו בערך פואה, בפרק ג' בשביעית (דף ל"ו) רבי יוסי אמר שפיקשר פי' משיעשה קשרים קשרים, שכיון שהפקעה קשר מעליו שיד הוא ינש, בפ' אמרו במקולות (דף ס"ה) אלו שאין בדיקן שיבואו בכן המים קשרי. השני, פי' הקשרים שבבגדי העני אינו צריך להתירם בשעה שטובל הבגד, פ"א קשרים שיש לבגדי אנשי כמלבות בגדים בפתחים והסגרים וכו' לבשים עדי, כדכתיב המשכח במלה עדים כלה קשורים, וכתיב והצעדות והקשורים נמתרגמינן וקולמוסיא, בנדה (דף כ"ב) לאסם על קשרי שלבעותיה של יד ואסת על קשרי שלבעותיה של רגל, בסנהדרין (דף ק"ח) בגמ' דור המבול תנו רבנן שלשה שימשו בתיבה וכולן לקו ואלו הן עורב וחם וכלב, כלב נקשר עורב רק, חם יצא ממנו כוש שלקה בעורו ויעכו בערך פחם.

קשר, Gürtel
קשר, בפסקא דאמרי אות ובויקרא רבה בריש אחרי מות ובכי ימוך פרשת אשרי משכיל וזה קלקי שבל עמלי, איכא דאמרי קידיה איכא דאמרי קרים, ואיכא דאמרי קוטרמיס: והוא חגור שקושרין על מתנים ובסנהדרין (דף כ') כיח גודרו טעמו טליתו ראה ערך גנדרא.

קשת, Regenbogen, Pfeil, das männliche Glied,
קשת, על הקשת בארמה אותו

שנרך בלע"ז אמ"ס אבל הברים, שלמן בבריתו וקיים במאמרו, ואקדושה (דף ס') דאקשינן לרבי אלעזר, והא הכן כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם, הכא אמר זה המסתכל בקשת. פי' מהרהר בלבו שיש דמות, כדכתיב כמראה הקשת וגומר והרואה בקשת אסור לו להסתכל בו, דדומה כנגד בית' כדי שלא יראה דמות כבוד ה' אלא יכפיף פניו ממנו ויברך, וכדכתיב בתוספ דפרק ואמר על פני, בסנהדרין (דף צ"ב) כל המסתכל בערות קשתו נכערת, שנאמר עריה תעור קשתך פי' ערוה של אשה קשת שלו נכערת אבר שלו מתחסרת לטוריה, שנאמר עריה משמע ערוה כלומר אם מסתכל אתה בערוה נעור קשתך, ביבמות (דף ע"ו) מתרמוד מאי טעמא לא... ובולי עד שיבא אלפי קשתויי שכפנו על בנות ירושלם, שנאמר נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה, בבראשית רבה פרשה נ"ו ויירש זרעך את שער אויביו זה תרמוד וכו' עד במדבר ראשון העמידה פי' אלפים קשתים ובולי. פ"א כשטים. פ"א קשטים. לא יורה שם חץ תרגומו לא יקשות תמן גיר.

קשתא, Caetha. (Ortsname vielleicht Casthana) קשתא, בבב"ב (דף פ"ח) ההוא גברא דאמר בקשתא דעליתא פי' קשתא שם מקום, בעליתא בעלייה.

קת, Handhabe, Griff, Heft, קת, בפסחים (דף ..) קתייהו בטינא ופרזלייהו בעורא, ביומא (דף ל"ו) בקתא דגרזני ומליכן בשילת (דף ל"ג) ואף על פי דקא לקתא דגרזני ומליני, בבבא מציעא (דף כ"ז) אמר רב אשי סכינא בתר קתיה, ושם (דף פ"ג) ובדשמואל קא מפלגי, דאמר שמואל בסוף גמ' דפ' שבועת הדיינין (דף מ"ג) האי מאן דאחפי שבא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא צילויסו וכו', ושם (דף ק"ז) ומהדר ליה קתיה פי' יד הסכין, ויד כרגא והלינא ומגלא נקרא קתא.

קתא, (קאת Stiehe) קתא, פ' קתא וקבוד קתין וקפודין.

קתדרה, Cathedra, καθέδρα Katheder, Stuhl, קתדרה, בכתובות (דף כ"ט) פרנס יושבו' בקתדרה, בבבא קמא פ' ז' נכלים (דף פ') היתה מטה על כרע כמין קתידרה, ובפ' כ"ד (דף פ"ב) אלא שנלום הן העשויה כקתידרה מטלה מדרס, פי' עגלה עשויה בשנל והוא כורס' והוא כסא והוא גוסרקא, בסוכה (דף כ"א) וע"א קתדריות פיו שם כבגד ע"א וקנים, בברכות (דף כ"ג) סורחין בבכנסין ויושבים על גבי ספסלים אצל גבי קתדריות, בב"ר פרשה ע"ב ... לו את כל

אלה על דעתיה דרבי יהודה קתדרין דדין כל קביל דדין (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין כסא מוכן לשרים קשוב).

קתל, 1) Schinke, Schweinbacken
קתל, במגלה (דף י"ג) וישנה ואת נערותיה לטוב ושואל אמר קותלי דחזירי, בחולין (דף י"ח) ובתים מלאים כל טוב קותלי דחזירי פי' בלעז פכי"ש, פי' של גלף חתיכות של בשר שמן מבשר חזיר, שעושין אותו מקשה ותולה ונקרא קתל ובטיית כותל, בנוסחאות דדן כתב כתלי ופי' רש"י חזירים יבשים שקורין בקי"נש כראה שהוא לשון אשכנז (בשקען) והם מה שקורין בלשון צרפת (Bajoue וכמו שתרגמנו) ויש שאומר הא דמגלה קדלי דחזירי ומפרשין עורף של חזרת כלומר ראש של חזיר.

קתליכוס, (καθολικος) Generalschatzmeister,
קתליכוס, בילמדנו ויקרא יעקב לפלך שעשה לאוהבו קתוליקוס שלו האמינו על אוצרות שלו, ירושלמי בשקלים בפ' אלו הן הממונין תנא ששני קתוליקין (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי איש ממונה על דברי בית ובידו לעשות מה שירצה).

קתון, κυθιον Urne, Becher,
קתון, ביומא (דף מ"ג) והיום מן קיתון של זהב, בשבת (דף ק"מ) ושמן הקיתון על גביו, בסנהדרין (דף כ"ב) לשם שלאחר קצת דומה לפני עם הארץ נמשלה דומה לקיתון של זהב (מ"ב פי' יוני מין כלוקים וכוס).

קתר, Distel, Dorn
קתר, בילמדנו ובדי הארץ משקה אלה קתרין ונסנה הארץ יבולה, ואין הארץ מתקנת לכם קתרין ואת מרלס בבושא: ענין קוץ ודרדר.

קתר, Fels
קתר, ויאמרו הלא ביתא תרגומו ועררין לכון ביתא בקתרין.

קתרום, Cythera (Beyname der Venus)
קתרום, אוי לי מבית קתרום אוי לי מקלמוסן עיין בערך קולמוס (פ"ב פי' בלשון יוני אליל ואשת זונים הנקראת גם בלשונם אפרודיטי).

קתרום, Cederbaum (S. אדר)
קתרום, אדרא עיין בערך אדר (מ"ב פי' בלשון יוני ורומיי עץ גפר ובשמים ונקרא גם בלשונם קדרוס).

קתרום, Cither, κιθαρις
קתרום, תוף וחליל ויין משתיהם תרגומו קתרום ואבובא, קתרום סבכא פסנתרין וסומפוניא (פ"ב ארגעם אלו כלי נגון של יונים הם ונעתקו אל הכשדים ושמם לעז

---

1) De Lara will das Wort קתל von dem deutschen Kuttel: Eingeweide, hergeleitet wissen.

והסנהדרין הוא הסנהדרין בלשון יוני ונקראו הבכא והאסקופה בן נקרלים והרשם יוני, אבל הכתר והכל נעתקו עם שמותם מן היהודים ליונים).

ר

ר, (Der Buchstabe)
ר, בויקרא רבה פרשת קמ״ו אתה עושה ר, ד אתה מחריב את כל העולם כגון לא תשתחוה לאל אחר, אם עשית ד, ר, אתה מחריב את כל העולם כגון שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וכן אם עשית ב, ב, בכ, הח', חוה.

ר, (ירה) Werfen
ר, ביבמות (דף ס״ה) היא קים ליה ביורה כחץ והוא לא קים ליה ביורה כחץ, בנדרים (דף ל״ו) הכא במאי היא גופא אמרה הכי דניחא ידע בעלה ביורה כחץ מי ידע? משום הכי מעקרא (פ״ב ירה הוא העיקר והוא לשון הכתוב או ירה יירה).

ר, (מריא) Siehe
ר, בריש חולין (דף ו') התם מוריה ואמרה בר בי רב ליכול טמאה, המורה הלכה לפני רבו חייב מיתה, בריש גמ' דפ' סדר (פ״ב למה הניחו כאן ואין זה מקום העיקר? וכבר הביאו בערך מוריה וגם אין מקומו שם).

ראה (ה) Sehen, schauen, Anschauung, Erscheinung, רְאָיוֹן,
ר״א, בריש פאה הפאה והביכורים והראיון אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה, מפורש בחגיגה (דף ב') עד אבל אמרו חכמים הראיה מעה כסף והחגיגה ב' כסף, ועוד מפורש בערך קנ, הראוים כגבים כבר פירשנו בערך דע. בגולה אוכלין קדשין קלין בכל הרואה פי' המקום בגולה בכל מקום, הרואה שלא עיניו אוכל קדשים קלים ומעשר שני, ולמה בכל הרואה מפורש בערך קלע, בכתובות (דף נ') וראה בנים לבניך שלום על ישראל כיון שבנים לבניך שלום על ישראל, דלא אתו לידי חליצה ויבום, בילמדנו בסוף פרשת אלה תולדות, אמ' איוב ידעתי כי כל תוכל ולא יבצר ממך מזמה, והוא אמר וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל? אלא ללמד לבריות שלא יאמרו עדות אלא אם כן ראו, שנאמר והוא עד או ראה, בברכות (דף ז') אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי.

(ד) ראה, Wächter
ר״א, בילמדנו בפרשת קדושים תהיו ירא את ה' בני ומלך, אמר הקב״ה ירא את הזה בני, ואמר בן מלך, אף על פי שאמרתי לך שתחלוק כבוד למלכות, אם אמרו לך שתעבור עבירה, אפילו אבה באחד

אם עניך, לא תשמע להם; ואם המירה משנו, אני ממליך אותך עליהם, שנאמר ירא את השם בני ומלך, ועם שונים אל תתערב, עם אותן שאומרים שני אלוהות הן (פי׳ הפרסיים) אל תתערב, דבר אחר עם אותן שהן משנים במעשיהם ובענין אפיקורוסים אל תתערב.

ראיה, (Eigenname) ראיה, כילמדנו בני אדם, ותמת עזובה, לקח לו כלב את אפרת, ותלד לו את חור, וחור הוליד את אורי, ואורי הוליד את בצלאל וראיה בן שובל הוליד את יחת, ויחת הוליד את אחומי, ואת להד, אלה משפחות הצרעתי, בצלאל שם שקראה לו אמו, והקב״ה קרא לו ה׳ שמות על שמו של משכן, ראיה. שהקב״ה הראה לישראל שהוא מתוקן מבראשית לעשות את המשכן, שובל שהוא בא להעמידו יחת שאחז חיתתו של הקב״ה על ישראל, אחומי שאיחה ישראל להקב״ה, להד שהעמידו הוד והדר שהיה הדרן של ישראל, ורבי חייא בר אבא אמר להד שהדל שבשבטים בזווג לו, שנאמר ואתו אהליאב.

ראמות, Edelstein ראמות וכדכד נתנו בעזבוניך- תרגומו אלכין וסבן וסרגלין.

ראש, Anfang, Haupt, Kopf, Spitze, Spitzwinkel **ראש תור,** ראש, כראש השנה (דף י״ז) תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכך היא הסדר, פי׳ אדם ישר ותמים בדרכיו אם נכשל בחטא, וצריך לא בא חטא על ידו שעודו אותו החטא, אין הקב״ה כותבו עליו, אלא מעבירו, וכך היא מדתו של הקב״ה שלא לקיימו בתחלה, כדכתיב הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק שאם תלוי הוא ועומד עד שעת מיתתו, ואם נמצאו זכיותיו מרובין עונותיו עמדו ראשון ראשון והלכו להם, והיה בתחלתן של צדיקים, ואם נמצאו עונותיו מרובין, מחשב גם הראשון התלוי ומוסף בכלל העונות שעשה אחר כן, וקיימא לן דהני הלכו באין שמת בלא תשובה, אבל אם מת בתשובה הקב״ה מוחל לו על כל עונותיו, שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו פי׳ אחר והיא המדה היא שמדה השביעית כויענר שנקראו י״ג מדות, והא ורב חסד, בית הלל אומרים מטה כלפי חסד, ופירש ר׳ ישמעאל מעביר ראשון ראשון ומתרגם החסד, הקדם וראשי בשמים עיין בערך מר פי׳ ראשי בשמים בלעז מוסקא״טא (Muscato) א״נ כמו בלשון מקרא בשמים ראש ענין חשיבות) בסנהדרין (דף ל״ד) קח את כל ראשי העם והוקע אותם, אם העם חטאו ראשי העם מה חטאו? אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקב״ה למשה חלק לבן בתי דינין, מפני [illegible]? אילימא [illegible]

דנין שניהם ביום אחד, והא אמר
רב חסדא לא שנו אלא בשני מיתות
אבל במיתה אחת דנין? אלא כדי
שישוב חרון אף מישראל. ראש
השנה אמר בתענית מסכת
ירושלמי בר"ה גמרא דפרק סדר
תעניות כאלו רבי עקיבה אמר
מתריעין אבל לא מתענין, שכן
מצינו בראש השנה מתריעין אבל
לא מתענין, גרסא השנה (דף
י"ט) תיפוק ליה דהוה יום של אחר
ראש חדש, בתשובות הגאון רב
שר שלום כתיב בראש השנה
בשני ימים אוסר בין בתפלה בין
בקדוש היום מועדים לשמחה וחגים
וזמנים לששון, בשבת (דף פ"ט)
מי לא תנן בפרק ג' בכלאים (דף
כ"ט) היה ראש תור ירק ונכנס
לתוך שדה ירק אחר, בהשיקה פי"ה
בכלים (דף י"ט) היכי מודדין
אותו? ראש תור. בסוכה (דף ז')
אותו משך היכן מעמידו? רב אמר
כנגד היוצא פי' סוכה זו יש לה
שתי דפנות מערבית ודרומית ורוח
מזרחית ורוח צפונית פתוחין, אם
הטפח יעשנו בקרן מזרחית כנגד
היוצא מסוף דופן דרומית, כדי
שיהא לדופן מזרחית כלומר טפח,
ויהיה היכר לסוכה, ויעמידנו כנגד
ראש תור בזוית של רוח צפונית
מערבית כדי שימשך אותו זווית
לצפונית מערבית לסוף דופן דרומית
באלכסון, שמע רב, פי"ה כנגד
היוצא כנגד אותו קצה הדופן יוצא
זכות ולאי מקום הטפח, אמרו ליה
רב כהנא ורב אסי לרב, דקאמרת
לאוקומי בקנה כלפי חוץ במקום
הטפח, כדי שיהא כנגד היוצא אפשר
דמוקים ליה גוואי והוא כנגד היוצא
בראש תור, דאף על גב
דבריבועא ליתו כנגדו, באלכסונא
ישנו כנגדו, ובדידא מילתא דהכי
הוי ראש תור באלכסונא
מדקאמרינן התם, בב"ב (דף
ס"ב) מכר לו מלא אמה ארוך ומלא
אמה קצר, אמר רב לא קנה אלא
כנגד הקצר, אמרו ליה רב כהנא
ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש
תור, והכין אמרו? לענין היכא
בד הויא דופן אריכה ודופן קצרה
זו לזו כנגד ראש תור, וכיון
דפריטה כנגד ראש תור ולפנים
וכנגד היוצא לחוץ, אשתכח דרבי
יהושע בן לוי לא פליג על מאן דאמ'
יעמידנו כנגד ראש תור, אלא
הכי קאמר אף על פי שמעמידו
כנגד ראש תור ירחיק מן הזוית
פחות משלשה, מפני שהוא כלבוד
דמי, וכמו שישנו בזוית דמי, וקא
הוי בה נמי היכרא טפי, ואמאי
מעיל הכשר סוכה דהוא ז' טפחים
הוסיל ופחות מן שלשה הוא ושכח
רוחק שמעמידו ועד פחות משלש
מאסוריו נמי כלפי הטפח כלבוד
דמי, נמצאו ז' טפחים (א"ב פי'
תור בלשון יוני הר ונכנס לפנים)
בי' נחים פרק י"ג בנגעים (דף
פ"ד) בית הבנוי ראש ופנין כבר
פירשנו בערך פתן.

ראתן, Nässe, (Fließend, ῥυτος)

ראתן, בגיטין (דף ע') ובנדה (דף י"ז) הקיזו שניהן ושימשו, הויין להן בני' שאלי ראתן, בבראשית רבה פרשת מ"א וינגע ה' את פרעה, ובויקרא רבה בריש זאת תהיה אמר רשב"ג מלתתי זקן אחד מוכה שחין בציפורי ואמר לי כ"ד מיני שחין הן ואין לך מהולן רע לתשמיש אלא ראתן בלבד ובו לקה פרעה הרשע (א"ב פי' בלשון יוני כל מין כזילה וגם זוב דם ושכבת ארע ושלשול).

רב, Viel, mehr, überwichtig Rab, Rabbi, (als Tittel)

רב, ירושלמי בפרק ב' בכתובות לא הלכו לגדה הדין לממון אחר הרוב רוב המדבר שבלשונו כבר פירשנו בערך לשון. ביומא (דף ד') ריבוי שבעה ומשיחת שבעה, פי' רבוי ז' מה שלובש כהן גדול ח' בגדים שבעה ימים, משיחת ז' פי' שמושחין אותו שבעה ימים משמן המשחה, ואחר כך הוא כהן גדול, משום בשמן המשחה ומרובה בגדים כבר פירשנו בערך משח, בבב"ב (דף י"א) אמר רב הונא אחד מבני מבוי שביקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך, פירו' אם בקש לסתום אותן ד' אמות שיש לו בחצר ולהקיפן בגדר, בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן הדרך להקיף אותו סיתום, פי' אחר כגון שיש לראובן חצר בסוף המבוי, וביקש לסתום כנגד פתחו מכלל המבוי, בני המבוי מעכבין, שאומרין לו עד עכשיו כשרבין בני אדם במבוי דוחקין ונכנסין במבוי עד סופו, ומעתה שסתמת הרבית עלינו רגל בני אדם הדורסין במבוי, שם (דף ס') לקח בית מאי טעמא? מפני שמרבה עליהן את הדרך, פי' לקח אחד מן השותפין בית בחצר אחרת, לא יפתח לחצר השותפין, מפני שמרבה על השותפין דריסת הרגל של אותן שהיו דרין באותו בית, אם שלא היה שם קודם לכן. ושם (דף קמ"ד) מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא ברכת הבית מרובה, כבר פירשנו בערך ברך. בעירובין (דף ג') ובסוכה (דף ג') רובו ומקפיד עליו חוצץ, פירוש דבר תורה אם נקשר רוב שערו של טמא כל שער ושער בפני עצמו, והוא מקפיד עליו להתירו, חוצץ בינו לבין המים אם לא יתירו, בב"מ (דף ס') איזהו נשך ואיזהו תרבית? בעבודה זרה (דף י"ט) ובסוטה (דף כ"ב) כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה כמו שפירשנו בערך קטן, ועצומים כל הרוגיה, זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה, בתמורה (דף י"ב) שהשיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה, פי' אם רובה דהן כ"א לא הוו שאובין אלא מי גשמים דראוין לטבילה לכל הטמאים, הין מזובין, ממלא בכתף מן השאובין י"ט סאה, ופותקן למקוה וזורקן לחוץ מכל המקוה,

ועושה הרין בעין מכור, והן נשמכין למקום. בילמדנו כריש ויצא יעקב כי רב מאך מאבהו וכי עלום עושה דברו, מי שמקיים תורתי הוא גדול מהם, בפסקא דמלימות רב חסך מטה כלפי חסד, ויש מעניין זה בערך כובש, ובערך רשם, במכות (דף י׳) רבי מאיר אומר הוא מדבר על ידי עלמו, שנאמר וזה דבר הרולח, אמרו לו הרבה שליחות עושה, כלומר יותר מועיל דבור שני תלמידי חכמים שהן שלוחי בית דין מדברי רולח, בפרק ב׳ באהילות (דף כ״ו) רוב בנייני ורוב מנייני של מת, אף על פי שאין בהן רובע טמאים, וכמה רוב מנייני מאה ועשרים וחמש. ובנזיר (דף נ״ב) ובית הלל אומרים מן הגוים מרוב הבניין או מרוב המניין, הואיל ושכן בכל פרקי ידים ורגלים. בפסחים (דף י״ג) ובסוכה (דף ס״ה) אמר רחבא אמר רבי יהודה הר הבית סטיו כפול היה, פי׳ הוה מספקא ליה אי משום רב יהודה אי משום רבי יהודה, והיה מדקדק שלא יחליף השמועות, והיה שונה רבי ואמר רבינו יפי לצער אינו כן, אילו הי׳ אומר רבי, ולא היה אומר לא רב ולא רבי ואינה מלה כלל, ואינו אומר טעם ולא כבוד לו, ובן אמר יפי לעד, כי רחבה לא ראה רבי יהודה מעולם ולא ראה אלא רב יהודה ומוסיף טעם, וכתב רבי יהודה ורבו הגאונים בזמן הזה שאין

בקותו הדור רבי ואמר כך, אילו דברי רבי חננאל ז״ל, ולמיריש הראשון מלאתו כיוה בפסחים (דף נ״ב) כיולא בו אמר רב ספרא נקיט דרב הונא בר חיקא ביך דרייק ואמר סרעתא ספיסים דרבים ברחבא דפומבדיתא וכו׳, בגיטין (דף נ״ט) ובחולין (דף קכ״ב) רב הונא הוא ופליג, פי׳ רב האי גאון ז״ל דליסנא דיקא משום דרבותא הא שלאנו רב הונא בג׳ מקומות, חד בברכות (דף ס״א) רב הונא אמר צריך שיאמר הודאה תחילה וסוף, ואידך בכתובות (דף ס״א) רב הונא אמר שאמתי את הימבום, ובבבא (דף קל״ב) רב הונא אמר כשבילם ואחר כך ילדה, ואבנא הוא רב באמר פי׳ בערך אביי, פ״א רב הונא הוא ופליג, רב הוא מבבל לא וכו׳ קדים ורבי שמעון ברבי רבן גמליאל ב״ר שהן תנאין, ועוד הוא מבבל אמוראי כגון שמואל ורב הונא קשא וולאם, ואין בריית דושה דבריו לפי שהוא תנא חולק עם תנא. בכתובות (דף כ״ג) הואם דבתיב ביה דאמר לנא רבנן חבי פי׳ שנשא ונתן עמהם ובין דכתיב ביה הכי ורבנא אמי ודאי אינו לא משוי בפנים בבית דין תלוף. בסנהדרין (דף י״ז) רבותינו שבבבל רב ושמואל, רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא, כגון דאלייבא רבא, כבר פירשנו בערך ברך (פ״ב תרגום כי תמרר

עליו גם השמרד אמר רבר עליה אף רברבא, ויקראו לפניו אברך תרגום ירושלמי רב בחכמה ורך בשנים): אמר המחבר מ״ל, שהרבי כתב בענין הנדה, הרי״ש במלת רבי בזה״ל: אך קשה לי שאנחנו האשכנזים קוראים הגרם הרי״ש בקמץ חטוף, וכאמר רַבִּי על משקל חֳלִי עֳזִי לעולם לא מלאתיה כן? לכן אני אומר שדינה להיות בחיריק רִבִּי כי שרשו רבב והראיה כי הפייטנים כאשר חתמו את שמם כתבו אחר הרי״ש יו״ד כגון אליעזר (נ״ל אלעזר) בריבי קלירי ע״ש. והנה כבר הראתני לדבר בערך קרב אודות הפייטן הזה וטעם מלת קליר, ולא אפטר לאמר שזה שם אביו, והאמת הלא״ח מדברי רבנו אדוני אבי זקני רשב״נה בספרו נודע ביהודה מה״ת א״ח תשובה קי״ג שמלת ברבי על הפייטן אלאזר קליר והוא שם התאר לשון חשיבות ורבנות, ועבור זה כתב רש״י (חולין דף י״ח ע״ב) לא ידענו מהו? אלא אחד גדול בדורו היה ועל שם כך נקרא ברבי ע״ש. ונראה לי שאין לתמוה רש״י בעבודות כסתירות בענין שמות החכמים ואמוראים, והעד רב חנא בגדתאה שהפרה בברכות (דף כ״ה ע״ב) שם עירו בגדד וכן בכתובות (דף י׳, ע״ב) דמן בגדד, ובסוכה (דף כ״ב ע״ב) ד״ה אמר רב חנא בגדתאה בר לב חנא בגדתאה למה לי? אם לי אללו בהגדה נקי פוא בהגדה שמי ולא סובל לו, משמע שטעה בגדתאה שם תואר בעל אגדה וכן כתב רש״י ביבמות (דף ס״ו ע״א) בגדתא בעל אגדה ומוסיף עליו נ״א שם מקום שהוא בבבל ששמו בגדד ע״ש, ומזה מראה כי יקרא אחד יקרא כל השמות וכן ברבי פעם אחד כתב שהוא שם תאר לחכם וגדול, ופעם אחר במכות (דף ס׳ ע״ב) כתב שהוא שם עלם שכך הי׳ שמו, ויבוא הכתוב הסלישי (בחולין דף כ״ב ע״ב) להסתפק שני פירושים. בללו לאמר ברבי שם חכם לא גדול הדור וזה מיושבת הסתירה הנזכרת בספר נודע ביהודה שם והקושי׳ אם ברבי על רבי אלעזר (הקליר) עלמו מהדר איך שהוא יקרא עלמו ברבי שהוא לשון חשיבות? ע״ש, לא קשה מדי, כי זה השם הוא כנוי ככנוי אב״ד, ר״מ, מורה, חכם, הנמלאים בחתומים כאז בעתם וטעם ברבי קלירי חכם עיר קליר שקרית ספר ע״ש בית הסדרה נבי׳ שם.

רב, Viel.

ריבוא, zehn tausend, Myriade, רב, בגיטין (דף ט״ו) ובב״ב בגמ׳ (דף קמ״ט) דתנן בפרק ג׳ בפאה (דף כ׳) הון מאחד מריבוא שבכן, פי׳ אחד מריבוא אמר לאו כל כך דווקא דצריך למימר הכי, אלא אפילו אמר אחד מריבוא אמר לא יצא בן הגרין

דמסתברא דהוא אחד מריבוא אדידיה קאי, יש שגורסין חוץ מאחד מרובו ופי' חוץ מדבר אחד שהוא הרוב, בחולין (דף כ') ובגמרא דמסכת תמיד פרוכת דתנן בסוף שקלים (דף כ"ט) ומשמנים ושתי רבוא כעשת פי' פ"ב ביכרין פ"א ומשמנים ושתי ריבוא כלומר פ"ב בתולות ארגוה.

רבב, Fett, Unschlitt, Pech beschmieren
רֶבֶב,
רבב, בשבת (דף כ') של זפת ושל גפת של רבב ושל גבינה, ושם (דף קי"ד) רבב כדי לשום תחת אספוגית קטנה, ושם דף ע"ח) כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו פי' רבב, שומן וקירא וכיוצא וזפת, וכיוצא בהן, אם נמצא על בגדו של חכם חשוב ממשכילי התורה שאין בני אדם דנקין בו שלא יתלכלך מלבושם ממנו, פי' רבב דם יבש כמו רינדא דבוסילתא, אמר רמי בר חמא הא' רינדא דבוסילתא עד ג' ימים לא חייץ מכאן ואילך חייץ, ותלמיד חכם שנמצא דם על בגדו העליון הרי זה מבועד (א"ב לפי דעת התוספות רבב ורבד מענין אחד והביאו בפרק אין מעמידין דע"ז ראיה מסוגיא זו לבריתא דנודות הגוים גוי רבבן זפתן ועיבדן, ובתוספתא גרים רובדן שהכל אחד, ולפי הראיות לדקו דברי התוספות, חדא משום גרסת התוספתא, ושם אין שייך לפרש ריבדן מלשון דם, ותו שרינדא אינו דם אלא שריטה כנשארת אחר הקזת דם) בבבא בתרא (דף כ') בכל עושים מחילה חוץ מפלא ורבב, בע"ז (דף ל"ג) עובדי כוכבי' רובבן ועובדן וישראל כותן לתוכן יין, פירוש רובבן, זופתן בזפת, רובבן כמו רבב עובדי כוכבים רובבן וישראל כותן לתוכן יין, שנותנין מעט יין בזפת כשנדלקה זפת כדי ללבנו, בסוטה (דף מ"ט) אמר רבי אילעא ב"ר ברכיה אלמלי תפלתו של דוד היו כל ישראל מוכרי רבב, שנאמר שיתה ה' מורה להם פי' רבב פסולת שעוה הוא, ומפני שהזכיר שבטל כיפת לופים בא להודיע שלא נשאר להם אלא פסולת של שעוה, פי' אחר מוכרי דבר מאוס מרוב עניות, שיתה ה' מורה להם התפלל להקב"ה שיעשירם שיראו בני אדם מהם ומאדם עשיר מתיראין.

רבובה, (Siehe רבב)
רבובה, שניך ליה רבונה לבריה כבר פירשנו בערך ארים (א"ב בנוסחאות כתוב רבונה).

רבובה. Vertiefung Grube, Fenster,
רבובה, בפרק ג' במדות (דף ל"ו) ובבש היה בדרומו של מזבח ל"ב על רוחב י"ב ורבובה היתה במערבו, ושם היה נותנין פסולי חטאת העוף (א"ב פי' גומא או מקום כגון מרובע, שהיה בכבש וטעם רבובה כמו רבוע ואולי רבובה כמו ארובה ונפל אות הכפל במקום הדגש).

רבג, Aufschichten

רבג, בפרק ב' באהילות (דף כ"ו) ובסוכה (דף כ') ובן מרבג של אבנים ובן סוור של קורות, בשבת (דף קכ"ח) פעם אחת הלך ר' למקום אחד ומצא מרבג של אבנים ס"א מרבך, פירש מרבג כמו בנין של אבנים זה על גבי זה בדתניא בריש תורת כהנים לענין שיקום יכול יבא זרק ורובג, ופי' שיתן אחד על אחד כמו מרבג של אבנים.

רבד, Riß, Einschnitt

רבד, ריבדא דכוסילתא כבר פירשנו בערך כסיל ובערך פגר (א"ב פי' בלשון יוני שריטה עשויה בדבר מה).

רבד, Tritt, Estrich

רבד, ביומא (דף מ"ג) על הרובד הרביעי שבהיכל, בפרק קמא במדות (דף ל"ד) בית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן, ובפרק ד' (דף ל"ז) התחתונה חמש ורובד שש, האמצעית ו', ורובד ז', העליונה ח', ובפרק ג' (דף ל"א) רום מעלה חצי אמה ושלמה אמה ורובד שלשה אמות פי' בלבנית (א"ב פי' בלשון יוני מין עמוד מרובע): יראה לי שהוא מענין מרבדים בלשון עברי.

רבה, רבי, Salben, erheben

רבה, תר' ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן וכסיב משה ית משחא דרבותא ורבי ית משכנא.

רבותא, (Siehe קרם)

רבותא, דלא מקים רבותא פי' רבועתא ע' מובלעת, וכבר פירשנו בערך קרס (א"ב ענין רבילם). יראה לי שהוא ענין צמיחה תר' לא יצמח לא ירבא ומה שהביא בערך פה אין כתוב בנוסחאות שלנו.

***רבותא**, Vortheil, Vorzug, Uiberlegenheit

רבותא, בגיטין (דף ס"ח) מאי רבותייכו מינן? א"ל שקול שוילתא מכאי והב לי עזקתך ואחוי לך רבותאי, פי' לשון יתר וגדולה תר' הנו גדל, הבו רבותא, ומזה הענין מאי רבותא קמ"ל.

רביא, רובא, Knabe, Jüngling

רביא, בריש תמיד (דף כ"ה) והרובין שומרין שם, בסוכה (דף מ') שבן בבבל קורין לינוקא רביא. (א"ב כאמרו רובים פרתי כהוכם מורי ורובי קשת) בפ' ארוסה (דף כ"ו) גומרת יבם בסוטה בגמרא מעוברת והרובא שאשא עקרה, והנער' טובת מראה תרגום רביתא שפירת חיזו. נקורים עמו כשאו תר' רוביא ריקיא כולו.

רוביא, Rübe, Rapa, ῥαπυς

רוביא, בחולין (דף כ"ב) כל מיני קטניות אין בהם משום דשוקי איברים לבר מן רוביא, ובכריתות (דף ו') עבוריות (דף י"ב) למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי, פירש רש"י תלתן ולא בכירא לי כי הלתו

כקרא בלשון תלמוד שבלולית א
ולפי דעת רש"י יש לגרוס למימר
בריש שתא ולא למיכל בריש שתא
כמו שכתוב במקצת נוסחאות כי
החלתן אינו נאכל אלא בשעת הדחק :
כן כתב המוסיף. ויראה לי טעם
המלה כמו שתרגמתי.

רבך, Rösten, brodeln
תרבוכות, Geräusch, Getöse

רבך, בתמיד (דף כ"ט) אמר רבי
ירמיה לחם חמין לרבוכה פיר'
מן מורבכת תביאנה, במגלת
איכה בכה תבכה בלילה למה בלילה?
שלא היה קולן הולך ביום מקול
תרביכות סיום (א"נ בנוסחאות
כתוב לפי שאין קול הולך אלא בלילה).

רבל, Durchsieben

רבל, בחולין (דף י"ו) מירבל בוא
דרבילאניה, כבר פרשנו בערך ארבל.

רבע, Viertheilen

רבע, בפסחים (דף מ"ז) רביעי
בקודש פסול, פי' הן ישא איש בשר
קדש בכנף בגדו שנגע בו שרץ,
ונגע בשר בכנף בגדו של טמא, ונגע
עוד הבשר בלחם או בנזיד או ביין
או בשמן, ונגעו אלו המאכל, נמצא
הכנף של בגדו שנגע בשרץ ראשון,
והבשר שנגע בכנף ולד ב', והלחם
והנזיד שנגעו בבשר ולד ג', ויין
ושמן שנגעו באלו ולד ד', ושאלם
הקדש כלומר היכשל, פי' זה גם ק
כוטה, ירושלמי פ"א בערך בשר,
בשבת (דף ל"א) רביעית גס
בתחי נכם וכולי, בסוטה (דף ה')
ואם יש שיש בו כמה רביעיות,
לזה קימעה עוכלתו, אדם שאינו
אלא רביעית אחת, על אחת כמה
וכמה, פי' הוא הדם הכלול בלב
שממנו מחיית הלב אין בו אלא
משקל כ"ס כספים, שהוא רביעית
לוג. ירושלמי בריש פרק השילא
יין רביעית של תורה אצבעיים
על אצבעיים על רום אצבע ומחצה
ושליש אצבע, רביע בקרקע
ורביע במעות כבר פירשנו בערך
ימר, בגיטין (דף כ"ה) גיות דין
של אקריכם אמר הלוקח מסיקריקין
נותן לבעלים רביע (גמרא) אמר
רב הונא רביע בקרקע שהוא
רביע במעות, פיר' כגון שקנה
סיקריקין שדה ארוכה ת' אמה בש'
דינרין, מחזיר לבעלים ק' אמה,
נשאר ביד הקונה ש' אמה,
רביעם ק' אמה, דמי כל ק'
אמה מתנה ע"ה דינר, נמצאו ק'
אמה בע"ה דינר, רביע הקרקע
הנשאר בידו של קונה שהן רביע
כמו במעות שקנה בהן כל השדה,
ושמואל אמר רביע בקרקע שהן
שליש במעות, פי' כשמחזיר הלוקח
לבעלים ק' אמה שהם רביע של
כל השדה נשארו ביד הקונה ש' אמה
בש' דינר דמיהם לפי מה שקנה
מאה דינר בכל מאה אמה, נמצאו
ק' אמה שלוקח בעל השדה דמיהן
ק' דינר, שהם שליש המעות שקנה
בהם השדה, במאי פליגי רב
הונא סבר כבי מומחא זבין, כלומר
מוזל ומוכין מה שהוא חמשה בארבע'
אותו שהוזיל הסיקריקין מחזירו לבעליו

ושמואל אמר כבי ריבעא זבין, וכן הפי' אחד הוא שכבר ביארנו הסבק אחד, רב הוא סבר מחזיר קומה בקרקע או רביע במעות, קסבר כבי חומשא זבן, פיר' מה שוה מנה ק"ס נפ', כשנותן לו עשרים, נראה שנותן לו רביע כפ' שקנה בהן קרקע שהן רביע הקרקע שנשאר בידו, ושמואל סבר כבי רינעא זבין, פיר' שקנה בע"ה מה שוה מנה, הלכך נותן לבעל השדה כ"ה, שהן דמי רביע כל השדה שקנה ושליש המעות שנתן לסיקריקון, ומותבינן על שמואל א משנה הראשונה, בית דין של אחריהן אמרו וכו', עד רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהה בפני סיקריקין י"ב חדש, כל הקודם בהן זכה, ונותן לבעלים רביע בקרקע ורביע במעות, קשיא לשמואל שאמר שהן שליש במעות? ופריק רב אשי כי תניא ההיא מתניתא רביע במעות, לאחר שבאו מעות לידו של בעל השדה, כגון שקנה ת' אמה בב' דינר, ונתן גם לבעלים ק' דינרים, במלאי ק' דינרים רביע במעות שנתן הלוקח לסיקריקון לבעלים דדמי שדה זו שהיא גבי דמי רביע הקרקע כל ק' אמה בק' דינרים, והלכתא כרב אשי דהוא בתרא, ומתרץ מתניתא אליבא דשמואל דהוא רביע בקרקע ושליש המעות שלקח הם קיקין. בב"ב (דף קס"ו) ובבריתות (דף כ') אם אלין הלילה עד שיפנו בקיבר וכו' עד עמד

קינן בו ביום ברבעתין, פיר' היינו חלי דינר כסף ולא משום הכי קרי רבעתין דליהוי רביע, א א שבלשון הברייתא ובלשונם קורין לחלי דינר רבעתין, דהשתא כתזלזלו בפחות מה שאמר ולהכי נשבע, ותיקן שלא יתאחרון שם היולדות ויתבטלו מפריה ורביה, פ"א רבעתים ברביעים של סלע שהוא בדינר כמו שנשבע, בעירובין (דף כ"ג) איכא ביניהו ריבוע דרבנן, פי' ריבעא דרבנן דמפרש באידך פירקין עגולות דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס, וחכמים אומרים מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות, לרבי אליעזר דאמר אם היה אורכה יותר על ב' ברחבה אפי' אמה אחת אם הוא מרובעת, לא שרי לטלטולי בה, דכי משחת לה באלכסונא מאית לזוית משתכח טפי משנים ברחבה כרבי חנינא בן אנטיגנוס, דאמר זה יהיה לכם גבול לזה אתה נותן פיאות ואין אתה נותן פאות לשובתי שבת, ואילו רבי יוסי דאמר אפילו ארכה כב' ברחבה מרובע דיליף ממשכן דהוה ארכו ק' ורחבו נ', שנמלא ארכו מרובע כב' ברחבו, אף על גב דאלכסונן טפי מן ב' ברחבה שרי, כרב אחא דאמר המעביר ארבע אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן, ואמר רב פפא בדיק לן רבא עמוד ברשות הרבים גבוה י' ורחב ד', מי בעינן הן ואלכסונן או לא? ופשיטנא מיהא דתני רב

חכניה בזה יהו כל שונתי שבת ובהא
אסיקנא הלכה כרבי עקיבא, והלכתא
כרבי יוסי ותרוייהו לקולא, דאפי'
ארוך וקטין ואפי' לא יש בה לא
שומרה ולא בית דירה שרי, בפרק
ב' נאהילות (דף כ"ו) רובע
עצמות שנדקדקו ואין בכל אחד
ואחד עצם כשעורה, בנזיר (דף
נ"ג) חצי קב עצמות אין, רובע
עצמות לא, היכי דמיא? אילימא
דאית בהו עצם כשעורה תיפוק לי
משום עצם כשעורה? אלא דאקמא
אקמוהי, בפרק כ"ה בכלים (דף
כ"ב) הרובע וחצי רובע נטמא
הרובע לא נטמא חצי הרובע,
פיר' קתיבה עץ יש בה שני מדות
בחפירה האחד מחזיק רובע הקב
והשני חצי רובע אם נטמא אחד
מהם לא נטמא האחר. בברכות
(דף י"ד) רבי אמי ורבי אסי טעמו
עד רביעתא, פיר' גאון טעימא
זו אין בה בליעה כל עיקר אלא
טועם ומשליך ואין צריך ברכה לא
לפניו ולא לאחריו, ודאי לא פורש
בכל טעימה וטעימה כדי רביעית,
או ביום כולו בכמה פעמים, עד
כשיעור זה, ומן הכלל למדנו דאכילה
ושתייה הוא דקביל עליה, והא לא
קא אכיל ושתי, אבל הכא לא
קביל עליה, אף על גב דקא
מתהני, אין בכך כלום, הלכך
טועם ואין בכך כלום ורב אמי ורב
אסי דהוו טעימי עד רביעית,
אם תאמר כך היה מעשה שבל ומן
שהן מבקשין לטעום מבכישין רביעית
לתוך פיה, הרי אין צריכין לכל כך
כי פקות מכך הרבה מאד בגודל של
כפה, הרי הטעם נודע, אלא שרע
מינה שאין טועמין ביום תענית
כולו מכל המינים בכמה טעימות,
אלא עד רביעית, אבל יותר
מכאן לא, ואין זה מותר עד שיכא
מתכוין מעיקרא לטעים שהיא זוכר
מנית בליעתו שלא יכנס בו כלום.
בקדושין (דף כ"ו) לקח בית רובע
סמוך לירושלם, פיר' הלך וקנה שדה
בית זריעת רובע הקב.

רבע, Liegen, niederstrecken
רבע, בבבא במרא (דף ס"ו)
וחזינן כי מרביעם' דבובנא וכי
מרבעת' דריסה פרסא ועלת
ויברך הגמלים תרגום ירושלמי
וארבע גמליא. ברבוא שדים
ורקם תרגום ירושלמי ומעיא דרבעא
בגויהון: וכן בלשון ערבי ארתי
ורבעי.

רבע, Sich begatten (v. d. Thieren gebräuchl.)
רבע, בריש סנהדרין (דף ב')
הרובע והנרבע בריש גמרא
רובע בהמה זכר הבא על האשכן
בדכתיב ואשה לא תעמוד לפני
בהמה לרבעה, נרבע בהמה
שרבעה אדם. בפרק אחרון בפיאה
(דף י') ובתעניות (דף ו') ובב"מ
(דף כ"א) ובזיתים משתיך רביעה
שנייה, בברכות (דף ל"ג) רש"בג
אומר גשמים שירדו ז' ימים זה
אחר זה ולא פסקו יש בהן כדי
רביעה שניה, בנדרים (דף ס"ג)

גשמים שירדו שבעת ימים זה אחר זה אתה קורא בהן רביעה ראשונה שנייה ושלישית, כמאן? כרבי יוסי, פי' כל הגשמים שיורדין במרחשון עד יום י"ז נקראין רביעה ראשונה, לפי אם רביעה שירד ביום י"ז היא ראשונה כל שכן קודם לכן מי"ז ועד כ"ג היא בינונית, מכאן ועד ראש חדש כסליו היא אפילה, עכשיו כשהתחילו הגשמים מקלי יום י"ז נגמרו נקלי יום כ"ד כשהן שבעה ימים מיום ליום, אתה מונה בהן רביעה ראשונה שנייה ושלישית, אמר רבי אבהו מה לשון רביעה? שרובע את הקרקע, כדרב יהודה, דאמר רב יהודה מטרא בעלה דארעא, שנאמר כי כאשר ירד הגשם והשלג עד והולידה וגו'.

רבעי, Tafel

רבעי, בפ' ג' במדות (דף ל"ו) ורביעין של ארז על גביהן, פי' לוחות של ארז.

רביעית, (Ein viereckig. mus. Instrument),

רביעית של אליית,[1] כבר פירשנו בערך אליית, ובמנענעים ובצלצלים תרגומו וברביעין ובצלצלים.

רבץ, Aufspritzen

רבץ, בפ"ק שלשה במכשירין (דף ס"ו) המרבץ את ביתו, פירוש הזורק מים בתוך ביתו, וכן לענין שבת אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת.

רבצל, Beutel, Gewürzsäckchen

רבצל, בבכורים פ' ב' נבלים (דף י"ט) ר' יהודה אומר אף הרבצל והשורה כל שכן פרי אילו עמלין, פי' כמין חמת קטן כיום' שיש לבשמים ליתן בו הבשמים.

רבק, Mästen

רבקה, Futterstall

רבק, בעירובין (דף ל"ט) וביכין כמלא ב' רבקות של ג' ג' בקר, בפסחים (דף כ"ו) ובב"מ (דף ל') הכניסה לרבקה ודשה כשרה. בגיטין (דף כ"ג) פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש, פי' רבקה לאך פרות שעומדות ביחד ג' או ד' לדוש, פי' אחר לרבקה לפטומה מלשון עגלי מרבק ודשה כשרה, בשביל שתינק ותדוש פסולה, הכא כיון שנתכוון לדוש פסולה, ועגלים מתוך מרבק תר' מגו רבקה.

רגב, (Ortsname)

רגב, במנחות (דף פ"ו) שניה לה רגב בעבר הירדן.

רגג, Wünschen, verlangen sich sehnen,

רגג, לא תתאוה ת' לא תירוגן וכל מחמדיכו וכל בית ריגוכא.

רגיא, Waage, Gleichgewicht

רגיא, בבכורות (דף י"ב) עין יפה בסלע עין רעה בשקל, בינונית ברגיא, אמר רבא הלכתא ברגיא. רגיל הכא רגיל הכא והיינו פי' רגיא דרגיל הכא

1) Im 1 Th. S. 76. Art. אליית lies Klageweib statt musik. Instrument.

ורגיל הכא, כלומר קרוב לזה
וקרוב לזה שב' זוזין לא נחסר מסלע
אלא זה ואינו יותר משקל אלא זוז
(פ"ב תרגום פלג ומחצי משפט
רגיא ומשחתא דתרילוגא, ופי'
ביכינית ברגיא במשקל פלג, כלומר
אם תשים בכף מאזנים סלע ובכף
אחרת שקל יכריע לצד הסלע, אבל
אם תסיר מהסלע זוז ותתן אותו
בכף אשר שם השקל, יהיה המשקל
ברגיא ופלג ויהיו שלשה זוזים
בכף ושלשה זוזים בכף אחרת).

רגל, Uében, gewöhnen
רגל, בברכות (דף כ"ב) אבל
הוא שונה ברגליות, פי' דבר
שהוא רגיל לשנות בו לא שנו אלא
חולה לאונסו, פי' שראה קרי באונס
שלא בתשמיש, אבל חולה המרגיל
שראה קרי מחמת תשמישו, אינו
נטהר אלא במ' סאה של מקוה.
ביבמות (דף פ"ה) זו היא מרגילה
וזו היא מרגלתו, פי' אלמנה
לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
הואיל והיא פסולה הוא מחזר אחריה
והיא אינה מחזרת אחריו, והוא
מרגילה שתינשא לו, לפיכך
נותן לה כתובה, אבל שניות מדברי
סופרים הואיל והוא לא פסלה וולדה
לא פסיל היא מחזרת אחריו,
ומרגילתו שתינשא לו, לפיכך
אבדה כתובתה:

רָגַל; Binden, schnüren (an den Füßen)

רגל, Schenkel,
רגל, לא עקיד ולא רגול כבר
פירשנו בערך עקד. בחולין (דף
קכ"ג) המרגיל כולו מקור
לטומאה, פי' אם הפשיטו כדי
לעשותו כוד שלא צריך להוציא רגליו
מבוטרו, בבכורות (דף ל"ג)
ובתרומה (דף י"ב) הכו רוק אין
מרגילין ביום טוב כיוצא בו
אין מרגילין בחול וכולי עד מה
שמשבים בעור פתם נגערם, כרעיו
תר' ירושלמי רגלוי, וכן תרגום
וחקרב והכרעים.

רגל; (plur. רְגָלִיוֹת) Zwergweinstock, Zwergölbaum,
רגל, בסוף פ' ו' בפיאה (דף ט')
וברגליות שביעי' מהם,
במנחות (דף פ"ו) אין מביאין מן
הדליות אלא מן הרגליות פירוש
גפנים נמוכים: ופי' הרמב"ם
ז"ל הם הגפנים השטוחות על
הארץ שהרגל נוגע בהן, ויותר
יראה לי כפי' הערוך שגם זיתים
מלינו שם זה בירושלמי דפסחים
פרק ד' שכל רגולות ודטלות
אופן בפני עצמו:

רגלא, (Siehe דגלא)
רגלא, מסכת ביצה (דף ו')
דדרו בדקקא כדרו כליגלא,
פי' מין עץ שיש ברשא כמו שכי
ע"פיה עיין ערך נג שליש:

רגילא, Portulak (Siehe חלגלוגות)
רגילא, בכלל גדול פ' ז' בשביעית
(דף מ"ט) הרגילא וכן הסלק ובפ'
ט' (דף מ"ט) אוכלין בתילי עד
שיכלו סנריות ובסוף עיקלין מהן

סכרותי שדה וסרגילה וכן הקלה פי' ככקרא פור"קלא, ובלשון ערבי שמו רגלה.

רגן, Ausspähen, ausforschen, רגן, תרגום ירושלמי וירגלו אותם ותרגיגו יתהם תרגום ויספרו לנו את הארץ ויתרגנון לנא ית ארעא, כראה שהאדם היה תרגן.

רגף, Erzittern, erdröhnen, רגף, ותגעש ותרעש תרגום ואיתרגיפת ואיתרגשת, ויגעשו עם תרגום ובפלגות ליליא מתרגפין מלרפי.

רגש, Fühlen, empfinden, wahrnehmen, רגש, בבראשית רבה פרשה ל"ב בעלם היום הזה בא נח, ובפרשה ס"ז בעלם היום הזה נימול אברהם ורגישה ליה ימליל. ובפסיקתא דפרשת בשלח הגרסה ודגיישא לי' ימלל, טעמו למי שהגיע לצר זו ידבר, ראה ערך גש השני (פ"ב פי' מי שמרגיש ויודע, ובמסכת מגלה פרקא קמא אלי ירגיש סמקים ויעזה לנו נס).

רדא, Feucht, frisch, grün, רדא, אספא רדא עיין בערך אספא (מ"ב בנוסחאות בתוך אספא דרא).

רדאה, Fliegen, רדאס, בשבת (דף קי"ז) תנו רבנן כליל פת נקיה אגו פליל פת הרדאס, ובפסחים (דף ל"א) תנו רבנן יוצאין בפת נקייה ובהדראה פי' לחם (מורסן) עב ובלשון לעז סוא אר"דו (מ"ב בנוסחאות בתוך הדראה).

רדד, Ausdehnen, breit schlagen, רדד, בעירובין (דף ק"ה) כשהוא מרדה מרדם בשולי הקופה. בסוף תמיד (דף ל"ג) לנר את הגחלים על גבי המזבח ורודדן בשולי המחתה, בפ' ו' במקומות (דף כ"ד) מקום שמימיו מרודדין בפרק ו' באהילות (דף ל') מקלתו מרודד על הארץ, פי' שהאהל מדובק על הארץ כדכתיב לרוקע הארץ, ואומר וירד על הברונים, תרגום וירקעו ורדידו. בשבת (דף ק"ג) שבן מרדדי טסי משכן עושין כן. בחולין (דף קכ"ד) כדאמר רב פפא במרודד הכא נמי במרודד, פי' דג פשוט דבר שלא יצא לגרדו מעל עור ולאוכלו כמו תרגום וירקעו ורדידו וכן פי' הא דבעי רב אשי מרודד מהו, וגם (דף כ"ה) כלומר אם היה דקה ופשוטה אם מתחבר זו על גב זו והיה בכללם כוס ועלמה בתיקו, בנדרים (דף ס"ג) ענבים נמי בכלל תאנים בי מירדדן מקבלן בידא, פי' כשהן דקין הפוקלין של אשבולות מקבלן ביד בלא סכין: ועקרו בלשון עברי הרודד עמים תחתו וגם הרקיע לפי שהוא דק נקרא רדיד.

רדיד, Schleier, רדיד, בפ' כ"ע בכלים דף כ"ב)

כומי הסגוס והרדיד, פי' רדיד בלשון ישמעאל ר ד א והוא צעיף דק שמכסה האשה על ראשה ולצעיף תרגום ירושלמי ר ד י ד א, והנה בצעיף ותתעלף, מה שדמין לו נשאו את ר ד י ד י, והצניפות והרדידים תרגום ורדידיא וכניכתיא, והם פי' תכתן כניכתי לבשי.

רדה, (hebr.) Herausziehen wegnehmen, ausnehmen, übertragen, ausbrechen, (den Honig) ר ד ה, בשבת (דף ד') הדביק פת בתנור בשבת במזיד התירו לרדותה קודם שתאפה שיבא לידי איסור סקילה, שהאופה בשבת מאבות מלאכות הוא, ולא איפשיטא וקשיא לן מהדי ר ד י י ת פת חכמה ואיכא מלאכה? דגרסינן להלן תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצא תקיעת שופר ור ד י י ת הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, ובין שאינה מלאכה אמאי לא פשטו לה להיתרא? ואמר רבי חננאל זכרונו לברכה קבלנו מרבותינו כי בעיא זו להיתר בפטור ומותר הוא לפי' לא איפשיטא, וי"א כי ר ד י י ת הפת והאפייה היא חכמה ואינה מלאכה, אבל ר ד י י ת ה בעודה עיסה קודם שיקרמו פניה מלאכה היא, תראה הפת אפויה אפשר לרודתה בסכין וכיוצא בה, אבל העיסה אי אפשר ל ר ד ו ת ה אלא בידים, שנדבק במו לש ועורך ומתקן הוא ואינו מקלקל, ולפיכך לא הזכירו במקום שום הא דתנא דבי שמואל כלל ללמד שאינו דומה זה לזה, בפ' ב' בחלה (דף ע"ה) רבי אליעזר אומר אף ה ר ו ד ה וכותן בסל הסל מצרפן לחלה, בפ' ג' בסנהדרין (דף פ"ז) ה ר ו ד ה פת חמה וטובלה על פי חבית של יין וכולי, בסוף גמרא דפר' תמיד (דף ס"ה) ו ה ר ו ד ה דבש בשבת בשוגג חייב חטאת, בסוף שביעית (דף מ"ו) ובסוף עוקצין ו ה ר ו ד ה מכוורת בשבת חייב, פי' ה ר ו ד ה שנוטל הדבש כדכתיב כי מנהג הספרים ר ד ה הדבש ואומר ו י ר ד ה ו אל כפיו ומתרגמינן ו כ ס פ י ה, ומשום הכי קורין לספר שכותבי' ממנו לספר אחר נ ו ס ח א ואמר בבבא בתרא (דף ס"ו) א"ר אליעזר מאי טעמא דר"א? דכתיב ויטבל אותה ביערת הדבש מה יער שתולש ממנו בשבת חטאת, אף דבש ה ר ו ד ה ממנו בשבת חטאת.

רדה, Züchtigen, unterjochen ר ד ה, בפרק ג' בפרה (דף ס"ט) רבי יוסי אומר אל תתנו מקום לאפיקו' ל ר ד ו ת אלא שם מעל ומקדש, ביומא (דף מ') עלה בשמאל מהו שיחזירו לימין? אמר לכן אל תתנו מקום לאפיקו' לרדות פי' ל ר ד ו ת אותנו כמלא תאוה להשיב לנו לומר כיון שמעשו כן וכך יאמרו עזאזל ראש אחת היא, ויהא אחת גדולה, לפיכך צריך לנהדו בימין שהוא משובחת, ואנן אינן יודעין כי גזירת הקב"ה היא

ואין להרהר אחריו (א"ב פי' ליסר אותו, תרגום אני יסר אתכם בשוטים אנא רדא יתכון בשרביטין תרגום מוסר מרדותא, ופי' מכת מרדות מכת של מוסר, פי' אסר לרדות, לשלוט עליהו מלשון מקרא וירדו בדגת הים): הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו עיין בערך חי. בכתובות (דף כ') האב מגלגל עם בנו עד י"ב שנה מכאן ואילך יורד עמו לחייו, פי' מגלגל אדם עם בנו ומלמדו שלא בצער, מכאן ואילך מלמדו בדרכם ומכה אותו בשבט עד שילמוד, פי' אחר למקרא מבן ו' ושפי ליה כי תורא ולמתני כרבה במשנה ובתלמוד עד י"ב שנה, מכאן ואילך מקצת היום מלמדו אומנות כדי שיחיה ממנה. בשבת (דף ל"ט) בעגלות בי ביבי דלא לירדו קרשים, פי' אם הן שתי אמות ומחצה אפשר שישמט הקרש וירד ולא יכון: (עקרו בלשון עברי שורש ירד).

רדה, Ackern,
רדה, בב"ק (דף ל"ג) מכור לרדיא פי' שחורש בו הלוקח כל זמן שהוא אצלו ואין מעלה שכר לניזק, ושם, אי הכי תם נמי בידייכו דיליה ממונות בריתא ובתחלת מרדיא וכו' עד זאת אומרת רדייה עלויים דמיה היא, כלומר כי משתלם מרדיה הייגו מעליה ולא מגופו היא, ובבבא בתרא (דף ל"ב) בתר רובא אזלינן ורובא לרדייא וגו', ושמואל אמר כי אזלינן בתר רובא לאיסורא בממונא לא אזלינן בתר רובא, ושם (דף י"ב) בבבל מאי? אמר רב יוסף כי רדי יומא פי' כשיעור מה שחורש הפועל, ומקשין עליה שדה שחורש בה יום אחד אין בה כשיעור זריעה ביום אחד משלים זריעתה [illegible] יום מה יעשה הפועל באחד היום ישב בטל אי יומא זרעא לא הוי כ' יומי כרבא? ופרקין אי בעית אימא יומא זרעא, והאי דאמר לא הוי כ' יומי כרבא כרוב יומא ופלגא, והדר תני וכרוב עד דגליס יומיה, אי בעית אימא יומא כרבא וכשיבוא לזורעם חורש ובחזירתו עוד מוסך שמכריסם על הקרקע וזורע, וזהו פי' דזרעי לה כי רודי, והוא חורש תרגום והוא רדי אשר אמרו לכפסך שתי וכעבור' מה היו עושים להן היו מרבילין להן בפלטיות, ומבירין רודין עליהם עיין בערך מג:

רדוות, Rheda, Kutsche, Wagen,
רדוות, תרגום ויסר את אופן מרכבותיו תרגום ירושלמי רדוותיה (א"ב פי' בלשון רומיי מין עגלה).

רדיא, Der Regenbringer [1]), der Rieselnde,

1) So heißt im Talmud der Genius des Regens. Auch bey den

רדיא, ביומא (דף כ"ט) ג' קלן הולך מסוף העולם ועד סופו וכו' עד וי"א אף רדיא פי' זה דומה לרידיא דתעניות (דף כ"ה) וגם מפירש דדמי לעגלא תולתא והיינו קול התור נשמע בארצינו, ופי' תור היינו עגל שהוא עגלא תולתא בן ג' שנים (פ"ב תרגום יבולים מתוך הארץ ורדיא מין נירך, ויהיה פי' רדיא זרם מים, והמלאך הממונה על השקאת הארץ ממטר השמים מעל ומן התהום מתחת, נקרא כן שהוא ממונה על הגדולים, ורש"י פי' שנקרא רידיא, לשון שור חורש שהוא דומה לעגלא, ותרגום לא תחרוש לא תרדי): ירא' שגם רדיא הוא כמו רויא הנעתק מלשון ירוי (ראה ערכו) שטעמו שאון וכל דבר הבא ברעש ובנעש.

רדם, (Meerfahrer)
רדה, נסיעה (דף ל"ו) בציר

Griechen gab es ein ὑέτιος Ζεύς oder ὄμβριος Ζεύς d. i. der Regenbringende Jupiter, und bey den Römern ein Jupiter pluvius. Bey großer Dürre wurde er um Regen angefleht. Pausanias (in Attic. c, 32.) erzählt: als das vom Durst gequälte Heer Trajans diesem Jupiter ein Gelübde that; fiel in demselben Augenblicke ein starker erquickender Regen. Zum Andenken dieses Ereignisses, setzte man die Statue des Jupiter pluvius auf die Säule des Trajans, den Moment darstellend, wie das Heer in der Höhlung ihrer Schilder das Wasser auffing. Jupiter selbst erscheint daselbst in Gestalt eines Greises mit einem langen Barte, beflügelt, die beiden Arme ausgestreckt und die rechte Hand ein wenig erhoben, Wasserströme stürzen von seinen Armen und aus seinem Barte herab. Rabba (bar bar Chana s. Geist und Sprache der Hebräer S. 5.) hat diesen Princeps pluvii des Talmuds (Taanith 25, 2.) nach einer andern Schilderung gesehen. Ihm erschien er in der Gestalt eines Apis, mit getheilter Lippe, zwischen den Wogen des Himmels und den Fluthen der Erde stehend; zu den Obern spricht er: drückt euch aus! und zu den Untern: schwellet euch an! Nach meiner Vermuthung, ist רדיא nach der Buchstabenverwandtschaft, mit רויא einerlei, und drückt wie das griech. ῥοῖζος das Geräusch aus, welches durch irgend eine heftige Bewegung entsteht.

רודם אל תקרי רודם, אלא
רד ים, שנא׳ במימן ירד ראשון
לים.

רדם, Entschlummern
רדם, כרדמו עיין בערך כם.

רדם,¹) (Siehe יון)
רדם, יוני רודוסיום עיין
בערך יון.

רדף, Verfolgen
רדף, וילכו בלא כח לפני רודף
עיין בערך נ״ל. בסנהדרין (דף
ע״ג) אלו שמצילים בנפשם הרודף
אחר חברו להורגו וכו׳, ביבמות
(דף מ״ב) הרי שהיתה רדופה
לילך לבית אביה או שהיה לה
כעס מבעלה וכו׳, בפסחים (דף
פ״ז) ובכתובות (דף ע״א)
ברבי גמליאל דפרק המדיר כאן
ברדופה כאן בשאינה רדופה
וכו׳ עד ורדופה לילך להגיד
שבחה, פי׳ כיון שנכנסה בבית בעלה
ונטלתה שליטה רגל ראשון היא
רדופה לילך ולהגיד שבחה בבית
אביה, ואחר הרגלים אינה רדופה.
ירושלמי איזהו רגל רדופה?
אמר רבי יוסי ברבי בון רגל ראשון
שאביה רודפה לבית בעלה.

רדתא, Pfanne, Tiegel
רדתא, תרגום מנחת מרחשת
מנחת רדתא.

רהט, Laufen, nachlaufen
רהט, בשבת (דף ע״ה) רהוטי
רהטי אילא ניניהו, פי׳ לא סובב
עצמו אלא שמש שעומד לפניו,
כדכתיב וקמצים איש רגים לפניו
ומקפצין, מי נתן המכה ומי נטל
הקוצר ומי שלא נתן, אף על פי
שהראוהו למוכה עדיין צריך לו,
במגילה בסוף פרק הבכנה מאי
איריא רהיט ותני סדר בניה
מערה רהיט בנפא וחובליא עיין
בערך נפא (א״ב מר׳ רן אנרכם
רהט אנרכם).

רהט, Gebälk, Täfelwerk
רהט, בתעניות (דף י״ח) ובחגיגה
(דף י״ו) אבני ביתו ורהיטי
ביתו של אדם הן מעידין בו,
שנאמר כי אבן מקיר תזעק וגומר
(א״ב לשון מקרא זה רהיטינו
ברותים).

רהטא, Oelkuchen
רהטא, בברכות (דף ל״ז) אמר
רהטא דחלקא, פי׳ מאכל שעושין
בקדירה משמן ודבש וקמח, במקום
שבן עשירים מרבים הדבש, בחלקא
שבן אנשי כפר ובן עניים מרבים
קמח.

רהטון, Anführer
רהטון, בברכות (דף ל״ג)
על כל רהטון ורהטון בו א׳
לגיון פי׳ עניין שרים.

רהטני, Haarglätter
רהטני, בשבת (דף ל״ז) לפי
שאי אפשר לרשות כרבים שתיקט

---

1) S. Geist und Sprache der Hebräer ꝛc. S. 47.

במלקט וברהיטני, בבבא קמא (דף קי"ט) והיוצא מתחת המקדם ומתחת הרהיטני פיר' בלעז דרי"טורא (¹ ויש עוד מהם בערך מלקט ויש פי' אחר בערך נגוסטר,

רהן, Pfänden

רהן, בר"ה תוספת מעשר שני ואין מרהינים אותו, כיצד אין מרהינים אותו? לא יאמר לו הילך מעשר זה יהא בידך ותן לי עליו סולין, ויש מהן בערך הרהון ואין צריכין להכתב כאן.

רוה, Saufen

רויא, Besoffener

רוה, בשבת (דף ל"ב) שבקים לרויא דמכפסיה נפיל (פ"ב תר' שותה שכר שתי רווי והוא לשון מקרא למען ספות הרוה).

רוא, (ראה wie)

ריוא, Anblick

רוא, תרגום יפת תאר, שפירא בריוא.

רוז, Sich freuen

רוז, תר' ותעלוזה כליותי, ותרווזן כוליתי.

רוח, Geist, Seite (Siehe קרדיקס)

רוח, בשבת (דף כ"ט) מפני רוח רעה, פי' שיד וי"א מקשנות רעות שמעלה לו מרירה שחורה, רוח לפונית מנשבת בחלי הלילה עיין בערך כנור. בכתובות (דף ק') אי לא מעו אמאי ישלף למקות? יכולין למקות ברוחות, בבב"ב (דף י"א) כשקנו מידן ברוחות, פי' קנו מידן לזה סלר זו במזרח חלי לפלוני וחלי סלר א במערב לפלוני. בילמדנו הנה אנך תולה. רוח איש יכלכל מחלהו, כל ימים שאדם מושש בנערותו כלומר שמשמשין לו ועושין לו הנאות, אף על פי שמזקין ובא לו חולי, אין בו כח לקבל החולי, אבל אם היה מטורף בנערותו אם יזקין ובא לידי חולי, יש בו כח לקבל החולי; כן אתה מוצא יעקב אבינו לפי שהיה מטורף וכו'.

רוח, Wille ²)

רוח, כי רוח מלפני יעטף, פי' רצון, וכבר פי' בערך גוף.

---

1) Raditura: Abschabung, Abkratzung.

2) In meiner metrischen Übersetzung des Jesaja, habe ich dieses Wort ebenfalls in diesem Verstande, wenn auch nicht in diesem Sinne genommen, und die ganze Stelle also übersetzt:

LVII. 16 — 18.

Nicht hadern will ich immerdar
Nicht zürnen ewiglich —

רווח, Gewinnen,
רווח, במ"ק (דף כ') כיפלגי להרווחה, פירו' להתעשר כלומר לסחור ולהרויח.

רוח, Raum, freyer Platz,
רוח, פי' למוצא ולמגרש, למוצא ולרוח.

רווק, Ehelos, ledig, ungepaart,
רווק, בפסחים (דף קי"ג) על רווק, הדר בכרך ואינו נושא, בסנהדרין (דף קי"ג) ר' יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה, והבחורים כאלו יבשלו, פי' ורווקי רשיעיא מקלא ימקלן.

ראוק, Seihkorb, Seihsack,
רווק, בעבודה (דף ע"ב) הכי רווקי דארמאי דמיא מדיין, פי' משמרת של יין ובלשון ישמעאל קורין למשמרת, ראוק.

רווק, Weinhefen,
רוק, שאנגדרוקא שם נדפורלכי כבר פירשנו בערך פרלן.

רומא, Rom,
רומא, בברכות (דף נ"ג) כוריתי ברומא לאיסור.

רום, (Siehe רס)
רוס, בבבא מציעא (דף ל"ג) אחד מן' ומקלה במיל זהו רוס פי' מהו רוס? כמטחוי קשת, ולמה נקרא מטחוי קשת? לשון רוס? זה הרוס השנון הוא מאתים ושנים ושש לפי שמאתים ושנים ושש הוי מטחוי קשת, והמכהו ותמלאו ז' פעמים ר' הרי אלף וארבע מאות ח' פעמים ס' הרי ת"כ סך אלף תת"כ, וו' פעמים ו' מ"ב, וקלי רוס קל"ג, סך הכל אלף תתקל"ה הרי אלפים פחות ס' אמה, וזה

Wie — hüllt sich denn vor mir der Willen ein?
Vor mir — der ich die Seelen schuf?
Nur in der Sünde lag sein Streben
Da zürnt' ich — und schlug ihn hart
Ich wandte mich hinweg — und zürnte wieder
Abtrünnig folgt' er seiner Leidenschaft —
Nun seh' ich ihn bereuend gehen,
Drum heil' ich ihn, und leite ihn,
Und will ihm Trost gewähren
Und jenen die um ihn getrauert.

Das Wort רוח kommt in dieser Bedeutung auch anderswo (2 Kön. 19, 7) vor. בצע heißt das Ziel, das Streben; daher בצע אמרתו: er hat erzielt (o. vollbracht) seine Verheißung u. m. dgl.

הסדין הא' אל יקשה בעיניך, לפי שלא היה יכול לעשות רו"ם שהיה עולה השבח יותר מאלפים ולכן העמידו ברום (פ"ב בנוסחאות כתובים): ראה ערך רם החמישי.

רות, (Muth)
רות, בברכות (דף ז') מאי רות? א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ובתשבחות (פ"ב מלשון כוסי רויה).

רז, Maaß n. A. Geheimniß, Rath
רז, בבבא בתרא (דף כ"א) וקרו ליה רוז הפפא, פי' מידת רב פפא שהשיב ברזי לבו. פי' אחר למידה היו קורין בלשונו רוז, פרש לאמר תרגומו ברז למימר ותבא אליו בלט תר' ועלת רות ברז: גם רש"י פי' שם שהוא לשון מדה וכתב שם וא"ת דגרסי רז כלומר עצת רב פפא ולא כה"ג דאין זה לשון גמרא ע"כ, ותוס' ביבמות דף ע"ס ד"ה דונגר גרס: דון וכתבו שהוא לשון מדה ראה ערך רנגר.

רזבונית, (Eine Heuschreckenart)
רזבונית, הערלונים והרזבונית פי' מין חגב.

רזיא, [illegible] Heftigkeit, Schnelligkeit
רזיא, בתעניות (דף כ"ד) הא דאתיא ניחא הא דאתי' רזיא, בסנהדרין (דף מ"ד) ובמכות (דף ז') כי היכי דתיתי מרזיא פי' בכח (פ"ב פירוש בלשון יוני דבר הבא בכח גדול ונזעף כמו זרם ושטף מים): ראה ערך רדיא והערה.

רזניקא, (Ein gewisses Maaß)
רזניקא, בתעניות (דף כ"ד) איזל ואייתי לה רוזניקא, פ"א איזל ואייתי בזוזא פירות. בר עדי טייעא נקיטא ליה רוזניקא בזוזי דתלתא פרסי, כבר פירשתו בערך עדי:

רחב, (Siehe ברך)
רחב, ברכת רחבה כבר פירשתו בערך ברך.

רחים, Mühle
רחים, בביצה (דף כ"ג) הריחים של פלפלין טמאין משום ג' כלים וכו', פי' כלי עץ חקוק ובאמצעיתו טס של ברזל קבוע במסמרים עומדים מלמטה והוא נקוב נקבים דקים כמין כברה, והעליון מגופה ליכנס בתוך התחתון, ומלופה ראשו של עליון ברזל עשוי כמין משופים בליטין קטנים קטנים, וטוחן הפלפלין בגופו ברזל המחוק באמצע החקוק לארכו הנקוב ככברה, ושוחקין בעליון שראשו מלופה ברזל כמין פטפוטין קטנים נכון יותר מעט מן הנקבין, וטוחן הפלפלין על הברזל העשוי ככברה וטוחן בעליון והטוחן יורד מן הנקבים למטה, ויש בקרקעי' התחתון נקב גדול סתום בעורלה פותח ונוטל הפלפלין הטחונין, ומפורש בגמרא שלנו וגם כן פירש בירושלמי התחתון כלי קבול העליון משום כלי מתכות שמלאי משום כברה. בקידושין (דף ב"ט) רחים בצוארו

ועוסק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו פי' הא לן לבני בבל דאית להון כרמים ושדות ועסק בידן לעשות תדירא נושא ונותן לומד, הא להו לבני ארץ ישראל דלית להו שדות ושוכות מרווקים ודאי אשה ריקים נבוארו.

רחם, Barmherzig, mitleidig

רחם, ביבמות (דף ע"ט) רחמנים וביישנים וגומלי חסדים.

רחץ, (Siehe טען)

רחץ, וטעונין רחיצת ידים כבר פירשנו בערך טען.

רחץ, Zusichern

רחץ, תר' מה הבטחון הזה אשר בטחת מה רוחצנא הדין דרחצת.

רחק, (Siehe חשך)

רחק, השכם ושב כדי שלא תתרחק כבר פירשנו בערך חשך, בילמדנו ויאמר משה לחובב כי הנה רחקיך יאבדו, מי שרוחק מן הקב"ה אלא לעשות תשובה אבד מן העולם ואני קרבת אלהים לי טוב מי שמתקרב לאל אחריו, מדע יתרו על ידי שנתקרב להקב"ה זכה להורות לפנה, שנאמר ואתה תחזה מכל העם וכולי.

רחש, Wurm, Ungeziefer

רחש, בשבת (דף קמ"ו) אוסיפי בלול של תרנגולין לא אתי לאוסופי משום רחשא, פי' שלא יכנס שם רחש ויאכל התרנגולין. בבאשה פרק ס' בתרומות (דף כ"ו) ובחולין (דף י') כדי שיצא הרחש ממקום קרוב ושמש, תר' ארץ רחשא כגון שרצים ורמשים וביוצא בהן.

רחש, Bewegen

רחש, בסנהדרין (דף ס"ז) קומה לאשתא דבוזז קא מרחשי שפוותה, מרחשא דאתיא ארחשוני הפה כבר פירשנו בערך חנם (פ"ב לשון מקרא זה רחש לבי דבר טוב).

רחש, (Siehe חרש)

רחש, בבראשית רבה פרשה י"ב אלה תולדות השמים לרחישת הקנים שלא היה אדם יכול ליכנס בתוכם, פי' יער תר' חורשא ויבא דוד חורשה (פ"ב בתוספתא כמו לקרישת הקנים תר' על גל שרשיו יסבכו, די על אינגר שרשיו קרשין, אבל תר' ירושלמי כלאה בסבך בקרניו אחיד ברחישותא דאילנא בקרנוי).

רחת, Wurfschaufel, Schwinge

רחת, בשבת (דף קכ"ב) את הרחת ואת המזלג, בפ"ט"ו בכלים (דף ט"ו) רחת של גרוסות טמאה כדכתב אשר זורה ברחת ויש לו גם אחר בתלמוד עפר.

רטב, Naß seyn, feucht seyn

רוטב, Brühe, Suppe

רטיבה, Wiese, Weide

רטב, בפסחים (דף ע"ד) כתף מרוטבו, הרוטב והקיפה עיין בערך קף השלישי, ומרק פיגולים כליהם תרגום ורטף ס"א ורטב פיגול במשניתו על כן מפרשין רוטב מרק, בהפך

לגרי תר' איתהפיך רוטני היך שרבא דקייט לעלמא. בחולין (דף ק"כ) העור והרוטב מפרש קלב דקרוש (א"ב פירוש ליחות יוצא מן הבשר מלשון רטוב הוא לפני שהם שפירשו לה): ענבים לחים תר' ענבין רטיבין: בסנהדרין (דף ה') ובעבודה (דף ד') מאי טעמא לא רכיבנא סוסיא? אמר להו אפרקי ברטיבא, פי' כשהשב לא דרך להוליך עם הסוסים.

רטב, Frisch, unzeitig

רטב, בטבול יום (דף ע"ג) בפרק כל ידות תמרים רטובות כל שהוא דולה לאון, בפרק ב' בעוקצין (דף ע"ו) גרעינה של רוטב אף על פי שהיא מלטרפת, פי' בתמרים שאינן מבושלות קורין בלשון ישמעאל רוטב.

רטב, Vogelfange

רטב, בהבכור פרק כ"ג בכלים (דף כ"א) הסקין והרטוב והכלוב פי' כלי לציידים המה.

רוטגנית, Aufbrausend

רוטגנים, מדרש במדבר רבה פרשה ויהי ביום כלות משה למלך שהיתה לו מטרונה רוטגנית פי' בלשון יוני (ῥόθιος) הומיה מקללת צועקת): כן כתב המוסיף ובנוסחאות כתוב רטננית וכן עיקר רצה ערכו.

רטט, Erzittern, erbeben

רטט, תר' קול ה' יחיל מדבר קל ה' מרטט מדברא.

רטיה, Pflaster

רטייה, בסוף ערובין (דף ק"ב) מחזירין רטייה במקדש הלכתא מותר לגלות בה בשבת אמר רב בר רב אשי, פי' בלעז פריג'טא.

רטל, (Ein arab. Gewicht)

רטל, ירושלמי דכתובות פרק אעפ"י א"ר אבא תנא ארבעה ריטלין פיר' מין משקל וכן בלשון ישמעאל.

רטן, Lenden

רטן, בשבת (דף קמ"ו) הרוטון יוצאין בסודר של כתפן, פירוש הרכים יוצאין בסודר שעל כתפיהן מקינן ולא מהלכל בגביל אלא יעכנו לרון.

רטן, Murmeln, (Zaubersprüche)

רטן, בסוטה (דף כ"ב) תסתבר כ"ב אמר רב יעקב דאמר מי שלא שימש תלמידי חכמים הרי זה מגוש. דאמר רטין מגושא ולא ידע מאי אמר, פי' כמה דאמגושא רטין מני תנא ולא ידע מאי אמר בשביל שלא שימש תלמידי חכמים, ולא פירש תלמודו, ולא סבר סברא, ומוכר חבר ת' ורטין רטן.

***רטננית**, Zänkisch mürrisch, murmelnd,

רטננים, במדבר רבה פרשה י"ב משל למלך שהי' לו מטרונה רוטננית וכו' כל זמן שהיתה עסוקה בקופה שורפירא לא היתה מרננת, אחר ימים גמרה וכו' כיון שראה אותה המלך כמקיל בזה וזו שלא מאור לרוטנניתה, המוסיף כתב רוטגנית ומפרש מלשון יוני ע"ש

והוא שגה בראה כי הגרסה נכונה בשני כתי"ן שלשון רטון הקדוש האדם המדבר והנשא דברים ולא ידע מה אמר ושמעו בשדרה אשה המלונכה.

רטף, (רטב Siehe) רטף, תר' ומרק פגולים ורטף פגול, הכילו בעל הערוך בערך רטב.

רטע (קרטע Siehe) רטע, בריש ילמדנו אין נוח ללסטים עד שלא יגמור לורה ההולך יפה הוא מרטעת ולוזה, פי' הוא כמו מקרטע שפירוש בערך קרטע.

רטש, Freiwillig verlassen, fahren lassen, רטש, בנא שליעא (דף ל"ח) וערכין (דף ל"ח) ככהי רטושין (ת"י תרגום ויטש דוד ורטיש דוד).

ריאה, Lunge, ריאה, בחולין הריאה שאיקנה לו שהקנה פי' מעים שנסוך הקום אשר נהם כהשפוונות והם כמו מפוחים להקר חום הלב.

ריבא, Knabe, ריבא, לא ריבא ולא בר ריבא כבר פירשנו בערך זין.

רכב, Reiten, propfen, impfen, מרכב, רכובת, Wagen, Sitz, רכב, ברשה כלים (דף ה') למעלה מן המרכב מושב. שאם מגעו לטמאו, תפ"ק הכדור והלמוס (דף כ"ט) מה בין מרכב למושב? מרכב חלק מגעו ממשאו, פי' שמשאו מטמא בגדים ומגעו אין מטמא בגדים, ומושב לא חלק מגעו ממשאו, פי' אלא אפילו מגעו מטמא בגדים, והכי תניא בסיפרא והנושא אותם מה תלמוד לומר? שיכול אין לי שמטמא במשא אלא מרכב בלבד, משכב ומושב מניין? ודין הוא ומה אם מרכב שאין מגעו מטמא בגדים, משאו מטמא בגדים, משכב ומושב שמגעו מטמא בגדים אינו דין שיהא משאו מטמא בגדים? תלמוד לומר והנושא אותם לרבות המשכב והמושב והדומה לו מי קתני חלק במי מגען ממשאן, שמי קתני שאין בהן כדי שיהיו מטמאין במגע ולא במשא, כדמפרש ביומא והכהנים יוצאים כמי חלק מגעה ממשאה ועשה אף הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים, שבבהמה הטמאה הנוגע בה אינו מטמא בגדים, והנושא מטמא בגדים, זה פי' רבי ניסים ז"ל. בפסחים (דף ג') בזכר קראו מרכב ובאשה קראו מושב, פי' מרכב פיסוק רגלים ודרך גנאי באשה להזכירו, אבל ברכיבת גמל וביזנא בו שהוא משום פחד שמפירש שלא תפול אי אפשר שלא להזכיר ורובנא רכבת כתיב, ואם תאמר לכתוב יושבת חסר ו'? לא אפשר יושבת חסר אלא למדרש או לרמז שכל יושבות מלא, יושבת בארץ עין יושבות חסר שומר, לפיכך רכבת בלשון הגרה. בבבא בתרא (דף י"ז) שלשה מן השבב אבן ארבעה מן הרכב פי' שבב רחים בתחתון יש בנין שבל

הבינונית טפח, רכב העליונה
המורכבת עליה. בעירובין (דף
ע"ד) רוכבי אחוזות שלו תלמידי
חכמים שהולכין מעיר לעיר וכולי
בקורות שעושין אותן כלהרים וכו'.
מרכיבין דקלים כל יום כבר
פירשנו בערך כסן, בבא בתרא
(דף ס"ג) לא אמרן אלא דליכא
עליה ריכבא דדיקלי והוי ט' קנין.
ושם (דף פ"ג) ריכבא דדיקלא
מאי? תיקו, פי' משימין אילן בתוך
אילן פי' אחר דקלים רכופין. (ס"ב
אגיד ליה רכובה לבריה, בעל
הערוך גרס רבוב' עיין שם).

רכב, (Siehe ארכב)
רכב, תר' על הברכים על רכופין
והוא כמו ארכובתיה דא לדא
בקצת לשון חכמים ארכובה.

רכך, Erweichen
רכב, ausbreiten
רכך, בבא קמא (דף פ"א)
כדקיימא ביני עשבים מירככא
לשון ריכוך, ל"א מרבבא
אוספת עצמה על גבי עשבים
וגדילה באורך.

רכל, Gewürzkrämer
רכל, בפרק ב' במעשרות (דף
ב') הרוכלין המחזירין בעיירות,
בשבת (דף פ"א) המוצא קופת
רוכלין. ביבמות (דף ס"ג)
רבים היו פלעי רוכל פי' מוכר
בשמים מלשון מכל אבקת רוכל.

רכן, Neigen (auf die Seite)
רכן, בסוף תרומה (דף ס')
הרכינה ומילא הרי זו תרומה,
נטוי על ראשיהם תר' מרכן על
רישיהון.

רכס, Dreschen
רכס, בבא מציעא (דף ב') פירות
המרכסות בתבואה בכיסתה
לקלפה שאינה נידושת כשאר תבואה.

רכס, Steinchen, Scholle
רכס, בב"ב (דף ג') הכי מילי
במיכא, אבל ברוכסא בפיצני,
פי' בגרורות קטנים ותמיה לקצור
באריקים בטיט שלא יבעטו בהמל

רכס, Fahren lassen, abhanden kommen
רכס, בב"ב (דף י"ד) כהמניא
באנפי נפשיה אידי דזוטר מירכס.
ושם (דף ס"ב ודף קע"ה) אמר
ליה הב לי שטרי ואמר ליה אירכס
לי, בכתובות (דף ע"ו) אמתים
דרמי בר פפא הוות כתיבא לרב
הויא אירכס כתובתה וכו' עד
אי הכי זיל כתיב לה, ביבמות
(דף קי"ג) רב יצחק בר ביסנא
אירכסו ליה מפתחות דבי מדרשא
פי' נאבדו לו מפתחות בית המדרש
ברשות הרבים בשבת, אמר לו ר'
פדת זיל דבר טלי וטליא וכולי,
ופי' לך הולך באותו מקו' תינוקות
שיחקו שם ואם ימצאום יביאום.

רכס, Befestigen, anbinden
רכס, בריש ילמדנו אימתי רכס
הקב"ה עליותיו במים, ביום השני,
פי' ענין חיזוק, כמו וירכסו
את החשן.

רכפא, Gerüste

רכפא, ענין שמקים תר' מליפפת ענבין קלילין, כמון מים בשמים תר' ריכפת דמיין בשמיא, כי אמרין המון רנה.

רכפה, Eschlauch Schalottenzwiebel

רכפה, בפרק ז' בשביעית (דף מ"ט) וממין שלובעין הפואה והרכפה, פי' בלשון ישמעאל שגד מריס, והן שקרין שמופרין מן הארץ ושולקין אותן ואותן המים, ומי שיש לו פולמים בנעם ימיתם. בסוף מעשרות תוספתא איזהו בצל של רכפה? כל שעוקצו מעוך לתוכו כבר פירשנו בערך קילקי. וי"מ בצל של רכפה פיר' בצל קשה שאוכלו מדמע.

רכש, Hengst, schnelles Ross,

רכש, בכתובות (דף ע"ט) ובב"מ (דף ק"כ) גבי רב מסמים דרב אמרי ארבנים אתרי רכשי פיר' על שכי סוסים שרכיבוהו כלומר ב' כוחות וחזוקין מחזיקין ליה. הרכש שם תואר למין סוס מהיר המרוצה ובלשון סורסי נקרא כן סוס פ׳כ׳ר המוסף להפריא (לוסטהענגסט) ולכן כינוי לסוסים ולרכש (מלכים א' ה' ח') בכדי הרדי הראשון רבים והשני יחיד, ובלשון ערבי מורה הפעל רכש מהירות התנועה בנקיבה רנה (גאלאפפירען) גם זה ענין הכתוב (מיכה א', י"ג) רתם המרכבה לרכש יושבת לכיש, ועבור זה אמר דונש שהוא לשון ערבי,

רם, Hoch, erhaben, stolz

רם, אכסדרה רומיתא כבר פירשנו בערך אכסדרה, פי' אמר אע"ג דפתיחן ורויחן מן הכדדים הני אכסדרי רומיתא גבוהן פתחיהן ורמות שלכך יש לכן ד' אמות. בע"ז (דף כ"ד) ובמרבאים רנס פרשת כ"ס רומי שיטה השנופפי ברוב הדריך פי' זה ארון שהיה מעלי שיש, רומי לשון הגבהה התנופפי לשון הגבהה. ס"א רוכי לשון רכה המשוקה ברקמי זהב שהים מלופה בציורין של זהב כענין ושק אותם בדביר ארמון בהיכל. בשבת (דף ל"ד) התם רמות רוחא הוא דנקיטא להו, פי' משום גסות הרוח הולכין עקב בגד גודל אבל אם שמארך להם הרבה יכולין לרון. בשבת (דף קי"ג) כיון דכל יומא לא עביד הכי והאידנא עביד הכי לא מתחזי כרמות רוחא, בע"ז (דף ע"ב) והאי דלא הדרי בהו רמות רוחא הוא, בשבת (דף ק"י) רמות רוחא הוא דנקיטא ליה, פי' משום הכי מותר ליטול כרגלהו שממנו אינו מסתרם אלא משום הכי איגו נזקק טוב לזוג ברמות רוחא ניטלה ממנו, אבל לעולם אם היה אפילו ממילא הוה אסיר והא דאמר דמעיקר שמותר הוא שכבר הרים הוא. בנדרים (דף י"ח) סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת, פי' ביהודה היינו ירושלם דכותא אלקו של יהודה אסור, דאיכא

למימר כתרומת הלשכה כדר', דלשכה הויא בארץ יהודה דהויא כדבר הבדוק, ובגליל מותר, דהא אמ' הרי עלי כתרומת הלשכה, הואיל ואין בגליל לשכה אלא תרומת הגורן, היינו דבר אסור, שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה לפי שהיכה רחוקה. ביבמות (דף ע"ד) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסיקה תחת תבשילך, ואם היה שמן תרומה טמאה מדליקו בנר מכאן שמותר ליהנות מתרומה טמאה. ובזו הלכה מפורש שבתרומה והביכורין שוין, דתנן התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ובנר פירשנו זה הפשט בערך שמן. ביבמות (דף כ') ת"ש אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין שלם חולין טמאין וכו', עד הרי זה במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין? תבוא עליו ברכה דאכל מידי דלא חזי ליה למיכל אפילו בימי טומאתו וכו', מכאן שאסור לכהן לאכול תרומה טמאה לעולם אפילו בימי טומאתו וכו'. בגיטין (דף כ"ג) אי מטמא תרומה משום דקא מפסיד לה לגמרי פי' דאסירה באכילה לעולם כדאמרן, אבל מטמא דלא קא מפסיד לה לגמרי. אימת לא? פי' דמותרת בהסקה, כדאמרינן בספרים פרק ד' בתרומה (דף כ"ב) ר' אלעזר אומר תרומה עולה במאה ואחד, פי' אם נפלה סאה אחת של תרומה בק' חולין, לוקח מהן אחד ואומר זו היא התרומה שנפלה, והשאר מותר, ואם החולין פחות מק' אסור הכל. בחולין (דף קל"ז) תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד, פי' הדשן אפר המערכה וקומץ ממנו בקומצו וקורא תרומת הדשן, כמו שהאפר נשאר והרים ממנו בקומצו, פי' תורת כהנים ואמר כולו שלא ימחר וקבלה כמו שנבלע במקומו, בכתובות (דף כ"ד) בתרומה דרבנן אכול, בתרומה דאורייתא לא איכול, פי' תרומת חוצה לארץ ותרומת ארץ ישראל תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה כבר פירשנו בערך דמאי ובערך חזר.

רמה, Werfen
רמה, רמו קראי אהדדי פי' משליכים ומקשים פסוקים זה על זה ורמינהי כשמשליך הפסקן השניות והברייתות הסותרות זו לזו (ועיקר לשון הוא מלשון רמה בים).

רמה (אתרמי), Gehen, kommen, gelangen,
רמה, פי' בא אל כמלה על', אתרמי לאומנא עטלא, ובלשון גמ' אליעזר עבד אברהם אתרמי הוה.

רמז, Winken, nicken, deuten
רמז, פרש רומז וכרמז כבר פירשנו בערך קפץ. בב"ק (דף כ"ד) דקא מרמזי, פי' דהיכא

ססדי דקא לכו דהתקנלס בבית דין מרמזי רמוזי להדדי, כלומר זאת אומרת לבת האחרת הגישו והעידו והנה אנו מעידים אחריכם. בכתובות (דף ל"ג) ניתרי בהו מעיקרא קודם שהתחילו העדות וכרמזינהו רמוזי בשעה שמעידין ולא מלו למימר אשלין, קורץ עין תר' דרמיז בעיניה, שלח אלבע תר' מרמיז באלבע.

רמח, Dorn, Spieß, רמח, ללכיכם בצדיכם תרגום ירושלמי לרמחין בסטריכון.

רמי, Brombeer, Hagedorn, רמי, בברכות (דף מ') ומ"ש דאמי (דף י"ב) כל הרימין פטורין חוץ מרימי שקמונה. בריש כלאים (דף כ"ג) השופין והרימין פי' פולנא"רקי בלעז לבן הקלו עליהם לענין דמאי דלאו פירי מעלי נינהו.

רמך, Stute, רמך, בפרק ק' בכלאים (דף כ"ג) והרמך מותר פי' סוס כמו בני הרמכים.

רמך, Heerde, רמך, בתעניות (דף כ"ג) המרביה הוה מעברא אולידא רמכי רמכי פי' עדרים: בלשון סורסי נקרא עדר של סוסים רמכא.

רמונקי, Kohlentopf, Warmpfanne, רמונקי, עיין ערך קוק וערך דמוכקי.

רמוס, Remus [1], רמוס, מדרש תהלים מזמור למה ה' תעמוד ברחוק רמוס ורומולוס מאה אמם הואנה כארמנה והניקתן כם היו בוני עיר רומי כמו שכותבים ספרי דברי הימים של רומי.

רמץ, Asche, רמץ, בחולין (דף ח') איזו היא מכוה מכוה מגחלת ומרמץ, בנדה (דף ס"ט) אפתה על גבי הרמץ אם רמץ מעמידה, בריש כלאים (דף כ"ב) דלעת יווניות עם המצרית והרמוצה. בנדרים (דף מ"ט) ונדלעת הרמוצה (גמרא) רב אשי אמר דלעת הטמונה ברמץ, ירושלמי בריש כלאים אמר רבי חנינה כמין דלעת מרה והן ממתקין אותה ברמץ, פי' בלעז צני"סה [2], פי' אפר חם.

רמץ, Würken, flechten, רמץ, תרגום וכתונת תשבץ וכתונת מרמצא.

רמצא, Nagel, רמצא, בשבת (דף ק"ג) כגון דנעיה ברמצא דפרזלא וסנקיה בגויה, עיין בערך אשלג, פי' חתיכה של ברזל שהוא עגול וחד כמסמר גדול.

---

1) Bruder des Romulus, die Gründer Roms.

2) Cinigia: heiße Asche.

רמש, Abends

רמש, תרגום ויהי ערב והוה רמש.

רמתיקום, ρευματικος Rheumaticus, rheumatisch,

רמתיקום, עיין בערך קטריטון ונוסף זאת תהיה ימך המקרה נעשה ריומתקום (פ"כ פי' בלשון יוני בעל חולי הכוליה).

רן, Singen

רן, בברכות (דף ●) רני עקרה לא ילדה, רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כוותייכו. ושם (דף כ"ט) הני כ"ד דתעניתא כנגד מי? אמר רבי חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קודש הקדשים. ירושלמי כ"ד תעניות כנגד כ"ד פעמים שכתוב בפרשת שלמה רנה, תפלה, תחנה, בשבת (דף ל') ובסוף גמרא דפרק משקין (דף ט') אמר כ"ד רננות ולא נענה, בברכות (דף ו') אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה, במקום רנה שם תהא תפלה, פי' במקום קיבוץ עם שמשיחין ומרננין, ●● תהא תפלה.

רן, Murmeln

רן, ביבמות (דף כ"ו) ברננה לא מפקינן על שפת לשון, ורננת עם תרגום ורננת עמא (פ"כ וענין קרוב לזה תרגום יהגו ריק מרננין סריקותא, ובתורתו יהגה ובאורייתיה מרנן ועשה המלה קלא דלא פסיק הן קול טוב הן רע).

רנגר, Taglöhner,

רנגר, ביבמות (דף ע"ו) ודילמא רונגר בעלמא, בב"ב (דף קכ"ב) אמר ליה רב פפא לאביי אימא רונגר בעלמא פי' לשון פרסי רון, יום, גר שכיר כלומר שמא שכיר יום הוא. ביבמות גרס רש"י דונגר ותוס' כתבו דונגר גרסינן, ראה מה שכתבנו בערך רום.

רנק, Das gebrühte Gemüse

רנק, בפר"ב בכלים (דף ו') מפני שהיא הופכת עליו את הרנקי. ס"א רומקי פי' הירקות כשמאסף אותם ללך אחד לשלקות מהם מים נקרא רומקי. איכא דאמרי בשן שולקין את הירקות ומוציאין אותן מן הקדירה והופכין אותן לכלי שהן רונקי.

רנק, (רקן) Siehe:

רנק, בהמייף פרק י"ג בכלים (דף י"ד) והרונקא בפני עצמו טהורה (פ"כ מניאו בערך רק: ופירשו שם).

רנק, Mantel

רנק, בספרי בפרדבר פיגי שה ח כענין מדרש ושלמו אין הרונק י[illegible] קייבין בצ"לית.

רס, Befeuchten, besprengen, träufeln,

רס, וממקום ירעפו טל תרגו[illegible] ועננים רסם טלא (פ"כ בנוסחא[illegible] כתיב ושמיא לגעי מטלים). ומ[illegible] רביבים תרגום ואמטא רססי[illegible] רסיסי לילה פרין ריסא [illegible] מוציא אלא ריסים, פי' פרין ריצ[illegible]

של נג לית מיניה אלא רסיסי לילה עיין בערך בז.

רס, Brechen, reißen, zerschlagen,
רס, בשבת (דף פ') אם היה עב או מרוסס, בפ"ב בעוקצין (דף ע"ו) האגוזין והשקדים חיבור עד שירסס, בחולין (דף ע"ז) מתורסס מהו? פיר' כמו קנה רצוץ, המפיס מורסא בשבת עיין בערך פיס. בגיטין (דף פ"ט) למורסא אכפקא דקמרא בלבלא תולעתא, פכה"ע ויי"ה פי' בוסקא מרססא.

רס, Augenbraune, Augenlied
רס, בבכורות (דף מ"ד) ושגשגו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין. ושם (דף ל"ח) ריס של עין שניקב. ס"א חריץ של עין שניקב, פי' בגמ' תורא ברא בעיניה והיינו עור שעל העין. בקדושין (דף ל"א) אמר לו מבין ריסי עיניך אתה ניכר שבן אלמנה אתה. בהמורם פר"ח בנגעים (דף מ"א) בשתי ריסי עיניו אף על פי שמדביקין זה לזה טהור, בנ"ב (דף כ"ג) עד שנשרו ריסי עיניו (א"ב פי' ושנו העניים אחר בגשם ריסי עינך יכון זלגין דמעין כעינין).

רס (ריס), Stadium, Rennbahn, Reitschule, בית ריסא
רס, עד פנת שער הסוסים מזרחה תרגום עד זוית תרע בית ריסא דמלכא מדינחא. הוא עמק המלך תרגום הוא בית ריסא דמלכא:

סרדק פי' בית ריסא (בכתה"י ג', ג' ל"ח) מקום מרוצת הסוסים.

רסיסין, Geriffene Hülsenfrucht,
רסיסין, במגלה (דף ז') ובעוקצין (דף ו') עדשין לעשות מהן רסיסין שייך זה בערך שני.

רסן, (Siehe רזינקא)
רסן, רוסנין קב קיטי כבר פירשנו בערך עדי.

רסק, Zerbrechen, zerstoßen, zermalmen,
רסק, בכלל פר"י בתרומות (דף ל"ח) תפוח שרסקו ונתנו לתוך העיסה, בשבת (דף קמ"ג) חלות דבש שריסקן, פירש' כשמתקשין לרדות הדבש מן הכוורת חותכין בסכין ומוציאין חלות חלות, ושמן ריסוק כזה שאמרנו תפוח שריסקו, בשבת (דף קנ"ה) אין מרסקין לא את השחת, בסוף עוקצין (דף ע"ה) חלות דבש מאימתי מטמאות משום משקה וכולי? עד שירסק. בשבת (דף כ"א) אין מרסקין לא את השלג, בסוכה (דף מ') ריסק מ' כמלים וסניא אחד והשליכו לבית לוקה, פיר' ענין כתישה וכתיתה. מאליך קרקו כפתים תר' מעלך קרדיה כליג סיך ריסוקן (א"ב פי' בלשון רומי (rescindo) פעל כחותך דבר לחתיכות קטנות).

רסק (רסוקא), Gürtel,
רסק, רסוקא את לית ספרקיתא כבר פירשנו בערך כסך.

רסקא, Kreis, Landschaft,

רסקא, תרגום בפסוק מסר קם את הלבוש ואת הכוס מכי יתים על מדיכתא הדא או על רסקא הדא פי' מקוו.

רסתנא, Knöchlein

רסתכא, עיין ערך רסתכא,

רסתקא, Markt, Platz

רסתקא, בב"מ (דף ס"ג) ריסתקא דמקום שכיחי בה אנשי, פי' שוק.

רע, Verlangen, sich sehnen

רע, אל אמר יהיה שמה בדוק ללכת, תרגום לאמר דהוה תמן רעוא למיזל, לא אבלתי לקקחה תר' לא רעיכא לאמסבה (פ"ב בלשון פסוק זה ורעות רוח).

רע, Freund (Kanal)

רע, בתעניות (דף כ"ה) תהום אמר לחברו אבע מימיך, קול שני ריעי' אנא שומע פי' קול שני ליכורין, ביסוך המים וניסוך היין הנמשכים מנקבי הספלים שעל המזבח, בדכתיב תהום אל תהום קורא לקול צנוריך.

רע, Schäfer

רע, בב"ק (דף נ"ד) מתיבי הרועין והגבאין והמוכסין תשובתן קשה, פי' רועי בהמה דקה.

רעע, Zerbrechen, zerschmettern

רעע, בפרק ג' בכלים (דף ח') סבית שהתרועעה כמו תרועם בשבט ברזל (פ"ב תר' תצוק ורלון עשיק ורעיע).

רעי, Mist

רעי, ואת פרשם תר' ירושלמי

ריעיון, וכן וקרבו ופרשו תרגום בפסוק ותלבש אסתר מלכות הוא מקלקלא בריעא עליכא, פי' בלבין של רעי, כמו אלילת דבית הכסא כקרא בלשון גמרא גרף של רעי, והמתורגמן בספרו לא יכול לכוללו.

רע, unten

רע, תרגום מתחת לרקיע מלרע לרקיע, פירוש מלמטה כמו מלארע'.

רעד, Tropfen (welche spärsam a.d. Erde quillt)

רעד, בנלוקים פרק י"א בפרה (דף כ"ב) הרעדים טופפות לקטפת, פי' מים שיוצאין מן הקרקע טיפה טיפה בקליפה בלא כח.

רעד, Schütteln

רעד, גרסא מכשירין (דף ס"ו) המרעיד את האילן להשיר ממנו ארעים (פ"ב פי' מכנע).

רעל, Verschleyern

רעל, ערביות רעולות כבר פירשנו בערך ערב.

רעל, Schlottern

רעל, וברכים כושלות תרגום ורכובין דרעלן.

רעם, Donner

רעם, בבראשית רבה פרשה י"ב ורעם גבורותיו מי יתבונן? א"ר ינאי הרעם הזה בשעה שהוא יוצא בתיקונו אין כל בריה יכולה לעמוד עליו, מתבונן אין כתב כאן אלא מי יתבונן.

רעם, Murren

רעם, תרגום וילן העם ואתרעם עמא.

רעם, Erheben

רעם, תרגומו ירושלמי ואם' ברם אם מטך ואכת ערע' ית קוטרך.

רעף, Ziegel, Kiesel

רעף, בביצה (דף ל"ג) אין מלבנין את הרעפים, במכות (דף ו') מאפה כופה מאפה רעפים פי' כלי חרס שעל התקרה. בב"ר פרשה י"א זימן לו הקב"ה שני רצפין והקישן זה לזה ויצא מהן האור ובירך עליה וכולי, עד מפני מה מברכין על הנר במוצאי שבת מפני שהוא תחילת ברייתו.

רען, Barbarisch, ausländisch

רען, בסנהדרין (דף כ"ב) אלא שהפך להן לרען כיון שחטאו פירוש לער להפך ספר אחר לרען תרגום וילג ורען כלומ' בקושי כמו דבר כעון רעוץ ואני תרגמתי כמו שהוכחתי במקומ' אחר [1]) שטעם רעץ הוא כמו לעז בחילוף ר-ל, צ-ז.

רף (רפתא), Leib Brod,

רף, תליסר ריפי בעבי כנר פי' גלוסק כעך, בברכות (דף מ"ב) ריפתא בהדי הדדי, פי' הייכו פת והייכו כהמא.

רפא, Heilen, genesen, wieder herstellen,

רפא, בגמרא דפ' אלו דברים וב בתוספתא שבת בענין דרכי האמורי של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש, פי' לא היו אומרים למתעטש מרפא מפני ביטול בית המדרש, בעבודה (דף כ"ו) מתרפאין מהו? רפוי ממון אבל לא רפוי נפשות, ומפרש בגמ' ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה וכולי עד ריפוי ממון בבהמתו ריפוי נפשות גופו, בנדרים (דף מ"א) ומרפאהו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון (גמרא) רפואת גופו רפואת ממון בבהמתו.

רפידים, (Nachlässigkeit)

רפידים, בבכורות (דף ה') מה לשון רפידים? רבי אליעזר בן יעקב אומר רפידים שמה, רבי יהושע אומר על שרפו ידיהם מדברי תורה, וכן הוא אומר לא הפנו אבות על בנים מרפיון ידים.

רפח, (wie נפח)

רפח, ותהיין מורחת רוח, תר' ירושלמי מרבכין ורפחן רוח (א"ב בנוסחאות כתוב ואפתח רוח).

רפט, (Siehe מרפט)

רפט, בשבת (דף קמ"ח) לא תלא אשה בסנדל המרופט. ושם (דף קנ"א) שפתותיהן של צדיקים

---

1) S. Geist und Sprache der Hebräer S. 104. u. Anmerk. 5. und uns. Wörterb. 4 Th. S. 870 Anmerk. 1 bis S. 877.

מארפעות כבר פירשנו בערך
ארפע, במגלה (דף כ"ו) הפי
סיבותא דאיפרע פירוש סיבה
שנתקלקלה.

רפטון, Schlürfbar, ῥοφητόν
רפטון, ירושלמי דנדרים פ' הנודר
ומותר בגילה פרומיטא רופיטון
פי' בלשון יוני בילה ראוים לגמוע
כשהיא מגולגלת וגם קורקים אותה
טרומיטא עיין שם.

רפילא, Rufuli [1]
רפילא, אלקפטא ורופילא
כבר פירשנו בערך אלקפטא,
ויבאו שדים מואב ויהיו שם תרגום
והוו תמן רופילין (פ"ב פי'
בלשון רומי שר החיל).

רפיון, Luft
רפיון, בבראשית רבה פרשת ל"ג
ובפרשת ל"ג ומחיתי את כל היקום,
ר' לוי בשם ריש לקיש אומר אף
קין שהיה תלוי ברפיון ובא מבול
ושטפו. ומחה את כל היקום בילמדנו
ומטר לא כחך ארלה תלוין ברפיון
ולימא יראו? בגמי יהושע על הפסוק
פי' אומר בלעז רי"פא.

רפס, Verbergen, aufbewahren
רפס, בעירובין (דף מ') דלויה
לרטובה רפסא לי בי דוכתי' פי'
מי שהוא קברו מקפה עלעזלם,
אומר בדעתו שמא בדעתו לכבות.
אותי מה עשקו, לכך אואל אותו
מה עשקך והוא מדקדק אחריו.
פי' אמר רפסא לי בי דוכתים
שמא במקומו דבר טמון.

רפס, Brechen, schadhaft werden
רפס, בב"מ (דף ע"ט) מאוס
רפסתא דספינתא פי' מארוצפת
הספינה בהוצאת הגילו' ובכנסת
הגילו', בקדושין (דף ס"ג) הא
שמעת' דידי מרפסן אערי פי'
מרעין הגנות.

רפס, Weich
רפס, בברכות (דף ל"ו) סקוס
שאוקו של היכוק רופס. ירושלמי
תפילין במקום שרופס התינוק רופס
פי' מתרכך (פ"ב תרגום ורקע
ברגלך ורפס ברגלך).

רפס Sich bereit finden (התרפס) (zuzahlen)
רפס, בבבא בתרא (דף קע"ג)
לך התרפס ורהב ריעך, אם
ממון יש לו בידך הפר לו פיסת
ידך.

רפס, Feldherr
רפס, מדרש שמות רבה פרשת
ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך
משל לאוהבו של מלך קומים ורפוסא
פי' בלשון רומי שר החיל כמו
רופילין דלעיל.

רפע, Riphaei Montes [1]

---

1) So hießen diejenigen Militärtribunen oder Oberste der Infanterie, die der General selbst machte; jene welche das Volk machte hießen Comitiati.

1) An das Daseyn der riphäischen Gebirge hat schon Strabo

רפע, בפסקא דרני עקרא (א"ב במדרש שיר השירים פסקא כואהך כמגדל ר' זכאי רבה אמר עד שיהי ריפע עד היקבי' שייקבן מלך מלכי המלכים, פי' בלשון יוני ורומיי שם הרים גבוהים במקום שער ויש אומרים שנקראים כן על שם ריפת בן גמר).

רפף, Erzittern, wanken

רפף, תרגום ועמודיה יתפלצון ועמודים מתרופפין.

רפפות, Jalousien, Holzgitter

רפפות, בתשובה הרי"ג בהבדלות (דף ל"ג) הסריגות והרפפות הלטרשות, פי' רפפות אלו של אלקטיות בדאמר בתוספת סריגות אלו הן של אוכרות רפפות אלקטיות.

רפפות, Sumpfige Gegend

רפפות, בבלוסיה פי"א בפרה (דף כ"ב) הרפפות טהורות לקדש ולתרומ' ולחטא', פי' מקום בילה מים שיש בו רפש. הרמב"ם פי' שבכות של עץ כערך שלפניו.

רפק, Graben

רפק, בתעניות (דף כ"ג) אשכחיה דקא רפיק רפקא. בעירובין (דף כ"ה) ואמא ישראל אחריכא. ורפיק ביה, פי' חופר. בסוטה (דף י') קמי רפוקא גריוא דקלסי פי' בפני חופרי שדות גדיפי דשאים.

רפרף, Regen, bewegen

רפרף, בחולין (דף ל"ה) ובעיק אפילו לא ריפרף אלא בגפו, ה"א אלא בעיני מענין כהרף עין. בב"ר פרשה ב"א לפי שרפרפה בלבה ואמרה איני כוזקקת לביתי עוד לפיכך תביא קרבנה מרופרף ולקחה שתי תורים (א"ב פי' בלשון ישמעאל תנועה תמידית כמו שהתורים והיונים עושים והמילדת מתנענעת במחשבה ומהרהרת אם תזקק עוד לבעלה אם לא, תרגום ועמודים יתפלצון ועמודים מתרופפין וכבר הבאתיו בערך רף).

רפש, Roth

רפש, בב"ק (דף ל') ולא יהא אלא רופשו הירוש מלשון רפש וטיט.

רפש, Aufstöcken, stampfen

רפש, בב"מ (דף ל"ה) אף על גב דקא מרפיש (מרפי כתוב בנוסחאות) ואזיל קמא קמא, פי' מרפש ומפתח הארץ לפני הקורה ומתקים הקטה כדי שיהא נוח לקוצרה. בב"ר פרשה ויגש אליו רמז למכשה ורפש חד רפיש וזעת כל פלטין, ויטוש על המסכה תרגום ירושלמי רפש במגריפה.

---

gezweifelt; Einige verwechseln sie mit den hyperboräischen. Man hält sie im Allgemeinen für ein Fabelwerk welches aus der dunklen Ahndung von den Pyrenäen, Alpen, u, s, w. hervorging.

רפת, Viehstall

רפת, בפסחים (דף ח') ורפת בקר ולולין ומתבן, פי' מקום דירה לבהמות.

רפת, Rasch

רפת, תרגום ירושלמי הלי חרי הלין דרפתא קקנטון פי' פת בלשון גמ'.

רץ, Wechseln, zählen

רץ, בשבת (דף כ"ב) אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה בבבא בתרא (דף ל"ט) חנין זבינים וזבני עד דלא ארצי זוזי. בסנהד' (דף ס"ח) הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן, פי' זה אמ' מטעמי תורה כלומר ספיקות יש לי ואין מי לפרשן (א"ב ענין מכין וחלוף מעות, שהמוכה או מחלף זורק במרוצה המעות).

רצה, Wollen, geneigt seyn

רצה, בשבת (דף קמ"ד) שהמשקין היוצאין מהן לרצון טמאין ושלא לרצון טהורין, מאי לאו לרצון דניחא ליה? פי' מקבלי טומאה מפני שהן משקין, והמשקין אין צריכין הכשר, כדאמרינן שהן עלולין לקבל טומאה. בקדושין (דף י"ד) הסוא להרצאת אדון הוא דאתא, פי' להרצות על העבד כדכתיב לא יקשה בעיניך. ס"א להרצעת אדון הוא דאתא פי' שהרצע אינו עובד ליורש. בחגיגה (דף י"ד) ג' הרצאות הן, חככים בן חכינאי הרצה דברים לפני רבי עקיבה, פי' כמו תרצן, ואימא הכי אלו

ארבעה רץ (בערך הלקו לד' ערכים) קרובי ענין הן.

רץ (רצץ), Zerschlagen, stoßen

רץ, בחולין (דף כ"ו) הו שרצצתה בהמה והיא מפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה, פי' מן קנה רצוץ, ויריצו וירוצצו. בסדר פ"ק בטהרות (דף כ"ח) אם מסר לו תיבה מלאה בגדים בזמן שהיא רוצצת טמאה פי' דוחקת.

רצח, Morden

רצח, בפסחים (דף כ"ה) ובסנהד' (דף ע"ב) ר' אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, וכי מה למדנו לרוצח מנערה? פי' מה נלמד לרוצח מן הנערה וכי יש לומר אם יקום איש על רעהו ורצחו אין לו דין מות כמו זו הנערה שכתוב בה אין לנערה חטא מות? אלא זו נערה באה ללמד לאחרים ונמצאת היא למדה והוקש לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור כך הנערה המאורסה אם יאמר לה השמיעני לי ואם לאו אני הורגך תהרג ואל תשמע לו, ואם תפסה ונתחזק עליה אין לה חטא מות וזהו דשאלתות, ובריש זו ההלכה, אלא כיון לכלילו בכהאי מנא לן? אתיא בקל וחומר ובולי עד דבי רבי חנא הקישא הוא, כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, וכי מה למדנו לרוצח מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד, פי' מה יליף נערה מאורסה שהיא לבושה ופטורה מן

רוצח שהוא מזיד וחייב, בא ללמד הרוצח לנערה ונמצא למד ממנה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו שהרואה מי שרודף אחריה לבועלה, ואינו יכול להצילה בענין אחר אלא בנפשו של רודף, יהרוג הרודף להצילה, דכתיב ואין מושיע לה, הא יש לה מושיע מושיע בכל מה שיכול, אף רוצח ניתן להצילו לנרדף בנפשו וזה שנראה ההלכה, מה למדנו לרוצח בשני עניינים דרשו הפסוק רבי ותנא דבי רבי.

רצם, Stumpf werden, verderben, ausarten,
רצם, בביצה (דף כ"ח) שפוד שנרצם אסור לתקנו ביום טוב. בנדה (דף כ"ה) תנו רבנן סנדל דומה לסנדל דג של ים ולד הוא מתחילתו אלא שנרצם, פי' סנדל ולד שנתמעך ואין נכר אם זכר אם נקבה שכשעיברתו אמו עיברה שוב ולד אחר ובא שני וקילקל צורת הראשון ולהכי קרוי סנדל סנואי ודל, מפני שנתקלקל, ואף על גב דאיכא אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת קודם שתלד, הני מילי למיהוי תרווייהו בני קיימא אבל חוזרת ומתעברת ונתקלקל שני מן הראשון, וכן המפלת שליא אף על גב דאין בה שפיר חושש לזכר ולנקבה דקיימא לן שמא היה דומה לדג של ים שהוא רחב ודק וחד כלפי ראשו שנרצם שנתקלקל כגון שפוד שנרצם (נ"ב בנוסחאות כתוב שנרצף).

רצן, Wurm,
רצן, בב"ב (דף ל"א) רב נחמן אמר בלא רציתא פי' שלא יאכלוה תולעים.

רצעה, Riemen
רצעה, בשבת (דף כ"ד) ולא ברצועה שברגלה וגם (דף כ"ו) ולא ברצועה שבראשה.

רצען, Schuster,
רצען, בפסחים (דף נ"ה) רבי יוסי אומר אף הרצענין, בשבת (דף ה') בעא מיניה ההוא רוצענא מר' אמי, פי' האושכף לפי שמלאכתו במרצע נקרא רצען, ויש אומרים לפי שמלאכתו ברצועות של עור נקרא רצען.

רצף, Anordnen, zusammenreihen aufeinanderfolgen, ausstrecken.
רצפה, Ausgelegter Fußboden,
רצף, ביומא (דף י"א) עמוד והפג אתה על הרצפה, בפרק ו' בשקלים (דף ט') מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וראה את הרצפה משונה, בריש תמיד הגיע לרצפה והפך פניו לצפון, במגילה (דף כ"ב) רצפה של אבנים הואי, וכדתניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה, עליה אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה על אבנים שבמקדש וכדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים, ואמר עולא לא אסרה תורה אלא פשוט ידים ורגלים, ולמה נקרא שמו רצפה? שהיה עשוי קרקע העזרה מאבני שיש אבנים קטנים מגוזים הרבה

והיו רצופין ונראין כאחד, בפ' אחרון באהלות (דף ל"ו) הרוצף בין הפרס באבנים שאינו יכול להסיטן, פי' שוטח את אבני שיש כדכתיב ואת הים הוריד מעל הבקר הנחשת אשר תחתיה ויתן אותו על מרצפת אבנים, ולומר נגד השערי' אשר לחצר הפנימי וכנגד רצפה, בכל הבגדים פרק י"א בנגעים שתי אם הוא רצוף טמאה, פי' לאחר שמפיק המסכת מאפשו ומגלגלו על עמוד אורגים, בנדה (דף מ"ג) דהשתא מתכולא רצופה אימר שמא רצפה, פי' דקקה, בנ"ב (דף י"ד) הכל רצופין אין לו שקה, הכרן רצופין אין לו קרקע פי' קרובין נטועין זה בצד זה בלא הפרש ביניהם, כלומר מעורבין זה לזה, בשבת (דף ט"ו) איכא בינייהו דרצפינהו מרצף פי' הנך אמר שהרצף שאוקא כתלי הכלי אחובו ונעשה כאלו נשברו בחליו, לאביי דקיים שמא יקנבו בגדי טהרתו אף על גב דרצפיה קיים, ומדיין טומאה ישנה עליו, לרבא הרסה טומאתו דהא רצוף ולאו כלי הוא א"א דרצפינהו מירצף מיבעיא השכל למאן דאמר שלא יקנבו בגדי טהרתו ליכא, למאן דאמר שמא ישמרו מגילה בא יומא עולם איכא דרצפינהו כמו מתכולת רצופה, בזבחים (דף כ"ג) סותתו והא כלי אמר רחמנא ולא כלו הוא דרציף ליה מירצף, בבראשית רבה פרשה ז' רצוף רצפה דהיא שנה

בהולכה כלומר לבוא לך ושמה עליך בארץ.

רציצא, Küchlein, רצילה, בבכורות (דף ו') רצילה דמים בביצתא בפי בסקא דוקים אמר להו בסיגו דעל פי' אפרוח של ביצה.

רק, Falben, gelb werden, bleich werden, רק, בסוף נדרים (דף כ"ט) אם היו עלין שלא' שמורין אסורין הוריקו מותרין, פי' אם היו העלים שמורים שמשמת בריאות שיש להן כח אין נותין לצד שפרות אסורין, דגדול הבעל שעיקר, הוריקו שהן כמו כמותין ונוספין מותרין דליכא השובין גדולין: מזה העבין הוריקו פניהם בב"ר פרשה מ"ג.

רק, Uiberleeren, רק, בבראשית רבה פרשה מ"ג וירק את חניכיו בכלי זין הוריקן כדכתיב והרק חנית וסגור, ר"ש לקיש אמר באבנים טובות ומרגליות הוריקן כה"ד ביר קרק חרוץ, ילידי ביתו בעלי חניכתו שמה אברם כשמו, בנדרים (דף ל"ב) מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו ר"י שנה? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים שנ' וירק את חניכיו ילידי ביתו וירק את חניכיו רב ושמואל חד אמר שהוריקן בתורה וחד אמר שהוריקן בזהב.

רקב, Schlauch, רקב, בע"ז (דף ס"ג) ומשוקבלות

של עובדי כוכבים, תרגום ועשה מים ורוקבא דמיא:

רקד, Springen, tanzen. רקד, בנדרים (דף כ"ט) למאן שהיכא קשרא ברקודי דלניך, אמר ליה לר' לך קום רקוד, בריה שגלה היכא ושר בשירים על לב רע, כל זומר וזמרא לא עאיל באודנא דרקדא כל זומר וזמרא ברא דשמשא לא שמע (וכן נעברי).

רקד, Sieben. רקד, בשבת (דף ע"ג) הטוחן והמרקד פי' המיל אוכל ופסולת בכברה את הפסולת כמין עפרורים כוא יוצא מכבר' ונשא' האוכל ואם האוכל דק והפסולת עבה כמין מכן יצא האוכל ונשאר הפסולת.

רקד, (דקר Stiche) רקד, בשבת (דף קכ"ו) הא דשמעתי ג' ג' נקופה כרקודי דשרפנאי, פי' כדות שעושין בשרפנא ושן קטנות ונעשה ג' ג' נקופה, בב"ב (דף ס"ד) אנריס דרב פפא גופיה ברקודי דשרפנאי (ע"ב בתוספות כתוב דקורי עיין ערך דקר).

רקיק, Fladen, Kuchen. רקיק, בב"ב (דף י"ט) רקיק אינו מעכב בחלה, פי' קיימא לן דחלה טמא שנוגע את הטומאה לבית קנרו כשפטה בבית אחר וחלה טמא אבל שמא פתוח לבית קנרו, שמא לגוש הטומאה ושנוטה כל מה שבתוכו, ואם בחלה כמו רקיק עשוי כגון רקיקין, אבל שמן מה עבה, הואיל וצריך ליטלו ולאכול אותו אינו מעכב בחלה טומאה אלא רואין אותו כמי שאינו, אף על פי שגילוי נמי פירוש כגון שמן וכיוצא בו, שאין מבדילין את האוכלין, וכן כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה.

רקם, (Stadt v. St. Benjamin) רקם, בגטין (דף כ') אף הטבוא מן הרקם ומן החגר, בנדה (דף ל"ו) כל הכתמים הבאים מרקם טהורין, פירוש קדש ברנע של רקם גיאה: (עיר שנזכרה ביהושע י"ח, כ"ז לשבט בני בנימין).

רקם, Gebildet seyn, bunt seyn. רקם, בחולין (דף ס"ד) שאם ריקמה וניקבה טמאה בבהמה וגם (דף קכ"ו) ביצה הטרף המרוקמת עשרה, ניקבה כל שהיא טמאה, בנדה (דף כ"ד) אם היתה מרוקמת הוא לזכר ולנקבה, פי' אם היתה אותה שפיכה מרוקמת מצויירת כצורת אדם, ואין בה לא סימן זכר ולא סימן נקבה טומאה לזכר ולנקבה, ובסוף הפרק (דף ל"א) רקמתי בתחתיות ארץ, רדשו לא כתיב' אלא רקמתי פי' לא נבראת ריקום הצורה אלא במקום המקומות שהוא תחתיות ארץ, המפורש ברקמה זהב כבר פי' בערך דם. ביומא (דף ע"ב) רוקם עושה מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד, חושב עושה אותו לפיכך ב' פרצופין.

רקן, Hobel, ῥυκάνη

רקן, בתוספ' פי"ג בכלים (דף י"ד) הרוקני בפני עצמה טהורה פי' ברזל הוא בתוך העץ והוא עשוי לשוע ולהחליק הנסרים והוא מכלי הנגרים ובלשון ישמעאל שמו רוקן ובלעז דרי"טורא (א"ב בלשון יוני כן שמו ובערך רכק כבר הביאו).

רקע, Fleckig, Fleck

רקע, בבא קמא (דף קי"ט) מודה רב ברוקעתא, פירוש מטולאים מקלחת שחורים ומקלחת לבנים, בחלומות דמגלת איכה קמיץ שחיק אית לך ואית בה כ"ד מרקועין אתקיים מן הכא ומתקטע מן הכא, פי' חלוק בלוי יש לך ובו כ"ד טלאין אתה תופר מצד אחד ומתקרע מצד אחר, ונעלות בלות ומטולאות תר' בלן ומרקען, הוי למתפרות כסתות תרגום דמקטון רקעי קטוך פי' לשון ישמעאל חתיכה נגד המפורס על הקרע שמו רוקעא, בב"ב בגמרא (דף י"ט) ואת מי רגלים מטלניות הוו במרקע לבנאה (א"ב תרגום נקד וטלוא, נמור ורקוע). גרב מרוקעין כבר פירשנו בערך גרב.

רקע, Blech, Scheibe

רקע, בפ' ד' בשקלים (דף ו') ובכתובות (דף ס"ו) מותר התרומה מה היו עושין בה? ריקועי זהב צפוי לבית קדש הקדשים, בעבודה (דף מ"ז) ובתרומה בפ' כל האסורין (דף ל') בית לה מצות ש"ד ביה ה' אלקיך הדם לפרש שאינה באה לבית דברי ר"ג, וחכמים אומרים לרבות את הרקיעין מאן חכמים? ר' יוסי בר יהודה היא, דתניא בהן לה אבא ר' יוסי בר' יהודה אומר אין עושין אותו רקועין אפי' לאחורי בית הכפרת, פי' אפי' לאחורי בית הכפרת מבחוץ לצפות הקיר, דהוה נמי קדישא בית ה'.

רקע, Sich breit machen, Ansehen schaffen

רקע, במ"ק (דף כ"ח) מאן חשיב, מאן ספן, מאן רקוע, כלומר מי יכול להתפשט ולהתגבר באותה שעה.

רקע, Ausbreiten

רקע, בערובין (דף נ"ג) הפריחו לפחמין הרקיעו לאבנין, פי' הכו הפחמין שברו אות' מלשון מטרזני ממטרגו להו הרקיעו לאבנין נערו אותן להיות לוחות כטרלס הזהב, ועשו לי כהן שני עופות וכן הוי נקראו כן שהן מגידין שעלתה השמש עשו א"א עם הוא מן הלילה, פי' אחר התרנגו האדימו האתרוג הגאלים, הרקיעו הוציא הגאלי' לחוץ ענין וירקעו.

רקק, Speyen, Speichel

רוק, רוקא, רקק, ביבמות (דף כ"ד) רוק שהוא למעלה מן הבילה, אמר רבי הואיל ומפורש הנבר הלא, פירוש שהמלא רוק נבילה למעלה, אינה למאמר שנבנה בורקדנית בשעת

השמים דקקה למעלה מן הכילה, זה פי' מגלה, ולבא מרי רבינו יקיאל ז"ל פי' רוק שהוא זרוק בכח ועולה למעלה מן הכילה, שזה ודאי כח איש הוא ולא כח אשה, והיה מספר במשל, שוחר א' היתה לו אשה יפה ויצא עליו, ונשבעת השמים רק אותו האיש למעלה בשמי הקורה העליונה, והיתה הקורה שלופה אבל כולה, אח"כ בא בעלה לשכב עמה ולשמוח עמה, נשא עיניו למעלה וראה רוק למעלה בקור, אמר לאשתו מי רק שם? ואמרה אני, אמר לה עשה כן לפני ואראה זה הכח שיש ליך, ולא יכלה, והרגיש מה שעשתה. וכן מצינו בפי' ר"ח ז"ל בסנהדרין (דף ק"ט) רוקא דקשת קא קריא הכא, פי' שירה שעושה קשת וזורה על אותו כלי של אבן שלוחשין עליו, בנדה (דף י"ו) בריכה עד שהרוק בתוך הפה כיצוק וסולך לו, פי' עד שהבלבולים של השמים בסוף הפה כיצוקים אותם שריכה והלכה לה.

רקק, Lache, Sumpf
רקק, בשבת (דף ה') מתניתין היא דתנן בפרק הזורק בשבת (דף ק') אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת, בחולין (דף כ"ז) סוף שנבר' מן הרקק הכשרו בפי' אחד, אמר שואל קפוטקא' הדע, שכרי עופו' יש להן קשקשין ברגליהן ברבנין, פי' רקק מים שהוי' קרובה לארץ. פי' אחר של ר"ח רקק מים שאין בהן י' טפחים, כדתנן בזורק (דף ק') רקק מים פחות מעשרה טפחים, ואע"פ שיש שם מים פחות מי' טפחים מן קשמין כיונס.

רקת, Ufer, Rand (ῥαχία: steiniges Ufer)
רקת, בסוטה (דף כ"ו) גבו א רקת' דסיכ', בגילה (דף ל"ב) אכן א רקת' דפרת סמכינן, במגלה (דף ו') רקת א לפורי ולמה נקרא שמה רקת דסדליא ברקתא דכסרא פי' גבוהה בשפת הנהר, פ"א גדותיו של נהר כגון הירדן מלא על גדותיו והוא כמין טיט על שפת הנהר מקום דלא נגר השמים הוא, בב"מ (דף כ"נ) רקתא דכהרא לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאת אכתא הברך כמי אכה (א"ב פי' בלשון יוני גבעה סלע וקומה).

רר, Speichel, Geifer, Feuchtigkeit,
רר, בחולין (דף ע"ו) דלמא התם דקני משכא ריריה, פי' במקום שנמשך בעלם ריר ומגלה מקום השנבר שפריר בתוך העלם השוב כבשר, אבל העלם שלא נמשך אליו ריר והיא המקלוקית, אין העור השוב כבשר, נקדר כמין טבעת וכו' בערך קד (א"ב בתוספות כתוב דקני משכא דיריה ופירש רש"י שהחזיק העור בשלו) בפרק שני בעוקצין (דף ע"ו) פלי בצלים ובני בצלים אם יש בהן ריר פי' בני בצלים בצלים קטנים, ריר כמו ויורד רירו, רירא דינא בנר

פירשנו בערך דן, בכתובות (דף ע"ו) ואמי ליה ר' ירמיה ספוניה,

(ו) ריש, Erben

ר"ש, בבא בתרא (דף קנ"ו) ויאמרו ירושת פליטה לבנימין, פי' שתנו על שבט בנימין על עסק ירושה ואמר כך נתנו להם פליטה, וכך שתנו שאותן שנים שיקשטו כל בת שהיא יורשת אביה, שלא היה לה אם לא היה נחלת אביה, אלא תנשא ליורשי אבי אביה שלא תסוב נחלה משבט אחר לשבט בנימין.

ריש, Anfang, Haupt, Spitze

ר"ש, בתעניות (דף י"ז) ובמנחות (דף ס"ה) א"ר ישמעאל מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה איתוקם תמידא די לא לאספד, שהיו הצדוקין אומרין יחיד מתנדב ומביא תמיד, בב"ב (דף כ"ט) ברישא כל מרעין אנא דם, בריש כל אסון אנא חמר, בסנהדרין (דף כ"ו) אמר ריש כורא אתי לממא, בסוטה (דף ל"ה.) ריש קטיעה מטלל, פי' לכבי קרי ליה ריש קטיעה לפי שקראו שמה יהושע כלומר ראש שמו קטוע, לפי שסיוד אות קטיעה היא, בחולין (דף ל"ט) אי אביה אלמא דלא מכי מדקי ליה אסיר, ואי לא אמר ליה ריש יד ופרי, פי' אם מעובד כוכבים אלא שיאמר א כבהמה הכרה לי וישראל אינו יכול לרחוץ לבהמה אקרא, כשנים באלו יש לעובד כוכבים שותפו' בגוף ואסיר אבל אם אין העובד כוכבים אלא יכול ישראל לרחוץ לבהמה

אסרה מותר, בחולין (דף נ"ג) אמר רב יהודה ריש שעיה בלמעלה בעי גרירה, פי' הוא שיני הכמון מן הקינה ולמטה, וי"א בשני הנמשך מן הגרגרת ולמטה, דקישא לן כרכי עקינה דאמר מותב וקרוס ועלף כמו הכלב שעל הקרב, והוא הלב שעל הדקין רישא נבבת הליס, אבית מקום שרי, אנרדין אסיר, אנקידיה אי דן ביה מידי ומשום כדי שיוב הדם מותר ואי לא אסיר וכן הלכה.

ריש, Arm

ר"ש, בתמורה (דף י"ו) ובויקרא רבה וכי ימוך פרשה אשרי משכיל רש זה שרש בתורה, איש הכבים זה שעובר סדר אחד וכו', עשיר ורש נפגשו עשי' וכו' שעשיר בתורה וכו' ד"א רש זה שרש בכבודו איש הכבים זה שהוא עושה בשוק וכו' ד"א עשיר ורש נפגשו עשיר זהו שעשיר בנכסים וכולי.

רשאי, (Eigenname)

רשאי, בחולין (דף ע"ט) של בית רשאי היו מגדלין שם עדרים עדרים (פ"ב נשמטאות כמות בית דושאי, שם משפחה הקרוי על שם אביהם).

רשבא, Familienhaupt

רשבא, בתענית (דף נ') הני שמעלו לבני דבי שבות רישבא, פי' הנאה כלשר בשבט נשיא בית אב מרגושי רב בית בא זה ראש בית אב, בב"ב (דף קכ"ו) מר זוטרא מדריסבא פלג. נגהא דשלפלי בסדי דלאמים.

רשבא, Vogelfänger

רשבא, בחולין (דף ק"ל) בשבת (דף קי"ז) לוי איקלע לבי יוסף רישבא פי' רש"י צייד עופות לשון אין פורסין רישבאין לאוזים ובגוספתות כתיב פורסין כישבין ואין כתוב רישבין: ראה בחולין דף כ"ד.

רשה, Erlauben, befugt seyn

רשה, ורשו איבא ליה עלוהי פי' ורשות אדם אחר אין עליו כמו אנא נטל רשותא, וי"א ענין ושל תמודע לרשות, פ"א ורשות אנא כבר פירשנו בערך שלהר, בב"ב בגמ' (דף ח') כמה יהא בעיר רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי.

רשה, Zins nehmen, wuchern

רשה, תרגום בעל משה אשר ישה מרי רשו די רשי.

רשל, Erschlaffen, schwach seyn

רשל, בזבחים (דף י"ט) תנו רבנן היו מרושלין מסולקין מגומקין ועבד עבודתו כשרה, כל ידים מרפיכם תרגומו וכל ידיא יתרשלן וכן תקנו ידים רפות.

רשם, Zeichnen, bezeichnen, schreiben

רשום, Schrift

רשום, בב"מ (דף כ"ג). משכחתה ברשום, פי' מסוכריא דגזייתא כמו הקנקנים כשהוא מתוך ותפוי נעשה כקרא רשום, כשהוא מרוסף בקרא מליף מלשון לשון, פי' אמר בערך לף תשיעי. הרשום בכתב אמת כבר פירשנו בערך כבל.

במגילה (דף כ"ד) עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן, בשבת (דף ק"ג) לא הייבו שתי אותיות אלא משום רשום, בחולין (דף ל"ב) והמשמש שמשם צריך שירשום פי' שעל הרושם מכיר שהוא לבן, בב"ק (דף פ"ב) וילכו שלשה ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו אין מים אלא דברי תורה, בסנהדרין (דף ק"ה) דורשי רשומות אמרו לי גלעד. בברכות (דף כ"ד) דורשי רשומות אמרו והיו עיניך מלוים לך מנגד זה התולה תפילין פירוש פסוקים הרשומים. בגיטין (דף ב') רושם הסרך חרין או כלופי מבליף, פי' כגון הרושם בקומה על השעור סורך מקום הסקיקה והמקום הנולא נגמר כמו שתים או דוחק בפריכתו מהכה ומפנה ומקנן כמין גבשושים, וזהו שנולא הספיקון מסכה ומהנה השיבו מקרן פרין, בסוטה (דף י"ט) שלא רשומו ניכר לא עשה ולא כלום, פ"א שיפסוק המגלה ישנה יפה ולא ישאיר בה רישום לכתיבה כל עיקר, בסנהדרין (דף כ"ב) מה פיתה שאמרה בידי שמים אין בה רושם פירוש שסרי כשמת אדם שלם בגופו ואין בו קבלה, ושמא סגורה בקפה תרגומו רושמיה דמהא, מגורה תחת מגורה פ"א השטוחי רשם, לא יקלו קדמה, והשמות היו על טבעות הפגשי', הוי הפקיקים חקקי אין מ' ויי דרשמין רישמין,

רשון, (רְשָׁנָא Siehe)
רשון, בחולין (דף ס"ה) סלעם זה רשון בנדה (דף כ"ה) ת"ר איזהו שפיר מרוקם? אבא שאול אומר תחלת ברייתו כרשון ושתי עיניו כשתי טיפין של זבוב וכולי (ס"ג בכיסקאות פתוב תחלת ברייתו מראש בויקרא רבה בריש אשה כי תזריע בשומי ענן לבושו זה השפיר וערפל חתולתו זה השליא.

רשנא, Oberhaupt
רשנא, תרגום יפתח קלין ישתרגג רשאנא בפסחים (דף ק"ו) אמרה לי רישתיכהי דנשים כשפניות פי' גברת השולטת עליהן.

רשנא, (דשן Siehe)
רשנא, בסנהדרין (דף ל"ד) הא רשנא להאי פרדשנא, בעל הערוך גרס דשנא ודבריו נכונים עיין שם.

רשע, Bösewicht, Schurke
רשע, בכתובות (דף ל"ס) ובבא בתרא (דף קל"ו, ודף קע"ד) ובערכין (דף קע"ד) איזהו רשע ערום? זה המשיא עצה למכור בנכסיו כרבן שמעון בן גמליאל בית כוחלין העיקר, ושם מפורש דהכיא בכסי לך ואחריך לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל, השני מוציא מיד הלקוחות, דברי רבי, ר' שמעון בן גמליאל אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון, בסנהדרין (דף ע"ו) אין לך עני בישראל אלא ברשע ערום, וכולי עד איזהו עני רשע ערום? זה המשיא בתו בוגרת, 'עני דאין לו ממה לשכור שפחה. ורשע שמעכבה מלהשיאה שמא תלך ותזנה וערום שמחפרנס ממלאכת ידיה. בסנהדרין (דף כ"ג) אמר רב אשי כמאן קריין רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא כמאן? כי הא תנא דאמר אם אביו היה מחללת שאם היה כוהן בו קידש נוהגין בו קול, כבוד נוהגין בו בזיון אומרים ארור שזה ילד ארור שזה גידל ארור שזה יצא מחלציו, בכריתות (דף ט"ז) אמר רבי עקיבא משכחת לה ברשע בן רשע וכו'.

רשף, Flamme, Blitz, böser Geist,
רשף, בברכות (דף ה') אמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין ממנו, דכתיב ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא דברי תורה, שנ' התעיף עיניך בו ואיננו, ואין רשף אלא מזיקין שנא' מזי רעב ולחומי רשף, אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה ייסורין בדילין הימנו שנא' ובני רשף גביהו עוף, ואין רשף אלא ייסורין שנ' מזי רעב ולחומי רשף ואין עוף אלא תורה, בפסחים (דף קי"א) דבי כיתרי רשפי (ס"ג בנוסחאות כתוב דבי איגרי פי' רש"י שדים המצוים בגגות שמם רשפים וגרסת בעל ערוך נכונה שבגגים נפקים יש רשפיא).

רשק, Rade
רשק, בשבת (דף קי') ופסקא זוזא כורכמא רישקא, בבבא מציעא (דף ק"ו) דכל כורכמא קוי

לכורכמא רישקא, פי' כרכום שהוא משקלו שקל כסף רישקא אורייג"ולי, כפרים עם נרדים תרגומו כופרין עם רשקין כרד. וכרכום תרגום רישקא ועוריקא.

רשש, Scholle

רשש, בנדה (דף ס') תנו רבנן אי זהו בתולת קרקע? כל שמעלה רששין פי' כשחורשין אותה מעלה כשחרישה חתיכות חתיכות אדמה. ואין עפרה תיחוח בידוע שלא נעבדה.

רשש, (ד ש) Stücke

רשש, במ"ק (דף י"ג) רששי קילקאטרגים וטיסני, פי' המשברין מבואס קדא לתרתי דהיינו קילקא (א"ב פי' כמו רסס אבל בנוסחאו' כתוב רשושי אלקה ופירש רש"י דשי מבואה אומצרים קדא לשכים, ומסייע גרסת רש"י הא דתנן בפרק מי שהפך דמועד קטן והרשושות ומשברי גרוסות).

רשות, Machthaberei

רשות, בפרק קמא באבות (דף ג') ואל תתודע לרשות, בפרק שני (דף ג') הוו זהירין ברשות קללה של רשות בריש גמרא דשבת (דף ה') פירו' שמעללין עלילות על בני אדם, ושם (דף קנ"א) דיקא מתניתין כותיה דשמואל, דתנן בפרק שני במכשירין (דף ס"ה) עיר שישראל ועובדי כוכבים וכולי עד אם יש בה רשות רוחץ מיד, ביומא (דף פ"ז) והרשות מקברת בעליה ערום נכנס לה וערום יוצא ממנה, ולואי שתהא ביאה כיציאה, בעבודה (דף י"ז) לעלוקה שתי בנות הב הב קול שתי בנות וכו' עד קול גיהנם שצועקת ואומרת הביאו לי שתי בנות שאומרת בעולם הזה הב הב, ומאי ניהו? אפיקו' והרשות של עובדי כוכבי' בפ"ג דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו וכו' עד למבעי עליהו רחמי מלפני הקדוש ברוך הוא שינצלו מהן, דלא ליתי לעבור על דעתו ועל דעת קונו רוח רעה מילתא ידיעה היא דמעבירין אותו על דעתו ועל דעת קונו שאונסין אותו על כרחו לעשות מה שאינו רוצה ולעבור על המצות, וגם דקדוקי עניות מביאין את האדם לידי גזל וגניבה וכזב כדכתיב פן אורש וגנבתי, והרשות שהן משרתי השלטונים שהן תמיד בפחד ואימה ומתייראין על נפשם וחייהם תלוין לנגדן, ואלו ג' ייסורין קשים אפשר שיש להן כפרה דקדוקי עניות וחולי מעיים והרשות (א"ב פי' ענין ממשלה ושררה מלשון ראש):

רשות, Erlaubniß

רשות, והרשות כתובה כבר פירשנו בערך סעד. בערובין (דף מ') הכא הקרא חדתי אמינא זמן, אמר ליה רשות לא קא מבעיא לי, כי קא מבעיא לי חובה, פירוש זה שאתה מברך שהחיינו על קיבות ודילוג רשות הוא ואינו חובה אני שאלתי על החובה (א"ב לשון מקרא כרשיון כרש).

רשת, Netz
רשת, בסדור פרק כ"ג בבלים (דף כ"ז) הרשתות והמכמורות (נעתק מלשון עברי).

רת, Bärmutter
רת, בברכות (דף כ"ו) קיבה, והרתה, ויותרת הכבד, פי' קיבה לא הקיבה שבבהמה גדולה היא אלא שבבהמה קטנה שמעמידין בה את הגבינה והיינו שמיכה רכה ולבנה של בשר שיש בכבשים קטנים, שעדיין יונקין החלב סומה על לובן כלפי בוסר אסיבה יתירה וזו היא הרת וקורין אותה בלשון לעז אכמ"ילי, יותרת הכבד כמשמעה, מרפאין בה את בעלי שברירין שבעין, וזה פיר' רב האי גאון וכרונו לברכה, פי' אחר בערך הרם מספקא לן אי ה' יסוד אי לא (א"כ כבר הניאו בערך הרת ופירשו רסם).

רתה, Überlassen, zulassen
רתוי, Werth, würdig
רתה, בספרא בכותרים לאמר ראויים היו לישרף אלא שריתם הכתוב לאהרן, בבראשית רבה פרש' עשרים לרוח היום ועל דעתיה דונדי ריתה עליה, פי' הניח לו כדאמרינן רתוי לו פי' נוח לו. בקדושין (דף פ') והתנן בחגיגה (דף י"א) כל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם, מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור, כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו כאלו לא בא לעולם. ספר אחר ראוי לו כי טוב ממנו הנפל שלא בא לעולם, בר"ה (דף כ"ח) רתוי לו שיפול פני עכר קדם במטה.

רתת, Zittern, beben
רתת, בסוטה (דף ט') ששם משקין רותתת מי משקין בגנא בפ"ק (דף קמ"ו) דרב אשא בר אדא דרתית ידיה היכי ויפתי בחולין (דף כ"ד) אמר רבי חנינא עד שירתת, פי' אינו יכול לעמוד בחוקה אלא ברתת וצריך אדרים מלשון רתת, בעירובין (דף ס"ה) רב ששת מרתת כולים גופיה.

רתא, Bußwerk (S. דתאה)
רתא, רב חנינא בר כהן הוה אמר ריתא, פירשנו בערך תור, ספר אחר דיתאה ובבר פירשנו במקומו.

רתוות, (Siehe רדוות)
רתוות, תרגום ירושלמי ימינך מרכבותיו גלגלי רתוותיהון ובתוספתות אחרות כתוב רדוותיהון עיין ערך רדוות.

רתח, Aufbrausen, zürnen, schäumen,
רתח, אדרתחא קידרך אסיק כבר פירשנו בערך כן, בשבת (דף מ"ב) האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין, בפסחים (דף קי"ג) תנו רבנן שלשה חייהן אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת אמר רב יוסף ובלהו איתנהו בי' ועוב חמה תרגומו ושביק רתחא. בבבא מציעא (דף פ"א) ובשעורה

שלא ירתיח, פי' מסורת קבלה בידם שהמרתיח ומודד כל דבר לא תוספת המידה. שלו כשמרתיח על השדה בלינן שלק אחד משלשים ושנים בלוג, זה פי' רבי חננאל, ויש מפרשים כשממלא המדה מדבר לא בכח עולה הקצף למעלה ונראית מלאה וכשתכוח נחסרת, בברכות (דף כ"ט) לא תרתח ולא תחטיא, מרבנא מגילתא תרגום ירושלמי מרתח ייתיכה וכן מרקחא, בריש טבול יום (דף ע"ג) רא ימת גריסין של פול ראשונה ורתיחת יין חדש פי' רתיחה בלשון משנה ותרגומו כקצף על פני מים כרתיחא על אפי מיא, וכן הא דאמר במשורה שלא ירתיח ובלישנא דרבנן אופיא.

רתך, Verlöthen, verkütten, zusammenfügen, רתך, בשבת (דף כ"ג) ושולין במקומן (גמרא) אמאי והא איכא חלילה? ופריק רבי אמי כשריתכן, פי' ריתכן באור ובעוד השירין כמו גחלים לותבות הטבילן, ושמים באין אליהן מכל צד וליכא חלילה, ואמר רב הפי פירוקא דרבי אמי דלא כרבי יצחק נפחא היא, דאי אליבא דרבי יצחק נפחא, טבעת של בהמה יורד לקבל טומאה אפילו אם ישב עליה לעשות טבעת של אדם, וטבעת של אדם אינה עולה מידי טומאה ליבטל מעליה תורת כלי, אלא בשינוי מעשה, כדתנן כל הכלים יורדין וכו' ופי' כשריתכן הנה עשה כאן מעשה ונסתלקה תורת כלי מעליהן, ואין צריכין לא היזאה ולא טבילה, כי בעינן מעשה לסלק תורת כלי מעליה מעשה לקלקל. כגון שבירה וכיוצא בה, אבל ריתוך ותיקון שהוא חוק לכלי מתכות אינו מעשה לטהר ולא לבטל הטומאה מעל הטבעת לעולם, פ"א ריתכן באור והשיר קליפתן ודקדקי והס"כ הטבילן ושמים באים אליהם מכל צד וליכא חלילה, ולפי זה הפי' אפילו לאחר שמלטכן יכול להטבילו, בשבת (דף י"ו) כשטמאו כל כליה ושברתן ונתנתן לצורף וריתכן ועשאן מיד כלים, פי' ריתכן זה כמו התיכן וכן הא דגרסינן בעבודה (דף נ"ב) בעי רב המנונא ריתך כלי לאלילים מהו? פירוש שברו והתיכו ועשאו כלי לכתחילה.

רתך, Wagen, רתך, תרגום ורכב רכב ויתוו רתך.

רתם, Wachholderstrauch, רתם, בבבא בתרא (דף ע"ג) עשה ממתרי הוו גומרי רתמי הוו, פי' גחלים של רות' שאינן נכבין מהרה (א"ב לשון מקרא זה גחלי רתמים).

רתע, Zurückweichen, zurückbeben, Aufbewahren, רתע, בעירובין (דף ס"ג) רב ספרא מרתע ממתניתיה דרב ששת, ורב ששת מרתע מפלפוליה דרב חסדא, בפרק ג' נפרים (דף ס"ג) מכה את כוזר ונרתע לאחוריו, ותשב

אמור תרגום ורתעת לאמור' השיבני אמור תרגומו ורתעני קדל קדם נעלי דבבי.

רתף, מרתף, Vorrathskammer, רתף, בפסחים (דף ב') למה אמרו שתי שורות במרתף, בתוספ' בבבא מציעא ובבבא מציעא (דף כ"ג) השוכר בית מחברו מעמיד בו ריחים של חמור, אבל ריחים של יד לא ירתף על גביו יין מפני שטוען את הכתלים (פ"ב פי' אוצר של יין או של שמן ובלשון יוני קוראים מרתף לאוצר של בשמים או של שמן).

רתק, Zaun, רתק, בבבא מציעא (דף ק"ו) הא דעביד לה שורה וריתקה, פי' שורה חומה, וריתקא היא שבל סמוכה.

רתק, Verschließen, verrammeln, רתק, בפסיקתא דאחרי מות ובויקרא רבה אחרי מות פרשה לדוד, כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, ר' ברכיה אמר צריך אדם לעשות עצמו כשכני' שאם ירתיק יפתחו לו, ר"א בשם ר' יהושע בן לוי עשוה כרזל מסכ' (פ"ב ענין סגירה והוא לשון מקרא רתקו בזקים).

ש

ש, (der Buchstabe) ש, אחר לבזויים בג' ושי"ן כנגד פירשנו בערך סן, שקלה לאלילים ואותיה בשי"ן ותי"ו די לך, פי' בשת ופחת, כדכתיב וחשופי שת ערות מצרים, ופי' שת מקום השתנת מי רגלים, פחת מקום הבושה.

(ב) ש(ה), Verrenken, בחולין (דף צ"א) למה נקרא שמו גיד הנשה? שנשה ממקומו ועלה וכן הוא אומר נשתה גבורתם היו לנשים (פ"ב אין זה עיקר) והוא לשון קפיצה כפי' רש"י שם.

(ב) שא, Anzünden, שא, בר"ה (דף כ') ובפסחים (דף כ') משיאין משואות פי' לשון יקידה ולהבה, כדכתיב וישאם דוד ומתרגמינן ואוקידינון דוד.

(ב) שא, Heben, שא, כשיאות כפים על ראשיהן מן מכחן גדול.

שאב, Schöpfen, anziehen, **אבן שואבת**, Magnet [1]) שאב, בשבת, (דף כ"ט) בשבילה אבנא שואבת, כפי' בשקיות (דף ס"ג) מים השואב בקבע

1) Die Anbetung der Steine bey den Alten von der wir den

פי' שמים השמוזין בגמרא
פסקים : ובפסחים דף ע"ד סוף
דהוי משאב שאיבי עכירו יניקה
מהיכא ופליגא ומאי הלשון
אבן שואבת.

שאג, g i ch t e
הוא, הר' בפסוק דהיינו בדומים,

בדאמי ונאני ומרדכי, פי' מין
עץ ארז: ראה ערך שגא.

שאל, Verlangen, bitten, fragen, borgen.
האל, אף נקול שואלו ואובל
על פיו, כבר פירשנו בערך דמאי
ובערך קול, ביבמות (דף ס')

---

reits (2 Th. S. 260, Anmerk. 1) gesprochen haben, scheint aus der unerklärbaren Kraft des Magnetsteins entstanden zu seyn. Es ist kein Wunder daß jene Wiegenmenschen dieses ausserordentliche Phänomen als eine eigene Gottheit anstaunten, da das aufgeklärteste Jahrhundert nicht einmahl eine Hypothese erklügelte um darüber klar zu werden. „Was ist träger als der starre Stein — ruft Plinius (XXXVI. 16.) aus — und dennoch gab ihm die Natur Gefühl und Hände!“ Natürlich daß Aberglaube und Götzenwesen in dieser Erscheinung, für Priester und Volk einen bedeutenden Spielraum fanden. Was war der berühmte schwarze Stein, der nach der Sage nahe bey Pessinunt in Phrygien herabgefallen seyn soll und als Mutter der Götter angebetet wurde? Was jener schwarze Stein den der Tempel zu Mecca aufbewahrt, der früher ein Abgott der Araber war, und den der Moslim zum Andenken Abrahams und Ismaels verehrte? Wenn wir an den Magnet denken; so könnten wir wohl der Lösung des Räthsels als welches uns die Verehrung der Steine oder Bätylien erscheint, nahe seyn. Der unwissende Pöbel nannte, nach dem Berichte des Plinius (XXXIV. 15.) das magnetisirte Eisen, ferrum vivum lebendiges Eisen. Nach diesem Ausdrucke finden wir den Sinn in den Worten des Sanchunjathon: *επενοησε θεος ουρανος Βαιτυλια λιθους εμψυχους μηχανησαμενος*, der Gott Uranus (Himmel) erfand die Bätylien, indem er belebte Steine machte! Wir können auf jeden Fall das Wort Bätylien von בית — אל herleiten, wenn auch die Mythe selbst älter als der gesalbte Stein des Erzvaters Jakob ist; weil wir

מה לנזיר מצורע שכן ישנו בשאלה, פי' ויתכן לו שישאל על נזירותו ויתירנו חכם ונמצא שלא יהיה נזיר לפיכך לאו שלו קל הוא לפיכך עשה דחי ליה, בבבא מציעא (דף כ"ז) אמר רב נחמן שואל בטובו לעולם פי' יש לשואל להשתמש בכלי ששאלו לעולם בטובה שמחזיק למשאיל כשהשאילו וה"מ בתשמיש שאינו מכלה אותו הכלי, ואם קנה מן המשאיל ששאילו, לשואל להשתמש בו בכל מלאכה שיחפוץ יש לו להשתמש בו בכל מלאכה, ואף על פי שהוא חסר וכלה, ואם לא נשאר ממנו אלא ידו של אותו הכלי' וכלה וחסר כולו מחמת המלאכה שהיה משתמש בו מחזיר לו אותו היד ופטור, ואהו ומהדר ליה קתיה, בסנהדרין (דף ק"ג) חושל שהרכיב דלאלא היה אזל אליהו ואקאב למשאל ליה טעמא, קוסם וזקן פרנוס משתאיל וסב.

שאול, G r a b

שאול, בברכות (דף ט"ז) מאי דכתיב שאול ועוצר רחם וכו'.

שאמם, (ש ע ם S i e h e)

שאמם, תרגום ירושלמי ויהם את מחנה מצרים ושאמם ית משרית מצראי כמו שעמם.

שאני, Anderseits, verschieden

שאני, בצ"ו (דף כ"ט) קדם קאוב שאני ולפעמים כתוב שני פי' ענין שנוי.

שאן, B e u l e

שאן, ת' מכורות פלע שאני ופעתואת נראה לי שיש לגרוס ופדעתא.

---

die Etymologie nicht auf jenes Ereigniß, sondern auf die Bedeutung des Wortes אל — בית: **Wohnung der Kraft** selbst beziehen, wenn wir unter diese Bätylien, Magnetsteine verstehen. Wenn der Talmud (Sanhedrin 107, 2, Sota 47, 1.) erzählt: daß **Gachasi** (Diener des Propheten Elisa), den Apis, Götze des Jerobeam vermittelst des Magnetsteins in der Luft schwebend erhielt, so fand dieser später an dem Baumeister Dinochares einen Nachahmer dieses Kunststückes. Dieser Architekt hatte angefangen zu Ehren der Arsinoe auf Veranlassung ihres Bruders und Gemahls, des Ptolemäus Philadelphus, einen gewölbten Tempel von Magnetstein zu erbauen, um in demselben ihr Bildniß aus Eisen in der Luft schwebend anzubringen. Der Tod des Ptolmäus aber hatte diesen Bau verhindert. (Plin. l. c.) Auf eine ähnliche Art soll auch der Sarg Mahomets zu Mecca, dem Pöbel ein Wunder, in Lüften schweben.

שאר (תפלה), der Schluß, das Uibrige,
שאר, ביומא (דף ס"ט) ובסוטה (דף ל"ב) ועל שאר תפלה מפורש בגמרא.

שאר, Nahrung,
שאר, בכתובות (דף מ"ז) שארה אלו מזונות, וכן הוא אומר ואשר אכלו שאר עמי.

שאת, (Speise)
שאת, בפסחים (דף ל"ו) כי לא תוכל שאתו ואין שאתו אלא אכילה וכולי.

(ג) שב, Wehen, verwehen,
שב, בפרק ג' באבות (דף ס') ואפילו כל הרוחות באות ונושבו' בו פי' כמו משיב הרוח.

(ד) שב, Sitzen, wohnen, sich niederlassen, unterlassen,
שב, במכילתא בא על פרשה תושב ושכיר לא יאכל בו, תושב זה גר שכיר זה עובד כוכבים בספרי אמר אל הכהנים וכל זר לא יאכל קדש תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש, תושב זה קנוי קנין עולם, שכיר זה קנוי קנין שנים ואלו ישראל, ביבמות (דף ע') ובברכות (דף ס"ב) משמש ושב ואל תשב ותמשמש, פי' כשאדם רוצה לעשות צרכיו ימשמש תחילה באותו מקום אם יש בו צרור או טינופת יפירנה ואחר ישב, ואל ישב במקום ואחר כך ימשמש אחריו, וגמירי דהא מילתא מהניא בכשפים על כל מושב שב אין בן בקורה, גם א' ספי השמועה אמרות שהיושבים על הקורה והשכינה על הקרקע בזמן שאין שם מחלה ולא מלא קולן יש בה דבר רע, ואמר הגאון ולא פירש לנו מהו? מי לאו דקאמרי משום זוגי שתי ביצים וב' קשואין ושני אגוזי' ודבר אחר הלכה למשה מסיני, וגזרו רבותינו על כולהו אגי משום דבר אחר, להודיעך דהכי מילי דאית בהו שתי כשופים ואית בהו הלכה למשה מסיני. בברכות (דף י"ט) שב ואל תעשה שאני, פי' לא ענש הקדוש ברוך הוא מטמא ובטל מלעשות פסח אלא ענש כרת לטהור ולמי שלא היה בדרך רחוקה ובטל ולא עשה פסח, ולא ענש המיטמא אלא מפני שגרם לבטל הפסח ויכול לעשות פסח שני, וזהו שב ואל תעשה שאני, כלומר קל הוא זה ומפני כך דחאו כבוד מת מצוה, אבל לאו דכלאים כיוצא בו שהוא לאו גמור, אינו נדחה מפני כבוד הבריות, וקיימא לן דסדין בציצית וכבשי עזרה ולולב ושופר והזאה וערל ואזמל, הני כולהו שב ואל תעשה נינהו, וכן בפסחים (דף כ"ב) וביבמות (דף כ'). זה פי' ר"ח, ורב האי גאון פירש האי ברייתא של הולך לשחוט את פסחו, אינו מיירי בנזיר אלא בשאר אדם, והוא ליה פסח מצות עשה, ולענין את מצוה באמר לו שב ואל תעשה פסח ולפי שהיא מצות עשה שהיא קלה, דחינן לה בשביל כבוד הבריות, אבל כלאים שהוא

לא תעשה לא דחינן בשביל כבוד
הבריות, ומפורש ביבמות (דף כ׳)
דפרין גלילה ובבשי ערלה ובו׳ שב
ואל תעשה לינון ולא קשין על
סלום לא תעשה, פי׳ מגללא שב
ואל תעשה שאני לכבי יבול לבטל
מלות פסח משום כבוד מת עליה,
דלאו איסור גמור דעביד בידים הוא
דלא עביד כלום, אלא יושב ומבטל
מילות עשה דפסח, אבל כלאים
דעביד בידים אין דוחין אותו משום
כבודו, בב״ק (דף ב׳) רבי חייא
בר אבא כי יושב בדבר, פי׳ ישב
עיין בדבר ולא עמד על בירור
אמר עדיין צריך עיון.

שב, Wiederkehren
שב, א היא שיבה זו היא ביאה,
כבר פירשנו בערך בא, בתקלאו
שב מידועאו כבר פירשנו בערך
דע. בבראשית רבה פרשה ס״ו
וחנך סובב השולמית, ד׳ פעמים
כת׳ שובי כנגד ד׳ מלכיות שישראל
נכנסין בתוכן בשלום ויוצאין בשלום.

שְׁבָב, Zerbrechen
Stück, Zuche, שיבא
שבב, בשבת (דף ס״ו) ויושב
משם דברים שמשבבין דעתו של
אדם, פי׳ שוברין לבו של אדם
סנפיק מבי שבבים יהיה ושבעה
שיבי מטעם בשורי. בסנהדרין
(דף ה׳) ובהוריות (דף י״א) רב
הונא בריבא מכריך רבנן ורב אשי
בטריפתא מכריך לכולהו שנהי,
אמר כי היכי דלימטיין שיבא
מכשורא פי׳ חתיכה קטנה מן הקורה
בפ׳ יום הכיפורים (דף ס״א)
ואף על גב דקא מסבר ליה נשני.
בבא בתרא (דף ל״ו) מיפר אמר
כל שיבא ושיבא דבהנא לייעל
בה, פי׳ קורה של סמיכה יכנס
בה, בפסחים (דף ע״ד) ונימא
דקל כיון דאית ביה שיבי מפיק
מיא פי׳ קריות כמו שרות שנפן.

שָׁבָב, Nachbar
שבב, בשבת בגמרא (דף ק״ט)
יועזר וליסליקה לשיברא בי שבני
פי׳ בין השמשות פ״א בין שבניו
תר׳ משכנתה משבבתה פ״א בי
שיכני פי׳ בנים הקברות.

שב, (Siehe שאב)
שב, אמתיה אגוזרי היב
שיובן עיין בערך אמן. בשבת
(דף קכ״ח) אתי זיקא ושייב
מוליה פי׳ ענין שאיבה.

שב, Sieben (die Zahl)
שב, בזבחים (דף ע״ג) עשרים
ושב ביעי תרגום ירושלמי שבע
שבתות שבין שבתות.

שבה Einfangen, gefangen nehmen
שבה, בבא בתרא (דף ח׳) מאי
מלוה רבה? פדיון שבויים.
בבבא מציעא (דף כ״ג) אלו
שבאי שמטיה מעים.

שבבית, Herumstreicherin
שבן, בסוטה (דף כ״ב) אלמנה
שבבית פירוש שהולכת שונים
בדרכי לבם שאינה לנוטה בבית
אלא הולכת בשוקים וברחובות.
ירושלמי אלמנה שבבית משום
דנכנסת שום ביה פ״א שאומרת

סרתי בתשובה שאינה נשאת לעולם אלא שאלתי נפשי כל ימי חיי לה' דבר שאינה יכולה לעמוד, ובשביל כך עלים מעדים לקטוף הרבה.

שביב, Flamme, Funke

שביב, ניצוצים (דף ע"א) שביבי הוא מגדלא, והוא לשון מקרא בדניאל כורסיה שביבין דינור.

שבב, Xemband

שבב, תרגום אלעזר ולמיד שרין ושבבין כן גרס המתורגמן ונראה שהגרסא נכונה היא שבבין כמו שבבין, תרגום השכנים והסדוקים שבסיא וסיבכיא עיין ערך סבך.

שַׁבְהַר, Verherrlichen, rühmen, **שִׁיבְהוֹר** Glanz, Pracht,

שבהר, עטרת תפארת שיבה תר' כלילא דשבהורא שיבותא, תפאר' בני אבות תרגו' ושבהורא יהון דבניא אבהתהון, ותפארתו עבור על פשע תרגום ושבהוריה דמעבר על חובה. אל תשתבהר ביום מחר תרגום לא תשתבהר ביומא דלמחר.

שבז, (Siehe זוזא)

שבזיז, ספיר גרסא תרגום ושבזיזא פרצופיהון, כסף ספיר פי' קומרגדין ושבזיז.

שבח, Nutzen, Vortheil, Genuß,

שבח, בבבא קמא (דף ל"ב) בפי פירות ושבח פי' היכי דמי? ושם (דף ל"ב) ובבבא מציעא (דף ט"ו) ובב"ב (דף מ"ב) שבח המגיע לכתפים, פי' מגיע לכתפים כגון ענבים והגיע ליבצר ולישאם על כתפיו.

שבט, Schütteln, schlagen (die Wolle),

שבט, בשבת (דף ע"ה) המדקדק והשובט פיר' ראשונים שובט זה המנפס בקנה, פי' אחר יש לו לאורג עץ שראשו חד ושמו כרכר ודומה לקן, מעבירו על גבי שתי בשעה שמתוח לפניו ושובט בו את החוטין ומקרב את הקנים שמבדילין בין שני חלקי חוטין העליונין והתחתונין, ושיד נוקים להתפרק העליונים מן התחתונים ונפתח שער לירות ביניהן את חוט הערב, ואין זה קנ אלא בכלל מסיך הוא.

שבט, (Siehe שבש)

שבט, בבראשית רבה פרשת ל"ג ובויקרא רבה פרשה ל"א רבי אבא אמר משבטוטין שבארץ ישראל כביאתו (ק"נ פירוש שבטים ובנוסחאות כתוב משבשוטין ועכין אחד הוא עיין ערך שבש, בילמדנו אל תירא אברם ואת האחד כתן בדן ואף על פי כך עשו השבטים ביניהן שכל מי שעושה אלילים יוצא מחלקו, שנאמר ויצא גורל בני דן, וכן הוא אומר שבט הדני מבקש לו נחלה כי לא נפלה לו נחלה, כתיב ויעל גורל בני דן וכתיב כי לא נפלה לו נחלה, אלא שהוציאוהו מחלקו.

שבוטא, Der Stöhr [1]), שבוטא, בשבת (דף קי"ט) ובקידושין (דף מ"א) רבא מלח שיבוטא, בבא קמא (דף כ"ט) ובסנהדרין (דף כ"ט) הכהיג בעיא ושיבוטא מהו? פי' שיבוטא דג גדול

---

1) Ich halte es für ausgemacht, daß der hier befragliche Fisch derjenige sey, der bey den Griechen ἔλλοψ daher beym Ovid Helslops, bey den Römern Acipenser, bey den neuern Schriftstellern Sturio; in Italien Sturione und wenn er klein ist Porcelletta (Schweinchen), in Frankreich Esturgeon, in Montpeiller Gréal in England the sturgeon, in Spanien Esturjon, in der Türkei Surak oder Syrák, in Rußland Ossetrina, in Pohlen Czetzugi und Juszioti, in Ungarn Kestchecke und Ketschegi, in Oesterreich Schirk und wenn er klein ist Stierl, und in Deutschland Stöhr heißt. Der Körper ist lang, gestreckt und eckigt, der Kopf läuft in eine stumpfe Spitze aus, und ist unterwärts mit vier Bartfasern, der Rumpf mit sieben Flossen und verschiedenen Reihen Schildern versehen. Sein Hauptaufenthalt ist in Meeren; er gehört zu den Zugfischen, steigt wie der Lachs in die Ströme und Flüsse, und pflanzt sich durch Rogen fort. Die Mehrsten werden ungemein groß; so gedenken mehrere Naturforscher Störe von 900 und auch 1000 Pfunden (S. Bloch's Naturgesch. der Fische 1 Th. S. 72.)

Der Talmud (Chollin 109, 2) und noch deutlicher der Midrasch (Bajikra Rabba 22.) bezeichnen den befraglichen Schibuta als ein Aequivalent für Schweinfleisch, und dieser Stöhr hat in der That nach der Uibereinstimmung der Naturforscher, den Geschmack dieses Fleisches und eine gewisse Identität mit den Eigenschaften dieses Thieres (S. Richters Ichthyotheologie S. 237. 338 u. 718.) Seine Nahrung ist sogar wie jene des Schweines, fette Würmer, Erdenschlamm und todte Körper; daher ihn der Schöpfer ebenfalls mit einem Rüssel versehen, auf welchen sich auch die Benennung שבוטא von שבט Ruthe — Rüssel beziehen mag. Isidorus nennt den Stöhr aus den oben bemerkten Ursachen Sus: Sau. Da er zu den biblisch-reinen Fischen gehört;

כשהן בשהם גדול בים , בחולין (דף ק"ט) שיר מוחא דשיבוטא . ירצה לי ברור ומפלה אדג טבועא

סוג דג אשטוריא"ן בספר פרמנ"ן ז"ל כמו שתרגמנו וכמו שהוכחנו בהכערה סס , ורצה פרנה ספמס

---

so vertreten seine Schilder die Stelle der Schuppen. Daß diese wirklich als Schuppen bey den Altrabbinen angesehen werden, kann die Schilderung des Leviathan beweisen, der im Talmud als ein reiner wirklich beschuppter Fisch erscheint, weil es von ihm heißt:

Hiob. 41, 6.

Körper wie ein Schilderbeet
Enggeschlossen festversiegelt.

Nach der Beschreibung des Plinius (IX, 17) hat der Acipenser (Stöhr) und zwar unter allen Fischen nur er allein gegen das Maul gerichtete Schuppen (unus omnium squamis ad os versis); ich habe aber bei keinem Naturforscher diese Bemerkung bewährt gefunden.

Es wird den Naturforscher überhaupt und den Rabbinen insbesondre nicht uninteressant seyn, wenn ich bey dieser Gelegenheit die Art und Weise mittheile, wie man bey jenen Fischen die sich dem menschlichen Auge schuppenlos darstellen, wahrnehmen kann, ob sie nicht dennoch mit Schuppen bedeckt sind. Der berühmte Leeuwenhoek hat selbst am Aale Schuppen entdeckt; auch Baster in seiner Abhandlung über die Schuppen der Fische (in den Verhandelingen der hollandschen Maatschappye der Weetenschappen te Harlem Vol. VI.) bemerkt: daß bey dem Aale die Schuppen weit auseinander liegen. Ebenso behauptet mein Glaubensgenosse, der große Ichthyolog Bloch (Naturgesch. der Fische III. S. 5): daß die zähe Haut mit länglichen weichen Schuppen besetzt sey die nur am trocknen Aale sichtbar sind. Indessen giebt es zu viel aalförmige Fische, um allen unbedingt dieses Zeichen der Reinheit zu zugestehen. Rabbi Aschi im Talmud (Aboda 39, 1) hat daher mit Recht einen ihm vorgesetzten aalförmigen Fisch (הדוא נונא דהוה דמי לצלופחא) genau untersucht, und auch wirklich dünne Schuppen entdeckt.

ודעת בתשובת אהובי דודי הרב הגאון מו"ה שמואל סג"ל לנדא ני' הכתובה בספ' נודע ביהודה מהד"ת שאלה כ"ט ול'. ותמוה' דברי תוס' בעבודה (דף ל"ט) ד"ה ושמנך ע"ש.

שבך Taubenschlag

שובך, בפסחים (דף נ"ה) מושיבין שובכין לתרנגולין, בפרק ה' באהילות (דף ל') הזיזין והגזוזטרי' והשובכות, והיו כיונה תקנן בעברי פי פחת תרגום והוו כיונה דשבקה פום שובכא. וכיונה מארץ אשור, וכיונה דיתבא לגו שובכא, פיר' מגדלים שליונים, בסוטה כתיב שובך וכתיב שופך, רב ושמואל, חד אמר שופך שמו ולמה נקרא שמו שובך? שעשוי כשובך, וחד אמר שובך שמו, ולמה נקרא שמו שופך? שכל הרואה אותו נשפך כקיתון.

שבך, Armband

שבך, תרגום אצעדה וצמיד שרין ושבכין עיין ערך שבב בארש: מין תכשיט דבוק על היד ועשוי כמעשה רשת מלשון סבך.

שבכא, Sambuca, Σαμβυκη,

שבכא, בדניאל שבכא פסנתרין מין כלי זמר.

שביל, Weg, Pfad

שביל, בפ' ב' בפאה (דף ד') שביל הרבים ושביל היחיד ושבילי בית גילגול, עיין ערך גילגול, בבבא קמא (דף כ"ח) מהלכין בשבילי הרשות עד שעת רביעה שניה, פי' שבילין שאין רשות לבני אדם לומר אין מפקירין לרבים, אלא יש להן בעלין, אמר רב פפא השבילין שלנו אפילו הכי קני ליה ומשימה אלקלקות וכל שכן מטר, פי' אחר כמו ונקדם בשבלים בנזיר (דף מ') הרי בי גויד כמין הילקטי קיין ומניין שבילי שמשה, פירו' הלקטי היינו קליעות כלומר כשמפרשין השערות בשרש לשבן בקמה הם הרבה ועושין להן שבילין

Da diese Art Fische mit einem Schleim überzogen sind, der die Schuppen versteckt; so schabt man denselben vorsichtig mit einem kleinen Messer ab, und besiehet ihn mit einem Vergrößerungsglase. Man schabt dann etwas nachdrücklicher, während man die Haut mit dem Glase besieht. Wenn man nun merkt daß man schon Schuppen abgeschabt hat, so streicht man das was am Messer ist behutsam mit dem Finger in ein mit reinem Wasser gefülltem Schälchen und rührt es bißweilen um. Dieses Wasser gießt man alsdann auf ein blaues Löschpapier, läßt es durchseichen und dann müssen die Schuppen auf dem Papier liegen bleiben. Auf diese Art hat man auf Makreelen, Schellfischen u. dgl. Schuppen entdeckt.

הרבה שהולך בהן כדי לספן, ואין חשש לאותן שבילי קיין, וכן כמי אם אמר כשכיין שבילי שאמם אין חשש לאותן שבילין לפי שבשעה שאדם פורץ גדר שדהו וכרמו ועושה אותו הפקר, וכל אדם נכנס בהם, וכל גדר שרוצה עושה שביל ונכנס: (לשון עברי הוא).

שבל, Fluß, Lauf

שבל, בפרק קמא במכשירין (דף ס"ו) כאותן פירותיו לשבולת הנהר להביאם, פי' עקרו מן שביל של מים מן שבלת מים שטפתני.

שבלת, Spicanarde (Siehe חלפי דימא)

שבלת, בפרק קמא בכריתות (דף ס') שבלת נרד וכרכם ושחלת ואלבנה תרגום ירושלמי שיבלת מריא פירוש ממין בשמין הוא וקורין אותו שפי"קא נר"דו: ראה ערך הלפי דימא והמערה.

שבלת שועל, Fuchsschwanzgras

שבלת שועל, בריש כלאים (דף כ"א) השעורים ושבולת שועל, בפסחים (דף ל"ט) בכוסמין ושבולת שועל פירוש סי"קאלא [1]) ויש אומרים אוינה [2]) העשויה כזנב שועל: (וכמו שתרגמנו)

שבל, Regen [1])

שבל, תרגום בעבור בשביל.

שבלול, Schnecke

שבלול, בשבת (דף ע"ו) שבלול לכתים כמו שבלול שמשם ילך כבר פירשנו בערך אשת: ראה ערך חלזון והמערה סימן ג' וד'.

שבליל, Hönkraut, Bockshorn

שבליל, כמו דשבלולית פירשנו בערך כן, במנחות (דף ל"א) כור שבלולית פי' זרע תלתן.

שבים, Quaste, Trodel

שבים, בכלאים פי"א בנגעים (דף מ"ג) ושבים של שבכה, פירוש כדכתיב והשביסים והשהרונים. ירושלמי בפרק במה אשה השביסים שרטוטיא, כמו דתימא שבים של שבכה (ק"ב בכוסקאות כתוב השביסים שלטוטים).

שבע, Sieben (die Zahl)

שבע, בבבא קמא (דף פ') ובב"ב (דף ס"א) שבוע הבן פי' לברית המילה, ישוע הבן פירוש יום לדת הבן כדכתיב והמליטה זכר, ישוע ומילוט אחד הוא והיה מנהג ליכנס לבית אבי הבן בבשורת בן זכר, זה פי' ר"ח ז"ל פי' אחר בערך ישע. בנזיר (דף ל"ב) אמר אביי לא ידעינן לאימתי והכתיב שבועים שבעים נחתך על עמך פי' משום מגלות בבל עד גלות

---

1) Segale Roggen.

2) Vena Hafer.

3) S. Geist und Sprache der Hebräer ꝛc. S. 114.

שיעור ע' של גלות בבל ות"כ של בנין בית שני, הרי ת"צ שנים, שבעה פעמים שבעים שנחתך ונגזר על ירושלם להחריב ולכלה וקים הזבח שהיו מביאים חטאות ואשמות לכפר עונם ולהשלים בנין ירושלם שהיא בנין בית עולמים, כמו עד כי יבא שילה ולמשוח קדש קדשים, אלא היה שם שום משיחה בעולם. ומחרבן ראשון היתה גזירה גזורה לחרבן שני, והיינו דכתיב שבועים שבעים ומכאן יכלנו לידע אימתי חרבן שני, וכאן הוא אומר והיו ימיו מאה ועשרים, ואומר בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגומר, מלמד שהיתה גזירה גזורה קודם המבול ק"כ שנה, וכן הוא אומר ובעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם, ואומר בשנת ארבע לאחז, אי אפשר לומר כן אלא שהיתה הגזירה גזורה בימי עמוס שנתנבא לפני הרעש, וישראל גלה יגלה מעל אדמתו, ותדע ותשכל מן מוצא דבר להשיב גלות ולבנות ירושלם עד משיח נגיד שבועים שבעה, אלו שעשו בגולה ועלו, ושבועים ששים ושנים שעשו בארץ ושבוע אחד מקצתו בארץ ומקצתו בחוצה לארץ, והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא וקצו בשטף ועד קץ מלחמה נחרצת שוממות. פי' אחר ותדע ותשכל ממוצא דבר כשתוצא ממספר כ"א שנה שטעית עדיין לא הלכו מע' שנה של גלות אלא שבועים שבעה שהם מ"ט שנים, ונותרו כ"א להשלים לע', עד שיבא משיח נגיד

והוא כורש שנ' כה אמר ה' למשיחו לכורש, והמה כמו עברת שבעה שבועים משבועים שבעים שאמרתי על עמך חצוב מצפה שנים והרים שבועים ושבעה שעברו, הרי ששים ותשעה שבועים, ועד תכלית ס"ב שבועים תתישב ירושלם ותבנה רחובות ה שאין כלה וחרבה, ואחר של בית שני בחבור ובחלוק היו ישראל שהיו מלחמות הרבה כמו שכתוב בספר יוסף בן גוריון, ולאחר השבועים ס"ב יכרת משיח שהחריב ירושלם ויחזקיהם, נגיד הבא זה טיטוס, שישטוף הכל, ועד קץ מלחמה גוג ומגוג תהיה נחרצת שוממות והשבוע האחד שנחסר אלא כשלמו ע' שבועים לפי שבתחלת שבוע האחרון הגביר טיטוס ברית עם אומות אחרות לבוא על ירושלם, הלי שבוע לר עליהם ולא יכול להם, ובחצי השבוע היה בירושלם רעב גדול עד שאכלו שקצים ורמשים, ואז תשבת המריבה ונשבת זבח ומנחה, ולפי שבא לירושל' בתחלת השבוע נחשב כאלו נחרב היר.
ברי"ש בכורות (דף ה') ובכ"ד הר' כ"א נחש מוליך לשבע שנים שנא' ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, אם מבהמה נתקלל מחיה לא כל שכן? אלא לומר לך כשם שבהמה מחיה א' לשבעה, ומאי ניהו? חמור מתמול כך נתקלל הוא מן הבהמה א' לשבע' דהוו להו ז' שני', חתול לנ"ב יום בהמה טמאה לי"ב חדש, בכתובות (דף ס"ג) המודרת על בעלה פוחתין לה

מכתובתה. שבעה דינרין בשבת.
בבראשית רבה פרשה כ"ג למה ז'
דינרין? מפני שהיא מתחייבת לעשות
ז' מלאכות, טוחנת, ואופה,
מכבסת, ומבשלת, ומניקה
את בנה, ומצעת המטה, ועושה,
וכן המורד על אשתו מוסיפין לה
על כתובתה ג' דינרין בשבת, למה
ג'? מפני שהוא חייב לה ג',
שארה כסותה ועונתה.
בסנהדרין (דף נ"ו) ובבראשית
רבה פרשה י"ז ויצו ה' אלהים על
האדם לאמר, כוהי על שבע מצות'
וכו', בפרק ז' נשקלים אמר רבי
שמעון שבעה דברים התקינו בית
דין זה אחד מהן עובדי כוכבים
שגילה עולמו וכו'. בפרק ב' נזנין
(דף ע') בשבעה דרכים בודקין
את הזב עד שלא נזקק לזיבה במאכל
ובמשתה וכו', בסוף סנהדרין (דף
ס"ה) שבעה משקין הן הטל,
והמים, והיין, והשמן,
והדם, והחלב, ודבש.

שבע, Schwören
שבע, בתשובות רב בר שלום משמיה
דרב יהודאי גאון אמר הנשבע
בעשרת הדברים ובספר התורה,
אין לו כפרה לעולם.

שבע, Sattseyn
sich reich, übermüthig zeigen השבע
שבע, בסנהדרין (דף כ"ט) אדם
עשוי שלא להשביע את עצמו,
פי' שלא להראות את עצמו עשיר
בפני אחרים. (כדי להשמט בקבלה)

שבן, Flechten

שבץ, בחולין (דף כ"ה) לשבץ
לגדר למרכה להטיח בתוכה, פי'
ענין ושבצת.

שבק, Lassen, ablassen, verlassen
שבק, בר"ג דתמיד (דף כ"ו)
שבקים לקרא דהוא דקיק ומוקי
כפשיה, פי' שבקים לקרא כיון
דלית ליה דרשא אקריבא הוא דאוק
ומוקי כפשיה הכי, בבבא מציעא (דף
פ') ואמאי דאכלי דלאו דידהו ליזלו
בתר שבקיהון, פירוש יתומים
שאוכלין ממון שאינו שלהם ילכו
אחרי אביהם וימותו. גרושה
תרגום ירושלמי משבקא וכן וכדר
אלמנה וגרושה, תרגום אתר לא
עוב די לא שבק.

שבר, Zerbrechen, zerstören
שבר, בבבא בתרא (דף י"ד)
ובמנחות (דף כ"ט) אשר שברת
ושמתם בארון, הכי רב יוסף מלמד
שהלוחות ושברי לוחות מונחין
בארון, מכאן לתלמיד ששכח תלמודו
מחמ' אונסו שאין נוהגין בו מנהג
בזיון, אמר ריש לקיש פעמים שביטול
תורה זו היא יסודה, דכתיב אשר
שברת יישר כוחך ששברת, פי'
שלשה שברים ג' יבבות זו אחר
זו, שברים בניקותא והפסק
ביניהם (ק"ג יש שטר הנקרא
שטר שובר והוא שטר פרעון,
שהוא שובר ומותר שטר המלוה).

שבור, Schawur
(König in Persien)
שבור, בבבא בתרא (דף קי"ד)
ובפסחים (דף כ"ד) אמר רבה

שמינא מילתא דלא אמרה שבור
מלכא, ומנו שמואל אמר קרא הוא
ענה דמעיקרא, פי' אשר שמואל
בין ישראל, כשבור מלכא בין
האומות שהוא מלך: (ראה בב"ק
דף צ"ו ע"ב, וסוף בב"מ תוס' ד"ה
שבור מלכא ובברכות דף נ"ו ע"א).

שברא, Einfalt,
שברא, פתיות ובל ידעה מה
תרגום שברתא ולא ידעה עבדא,
ופרא בפתאים תרגום שברי.

שברא, Steckenkraut
Gertenkraut,
שברא, בשבת (דף כ') פתילת
המדבר שברא, פירוש בתשובות
לפה הממנים שלו אי אפשר אלא
שמיני זרעים הוא ואינו נאכל,
וזרעו מין המתנך הוא, וגם ביותר
וגודה אותו מי שיש לו נגע, ושמו
בלשון ערבי קרמל, ומירק שלו
עושין פתילה ואנו שמענו שקורין
אותו בלעז פי"רולא (Ferula) וכמו
שתרגמנו).

שברירי, (Strahlenbrechung)
Blindheit, Abracadabra,
שברירי, ברירי רירי בבר
פירשנו בערך ברר', בגיטין (דף
ס"ט) לשברירי דליליא, פירוש
שאינו רואה בלילה לשברירי
דיממא פי' כדאמר בערך סך סני
שמשא (א"ב תרגום הכו בסנורים
מחו בשברירים); ביומא (דף
כ"ח) שברירי דשמשא קשי
שבימשא, פי' שמש הנכנס בין הקור
ובוקע בו.

שבש, Verwickeln, verflechten
שבישא Laub, Zweig
שבשתא, Ranke
שיבוש, **משבשתא**, Fehler
Verwirrung, verderbte Lesart,
שבש, בברכות (דף ה') אמר
טעמא לא יתיב מר משבישא
לאריסין? אמר להו ומי שבקו לי
כלומר הם לוקחין בלא ידיעתי,
לפיכך לוקח אני הכל, אמרו לו
וכי טוב לך לגנוב אחר הגנב,
וזה אינו עושה אותו, אלא הרוצה
לטעום טעם מתיקות הגניבה,
כדכתיב מים גנובים ימתקו, וכדאמרי
אנשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעום
פי' אחר אם אתה גונב מגנב אותו
הדבר שהוא גונב אתה טועם טעם
הגניבה שהיא אסורה, בבבא מציעא
(דף ע"ג) אמר להו שמואל לההוא
שבשי שבשא, פירוש בעלי בתים
יהבין קיטי לאריסי מייתו בהדיהון
בארעא דאי יהבין להו טפי טרחא
על קולקיסן להו לססנא דקא
טרחתון בהדיהון בארעא ולא מיסתי
ברבותא, פ"א דובבי שבשי המקדימין
פירות לבעלי הכרמים בזמורות בכך
וכך מגושם, ובעת שאומרין הכרמי'
שוה המשאוי יותר, אמר שמואל
ללקוחות הניחו בארעא בקרקע
הכרם דכיסוי במאן דקני לבן קרקע
הכרם לזמורות שבו, עד שיקצבי,
ואי לא הוו להו הכי דמי כלוקח
ואסיר למיכל טפי מבדי הבאו רמין,
בסוף "יבמות (דף קכ"ב) אתה
עדפין שמדיקה ומשובשת בגירסו'

(א"ל תרגום ותמן שלשה שריגים תרגומו תלתא שבשין, תרגום הזמרה אשר היה בעלי היער שבשתא דהוה בעלי קרתא): ועקרו בלשון שָבֶץ שענינו קליעה וגם שָבָץ שענינו בלבול וערבוב וסכסוך ומזה הענין משבשתא כין דעל על

שבש, Uebereeden, שבש, ביומא (דף פ"ד) אפשר דיתיב בהדי גיסא ומשבשי ליה באמגוזי, ספר אחר ומשקשקיש ליה, בנדרים (דף נ"א) אתא רב אחא בר היכא ושבשיה ואכסניה איתתא, פי' פיתה אותו עד שנשא אשה, פתיתני ה' ואפת פי' שבישתני ה' ואשתבש.

שבת, Zeitversäumniß, שבת, בגיטין (דף מ"ב) נותן לו שבת גדולם הוא דמי לאומת ידו שלמתם והוא כזק, שבת קטנה, שכר בטילה. פירוש אחר שבת גדולה הוא הנזק כדאמרינן שמין אותו כעבד, שבת קטנה כאלו שומר קישואים.

שבת, Ruhen, שבות, Sabathismus, rabbinische Verordnung שבת, בסוף עירובין (דף ק"ב) רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו אלא משום שבות, ומפורש בגמ' בביצה (דף ל"ו) אלו הן משום שבות, ומפורש בפסחים (דף פ"ט) ולשבות שביתת הרשות יאסור מיד. ירושלמי לשבות' שביתת הרשות לשבות אצל רבו או אצל שהוא גדול ממנו, גדול השלום שהוקש לב' דברים שקיימין עליהן כרת מילה ושחיטת פסח.

שבת, (arab. Schebeth), Dill, Gurkendill, שבת, בברכות (דף ל"ט) ובנדה (דף ל"ו) ובסוף עוקצין (דף פ"ט) השבת משנתנה טעם בקדירה אין בה משום תרומה, בפר"ד במעשרות (דף ס"ד) ובע"ז (דף ז') רבי אליעזר אומר השבת מתעשר' זרע וירק וזירין, בפר"ג בפיאה (דף ס') ומודין חכמים לר' עקיבה בזורע שבת או חרדל בג' מקומות, פי' אני"טו (Anetho כמו שתרגמנו) ואם זרעו בג' מקומות נותן פיאה מכל אחד לפי שדרכו ליזרע ערוגות ונותן פיאה מכל אחד ואחד (א"ב וכן שמו בלשון ישמעאל).

שיבתא, Die Angina, Bräune שיבתא, ביומא (דף ע"ז) ובחולין (דף ק"ז) וגזרו עליו שיאכל בשתי ידיו מפני טעמא אמר אביי משום שיבתא. בתענית (דף כ') איכא דאמרי מילתא דשיבתא הוה גמירן, פי' בתשובות רוח רעה האוחזת התינוקות בלואר, במפרק' בגידי' שאחורי הלואר ומייבשת אותם, מתכוכ' והולך עד שימות ושמה בלשון ערבית שיבתא וזמנה מבן ב' חדשים ומסירא מטכה עד א' שנה, וממה היה בשעה שאכלו

בלא מבית הכסא או מכסה ומניקה בנה לאחר. פי' אחר בהלכות גדולות שיבתא רוחא היא דשריא על ידא דשכבי בליליא ומאן דנגע במיכלא לא מימשא ידוהי שריא שהיא רוחא על מיכלא ושכנה ומשום הכי שרו רבנן למימשא ומיספא ליניקא וי"מ מילתא דשבתא דמעכיות משקה של רפואה.

שבותה, (Siehe חרק)

שבותה, בריש נדרים (דף י') שבותה שקוקה נדר במוהא, הרי אלו כינויין לשבועה.

שביתה, Rastung

שביתה, בפר"ב במעשרות (דף ס"ג) רבי מאיר אומר עד שמגיע למקום שביתה פי' למקום הישוב; הרמב"ם פי' מקום שהוא שובת בו ביום שבת, ובירושלמי שמע אפילו בחול,

שגא, Fichte

שגא, בשבת (דף קכ"ט) מכתקא דשגא פי' כסא של עץ ששמו כן כדגרסינן בר"ה (דף כ"ג) ובב"ב (דף פ') הדבר שגא ותאשור שורבינא; רש"י פי' שף (Sap) כמו שתרגמו.

שגא, Beugen, unterdrücken

שגא, ביבמות (דף ס"ג) אמר סברי לבבל שגא כשל אמרי ליה מקבלי שוחדא מרין ימע (פ"ב פירש רש"י כפף).

שגא, Fehlen, vermissen

שגא, לא נפקד ממנו איש תר' לא שגא, ויפקדו מעבדי דוד תר' ישגו עד אסר לא נעדר,

שגד, Mandel

שגד, תרגום בטנים ושקדים בוטנין ושגדין.

שגדן, Malum ischiadicum Hüftweh,

שגדן, בחולין (דף נ"ט) אמר רב יימר הלי שיגדונא נקטא, פי' חולי היניאתה על הירך לפיכך מוכה ברעס בהריות' וי"א נלש גומא, בגיטין (דף ס"ט) לשגדונא ליתי אתיא דמיכוכי (פ"ב פי' בלשון יוני כתב הירך והוא במשמע).

שגל, Liebling 1)

שגל, ושגלכה ושבבנה בגר פירשנו בערך דכיון, בראש השנה (דף ד') ואיבעית אימא לעולם שגל מלכתא היא ורבה בר ירמיא לאו גמרא גמיר לה ואפי' קרי

---

1) Das Stammwort שגל läßt sich meines Erachtens hier aus dem hebr. und chald. סגל: sich aneignen, erwerben, lieben (עם סגולה) herleiten; daher שגל: Liebling, Geliebte. In dieser Bedeutung als Zeitwort hieße es die Liebe pflegen und im Niphal: thierischer Lust fröhnen. Selbst in diesem Sinne ist der Ausdruck eben so zart als das Kri תשכבנה.

לא שגלגל שהיא קיימת עליו כשגלגל, לא כמו שהושיבה במקום שגל.

שגם, Segmen, Schnittchen, Stückchen, schneiden, **שְׁגַם**

שגם, בכלי מתכות פר"ו בכלים (דף י"ב) עשאן בסכים או בשגמין פי' זמורות שמתוחין מקיר אל קיר ושוטחין עליהן בגדים, וי"א עץ כפול שהן כופלין אותו ולא ישב' והוא עץ רך ולא ישתב' בין לח בין יבש, ובלשון תלמוד שעם, בפשלאן פרק כ"ב בכלים (דף כ"א) נסרים שגמרן שישגמן, בב"ר פרשה כ"ו לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר הרי אני משגמן בייסורין, אמר ר' איינו מי גרם להם שימרדו בי? לא על שאיגמתי אותם בייסורין אתמהא, פדלתרגום מי מעסידו שגמיו ענין קישות ועיכוי (א"ב פי' בלשון רומיי חתיכה קטנה שען או מדבר אחר, כמו העץ הכושר מן הפסולת.

שגר, Schicken; senden, werfen, fix und fertig seyn, in Bereitschaft seyn,

שגר, בברכות (דף ל"ד) אם שגורה תפלתו בפיו, פי' אם כרגיל התפילה בפיו מלשון שיגר אקרית, וי"א ענין סדינה ורילה כמו תרגום כבלתו למסכל מגגרם לאיכל, בב"ב (דף כ"ג) רבי יהודה בים ארבעה כורין כמלא שגר היונה, פירוש שילוח מלשון שגר בשמם ובחיב ישלחו כלאן עויליהם.

שגר, Entzünden, entbrennen,

שגר, ביומא (דף כ"ט) שילהי קייטא קשי מקייטא, וסימניך תנורא שגירא, ובעדו וסיקו בנשק תרגום ויהון שגרין וסחמורין, פי' שלהי קייטא אחרים הקיץ, כלומר סעולם כולו חם ואפילו תוסיף עכשיו מעט חמום שורף.

שגרא, Dattelzweig, Dattelmasse,

שגרא, בכתובות (דף פ') אמר רבי אבא אמרי בי רב ואפילו שגרא דתמרי פי' כובש של תמרים: (ראה רש"י ותום' שם).

שגש, Toben, lärmen, verwirren.

שגש, בב"ב (דף ט') עולא משגש ארעתא דאמים, פי' למה נקרא שמו משגש? מפני שגרם לה להתגלות לפני רב ששת, ואמרה לו ראש השדים שלי שיכקת מפה כלומר אני סטובה לך להתגלות לפניך כאשה מנהת (א"ב תרגום והמם מהומה גדולה וישגשגון שיגוש רב, ותרגום והתמוללו סרכב וישגשגון רתיכיא).

שגשא, Lärmmacher, Ohrenbläser,

שגשא, ובאין כרגן ישתוק מדון תרגומו והיכא דלית שיגושא אישתק תיגר', דברי כרגן כמתלהמי' תרגום מילוי דשיגושא מרכבן ליה.

שד, Spinnen, werfen,

שד, בערובין (דף כ"ט) קוטין כמי ליתא ארעא' דגלימא שדכסו

בשורין, בגיטין (דף ס"ט) קומי
דזוורים' דשדתים דומה בת
דומה, בסוכה (דף י"ו) למיתב
עלה ולמישדא אשלי, פירוש
למיתב עלה רצוים היא לישב עליה
לטוות כעורת או פשתן או קנבס
לאללא, לפי שכל הטווה צריך
לישב גם הטווה על גבי מקום גבוה
כדי להשפיל וירד למטה, וכשזוקפין
ארוכה או קורה על שתי ברעים
וסומכין אותה בכותל ויושבין עליה
היא בכלי קשובה, אף על פי שאינה
מטה על מתכונתה לפיכך מטמאה
ומטמאת איברים. בחלק בסנהדרין
(דף כ"ה) אימיה דישבי בכוב הות
קא שדיא, ודן ויון מאזל תרגום
ודן ויון שדיא, בסנהדרין (דף
ל') זה שמיעא לי עילוויהו דשדיתו
דקלי וזקפיתו להו. פ"א רמיתו
דקלי כלומר בצלי קושיות ותירוצים
אתם (א"ב תרגום ירה בים שדי
בימא דם שפך דמא שדא).

שד, Brust

שד, בילמדנו ותבקהם אל רעואל
אביהן, וכי לא היה לו להקב"ה
לכתוב אלא שדים כמנו ושערך
למה? אלא שדים זה משה ואהרן
שנאמר בהן שני שדיך כשני עפרים
תאומי צביה, ושערך כאח הגיע הקן
אלא שאת צרוס ועריה מנעשים
טובים.

שד, Schwächling

שד, שבת (דף ע"ו) המגליג שד
על גו פירו' שד חלש כמו ושא
שדוד.

שד, Dämon

שד, בבראשית רבה פרשה ל"ו ויכי
בני כח, ובריה ויקרא רבה פרשה
והוא ישקים מדכפן פנע ביה שידא
אשמדון רבהון דרוקתא.

שד, Fliegen

שד, פ' יעוף יוטס דשדי בימי.

שד, Seite

שד, תרגום על ירך המשכן על
שדא דמשכנא כמו לד.

שד, Feld, Acker

שד, בריש שביעית (דף ל"ד)
שדה האילן ושדה הלבן. בסוף
ספרא והיה השדה בלאתו ביובל
מלמד שהשדה קרוי על שם זכה.

שדא, Geschenk, Einsicht.
(S. Geist u. Sprache S. 102.)

שדא, בכתובות (דף כ"ד) אי
שטרות היולאין ביום אחד רב אמר
חולקין ושמואל אמר שודא דדייני
פי' ר"ת ז"ל אין יכול לעשות שודא
דדייני אלא דיין המומחה לרבים,
כגון רב נחמן בדורו, דהא רב
ששת גברא רבא הוה, ואמר ליה
רב נחמן איבך דיין ודאתו מלעשות
שודא ואין דכין דק שודא אלא
במקרקעי, אבל במטלטלי לא,
ואמרינן ממון המוטל בספק חולקין
בבבא בתרא (דף ס"ב) אמרי לה
להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא
שודא דדייני. בשבועות (דף ל')
איכמי לשודא דדייני, בכתובות
(דף פ"ה) מאי שודא דדייני?
בגיטין (דף י"ד) וחכמים אומרים
יסתלקו, מסתלקא להו, וכן אמר מי

ש"לם של"ש יעשה סבר שודא
דדייני צריך שלומר כשיכתו לאחר
מכן עדין מסלוקו, פי' למה שסוף
כוונת דעתו לילך בשומרכא שסוף
שלו יעככו לו.

שריא, Dſtwiaö
שריא, בגיטין (דף ל"א) שריא
כשיב פי' רוח קדים מנשבת, כנוע
עלי יעבר תר' כאישדוות אילני.

שדה, Kaſten, Kiſte
שדה, בשבת (דף ק"ב) על גבי
שידה תיבה ומגדל, פיר' דומה
לתיבה כדכתיב שידה ושדות,
ואף על גב דבגיטין לאו כי האי
גוונא דגרסינן בגיטין (דף ס"ט)
שידה ושידות הכא תרגומו שידא
ושידתין, קיימא לן אין מקרא יוצא
מידי פשוטו, בכל המעורב פרק ז'
במקואות (דף ס"ד) השדה
והתיבה שבים, פי' הם יש בום כלים
כדי לרחצן ונתמלאו מים.

שדה, (Siehe שרח)
שדה, בסוטה (דף מ"ה) ממערב
בית המקדש ראשון נגלה שידה
ופרידה ובוכים לגבה (פ"ב שידה
פרנדא כתוב בתוספות ופירש רש"י
סן מזי).

שדון, Daß das Recht —
שדון, בריש ואלה המשפטים
בילמדנו למען תדעון שדון שדין
כתיב.

שדך, Ruhen, raſten
שדך, וישכו המים תר' ירושלמי
ושדכו מיא, עד שוב אף אחיך
תי' ירושלמי עד זמן דישדך, וסארן

שקטה מטלחמה תרגום ואראה
שדוכה, בבראשית רבה פרשה פ'
ויחן את פני העיר כפק ושכבה
מלים משדכן.

שדכא, (Siehe שרך)
שדכה, בשבת (דף פ"ה) שאני
התם דאיכא שדכא פיר' גאון
שדכי עלין רסנין שאוחזין בארץ
ודוחקין וכונסין אלו באלו, כדגרסינן
בפ' הפועלין תאנים ותני קדים אסור
לאכול על גבי ענבים בשבת ותניא
אידך מותר וכולי הא דאיכא שדכי
והא דליכא שדכי. בבבא מציעא
(דף כ"ה) אמר רב אושעיא בריש
דרב אידי בשדכא פיר' עלין
המורות מסובים מכרם זה למקום
שמשורע בו שכם הם.

שדך, (Siehe שרך)
שדך, בבבא בתרא (דף קכ"ד)
מתני' בשדכא פשיטא? פי' אדם
בטל שאינו מרויח כלום מן הנכסים
אבל אדם אחר שמרויח מאי דעבד
עבד בשדכא פשיטא דאין
מתפרנסין, הואיל דלית לבו הכא
מיניה לא מקלי ליה, בבבא קמא
(דף כ"ב) שייך ואזל דקלא בישא
בהדי קינא דשדכי פי' בדקל רע
מלוי קן של יונים שאינן פרין בשאר
יונים, בפי' מגילה כתב דיקלא בישא
לגבי גינא דשרקי פי' דקל רע
מקשב אותו עם אילני סרק (פ"ב
בתוספות כתוב מטייל ואזיל דיקלא
בישא גבי קינא דשרכי בלות ריש).

שדך:, Siehe erklären
שדך, בקדושין (דף י"ג) התם

בדשדיך, ומהא תימרא דשכי לן בין שדיך ובין לא שדיך? פי' כשהשיא מדבר על אשה והיא מרצית להנשא לו: וזה טעם מלת שדכן הבא לדבר על לב הפנוים להתקשרם בקשר שדוכין ולפי שאחר הקישור נחה שקטה תאות נפש וזה שהשוקה נקרא כן מערך הראשון.

שדל, An sich locken, überreden, sich beschäftigen,
שדל, ושובבתיך ונתתי חחים בלחייך תרגום ואשדלניך ואתן שירין בליסתך. בני אם יפתוך חטאים תרגום ברי אם ישדלונך חטאים לא תאבה, ואנה עשית תרגום ולאן אשתדלת למעבד אשר עשיתי עמו תרגום דאשתדלית עימיה (נ"ב תרגום ויאבק איש עמו ואשתדל גבר עמיה פירוש הכל ענין עסק).

שדף, Beschäftigt seyn,
שדף, תרגום כי איש וכי שיג לו, דילמא שועי ליה או אשתדף או אשתדיף: והוא ענין שותפות ראה ערך שתף.

שדר, Sich anstrengen, bemühen,
שדר, באבות בפ' רבי אומר (דף ו') ובמקום שאין אנשים השתדר להיות איש, ובפרק בן זומא (דף ק') ואל תשתדר לראותו בשעת קלקלתו עיין בערך אל. ס"א אל תשתדל (נ"ב בדניאל הוה משתדר להצלותיה).

שדר, Sefen,
שדר, בבבא מציעא (דף פ')

איכא גולפי ושדיא פי' שברים בכיספאות כמו ושטריא.

שדר, S[illegible]den, dehnen,
שדר, בנדה (דף מ"ה) שמדור דדיך כמו ולא הדרא בך, פי' ענין שילוח, וישלח לבלעם תרגום ושדר כלומר כשרכו ונתגדלו הדדים. ס"א שנתדלו וכבר פירשנו בערך כרך (נ"ב בתוספות כמו שנשדו דדיך ופירש ר"ש מלשון שדים כלומר שנעשו גדולים ובעל הערוך בערך כרך כתב שנים שנתרור מלשון שרירי וקוקים).

שדר, Scholle, Rückrad,
שדר, בבבא בתרא (דף ק"ז) ובערכין (דף כ"ד) הכהו שדרי דארעא מיקרו, פי' רכסי הארץ כדכתיב והרכסים לבקעה, ועיקרו מלשון שדרה, בחולין (דף נ"ט) השסועה בריה בפני עצמה היא שיש לה ב' גבין וב' שדרות, בנדה (דף כ"ד) דתנן המפלת בריה שיש לה ב' גבין וב' שדרות פי' בערך שסע, ובחולין (דף קי"ח) הכא במאי בשדרה ותנא שומר, פירוש שדרה של שבולת הקטים.

שודרא, Seil, Strick,
שודרא, בגיטין (דף ס"ט) לשברירי דליליא כיתי שודרא נרקא פי' חבל של שיער בעל הערוך גורס ברקא גרים שריא נרקא.

שהה, Säumen,
שהה, שה י"ה דרא' כבר פירשנו

בערך גרס, כי טלי שהשתהכו תרגו' ירושלמי תרום אלולי דאשתהינא אל תאחרו אותי, בחולין (דף ע"ה) מישהא הוה שהי ושתיק, פי' משהא הוה ליה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן ושתיק עד דגמר טעמיה, והדר פליג עליה ור' אמי נפיק לברא קודם שיגמור דבריו אית דאמרי מישתא הוה שתי ריש לקיש כי אמרה רבי יוחנן להא שמעתא וקודם שיגמור לשתות נפק רבי אמי.

שהה, Ermüden, שהה, בברכות (דף ז') הני ברכי דשהי מינייהו פירוש הברכים שמתעייפין מפני המזיקין שחופפין עליהן (א"ב בנוסחאות כתוב ברכי דשלהי).

שהה, Verwüsten, שהא, תרגום גלים נצים ערים בצורות גלין דשהו קריין כריכן.

שהר, Wachen, שהר, תרגום בפסוק בלילה ההוא נדדה, דהוה שהיר ולא שכיב והוה שכיב ולא דמיך.

שהי, Ruhetag, שהי, בהגדה דמגילה (דף י"ג) דמפקי לה לשתא בשהי פהי פי' שמשוללין עלילות להיבטל ממלאכת המלך ואומרים שנת היום פסח היום (א"ב תרגום בפסוק ישנו עם אחד ומפקין שתא בשהי פהי נוטריקון שהי שנת היום פהי פסח היום).

שהיא, (Siehe שחיא)

שחיא, בשבת (דף ק"ו) ובנזיקים (דף כ"ד) וסטי ליה בחד שיחיא פי' כגון רילה אחת ואינו צריך לפוש ביני ביני (א"ב בנוסחאות כתוב שריא).

שוי, Lager, שוי, ילוצי עלה תרגום לשויי נרי, סליקאה מעל משכבו, תרגום מעילוי שוויקן, מרבדים רבדתי ערשי תרגום בשווייתא שוית ערסי. ושוק לה אמה תר' ותשויתא לה אמתא.

שוי, Zittern, staunen, שוי, ויעף אלי תרגום ואשתוי לוותי, והרד על דברי תרגום ומשתוי לקביל פתגמי (א"ב ותר' והתמהו תמהו אתרפו שוהו).

שוי, Gleichstellen, שוי, תרגום שם על אשם שוי על כתפם ובדכיאל ולבנים עם קיום שוי).

שוב, Ferner, noch, שוב, מסכת כלה פרק יוצא דופן כיון שנגרם שוב אין לאנים רשות גם פי' עוד כמו תוב בלשון תר' ותו בלשון תלמוד.

שוח, Hervorsprossen, שוח, תרגום גלה אליר ונראה דשא, שווק עמירא ואתחזי דיתאה.

שוך, (Siehe נתר) שוך, בסוכה (דף י"ב) כיון דנתרן טרפייהו שביק להו ונפיק. ס"א שליכו (א"ב גרסה שגרסת בעל הערוך היא כיון דשוכי טרפייהו).

שול, Schüler, Jünger
שול, בשבת (דף ל"ס) בוכיאר לשוליהן, פי' משרתיהן, בפסחים (דף ק"ח) כי תניא הכיא בשוליא דנגרי, בבא קמא (דף ל"ב) שוליא דנפחי למקטליא קאי, בגיטין (דף כ"ס) שכחן עיניו בלאה ושוליא דנגרי הוה פי' תלמיד.

שׁוּלְנָאִי, Luftjüngerin, Phryne
שולנאי, בסנהדרין (דף פ"ב) לא כזבי שמה אלא שולנאי בת צור שמה, בין קני לאורבני שולנאי מאי בעיא, פי' ועל שם שולנאי שזיכתה נקראו שאר זונות בשמה בין קני לאורבני שולנאי מאי בעיא, כלומר במקום ייחוד לא אזלא אלא משום זנות כך היא לא באה בין ישראל אלא משום זנות, בסדי קליפי דקני שולנאי גמתה לאמה בין קליפי הקנים זנה עשתה חרפה לאמה שמוכה שם, פי' גאון ומשתכה בית סאה, פי' שמשתכת מים ונשפכין לארץ והולכין עד בית סאה, ודתני רב יוסף קנה שלה כינוי הוא לרחם שלה, ודאמר רב ששת שפי שמועה אמר, כי כן היה שמה שולנאי, ואשר אמר בין קני לאורבני שולנאי מאי בעיא, שמענו במשל הקדמונים על גדולה של זנות ששם הוא דאמר רב ששת שפי שמועה היה שמה, והם אשר אמרו המושלים שולנאי לכזבי כשכזבו ופתרון המושלים כן, הן אומרין בין קנה לגומא, מה זונה גדולה מנקבא, כלומר שלא ישנה כאן אלא שורבת לזנות, כענין שנאמר איפוא לא שוכבת ועל דרכים ישבת להם, והאמר כך פתרונו עם קליפה של קנה כאשה שולנאי את אמה כלומר שמכלמת בפני אמה ואינה חוששת והקליפה הקנה הגון לה.

שום, Namen, (wegen)
שום, תרגום שם אשת אברם שום איתת אברם, וחז"ל כרגילו לומ' משום במקום מפני, משום כבוד אשתו, משום שנאמר ואין שום הוא לא שום כמו אין כל אין מאומה.

שויסקי Gebratenes
שויסקי, בפסחים (דף ל"ו) ודלמא שויסקי עבדינהו כלומר כלו אותם מיני מאכל ואכלום.

***שויסקל,** Bratenfresser
שויסקל, בקידושין (דף ע') מאן יהודה בר שויסקל פי' מאי לנכאי, פיר' רש"י נרגרן אוכל שויסק והוא מענך הקדוש וירא לי שזה פי' רב יהודה בר גרוגרת כרדף עם גרגרן ותלוא כיון המפלוגן.

שור, Ochs
שור, בריש בב"ק (דף ס"ה) שור בן יומו קרוי שור, דכתיב שור או כשב או עז כי יולד, איל בן יומו קרוי איל שנאמר ואילי צאנך לא אכלתי, אילים הוא דלא אכל הא טלאים אכל? אלא ש"מ איל בן יומו קרוי איל.

שוור, Hüpfen, springen,
משוורתא, Tanz, Tanzsaal,
Steigbügel,
שוור, בברכות (דף כ"ד) שוור
אגר אסין, בשבת (דף ק"י) ואי
לא לשוור טרא, בפסחים (דף
ק"י) לא תשוור טרא, בב"ב
(דף כ"ח) ובגמ' אמר המרא אבבא
דנגרי שוור, פי' כשנושאין אותו
בבית מוכר מדלג ומפיק טעמו ממנו
בסנהדרין (דף ס"ד) רבא אמר
במשוורתא דפוריא, פי' אמר
רב יהודה אינו חייב עד שיעבירנו
כעבדה, היכי אמר אביי שרגא
דליבני ביני מילעי, כורא דהאי
גיסא וכורא דהאי גיסא, פירוש
שורה אחת של לבנים באמצע
ודלקה שיתא וכורא מהאי גיסא
ומהאי גיסא ומעבירו על אותה
שורה, ואחר ומעבירו עד שתופס
בו האור ונופל לתוכו, פירוש
משוורתא בית קפיצה, כי אדם
שהוא קופץ או קא משוור ואם
קטן אומר, שוור ליה והקטן
אזיל בקפיצה קורין שוורא
אפילו היין בזמן שמתחיל להחמיץ
אומר קפץ, ובלשון ארמי אומר משל
אמרא אבבא דנגרי שוור פוריא,
הם ימי הפורים מנהג בכל העולם
כלו שבחורים עושין צורה כדמות
המן ותולין אותה על גגותיהן ד' וה'
ימים ובימי הפורים עושין מדורה
ומשליכין אותה צורה לתוכה ועומדין
סביבה ומזמרין ויש להן טבעת תלויה
בתוך האש שהולכין, וקופצין מצד
האש לצד האש, ואותה טבעת נקראת
משוורתא כלומר בית קפיצה,
וכן כשי הטבעת שתולין בחמור ובסוס
שהרוכב בה מניח רגלו וקופץ
באחרת ועולה על גבי בהמה נקראת
משוורתא, וכן עושה זה שמקפץ
בני עליה ואחר ומקפץ עד שתשש
כחו של תינוק ונופל, בסנהדרין
(דף כ"ו) שוור בר שוורא,
שוור כגוראן שוור דמטא ואמכא
בסוף ע"ז (דף ע"א) אמר רבא
המרא שרי רוב משוורי ישראל,
פיר' קופצין ובוזזין מקפץ על
הגבעות, תר' ושוור על שעבודה
ק"ל הכן על גרקתא דאמהתא
דמחילן לגבעתא.

שוש, Silber Oelbaum,
שוש, בסוכה (דף י"ג) הני שושי
ושוולרי מסככין בהו, פיר' שמות
עלי השדה, ושוולרי מפורש
שריקס רע.

שזב, Befreyen*,
שזב, תרגום ואת בתיכו הכיל
וית ביתכא שזיב, ובדניאל מן ידך
מלכא ישזיב.

שזג, Waschen,
שזג, ורקלת קרבו וכרעיו תר'
ירושלמי ושזיג בני גואה, רחץ
במים תרגום ירושלמי שזג במיא.

שזף, Ζιζηφα, Zizyphum,
(Siehe פרדא)
שזף, בריש כלאים (דף כ"ב)
השזיפין והרימין אף על פי שדומין
זה לזה כלאים זה בזה, (ירושלמי)
תני גוי שהרכיב אגוז על גבי פרסק

אף על פי שאין ישראל רשאי לעשות כן, כותל ייסור ממנו ונוטע במקום אחר מה נפיק מנהון קריה פרסיקס הרכיב תריך על גבי דרקון אף ע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן כותל ממנו זרע וזורע במקום אחר, מה נפק מנהון? כרכי לבנן והוא לשון יון, ובלעז אסטיפלי, ארגון ולפת מה נפק מנהון? פיטרוסיליגון וזרגון לשון ישמעאל ובלשון קודש שריג גפן, לוזין ובוטנין מה נפק מנהון? פיסתקין, זתי' ורמין מה נפק מנהון? שיזפין (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי מין עץ ופרי אדום ולורם הפרי כזית קטן ובתוכו גרעין גדול ויש לפרי סגולה ברפואה ובפרט מועיל לחלאים חמים של ריאה והחזה, וכבר פירשתי שבלשון יוני קריה פריסיקא מין אגוזים גדולים שובאו מפרס לארץ יון, על דרך שאמרו הלוזים פונטיקין שהובאו מארץ פונטוס לארץ יון. ומאמר תלמוד ירושלמי זה בשיבי ופי' פיטרוסליכון בלשון יוני ורומיי מין כרפ' הגדל בין הסלעי' ונעתק משם ונוטע בגנות וגרסא זו משובשת, וגרסא אמיתית היא גרסת רבינו שמשון בפי' דמסכת כלאים, הרכיב תריד על גבי ירקון, אע"פ שישראל אסור לעשות כן כותל ממנו זרע וזורע במקום אחר, מה נפק מנהון? קרסולבנון, נדין ולפת מה נפק מנהון? אסטפנין, אמר וכרפס מה נפיק מנהון? פטרוסלינן, ונראה לי שגרסת הערוך היתה זאת אבל כתבנו הנוסחאות והעתק כי סופרי' זרגון אריג גפן).

שזר, Zwirnen

שזר, בעירובין (דף נ"ו) בשזרין, שזורין כמי אדעתא דסיפתא דגלימא עייפייכהו, ביומא בגמרא כהן גדול חד לגופיה דמיתנא יקר שיהו שזורין, בזבחים (דף י"ג) בד' שזורין בד' חטין כפול ששה הוות קא שזרה. ספר אחר שדא וכבר פירשנו בערך שד (פ"ב לשון מקרא זה שש משזר).

שְׁזְרָה, שְׁזְרְתָא, Rückgrat

שזרה, בחולין (דף מ"ב) בשדרה השיזרה, בפרק ד' בתמיד (דף ל"ב) היה קומץ ויורד עד השזר' פירוש סוף העצ' כדמתרגמינן לעמת העלה לקביל שיזרתא, בריש עוקצין (דף ע"ו) ושזרה של שבולת פי' והוא גב השבולת ושזרה היא שדרה.

שח, Reden, plaudern (denken)

שח, בסוטה (דף מ"ד) שח בין תפלה לתפלה, פי' בירך להניח תפלין ולבש תפלה של יד ושח שיחת דברים והפסיק, ואחר לבש תפלה של ראש, זו היא עבירה דאמי' ורבא דאמרי תרוייהו לא שח בין תפלה של יד לתפלה של ראש מברך אחת, שח מברך שתים כדמפורש במנחות (דף ל"ה) על תפלה יד אומר להניח תפלין על של ראש מצות תפלין.

שח, Sich bücken, beugen, sinken, Grube, Graben, **שוח**,

שח, בשבת (דף ה') נהשוחה

פי' כפיף כדכתיב הלכוף כאגמון ראשו, בחולין (דף כ"ו) ממקום ששח קומתו, פי' מלשון שחי ובעבודה בבבא בתרא (דף כ"ח) והבורות והשיחין והמערות, כבר פירשנו בערך סרן, יקבי המלך תרגום שיחי מלכא.

שח, Zerfließen
שח, בשבת (דף ס"ו) ככעלת כתרים שח שח פי' המס תמס, (א"ב בנוסחאות כתוב שייטא שייטא ופירש רש"י רד רד) בבראשית רבה פרשת כ"ו אל תשכם ידך ופמין היכן הוא כפלו דמעות ממלאכי השרת עליה ושחת, בויקרא רבה אחרי מות פרש' ויתרון ארץ בכנוסו. נקער' וכמה דהדין שיט הדין שח עד שעמד על עקרו ופרק, ושם השמו תרגום ירושלמי שיט, גלה סליר ונראה דשא תר' שוק עמירא ואיתעזי דיתפה (א"ב עיין ערך שוק).

שח, Verwittern
שח, גלים כליס תרג' גלין דשחי.

שח, Entschlagen
שח, ביומא (דף ע"ה) ובסוטה (דף מ"ב) דאגה בלב איש ישחנה ר' אמי ור' אסי חד אמר ישיחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה לאחרי' פי' כדי שינקהו עלי' רחמים (א"ב מענין היסח הדעת כלומר יסירנה מדעתו).

שחד, Bestechung
שחד, בכתובות (דף ק"ה) אמר רבא מאי טעמא דשחד? כיון דשקיל מיניה הוה ליה כגופיה, ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שחד? שהוא חד (שהוא חד) בבבא בתרא (דף י') ושחד בחיק חמה עזה, פי' שחד בחיקו של עני כופה חמה עזה.

שחז, Winden, schärfen, הִשְׁחִיז
שחז, בשבת (דף נ"ב) הרחלות יולדות שחוזות פי' כגון שאוחזין אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים (ירושלמי) מאי תני שחוזות כמה דתימא שיש זינה, מאן דתני שחוזות כמה דתימא משחיזין הסכין. בביצה (דף כ"ח) אין משחיזין את הסכין, בחולין (דף ל"ב) השחיז את הסכין, בכלי מתכות פרק י"ד בכלים (דף י"ד) הסכין משישחיזנה. קרנו ילטוש תרגום סייפיה ישחיז פי' משחזת נקרא בשביל שמשחיזין בה ולוטשין הסכין ובלעז אקושי ובלשון יון אקוני.

שחט, Schlachten, hin und her fahren
שחט, בחולין (דף ל') שחיו את הראש בבת אחת מהו? מילי? אמר קרא חן שחוט, פי' מגוך כמו חוט צריך להוליך ולהביא הסכין על הצואר ואם לא יוליך ויביא זו היא דרסה ופסולה, בסיפרא כלו בפרשת אהם אין לשון שחיטה אלא לשון משיכה, שנא' זהב שחוט. בנדרים (דף ס"ו) הרי שור שחוט לפניך, כלומר הרי הבהמה

מוכיח שיש שם כדה, ואינו דומה
למעת לעת, שבמעת לעת אין שם
דם כדה אלא חשש הוא למפרע
דאמה, בב"מ (דף ק"ה) כי מטיא
שחיטת קדשים הא אקשי לי,
פי' אם קרית כל התלמוד וידעת
דרכו או תנא תקשי לי שכיון שקרית
הכל תרגיש ותבין הטעם שאומר לך.

שחי, Achselhöhle
שחי, אחד יורד לאמת השחי
ואחד פותח כיון, עיין בערך כיון,
פי' מוריד ידו על השחי ופותח.
שחי בלשון ישמעאל אלאבט ובלעז
טי"טילו (Titilo). באורגת בעומדת
לשחי כבר פירשנו בערך מסך
ובערך עדר.

שחיא, Biegung, Beugung
שחיא, ומטי ליה בחד שחיא
עיין ערך שחיא כי כן גרס בעל
הערך.

שחל, Heraufziehen, herausziehen
שחל, משחילין פי' דרך אריכה
גמר' מאן דתני משחילין לא
משתבש דתנן בפ' ו' בבכורות (דף
ל"ו) השחול והכסול, שחול
בל שנשמטה ירכו כלומר נשמטה
ממקומה. בסוכה (דף כ"ט) הכוס
ושחול, ביומא (דף ע"ו) מאי
טעמא משחול שחול, פירוש
שולקין במים ומקלפין אותן לחין
וכמלא הבלען רוחץ גופו במים
כמשחל ביציתא מקליפה, עיין בערך
כין, פי' כמשיכת ביצה של שיער
מתוך החלב, בבלי מתבות פרק י"ג
בבלים (דף ל"ב) מן המשחולת
ומן הגרודת פירוש שה שנשמט
והשחיל מן הכלי: (פרוש מן
השמים משחיהו שחלתיה).

שחלא, Korb
שחלא, בהלכות גדולות בסוף הלכות
טרפה דהסייה בשחלא דכלי
דהיינו כפיפה מצרית.

שחלא, Eierstock
שחלא, בבבא קמא (דף כ"ב)
רב פפא אמר הא דאכלא שדא ביעתא
בשיחלא והא דאכלא ביעתא
בשיחלא, פיר' אחו בר טוהא
קודם ביעתא ודוגרת עליה ואחר כך
יצוא טוענת גלים הרבה וולדה אוחז
ועוד מגלגלם אשכל שלה גלי
טוגא ויולדת ודוגרת על כולן,
בחולין (דף ס"ח), הכא במאי
עסיקינן בשיחלא קטא, פיר'
הריון ראשון כלומר בבלי' שמפקת
בשליל כד שתלך כולם.

שחלא, Ohrenfluß
שחלא, דעביד ליה לשחליה
עיין בערך תרגול, פי' אחר נער
שאוחז באזון ושמו בלשון ערבית
שחלא ודומה לקווים לשה ויוצא
ממנה מים של לקה סרוחה.

שחלים, Kresse
שחלים, בפרק ד' במעשרות (דף
ב"ד) השחלים והגרגר. בעירובין
(דף כ"ח) השחלים והגרגר
שזרען לירק מתעשרין ירק וזרע,
ביומא (דף י"ח) ה' דברים מניחין
את האדם לידי טומאה השחלים
והשום וכו', ושם (דף ס"ט) לגחון
ולגחות שחלים בשבת, נברנ"ח

(דף כ"ז) ובעבודה (דף כ"ח) תנו רבנן ד' דברים מחזירין את הקול לשליו וכו' עד ושחלים והמגלשת, בגיטין (דף ס"ז) כפר שחלים פירוש כרשינין שחלים (פ"ב פירוש מין ירק הם ודבש וטעמו חד מועיל לפתוח הסיברים אטומים).

שחלים, (תחלא (Siehe Unreife Dattel, שחלים, בפ' האוכל בעבודה בגמ' (דף ס"ו) זה הכלל וכך היו עושין בערבי שבתו' בציפורי והוא קורין אותו קדירה שחלים (פ"ב פי' שהיו נותנים שמן לתוך גריסין ונותנין כמו שהיו נותנים בשחלים).

שחלנית (Eine Heuschreckenart) שחלנית, בחולין (דף ס"ה) ונתנגים למיכהו לביצא את ברנגים השחלנית.

שחלת Seenagel (ein Rauchwerk) שחלת, כריתות בגמ' (דף ו') המפטם את הקטרת סמים הרי נטף ושחלת וחלבנה כל חמשה.

שחם, Dunkelroth, schwärzlich שחם, בבבא בתרא (דף פ"ג) שחמתית ונמצאת לבנה (גמרא) אמר רב פפא ש"מ האי שמשא כוסקתי היא, פי' התבה לתת לו חטים אדומים שנתאדמו מחמ' חמה השורפת עליהם ועל שם השחם קורין שחמתית. בבא קמא (דף ל"ה) שחמים ועבדינהו חדתי לא קני פי' אדומים ישנים. בחולין (דף כ"ה) אוממי מאוכלי שחמי, בעבודה (דף ל"ג) אמר רב עוירא הני קלבי שחמי דארמאי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין, וי"א שאורים הקורדים מכי קרא תרגום דשחימין מן לגמא עליהון אסקיל תלגא, וכל חום מר' דשחום (פ"ב בירושלמי דמעשר שני פרק המוליך פירות גרים שחמי' אפילו מן השנה ועל השחמית פי' אגרו בלשון יוני לא פי' שחמית ינג ושם כמו שחמים ואות קיש מובלעת).

שחמא, Röthe, Hitze שחמא, בבא קמא (דף מ"ט) כל היכא דמטי ליה שיחמא לולד ואם הכה ביד או ברגל וילאו ילדים פטור.

שחן, Warm werden, erwärmt seyn, שחן, ביומא (דף כ"ג) שמכה שנה א שקוכה ונשוסה. בבבא קמא (דף פ"ב) תנו רבנן ס' דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומרבה הזרע וכו', בכתובות (דף י') ובגיטין (דף ס"ט) תמרי משבעא ומשחנא מגללא ומאגרא ולא מפקבא פירשנו בערך אגר. בסוכה (דף מ') ובב"ב (דף ק"ח) והא איכא עצים דמשחן, פירש' עצים שמדליקין בהן המרחץ לאסר שריפת העצים שלאחן ליאות בהן את הפת והטעמין להתחמם נהן בני אדם שלאחן וביעורן שוה, שהעצים והאדם מתחממים בהם, בעירובין (דף כ"ח) וליתא ליה אבא קדיש שחין

מורא מקמך דידך, פי' לימא אותו שקנה בט"ו באדר ראשון לאותו שקנה בר"ח אדר שני, אבל קדים שחין מורא, כלומר אני השקתי לא בניתי במדורתי קודם שהשקת אתה בניתך, שאני קניתי קודם מפני מה באלו לך ביתך קודם שהיקלוט אותו שלי שקניתי קודם, דאמר ליה לא בעית לעיבורא שקנית בחדש העיבור בט"ו באדר ראשון גלית דעתך דבשנת עיבור אתה רוצה לחשב, הלכך לא נגמרה שנתך עד ט"ו באדר, ולא יקם לו תק' ולא שחין ליה, בבראשית רבה פרשה י"ו משל הדיוט עבד מלך כמלך דבוק לשחון וישחון לך, כהם לא תרגומו כשחין גליה.

שחנא, Last, Bürde

שחנא, בכתובות (דף ס"ו) כדבעי ליה למעבד לא עבד, דאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא, בהיטה מי לנו גדול ממשה, הכא דבי רבי ישמעאל לפום גמלא שיחנא, פי' למה הכהו הקדוש ברוך הוא ליכנס לארץ מפני מי מריבה מפני שהיה אדם גדול דקדק עליו, בבראשית רבה פרשה כ' ונחש, תני רבי ישמעאל לפום גמלא שיחנא, פי' משאוי בלשון ישמעאל.

שחין, Geschwür, Ausschlag

שחין, בבכורות (דף מ"א) שחין אלמא גווני הוו דקרא יבש בין מבפני' בין מבחוץ, דברים לא מבחוץ ויבש מבפנים, דכתיב אבעבועות, דמתרגמין לה' שלפוחין ויבש

מנשק (א"ב גרסת התוספות בית אחרת).

שחף, Herausreißen, herausziehen, heraustreiben,

שחיף, Baumrinde,

שחף, בשבת (דף ק"י) וליתי שחפי דקניא ולישדי בהם, ד' אתי שמעי קליה פי' קליפת הקנים. בנדה (דף כ"ה) האי מגלמיך ברוך ליה לולב אסרליה ושחיף לעיל כלפי רישי', פירוש אוחז באמצעיתו ולפי שהסנדל ראשיו הרין מלמעלה ולמטה כשהוא הסנדל ועולה למעלה כשהולך אוחז באמצעיתו (א"ב ומשחליף כתוב בנוסחאות) בר"ה דמשקין (דף ג') לשחופי כהרא פיר' לעקור ענפי אילנות הגדלים בנהר.

שחף, Schwinden,

שחוף, Schwindsucht,

שחף, בסוטה (דף כ"ו) שחוף מקנין על ידו, פי' ר"ח ז"ל שחוף הבועל כדרכו ואינו מזריע, דתניא איזהו מרוח אשך זה בקליש' שנכנס רוח באשכיו דברי רבי עקיבא, רבי ישמעאל אומר זה שחוף (א"ב פי' שיש לו שחפת עצמות והוא חולי שהאדם יבש כעץ).

שחף, Kriechen, sich winden

שחף, על גחונך תלך תרגום ירושלמי על מעך תהא שחיף, ואל תקימו שוסף תרגום ולאחריה שחיף.

שחף, Möwe

שחף, מסכת חולין פ' ראשית בגו היו לו שני מיבים שחופים

ולבנות פי' שחורות, ורש"י פירש לא שחורות ולא לבנות.

שחץ, Stolz, unbändig

שחץ, בשבת (דף ס"ב) אנשי ירושלם אנשי שחץ הן, ובפסחים (דף ג') בדקו אחריו ומצאו בו שחץ פסול פי' פסול ספחת כדכתיב לשמלה בקמיסס, פי' אחר שחץ פסול גסות הרוח והיינו ערל לב, פי' אחר שחץ דבר ערוה ואלילים כדכתיב לשמלה בקמיסס, וכיהם פסולין לכהונה, כדתנן בסוף מנחות (דף ק"ט) הכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש בירושלם, וכיון דבית חוניו פסול כל שכן לאלילים, שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' שחץ גסות הרוח ולעיגות לשון, כדאמרינן אנשי ירושלם אנשי שחץ היו.

שחק, Lumpen, Abgeschabtes Zeug,

שחק, בנדה (דף י"ז) שחקי דכיתנא פי' בלאי בגד פשתן (א"ב תרגום בלוי הסחבות ובלוי מלחים בלאי ספכן ובלאי [שחקן]).

שחר, Schwarz, Kohle, שְׁחוֹר, Schwarze Tinte, שִׁיחוֹר, Scheerchen, שָׁחוֹר,

שחר, בנדרים (דף ל') הנודר משחורי הראש שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים, ביומא (דף כ"ח) כלומיה דאברהם מבי משחרי כותלי, פי' תפלת האבות כולם ולא כזכיר אברהם אלא מפני שהוא עיקר, וכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב מטעם שיכנס השמש במערב ונקותה בעת מתפללין הכותלים שנשזרת לשחיר. וא השיח: תפלת כלהרים כדת המסורה לו מאביו מאברהם כיקים ונשמר, כלומר אברהם קיים המצות ועדיין לא ניתנה תורה, ואין לנו ללמוד אלא ממכתב הנביאים, כגון דניאל וביזלא בו מפני שנהגו בהלכה למשה מסיני. בבא קמא (דף כ') משום שחורתא דאשייתא פיר' בין שמשתמשין בבית מיטנפין הקירות ונראין מושחרין כישנים והוא מבקש לגבות ממנו דמי בנין חדש לפיכך מנעו מלהשתמש בו, ביבמות (דף י"ב) אפילו יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן, בכתובות (דף ל"ז) עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר עד שירבה השחור על הלבן פי' עד שיהא רוב השיער שחור, פי' אחר שירבה עיקר השער שהוא השחור על ראשו של שיער שהוא הלבן, אלו פיר' רבי חננאל ז"ל. פי' אחר עד שירבה שער השחור על הבשר שהוא לבן, בשבת (דף ק"ד) ובגיטין (דף י"ט) בשחור ובשיחור פירוש שחור כלי ברזל כדתנן בפסייף פרק י"ג בכלים (דף י"ד) השחור והזוג של מספריים שנחלקו ודומה בו את המגילה, שיחור גחלים שכבו, נופה בלא פסק חר' בסנהדרין

ופעל בפקס תרגום ותפא כור בשיחורין, בפר"ג בפרה (דף מ"ז) שחור שיש בו אפר כותשין אותו פי' כשר שחור אם יש בקלתו אפר. בנזיר (דף ל"ט) מאן דתני משחירין לא משתבש דתנן השחור וזוג של מספריים פי' מספריים ולמה נקרא שמן שחור? שמשחירין את השיער והם קטנים וזוג של מספרים הוא גדול מן השחור ובלעז פורפיצי (Forfice) וי"א אילו של כפקין הם לחתוך בהם כל מיני מתכות מספרת יבילו רדיד של ברזל ויקדו אותו משני לרדין ומכפלין אותו לכך אחד ושמו מספרת תר' תער מספר.

שחר, Frohndienst verrichten
שחור, Frohndienstmann,
תשחורה, Die Frohne

שחר, בבבא בתרא (דף מ"ז) הוא ששמי ליה לדידיה ולחמריה לשחור, פי' היה מוסרו לעבודת המלך כגון אנגריא כעניין לא אמרה דקד סכהן שחרית, בפרק עקנים (דף ק') הוי קל לראש ונוח לתשחורת: וכן פי' רש"י בברכות דף נ"ו ע"א משחרי לך פרסאי, עושים בך עבודת המלך וכמו שתרגמנו, והביא רא"י מתרגום אונקלס במדבר ט"ז ט"ו ע"ש וזה טעם ונוח לתשחורת לאמר אל תפי' עלו וקבל עול מלכות ועבודת המלך בסבר פנים יפות.

שחרר, Entlassen, befreien

שחרר, תרגום ירושלמי או תפשה לא כתב לה או שטר שחרורה לא אימיתיב לה, בפסחים (דף קי"ג) בתך בגרה שחרר עבדך והב לה, ענין חירות.

שחת, שיחתא Futter, Fourage

שחת, באילו מפסיקין (דף ד') פרק ב' בפיאה הקוצר לשחת מפסיק, בבבא בתרא (דף ל"ו) אמר רב יוסף אכלה שחת לא הויא חזקה, פי' דליא להוא גמר' פירא שכך עושין ארעין המנולה כדי להאכילה ירק לבהמות וקוצרין אותה כשהיא לחה, טרם תעשה גאי הכלך תרגומו והוא לשון דעדק כבר דאיסגורת שיחתא דמלכא, בקדושין (דף ס"ב) שחת דבי כנשא פי' שעושה מי ספסר אכל שחת דבי שקיא, פירו' שדה שמשקין אותו בארביקא.

שחתא, Goldne Ader

שחתא, בגיטין (דף ס"ט) לשחיתא ליתי אקקיא פי' השמוכיות (א"ב בכיסקאות כתוב לרישקתא).

שחתא, Schüssel, Schale

שחתא, תרגום טמן עצל ידו בצלחת עצלא טמש ידיה בשחתא.

שט, Schwimmkahn,
שוט, schwimmen

שט, בפרק ב' בכלים (דף ג') קנית של שייטין, פי' שעושין בני אדם קנים כדי ללמד גם לשוט על פני המים, כאשר יפרש השוחה לשחות תרגום כמו דמפרוש שייטא למישט.

שט, Uiberziehen, schmieren, שט, נבילה (דף ל"ד) ואין שטין אותן במעלות, בבב"מ (דף כ"ט) ואין שטין את התנור באליה ואם שט כל הפת כולה אסורה, פיר' כמו טשין ויש קורין משין ומיהו שטין שפין.

שט, Myrthenzweig, Stab, Stecken, שט, בשבת (דף ע"ק) שטתא שוט סיתי פי' מטה שישוט אדם עמו בחוץ להביאו ריוק בביתו כמו תרגום המשענת. ס"א. שוטיתא פי' ענף של הדס שמשחקין בו לשמחה משום הכי נקרא שוטיתא כעין שטות. במ"ק (דף י"ד) לשוט דברי הכל אסור פי' לשוט בעולם ולראותו שלא לצורך כמו משוט בארץ כמטייל ומתעשע, ושם (דף כ"ח) אחוי ליה שוטי דנורא פי' דידע שסוף מלאך המות, בכתובות (דף י"ז) שהיה נוטל בד של הדס ומרקד בו לפני הכלה וכו' עד אהני ליה שוטיתא לסבא. בקדושין (דף ע"ב) ההוא גברא דקדיש בשוטיתא דאסא בשוקא, בכתובות (דף י"ז) הא בשוטי סא בסילי, פירוש שמייסר אותו בשוטיתא, כדכתיב אני ייסר אתכם בשוטים, המשענת אשר בידו תרגום שוטיא דביריה, קלה סטה דיהוכתן.

שט, Ausstrecken, hinlangen, שט, בתוספת דמאי לא יושיט אדם כוס יין לנזיר (פ"ב לשון מקר' זה ויושט המלך).

שט, Fenchel, שט, פרק ט' בשביעית (דף פ"ד) ובסוכה (דף ל"ט) הפיגם והירבוזין השוטין והחלגלוגות פי' פינוקל (Feniculum כמו שתרגמנו).

שט, Verschmähen, שט, ת' ויבז בעיניו ובשט בעינוה'.

שטה, Linie, Zeile, שטה, בפרק י' בנגעים (דף פ"ב) שני כתקים זה בצד זה ושיטה של שער מפסקת ביניהן (פ"ב פי' סדר, תרגום ועל ספר חקה ועל שטין דספר רשם).

שטה, Acacia, Schottendorn [1], שטה, בר"ה (דף כ"ג) אמר רבי יוחנן כל שיטה ושיטה שנטלו עובדי כוכבים מירושלם, עתיד הקב"ה להחזירן לה, שנאמר אתן במדבר ארז שטה, ואין מדבר אלא ירושלם שנאמר ציון מדבר היתה ירושלם שממה. בילמדנו בריש וארא המשל אומר מן שטיא לית הנאה אלא מן קליה, מן עלי שטים אין לאדם הנאה ממנו שאינו עושה פרי אלא אם יקללנו ויעשה ממנו כלי או יסיקנו, כן פרעה אין ראוי אלא ללקות.

שטות, Thorheit, Narrheit, שטות, בבכורות (דף ס') מה לשון שטים? ר"א אומר שטים שמה, ר' יהושע אומר על שנתעסקו

1) Aegypt. Schout, aus seinem Harze wird das arab. Gummi gewonnen.

בדברי שטות (ת"א תרגום והיית משוגע ותהי משתטי).

שטח, Ausspannen, ausbreiten

שטיח, Saumsattel, Polster

שטח, בשבת (דף קמ"ז) שוטחן בחמה. בחולין (דף קכ"ג) ובנדה (דף כ"ה) גוררם שמא יעשה עורות אביו ואמו שטיחין, בפרק כ"ד בכלים (דף כ"ה) ג' עורות הם העשוי לשטיח טמא מדרס, בפ' כ"ח (דף כ"ב) קטנה שעשאו שטיח, ושטיח שעשאו קטנה, בפ' כ"ו (דף כ"ג) אילו עורות טמאין מדרס עור שהיושב עליו לשטיח, בחולין (דף קכ"ג) בשטיח כדי אחיזה, פי' המפשיט מן העור עד כדי אחיזה וכל שכן פחות מיכן חיבור הוא, ואם ניטמא העור מן השרץ נטמא הבשר טומאת אוכלין, והו שאמרו שומר הוא לרבנים ולהוציא טומאה מכאן ואילך יותר מכדי בית אחיזה חבור המופשט, ודרך המפשיט לשטיח להתחיל מלמעלה הבהמה כדרך שעושין לנודים ולחמת, כלומר אם רוצה העור לצורך חמת שמפשיט העור אלא כולו חשוב חיבור עד שיפשיט את החזה, מפני שהחזה קשה להפשיט יותר מן הכל אשר בבהמ', וכיון שהפשיט החזה שוב אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה המרגיל כולו חיבור, פי' המתחיל להפשיט למטה מרגלים כיון שהוא להפשיט להסיף כולו חשוב חיבור ליטמא הנוגע בעור מקמת הבשר אם היה גדולה או טפלה, ואם עבורה ושוחט ונגע שרץ בעור נטמא הבשר.

במגלת איכה ויגרם נסבן עשה לי כלי גולה, מה היו? רבי חייא רבה אמר חמת קערה ושטיח, וכל חד וחד משמש שני דברים חמת ממלאה קמח ושותה מים רבה קערה אוכל בה ורוחץ בה ושטיח ליושב עליו וישן עליו.

שטח, Sich niederstrecken

שטח, ויפול אברהם על פניו תרגום ירושלמי ואשתטח אברהם על אפוי.

שטף, Ausgießen, ausschwenken

שטף, פרק ה' זבים (דף ע"ג) הנוגע בזב או שהזב נגע בו הכלים את הזב או שהזב הסיטו מטמא אוכלין ומשקין, וכלי שטף נחתם ולא במשא, בזבחים (דף ג') ובחולין (דף כ"ה) תוכו ולא חוץ תוכו ואפילו כלי שטף מציל, פי' כגון כלי עץ שנאמר וכל כלי עץ ישטף במים וכמו כן כלי נחושת שנאמר ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושטף במים.

שטף, Eilen, eilfertig seyn

שטף, בנדה (דף כ"א) והא ויכלן בעלי מינך ולא אסרה לי ולא מידי דלמא אגב שיטפך אתיא לך, אמר ליה אין ובזה העניין, בגמ' (דף ק"ל) אם לא הביא כלי, פירוש דלמא אגב שקורת תלמודך נריבנא אתיא לך גמרך ובזכרת, אמר ליה אין. בנזיר (דף ל"ב) אמר נרא שטפוה רבנן לרבי אליעזר ואוקמוה בשיטתיהו, בברכות רבה פרשת

פ"ב בפסוק קום עלה בית אל בשעת עקתי כידרי בשעת רווחי שטפי, פי' כמוהו כלומר בשעת צרה גודר ובשעת רווחה יסיעו מלבו כשטף מים.

שטפא, Haar, שטפא, בויקרא רבה פ' כ"ב ט"ו מי פלג לשטף מעלה מים אתרא דקרין לשערא שיטפא.

שטר, Besalben, beschmieren, שטר, בפסחים (דף מ"ג) ובנזיר (דף ל"ו) אי דקא גריד ושכיל במל' דעתו אכל כל אדם. ספר אחר אי דקא שריף מי שרף אלא מישטיר קא שטיר ושכיל, בבבא מציעא (דף פ"ס) אשטר לך מישטר, ויפרשו על השחין ויחי, תרגום וישטרון על שיחנא ויתסי (א"ב בנוסחאו' כתוב ומרטק).

שטר, Schrift, Instrument, שטר, שטרי בירורין עיין בערך בר (א"ב תרגום וכתוב בספר וכתבים בשטרא). שטר כים כיולא עיין בערך כים (א"ב כעלם ממני דעתו).

שטר, (Siehe חכר) שטר מקוואי, עיין בערך חכר (א"ב טעו' הוא ובערך חכרגרים טרשי מקוואי).

שיול, Hölle, Grab, שיול, במ"ק (דף כ"ח) שיול אילטלא דמילת' לבר חורי דשלימווורי' פי' אדם בעל ממון שכלה מזונו שקובבות עליו על קברו, כך אילטלא דמילתא לבן חורין שכלו מזונותיו

כלומר שקבורה עוזבת לו מן השיוס שאול לצדיה יתמכו תרגומו שיול סילכתה סטכה, בעמקי שאול קרואיה תרגום בעומקיא דשיול טמכה'.

שייר, übrig seyn, שייר, ולא תשיירו מן הכבד גו' ואם מה דמשייר.

שיירא, Caravane, שיירא, בשבת עירובין פרק קמא בשיירא דברו, תרגום אורחת ישמעאלים שירת ערבאי ענין קבוצה של הולכי ארח.

שית, Grab, Ort, שית, בבראשית רבה פרשה ס"ג שם ועבר היו מהלכין לפני משמו של שם ולא איזה שית טוממה לאברהם אביהו (א"ב בנוסחאות כתוב איזה מקום מופכה).

שך, (Siehe משך) passen, übereinstimmen

שיבא, Loch, שך, בכתובות (דף י') משרשק' מרווה מזל ומערן ומשיך, לו מושכות כשיל מפתח עיין בערך כשל, משכום נברי לגברא, כדרך שתקנו משיכה במטלטלין, עיין בערך משך, שייך ואולי דיקלא בישא עיין בערך שדך. בעבודה (דף ס"ט) מאי טעמא לא מפקדנא חמרא בי עובדי כוכבי' ? משום שיבא, פי' בתאנות כשמותם פי הקנים ועושהו כאיד פתיל, מביא בוש או בבנון וניקב בתוכו שלא הבל של יין ויכל' לו אחר וינדוף

ריקון, ונקרא הכקב בלשון ארמי
שיכא; ושוחין שמא מריח בו
העונך כותבים וחכמים קנה קטן
וחלא בו יין. פי' אסר משום שיכא
משום נקב שעושין בחבית שילא הרוח
שלא תנקע החבי', וי"א פי' קריכא
שיכא מלשון מישך שייך ואי קריכא
שיכא מלשון שאיב מישאב.

שך, (צ ש ך Siehe)
שך. בפרק ג' בחלה (דף ע"ב)
העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה
פטור מן החלה עד שישוכו,
פי' עד שמתדבקין זה בזה מלשון
נשיכה, מקרלות נושכות זו את זו
עיין בערך ק ר ץ, בשבת (דף י"ג)
גזרה משום הנושכות, פי' כגון
שיש לקופות הללו אזנים ונושכות
בהן הענבים ופולטין משקין, פי'
אחר שנושך אדם אשכול ונוטפין
ממנו משקין, פי' מזופות שאינן
פולטות משקין ומתכוון לפותן משקין.

שך, שוכא, Moos
שך, שוכא, בשבת (דף כ') מאי
לכש? שוכא דארזא.

שכב, Liegen
שכב, ג' מן השכב שהן ארבע
מן הרכב עיין בערך רכב, שכיבה
וישיב', פי' כל משכב ומושב שאין
רובו של זה נושא עליו, אינו מטמא
משל משכב ומושב, אלא משל מגע
ומה בין משכב ומושב לטומאה
מגע, אלא טומאת מגע אין הנוגע
בו טעון כיבוס בגדים, וטומאת
משכב ומושב טעינה כיבוס
בגדים.

שכב, Sterben
שכיב, Der Todte
שכב, בסנהדרין (דף מ"ט) כגון
שכבי דהרפניא פי' בהרפניא
מליכין את המת ומבריכים עון
וקלא ביום ובלילה אותן ט' נגר
ומשלימין.

שכח, Finden
שכח, תרגום לא מצא עד בגדו
לא אשכח סמך בקבלים ודניאל:
והשתכחת חסיר.

שכלי, Beccafige, συκαλις
(S. פסיון i. d. A. S. 1271)
שכלי, ביומא (דף ע"ה) שיכלי
היכלי ופסיוני ושליו (נ"א ביר:
בלשון יוני שם עוף ספור א:
מאכי', ובעת האמי' הוא שמן עד
מאד ועולה על שלחן מלכים).

שכלל, Vollständig
Vollkommen seyn
שכלל, כלילת יופי תרג:
משכללא בשופרא.

שכם, (Siehe מבנאי)
שכם, שכם כתיב ומבנאי גזה עיין
בערך מבנאי.

שכן, Benachbart seyn
שכן, דמא דהנדא שכן כנ:
פירשנו בערך קק הרביפי, ננג:
במרא (דף ל') אנא בשכוני
גולי הוא, פי' אמר לו במעשה
מעולם לא הברתי אותם לך, ולמה
המוקת בה יותר משמי, דהא
בשכוני שולי בנו הוא ביתא
ולא בשכחי למה שבוים ד:
בשכוני ברשי, יברנסו כאיון

פיט תרגום ירושלמי דשכיכא כשרא כבא דעיכא.

*שכונה, (Siehe ערסא) שכיבה, כבר פירשנו בערך ערסא.

שכר, Bier, שכר, בפסחים (דף מ"ב) כותח הבבלי שכר המדי גמרא דרמו בה שערי.

שכרבואי, Reh und Gaiß, שכרבואי, בסנהדרין (דף ל"ה) יומא חד כפן לשכר בזאי, אמר שמן אידמי ליה כשביא, פי' שכר רשת כדכתיב כל עושי שכר אגמי נפש וכן בלשון ישמעאל באי, כלומר לצוד חיות ועופות ברשת וכן עיין בערך זיידן: (ורש"י כתוב שהוא לשון פרסי שם מקום).

שכשך, Abwaschen, abspühlen, שכשך, בזבחים (דף פ"ח) זימנין שניאין בוה קאימנא קמיה דרב ושכשכי ליה מסאני, במנחות (דף כ"ג) משכשכו בשירי הלוג ומיעלהו, בעבודה (דף ל"ג) דבר שאין מכניסו לקיום משכשכן במים וכן טפורין, ושם (דף כ"ו) הוה קמרא גדולה שדא ביה ידיה ושכשך ביה (א"ב פי' קינוח ביד והערפת מים).

שכתא, Schweiß, שכתא, אלא משום שוכתא כבר פירשנו בע"ך בת פרעא.

של, (Siehe כף) של, משישלה נקבים כבר פירשנו בערך כף.

של, Fragen, של, בנדרים (דף כ"ט) שאני קיבסות הואיל ואי בעי מימשיל עליהו, פי' שואל לחכם ומתיר לו נדרו.

של, שלשל, Herablassen, herunterziehen, של, שלשל, משילין פירות, פי' משלשלין, משחירין משילין מגידין מגררין כולן פי' אחד להן, לשון הורדה ושלשול. בשבת (דף ד') שלשל ידו למטה מג', בעירובין (דף פ"ג) לוה בשלשול ולוה בשלשול הויו קרין שבין שתי חלירות. בסוכה (דף י"ח) המשלשל דפנות מלמעלה למטה, משלשלא מאגרא פי' בערך אגר, ומורידה בחבל פר' ושלשלתן באשכלא, ואלקה מביתא תרגום וישליכם מביתיה (א"ב תרגום ומוסרות ערוד ושושלי ערודא) בחולין (דף ס"ג) השולה דגים מן הים, לשון העלאה דרך שלשול והוא הפך ירידה, ותרגום ואת השלך זית שלי כוכא, וענין קרוב לזה בשבת (דף י"ו) כסא קמא מרפא אידך משלשל פי' מוריד ומריק הרעי.

של, Ausziehen, של, בסנהדרין (דף מ"ט) לדבר אתו בשלי, אמר ר' יהודה אמר רב על עסקי של, פי' שאלה שאלו בענין הקליפה בדכתיב של נעליך גידמת במה חולצת? אמר לו בשיבי אמר לו הראה לי היאך, ובשעה להראות לו הכהו בקומה.

שׁל, Fehlen, sich vergehen, של, בסוטה (דף ל"ה) ויכהו שם האלקים על השל, עד אמר על עיסקי שלי, פי' שגגה כדכתיב ויאחז בו כי שמטו הבקר, אמר לו הקדוש ברוך הוא, נושאיו נושא, הוא עצמו לא כל שכן.

שׁל, (S. Geist u. Sprache S. 97) של, בלשון גמרא משנה אבות פרק בעשרה מאמרות האומר שלי שלך ושלך שלי, מלה של באה בסמו' הסמך לו במקום אשר.

שלב, Staffel, Stufe, Spale, Leiste, שלב, בשבת (דף ס') בסולם הלך אחר שליבותיו, פי' אלו סוקין שעושין בו, כדגרסינן בעירובין (דף ע"ו) סולם ששליבותיו פורסות, ומהו פורסות? שמרחוקות א' מז"ז, וקאמר אילולי שליבותיו ואותן שני עצים שבצידי הסולם לבדם מה טומאה מקבלים פשוטי כלי עץ הם, אלא מי גרם להיות כלי ולקבל טומאה שליבותיו לפיכך הלך אחר שליבותיו. פי' אחר בסולם הלך אחר שליבותיו אם הם ממשכת מקבל הסולם טומאה דאיכון מנא ליה כלי, ופשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה, בסוכה (דף ז') היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו.

שלב, Spund, Zapfen, שלב, בשבת (דף קי"ב) דאית ליה שלא השלבא פיר' כגון דדי הכיור שמקלחין המים אף על גב דיכיל לאורוקי שמרק מן השליבה מותר לטהרה (א"ב בנובחלות כתב דאית ליה שלבא).

שלבוקין, Beulen, שלבוקין, פ"י אבעבועות שלבוקין ונקלה כוספאות כתוב שלפוקין ובעל הערך כתב כן הערך.

שלגא, (Siehe אשלג) שלגא שמיה, עיין בערך אשלג.

שלד, Rassel, Skelet, Rückgrad, שלד, בב"ק (דף כ"ה) כאן כששלדו קיימת, כאן כשאין שלדו קיימת. שבת (דף כ"ה) מת שנשרף ושלדו קיימת טמאה, ושם (דף כ"ז) הני אבני דשאול כי שלדן קיימת טמאין, פירוש השדרה וצלעותיה הן שלדו, בבבא קמא (דף ל"א) רב פפא אמר דפסקא לאורחא בשלדה, פירוש כגון שפשט ידיו ורגליו לרחבה של דרך ופסקה מלעבור בה בני אדם, ותמטר עליהו בלשון תרגו' ויקים עליהון מטרין דפורענות בשלדיה,

שלהב, Flamme, שלהב, פני להבים פניהם תרגומו פני שלהובין אפיהם.

שלהא, Ende, Schluß, Ziel, שלהא, בבא מציעא (דף ס"ד) אמר רב בבבא הוה ומיגבא בשלהי פרקים דרב כהנא, פי' בסוף הפרק ובאפריטו, שלהי קייטא עיין בערך שגר. בר"ה (דף ב') דכי פשי ליה שילהו אדר בתרלה, בנבשים (דף קט"ו) ההוא גברא דבשילהי

חלולים אימלי. היה נורא, בחולין (דף כ"ג) משחית לה בשלשי כחול (א"ב פי' סוף וקן תרגום בפסוק עוד היום בנוב לעמוד כף ישלש עלמא קילא).

שלהי, Wanken, ermüden
שלהי, וכעו מים עד ים תר' וישתלהון, תתעלפנה הבתולות היפות תר' ישתלהיין.

שלה, Vergessen
שלה, תרגום ולא שכח לצעקת ענוים ולא שלי קבלת ענותנין.

שלה, Verlassen
שלה, תרגום זנח ה' מזבחו אשלי ה' מקדשו.

שלוש, Parallel
שלויש, משולבות ת' ירושלמי משלשין (א"ב בתוספות כתוב מכוונין).

שלח, Senden, schicken
שלח, בחולין (דף כ"ד) תנו רבנן כהמלא זקנו רשאי לעשות שליח צבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו, בגיטין (דף כ"ט) שליחות לקבלה מדעתה איתא בעל כרחה ליתא, בקידושין (דף מ"א) שליחות מנא לן? דתניא ושלח מלמד שעושה שליח, ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח, אשכחן בגירושין בקדושין מנא לן? עד מכאן ששלוחו של אדם כמותו, שנא' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וכי כולן שוחטין, והלא אין שוחט אלא אחד? אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו וכו' עד והלכתא שליח נעשה עד. במכילתא ויקחו להם איש שה לבית אבות וכי כולן לוקחין אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו וכן ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל. בבראשית רבה פרשה ל"ז כתיב ויברכם יהושע וישלחם מה תלמוד לומר וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם ויברכם? אלא בתחלה נטלו רשות מיהושע וברכם, ושהו עוד ימים והלכו ונטלו רשות ממנו, וכן ביום השמיני שלח את העם, ויברכו את המלך מה תלמוד לומר ביום כ"ג לחדש השביעי שלח את העם ויברכו את המלך? אלא נטלו ממנו רשות ועוד השהיכו ימים ונטלו רשות ממנו פעם שניה, ובפרשת מ"ט לעתיד לבא אברהם אבינו יושב על פתח גיהנם ואינו מניח אדם מהול מישראל יורד בה ואותן שחטאו יותר מדאי מעביר את הערלה מעל גבי תינוקות שמתו עד שלא מלו ונותנם עליהם ומורידין לגיהנם הה"ד שלח ידו בשלומיו חלל בריתו. במגלת איכה שלקתי בכלה שולקתי בכלה כתיב.

שלח, Ausziehen
שלח, בכתובות (דף ס"ה) הא תנא שליח ערטל והיא מסלכים בסוטה (דף ח') מהו דתימא בהכי אית לה ביזיון טפי כדאמרי אינשי שליח ערטיל וסיים מסאנים, תר' ופשט ושלח, תרגום ערום ערטילאי, כלומר יותר ביזיון לו לאדם שיהא ערום ומנעליו ברגליו, בן הסוטה הייתי אומר כנגד אותה

הלבה שמשים ערומה ועליה כלי
זהב, קמ"ל, היו עליה וכולי,
פשוטה ומולה תרגומו שלחו
ואתערטלו.

שְׁלַח, שִׁילְחָא Abgezogene Haut

שַׁלְחָא, Lederbereiter

שלח, בשבת (דף מ"ט) בשלחין
פי' עורות שגלושין כיצד למרן ועדיין
לא נעבדו, בגמרא אנא שלחא
פיר' אומן מפשיט עורות, בפר"ק
במכשירין (דף ס"ח) הקונה את
השלח פיר' המכה העור אחר
דקילתו כדי לנערו מן המים שהקלו
בו, במכות (דף ל"ו) כל היכא
דכי מילחא בשילחא, פי' כשלוחו
בו בעור סנתים ומושכו אליו והדר
קלי' שאוד העור ועומד במקומו
כראשון והיינו עור ישן, ואם איכו
חוזר עור היינו אדחא.

שלוח, Siloe (Rieselbach)

שלוח, בסנהדרין (דף צ"ד) יען
כי מאס העם הזה את מי השילוח
ההולכים לאט, אמר רב יוסף
אילמלא תרגומא דהאי פסוקא לא
ידעינן מאי קאמר, דקן עמא הדין
במלכותא דבית דוד דמדברין לחון
בניים, כמי שילוחא דנגדין
בניח, והורדתם אותו אל גיחון
תרגומו לשילוחא.

שלח, Dürsten, trocken seyn

בית השלחים, Dürres Feld

שלח, במועד (דף ב') משקין
בית השלחים במועד, פי' שדה
שעומדת בצר וצריך להשקותה, ואם
אינו משקה נפסדת, (גמרא) מאי
משמעא דהאי בית השלחין?
ליש' דלחותא הוא דכתיב וגיא
עייף תרגומו והוא משלחין,
בבבא בתרא (דף ס"ח) האי
שלחים? כאגי דכתיב ושולח
מים על פני חוצות, וכו' עד מי
סברת מאי שלחין? צחין, לא
מאי שלחים? גינוניתא
דכתיב שלחיך פרדס רמונים,
ושם (דף כ"ט) אמר שמואל מנה
בית השלחים אני מוכר לך נותן
לו שתי אמות לחוכה ואמה מכאן
ואמה מכאן אגפים אמה, בית
הקילון אני מוכר לך, נותן לו אמה
אחת לחוכה ושני אמות מכאן ושני
אמה מכאן אגפים הליה אמה.

שלח, Breite

שלח, בפרק שני בערוב (דף כ"ב)
רום מעלה קלי אמה ושילשה
אמה, פי' ורחבה קלי אמה.

שלחן, Wechseltisch

שֻׁלְחָנִי, Wechsler

שלחן, בכתובות (דף פ') וכן לא
יאמר לאשתו הרי כתובתיך מונחת
על השלחן, פי' במעות של
השלחן שמתעסק בהן השולחני, ופלה
מונה קמ"ל, דלא לימא לה הכי,
שמא יגנבו או יאבדו היכא דמייחד
לה, פי' אמר לא מחסר לה כלום
שמשמש בהן על השלחן, ונגמרה
בסוף הפרק (דף פ"ב) תניא נמי
הכי, בראשונה היו כותבין לבתולה
מאתים ולאלמנה מנה, פיר' גלא
אסריות היו מזקינין לא היו נוטלין
נשים, התקינו שיהו מניחין אותה

נדיה אביה, כשהיה פוסק עליה היתה קלה בעיניו להוציאה, אומר לה לכי אכלי כתובתיך, התקינו שיהו מכניסין אותה בניה קמי', עשירות עושות קלתות של כסף ושל זהב, והוו שהכיכו לא; יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן, ומהשוא לפי' שבי עד שבא שמעון בן שטח והתקין שיהא כותב לה, כל נכסי אחראין לכתובתיך, ואסר שנשא ונתן בכל נכסיו ושיהא מיחד לה כתובתה, קשה בעיניו לפרוש לה, ואינה קלה להוציאה, והיינו דגרסינן בשבת (דף י"ו) שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה, פי' אחד של רבינו חננאל ז"ל ולא הבינה לן אמר רב יהודה בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים, פי' שהיו כותבין לה כתובה קודם שתכנס לחופה, ולפיכך לא היו הבנים נושאים אותן, והשתא נייהו הדין, פי' מדקאמר לקמן לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן, אלא כל נכסי אחראין לכתובתיך, ירושלמי שמעון בן שטח התקין שיהא אדם נושא ונותן בכתובת אשתו, בקדושין (דף ס') הרלה על השלחן אינה מקודשת, פי' על השלחן של שולחני והוא המוכר מטבעות, ולפי שהשלחן לפניו תמיד ומוכר וקונה על השלחן לפיכך נקרא שולחני.

שלחף Vertauschen, umändern, umwechseln, kreuzweise legen, שלחף, בשבת (דף ל"ו) ודלמא שלחופי הוו משלחפי, פי' זה יהיב בשמורי זה בשלבקן שאלו או זה יריעתו מתוקה למערב. או זה יריעתו מתוקה לצפון, בב"מ (דף כ"ה) הא משלחפי שלחופי חייב להכריז, פי' אם היו המעות משלחפי שאינן מיושבות זו על גב זו אלא מקצתם עליה ומקצתם אינה עליה, ויוצאת מעליה, כגון כנפי הכרובין כדגרסינן בבבא בתרא (דף צ"ט) ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהו. פי' שלחופי הוו משלחפי כנף אל כנף, שכל אח ידיה מר' ירושלמי שלחפיכון לידוי, הכדל מיכרך כריך ליה אחריה ומשלחף ליה כלפי רישיה פי' דאביק ליה עד מתניו ומשם ולמעלה כלפי ראשו מהפך כדאמרינן גבי כרובים. ספר אחר שחיף וכבר פירשנו במקומו והחליף את שבכורתי תרגום ירושלמי ושלחיף ית אגרי: וכן כל לשון תמורה שבספרי אמת מתורגם כן.

שלחת, (בת (das hebr. Maaß שלחת, בכל הכלים פר' כ"ח בבלים (דף כ"ב) אמר לכן שלחת קודמין ספר אחר שלבת קודמין, פירוש הבת מידת הששקין היא ומחזקת כמו הליפה שאמר הליפה והבת תוכן אחד להן, וקא מתנה ר"ע בית ברובע קודמת היא כדי שיהא אלי ברובע אמרי לה (ס"ב שלבב כתוב).

שלט, Schildartig, Netzförmig seyn, שלט, ובמר קנדבורותיו תרגומו ובתרה שלטי בקמטים. התעמם

שלטניא המתרגם שלח שבישים בירושלמי שבת פרק ו"ו.

שלט, Ueber etwas herfallen

שלט, פי' נשתלט בו קויל שלוט ביה.

שלי (עול) Grund, Boden, Rand

שלי, שולי, בשבת (דף ל') ובמ"ק (דף ט') באותה שעה נהפכו פני דוד כשולי קדרה, בסוף ערלים (דף כ"ט) שולי קדרה ושולי האסקוטלה, פיר' כמין קערה קטנה אחת הקדרה ויש יושבת עליה, ופעמים שנשברה הקדרה ונשארו שוליים, ויש עדיין כלי קמא, וכמו כן שולי האסקוטלה, בנדה (דף ג') לוי יש לה שוליים, פי' לקופה יש לה קרקעית שוה ולא עגול, והמעכב בו הארץ מן הנגר של קופה ולא יכנס לתוך וסימני טבעת טהרות הראשונים הים זה, להכי נקטו' כל קופה אין לה שוליים לעכב דמים, בחולין (דף קכ"ו) ובפרק י"ם בפסחים (דף ב"כ) שהטומאה יוצאה דרך שוליו. בב"מ (דף ק"ג) אמר חמי' דרבנן כלי בשולי פרס.

שלי, (Siehe טטף)

שלי, סלק שולי מטורפות עיין בערך טפף.

שליא, Schnell, plötzlich

שליא, נגע בשוגג כזדונם תרגומו כד אתי בשלי ודלותיכון, לא חוירה בחור עם חנם ומבוזח הפנים כי תבא, תרגומו לא תדסל מן דמוים דרך שליא ומן קיפא דדפעי תרום יותי, ממלחם יצא

אידי פעם יעבר שרעוה מן שליא ביפי מנגריס ומן שליא כסגר.

שליה, Nachgeburt

שליה, בנדה (דף כ"ד) מה דלו שליה (גורדא) מה דתנן שליה מתחלתה דומה כחוט של ערבוסנה בתורמוס קלודס כמלורים, ואין שליה כמות מטפח וכו' טיערן טפה, שליה שומר אותו של ולד. עיין בערך ספס, בחולין (דף ע"ו) השוחט את הבהמה ושלא בה שליה כפו היפה פתכלם, פי' כדמיון ובשליה סיכתה מבן דגליה.

שליל, Embryon (das Kind im Leibe)

שליל, בזבחים (דף ל"ג) לאכול שליל או שליה בפנן ולא פיגל, וכוסב בשליל, ר' יהודה אומר אינו כוסב בשליל, פי' כוח כעינו זוה ממנו שנכפל לתרים בבשר דכבמים שליל דלא פוח עליה הדין.

שלך, Rechder

שלך, במדונין, (דף כ"ג) שלכם סיבליך לבת, פי' רבמה לומר בנימי פובליך חלבם, אמר לה שלוכה סיבלין פרים.

שלל, Naht (den weiten Stichen)

שלל, בשבת (דף ע"ם) מנן כפ' כ' בשוקלין (דף ע"ו) שלל שבונסין והבגד שאם אמר בבלים סימוד לטולפם עד איממל לכתיר, בסוף פרס (דף ל') שללא כפרס ו שלל הבונהן והבגד שנום מבול

בכלים חוזר לטומאה ואין שבור לטהרה, פי' שנהג הכתוב בשבירת הכלים, אם הם שבירות קטנות שחבר ר' וש' ביחד ואין חוזרין לטוב אלא שכלה, שגרסינן בב"ק (דף פ"ו) על כל הפנים כוס שולל.

שלל, Kiesel, שלל, בביצה (דף כ') הטובל בכלה עיף טהור מן השלל של צבים פי' שלל של צבים גדולות שהכול בהם קטנות.

שלולית, Graben, Wasserleitung, שלולית, בפרק ב' בביצה (דף ד') ואלו שמפסיקין לפלס הכמל והשלולית, ספרא בב"ק (דף פ"ד) שתי שלוליות? אמר רב יהודה אמר שמואל מקום ששימו גשמים שוללין, פי' יורדין ונקוין שלמן כי ישל זיתך, וכתיב וגם שול תשולו לה, ור' יוחנן אמר אמת המים שמולקת שלל לשנים פי' כשחולקת אמת המים שמשולקין גדולים הניבונים, בב"ש (דף כ"ט) מאמר של ים ושלוליתו של נהר פי' מקום דולת בנהר.

שלם, Friede, Freundschaft, Vollkommenheit, שלם, בגיטין (דף ס"ב) שלמא עליכו שלמי, שלמא עליכו שלכי, וכו' והאי לן דשאלינן שלמא למלכי וכו', בנחום (דף נ"ג) שלמים יקריבם על קרבנות שכרו מביא בשעה שלם שבים ואינו מביא בשעה אונן, בספרא ואם וגם שלמים שמכלשלאים בהם, גרם והשלימו־ן לעולם, ומקיים לבניהם, ושבר לבעלין, בפרקתא רבה פרשה ס"ו וחן לך השולמים שמפיס בא שלום בכל יום, שנאמר וישם לך שלום וכו', בספרי וישם לך שלום בכניסתך שלום וביציאתך שלום. במקרא רבה בלו פרשה צו, גדול שלום שכל הברכות כלולות בו, שלמית בת דקרי כבר פירשנו בערך דבר. בגיטין (דף ו') ר' יהודה אומר אם שלמים וכן רבים אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמין יעשה מהן צדקה.

שלעטוש, Waldig, Sylvaticus, שלעטוס, ירושלמי דע"ז פרק לפני אידיהן וכמן קנה בים הנעשה שלעטוס פי' בלשון רומי יער.

שלף, Ende, Ecke, Rand, שלף, בשבת (דף ס') שלפי הגזירה היו, פי' שהיו בשולטין מן הגזירה, ביבמות (דף ק"ג) אמר שמואל שלפי קליר חטים, כלומר בשולחי קליר חטים. ירושלמי למה קליר? אמר רבי שוכח דלנכש שבים שאין קשה קיפסת על ראשו של אדם אלא בשעת קליר, עדכתיב וילא אל אביו אל הקוצרים וגו', אמר רבי יוסי בר בון השמש לראשי ביום בשן, ביום שהקין כותן אם כקורן.

שלף, Ausziehen, herausziehen, שלף, בשבת (דף כ"ג) ובחולין (דף ק"ס) ולא שלף לגו יריך ורבל מכיש דאמר ניסלו, בעירובין

(דף י"א) ז"ל שלוף שדיכתו.
בשבת (דף קנ"א) שליפא
מוכחא, פי' סריס שנשלפו ונתקו
ביציו אתה מוכיחו, יש אומרים
שכי אמר לו, סריס מוכחא אני
עושה עמך ולא מלות, בב"ק (דף
ל"ג) שיכוי דהדר למילתיה היא
דאי בעי משלף להו, בב"מ (דף פ"ו)
אף על גב דקא משליף קטיני
מניכי אלימי, ביבמות (דף ק"ב)
שלפתים לעיליא וקאי לתתאה
בגיטין (דף ל"ג) כל מילתא דמתעבדא
בני עשרא לריבא בי עשרה למשלפה
ושם (דף ע"ה) דעייק לה קרליה
ושלפתיה, וקללה כעלו תרגומו
ותשלוף סנדליה, (וכן בעברי
שלף איש נעלו) בנדה (דף
ס"א) רישא דגניא נלבא, היינו
דמשלפי שלופי, פיר' רישא
במשולבות, כמו מלאן לבוחין,
סיפא כשאינן משולבות, ביבמות
(דף ק"ט) בערבי שליון דעבדי
שלוף דון, פי' הנתק מזה והכנס
לזה כלומר עזוב הלזה ותפוש הערב.

שלף, Bürde, Bündel, Pack
שלף, בקדושין (דף כ"ד) ובב"ק
(דף י"ו) באוכף שעליה בשליף
שעליה, ובב"ב (דף פ"ו) ובשבת
(דף קנ"ד) בשליפי אטרי פי'
שעונות קטנות שיכול לשאת הכרים
ממתניהן.

שלף דון, (Siehe אשלב)
שלף דון, עיין בערך אשלג.

שלפוחית, Bärmutter, Kropf
שלפוחית, היא האם היא
טרפחת היא שלפוחית, עיין
בערך אס, בפסקא דומאטר לין
ובויקרא רבה ברים זלא ממיה מורת
שלפוחים של תרנגול פי' זפק.

שלפפי, Palmblüthe
שלפפין, שלופפי ומה מהרי
עיין בערך קפל.

שלפק, Beule
שלפק, אבעבועות של ארן
סכרים תי' שלפוקין.

שלציון, Zionsbothe
(Name eines Orts)
שלציון, בבילה (דף כ"ו) אמר
ליה רב נחמן לאמא בר ארו
שלציון כי סליקת להתם פרים
שליק ליון שהיא מלך מדיני
לארץ ישראל: ביומא דף ק"ט בערבי
שלציון דעבדי שלף דון, פירוש
מקום שמכבנס לצאת בך פי'
אמר שלציון היינו שלוף דין
ראה ערך שלף סדמה.

שלק, Sieden, Kochen
שלק, בברכות (דף מ"ד) אבי
שלק והוא מזהו פי' עיקר שלוקין
לו ומים שלוקין מבושלין הרבה,
השמי משישלק עיין בערך אבין
בפרק ק' בכלים מוסף ירה של
שולקי זתים, פי' מגבה שלוקי
זתים שונין שפה סביב סירה שבי'
יוסר, ברים מעשרות (דף י')
אבמיח משישלק, פי' בשגדרין
מן ירוקין כעין דבר השלוקי
בע"ז (דף ל"א) אלו דברים של
עובדי כוכבים אסורים ואין איסורן
איסור הנאה, חלב שחלבו ותי'

ישראל ראשונו, הפת והשמן שלהן
ושלקו', רבי ונוס דיגו המירו
השמן, בבכורות (דף י"ט) סריק
ליה בשלקי בשיו, פי' נותן לכהן
ירקות שלוקין בשיו של בכור
ופודהו (פ"ב תרגום קלי' גגות
ותרפה כענבים דישלוק שכין
בשילת פירות וירקות במים, על
ידי סלור וחום):

שלק, Anatomiren
שלק, בבכורות (דף מ"ה) מעשה
בתלמידיו של רבי ישמעאל ששלקו
זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך,
בדקה שמירות מלה ע"ש. כמו שלק
סרך ורקב, ואולי מענין זה לבנים
משישלק כלומר שמתבקע כי
הלבנים יבקעו מאליו בחיממו גדול.

שלש, Drei
שלש, בנדה (דף ח') שלשה
בתולות הן, בתולת קרקע, בתולת
שקמ', בתולת אדם, עיין בערך
בתול, ושם (דף י"ז) שלשה
דברים שאמרו בלפרכי', ורקן רשע
שורפן חסיד, קוברן צדיק, פי'
משום הכי נקרא חסיד דאף על
גב דידע שבריסה לפרכיו מזיק
לאותו אפי' הכי שורפן, שלא יבא
בעולם לתקלה, קוברן צדיק שום
דינה. ביבמות (דף קי"ז) ידבק
אדם בשלשה, בכנסת שלום,
ובהפרת כדים, בבילים, וירחק
מג' מן המילוכין, ומן בערבות,
ומן הפקדונות, ובריה ויגע אליו
בנדרים רבה ובמכות (דף כ"ג)
ובברכות רבה בר יוסי יעקב ומסוף
בברכות ירושלמי ג' דברים עשו בית
דין שלמטה והסכימו בית דין של
מעלה על ידם, מקרא מגלה,
ושאילת שלום בשם, והבאת מעשר,
ובנדרים (דף מ"ג) הכי אמר שלשה
ושלשה ודאי אין מלמדין, בשלשה
קמא בחולין הכי הכם נמר"ם בתרומה
(דף כ"ו) ג' משקין אסור משום
גלוי, המים, והיין, והחלב,
ובילמדנו בתקק קרח פרשת קח את
המטה יש לכן סירך מן התורה מים
דכתיב לרוקע הארץ על המים,
חלב דכתיב ותפתח את נאד החלב
ותשקהו ותכסהו, יין וכל כלי
כפות, בגיטין (דף ס"ה) ג' מדות
בקטן, כרוך תרדקי, אגח ותולו,
זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים,
בבבא קמא (דף כ"ד) הרי אלו
ג' עדיות והן עדות אחת להזמה,
פי' כגון דאתו תרי סהדי ואסהידו
בפני בית דין ובפני בעלים דסדין
תורא נגח תורא דראובן בחד בשבא
במקום פלוני, ואתו אחריני ואסהידו
בבית דין בתרי בשבא נגח הכי
תורא דשמעון במקום פלוני, ואתו
אחריני ואסהידו בג' בשבא נגח
תורא דלוי במקום פלו', כשהוא
השור מועד ומשלמין כל מה שיגח
מכאן ואילך מן הבעלים, כשלשת
כת אחת ואמת, כגון שבאו עדים
ואמרו עמנו הייתם במקום פלוני
בכלשו קד בשבא רחוק מן המקום
שהעידו, כי ראו העדות באותו
מקום יותר ממהלך יום, בעל השור
פטור משלשלם נזק שלם, שסרי עדיין

אין השור מועד ובילא שלא נגח
אלא שני נגיחות בלבד ועדיין תם
הוא, והעדים פטורין מלשלם לך
המועדות, כי לאחר שנתקיים העדות
של ג' כיתות מתחייבי במועדות
וכולן שמקצתן הוזמו ומקצתן לא
הוזמו, כשם שפטורין מי שלא הוזמו
כך פטורין מי שהוזמו, וזה דומה
לשני עדים שהעידו והוזם אחד מהן
והאחד לא הוזם ששניהן פטורין,
ולפיכך אמרה הברייתא וכן עדות
אחת להזמה, כלומר אינן חייבין עד
שיוזמו שלשתן, ובענין הזה השנייה
והשלישית, ואף על פי שהראשונה
כשהוזמה פטורה מלשלם לך המועדות
שבנגיחה רביעית משלמת התמות
שחייבתו לשלם לראובן עומדת, וכן
דין השנייה וכן דין השלישית, אבל
אם הוזמו אלו ג' כתות כולן משלמות
הראשונה מה שחייבתו בעדות'
לשלם לראובן, והשנייה משלמת מה
שחייבתו לשלם לשמעון, והשלישית
מה שחייבתו לשלם ללוי, ושלשתן
משלמות ומשלמות לך מועדות שבנגיחה
רביעית, ועל זה אמר ועשיתם לו
כאשר זמם לעשות לאחיו, ופעמים
שמשלמו' גם לך התמות שברביעית,
היכי דמי? כגון שהודה בנגיחה
רביעית, וקיימא לן פלגא ניזקא
קנסא, ואין אדם משלם קנס על
פי עצמו, וכיון שהעידו הללו שהוא
מועד, נתחייב על עדותן, בבבא
בתרא (דף כ"ו) שלשה אחין
והאחד מצטרף עמהן, הרי אלו ג'
עדיות והן עדות אחת, פי' להזמה
פי' ראובן שמעון ולוי ג' אחין והלא
נכרי מעיד, ראובן והלא בראשונה,
ושמעון והלא בשניה, ולוי והלא
בשלישית, הרי זו חזקה כמלאו ג'
אחין נכרי והלא נכרי האחד, והעדות
אחד להזמה. הכא שמיא דבר
חזימי עליה תרי, שביק תרי מינייהו
אתא אחוהי דקאי וחד מהראשם
לאסהודי אחזקת ידי' דשיתא,
והאי דקא מסהיד אחזקה' ידיה
דנפשיה, כי האי גוונא לא מקיימינן
האי שטרא דהא שטרא דהא נפיק
פלגו דממונ' אפומא דהאי סהדא
דהוא קי, והלא אחריתי נפיק
אפומא דאחוה דהאי דהוא קי,
ואפומא דההוא כבראה דמסהדי
אחזימות ידיה דמייתא אשטרא דקא
נפיק האי ממונא כוליה, דכתיב
בשטרא נכי דינעא אפומא דחד.
והילכתא בהא כרב אשי דפסיל, פי'
אחר הרי אלו שלש עדיות, שאל מה
מעיד את זה אינו מעיד את זה,
ובשרם היא העדות והן עדות אחת
הואיל וכל אחת מצטרף עם זה נכרי
אם הוזם זה בשני או אחד מן האחין
שמצטרף עמו נעשה כל העדות של
חזקה, הואיל והוא נכרי מעיד עם
כולן, אין הברעה שליבים שבאותה
כבר פירשנו בערך כרך, וכסף
נגעים (דף מ"ב) ג' שהרות בגלוית
וג' שהרות ביולדת, שלשה מגלחין
ומגלחין מלים הנזיר והמצורע והלוי
וכולן שגילחו שלא בתער או שהניחו
שתי שערות לא עשו כלום. מויקרא
רבה בריש אחרי מות ופרשת אחרי

אום הנפקא דמרה ותלשינו ואת
חוקת התורה פי' לוה רשע, י"ג
השות קשה לו הקדוש ברוך הוא
אדם הראשון בגן עדן, שס"ד בעדן
שאלפים שיש וכולי. בריש מעשרות
(דף ס"ח) כתבונה והזהים שהיינו
שליש (ירושלמי) אמר רבי זעירא
עשר תעשר את כל תבואת זרעך,
דבר שהוא בזרע והבאת יליף פאות
שליש שאינו בזרע ומצאים.
בבבא מציעא (דף ס"ט) מותר
שלי' נשכרך, פי' כל שיעלה בריוח
עד כנגד שליש בקרן בחלוק ביניהן
והמותר מן השליש יהיה לך לבדך
בשכרך, כגון דהוי קרן ג' אזי אמר
ליה כל מה דהוי טפי מן ק' זוזי
הוא שכרך, עד שליש שהוא כבר
פירשנו בערך ס"ד, בבבא מציעא
(דף ס"ט) ומגדלין אותן עד שיהו
שלשין, פי' עד שיהא כשגל בשליש
בשר ונשאר שליש בגוף ויאמר
כך יטול השומר חלי השבח, בכתובות
נגמרה (דף כ"ט) שני פרשיות
באחילה שליש העליון.

שלשל, Herabschweren, umschlingen, umketten
שלשל, בפרק ד' בנשיאים (דף
כ"ט) והיה כלל אומרים שהרונך
מי שלשלו פי' מתחילו להכניף
ולהשלים לשון שלשלת. בכתובות
(דף כ"ו) דמהדר ליה למתא
שרשילתא כלבא זנא ותורא פי'
שרשילתא שהוא כעין עבות של
ברזל ותולין בה קתא שהוא תרגום
ניצחן, ותוא וכלב קשורין בשלשלת.

ובאחרים אשה כהולה בשלשלת
ומתנודדת וכוקה כעגול נאה ולוין
וכלב נועקין ומתנערים מהמסרות,
בכלי פתחות פ"ד בכלים (דף
ע"ו) שלשלת של סגורות פי'
שלו שמושכין ומודדין הקרקע יש
שמושכין בחבלין יש שמושכין בשלשלאות
של ברזל, כדי לבאת ששה שגרשנו
לא תעשו עול במדה א מדידת קרקע
(ח"כ עיין ערך של שליש).

שלשול, Kräuselschnecke, Kräuselwurm, Blindschleuche,
שלשול, בר"ה (דף כ"ד) ובע"ז
(דף מ"ג) אפילו שלשול קטן כמו
בחולין (דף מ') אמר להם שיכשל
בשר הגדול לשם שלשול קטן שבים
ושם (דף ס"ו) תנו רבנן הולך על
גחון זה נחש, כל לרבות את
השלשול ואת הדומה לשלשול
(ק"ב פי' מין תולעת כמלא בחמה
המשלשל את עצמו כשהוא זוחל):
ונראה דרבה פרשה כ"ה כשלשול
הזה שהוא כמקה כלוקה, שם משמע
שהוא מין חומש.

שם, Name
שם, שואל אדם שלום חבירו בשם
כבר פירשנו בערך את, בסנהדרין
(דף נ"ו) המגדף אינו חייב עד
שיפרש את השם תנא עד שיברך
שם בשם, פי' עד שיברך עד שיקלל
כלומר יכה יוסי את יוסי (גמרא) ויברך
אותו בשם בשם, בשבת (דף
ס"ו) הוא בשמה והיא בשמו
אין בו משום דרכי האמורי, פירוש
אם קרא איש לאשתו בשמה ולאשתו

קראה את בעלה בשמו, בביצה (דף ט"ו) שמו טובלו לתרומת מעשר, פירוש כיון שקרא מעשר ראשון חייב להפריש ממנו תרומת מעשר.

Ruf, Ursache, Name, שם

שם מבורקין, כבר פירשנו בערך פ ר מ י ז, בילמדנו בריש ואלה שמות יש בני אדם שמעשיהן כעורים ושמותיהן נאים וכו', בסנהדרין (דף כ"ט) כאן אברהם שמכות שמסר לבן שם טומאה פי' מעשה כשפות ומעשה שדים (ס"ב תרגום ולשם ולשם ולאפודים ולשום ולתושבתא ובלשון חכמים אומרים כשם בשקים כמו, ויש ענין אחר קרוב לראשון השכה מכות פרקא קמא שלא השם המביאן לידי מכות פי' טעם כי בטעם ונסיבה יוכר הדבר כמו שכבר בשם).

Sem, (Eig. N.), שם

שם, ומלכי צדק מלך שלם ה"י שם רבה.

Schätzen, שם

שם, בבא מציעא בגמרא (דף פ"ו) אלא עד שלא יעמידו וחכמים אומרים שמין ביניהן, פירוש מחשבין הגדול שם שבירות והפסות שבשבירות וכולל זה עם זה ונותן לו חלק של שכירו וזהו ביניהן, בבכורות (דף י"ג) רבי עקיבא אומר שמין ביניהן, בפרק קמא דבבא מציעא (דף ב') אגרים שום פי' שער שומת בית דין עיין בערך אגרם. בויקרא רבה פרשה זונק בלו ושם דרך ארעא בשעת אלמנות בגוין כתב דשאים ארשיה הגי שמי בשבות (דף ב') כיצד שמין? רב חסדא אמר בבעל פי' אם בעית על האשה שגירשה בעלה ונתן לה כתובתה ונשאת אין הגלמין טובת הנאת כתובתה כדי כדי בבבא קמא (דף פ"ט) גבי כיצד בבעל אומרים, כשם שאדם רוצה ליתן לבעל אם שמשם אשתו ורה נעלה כתובתה, עכשיו הלוקח שמה זה דבר מועט הוא, כיון בשין לו פירכא קרא, רב כהן בר ... אמר בלשם, פי' אומרין כמה אדם רוצה ליתן לאשה שלם במאשה שתגרש עכשיו הלוקח ויאמר יתן הלוקח מן האשה שהלוקח הבעל יש לו ב' פירכות, רב כהנא הוסיף ודאי יתן לה ויאמר יש לו ב' פירכות אלמנות וגרושין כדאמר ועוד לאלמר לוקח שטר כתובתה מידה ויש לה יאמר סוקה (ס"נ פי' בלשון רומי (Summa) סכום ערך).

Waage, שמא

שמא, בשומא אלוים בבן גיס קא מיפלגי, עיין בערך ג ל הגלגי, שמא או ספקא תרגום ירושלמי שומא או בבקי רק ולשמא ולספקא ולשומא ולבבק.

Knoblauch, שם

שם, בסוף מעשרות (דף כ"ה) שום בעל בכי פי' שום חריף של מלוכלך מדמע, בריש כלאים (דף כ"ב) השום והבצלים, ירושלמי תומיא בסוף מוספת מעשרות ס'

זהו שום בעל בני? כל שאין לו אלא דוד אחד ספקיה לא תצמוד. (וכן בלשון עברי).

שמא, Vielleicht

שמא, במסכת אבות פרק רבי אומר ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה פי' אולי.

שמאבר, (Name des Fittichs) (König von Zeboim)

שמאבר, בבראשית רבה שהיה שואב ממון, שמאבר, שמאבר פורח ומביא ממון.

שמאי (S. Geist u. Spr. S. 36)

שמאי, בערובין (דף י"א) ובמנחות (דף ל"ג) כפתחי שמאי, פיר' אומר בלשון ערבי בלד אלשאם והיא ארץ ישראל דלית לה תיקרה, פי' דרך העולם שעושין על גבם תיקרה לשנת הפתחים במסיבה בפתחי שערים להגן מן החמה ומן הגשמים ובפתחי שמאי אין דרכן לעשות תיקרה, ואחרים אומרים אין דרכן לעשות משקוף לפתחיהן.

שמאל, Links

שמאל, בילמדנו ואלה שמות וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו וכי שמאל למעלה? אלא מיימינין אלו שהן מטין לכף זכות, ומשמאילין אלו שהן מטין לכף חובה.

שמגז, Stark

שמגז, בעבודה (דף י"ב) ובגטין (דף ס"ט) נשקיוה רביעתא דחלא שמגז ופירש"י חזק: ודוקא בשבת דף ס"ו כשמגז מריגז, לאו בעלמא הוא.

שמדה, (Vertilgungs-System)

שמדה, אחר הי' ימים קדמונים היתה ממשלת עובדי כוכבים ומזלות בביצה (דף ד') זמנין דגזרי גזירה ואתו לאקלקולי, פירש אלו טעמא עבדינן בגולה תרי יומי? משום דשלחו מארץ ישראל הזהרו לעשות שני ימים טובים כמנהג אבותיכם, דזימנין שמא יגזרו גזירה ויבטלו החשבון הקביעות ויבואו לידי קלקול, בראש השנה (דף ל') אמר רבי יוחנן שעת הגזירה שאני, ירושלמי תקנו בתפלת השחר והשוטרין סברו שעליהם הולכין ועמדו עליהם והרגום, ותקנו בתפלת המוסף מנו דסמון לן דקריו קריאת שמע ותלו וקרין בתורה והדר תוקעים אמרי בכימוסיסון עסקין, בחולין (דף ק"א) אלא אמר רבא גזירה הוה ושלחו מהם ליומא דכפורי דהא שבתא שבתא, פיר' גזירה הוה וגזרו דלא לעבדי עיבור ושלחו להו יומא דכפורי דהא שמא בשבתא הוי ולא בזמנים וכדאשכחינן בשני דרבא דשלחו ליה אחוה וגו' נא סרקת תפנו כשר וטלי. פי' אחר בעת שאמר רבי יוסי הגלילי הזיד בשבת ושגג ביום הכפורים פטור מן הקרבן בעת הגזירה שלא היו יודעים שיום הכפורים היה וקבלו איסור שבת לבדו ועשו מלאכה בזדון ואחר כך נודע שהוא יום הכפורים בשבת זו ואמר אלו הייתי יודע שיום הכפורים היום לא הייתי עושה מלאכה, רבי עקיבא אומר חייב קרבן שסברי שגג

ליום הכפורים, רבי יוסי הגלילי סבר כי בעת שקיבלו עליהם השבת לא היו יודעים שהוא יום הכפורים שקיבלו עליהם ואין איסור זה חל בבת אחת.

שמדע, Erkennen
שמדע, תרגום ולא הכירו, ולא אשתמודעיה.

שמט, Wegreißen wegnehmen, entfallen,
שמט, בבבא בתרא (דף כ"ח) משמט הוא שמיט ואזיל, בבא מציעא (דף קי"ד) משכנו ומת שומט מעל גביו, בבבא בתרא (דף קע"ג) שהיו שנים אחים דשמטי מסדרי. בנדרים (דף מ"ח) דהוה שמיט כיפי דביתהא פי' ענין קטיפה.

שמט, Ausdehnen
שמט, בכתובות (דף ס') דמשמשא על ארעא הוו לה בני שמוטי פי' ארוכים ודקים. בבכורות (דף מ"ג) באריכא שמיטא סניא פי' ארוך ודק השנאוי לראות.

שמטה, Wegreißer (eine Heuschrecke)
שמטה, וימר הילק אכל המשיל תרגומו ומחר פרקא אכל שמוטה.

שמיכה, Matratze
שמיכה, בויקרא רבה בסוף אחרי מות ותכסהו בשמיכה, רבנן דתמן אמרין גסודרא, רבנן דהכא אמרי בשיבלא, אמר ריש לקיש קורנו על כל המקרא ולא מלאנו כלי ששמו שמיכה מהו שמיכה?

כשין כתיב שמי כאן, מעיד שמי על יעל שלא נגע בה סיסרא.

שמים, Himmel, o Himmel!
שמים, ביבמות (דף ק"ג) ובנדרים (דף נ') שמים נס לבניך יעשו דרך בקשה (ירושלמי) כמה דשמיא רחיקין מן ארעא כן תהא אחתא איכי רחיקא מן ההוא גברא, שאינו יורה כחץ יעשו דרך בקשה, אמר רב הונא יעשה מעשיה והן מתרגלין לבא דרך משוקה, פ"א שמי' ישפטו ביני וביניך שאין שבבת ארעך יורה כחץ, שארגים קן ואחצבר, יעשה דרך בקשה שמבקשין הימנו' שלא תחטוא שאינה טליה של פרי וקנים. ברים ילמדנו ביום רלגון לא ברא אלא שמי השמים שנאמר אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים ושמי השמים, אינו אומר כן אלא שמי השמים מן כן שמי השמים כן קן שמים, ושקן נגו ליקרות שמי השמים שמכנרא הרקיע הזה בשני.

שמכי, Zwiebelbrühe
שמכי, בכתובות (דף ס') אפילו שמכא והרסנא, בערכין (דף כ"א) באתרא דשקלי שמכי כשיל נכסיה אפילו בשמכי (פי' בנוסחאות בתוב אפילו בשבא והרענא ופירש רש"י כותח).

שממיתא, Eidechse
שממיתא, תרגום ירושלמי והנח והלטאה והומט והשממית.

שמן, Oehl
שמן, בשבת (דף כ"ג) ולא בשמן

שריפה נמרח מאי שמן שריפה? אמר רבא שמן של תרומה שנטמאת דאזיל לשריפה עומד וכבר פירשנו בערך ר ס (ירושלמי) בפר"ק דשבת ובעבודה שמן רבי בית דינו התירו רב לא אכל, אמר ליה שמואל אכול ואי לא יכתוב כתיבנא עליך זקן ממרא.

שמן, Fett, reich, שמן, בבראשית רבה פרשה פ"ט הנה שמשכי הארץ מן שמיכיא דארעא פי' עשירים מפיק דוכסין ונוטל שלהם מעיל דוכסין ונותנן לו אחר.

שמן, Der achte Theil (eines Geldstückes) שמן, שתי פרוטות לשמן עיין בערך סדרס, פי' מטבעות הן.

שמנה, Acht, שמנה, ומברך עליה שמנה ברכות עיין בערך שאר על התורה כדרך שמברכין עליה בבית הכנסת בא"י אשר בחר בנו וכולי, וחותם הבוחר בתורה, שכך פירשנו בירושלמי על העבודה שאתך לבדך ביראה נעבוד, על ההודאה הטוב לך להודות, על מחילת עון סולח לעונות עמו ישראל, על המקדש הבוחר במקדש, על הכהנים הבוחר בכהנים, על ישראל הבוחר בישראל, על ירושלים הבוחר בירושלים. בספרא ויהי ביום השמיני אין אנו יודעין אם שמיני לחדש אם שמיני למנין? כשהוא אומר כי שבעת ימים ימלא וכו' ויהי ביום השמיני, הוי אומר שמיני למנין ולא שמיני לחדש, אותו היום

כתל שער עזרות וכו' עד הראשון לראשי קדשים ואליהו לפרין שבשלשה הוא י' באחד קרבו השלמים והשלמו באחד בניסן.

שמע, Hören, vernehmen, erfahren.

שְׁמַעְתָּא, Vorlesung,

השמע, ausrufen lassen, שמע, שמועות הללו טובות ושמטמעות עיין בערך בז, בסוף פרק הדר בנזרה (דף ע"ג) אמר רב יוסף לא שמיע הלא מתפקר ליה תלמודיה אסדריה אביי קמיה ובכל דוכתא היה אומר רב יוסף לא שמיעין לי הא שמעתא ואמר ליה אביי את אמרת ניהלן. בתחיל' שקלים (דף ב') באחד באדר משמיעין על השקלים. ירושלמי מהו משמיעין רב הונא אמר מכריזין, כמה דאת אמר ויעבירו קול ביהוד' בירושלם.

שמע, Bedienen,

שַׁמָּע, Diener, שמע, בברכות (דף מ"ט) מאן יהיב לן כנרי דפרזלא ונשמעינך (ודף ס"ב) אמר להו לשמעי' הבי לי דוכתא פי' כמו שמש.

שִׁמְעוֹן, (Simon), שמעון, בפ' ק' בעסרות (דף כ"ט) שמעון אחי עזריה אומר לא כך ולא כך.

שֶׁמֶץ, Wenig, gering, etwas, שמץ פסול, כבר פירשנו בערך שמץ, במגלה בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול. בקדושין (דף ע"א) אם ראיתם שתי משפחות שמתגרות

וכו שמן ספול יש בלשון מכן,
בע"ז (דף ל') בשלמא חמרא משום
גילוי אלא שיכרא מאי טעמא?
גילוי דשיכרא פי' שמא
משום מגע עובד כוכבים שמא
דגלי גדו עבד לשון יין.

שמר, Hefen,
שמר, בב"ב (דף צ"ו) תנו רבנן
אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים
ואחד שמרי יין מברך עליהן שהכל
נהיה בדברו וכן הלכה, והיכא
דרמא תלתא ואתו תלתא ואפיק ארבעה,
אבל רמא תלתא ואתו ד' בורא פרי
הגפן. בשבת (דף קל"ט) תיבעי
לשומר מאי? היכי דמי לשמרו,
כבר פירשנו בערך חזק.

שמר, Hüten,
שומירה, Hütte,
שמר, בפרק ה' בכלאים (דף
כ"ח) שומירה שבכרם, בב"ב
(דף ב"א) ואת השומירה
שהיא עשויה בטיט, פי' בית דירה
שנוהגין לומר הכרם אם עשויה
בקנים או בקש או בעצים דירת ערלי
היא ומתברת עם הכרם, ואם עשויה
בטיט ובעצים קבועה כבית אינה
נקנית בשפילה עם הכרם עד שיקננה
בפירוש. בב"ק (דף פ"ט) כדרך
שחיקתו משיכה בלקוחות כך תיקון
משיכה בשומרין.

שמיר, Stein, Diamant,
שמיר, השופלים לך מים ולה
הכלאים תרגום ירושלמי שמיר
טיכרא וכן ושמן מקלות נר.

שמר, Smyrnium, σμυρνιον [1]),
שמר, ירושלמי דכלאים פרקא
קמא שמר ובריפה מה נפיק מנהון?
פיטרוסליכון, זו גרסת רבינו
שמשון בפירוש מסכת כלאים ולא
נראית הספרים שהיה מצוי אצלי
שמרכון בלשון יוני ורומי מין ירק
כמו כרפס, ופטרוסליטון מין אחר
דומה לו.

שמרקע, Schlauch,
ascalonische Zwiebel,
שמרקע, בסוף עוקצין (דף ע"ט)
שמרקעין ופעריום פי' מין בצל.

שמש, Dienen,
bedienen, beschlafen,
שמש, שימוש תלמידי חכמים כבר
פירשנו בערך רטן בברכות (דף
מ"ז) אחרים אומרים אפילו קרא
ושנה ולא שימש תלמידי חכמים
הרי זה עם הארץ, אמר רב הונא הלכה
כאחרים. בסוטה (דף מ"ד) כל
מי שקרא ושנה ושימש תלמידי

---

1) Der Geruch dieser Pflanze ist myrrhenartig, daher dieser Name. Plinius sagt (XIX 8.) daß die Griechen sie auch Hipposelinum (Ἱπποσέλινον) nennen. Nach Theophrast ist sie aus eingepflanzten Myrrhen entstanden. Sie ähnelt der Petrosilie; daß aus ihr und dem Eppich die eigentliche Petrosilie entstanden seyn soll, behauptet der jerusalemische Talmud.

חכמים ורואה טריפה לעצמו עליו הכתוב אומר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, תרגום לשרת לשמש, משמש את כבר פי' בערך סם. בנדה (דף י"ז) אסור לשמש מטתו ביום שנאמר ובלילה אמר הורה גבר, ריש לקיש אמר מהכא ובוזה דרכיו ימות (ע"ב נדניאל אלף אלפין ישמשוניה).

שמש, Sonne

שמש, בפרק א' בתעניות (דף ג') שמש בשבת צדקה לעניים.

שמש, Entzunden seyn

שמש, בויקרא רבה פרשה ויהי ביום השמיני למאן שמשוי דעייכין למי חכלילות עינים (ע"ב פי' עיניו אדומות כשמש פי' אמר לפני עיני השכור נראים כדורים כשמש).

שמשא, (metonym. die Hitze)

שמשא, נרמזה דפרק מי שאחזו בגיטין (דף ס"ח) לשמשא בת יומא פי' לקדחת הדירה יום ליום פי' בבואו יום שמתחיל עליו.

שמשם, Sesamum [1])

שמשם, בשבת (דף כ"ד) שמן שומשמין בר"ה (דף י"ג) ובכתובות (דף ק"ד) בגיגא אמר שומשום אינו מעשה שמשת אוכלים, פי' בלשון אשכנז זעזאם ובלעז שומש"י גרעינין ירוקין הן.

שמשמנא, Ameise

שמשמנא, תרגום לך אל נמלה אזל אתרמא לשומשמנא, ביבמות (דף ע"ו) שומשמנא גמלא פי' נמלה גדולה עיין ערך שומשמנא כי כן גרס בעל הערוך.

שמשק, σαμψυχον [2])

שמשק, בשבת בגמרא (דף ק"ט)

1.) Die Alten haben das Sesamkraut nicht nur in der Kost benützt, und seinen ovalförmigen markichten und öligsüßen Saamen als Gemüse gekocht, sondern auch ein weißes, klares und wohlschmeckendes Oehl daraus gepreßt.

2) Sampsuchus ist wie bekannt der Majoran. Der gelehrte Faber behauptet irgendwo — wenn ich nicht irre in der Probe seiner biblischen Pflanzenkunde, welche Rosenmüller in den Analekten für das Studium der Theologie mittheilt — daß die Altrabbinen, in der oben im Texte angeführten Stelle (Sabbath 109, 2.) wohl wußten was אזוב hebräisch bedeute, und welche Pflanze es eigentlich sey, nur wußten sie nicht wie sie in der griechischen Sprache heiße. Der eine meinte die Griechen nennen sie אברתא (αβροτονον) der andre מרוא (μαρον) und der dritte שמשוק (σαμψυχος) Es scheint aber daß dieser Gelehrte diese Talmudstelle nicht genau geprüft. Daselbst heißt es ausdrücklich daß man dem Rabbi Sa:

אזיין רב פפא אמר שמשק פי'
הוא אזוב שכתוב בתורה (פ"ב
פי' בלשון יוני מין עשב של ריח טוב
ובלשון עומד בליקוטו שיש רבים,
ויש אומרים כי כן שמו גם בלשון
טלרי ולרומי).

שמת, Ausschließen, verbannen, **שמתא**, Anathem, Bann, Acht, שמת, במ"ק (דף י"ו) מאי שמתא אמר רבה שם מיתה, ושמואל אמר שם תהא, פי' שם מיתה מיתה בה, שם תהא שם תהיה כדכתיב ובאה אל בית הגנב. בב"מ (דף ע') ולא קיבל עליה שמתא דרבנן, פי' כגון מי שנתחייב בבית דין ונידה ושמתוהו בית דין, או נשא ונתן באמונה ולא הנך ואמר בו וקיבל עליו מי שפרע אלו וכיוצא בהן, אבל בטוען על חברו בבית דין ונתחייב שבועה ונשבע לא אמרי' רבנן. בשבת (דף ק"ל) קרא דרבי אליעזר שמותי הוא, פי' מנודה הוא, פי' אחד מתלמידי שמאי הוא והכי מתחברא וכן מפורש בנוסחת תניינא, ירושלמי בפ' ס' רבי אליעזר אומר יכתבו לשונו, דהא רבי אליעזר שמותי הוא, דתנינן שרבים פירות שביעית בשוק' ובלא בשוק ברברי בית שמאי ובהי (פ"ב פרטב בכסיק דודי לי ואני לו אם עשלק ויש עשים בשמתא).

שן, Z a h n, נקדושין (דף כ"ד) אי כתב רמב' שן הוא אמינא אפילו שן דחלב, פי' שן תינוק שינקה חלב שחוזר מפני שסליק שיניו, שן של סנדל עיין בערך סנדל, בכתובות (דף ע"ה) הוא כהן אבא ני שיכים, פי' משל הוא כאדם שבחן אבנא בין שיני סבור ולה ליה לסב כמה אבנא בין שיני ספא כאי כיון דכדרס ולא סייר לא יגלוא ושן שורשה דלשרה ליה שמאי לא היפרה לי, אל שבשם סוף שן מן השיניים והשער והליבין עיין בערך נרס. בשבת (דף ס"ג) ובחולין (דף י"ו) פסקנא בדבר שחלוף שולט בו שיניו כשרים, ומנבי' יבשי' וקרומות של קנה אגר שולט בהן במהרה.

---

muel — bar — Jehuda die Pflanze *μαρον* gebracht habe, und daß er sich bey dieser Gelegenheit äußerte, daß sie der wahre biblische Ysop sey. Rabbi Pappus aber widerspricht diese Behauptung und hält den S a m s u k für den wahren Ysop. Hier kann keineswegs von der griechischen Benennung die Rede seyn, weil schon Plinius (XXI. 11.) deutlich sagt: Amaracum Diocles medicus et sicula gens adpellavere, quod Aegyptus et Syria s a m p s u- c h u m. Also nicht in Griechenland, sondern in Aegypten und S y r i e n heißt der Majoran שמשק.

שֵׁנָא, Urin

שנא, ברכות (דף כ"ג) שינא בעמוד הספר־כאסטמא לפרצא, פי' השתנה מלשון רקדא את שיניהם פי' אסר בערך אסטמא.

שנדפין, Elephantenzahn

שנדפין, תרגום ירושלמי בפסוק ויפול יוסף על פני אביו וארכע יוסף ית אביו בערס דשנדפין פיר' כמו שן דפיל.

שנה Zusammenschrumpfen

שְׁנוּי, schaabezhaft

שנה, במנחות (דף י"ט) האלו דעים שלמו וחרו ושנו פי' כשר שיה ושעורה, תרגומו חיטה ושנו וכן שעורים עצתם מלך.

שנה Schärfen **שנן** lehren,

שִׁינָּנָא, Scharfsinniger (u. A. Langzahn)

שְׁנִינָא, **שְׁנָנָא**, scharf

שנה, בחולין (דף קל"ג) כל השונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקולי', בסנהדרין (דף פ') שיננא לא תימא ליה לקנות הכי בנדה (דף י"ג) שיננא אקח בלמה והשתין מים לחוץ פי' מחודד בתלמוד מלשון אבן שנון, וי"א גדול השיני', בסנהדרין (דף פ"ב) שלף שיננא והכימה באנקלי שלו פי' ברזל המחודד ולשון הת קנית תרגומו שיננא דשורנינתא.

שני, Zwei

שני, שני דברים שלמד דוד מאחיתופל, בגמרא דבני מערבא נחלק אחי תופל אדם גדול בתורה היה כו' וערכיהו את ארון ה' אמר ליה לגבי קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליה' בכתף ישאו, והשתא שהרה דוד טועה, ליסודהו לכתוב שם בחסמא ולאהדי באפי תהומא, במכות (דף כ"ו) שני אילן שנגזר וג' שנפרט וכו' פי' שיני אילן קלות ודקיקין ג' שנפרט. עץ ארז ואזוב ושני תולעת, ד' שנאמרו קלים מאוד ודקיקי מטות וקולה מרכבת וקלה לקח משן, ד' שנאמרו שתי צפרים עץ ארז ואזוב ושני תולעת, ד' שבלולב פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ב' שעירים שנפרה עיין בפרה, ז' הזאות שאל בין הבדים ביום הכפורים אדם השעיר ואדם הפר, ב' פרשיות שנאמרו שמע והיה אם שמוע, ד' פרשיות שבתפילין קדש לי והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע. שני דברים שהתירו מעלין זה בלא זה כבר פירשנו בערך מעלין, קסבר רבי יהודה שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. בסנהדרין (דף ס"ז) ובקדושין (דף ל"ה) רבי מאיר סבר שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין ג' מלמדין, פי' היה האחד למד מן האחד לא בא השלישי אלא להוכיח שאין בזה דין אלא אלו ב' בלבד, ולא ללמד מהן שאלו ה"ה כאחד היו למדין כל התורה ממנו, בא השני לבטל דין זה. פילמדנו ויאמר מזה לקובב מיכן סמכו הדורות שיהו מתענין ב' וה' שבשעלה משה נה' עלה וגב' ירד, ויבאו מ' יום ובתקינו רז"ל

שיהו מתענין בעליותו ובירידתו.
ועם שובים של מערב עיין בערך
ירש. בבראשית רבה פרשת י"ט
כשעלה נחמיה מן הגולה נתפחמו
וכולי עד הוא שמלאכי אומר וזאת
שנית תעשו שנייה לשטים, אמר
הקב"ה קבל מהן בכי ואנקה מסגולת
וכפשת ונטלת יפים ממנה אתה
מעלתם שני בני שלכבר זה אהרן ודוד,
בסיפרא בלו זאת מעשה אהרן.

שנבים, Spitzige Klippen
שנבים, בפרק ח' בפסילות (דף ל')
השנבים והסנבות והפרעות פי'
כמו שן הסלע מה מהעבר מזה.

שנער, (Sinear)
שנער, עיין בערך כל, בבראשית
רבה פרשת ל"ח ובמגלה איכה שנער
שנכוערו מן המתים לא תרומה ולא
מעשרות ולא שביעית, שנער
שמתין בתשכוק בלא נר ובלא מרחץ
שנער שמריה מתים נערים,
שנער שמרים מניטין בתורה כמהן
נערים.

שנץ, Riemen, Schleife [1])
שנץ, בפרק כ"ו בכלים (דף כ"ג)
סנדל עמקי וכים של שנצים בסוף
מקואות (דף ס"ה) ושנץ של סנדל
בב"מ (דף כ"ז) כיסא במר שנצין,
ביבמות (דף ק"ב) והכרלא במר
שינלי, בנדה (דף ס"ו) ויש לבן
שנצים, בשבת (דף כ"ב) והיך
דאיכא שנצים מייתי ליה עד שיהו
פי' כים של שנצים, הכים אינו
קשור. אלא יש לו שנצים שלמעלה
ומלמטה ומכניסין בלולאו שנץ מה
של מימאה ויש שמכניסין רלשא,
ובשימכנין בו מעות שונצים אין
צריך לקשרו, אלא מותח לאותו
השנץ והוא מתקן מאליו מאמא' מאליו,
ופעמים יש לכים ד' שנצים ואלו
כפתחן ומסגרין יחד, וכן פי' בגאון
בשבת (דף נ"ב) והא איכא שני
דתימן כולאות דאגידי עד שרי
בהדי הדדי וטובי אמרת אי אבקה
דרך פיו הכי נמי דמסיע דלא נפי
שקיל ואיסור גניבה קודם איסור
שבת לא סלי למשדי' בריאה אנו
מבלסי שוליו דאלמא צריך להוציאו
כולו? דקיימא נדלינא שנצים,
אי נמי אית ליה ומכרכי על פיומי'
ולא עיקר' כלפי שוליו (פ"ב פיר'
בלשון רומיי קרין פנין הקסטי כמו
בסנדלים ישכים ונכים לפתוח פיו).
שפתי אדוני דודי הרב הגאון המובה
המפורסם מו"ה יעקבקא זצוקל
לכרכם דוכנות פס ח"ל המשביך
שפיר קמוסיף שהוא כמו קרין שנין
הקמטים. ונזה יובן דברי הירושלמי

---

1) Mussaphia meint daß שנץ das lat. Sinus sey welches jede gebogene Fläche oder halbrunde Vertiefung als Bausch, Falte, Busen u. dgl. ausdrückt. Da die Römer in dem Busen allerhand Dinge, und gewöhnlich auch den Geldbeutel aufzubewahren pflegten; so dürfte metonymisch dieser darunter verstanden werden.

ובילקוט בנ"ך סוף ח"ב סי' תרנ"א
לענין סדר כתיבת עשרת בני המן
ע"ש וצריך ביאור, והיינו היות תיבת
את רחוקה לגמרי מאחרי' ואלו הי'
כתוב ואת פרשנדתא כנגד איש
ותחתיו ואת דלפון וכן כולם
כסדר, אז הי' כל איש ענין בפני
עצמו, לא כן כאשר כתובים בהלכה
בזה:

איש	ואת
פרשנדתא	ואת
דלפון	ואת
פורתא	ואת וכו'

כל שורה משכבת אחרת עשה הרי
הם דבוקים משולבות אחת לאחת
עיניך הראות כי אין יחד שניץ
ואין כמו קמטי. הסנדלין ושנצי
הכיסין דוק ותמצא; ועיין תשובת
בית אפרים חלק א"ח סי' ס"ט וסי'
ע' ע"ש — ע"כ.

שנק, Niederschlagen, beängstigen, ersticken, ausleeren, Angst, **שינוק, שינוקא, חשטק** Erstickung, Beängstigung,
שנק, את אשר התעללתי
במצרים ת"י ית נסי דשניקית
ית מצרים, ובפסח' אותו תרגומו
ושנקתין, בלכתך לא יצר
צעדך תרגומו כד תהלך משניק
אורחך, וכן תרגום ולוקה, נגע
עליהם ה' ולוקם, ויבער תרגומו
ושניק: שנער שמתין בהשניק
(דאס איך שנער).

שנרא, Katze,
שנרא, בברכות (דף נ"ו) הרואה
חתול בקיטון באחרא דקרו ליה
שונרא כשהוא לו אווי רע (א"ב
תרגום בפסוק ויהי ביומים בכס
כגנת שונרא דדהבא).

שנית, שוניתא, משוניתא Klippe, Felsen, Gestade, Hafen,
שנים, בסוף אהלות (דף ל"ו)
נים ובשוניות טהור אי זו היא
שוניות? כל מקום שהים עולה
בזעפו, פי' משוניות בערבית הוא
מקום שמגיע להם הים בעת הסערה
בבראשית רבה פרשת י' וכל כנסה,
בויקרא רבה אחרי מות פרשת ויהרג
אמר יצחק בן אלעזר הוה מטייל
בשוניתא דימא דקיסרי: ובתענית
דף כ"ג אהדרא ליה משוניתא
פי' עלה סביבותי' של סלע.

שנתות, Zähne, Kerbholz,
שנתות, בילקוט שמות סלא אמר
רב כהנא שנתות היו בהן עד כאן
לסר עד כאן לאיל, פיר' סימניות
כגון שיני' שעושין בחתיכות עץ וכרך
חשבון שינים כן שינים בולטין
ויוצאין בתוך הסין.

שסה, Reizen,
שסה, בסנהדרין (דף ע"ו) שיסה
בו את הכלב שיסה בו נחש פיר'
גירה.

שסע, (Siehe שדד)
שסע, השסועה בריה בפני
עצמה היא עיין ערך שדד, פיר'
בנדה (דף כ"ד) רב אמר בהמה
אסור באכילה בהמה היא וולד,
ובי כאי טוכא אינה מתקיימת בעולם
אלא נמצא בהמה כרעא ואסורה

בלבילה, ושואל הנר המקיימת
ולאויר העולם האירה אכל במעי
בהמה גריא, מאי טעמא? כל מה
שנבראה תאכלנו.

שסקי, Pflaumen, Mandel
שסקי, בב"ש (דף ס') ובב"ב
(דף כ"א) אבל פליגנא אמגוזי ואת
פליג אשסקי, פי' אקריס, פיל'
אחר אפרסקין.

שסתג, Lappen
שסתג, בגיטין (דף ס"ט) ליתי
בזרא גרג' לי' ולייתי' בשושתג
פי' מחיבה של בגד.

שסתם, Verschließen
שסתם, בגיטין (דף ס"ט)
ליתפרא ליה שוצלתיה ושסתמים
פי' סגר הגלגלת: בגוסקאות דדן
בתוך סתמיה.

שע, Krämpeln
hecheln, glätten, verkleben,
שע, בסוף כלאים (דף ל"ד) איכו
אסור משום כלאים אלא טווי ושזיג
שנאמר לא תלבש שעטנז הוא
שוע הוא טווי הוא נוז, פיר'
שעטנז כך הוא, כי הכלאים הוא
טווי ושוע או טווי או נוז, שוע
לשון שעיעות בתרגומו על חלקת
צואריו שעיעות, והוא שטורפין
צמר ופשתן זה עם זה, ועושין מהן
לבדין ועושין מהן כמו לבוש, ותנן
הלבדין אסורין מפני שהן שועין,
טווי הוא ב' פנים או טורפין צמר
ופשתים וטוון אותו או טווין צמר
לבד ופשתים לבדו ומוזרין ושוזרין
אותן זה עם זה, נוז גם הוא
ב' פנים או כאריגה או תכיפה במחט
ולא מצינו ללשון הזה עיקר אלא
בהגדה של ויקרא, לבן מלך שבזו
לבו עליו ונטל לפילון לתחור על אביו
ונפ' אותו לשון סיבוך בדבר שהוא
מסתבך או משתרך, רבי אליעזר
בעיר ה"ן לאש"ר ופירושו דבר הנלוין
את ישראל מאכילין שעשים בצמר
סרוקין, שלשון של יליזו מעיך,
ומדרך הלשון עיקר, ואשמקינהו
קרא בחדא מילתא, גדיל שנים,
גדילים ארבעה, דברים ברורים הם
כי חוט אחד לא יקרא גדיל, ואין
גדיל שהוא עבות פחות מן ב' חוטין,
ואין גדילין פחותין משני גדילין,
ובכללו ארבעה, והכי פיר' שעה
גדיל ושלשו קותבו, וגרסינן ביבמות
(דף ס') ובנדה (דף ס"א) אמר
רב אחא בר יוסף ששים דמר ועולא
הוי מאן דאבד ליה קושא דביתנא
בגלמיה דעמרא ובתקים, ולא ידיע
אי כתיק אי לא כתיק, שמור דשי
ובו' עד מתקיף ליה רב אשי איכות
או שוע או טווי או נוז ושלבמא
צמר וטרא מדאפקינהו דקמנא בחדא
מילתא, פי' שוע קרמ"שו [1]
טווי פיל"טו [2]) נוז טיסוט"ו [3])
בחולין (דף ס"ו) דשיעא דליתנה
מיתובא דלוגים, בשבת (דף ס"ו)
ומייתו שיעא דרכא, פיר' דבר
שמלפפין בו הוכיות, א שמעו כל

1) Carminato: gekrämpelt. 2) Filato: gesponnen. 3) tessuto gewebt.

אלמניה כבר פירשנו בשרש שכל,
בפסחים (דף נ') כי תבעי לך דשועי
פי' אלקין, תרגום ושע את הבית
ושע ביתא, היא הטיח אשר
טחתם את שיע די שעין.

שע, Fels
שע, תר' עלי צור עלי שוע.

שעבד, Dienen, unterthan seyn
שעבד, תר' ורב יעבד צעיר
ורבא ישתעבד לזעירא, ובלשון
גמרא שעבוד קרקעות ונכסי'
משועבדים, פי' אשר הם כמו עבדים
תחת רשות אדון.

שעבן, Großhodig seyn,
שעבן, בבכורות (דף מ"ם)
משועבן ובעל הגבר, גידי פחדיו
ישורגו תרגומו גברי' ושעבוזוהי
משבשין (גמרא) הכא משועבן
בגבי', בעל גבר בגיד, פיר' שהן
גדולים ומדובים עד הארכוב' (ע"ב
בתוספות כתוב והכי. דפקדוי
משבשין וכן גרס בעל הערוך בערך
זבן, ואולי הוא זלפה כוסחא
לסרת).

שעה, (אשתעי) Erzählen,
שועית, Erzählung,
שעה, הם מספר הקוים ואת
ספרו, תר' יה שועים אלפא וית
פגריה, את הפתו ואת מיסו, ואמרי
לה כל שעתו כבר פירשנו בער"ך
סע.

שעה, Stunde, Minute,
שעה, תרגום רגע אחד שעה
וקרינן שעה חדה, ונדביא בה
שעתא.

שעוה, Wachs,
שעוה, לא כתפה ולא כשעוה,
כבאת תרגומו שעוה, כדונג מפני
האש תרגומו כשעותא מן קדם
נורא. בבראשית רבה פר' פ"ד
אל תמתע אל תשוע: (ע"ב תר'
ירושלמי של כבאת שעוה, אבל
אונקלוס תר' שעף).

שעל, (Fuchs)
שעל, בכתובות (דף ע"א) ובנזירי'
(דף פ"א) שלא תהיה שועל
מת בכפר עפר דמית מאי, פיר'
כך ראינו דבר זה משל כוח, שהם
שנדרה שלא תגלח שיער שבאותו
מקום אינו מעכב' לה בעלה מפני
שדבר זה אין מעכב בתשמיש ומשום
ואמרו חכמים לאומרה בפרט משום
הנגלה ומפני הפריצות (ע"ב בתוספות
כתוב שמת בעפר פיר).

שעם, Kork, Pantoffelholz,
שעם, כבלי מתכות פי"ד דכלים
(דף ט"ו) סנדלי בהמה של מתכת
ומאן של עם הארץ שמדין, בסוכה
(דף כ') שעם ושל גמי, ביומא
(דף ע"ז) וביבמות (דף כ') סנדל
שעם פי' קליפי עץ וכוא שאמין
שפירשנו.

שעמום, Verwirren, zerstören,
שעמום, בכתובות (דף ק"ט)
שבעלה מביאה לידי שעמום,
ואת המסומה תר' ירושלמי וית
שעמומית', ובשמעון לבב
ובשעממום ליבא.

שען, Schlagen,
שען, ישאו כף תר' ישפקון בעבעבון

שעועית, (Siehe פול)
שעועים, עיין בערך פול.

שעף, Balsam, Storax
שעף, עלי גלעד וקטף לרי חר' ושני שעף, וכן קטו לרי לשבאוכס פגג ודבש ושמן וצרי.

שער, Preis, Werth, Nutzung, Zins,
שער, בפרק ד' במעשר שני (דף ע') פודהו בשער מקומו פיר' כשווה במקומו. בב"ם (דף ע"ד) אי פסק בשער הגבו' שקיל, פי' בשער הזול, שער החיך עיין בערך כלבאי: לא תשימון עליו כסך תר' ירושלמי שערין ודבין. אל תקח מאתו נשך ותרבית.

שער, Schotte, Hülse
שער, בשבת (דף קס"ג) שער של אפונין עיין ערך שער בי טס הביאו בעל הערוך.

שעיתא, (Siehe מטליא)
שעיתא, עיין בערך מטליא.

שף, Schöpfen, leeren
שף, בשבת (דף קל"ט) דבי רב שכא שאפו שיברא. בבבא קמא (דף קט"ו) אפשר דמיתבר מיניה אפוסם דקיטא ושפי ליה, בבבא מציעא (דף ס') רבי יהודה אומר השופה יין לשמריו פיר' עביין הרקם, שמן תורק. בשבת (דף קב"ב) דלשא שפי ליה אושכא ומוקי ליה אריעתא. בויקרא רבה ויהי ביום השמיני פרשת רבי אליעזר עכרן שפיין במרע בית עלם שמיען דתגבריא, פיר' מוליקי יין כלומר ליקחין ומוכרין, שמר אחד ענין לבתר שסרין למיעל לבבוא קרחא. בחולין (דף ס"ו) לא לשפיאיה שיברא בשבתא ושם (דף ק') שביק ליה עד דבייח ושפי ליה.

שף, (שפה) Gebeugt seyn, klebrig seyn,
שף, שפויין ודווין הוו ולא היו שפריבין אלא בפה, עיין בערך פרן (א"ב בנוסחאות כתוב דווים ושפופים ענין שפלות וכפיפות) בבראשית רבה פרשת כ"ו מן הארם לא באו מלך בימי בני אדם שפופין אלא בימי בני אדם נגידין, ובפרשת ל' מתנתו מה היא לא שפופין, ובפרשה כ"ג הלא אם תטיב שאת לגליסס שפיף בהיה יושב בפרשת דרכים, בסנהדרין (דף כ"ח) איזהו בן העולם הבא עכוזין ושפל ברך שייף ועייל שייף נפיק וכו', בנזיר (דף כ"ט) שפשף יושב דשייף מישף.

שף (שפה) Weichen, zurücktreten
שף, בבבא מציעא (דף כ"ד) משום דמישתפא פי' מתגלגל, במגילה (דף נ') ובסנהדרין (דף ל"ד) לכשוף מדוכתיה אזנא חמום.

שף (שאף), Schöpfen, blasen,
שף, בשבת (דף קי"ח) ר' אנא יתיב אמבירבא דנגא ושייף כורא, בבראשית רבה פרשת ב' כמים ברוחה לשים אפילו בשעת גרב רוחא שייפא, שלשון בשמש ברוקן, בשבת (דף קב"א) אמר עולא ואיתימ' רבה בר בר חנא

בניאופין הם כמו שאפה. רוה.

שפא, Spahn, Splitter, שפא, היכא דאמרי דקר שיבא, כבר פירשנו בערך דלא, ובפים מן יבנכב פי' ושיפא שבו מרישא.

שפא, Verderben zu Grunde gehen שפא, בגיטין (דף מ"ט) מאי עידית? שפיא עידית פי' כשהמה והיא פתוחה מן האצורית (ס"א רש"י פי' קבלה מלפנית כגון שהארה לו שוטה ההר, מלשון דשף אדושה').

שפא, Salbe שפא, בחולין (דף קי"א) איתו ליה שיפא ועגדו ליה בגמה פירי' איתו ליה הם ושחקיהו בקערה (ס"א פי' בלשון ישמעאל מין רפואה אשר כבר היא מתוקנת ונעת אשר השימין אותה שוחקים אותה, תרגום ולא יסוך שמן ולא תשוף משח' סר' וירקן ויסך ומשח ושף.

שפא, Kiste, Schrank, Büchse, שפא, במועה (דף ו') ובבבא קמא (דף כ"ב) ובמכות (דף י"א) עאל איבריה לשיפא פי' ארון כדגרסינן בקדושין (דף ס') מאן גרם לי דאנו עניותא יתב ליה שיפא דדינרי זה הפיר' למאן דגרים לא הוה מעייל איבריה לשפה, פיר' דומה היה עומד חוץ לארץ ואחר כך נכנס, ולמאן דגרים הוו עצמותיו מגולגלין פי' חזרו איבריו לסקופן כמו ספי בוקא דאטמא דסף מדובחיה (ס"א פי' בלשון יוני ארגז ותיבה).

שפא, (Siehe הדריינא) שפה, הדריאני טוריינא שיפה עיין בערך הדריינא.

שפר, Wurzel שפר, בבבא בתרא (דף ל"ז) כמאן דאין דיקלא לחבריה קני ליה בשיפוריה עד תהומא, פי' אף על גב דהך דיקלא הוא ואין לו בשדה קניין קרקע שהוא עומד בו שלו הוא עד תהום, ואם נקצץ יש לו ליטע אחר במקומו (ס"א בשפוליה עד תהומא כתוב בנוסחאות).

שפוד, Spieß, Bratspieß, **שפוד**, gespitzt, שפוד, שפחות, וגומות, רב מלכיה, פי' שמועות של רב מלכיה, בנדה (דף כ"ס) שפוד שכרכו אסור להסיקו ביו"ט, שפחות בכתובות (דף כ"ט) אפי' הכניסה לו אלף שפחות כופה ועושה בצמר גומות בנדה (דף כ"ב) גומות אף על פי שאין שם שערות, ואלו של רב מלכיה בלוריות ונבינה ואפר מקלה. בלורית בעבודה (דף כ"ט) כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו, וכמה? אמר רב מלכיה ג' אצבעות לכל רוח, גבינה בגמרא אמר רבי יהודה שאלו את רבי יהושע מפני מה אסרו גבינת עובדי כוכבים רב מלכיה אמר מפני שמחליק פניה בשומן חזיר, אפר מקלה במכות (דף כ"א) אמר רב מלכיה אסור לאדם שיתן אפר מקלה על מכתו מפני שנראית בכתובת קעקע, וסימן בתחילת

מלכתא שפעות בלורית ספר מקיף
וגביהה רב מלכים שסלו ד' מתחיסא
סן ושפוד וגומ' שמיעות של רב
מלכיה. בבכורות (דף מ') ופיו
דומה לשל חזיר נשרא לא תימא
דשפיד ופרים פי' חד כשפד
כמו של חזיר פרים שנפה עקומה
למעלה כשל חזיר.

שפה, Ausglätten, poliren, feilen, hobeln, zerreiben, zerstücken
שפוי, Hobelspäne, glatt
שופינא, Feile,
שפה, בפסחים (דף ל"ט) שפה
היא על גבה יבש. במ"ק (דף
י"ט) שפין את הסדקין ושעגילין
אותן, בעבודה (דף כ"ו) דלכא
שייפא סם לדד. בשבת (דף
ק"מ) אין שורין את הכרשינין ולא
שפין אותן, בעדיות (דף ג')
כרשיני תרומה בית שמאי אומרים
שורין ושפין בטהרה. בעבודה
(דף מ"ט) שפאה לגבה אסורה
שיפה ובעימה כבר פירשנו בערך
בעט. בפרק י"ו בכלים (דף י"ו)
ובנדרים (דף כ"ה) השוט והעריסה
משישפם בעור הדג, פי' מלשון
ושפית יתיה, ובפי"ד בכלים (דף
מ"ו) הסיף מאימתי מקבל טומאה
משישפנו. בבבא בתרא (דף
כ"ט) הגדילו לא ישפם, בפ"ג
במעילה (דף י"ד) אין מועלין לא
בשפוי ולא בנביה, פיר' לוקח
הנגר קורה של הקדש ומסקנה
בגרגא, ומה שנופל ממנו אם יגבה
אדם ממנו אגבה חייב קרבן מעילה,

מן ושפית יתיה, וכן פי' הגדילו
לא ישפה, כיקוי ושיפוי כו'
האילן כגון זמורת הכ"ס ושוכות
בחולין (דף כ"ה) שעתיד לשוף
קולית שוליה לאורכה כבר פירשנו
בערך דקל. בשבת (דף ע"ג)
השף בין העמודים חייב משום
ממחק, פי' השף בין העמודים
שעושה כדי להחליקן חייב משום מוחק
וכן המגרר את הרעי. ירושלמי
מה משיקה היתה במשכן? היו
שפין העור על גבי העמוד רבי
יהודה אומר חייב משום מוחק,
פי' אמר השף את הקרקע של בין
העמודים במגדל של סידים וספירא
בערך סגדל חייב משום מוחק.
בבבא קמא (דף כ"ג) כגון דשף
כלמי, פיר' כגון שהיה לו כותל
מלויירין בכותל והמסתכה בהן ושבה
אותן, מלשון ושפית יתיה ונעדם
מן הכותל לגמרי, בסנהדרין
(דף ס"ח) מנערב ישפשף כלום
יתכך נבשרו עד שיבשריהו לגמרי.
בשלו מגלין פרק כמקומות (דף
ס"ב) אלא אם כן שיפשף, ביומא
(דף ל') אמר רב אשי זאת אומרת
מהו לשפשף. בשבת (דף נ')
ושיפא דא ורא אמת היא, פי'
ששפשף שאין לב מליחה. בר"ה
(דף כ"ד) והא בכנישתא דשף
ויתיב בנהרדעא דהוה בי אנדרטי.
במגילה (דף כ"ט) רב שם בוה
יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב
בנהרדעא. פי' בגלות יכניה וסייעתו
כד אתו לנהרדעא בנו כנישתא

ויסדוה בלבנים וצפר דאיתיאו נהדיכו דבית המקדש ושיו קרין א' כי רצו ענדיך את אבניה תומר וקריות שף יתיב כלומר שנסע מקדש וישב שם והוא שבינה עמהן, כדאמרין בגבל היכא שריא שכינה, רב אמר בכנישתא דהוצל ושמואל אמר בכנישתא דשף יתיב שף יתיב בנהרדעא וכנישתא דהוצל קרובה לבית המדר' של עזרא הסופר למטה מנהרדעא. בבבא בתרא (דף ג') גזית אבני דמשפיין כדכתיב מגוררות במגרה. במסכת כלים (דף כ"כ) שפן בשופינא טמאין, בבבא קמא (דף כ"ח) אבל שפייא בשופינא אסורי ספריה, ואבות אותו תר' ושפיתי יתיה בשופינא, בכלירה פים תר' שופינא. בריש ויקרא רבה ועיד ראיתי היו לפניו שני שבילין א' שפוי ואחד מלא קוצין ודרדרות, ואורח צדיקים סלולה תר' ואורחא דתריצי שפיא בבבא קמא (דף פ"א) ובבבא מציעא (דף ק"ז) כדי שיהא שישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה, בויקרא רבה וכי ישיך לסיפא דאתא אתא משפי לכון מה הן כוה להון לשופיא לכון, אם זכיתם לרעיני יעקב ואם לאו לשניאי עשו (ת"ב אין גרסא זו בנוסחאות דידן אלא לסיפא דאתא אין מתמכרין אנא אעלם לכון).

Friedlich, ruhig, sicher seyn, שפה,

Stille, Ruhe, שופי,

שפם, בבבא מציעא (דף ט"ו) אבא איקום ואשפי, ושם (דף ע') מנהדקינן נגרא דבשפי כספים בבבא בתרא (דף קמ"ח) לימא ליה כעל חוב שוף לי ואיקום בה פי' שוף בשופי כדגרסינן בכתובות (דף כ') והוא שאכלם בעליון שלש שנים ובשופי. בגיטין (דף ע"ג) דלמא לא משפיין, וככה איכנו אלי תר' ירושלמי והא ליתכון שפיין לקבלי, בגיטין (דף ל"ז) אמר ליה זיל שפי לה דהא קבילת עלך כל אונסא, פיר' אל תקנה דגיבלים בניעותא. בנדה (דף ל"ו) ששפת מן הלעד ולא מן הדם פי' כמה מן כלעד.

Semse, שפה,

Cypergras, Binsenmatte,

שפס, בפי' שכל פר"ש במכשירין (דף ס"ה) השיפה של לבנים אין בהי יותן מים, פי' מחצלת שבה מכסין הלבנים שלא יזיקם המטר, וכן כמו כא דגרסינן בסוכה (דף כ') מחצלת של שיפה ושל גמי פי' של קלף ממין גמי עיין בערך לולב.

Sprache, שפה,

שפה, שפה אחת ודברים אחדים תר' ירושלמי לשון הקדש.

Aufrecht gehen, שפה,

שפה, בויקרא רבה בריש זאת החיה יען כי גבהו בנות ציון דהוו מהלכן ברומחין ומהליכן בגסות רוח (ת"ב פי' זקופים ופשוטי' ובמדרש איכה בפסקא סורו טמא גרים שייפין ברומהן).

Weise, klug, σοφος, שפוי,

שפוי, בפרק ב' בגיטין שפוי ובשמים וחור ובחסכה פי' חור לדעתו (פ"ב צ"ל בלשון יוני בעל דעת ושכל).

שפח, Schwellen

שפח, עשאן שפקות סכודכום עיין בערך כדן, רבי יוסי בר' סניכה אסר כעלה על דלשון משפקות משפקות של כנים. בפסקא ואמר ליון ושפח פ' קדקד זכות ליון, אין סיפוח אלא פרעת כמה דתימא ולשאת ולספחת, רבי יוסי אומר שאמרו משפחותיהן שלא יתערב זרע קודש בעמי הארצות

שפיחלא, (Familienname)

שפיקלא, בקדושין (דף ע"א) רב פיקלא לבי שפיקלא פי' שם משפחה.

שפט, Schuft [1]

שפט, בבבא קמא (דף פ"ס) בשפטני עסיקין דלא קפדי, עם בבל ולא קבס תר' ירושלמי עמא שפטא ולא חכימא. פ"א בשיטים.

שפט, Ruthe, Strafe

שפט, תרגום ושבט לגיו חסר לב ושופטא לשגרא דמן רעיונכא.

שפש, Pferch

שפש, בריש פרדס קבלא דנחש של מפון, שיפוטא של נולן, שיפוטא של טרס אלו עבן מכב.

שפוי, Das Deckeln (über der Luftröhre)

שפוי, בחולין (דף י"ט) והלכתא משפוי כובע ולמטה כשירה, מי כמין כובע בפי הקנה ואינו גבוה אלא מוט לבן כנגד הססוסין, ומי עליהם כגון עלה של הדס ומשגיך ניכו לבין התכם כבגועה.

שפי, Stelle des Hüftbeins

שפי, בחולין (דף נ"ב) רבי יהודה אומר גומפו עם השופי, נעניה (דף כ"ס) השוק והעליה ר' יוחנן אומר שוק ושליה ומאי והעליה דסמיכא לשליה, רבי אלעזר אומר שוק ומוס ומאי והעליה? דמחית לחוה עילוי שוק בשבוא כליף, רבי שמואל בר נחמני אמר שוק ושופי ומאי והעליה? שופי עילויה דשוק קאי פוג"פא (Pulpa) (והוא גאי שמן ורך בלי עצם).

---

1) Wenn auch Adelung das deutsche Schuft von dem im mittlern Latein gebräuchlichen Worte Escabotus welches einen betrügerischen Menschen bedeutet, ableiten will; so würde ich mit mehr Sicherheit dasselbe mit unserm Schlagwort שפט vergleichen. Dieses ist wieder mit dem Worte שבט verwandt, wie auch der Chaldäer dasselbe hebr. Wort (Sprichw. 10, 13) durch שופטא wiedergiebt. Die eigentliche Bedeutung wäre also; ein Mensch der die Ruthe (metonym. Strafe) verdient, od. ein Ausgepeitschter.

שפי, Lahm, schwach,
שפי, בסוטה (דף י') וילך שפי, בלעם חגר ברגלו אחת, שמשון בשתי רגליו דכתיב שפיפן עלי ארח.

שפין, Kichern, Wicken
שפין, בפרק ג' בכלאים (דף כ"ה) חרדל ואפונין השופין מין זרעים קטנים.

שְׁפוּיִן, Kuchen, n. A. geröstet,
שפוין, פר' ירושלמי כלפיות נדנשנשפוין כדובשא ובעל הערוך גרס שפיין עיין שם.

שפיר, Mondkalb, unzeitige Geburt,
שפיר, כבר פירשנו בערך רשון ויש מפרשים חתיכה של בשר ויש בה צורת אדם. ויש מפרשים לפיכך נקרא שפיר שהיא כשופרת של ניכה (א"ב לפי דעת קצת המפרשים לשון מקרא זה יושבת שפיר עריה בושת).

שפך, Ausgießen,
שפיכה, Kanal,
שפבוני, fette Oliven,
שפוכאי, Schenker,
משפך, Trichter,
שפך, בבבא בתרא (דף ג') עד דמקן שפוכאי (ונגטרא) בותל אלי תחזיק לגנטי לא תחזיק לשפכי פי' תקרה שהיא מקורה ברעפים שנוטפין מן התקרה בחצר חברו, ואם בא לבנות לתת מרזב בתקרה להיות כל מימי התקרה נשפכין במרזב אין לו כח. ושם (דף י"ט) כמה נשופכין, פי' מים הנשפכין מן הכלי או מכיוצא בו, אבל השופכה קיימא לן כרבנן, לא ישפוך אדם בצד כותלו של חברו אלא א"כ הרחיק ממנו ג' טפחים, בשבת (דף ע"ח) מודים חכמים לרבי שמעון במ ניא שופכין לרשות הרבים שהיעורין ברביעית, פי' משקין מאוסין כעומרין לשפיכה. בפרק ב' במכשירין (דף פ"ו) מי שפיכות שירדו עליהן מי גשמים, פי' מים שאחר שנשפכו בחולין (דף ק"ה) הוי דלא יתני הותי מרזפתיסאוס שופכין הוא, פי' מי גשמים הנשפכין מן הגג במרזב, בפרק ז' בפיאה (דף ט') בזמן שהיא שפכוני או בישיני, פיר' זתים שנופכין שמן הרבה זיתיו מבושלין בן נטיב, בישכן ינשין שאינן עושין שמן, פ"א מקום ששמו בישאן כמו קופני ובישני, ה"א בישני שהוא מביא את חברו בעושה כפלי' מחברו (ירושלמי) ששכוכי שהוא עושה שמן הרבה, בישני אית דבעי בישני ממש, בעבודה (דף ס"ו) מעשה אבוה דרב אחא בריה דרב איקא הוה שפיך חמרא עובדי כוכבים פי' שהיו לוקחים חנויות של יין מישראל והיה אותן חנויות לבליהם והיה מעבירן הכהר נשבינה ונותנין לו שכרו כדים רקים, ובעבודה (דף ע"ב) כתב משפך אמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לעובדי כוכבים פירוש משפך כלי שמשימין בפי החביות ושופכין בו היין ויורד לחבית.

שפל Erniedrigen, wegreißen, wegführen, Abhang, Saum, Rand, שפיל, שפל, ודיקולא שפיל עיין בערך דקל, שפיל ואזיל בר אווא עיין בערך טף. בבבא בתרא (דף כ"ט) מיא אשפלוה לארעאי, ביבמות (דף קכ"א) אימור דגלי אשפלוה, בחולין (דף כ"א) מיא הוא דאשפלוה, בענודס (דף מ"ו) וקאזי שפיל לכו, בברכות (דף י') ועוד שפיל לסיפיה דקרא, שוים במיא שפיל לסיפא דקרא, בנדה (דף ס"ג) קווצת פי כריסה ושפולי מעיסי ביבמות (דף פ') כל שאין לה שיפולי מעים כנשים, בסנהדרין (דף ק"ב) סוית נקיט שיפולא גירך ורהוט, בערכין (דף י"א) קני ליה בשיפוליה עד תהומא פי' שוליו בסביבות צדדיו ולמטה עד תהום, ספר אחר משיפודים וכבר פירשנו בערך שפד. ולידכתי המשכן תרגום ירושלמי ולשפולי דמשכנא, ובגוש דקלהו תרגום ירושלמי שיפולוי, ביהושע חקא תר קדמון תר' שיפולי טורא.

שפם Bartscheerer, שפם, מלי שפמי ולא בלוה כבר פירשנו בערך פגר.

שפן, Rocken, (σιφων) שפן, ברתא כלאים הכיסמין והשיפון עיין בערך דשר (א"ב פי' בלשון יוני שבלת שועל, אבל בלשון משנה הוא מין דגן אחר אבל ממנו אבל ארבעים לבין שושים כו אלי יום ביום, ושלשים נאכלו יומי שפא קשים).

שפנין, Turteln, שפנין, ותור ושים תמור פר ושפנינא וכורכים ושטנים ביעת' דשפנינא בערך גוזלא.

שפר, Beluß, שפר, שאין לוכסאות כבר פירשנו בערך כסא.

שפע, Überfließen, zufließen, ausfließen, zuneigen, abhängen, abhängig, abschüssig, שִׁפּוּעַ, שפע, בפ' ב' בדמאי (דף י"ד אלו הן המשפיעין בסדה גבו בנין הטיעונו ומוכרי תבואה כו' מן השפעת מים הכנך. בכתובות (דף מ"ג) והשפעת הקלנסך, בנדה (דף ס"ג) ושופעת כבא. בשבת (דף קל"ב) ונפיק עריני (דף ק"ג) שיפוע אבלי' כשבלי דמו, בפ"ו באהילות (דף ל"ו) כל שיפועי אהלים כאהלים אה שהוא שופע ויורד וכלה עד כאלכ פי' כל שהוא יורד ימשיך רוח ומלמעלה יכר עד כאלבא, בשבת (דף פ"ב) כדאמר רב בהחלא משופע בנתקים פי' בנגעים אי זו היא קרחת? מן הקדקד השופע לאחוריו על פיקה של צואר ואי זו היא גבחת? מן הקדקד השופע לפניו, אגדות הפסג' תר' ירושלמי שיפוע בית רמאה.

שפופרת, Fernröhre Rohr, Schale, (von Ei u. dgl.)
שפופרת, בנדה (דף כ"ה) הרואה דם בשפופרת טהור? פי' כגון שהכניסה פי השפופרת בתוך החדר בשקול ויורד הדם נקלוט על שפופרת ואינו נוגע בבשרה, בפ"ו דפרה (דף ג') ונסיכה (דף ל"ו) נפל מן השפופרת לשוקת פסול. בר"ג דערך קוטר נקדש (דף כ"ג) ובפ' ס' בפרה (דף מ"ט) שפופרת שחתכה לחצאים, פירוש קנה חלול מתוקן להדליק בו של פרס וי"א שיש לו פקק מכל אחד שמתוקן להשים בו אפר פרה. בבלי מסכות פ"ק י"א נבלים (דף י"ב) והשפופרת המשמעת את הקול, בחולין (דף נ"ז) הרגו ולהשמטה ירך שלה ועשו לה שפופרת של קנה וחיתה. בשבת (דף כ"ט) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה.

שפן, Befestigen, verbessern,
שפן, במגילה (דף ד') אחת אחת ושפליכהו, דייקא נמי דכתיב ויבן ערי מצורה ביהודה, וכי כל הערים אסא בנאן? אלא בנויות היו ושפליכהו כך יש לומר שהעל שפליכהו. ה"א דיקא נמי דכתיב ויאמר ליהודה נבנה את הערים האלה מכלל דערים בנויות הוו מעיקרא שמע מינה. ביבמות (דף ס"ג) אמר אביי שיפוליה מאי? תיקו פי' עדיין לא נפל אלא נפרע והוא אומר אשפלכו, ועלתה בתיקו לא תשפן (א"ב פי' תיק הבדקים ותקון. בכן רעוע וכיוצא שלנו משוכות קלה שגרסת בעל הערוך)

שפרפר, Ebene, flache Gegend
שפרפר, בויק"ר רבה ויהי ביום השמיני פ' רבי עזריה יתהלך במישרי', סוף שאמרו שפרפרא אומרים לו כשושנה אדומה ראיתי ואינו פורח. ד"א יתהלך במישרים סוף שעושה בזמן שפרפר פי' מישור שהוא ריקם ואין בו כלום (א"ב בנוסחאות חסרה מלת שפרפרא, וגרסינן סוף שאמרו אומרת לו כשושנה אדומה ראיתי, סוף דהוא עביד ביתים קזרא).

שפרפר, Morgenröthe, Purpur,
שפרפר, אז יבקע כשחר אורך תר' בכן יתגלי כשפרפרא נהורך, עד יצא כנוגה צדקה תרגום עד דיתגלי כשפרפרא נהורא.

שפר, Schön seyn, gefallen, beschönigen, besänftigen
שְׁפָר, שַׁפִּיר Schönheit, Güte
שפר, בבא מציעא (דף י"ד) שבח שפר ושעבוד צריך לסמוך, בסוטה (דף י"א) שפרה זו יוכבד ולמה נקרא שמה שפרה שמשפרת את הולד. דבר אחר שפרו ורבו ישראל בימיה, פועה זו מרים שהיתה פועה לוולד, דבר אחר שהיתה פועה ברוח הקודש, וירא אלהים את האור כי טוב תר' ירושלמי ארום שפר ותקין:

שפר, (Siehe אספרון)
שפר, בערכין (דף ל"ט) שפר

כוכא אסיר וסימניך קדש לה', פי' שם דג (א"ב זה דג נקרא אספרון עיין שם).

שפרזי, Becherglas, gläserner Pokal, שפרזי, בכתובות (דף כ"ט) והוה משקי לי בשפר זייכי, פי' כוס של זכוכית ארוך שיעור טפח או יותר וקורין אותו ברזיכא כלומר שבעלים ברזיכא לזכורא, אף זה קורין אותו שפר זייכא וכשהרקתה קומה דהוה משקי ליה בשפר זייכא כוליה זרועיתיה (נ"ב בנוסחאות כתוב בשופרזי).

שופר, Horn (als Geldbehältniß) Geldbüchse, שופר, בפרק ו' בשקלים (דף י"ח) י"ג שופרות היו במקדש, פי' תיבות היו שמניחין בהן המעות. בגיטין (דף ס') ההוא שיפורא דמעיקרא הוה בי רב יהודה פיר' תיבה שנותנין בה המעו' המתקבצו' בישיבה, וכשמת עלה רבה במקומו ראש ישיבה והעתקה התיבה לביתו בן בלום. בערובין (דף ל"ג) עד שיכלו כל מעות שבשופר פי' גם זו תיבה שנותנין בה מעות.

שפר, Horn, שפר, בויקרא רבה אמר אל הכהנים פרשת לעולם ה', תקעו בחדש שופר, חדשו מעשיכם שופר שפרו מעשיכם כך אמר להם הקב"ה בני אם שיפרתם מעשיכם אני עושה לכם כשופר שמכניס בזו ומוציא בזו. בנדה (דף ל"ט) שיפורא דירחא גרי',! פיר' שמשעה שלד תוקעין בשופר ומקדשין החדש והיינו התחלת החדש לכל דבר ואפי' למעוברת וכיון שתקעו בתחלת ט' דמי כמי שהשלימו כלם' שט' אחרות כמ' חדשים דמו, מדקאמר ואפי' בתחלת ט' ילדה ואין לה אלא יום אחד אלמא דבתר שופר בית דין אזלינן, בכתובות (דף י"ח) ושיחא אלפי שיפורי.

שפשף, Leimruthe, שפשף, בשבת (דף ע"ח) דבק כדי ליתן בראש השפשף פי' בלשו ביסטקא (Viscato כמו שתרגמנו). כיצד עושין סניפין ג' וד' קנים וקושרין אותן זה על גב זה ובראש קנה העליון מניחין כנף אחד של עוף גדול וטחין את הכנף בדבק והיינו דקאמר בראש השפשף שבראש קנ' של ציידין ויש קורין שבשב' והן זמורות ומפרשין שנות ונועצן בקרקע ובראשן דבק והבא עליו העוף נדבק ונתפש (א"ב עיין ערך שבש).

שְׁפִתָא, Stiel, Heft, שפתא, בשבת (דף ק"ג) עייל שופתא בקופינא דמרא פי' מי שמכניס יד הקורדום בנקבו, שופתא דמרא גיילי עיין בערך גגמין, שופתא במרא רפיא, פי' יד של גרזן מתיבת ומתקלקל, בשבת (דף קמ"ג) בגמרא ונותנין בילה ונקשו לה בשופתא דמרא. ס"א בגרא דתורא (א"ב פ"ל זה מענין זה עיך שפירוש יד).

שפת, Gegen, stellen

שפת, בסוטה (דף י"ט) ובאות ושופתות ב' קדירות פיר' כמו שפות הסיר, בחולין (דף פ"ד) ישפתו לו קדירה בכל יום.

שפת, (שפה Hebr.)

שפת, בסוטה (דף י"ב) ומוליכות אצל בעליהן לגדה וכו' עד ונזקקות להן בין שפתים בשכר שמשכבון בין שפתים זכו לכנפי יונה.

שפת, Käse

שפת, שפות בקר ת' גובנין דחלב תורין.

שין, Vollenden

שין, בבראשית רבה פרשה ע"ט ויאמר אלהין שיילתא, שיזבה לא אלהך כי אם ברכתני, ויכל יעקב תרגום ושיצי יעקב.

שצא, Moos

שצא, ואין אוכלין על של בין השילין עיין בערך כף, במ"ק (דף נ"ח) כי נח נפשיה דרב מרשיא שעין דיקלי שילי פי' קולים.

שצא, Flossfeder

שצא, בבבא בתרא (דף מ"ח) ועייל אספינתא בין שיצא לשיצא דכוורא פי' בין סנפיר לסנפיר.

שצינא, Zweig

שצינא, בב"מ (דף נ"ט) אמר שמואל הלי מאן דגזל שוצינא דתמרי פי' הזמיר כמו מכבדות של תמרים (פ"ב בנוסחאות כתוב סנילא דתמרים).

שצנית, Schwindelhaber Zizania

שציית, בפסחים (דף ל"ה)

שצינתא דתשהכתא גיזי כי הני והוי פי' שילכיתא מין סירקי', כולכיתא פאפאבי"ר עשב סוג והוא עגול וכרוך בתוכו זרע, פ"א שילכיתא קסה דקה כולכית סוקלי (פ"ב פי' בלעז יונני ודומי זונין).

שק (השיק) Übergießen, überfließen,

שק, בנילה (דף י"ו) ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרה, פי' ממלא כלי אבן מהם ונותנן במים הקיים שיהו נוגעין במים למים ויטהרו, אבל לא מטבילין כלים שמלים לטהרה על גבי מימהן משיקין אלמן ותשק ידי למי, בפסחים (דף ל"ב) תרומה מי הסג שנטמאו והשיקן ואחר כך הקדישן טהורין, הקדישן ואחר כך השיקן טמאין, פי' שיקען במי מקוה לטהרן אף על פי שנכנסו מקצת המים שבכלים בזרועין במקוה לא עלתה להן טהרה שאין זריעה מטהרת בהקדש. ביבמות (דף כ"ה) אמר שמואל הנ"אם או כשיקה וכו' בסוטה (דף כ"ד) פרט לשקיקה לה בנשיקה.

שק (שקק) Gelüsten, sich sehnen

שק, בעירובין (דף ק') וביבמות (דף ס"ג) ואל אישך תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שיוצא לדרך. בבראשית רבה פרשה כ"א ד' שוקין הן אין שוקה של אשה אלא על בעלה, שנאמר ואל אישך תשוקתך, אין שוקו של יצר הרע אלא על קין וחבריו,

שנאמר ואליך תשוקתו, אין שוקן
של גשמים אלא על הארץ, שנאמר
פקדת הארץ ותשוקקה, אין שוקו
של הקב"ה אלא על ישראל שנאמר
ועלי תשוקתו, פי' משתוקקת מתאוה
מרוב קיבה שפוקדה סמוך לילידתו
בכתובות (דף ס"ה) שמני ושיקויי
דברים שהאשה משתוקקת עליהן
ומאי ניהנו? תכשיטין.

שק, Benetzen, besprengen
שק, משקשקין ליה מין מובין
עיין בערך מג, ירושלמי בסוף גמ'
דפ' במה מדליקין ובבראשית רבה
פרשה י"ד, כאשה זו שמשקשקת
שמתה במים ומגבלת אלחם מניכתיי'
כך בתחילה ואד יעלה מן הארץ
והשקה ואחר כך וייצר ה'.

שק (שָׁקַק) Straße, Markt, Platz
שק, בפרק אסרו בשקלים (דף
י"ב) קח משל שוק העליון,
בבראשית רבה פרשה י"ט ובויקרא
רבה וכי ישוק קמחין מחבוין בגו
שקקי. ובפרשת מ"ה ויוצא אותו
החוצה, וכי מחוץ לעולם הוציאו?
אלא אחוי ליה שקקי דשמיא כה"ד
עד לא עשה ארץ וחוצות. ירושלמי
בפרק הרואה בגמ' על הזיקין אמר
שמואל נהירין לי שבילי דשמיא
כשקקי דנהרדעא קרתא, בכתובות
אמן קולה תרגומו ובשקקי יכנס
קלה.

שקד, Fleißig seyn, wachen
שקד, בסוף סוטה (דף מ"ט)
בטלו השקדנים, בפ' ב' נשבות
(דף ס') הוי שוקד ללמוד תורה
בסנהדרין (דף ל"ד) משתקד
ברבי יוחנן למספרים, בכתובות (דף
כ') שקדו חכמים על תקנת בנות
ישראל, וגם (דף מ"ז) שקיד
מנו? שמואל, פי' זה שנקרא שקוד
שקוד שהיה שוקד על דלתי תורה.

שקד, Mandel
שקד, בריש מעשרות (דף ב' א')
ובחולין (דף כ"ס) היה בשקדים
המרים פטור במתוקים, פי' השקדים
כשהן קטנים נאכלין אין
נאכלין לפי כי כשגדלים מרים
ולפיכך אינן חייבין במעשר כשיגדלו.

שקע, Tief, untergedrückt
שקע, בבכורות (דף מ"ג) וגדל
שקוע השקיפס, פי' בגמרא מנו
שקוע מלפניו ונפרע אחריו בולט
הרבה מלפניו, ח"מ שאינו בולט
כלל מעכין שקיפס מאחוריו שאי'
בולט הרבה מלפניו וזה שפרש
שדומה כמי שנקמך פסט מקום
מאחוריו, והיינו דשקיל פניו, וכן
שאחריו שקוע ומשוקע בין כתפיו
בנדרים (דף מ"ו) נוטה נפשו
שקוע הוא.

שקטנאי, (Siehe מ'רמז)
שקטנאי, אריכי שאי עיין בערך
מר מונא; שקיטנא כתה כנוסחא
דידן.

שקל, שקול Wiegen, gleichmächtig
Gleichgewicht halten
שקל, בבבא קמא (דף נ') ובמעיי'
בפרשה תעלות בזיו אבדי שקול
הוא ובנוח שניהם, פי' אבדי דין
הוא וישראל שוה, אם יש הכלה לבזיזי

וזה כיוצא בו אין אחד מכריע על חברו באיזה דרך אתה יכול לרבות האחד ולמעט האחר, אי אפשר לך לרבות אלא שניהם. בסוטה (דף מ"ד) ובסנהדרין (דף י"ד) אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד אין עושין בית דין שקול לכתחלה פי' כגון שנים אחד אומר זכאי וא' אומר חייב כיון שאין מי שיכריע ביניהן נמצא הדבר שקול, וכן ד' וכן ז' אין עושין ב"ד זוגות, אלא עד שיהא אחד מכריע, שנאמר אחרי רבים להטות, היכי דמי שיקול הדעת? אמר רב פפא הרי תנאי והרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וסוגיין דעלמא כחד מינייהו, ואזל איהו ועביד כאידך, היינו שיקול הדעת. בברכות (דף ל"ג) מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבועה בתחיית המתים. ירושלמי כשם שתחיית המתים חיים לעולם כך ירידת גשמים חיים לעולם, רבי חייא בר בא שמע לה מן הדא יחיינו מיומים וגו' ונדעה נרדפה לדעת את ה', בזבחים (דף ע"ד) ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות וכתיב ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים הוא כיצד? גבה מכל שבט נ' והן ת"ר, ואכתי קשיין אהדדי התם זהב הכא כסף? אלא הכי קאמר גבה כסף במשקל ת"ר זהב, ר' יוסי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי בקר ומקו' אותם בנ' וכל' הבות בת"ר, רבי אלעזר בן שמוע אומר בקר ועלים ומקום מזבח בחמשים וכל' הבית בו' מאות.

שקל, Nehmen

שקל, בתעניות (דף י') דלא שקיל שודפנא, בחגיגה (דף י"ג) מהיכן שקיל? אמר רב' יהודה אמר רב מזיוון של חיות, שקל קלא עיין בערך קלא פי' ענין נקיות.

שקלאי, Lastträger

שקלאי, בחולין (דף ק"ט) הנהו שקולאי דהוו דרו חביתא דחמרא, בבבא מציעא (דף פ"ג) אמר רבא הני שקולאי דתברי חביתא דחמרא, פי' סובלין הן סבלוני.

שקע, Untersinken, einsinken, eingehen, sich vertiefen,

שקע, בלוחות שפיה שוקע כבר פירשנו בערך קלמר, בפ"ז בכלאים (דף ל"א) מאימתי הוא נקרא חכם משישקע, כללו כשורשם הר' אשתקעי, בע"ז (דף ל"ו) האי מאי שישקעא זיל טבול, וגם (דף ע"ה) אי משום דקיים לעובד כוכבי' דדעתיה לשקועי, בנדה (דף ל"א) לזוה מ' אדם מניח אצבעו לכאן שוקע לכאן ולכאן, הבלע את הקרקע פר"י הדמשקע, בויקרא רבה זאת תהיה פרש' דפלגי שקערורות ישקע ביתא באילן לוותיה, בתורת כהנים שקערורות ירקרקות או אדמדמות שוקעות, ומראיהן ירקרקות או אדמדמו' בירוק שבירוקין,

ואריס שאלדומי' ומרליסן שאל מן
הקיר ולא ממנו: וכזה הערך
שקיעת החמה.

שקען Dokotte, (zum Einnehmen)
שקען, בבראשית רבה פרשה ב'
אמר רבי יעקב בר אחא בבא שעה
הוה ר' יוחנן ור' יונתן מפקידין
קיתא, ואמר לכון כל שקועין
דאתון עבדין כהולא עבידו בשבתא
ביום השלישי שאל להיות בשבת פי'
היקונין.

שקף, Eingraben
שקף, בסוף פרק ג' באהלות (דף
ל"ג) ובסוכה (דף כ"ב) ומודה
בשקיפין ובנקיקי הסלעים, פי'
פרי הן סורין דכתיב סעיפי הסלעים
ומתרגמינן תחות שקיפי כיפיא,
ונקיקין הן דומין לשקיפין, אלא
אחד נעשה על ידי שמר ואחד נעשה
מאליו איכמי פרדופו קיום השדה
מיהא שכיון שלא על ידי אדם (א"ב
פי' בלשון יוני ספירה תר' נצור
עורב בשקיף עורב ופירושו בלשון
יוני ספירה).

שקף, Einsenken
שקף, נדרים (דף כ"ה) ולא
עוד אלא שהשוקפין אותו
בקרקע שנאמר ונשקף על פני
הישימון (א"ב בנוסחאות כתוב
השוקעים) בארס קיר תרגום
כארמות דשקפא בגולא.

שקף, Herauszwingen, herausschlagen,
שקף, אודרא דגרא דלא משקף
עיין בערך אדרא.

שקף, Schlagen
שקיף, Oberschwelle
שקף, בחולין (דף ק"ו) ובפ"ק
י"א באהלות שכנגד השקוף ולפניו
הנית טמא, בסנהדרין (דף ל"ג)
ואמר שנא מלסך ונביאים אם השקף
בפרק ב' במדות כל השערים שהיו
שם היו להן שקופל פי' הן השקף
היו שתי אבנים מוזות זו על זו
(א"ב זה נקרא משקוף בלשון עברי
שהדלת נסגרו שוקף בו ומונע
בו תר' עלה כדף טרפא דשקיף
שדופות קדים שקיפן קידום פי'
חניעות ברוח).

שקיפס, Hervorstechend
שקיפס, עיין למעלה בערך שקף.

שקץ, Ungeziefer
שקץ, ירושלמי בפרק הרואה נגב'
על הזיקין אליהו ז"ל שאל לרבי נהוראי
מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים
בעולמו? אמר לו לצורך נבראו בשעה
שהבריות חוטאין הקב"ה מביט בהן
ואומר מה אלו שלא נבראו לצורך
הריני מקיימן אלו שנבראו לצורך על
אחת כמה וכמה, אמר לו עוד יש
בהן צורך וטוב לברעה ששפא לעלוקה
נסא לקפצים שבלול לחזזית שממית
לעקרב.

שקרר, Aufhetzer
שקרר, בסנהדרין (דף קי"ט)
פרנסה דיכי היו בסדום שקרי
ושקרורקי ודייני שקרי דינו,
פיר' אומרים שקר ודולים אקרים
לשקר.

(ב) **שר,** Abfallen

שר, בפרק ו' בפיאה (דף ק"א) אי זהו פרס הכושר בשעת הבגירה בפסחים (דף י"ז) ואוכלין מתחת הכשירה, פי' מן הפירו' הכובלין מן האילן ומיתו בידם חכמים בריש סוכה או תמרים ספני הכשר.

שר, (שורה) Linie, Reihe

שור, Mauer

שר, בנדרים (דף י"ו) בעומדין בשורה החכמים פטורין, פי' שורה הרואה את החכי' פטורין, פנימין של שורה שרואין פניהן של אבלים פטורין מקרית שמע ומן התפלה, שורה דרא בהספד שהאמ' ישור על אבים, שבשנם אחר שקוברין את המת עושין שלש שורות שורה אחת עומדין שם קרוביו ורעיו של מת, שורה שנית אוהביו ורעיו והאבלים בין שתי השורות, שורה שלישית שאר הקהל והמקום הזה מעותד לדבר ומספידין שם לפי כבוד המת ונקרא שדה בוכים, ויש מפרשים שורה אחת כנגד האבל קרוביו וריעיו, שורה שנית מי שהוא בכבודו ואהבתו פחות מכן מעט, ושלשה פחותין מן השנים וחכימי' רואין את האבל שהן קרובין לו יותר מן הכל, בכתובות (דף ח) ברכה בשורה מי איכא. בסנהדרין (דף י"ט) אין עושין שורה פחותה מן עשרה, ואין אבלים מן המנין, מי סברת דעבידא בשורה? לא דעבידא כהלכתא בשורה מהו? כהלכתא מהו? רב אמר בשורה ושמואל אמר כהלכתא, כבר פירשנו בערך א לב הראשון, בנדה (דף כ"ח) בעי רבי ירמיה כשיר מהו כשורה מהו? קומה ולא שור אגר כבר פירשנו בערך אגר, לפרשא לשורא ולטורזיכא כבר פירשנו בערך טורזין, שורה ונר שורה כבר פירשנו בערך נר שורה, בבבא בתרא (דף ז') רמא שורה ארבן פי' הטיל בנין הקומה על רבן.

שר (שיר), Kette, Band

שר, כשיר מהו? פי' כשירין שהן עגולין, בשבת (דף כ"א) וכל בעלי השיר יוצאין בשיר, כתר' ירושלמי והקרב את קרבן ה' שירין מן ידיהון, הכטיפו' והשירות תרגומו ועוכקיא ושירי ידיא, הפארים והצעדו', תרגומו כליליא ושירי רגליא, ושובבתי' ונתתי חחי' בלחייך תרגומו ואתן שירין בליסתך, וכן ונתתי חחי בלחייך, ואשוי שירי בליסתך (פ"ב פיר' בלשון יוני כבל וקשר).

שר, Serische Seide, Sericum

שר, השירים והכלך, פירוש שירים שש, כלך מין ביכוני עיין בערך כלך (ח"ב בסוף גמ' דיומא מעשרב בית המקדש ראשון בשלם שירים פרכדא, ופירש רש"י מין משי מובחר ובעל הערוך גרס שדם עיין שם, פי' בפסוק ותלבש אסתר מלכו' שיראה פרגן ובפסוק מהר קח את הלבוש שיראה טבא פרגינן.

שר (שיר), Rest, Uiberbleibsel

שר, בפרק שלישי בפרה (דף מ"ז)

וביומא (דף ס"ג) כורכן בשירי
לשון, פי' כגון שנסלקו ונטל ממנו
הכותר נקרא שירי לשון ופריך
אימא כורכן בזהב לשון כלומ' הלשון
הזה הוא ארוך והקלף היוצא ממנו
נקרא זהב ומשאר וכורך בו, בראש
השנה (דף י"ז) לשארית נחלתו גואל
לכל נחלתו למי שמשים עצמו כשירים
במגילה. (דף י"ו) לעטרת צבי
ולצפירת תפארה לעושין רצונו
ולמצפין תפארתו, יכול לכל? תלמוד
לומר לשאר עמו למי שמשים עצמו
כשירין פי' כמו אדם טפל ולא
עיקר, בזבחים (דף נ"ה) ובגמרא
דפרק הוציאו לו שירים מעכבי,
אפי' שירים בזולי פירש בערך
בזל.

שר (השיר), Singen
שר, בראש השנה (דף י"ג) בזמן
שהשבולית אומרות שירה פי' בזמן
שהתבואה גדולה ונמלאת קמה
וכשהרוח מנשבת בה נשמע מתוכה
קול הברה וזהו כעין שירה, ושם
(דף כ"ח) התוקע לשיר, בברכות
(דף ל"א) כישרי לן מר פירי'
ישיר לנו מר, בגיטין (דף ע')
עשיתי לי שרים ושרות אלו מיני
זמר, ותענוגות אלו בריכות ומרחצאו'.

שר, Krinkheld, Hexenmeister
שר, בחלק בגמרא כלוחש שרי
שמן שרי בליכן, פי' שרים שעולים
בהם בשמן ובכלים מותר לשאול בהן
בחול דלא מסכני, ואם השמן בכלי
לוחשין עליו לרפואה דלא מסכן אבל
היה ביד ולוחש בו מסתכן, נכרה

(דף י"ו) שר הסדגל בנים בשאלה
פי' שר גדול שאותה כרנה נם
המשתה ומשתכר ומסבוא, ואמרי לה
הכהן בעושה דברים מגונים
שמרננין עליו אפילו בנים השמש
כמו ותרגנו באהליכם.

שר בר, Bollochs, Auerochs
שרבר, בסוף פר"ח בכלאים (דף נ"ג)
שור הבר מין בהמה, בנ"ב (דף
כ"ו) שור פר שהוא פר, פי'
השור הנולד מפר אין נכמו לפיה
היה חוק ושמן ומובחר שבשורים, ולא
משור זקן שכבר תשש כחו, בעירובין
(דף כ"ג) עשו לי שור שפט נסי
מסכן, פי' שור תור משמו דונ
טור מסכן דל כלומר תרדין נמה
אמר המחבר מ"ל בענין שור הבר
ערנו על דברי אדוני רוזי הרב
הגאון מו"ה שמואל סגל לנדא השואי
אלי בזה"ל: בטור י"ד סי' כ"ח נסק
כוי שהוא ספק חי' ובלאים בנג
מנהגה וחי' צריך לכסות את דם
אבל אין לברך עליהן מפני שהוא
ספק, וכתב שם תק הב"י בשם
ספר האגור וז"ל, שור הבר שקורין
בופיל, רבותינו הגאונים נחנו עליו
שמכסין את דמו ולא איפשטא אם
חי' אם בהמה, ובסנם כתב אשם הר
הערוך פי' כן בערך שר אבל ר'
ישעי' האחרון כתב שבופילו היא
מריא ולפי פירושו אין לספק בחי'
וכן המנהג שלא לכסות את דמו
עכ"ל הב"י, ובש"ע סי' כ"ח סעיף
ג' וסעיף ד' סתם ופסק כדעת ר"י
האחרון ואני תמה על דברים האלה

דנערך שלפניו לא נזכר שם בופילו כלל, ונע"ך שר כתב הערוך שור הבר מין בהמה, ונערך כוי מפרש שבוי הוא זרע תיש הנולד מן צבי', הרי שהערוך החליט דשור הבר הוא מין בהמה ואין בו ספק כדעת הת"ק במשנה סוף פ"ק ממס' כלאים ואיך כתב הב"י והאגור שאמת הוא שהערוך בערך שר כתב דשור הבר הוא ביפלי ומכסין את דמו, וביותר קשה לי על הגדולים האלה דאיך אפשר דבופלי הוא שור הבר, הא בסוף פ"ק ממס' כלאים פליגי ת"ק ור"י בשור הבר ת"ק סבר שור הבר מין בהמה הוא ור' יוסי סבר מין חי' הוא ומפרש הגמ' במס' חולין דף פ' ע"א טעמא דת"ק דאמר שור הבר הוא מין בהמה דמתרגמינן תוא תורבלא והיינו שור המדבר מכלל שהוא בהמה, ור' יוסי סבר מדחשיב לי' בהדי חיות תוא וזמר אקו ודישון וכו' מכלל שהוא חי', ובתלמוד ירושלמי אמר על פלוגתא דת"ק ור"י דרבנן סברי לשור הבר מכאן הוי וערק לתמן (פי' דתחלת הויתו של שור הבר הוא בישוב והוא שור הבייתות רק שערק והלך למדבר ושם קיבל טבע מדבריות) ור"י סבר עיקרו מן תמן (פי' דתחלת הויתו הוא במדבר ולאו' ישב) והכי הכרעא שור הבר הוא הנקרא אצלינו אויער אקס, ושמו מוכיח עליו שגדל במדבר וכן מפרש הרמב"ם ורבינו עובדי' מברטנורא שור הגדל במדבר, ואויער אקס טבעו הוא כחית היער שאינו מקבל מרות ואי אפשר לקיימו בישוב גם תמונתו הוא כשור בסרבא ובקימו וגם קרניו הם כקרני שור רק שהם קלרים קצת אך שערותיו הם גסים וקשים יותר משל שורים של ישוב, ובזה שייך פלוגתא דרבנן ור"י אם תחלתו הוא במדבר והוא מין חי', אבל בבופילו לא שייך פלוגתא זו שהרי הבופלו נשתנה הרבה מתמונת שור שקרניו אינן דומין כלל לקרני השור, ויש לו זקן תחת לחיו כמו שיש לעיזים גם ראשו וחוטמו אינו דומה לשור כלל רק שהוא גדל בקומו כמו שור ואיך נאמר דת"ק סבר דבופילו שעיקרו מכאן וערק למדבר ואיך ישתנה כל כך ע"י גדולו במדבר ומזה מוכח דשור הבר הוא הנקרא אצלינו אויער אקס כ"ל.

והנה כוי מפרש הערוך בערך כוי זרע תיש הנולד מצבי' וכ"ה הרבני המופלג' החכם השלם כמו"ה שמם לגרדא יע"א שם בספר בערך כוי מתרגם כוי באק הירש, על פי החוקר פליניום שנולד מן כלאים תייש והצבי' והיינו כיש אומרים במס' חולין דמפרש כוי זה הבא מן התייש ומן הצבי', אמנם אצלינו מורגל בפי כל לפרש כוי בופיל אקס וכן בספר שער אפרים על ש"ע י"ד בסי' כ"ח גבי עוכיכותא דורדא כתב כוי שקורין בופילאקס יש לו שני עוכיכותא דורדא כמו שהשלא גבי קיום ע"ש, והוא דלא כפי' הערוך ודלא כיש אומרים בגמרייתא דמס' חולין הכ"ל חם ודאי אין לומר דבופלי נתהוה מכלאים

מחיה ומלבי' דהא ידוע בטבע הן
באילנות והן בבעלי חיים שכל דבר
הנולד מן כלאים משני מינים אין
זרע מן הנולד הזה עושה פרי, ואילנות
שהרכיבו מין בשאינו מינו אין
הגרעין שבתוך הפירות מצמיח להוציא
אילן, וגם בבעלי חיים אין הולד
הנולד מכלאים, מוליד כמו שידוע
בכודנייתא הבא מסוס וחמור אינן
מולידין לעולם, ואפשר יש לומר שבשביל
זה אסרו התורה כלאים הן בצומח
והן בבעלי חיים כדי שלא להכרית
ארע ולא יחסר אחד מהמינים
הנבראים מששת ימי בראשית, ולפ"ז
הבופילו בודאי אינו בא מן כלאים
שהרי הבופלי מתעברים ויולדים
ומזה מוכח שהבופילו הוא מין בפני
עצמו אמנם הוא ספק אם הוא מין
חי' או מין בהמה, וקרוב לאמת
כרלענ"ד דלדעת ר' יוסי במס' חולין
דף פ' ע"א שאמר כוי ברי'
בפני עצמו הוא ס"ל דכוי הוא בופלי
והא ראי' דר"ש בן גמליאל שם פליג
ואמר שהוא מין בהמה ושל בית דושאי
הי' מגדלים מהן עדרים עדרין ואין
זה מטבע החיות כי אם טבע בהמות
להיות יוצאי' בעדר ולרעות באפר כמו
הבהמו', והבופלי כן הוא שמגדלי' אותם
בבית ורועי' באפר בין השוורים ואני
ראיתי במדינו' אקרייכא ובמדינו'
בעסאראביען עדרים מן
בופילו שרועים בשדה ובאפר בין שאר
בהמות הבית וחולבים את פרות בופילו
כמו פרות שלנו ואני שתיתי מחלב
פרות בופלי ואכלתי מחמאה וגבינות
שנעשו מחלב בופלי, ולכן הוא פשוט
אצלינו שכוי הוא בופלאקס שהו שגרלה
מפלוגתא שבין ר' יוסי ור"שב"ג הנ"ל.
אמנם אם כן הוא שכוי הוא בופלי
אקשה קשה מהמשנה במס' בכורות (דף
י"ב ע"א) דתנן אין פודין לא בעגל
ולא בחי ולא בכוי. ומפרש בגמ' שם
דאין פטר חמור נפדה כי אם בשה
כבשים או בשה עזים וכן פסקינן
בש"ע י"ד סי' שכ"א סעי' ב' והשתא
אי ס"ד דכוי הוא בופלי קשה לאמאי
צריך למתני במשנה דאין פודין בכוי
הא בלא"ה ידעינן דאין פודין בכוי
דממנ"ה אם הוא מין חי' הא אין
פודין בחי' ואם היא בהמה הוא אינו
מין שה כבשים ושה עזים, ואם
נימא דתנא דמתניתין סובר כהא דאמרי'
שכוי הוא הבא מן תיש וצבי' א"כ
הוא משנה שאינו צריכא דהא כבר
תני אין פודין בכלאים וגם ר"ש
דפליג שם במתניתין וקאמר פודין
בכלאים ואין פודין בכוי ע"כ סבר
דכוי אינו בא מתיש וצבי' ותניא
בכ"מ בפי"ב מהלכות בכורים הלכה
ה' לגרסות הרמב"ם בברייתא במס'
חולין דף ע"ט ע"ב לא פליג ר"ש
בהאי ואת בנו רק בנולד מתיש
וצבי' אבל כוי לר' הוא ברי' בפני
עצמו ע"ש וא"כ לאמאי צריך למתני
דאין פודין בכוי הא בלא"ה ידעינן
שאין פודין בו כיון שאינו שה כבשים
ושה עזים, ונראה לי לומר אף שהוא
בגנסו ותקותו כשור מ"מ לסבר שהוא
ממין העזים כי יש לו כמה דמיונים
לעזים כי קרניו הם ממש כקרני

עיזים וגם יש לו זקן תחת לחייו כעזים וגם אחוריו ורגליו דומה קצת לעזים. וא"כ שפיר צריך הסגא דשמעתין לא הספיק שאין פודין בכוי מפני שהוא ספק שמא אין קי' זה, אבל אם כשהוא שהיא מן בהמה או הוא ממין העיזים, והוא נכלל גם עיזים, ועיין בתוס' חולין דף פ' ע"א דמסופק הש"ס בעיזי דבאלא (והוא שנקרא אלגוס וואלד ציגע) אם הוא מין בהמה.

שרא, Aufschneiden (das Brod)

שרא, בברכות (דף מ"ו) כי מטא למשרא אמר ניסרי לן מר, בסנהדרין (דף ק"ג) לא ידע מהיכא בעי מישרא ריפתא וקבריא קרית לן, אמר ליה ומהיכא? אמר ליה מהיכא דגמר בישולא פי' הבושלא.

שרב, Dürre, Hitze

שרב, בב"ר פרשת וירא אליו כחום היום אמר רבי ישמעאל וחם השמש וגמר בד' שעות, אתה אומר בד' שעות או אינו אלא בו'? כשהוא אומר כחום היום הרי ו' שעות אמור הא הילוך לא בד' שעות הולא קריר ושמשא שריב פי' מקום יש בו חם ומקום שיש בו צל קריר בו' שעות, הולא ושמשא שריבין פי' בו' כל מקום הוא חם בין בשמש בין בצל וזה פי' מה דגרסינן בברכות (דף כ"ז) אמר מנא לשא דתנו רבנן ושם השמש וכו', אם קרבנות תרי' לחמה שרבתא (פ"ב לשון מקרא זה ולא יכם שרב ושמש).

שרבב, Sinken lassen, hinuntersenken, wachsen lassen,

שרבב, בשבת (דף קמ"ו) שרבוב לשון לשטה הכתפים, במגלה (דף י"א) והכו אשתרבובי אשתרבוב ונקיתו, בברכות (דף כ"ד) אל תקרי שכבת אלא שרבבה, תר' וישלחו את ירמיה בחבלים ושרביבו ית ירמיה ותלויי תלקיה וישלחם.

שרבט, Ruthe, Stab, Zweig,

שרביט, בסנהדרין (דף כ"ב) ואין משתמשין בשרביטו, בפרק קמא בעוקצין (דף ע"ג) שרביט של תמרה שריקנו עסור פיר' כמו את שרביט הזהב, אף כאן יוצא של תמרה שתלוין בו התמרים מכאן ומכאן, שלשה שרביטים מ"י תלמוד שרביטין כל אשר יעבור תחת השבט מ"י תחת שרביטא, וכי יכה איש את עבדו בשבט בשרביט

שרבט, Ausdehnen, aufblasen,

שרבט, בכתובות (דף ס"א) מפני שבפיהן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים פיר' מנפח. כמו אין משרבטין את הבהמה וכבר פירשנו בערך קור.

שרבט, Sich herunter lassen,

שרבט, בשבת (דף ל"ד) אלא בנכבים קים ועוף דמשרבטי כפסיסי (פ"ב ככפפים ומשפטים ומכבדים את עצמם כלפי מטה פתו שרביט ומקל אשר הוא ביד).

שרבינא, (Siehe שנא)

שרבינא, ותאשור שרבינא עיין בערך אב (פ"ב ובן בלשון ישמעאל).

שרג, Ordnen, gleichstellen, aufspringen, hüpfen,
שרג, בכלה (דף ל"א) שרגינהו ודאי אקלינהו, שרגא דליבני במילתי כבר פירשנו בערך שור בשור (דף ל"ט) כיון דלית בית הלל שריג ואזיל. בבבא מציעא (דף ל"ג) שרג חד מיניהו, בחולין (דף כ') כבדא עילוי בשר' שרי דמא משרג שריג פי' ענין ירידה (א"ב תר' לכתר נכס על הקרן למשרג בסון על ארעא).

שרג, Überreden, verlocken
שרג, איש חמס מפתה רעהו תר' גברא חטופא משרג חבריה, ובפתים בשפתיך תרגומו ותשרגג בספוותך, ואל תקחך בעפעפיה תרגומו ולא תשרגגך בגביניהא (א"ב תר' שוא פתאים נטיר שרגוניא).

שרגא, Licht
שרגא, בחולין (דף כ"ט) שרגא בטיהרא למאי מהניא? דמשל לה גוזא סיליא ושרגא, כבר פירשנו בערך גז, כי נר מצוה תרגומו מטול שרגא הוא פיקודא, נר רשעים ידעך שרגא דרשעי (א"ב וכן בלשון ישמעאל).

שרגש, Löffel (ein gewöhnliches Maaß).
שרגש, בעירובין (דף כ"ט) תרי שרגוש כיסני פי' מדה ידוע שהיתה בפומבדיתא: (רש"י פי' הרודין).

שריד, Überbleibsel,
שרד, ואת בגדי השרד אלמלי בגדי כהונה לא נשתייר מהגלקא של ישראל שריד ופליט, ר' ישמעאל בר נחמני אמר בגדים שרודים ואותם מבריאים עיין בערך גרד, בגמרא (דף ו') לוקבי שרידין יתבי רקא פיר' לוקבי תלמידי חכמים עושי בניא המדרש של תמיד.

שריד, (Siehe סרוד)
שריד, תר' ירושלמי ואשר קרב גלותך ושריד סיף, כאן הגירסא גרים סרוד עיין שם.

שרדנגין, Sardonix
שרדכין, מדרש שמות רבה פרש' וזה הדבר אשר תעשה להם ריוק שרדנגין פי' מין אבן טובה בלשון רומיי.

שרה, Einweichen
שרה, בריש שבת (דף י"ח) אין שורין דיו, בפסחים (דף ל"ט) אין שורין את המורסן לתרנגולין בפ"ב בסמוך שני (דף ס"ו) וגבי קמח בעדיות (דף ב') בית שמאי אומרין שפין ושורין נסכרת, בבבא בתרא (דף כ"ה) מרחיקין את המשרה מן ירק. בסוכה (דף מ') ובבבא קמא (דף כ"ה) לאכילה ולא למשרה ולא לכביסה פי' שריית הפשתן וכיבוס הבגדים.

שרה, Wohnen
שרי, Wohnung, Balken
שרה, בבראשית רבה פרשה ס"ט ויקרא אל מכי עמדין שריין בבריתיה דביתך, איש קורה אחת תרגומו גברא שרי חדא, בגלל קורתו בטלל שידותי (א"ב

תר' אשר שכן עליו השכן די שרא
עליה שכינה).

שרה, Auflösen, öffnen
שרה, בגיטין (דף ס"ט) למישרא
חיטין רטיבא במיא פי' לגלגל מי
השוא עכור, בסוף בבא מציעא
(דף ק') שרי שקיך ועייל בי
נהמא, פי' פתח פיך ואכול לחם
ועתה הנה פתחתיך תרגומו הא
שריתך.

שרו, שרותא, Mahlzeit, Mittagsmahl,
שרו, בברכות (דף ל"ט) רבי
זירא הוה בלע אכולא שירותא.
בפסחים (דף קי"ג) סלקת לאיגרך
שירותך בכנפך, ויען לחם משחה
תר' ירושלמי ועבד להון שירו
וארוחתו ארוחת תמיד, תרגום
ושירותיה שירו תדירא.

שרוי, Anfang, Erstling,
שרוי, ראשית בכורי אדמתך תר'
ירושלמי שירוי בכרת פירי ארעך,
ראשית ממלכתו ת"י שירוי
מלכותיה, ראשית קצירכם שירוי
חצדכון.

שרוול, Handärmel,
שרוול, בסנדל בפרק כ"ו בכלים
(דף כ"ג) השרוולין שמאין, פי'
בית יד של עור דקוק שמשי' הבוסן
על זרועותיו שלא יפלו בגדיו הרקבן
על ידיו ויעכבוהו. ובלשון רומי היד
שירם.

שרון, Thal,
שרון, בפרק ראשון בכלאים (דף
כ"ג) מלא הבול השרונין, פי'
בקעה הן ושיה העמוק למישור,
בשביל ירושלם שהיא בנויה בהרים
וכשארד מהנה אל המישור כגון לוד
והגרותים שמן שרון, כמו הכר
מכרמל ושרון ואומר אני קבלה
השרון ויש אומרים מקום ידוע בארץ
ישראל.

שרח, Trauern, girren,
שרק, ויהי אפרים כיונה פותה
אין לב תר' כיונא שריקתא
דאכסינו בנסא ולית לה לב, כאשה
הסבה על מטה וגורד' ומקפחת את
פניה קורין לה בלשון ישמעאל פלנית
שרקת וגם' וקמיבה של בשר שהיא
ענה ודומה ללאתה מקתכין אותה
בסכין בשביל שתפלה יפה וקורין
אותה בלשון ישמעאל משרק:
(והוא כמו צרח בלשון עברי).

שרט, Einritzen,
שרט, שריטה ובגדיה אחת היא
כבר פירשנו בערך גרד.

שרט, (שטר Siehe)
שרט, תר' וימרקו על השטין ויקי
וישרטון על שטרא ואתמי בעל
הערוך גרס וישטרון עיין ערך
שטר קמא.

שרטט, Linien ziehen,
שרטט, בשבת (דף ע"ה) אפיק
הדא מינייהו ועייל שרטוט,
ביבמות (דף ל"ט) מר זוטרא הוה
משרטט וכתיב שני קראי, וגם
(דף ק"ו) מר זוטרא הוה משרטט
וכתיב כל הפרשה, מתקיף לה מר
בר רב אידי והא לא אתיבינו
לאיכתובי? והלכתא כמר זוטרא.

בקדושין (דף י"ב) וכתב לה בלא
שרטוט, ואמר רבי יצחק שנים
כותבין בלא שרטוט שלשה אין
כותבין, במכילתא תנא ארבעה אין
כותבין שלשה כותבין, פי' סרגול
שהיא צריכה שרטוט כאמתה של
תור' כבר פירשנו בערך אמת.

שרטון, Syrtes, σύρτης, Sandbank,
שרטון, בברכות (דף ס"א)
דמפקא שרטון ומשבשא שריטר
עמיק לה לבורא בקיזלי, אמר לא
מיישינן שמא יעלה שרטון עיין
בערך אזל, בערובין (דף נ"ט)
גזרה שמא תיכתל השפה ויעלה הים
שרטון, בשבת (דף נ"ו) ירד
גבריאל ונעץ קנה בים והעלה שרטון
ועליו נבנה כרך גדול של רומי, בבבא
בתרא (דף ס"ב) וליחוש דלמא מסקא
ארעא שרטון וקדמו בה שלשה
בני אילנות, פי' ניחוש דלמא נפקו
מן בגוא שלשה קוטרי ומתכסא עפרא
תותיהון אילן ומכסי עיקרי הכנו
קוטרי ומתחזי כאלו מן הקרקע כמתן
ויטען הלוקח ויאמר שלשה אילנות
קניתי ויש לי קרקע. בבבא בתרא
(דף קכ"ד) דיקלא וסלים ארעא
ואסקא שרטון דכולי עלמא לא
פליגי דשקיל, פי' כגון שהיה מקום
אשבורן והיו המים נקוים בתוכו
ונתקבץ בתוכו עפר ונדבו כמים
והוגב' המקום לארעא, בסוף גמ'
דתמיד (דף ל"ב) מייתי מלכא
קיורתא ושקלי ליה במאזנא דדהבא
דסליקא ליה ביורא וקברי לה היכא
דפסיק ימא שרטון קורא עבדא
פירי לא עבדא, פלא ופלא בורכי
מינייהו לא מקוקא לכו נפלא, פי'
לוקחין הגרעינין של האילנות פירות
ומושקין אותה בחלב כדי שידבק
הגרעים ביחד וטוענין אותה בפי של
ים, ועושין קורות ולא פירות,
ומלאים כל כך אף עצמים שאין
אדם יכול למצוא ביחד נגד (פ"ב
פי' בלשון יוני ורומי מקום שלא של
בתוך הים).

שריק, Ader, Faden,
שריק, בפסחים (דף כ"ד)
רבינא אמר אף על גב דלא אפשיק
כמי קליא אסור אי אפשר דלית ביה
שוריקא דדמא, בחולין (דף
ט"ז) אי אית ביה שוריקי פורי
טרפה, ושם (דף נ"ג) לא אמרן
שריין מגא ידעינן אי אית בהו
שוריקי סומקי אסירן, כל שכן
אית בהו שוריקי סומקי עיין
בערך כרכל (פ"ב פי' גידים
וקוטים ובערך כרכל לא פירשו בעל
הערוך ומכאן ראייה שסוף
לא סיים ספרו).

שריר, Fest, stark,
שריר, בשבת (דף קמ"ה) כיון
דלא שריר שרריה לא שלי סליק,
פי' שאינו שרדו חזק שהו דמיסא
לשרורי קא מיבעין, כבר פירשנו
בערך סך, ארץ אשר אבניה ברזל
פי' ירושלמי שרירן ומריכן: פוס
הענין בעברי בשרירות לבי אלך.

שרך, Leer, saftlos, müßig
שרך, דיקלא בישא בסדי קינא

דשרכי עיין ערך שדך כי כן גרס בעל הערוך: (הוא כמו סרק).

שרכף, Reif

שרכף, בחולין (דף כ"ג) הפוא שרכפא דספק דרוסה וכו' ירים קנו, תרגומו ואדי ירים שרכיפיה ואמר עם קני אגוע, ואמרינן עם חוקיי ושרכפי אתכניך.

שרנק, Würgen

שרנק, תר' ותבחר מחנק נפשי נחרת שרנקא נפשי.

שרנקא, der Würger (ein Vogel)

שרנקא: בחולין (דף ס"ג) בגמ' סימני העוף חסי בר חוריא אמר אנוי שורניקא פי' מין כן.

שָׂרַע, Langbeinig

שרע, בתורת כהנים אמור אל הכהנים שרוע שנשמטה ירכו קלוט שפרסת רגלו דומה לשל סוס, פרסת רגלו דומה לשל חמור.

שרע, Schlüpfrig seyn

שרעתא, Schlüpfrigkeit, sumpfiger Ort

שרע, בבבא קמא (דף כ"ט) אמר רב אחא בריה דרב איקא משכחת לה כגון דעברא בשרעתא דנהרא פי' שפת הנהר, בחלקלקות נאפלה תר' במשרועין נקבלא, אם האחד בונה והם האחד הנה תר' שוס חדא משרועיתא ושוס חדא מדדוכיתא.

שרף, Einschlucken, schlürfen

שרף, בע"ז (דף כ"ט) כהן שדעתו יפה שורפה היה, בתעניות (דף כ"ד) אי שריף מר מיהא דדייסא בכריתות (ודף כ"ב) בשעה שהבהמה יוצאה משרף, פיר' שואב הלב מדם הבהמה ואותו דם הוי בכרת בנזיר (דף נ"ו) אי דקא שריף מישרף.

שרף, Gummi, Harz, Saft

שרף, בפסחים (דף מ') יבלשיש לו שרף ופניו מכבישין, פי' כשמולש שעשב יוצא מהנו לחה כחלב, בפי' ד' במעשרות (דף ס"ד) הפולע זתים שילא השרף פיר' הדמע ומשמרים.

שרף, Liqueur

שרף, בברכות (דף מ"ד) כל סעודה שאין בה שרף אינה סעודה פי' שרף שמפיג את המאכל שבמעים

שרף, Verbrennen

שרף, בע"ז (דף י') כל מיתה שיש בה שריפה יש בה ע"ז, גמר' שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי שנאמר בשלום תמות ובמשרפות אבותיך וגו', וכשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים ומה הם שורפין? מטתם וכלי תשמישם

שרפא, Blutfluß

שרפא, בנדה (דף י') איזוהי זקנה זו שירפה מלוי, פי' כבר התחילה לראות דם טמא וזקנתו מן הממא, והבתולה אין שירפה מלוי, בויקרא רבה בפרשת זאת תהיה תורת והסיר ס' ממך כל חולי זו שירפה (פ"ב גם זה מענין שקדם פי' לחות ודם ודעת רש"י הפך פי' הערוך באולה שדמים עכורים

שרף אלא שלא נאחזת בתוליה וגם שהביא בעל הערוך מויקרא רבה אין בנוסחאות).

שרפרף, Schemmel
שרפרף, בפ' כ"ב דכלים (דף כ) שרפרף שניטל אחד מראשיו טמא פי' ספסל קטן, וכן כמה שלפני קתידרא ספסל גדול לפני ספסל קטן, בשבת (דף קכ"ט) רבא קלא שרשיפא, בפסחים (דף כ"ז) אמר רמי בר חמא בשרשיפא, פי' כמו או ספסל שעשה מעלי איסורא דאיתיה לאיסורא בעיניה אסור ליהנו' ממנו. בחגיגה (דף י"ד) שרפרף להדום רגליו, ושנו בסנהדרין (דף ל"ח) בברכות (דף כ"ד) שנה לסו א שרשיפא, בכתובו' (דף ס"א) רב פפא א שרשיפא בבבא בתרא (דף כ"ט) אמרין דמותב' שרשיפא תותין וקייטא וקא חזית מאני.

שרץ, (Kriechendes)
שרץ, בבראשי' רבה פרשה ס"א ויתן מכן והשרץ מגופי תורה ואין דמו טמא' כבשרו אלא מרבוי המקרא, ר' שמעון בן יוחי אומר שאף כטמא ר"א אומר זה וזה.

שרק, Beschmieren
שרק, בנדה (דף ל"ב) שרקין ליה חבורא, פי' טחין פי המכור בטיט כאשר עושין כמה או כלי בתוכו אורקתא דפרה שמבין, כלומר אין אנו גובלין טיט בי"ט אלא כוטלין מן עפר המלוחלח בשפת נהר פרת שהוא בעין טיט ומביאין אותו מערב י"ט וזו שקין פי המטר, בגמ' כלישא (דף נ"ג) אמר רבי שריק איבוטאלי, בשבת (דף נ' בין שריק בין לא שריק. בנדרים (דף נ"א) אכסרים איתמא וארקי טינא, בבבא בתרא (דף י"ד) השתא כמי שרי ליה שריק ליה. בעבודה (דף ל') שריקא וסחיפא פי' אותם בתוך שמם. בבבא קמא (דף ס"א) מר זוטרא חסידא ואמר ליה לשמעיה זיל שרקי כולן ענין טיקס ומתיחה.

שרק, [illegible], ausschlüpfen
שרק, בברכות (דף ס"ד) דורבא אפותיה ושריק, פי' סיבוב וכופל מרוב השמחה פירות, בזבחים (דף ע"ג) רבנן אותו כרכב בין קן מקום שילוך רגלי ההמנים והכתיב מאת כרכבו וגו' אמר רב נחמן בר יצחק ב' מקומות הוו לכוף וקד שלא ישמטו ההנים, בחולין (דף ס"א) כל דבני קיימן כל דשריק לא קיימי בב"ק (דף ל') רב אשי אמר תנא וקשו הבן דם שריק, בנדה (דף ג') מיא שרקי פירי לא שרקי ושם (דף כ"ו) ולד דמיא ביה שריק טריך הגדל דאיא ביה קיומא שריך וכפיל.

שרק, (סרקון) Siehe
שרק, בשבת (דף נ"ב) אבל לא מעביר שרק על פניה מפני שצובע פי' שרק בזין כמו נכפים שאוב אותו בשיע ומעבירין אותו על

כלום שתרגמו ארום ח. ונקרא שרק מפני שדומה כמו שהא טח, כי כטים בלשון ארמי משרק כדאמרן בריש זה הערך והמעביר ק נשג' טנע הוא והוא סיפול דגרסינן בפסחים (דף מ"ס) ר"א אומר אף תכשיטי נשי' תכשיטי נשים ס"ד? אלא אימא אף טיפולי נשים וכו', ובפרק קמא במשקין (דף ט') ועושה אשה תכשיטים במועד (גמ') לאו בן תכשיטי נשים כוחלת ופוקסת ומעברת שרק על פניה, בתוספת שבת בפרק המוציא רבי אליעזר אומר ולא מקנה אשה פניה כנגד שיש בו שרק, לא כחל ולא שרק עיין בערך כחל (א"ב עיין ערך סרקן).

שרקא, Mark, Feuchtigkeit
שרקא, בשבת (דף קי"ט) אמר רב חסדא שירקא טווא ארי, פי' מים של מעי אנשים שמוליאין אותן בשמרת ונותנין אותן לבקן ויפין לשלשול, פי' אחר מוסר לשרוק בשר אלא בשמן בשבת, ואע"פ דמתקן שאוכל טוים שלשון מוי כורא. בפסחים (דף ס"ה) ומיסוי קרביו (גמרא) מאי מיסוי קרביו? רבי חייא בר רב אמר שרקא דמעיא פירש רב האי גאון ז"ל שומן רך כמו מוח וקרוב להיות רעוי ובשומן דומה למוח כלומר בלשון מקום דנפיק אגב דוחקא, פיר' אינה שמתפרקין מבני מעים אלא א"ב יגר דם נפכן מיהא שמעינן דכתיב וקרבות מרים ומתרגם רב יוסף וכבשי

רטיעא לריקיא יאסנן כי נקרא שירקא זו רעיעה כמו שרגבי' שדוקקין ומשתרבין ואין מתפרקין אלא בלעבר, בחולין (דף כ') מאי ליתא? אמר רב כהנא שירקא דמעיא דנפיק אגב דוחקא, ועיינו במ"ק (דף כ"ב).

שרקרק, Grünspecht
שרקרק, בחולין (דף ס"ג) רחם זה שרקרק א"ר יוחנן, למה נקרא שמו רחם? שכיון שבאבא רחמי' לעול' פי' מטר, אמר רב ביבי וסוא דאמיב אמידי ושריק רקרק ונמידי דלי יתבי אארעא ושריקי אתי מטייאא שנאמר אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים (א"ב תר' ירושלמי ואת הקאת ואת הרחם ית קקא וית שרקרקא).

שרר, Nabel
שרר, בילמדנו בריש כי תשא שררך אגן הסהר, שררך זה סנהדרין ולמה נקראו שרר מה השרר נתון באמצעיתו של אדם כך סנהדרין יושבין בלשכת הגזית שהוא באמצע פנים וכו',

שרש, Nutznießen, gewinnen
שרש, בריש גמרא דפרק הנורע (דף ק"ל) ובגיטין (דף מ"ב) שאני התם דקא משתרשי ליה, פי' דמי כמעשר עצמו ששבו לו וכפרע ממונו שהוא לפיכך קיב לתת קדמי שחשב לו כגוי במעשר לאחם ללוי, בב"מ (דף מ"ב) והא קא משתרשי ליה רב סמא בריה דרבא אמר דהוה שברא קלא. במ"מ (דף י"ג) כיון

דלא שקלי אגרא שרשוי קא משרשי וליה לן בה, פי' ריוח הוא דקאבלי בהדיהו לא חזיב מלאכה, בב"ק (דף ס"ו) מפני מה אמרה תורה טבח וסכר משלם תשלומי ד' וה'? מפני שנשתרש בחטא, פי' בפו ותגרש שרשיה ור"ח ז"ל פי' כשנה בלומר אם מכירתו מבורה וכן מי שטבח בי ההוא דגרסינן בגיטין (דף ל"ה) מי שנשבע נאמת כך, נשבע על שקר על אחת כמה וכמה? ומאי טעמא נעשה משום דאשתרשי ליה מקום דיבר (א"ב עניין ריוח והנאה).

שרשר, Kette

שרשר, המרובין משישרשרו ס"א משישלשלו, ושרשרת ושלשלת ענין אחד היא עיין בערך גרע, בפרק ג' במדות (דף ל"ד) ושרשרות של זהב היו קבועים בתקרות האולם.

שרתוע, Spieß, Zügel

שרתוע, בבראשית רבה פר' פ"ק ויהי ה' את יוסף עד שכתבה שרתוע של ברזל תחת צוארו, בילמדנו שפיר של ברזל (א"ב פי' בלשון יוני מתג שבו מושכים הבהמה).

שש, Marmor

שש, בפרק קמא במדות (דף ל"ב) ועגלא של שיש וטבעת קבועה בה, ביומא (דף ל"א) שערי דבית המקדש כיון דשישא כיכסו, כאבני שישא כחלא ומרמרא עיין בערך כחל. בשלמן והדולפקי שבפתחו או שחיפן בשיש עיין בערך דלפק, בשבת (דף כ"ט) גרר ספסלא בעיליתא דשישא, כמו דלמא בבה וכו'.

שש, (Sechs)

שש, בהורק פרק ד' בעמרים (דף נ"ו) על שש ספיקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס וכו'.

שש, (אשישא Siehe)

שש, בב"ב (דף קמ"ס) רב אשי אומר אכסניה לבריה ומלי ליה שישא דמשחא היא אשישא שפירשנו במקומו.

ששיבא, (Eine fette Heuschrecke)

ששיבתא, בשבת (דף ל') טוב קא מעבי שושיבתא אמומיה פיל מין חגב הוא, והוא שמן הרבה והוא אייל קמלא כדפירשנו לעיל בערך אייל.

ששבן, Freund, Genosse, Ehrenbruder

ששבן, בב"ב (דף קמ"ד) השולח שעשו מקלמן שושבינות בפני האב וחזרה שושבינות חזרה לאמצע (גמרא) תנו רבנן ה' דברים נאמרו בשושבינות. בסוף נד' דמשקין (דף כ"ח) אמר ליה מר לאו שושבינא הוא, ולאפוקי רע תר' ולאמנון שושבינא (א"ב פי' שושבין בלשון יוני חבר אוהב ורע. לאות כ"מ בא"ה במקום אות כ"ף וכן בסלכנוס ואכנוסי).

שושיתא, Bärentraube

שושיתא, סדרה ויקר' רבה פר' ב' משל לשושיתא של דובבי' בלשון יון מי שרגיל ליתן מאכל לפני אוהב ולאכול עמו ביחד. המערופי' מבפנים הקוב

ששין. (Siehe שפיין)
ששין, בלפיסים בדבש תר' ירושל' כששין בדבש, בטעם לשד השמן (א"ב בנוסחאות כתוב שפוין. עיין ערך שף.

ששל. (Siehe שלשל)
ששל, דסהדר ליה למתא שושילתא. כבר פירשנו בערך שלשל, בגטין (דף ס"ט) יהב ליה שושילתא דתקיק עליה שם. בגיטין (דף כ"ו) יגנב וסכמיה ושושילתא דרבן גמליאל, פיר' שלשלת יוחסין של נשיאים, שרשרות זהב טהור תר' ירושלמי שלשלן דדהב טב (א"ב תר' נרתקום. אבל, שישלן דדהב).

ששמי (S. שמשם) Sesamum
ששמי, דששמיי, קאמרת כבר פי' בערך טרימא והן הן שומשמין (א"ב כן נקרא סשומשום בלשון יוני ורומיי).

ששמן, Ameise
ששמן, שבת (דף ס"ו) וכי קוו לשושמא כמלא דדרי מידי לישקלי' ביבמות (דף ע"ו) דהא מייתינן שושמנא נמלה, פי' נמלה גדולה ושם (דף ק"ח) ובכתובות (דף ע"ה) דשושמנא גברא כורסיה כי קרתא רמו לה, פי' מי שבעלה כשיעור נמלה כמו אשל מושבה בין הנשים. בקשובות ממכה, קרפא טרות כמו קורים וסתכים. בנדרים (דף ב"ם) ודלמא סדין גברא שושמני הוא, לך אל נמלה עצל תרגו' אתרמי לשושמנא עטלא (א"ג בנוסחאו' כתוב שושמנא עיין שם).

ששן, (Lilie, Rose)
ששן, בברייתא דרבה נסיך ואלה מעקב למגלה על שושן עדות למדה המשיה. בלשונו של אל, מכתם לדוד. מכות ותמים לדוד, כתוב אחד אומר י"ח אלף וכתוב אחד אומר כ"ב אלף, אלא ב' מלחמות היו. בילמדנו נפסקה רב לבם הב מיד הונא דוד סנהדרין שבן שלמה אמר בענין ערמת חטים. סוגה בשושנים אלו הסכמים שנאמר למנצח על שושן עדות בפרק ח' בכלאים (דף כ"ח) הורדם והקיסום ושושנת המלך.

ששן, (die Stadt) Susan
ששן, בריש מדות (דף ל"ב) שער מזרחי עליו שושן הבירה צורה, פי' שעל שער הרי הבית המזרחי צורת שושן הבירה, כדי שיהו ישראל רואין אותו וזוכרין הגלות שהיו בו.

ששפא, Toga, Mantel, Umwurf
ששפא, ופרשו השלמה. תרגום ירושלמי ויפרשון שושיפא, לשורות בשמלותם תר' בשושיפיהון, וילט פניו באדרתו ת' בשושיפה, תרגום המחלצות והמעטפות ביתוכיא ושושיפיא.

ששורא, Gürtel, Seil
ששורא, בב"ק (דף ל"ו) ושנדיכהו שישורא פי' עשאן כמין אזור, בפסחים (דף ע"ב) איכא דיקיהו מפכקי, פי' מפוקק לאו בר עבודה הוא הלכך יכנס שאין שם חשד איכא דקא גדיל שישורא, פי' אינש ביום שפריקה אוסר במלאכתו הוא

מתעסק (פי' בנתפסות כמו ועבדינכו שרשא).

ששיתא, Der brennende Docht
ששיתא, בפסחא ויהי ביום כלות ששיתא דקנדילא פי' פתילה של נר.

ששתרי, Sustri (Ortsname)
ששתרי, בסנהדרין (דף צ"ה) כי מטו לששתרי אמר על חד תרי, פי' שמקום ששמו כך אסרו זה יפה שמים בארבנו.

שת, G r u n d

שְׁתִיָּה, G r u n d s t e i n
שתיה, ביומא (דף נ"ג) אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים ושתייה נקראת, בפרק ג' במגילה (דף י"א) הנסכי' בתפלה מועלין בהן ירדו לשית אין מועלין בהן, בסוכה (דף מ"ט) שיתין מחוללין ויורדין עד התהום.

שת, Tropfen, fließen
שת, בחולין (דף ל"ח) דעי ארעא לא קשיא כאן בשותת כאן במקרזת, פי' דעי אותה יורד על ירכות של בהמה בלא כח, כגון מי בגג שמשתכין ויורדין דרך הכותל.

שׁוּתָא, G e s p r ä c h
שותא, במגילה (דף י"ד) בשדי שותא מלכא, פיר' עם שמדברת עמו, בב"ב (דף ל"ט) אמר להו לא תיפוק לכו שותא, כי נפקת ידבר אל תר' תרגום כמלל שותא ימלל אלהא.

שְׁתָא, S ch w i n d
שתא, בגטין (דף ל"ב) רבי

ודיה ביומא דשותא לא נפיק לבית דקלי, ביבמות (דף ע"ב) יומא דעיבא ויומא דשותא לא מהלין ולא מסוכרין ביה פירוש בצריך לשתן.

שְׁתָא, Block, Holz, Balken
שתא, ליף בגון ליבא דרחמא דשותא כבר פירשנו בערך גלף. בבבא (דף קכ"ד) איתו ליה שותא לבבא, בעירובין (דף ק"ב) הכיא שותא דהוה בי רבי כדי דהוה תקלי ליה מי עצרה ושדו ליה ארבא פי' שותא היינו עורבא והוא קורה, כדמתרגמינן בגל קורתי בטלל שרותי (פי' ערובא כמו):

שַׁתָּא, N e t z
שתא, בבבא קמא (דף ק"י) כהיא שותא דהוו מיכלו עלה בי תרי פי' שיתא שיקוב פי' מעלעה בשותם כמפה בלומר בתלורפס כתפה, אם תאמר פר' אם תשמן פר' עם המפה אם משתיא (פי' פרוס המכבי בנגן אפי אשתיא לי).

שְׁתָא, Z a u n
שתא, פר' ובער אשה ותרבה סו שימה.

שתא, J a h r
שתא, פר' שנה.

שְׁתֵי, (Z w e i)
שתי, בפסחים (דף פ"ז) דתנן בפרק י"ז בכלים (דף י"ח) ושפי' שמות היו בשושן הבירה, פי' יש מי שאומר מקום היה בבית בניה

המקדש כורח אותן הבירה, ומצא
בניין אחד אחת כסדר ששם רבינו
שעשה בה כל כלי המקדש, ותוספתא
הלי אלבע בקרן מזרחית לפונית בבניין
אחד ולקח יתירה. נקרן מזרחית
דרומית ומפורש במכות (דף כ"ז)
ויש מי שאומר מדת ב' אמות של
כסף או של זהב כגון שרביט היו
שוויות ומכות באותו מקום ולכן
היו מגערין ומחכין לאומכין ולוקחין,
בפסחים (דף מ"ו) לוקה שתים על
אכילתו וב' על בישולו, פירו' אחד
מעביר. אף שלא לצורך אכילה ב'
מבשל גיד ביום טוב שאינו בר אכילה
ג' וכן מבשל בשר ג' בבישול ב'
באכילה א' אוכל גיד ב' אוכל בשר
בחלב. בעירובין (דף מ') ואליבא
דרבי אליעזר דאמר שתי קדושות
הן, רבן שמעון בן גמליאל ורבי
ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא
ורבי אלעזר ברבי שמעון התוממא
ורבי יוסי ברבי יהודה התוממא,
גמ' (דף ע"ח) הכא במה קשר סוכבין
שתי אותיות בכתב יוני שהן גדולות
מאותיות שלנו, פי' אם הוא קשר שהיו
מכירין אותו באותו פרק.

שתי, Der Aufzug, die Kette (beyden Weber)
שתי, בפרק ו' במקואות (דף
ס"ו) כותל שבין שתי מקוות
שנסדק לשתי, פי' כל מחילה דקיר
ארכו שהיא נותן שמו שתי כאורך
הבגד ורחבו שמו ערב וכן כל דבר,
כדאמרינן בגמ' לענין מי שמוליכים
נסדר.

שתך, Rosten, verrosten
שתך, בשבת (דף ק"ב) כיון
דמשתכי לא עבדי הכי, בבא
מציעא (דף כ"ו) לא צריכא דאשתוך
שפי, פי' עלה בהן חיג חלודה כלומר
משכים הרבה כמו בזה הפקוס,
לפיכך עלה בהן חיג, בב"ב (דף
י"ח) משום דמשתכי, ליה לקדירה
ספר אחר דמשכרי בתעניות (דף
ק') אם יתך סנה אם רפיא דור
שבשמי' משום כין בכתמא מלסוריך
על ומסר פיר' יתך משומך כתם
כתם', כלומר שבעלו חולדה בכתם'
בלא לכת אין מי שיתפלל.

שתלא, Pflanzer
שתלא, שתלא טבקא ואומנא
כבר פירשנו בערך אמן.

שתם, Wasser abschlagen,
שתם, בשבת (דף קל"ד) הסי
יכולה דלא משתמים, פי' שאין
יכול להשתין.

שתם Durchbrechen, durchdringen
שתם, בכורות (דף ס"ח) כדי
שישתום ויסתום ויגוב, פי' שיכול
לנקוב המגופה של כד העשויים בטיט
או בסיד ויסתו' אותו נקב ויגוב
כסתימה, וישתום פתיחה היא,
כדכתיב שתום העין ומתרגמינן
שפיר חזי דהיינו פתוח. במגילת
איכה כל מי שמתפלל אמר כלינור
מעשיו נפרעין כד"א סתם תפלתי
שתם כתוב.

שתין, Feige
שתין, בברכות (דף מ') כי
הוגי בטגלות תמרים, דתנן רפא

דמאי (דף י"ב) הקלין שבדמאי השיתין והרימין וכו', כי פליגי בנובלת תמרה שבדמאי על שיתין, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מיני תאנה (פ"ה אם לא היו דברי רבי יוחנן הייתי אומר שפירושו בלשון יוני ורומיי מין פרי עגול ולו ג' או ארבעה גרעיני' קשים ואינו ראוי לאכילה בעת אשר נלקט מן העץ אבל נטמן שמנן ימים רבים עד סיומו רך).

שתס, Gründen

שתס, ס' בחכמה יסד ארץ תר' אלהא בחכמה שת שתאסיה דארעא, בשוקו מוסדו ארץ תרגום וכד שם שתאסיה דארעא, וכן תר' וצדיק יסוד עולם (פ"ה פי' בלשון יוני קיום עמידה ויסוד).

שתף, Sich vereinigen

שתף, בכל מערבין ומשתתפין כיצד משתתפין בתחומין (פ"ה תר' וחברי גנבים, ושותפין גנבין).

שתף, Siegel

שתף, שתפך וחותמך תרגום חותמך ופתילך ומטך (פ"ה בנוסחא' כתוב שושפך).

שתק, Schweigen

שתוקי, Bastard

שתק, בקידושין (דף ס"ט) ואיזהו שתוקי כל שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, בכתובות (דף ק"ד) אמר ליה אשתיקן קמייהו פי' דכי אמרת הלכה זו קמיה שיתקך דלא סבירא ליה הכי או אשתיקין קמארה קלומר שכשהן כיום של שנה בשביל חביבות הטעם שכתקבל זכני זה פי' בלשון של חכמי מגנצא, פ"ה אשתקיאן קמארה דשתק וגו' אמר הכי, או אשתקיאן קמארה שבשאל והיה שותה ולדרכי ילנא ובשחרה לא מצאה ולא ידעה מי אמר הכי או לא. בנדרים (דף ע') אמר ליה אשתקיין קמארה אי אשתקיין קמארה.

שתר, übrig seyn

שתרן תר' והנמלטה בעזר שני אשתארית נשאר בכתי, תר' ה לא נידם עוכם לא ישתאר בידכון סובבין.

שתית, Geröstetes

שתית, בברכות (דף ל"ח) שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות, פי' לוקחין תבואה שלא הביאה שליש ומייבשין אותה בתנור וטוחנין ואוכלין את הקמח פ"א בערך קלי. בגיטין (דף ע') ובעבודה (דף ל"ט) מיית ליה בהא דשתיתא דעלופי.

שתות, Der sechste Theil

שתות, בבבא בתרא (דף כ') אל ישתכר יותר משתות, כיר' בתשובו' וקשה לכם אי באגר כנר לי אפילו פחות משתות הם וכלום אלא מיך ליך והכי אמר שמואל המוכר חפץ לחברו באמנה ולחבר בכך וכך לקוחיו יש לו מן הדין ליהנות שתות ואין בו גזל ואונאה והלכתא היא מדקאמ' שנרי בה מעשה באחריה דרב יהודה דרמו מ"ש נגלא

במפורש בבבא מציעא (דף מ״ג) אבל מכר לו סתם ולא הודיעו בכמה לקחו מותר ליקח ממנו כדי דמיו משפטו כמו ששנינו שם (דף מ״ט) האונאה ד׳ כסף וכדי שיראה לתגר או לקרובו, ואם התנה עמו הוי יודע בחפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני שאינו שוה אלא מנה, על מנת שאין לך עלי אונאה, אין לו עליו אונאה (ע״כ תרגו׳ שם שנים שית שנין).

ת

תא, (Siehe אפתא) תא, יליעלע והתא כבר פירשנו בערך אפתא ובע״ך יליע, במדות (דף ל״ד) וביומא (דף כ״ב) כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא שש.

תא, Kommen, bringen תא, בעירובין (דף כ״ג) תא יד אוכליך אלנא פי׳ בואי (פ״ב העיקר הוא אתה והוא לשון פסוק ואתה מרבבות קדש).

תאטר, [1]) Θέατρον Schauplatz, Theater, תאטר, בכתובות (דף ה׳) ובשבת (דף ק״נ) הולכין לטאטריות ולקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת. במגלה (דף כ׳) ועקרון היבוסי אלו תיאטריות וקרקסו׳ שלהן, בעבודה (דף י״ח) תנו רבנן אין הולכין לתיאטריות ולקרקסיות. בריש מגלת איכה ונהייתי שחוק ישיחו בי יושבי שער אלו אומות העולם שהן יושבין בבתי קרקסיות ובבתי תיאטריות. בבראשית רבה פרשה פ״א ויהי כהיום הזה רבי נחמיה אומר יום תיאטרון היה והלכו הכל לראות פיר׳ בלשון רומי קורין לגדלה תיאטרון? קרקסיות בתי כסאות בלשון גרמטקא קורין תיאטרון

1) Theater und Circus (קרקס: κιρκος) der Griechen und Römer, machten nicht nur den größten Theil der Belustigungen aus; sondern sie gehörten gleich nach den Tempeln dem heidnischen Gottesdienste an. Das Theater war gewöhnlich dem Bachus und der Circus nach dem Charakter der daselbst gehaltenen öffentlichen Spielen als Wettrennen, Jagden, athletische Kämpfe, Lustgefechte und dgl. verschiedenen Gottheiten geweiht. Aus dieser Ursache allein eiferten die Altrabbinen wider die Theilnahme an solche Belustigungen, indem sie als eine stille Verehrung dieses Götzenwesens anzusehen war.

למקום שיושבין שם בגובה ורואין השחוק שעושין למטה בין בני אדם בין בחיות רעות ועד היום קורין לקוליס"או (Coliseo) תיאטרו כי בלשון המעלות היו יושבין שם בני אדם זה על גב זה ולא היו מונעין הראיי' אחד מחברו והיו רואין השחוק שעושין למטה, בתי קרקסיות בתי משתאות של יין בלשון יון. קורין ליין קרסי, וגיכות שתי שכר תרי' ואמריתן דאולין למשתי תרינא בתי קרקסיון (פ"ב פי' בלשון יוני ורומי בנין מיוחד לראות שחוק סללים, וכן קרקום בנין עגול וגם הוא מיוחד למיני שחוק ובזמן קדמון היו בעיר רומי שלשה בניינים מפוארים אשר נקראו כן);

תאל, Junger Palmbaum **תאל,** בבבא קמא (דף כ"ד) רב חסדא הוא תאלי דקיימי כי גופני, בבבא בתרא (דף כ"ג) רב יוסף שוה ליה הנך תאלי קני דיקלין ותאלין הולין וליתן עיין בערך הולין:

תאלם, (פטיתא Siehe) תאלם, לוקה פרנע וסימנין מאש כבר פירשנו בערך פוטיתא.

תאם, Doppelgänger **תאם,** תאם, בבכורות (דף מ"ה) אין בודקין מן התאימות ולפנים, פי' כגון שיני' הגדולים שעומדין בסוף הלחיים שאם אינו נראה תמים בבראשית רבה פרשת פ"ו והנה תאומי' בבטנה מלא הוא, שניהם צדיקים ולהלן תאר אחד היה צדיק ואחד רשע (פ"ב שיני הלחיים נראים כי הם כפולים לכן נקראו תאומים).

תאן, (Feige) תאן, בבראשית רבה פרשה נ' ויחפ"ו עלה תאנה שבניאה תאנה לעולם, בעירובין (דף ד') ובסוכה (דף ס') תאנה כברתי' לה ליה שנת, פי' שאם היא נבעת גבוה קייב ספתא, במדיד עגוב בה בגלל התרו בו ובסקל כשאמרו בו.

(י) תב, Setzen, wohnen **תב,** שן תותבת, eingesetzter Zahn מתבותא, Wohnung, Bewohnung תב, בנדה (דף ס"ד) אין תותבת פי' שבפל מטבע אין ולוקחא אין אשר מאדם אחד ומושיבה במקומה, אין של כסף דנרי הבל טומאר ר' ספיר בגן של זהב ויתב יעקב תרגו' ויתיב. בריש גמ' דשקין (דף י"ב) מאי מתמעטא דהאי בעל ניתנא דמיתבות הוא? דהאיי כי יבעל בחור בתולה ומתרגמין אדי כמא דמתותב עולם עם בתולתא ומיתבון בנוין בניך, ותרגם מבעל תרגומו ותרגם תיתב.

תב (תתב), Bedecken **תב (תתב),** תותבא, Mantel, Hülle תב, בחולין (דף מ"ה) תותב וקרוס וקלף, פירי' תותב פלגי כרובע ומכסה כתולה, היא שלמו לעורו תרגומו היא תותביה. בשבת (דף קמ"ה) בהפלי שמלי בלא ממקי תותבאי. בכתובות (דף ס"ז) ואמר רב פפא כי תותבאי דבי סבפי פי' שמלות.

(תב) תיובא, Auswurf
ת ב, בהתעות שכור בקיאו תר' כמא דטעי רוויא ומדדה בתוביה ככלב שב על קיאו תרגומו היך כלבא דהפיך על תיוביה. בויקרא רבה פרשה רפאני בואה תביה כדר תוביה לתוביה סק"א ככלב שב על קיאו.

תבב, Verderben, tödten, zerschmelzen,
ת ב ב, על השמועה ונמס כל לב תרגומו ויתבב, על ידי חרב תרגומו ומתביבין על ידי קטולין.

תֵּבָה, Kiste, Lade
ת ב ה, בכתובות (דף ק"ה) אפי' הכי מבעית ליה פי' דעכשיו נגלה לו גדסות שלחך והיה מפחידו עבד תיבה ולית תבה בגויה כי היכי דלא ליחזי ליה ולא לבעות מיניה, במנחות (דף כ') אמר לאה הכהנים כיצד עושין אותו? ר' חנינא אמר בשן תיבה ארוכה, פיר' שכותל סקיר כעליון ושתי קירו' של ארוכה מיכן ומיכן ולא כשאר. גם כי אם התחתונה ושתי קירו' של רחבה, כך לאה הכהנים מקבלין אותו מלמעלה נראהו מכאן ומכאן שתיבה רוקדת פי' שהיא קדה מלמטה ורחביה שופעין ועולין למעלה ונאמרא כסוכה.

תבה, תיבותא, Wort
ת ב ה, בשבת (דף קע"ו) תרגמה רב יהודה אליבא דרב הונא בתיבות (פ"ה פי' מלות).

תבטש, (הרס טב Siehe)
ת ב ט ש, במנחות (דף כ"ח) ובספרי בראש לו סתורה אלהי הב' של ת ב"ט ש נשמן להוסיף לה שמן פי' כאמר נחנותי כהן גדול נריש לו על מחבת בשמן ונאמר במנחת הכהנים שמן נפרשת שלם לך והקריב האקריב קרבנו לב' מנחה סולת עשרן בלול ברביעית ההין שמן והיינו שלשה לוגין ס"א נאמר במנחות כבשים שמן פי' בואתה חביה חם אשר תעשה על המזבח כבשים והיינו תמידין וכתיב עשרון סלת בלול שמן כתית רבע ההין דהיינו ג' לוגין, נאמר כאן שמן ונאמר במנחת נדבה שמן, פי' אתי מדות בלוג היה מודד לכל המנחות (גמרא) תנו רבנן עשרון בלול ולוג לומד על עשרון שטעון לוג דברי חכמים, זו סנבריתא בתורת כהנים במלורע עני דכין ת ב"ט ש מ ת ב"ט ש, פי' מכיתי כהן גדול ותמיד שני מדירן באיש שונה ודומין טופלה ושבת דכין יוגל מי"גל סעוטי כהן ומנחת נדבה שניאין יקיד וגלל עלהם ומעיכין לגוכה (ק"ב תבטש כתוב).

תבל, Würzen, mengen
תבלין, Gewürz,
ת ב ל, בחולין (דף ל"ט) ושמן בפרק שני (דף כ"ט), ולמה אמרו כלי הפסח וה מתבל והמדמע להחמיץ מין במינו וכו' פיר' נותן תבלין במאכל של חולין, כגון פלפלין או כמון או שאר מיני תבלין, בשבת (דף פ"ט) תבלין כדי לתבל ביצה קלה, ודמתני תבלין שנים ושלשה שמות ממין אחד זו מתכה

בפרק שני נערלה (דף פ"א) כגון פילפל ופלפל ארוך ופלפל לבן, בחולין (דף קי"א) ואי מתבל בה בתבליה ביליה אסיר, בפסחים (דף קי"ו) בואו וקחו לכם תבלין למצוה, פי' קמון וכרכום בו יגבר לאבן שבטיט, בב"ב (דף י"ו) ברא הקב"ה יצר הרע ברא לו תורה תבלין, בנדרים (דף כ"א) תבל הוא תבלין יש בה מי שאין כדא ביאה מבולהי ביאות, פי' יש בזו טעם ביותר מאחרות כלומר כל ביאות של היתר ותפסה בזו מה הכלה יש בזו מאשר ביאות של היתר וכן פי' תועבה עשו שהיהם תועים אתם בה הכחתה כל ביאות של היתר ובולי. בערכין (דף י"ג) לא היו אומרין לא בנבל ולא בכנור אלא בפה, כדי ליתן תבלין בנעימה פי' לפי שקול הילדים הוא דק היה קולן מנעים את השירים כמו המתבלין המנע מים את המאכל:

תבל, תובלא Kehre, Gange

תבל, ת' ירושלמי והכה שבע שבלים לבמות וגם שבע תובלין לקין: והיא בחילוף אות ש ואות ת הידוע.

תבלול, (Blendung)

תבלול, בבכורות (דף ל"ח) בעיני דק תבלול חלזון גמ' איזהו תבלול? הפוסק בסירה. ונכנס בשחור ומסקנ' מאי לשון תבלול שהוא מבלבל את העין.

תבליא, Seil, Leine, n. A. babylon. Palme n. G. Matte oder Korb, תבליא, רטיב בנפא ותובליא כבר פירשנו בערך נפא, בגל' הכשבעין (דף ס"ו) אמר רב נחמן האי מאן דנקיט מגלא ותובליא עיין בערך גוס, בב"ב (דף ל"ו) האי מאן דנקיט מגלא ותובליא, פי' בתשובות מיהא דגרסינן התם (דף פ"א) אמר רב כל שעולין לו בחבל הוי שיור כשמכר לו אדם, היכא דאמר לו חוץ מאילנות והיו בה גדולים ובינונים וקטנים, רב אמר כל אילן שהוא גבוה ואין עולין לו אלא בחבל כגון דקלים שבבבל שעולין להם בחבל ושמם תובליא, כדאמרינן האי מאן דחזיוה דנקיט מגלא ותובליא הוי הבוא אילן הוי שיור, אבל בינוניים וקטנים לא הוי שיור ובקרקע על גבי קרקע, כל שעול של אחריות כופא, שאר אילנות קטנים לא הוי שיור, אבל בינוניים הוי שיור וכל שכן גדולים, פי' אחר בלי גודרי תמרים, כ"ש בלעז תובליא כמשמעה תובליא שהוא כנגד שפורשין תחת הדקל כדי שיפלו עליה תמרי' ולא ישנפו בעפר פי' אחר מן חכמי מגנצא לפי שדקלי' הן גבוהין כשרוצין ללקוט התמרי' מביאין חבל ארוך ומשימין תובליא שהוא סל בראש עץ ארוך, ומגביה הסל כנגד התמרים ומחכין אותן בעגל ונופלין בסל כדי שלא יפלו התמרים לארץ ויתנקעו ויתקלקלו.

תבן, Stroheren mit Stroh bestreuen

תבן, בבא בב עם (דף ק"ג) נעי'

דהיתבן א״ע, פי׳ יהא לו
כהנן שמשתייר גם לגבל, תבן אתה
סבנים לעפרים, עיין בערך יוחני
ובערך כרז, בבא בתרא (דף י״ט)
תבן והא קוי לבהמתו במיבנא
סריא, פי׳ שהוצאה ונפסד ריחו.

תְּבְנָה, Ebenbild

תבנה, בפרק ד׳ מיתות (דף
ס״ג) בסנהדרין בגמרא הנודר
נתנונה עלבים פרוש בתבניתם
נדמותם, דמות אלא היו עושין
כדיוקנו של בעל.

תבם, Verfaultes, Tabes, Eiterfluß mit Blut

תבם, בפרק ב׳ באהלות (דף כ״ו)
רביעית דם ורביעית דם תבוסה
ממת אחד, רבי עקיבא אומר משני
מתים, בסוף נזיר (דף ס״ד)
ובפרק י״ו באהילות (דף ל״ה)
ובנ״ב (דף ק״א) כולן את תבוסתו
(גמרא) מניין לתבוסה?
אמר רב יהודה דאמר קרא
ובשאתי מחללים טול עמי, וכמה
שיעור תבוסה? ר׳ אליעזר אומר
כולן מתן בוקח וקובר בבתולה ג׳
אלבעות, בבבא קמא (דף ק״א)
ובנדה (דף ס״ב) דם תבוסה
דרבנן, פי׳ דם שיוצא בשעה שנהרג
שבגוף אינו דם שהנפש יוצא בו,
בנדה (דף ע״א) תנו רבנן איזהו
דם תבוסה? רבי אליעזר בן
יהודה אומר הרוג שיצא ממנו רביעית
דם וכו׳ רבי שמעון אומר תלוי שהי׳
תלוי על העץ ודמו שותת לארץ ונמצא
מתחת רביעי׳ דם טמא (ס״ב פי׳
בלשון רומי דם ונשר מעופש הוא
מן המתים ונבלע בקרקע).

תבע, Fodern, untersuchen

תבע. תר׳ דרש דרש אשר מתבע
תבעיה משה, תר׳ מי בקש זאת
מידכם, מן תבע דא מידכון.

תבקיון (Maaß der Asche)

תבקיון, בברכות רבה פרש׳ ל׳
וזה אשר תעשה אותה, אמר רבי
זה וזה עתיד אדם לעוד באמתך,
הס״ד ארך התבין בשדה הראשונה
אמות עשרים ורחב עשרים ולמה
הוא? תבקיון (פ״ב פי׳ שואל
למה אומר הראשונה? ומתרץ הוא
תבקיון כלומר אמתו של בנין בית
שליש מהים כאמת תיבת נח,
ותבקיון פי׳ דבר של תבה).

תבר, Zerbrechen, zerstören, ächte

תברא, Weh der Acht!

תבר, ביצה (דף י״ח) אין כותלין
מחלוקת בעלי אבל בתברא גרמי
דברי הכל מותר, בתעניות (דף
ל״א) וקרו ליה יום תבר מגל,
פי׳ מעתה אין אנו צריכין מגל לחתוך
בו עצים, שמיום ט״ו באב תשש כח
השמש ובשבורתין עצים מן היער אינן
מתיבשין. ובגמרא בבן לקלוקי׳
ומתליעין, וכל עץ שיש בו תולעת
פסול לגבי מזבח, מכאן ואילך מן
ט״ו באב כל המוסיף במלאכתו לשנות
מוסיף מן הלילה ליום שהוא גם
בלילה, יוסיף לו הקדוש ברוך הוא
אורך ימים ועושר וכבוד, דלא מוסיף
אלא ישן כל הלילה יאסף, כלומר
מתרשל ואינו מבקש חיים, שבתורה

בסוף נה כי היא חייך ואורך ימיך.
בב"ב (דף מ"ה) תברא מי ששנה זו לא שנה זו, פירוש ר' חננאל ז"ל שבועה היא ששנה כדגרסינן בפ"ק (דף י"ז) מאי תברא? אמר רב יצחק בריה דרב יהודה תברי בתי פי' אמר בודאי שבר' א לא זו, ומי ששנה זו לא שנה א בברכות רבה בריש אלה תולדות נח אף היא לא תברה פי' איכה קושיא, ולמה תכיזין תרי' ירושלמי ולמה כגון תתברון (א"ב תרגום ען השדה שבר, איללי קלא תבר)

תבר, (תפר Kiefer)
תבר, בסנהדרין פרק ב' בבלים (דף י"ח) בית שמאי אומרים משיתכבר פי' משיעשה לו עכובין, ובית הלל אומרים משיקשור רבי עקיבא אומר משיקבע פי' קובעו על הדלת, בפ' ב"ה (דף פ"ב) רבי מאיר אומר כל שיש לו תוברי' פיר' לולאות הן, כגון שעושין למכנסים והוא בית כיסה סמיין, וכן יש לשקים הרבה ולמרצופין והמה בטבעת קרס וכלשון לעו"לי, כדאמרינן בירושלמי ועושה בה ד' תוברין ותולה אותה באונקלי, ואמר בגאון אנו קורין אותן תופרות מלשון תפירה.

תגא, Krone
תגא, בפרק קמא באבות (דף ג') ודאשתמש בתגא חלף, במגלה (דף כ"ח) תנן התם ודאשתמש בתגא חלף. אמר ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות כלומר שהוא שוכר בכתר של תורה והמשתמש בו ראוי להריגה, בריש מגלה (דף ג') מלכי קטירי תגא איכא בגרמניא של אדום, בשבת (דף כ"ט) מאי טעמא קטר ליה תגא? אמר הקדוש ברוך הוא אם עושה תשובה אני קושר לך כתר ושם כתר מלכות בראשו תרגומו ושוי תגא דמלכותא בריש (א"ב פי' בלשון רומי כתר).

תיגרא, Scepter, Stab
תיגרא, תרגום ויושט לו המלך את שרביט הזהב יושיט ליה מלכא ית תיגרא דדהבא בסוף דל"ת, ותרגום שבטך ומשענתך תיגרך תריגא ואוריתך בסוף ר"ש, בנ"ב (דף כ"א) אולי את תיגרא עיין עיך גד שליטי.

תגר, Kaufmann
תגר, סוחרים ולועזים הלא"ש תרגום ירושלמי תגרין ואמפורין ורישי אומן וכן בברכות' רבה (א"ב תרגום סוחריה שרים תגרהא רברבין).

תגרא, Streitsache, Zank, Hader
תגרא, בנדרים (דף ס"ג) שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרי תיגרא, בקדושין (דף ע') שרא ליה תיגריה דלא לשויך עם הדין, בסנהדרין (דף ס') הלי תיגרא דמי לליכורא דבידקא, ביבמות (דף ס"ג) סנכיה ליה פרעא ודריא ליה תיגריה פירוש שסבבתו בשדה על הקרקע ובגילה לו נזקין דברי ריבות, מרבים ישלם מבעי

תינרי דמי, ת' אינה יסוד ויש מכן בערך גר.

תגרא, Becken, תגרא, בבכורו' (דף ס') הנהו מיא דאימו שבי בלועי שדיכהו בתיגרא פי' כלי כעין אגנא.

תד, Brust, תד, ונקרא את קרבן ה' תרגום ירושלמי מעיכין שבי תדיהון, על שדים סופדים תרגומו על תדין ספדין ושדים צומקים תרגומו ותדין יבשין: (והוא ע"י חילוף הידוע).

תדר, Beständig, תדר, תר' דורש אותם תמיד תבע ימים תדירא.

הדורא, (Siehe חדרא) תדורא, בפרק הנחל דקשה אמר ליה תדורא עיין ערך תדרא.

תהה, Erstaunen, sich verwundern, תהה, בערובין (דף ס"ג) תהו בה בהרדעאי תהי בה רבי אלעזר אמר רבי ירמיה אלי תיובתא דרבי אלעזר? בב"ק בגמרא (דף פ"ו) ר"ש תהי בה רבי אלעזר וגם (דף קי"ב) תהי בה רבי יוחנן ומי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין פ' תמה.

תהה, Bittern, fürchten, beeben, תהה, בנדרים (דף ט') הייכו טעמא בשבן תוהין נודרין כשהן מטמאי' ורבי' עליהן ימי נזירו' מתחרטין, וגם (דף כ"א) סמוך דאתא לקמיה דרבי אבי אמר להו כדו תהיית א"ל לא ובדיוה, בקדושין (דף מ') אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונו' פי' מתחרט על זכיותיו, כדכתיב וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ, תר' ירושלמי והוה תהי מן קדם ה', נחמתי כי עשיתים' ונחם על הרעה, בילמדנו בריש אחרי מות תהות לפני הקדוש ברוך הוא שמתו וכו'.

תהא, Leer, öde, תהא, בריש בראשי' רבה תהו ובהו ישבה לה הארץ תוהא ובוהה בתעניו' (דף ו') ריקא כמו דכתיב מטטר תהא מקום מטר (א"ב פי' בלשון יוני פעל הלועק בקול גדול ובן בוסא פעל הקורא בקול גדול עיין ערך בהה).

תהה, Riechen

תיהא, Geruch, תהה, בכתובו' (דף כ"ה) גוילו' קרחא בתלא דמוכח סוס שקיל תהי בחמרא פירוש טועם היין ויודע אם יתקיים ואם לאו, פירוש גאון זיקא דמפיק אדם מפומיה ודמעייל לפומיה נקרא תיהא בלשון ארמי, ובת תיהא כקנה הוא שנוקבין בטנופ' הקנים ומכניסין פיהם על פי הנקב ושואפין את ריחו של יין ויודעין אם הקמין ואם טוב הוא, בב"ב (דף צ"ב) א"ל רבא לרב אדא בר אהבה פוק תהי ליה בקנקנים, והא דגרסינן בשבת (דף ק"י) כבר פירשנו בערך דל.

תהב, Hineinstecken, תהב, בפרק כיצד צולין שפוד של

ורוק ותוחבו מתוך פיו, בבריתו' (דף ע"ו) ובספרי בפרשת כהן משיח וחותכו עד שהוא מגיע כשעורה ותוחבו בסילה, בפסחים (דף ס"ו) מי שכסחו עלה תוחב לו בצוארו. בחגיגה (דף כ"ד) ונמצא שם תחוב בקרקעיתה של ספינה סירוא דעץ, בר"ש כלאים אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח (פ"ג תחב כתוב בנוסחאות בכולהו).

תהום, Abgrund

תהום, בפסחים (דף פ') כיצד טומאת התהום הרי זה מרצה, בסוף נזיר (דף ס"ג) ואם טומאת התהום היא אינו פוסח (גמ') מנהני מילי? א"ר אלעזר דאמר קרא וכי ימות מת עליו במחורה עליו וכולי עד אלא הא דתנן אי זו היא טומאת התהום? כל שאין מכירה אחד בסוף העולם וכו'.

תוה, Gelüsten

תוה, תרגום ואצלי תאוקתו ועלי מתויה.

תוא, Gemsch

תוא, תרגום ובין התאים ובין תויא. תרגום ותלוכות אטמו' של התאים, וכיון שהיאן לתויא, עיין ערך תון.

תוב, Wiederkehren

תוב, תרגום לא ישוב עוד לביתו לא יתוב תוב לביתיה. ובלשון תלמוד הוא בהדרן אות בית ובלשון גמרא אומרים תוב היא מעתה פי' עוד.

תוהו, Schrecken, erzittern

תוהא, Schrecken

תוה, ביבמות (דף קכ"ב) בא... שהולך בדרך כשהוא לא תוהי... תוהים, בויקרא רבה פר' ... אם בורלך ומתחים בדרך רבי אב... בר כהנא אמר קומהו של דרך נב... עליו רבי לוי אמר השאיל המו... תוהים בדרך, אמר עד אחר אלן אית ביה שכלן עד אמר בו... לית ביה שהלך, בפסחים (דף ... ס"ע דתהו ביה אינשי ויחרד יצ... חרדה תרגומו ותוה יצחק תוה...

תווי, (... in Babylon)

תווי, בב"ר פרשה י"ג כיצד ... שתה רבי נחמיה אומר כשן ... כהדין קבריא דמרבי וקבר, ... אמרי כמי תווי, כבר הוא ... ושמו תווי.

תווך, (...) Tauchus

תווך, בב"ב (דף ע"ו ודף ק"ג) אקינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב היפא דגיפיה כי אתא כסף לאפיה עד תווך, פירוש כי היכי דליקדום וליקבליה לאו ... דלא אתי ויהדק בהדיא אהקיה דאקני ליה דק"ל אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי מטלטלי, כלומר כיון שנכנס הקרקע זכה במטלטלי ואין יכול לחזור בו, ופירוש תווך שם מקום, כדגרסינן בנדה (דף ל"ח) רב פפא איקלע לתווך אמר היכא צורבא מדרבנן הכא דניזיל ניקבל אפיה, רבני ... שכין אגב אפיה דביתיה, ...

אגב אלו שהיה לו לסוף ביתו, כי אתא רב שמואל בהך רב פפא לאפיה יצא לקראתו מרוב השמחה שהגיע לו מעותיו עד אותו מקום.

תוון, Gemach, תוון, בנדה (דף ל') יהודאי בתווני דליבא פי' בחדרי הלב יושבין, כלומר יודעין הנסתרות, חדר בחדר תרגומו תוון בגו תוון.

תוז, Böse, dämonisch, תוז, בפסקא דפרה רוח תזזית פיר' רוח רעה.

תוקיטא, Hinterhalt, תוקיטא, מדר' קהלת פסקא ומוצא אני מר ממות כהך ליסטא ותקן תוקיטא, פירשו ענין מארב.

תחב, (Siehe תהב) תחב, עיין ערך תהב כי כן גרס בעל הערוך.

תחבול (Kampfvorstellung) Scheinkampf, תחבול, בעבודה (דף י"ט) ובמושב לצים לא ישב שלא ישב בתחבולות, פי' שמתקבצין ויושבין ברחוב העיר ועומדין שנים שנים מכן ועושין מלחמה לשחוק בתחבולות.

תחח, Locker, weich, תחח, בסוף אהילות (דף ל"ו) ב"ש אומרים אף האשפתות ועפר תיחוח פי' מקום שאינו בתולה, אלא כגון ארץ חרושה שעפרה מידבקת ברגלו וכשמגביה רגלו עליה עושה גומא כמהלך על החול, כדאמרינן מי רגלים כלן אלא בישנה ובעפר תיחוח אפילו בעמידה.

תחל, Anfangen, beginnen, תחל, בבבא מציעא (דף כ"ה) יש בהם טמאה בתחילה הקדש וכולם לשמים, בנזיר (דף ל"א) מ"ט דב"ש דילפי תחילת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפילו בטעות אף הקדש אפילו בטעות, בסוכה (דף ו') בדורשין תחילות קא מיפלגי פי' האי גרע קרא דאוקימתא לגופיה.

תחל, Halbreife Dattel, n. Jarchi: Kresse, תחל, במ"ק (דף ג') כורא תחלי ותלתא פי' תמרים שלא בישלו כל צרכן, בגמרא אין דורשין אכיל תוקלכא ושדי קשייתא לבר, פיר' אכיל חמרה ושדי גרעינה, אלפא דתוחלא עיין בערך אלפא, בשבת (דף ק"ט) ליבלע תחלי קיוורתא, בגיטין (דף ס"ט) לאפתוקי ליה ליכפא ליה מכריה תחלי קיוורתא פי' שחלים לבנים. בשבת (דף קי"ג) ההוא גברא דאכיל גרגושתא ואכל תחלי וקדחי ליה, בכתובות (דף ס') דאכלה תחלא הוו לה בני דיליפני, בב"מ (דף ק"ח) הני תחלי דבי כיתנא אין בהן משום גזל, פי' השחליים שלומשין בתוך הפשתן הזרוע שמלקטן מתוך שדה פשתן מהנה הוא לפשתן, לפיכך אין בהן משום גזל ואם יבשו שהגיעו להתלש ולקח הזרע שלהן לזרו' בגר מעט' אין מספידין הפשתן לגופיה ואסורין משום גזל.

תחלם, Kresse.

תקלס, נשגלת איכא יציב ולמה
קורין אותה כתר שגליי? דכתי׳ דרבנן
כניהן כאילן תקלסים.

תחם, Gränze setzen, beschränken.

תחום, Gränze, תקס, בבבא קמא (דף מ"ב) אמר
ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא
הוית גבן באורתא בתחומא, פי׳
בבית המדרש שהוא תחומא של
תורה, בסוטה (דף ל׳) במאי קא
מיפלגי? רבי עקיבא סבר תחו־
דאורייתא ורבי אליעזר סבר תחו־
דרבנן, יכקי תחומין שהרי כנ־
פירשו כערך כק (א"כ תר׳ וד־
סגבול תקום תקומא).

תחר, Entzünden, reitzen, תסר, מן לר"ב ותלא פרעתו כ־
לתסרו (א"ב לבן סקרא וכ, ס־
תתקר בתרעים).

תחש, Dachs, Pantherkatze [1]

---

1) Nur der Gleichlaut des Wortes תחש mit Dachs, hat
Mehrere bewogen, dasselbe also zu übersetzen, sie konnten aber kei-
neswegs durch triftigere Gründe die Zweifelhaftigkeit dieses Wortes
heben. Einige halten תחש für die Benennung einer Farbe welches
mit ססגון (s. oben S. 1414 in der Anmerk.) und mit der
Übersetzung der LXX. Aquilla's, Symachus (υακινθινα, ιανθινα)
übereinstimmen würde. Andere, für eine gewisse Lederzubereitung,
z. Korduan, Saffian (S. Hartmanns Hebräerin rc. 3 Th. S.
32) und Mehrere der Neuern folgen Hase (in Sylloge Dissertat.
X. §. 17) der darunter die Seekuh oder den Seemenschen verste-
hen will. Sebald Rau und nach ihm Faber (in der Archäol. S.
115) glauben daß תחש der Seehund sey, weil man aus seiner
Haut Zeltdecken und Schuhe (Ezech. 16, 10) verfertigte.
Wenn wir die Altrabbinen darüber hören; so ergeben sich folgende
Resultate: Rabbi Akiba behauptet, daß Thachasch ein dem un-
reinen Thela — Telan ähnliches Thier sey. Eine bestimmte
Übersetzung des Wortes תלא—אילן wird man schwerlich finden,
aber aus dem Zusammenhange mit Wahrscheinlichkeit schließen, daß
die Bedeutung eine Farbenmanigfaltigkeit anzeigt, denn Rabbi Jo-
seph der Targumist erklärt sich dadurch, warum Onkelos — nicht wie
Jonathan im Ezechiel — das Orginalwort beybehält, sondern ססגונא
übersetzt. Er meint die Bedeutung sey: (das Thier) freue sich
seiner Farben (שש בגוונין שלו). Nach der Behauptung
des Aruch ist תלא—אילן griechischen Ursprungs — vielleicht von

ת ח ת, נגעים (דף כ"ח) ת ח ת
[illegible]
ורגלו.

תחת, unten, unter
תחתון, Das Unterste
תחתית, Unterlage [1])

ת ח ת, נדה (דף ל"ג) הכותים מטמאין משכב תחתון כעליון גמ' מאי משכב תחתון כעליון? אילימא דאי איכא עשר מצעות זו על גב זו ומתיב עליהו מטמא להו? פשיטא דהא דריס לכולהו, אלא דאמר תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב, מה עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין, אף תחתונו של בועל נדה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין, ועליונו של זב מנא לן? וכו' ולימא אמר כעליונו של זב ולא אמר כעליון הנדה, והלא עליון הנדה וזב אין מטמאין אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים, ובמשכבות אין מטמאין אדם וכלים, לכן אמר כעליונו של זב שבועל נדה חמור למדנו דינו מן הזב שסוף זב כמותו, אבל עליונו של בועל נדה אינו מטמא, והבא על הנדה עליה מטמא אדם וכלים, בחולין (דף מ"ה) בגרגרת התחתונה שהיא עליונה פי' התחתונה במעי בהמה כשהיא תלויה שהיא עליונה כשעומדת [illegible]

θάλλω grünnen, blühen, munter seyn — und nach seiner Beschreibung ist dieses Thier die Pantherkaße, die aber weder in Asien noch in Afrika einheimisch ist. Nach meiner Meinung ist das Wort syrochaldäisch תלא bedeutet (wie טלא) Fleck, fleckig und אילן habe ich schon anderswo (s. oben S. 1403 in d. Anmerk.) gesagt, drückt im Allgemeinen Farbe aus; oder das angehängte אילן ist griechisch *ὅλον*: ganz, d. h. Ganzfleckig welches auch oben bey קלא—אילן passend ist. Rabbi Nehemias im jerusalemischen Talmud (Sabbath II. Absch.) stimmt ganz mit den LXX überein daß Thachach die Hyacinthenfarbe bedeute, wie wir bereits Artikel טיינון im Texte (3 Th. S. 728.) dargethan haben. Rabbi Jehuda meint daselbst, daß Tachasch eine Art Marder bedeute (S. גלאקסינון 2 Th. S. 384); Rabbi Meir aber, der wohl einsah daß man in dem Labyrinthe der verschiedenen Meinungen schwerlich einen Weg zur Wahrheit finden kann, schließt mit feiner Ironie: daß dieses biblische Thier, nach dem seine Haut zur Bedeckung der Stifthütte gebraucht worden, von dem Erdboden verschwunden sey.

2) der Goldarbeiter den Feilstaub aufzufangen.

לנפשה, בפרק י"ז בכלים (דף)
תקתית שטורפין טמא', פיר' כלי
שיש לצורף תחתיו כשנופל ממנו
פסקא של זהב הוא נופל לתוכו,
ואותו כלי שמו תקתית ואותן
קתיכו' שמם גרוטי. בסנהדרין (דף
ק"ח) תחתיות שכיים ועליונים,
תחתיות לצל, אמצעיים לבהמה,
עליונים לאדם. בפסקא דפרה
אדומה ובויקרא רבה בריש אמור
אל הכהנים למה כענה אבנר? על
ידי שהקדים שמו לשמו של דוד הדא
הוא דכתיב וישלח אבנר אל דוד
תחתיו לאמר למי ארץ.

תחתא, (קוקתא Siehe)
תחתא, בחולין (דף ס"ג) קוקיתא
ס"יא במערבא מלקי עלה וקרו לה
תחותא.

תיובתא S. Geist u. Spr. S. 153
תיובתא דפלוני תיובתא,
ואמרו הרבנים ז"ל כל היכא דאמר
בתלמוד תיובתא דפלוני תיובתא
בטלו דברי מי שהתיובתא עליו
לגמרי, אבל היכא דעלתה בקושיא
לא בטלו דבריו דאמר לא הוה
ברורה לשון דמשמע שמועה לגמרי
אלא לא נתכוה לה פירוקה בהכיא
שעתא, ותליא וקיימא, והיכא
דקשיין תרוייהו אסדרי במשנה,
ולא מפרק קשיא, עבדינן כי הא
נדוכה' וכי הא כדוכה', ולא חיישינן
אלא שבושי בהו מעמא לפרוקינהו,
כאן מה דאמר שמואל והודה לי
אבא שאם מת על האשין להביא
ראיה שאלו האבות והעטרות מן הסמין
של אותה כן, אלא כהא מלתא עבדי
כשמואל, זה פי' ר"ח ז"ל, בב"ב (דף
כ"ח) וביבמות (דף קי"ח) פירוש
פעם שני אבל היכא דקתני קו'
לפלוני לא בטיל מימריה דאמר'
עין בה דאית בה פירוקא ולא נטה
לגמרי ועלתה בקושיא (ס"ג תרגו'
אשר לא הלאו תעבה דלא אשכח
תיובתה תר' על תשבות נלגו
לון, מטולתיובתא בלשוי שקר
ובגמ' אמרינן תתיבי פי' השיבו,
איתיבים השיבו ולשון תיובתא
בת' לפעמים נופל על הגא משוטיו,
כמו תשובה', תר' השיבנו ה' א'
ותשובה ותיובה בתיובתא אלשיב.

תייה, Citronenbaum,
תייה, והתייה והקלאות עיין
בערך קלאי' (א"ב פי' בלשון יונ'
מין עץ של ריח טוב אבל לא יוכל
לפרש מה הוא, יש אומרים שהוא
מין שטה, ואחרים אומרים שהוא
מין אסר, ומדברי המשנה נראה
שהוא אין בשם הכהן בגלולים).

תיוהא, [illegible]
תיוהא, בבבא בתרא בגאונין
תיוהא הוא, בים פי' רעוע.

תיום, תיומת, Zweispaltig, Doppelblatt
תיום, בסוכה (דף ג') תיקה
התיומת פסול ויעבו בב"ק (דף
ל"ב) פי' תיומת נגא דהוא
דמתיים לשו לשני בדי הענף, והשר
לשו, כי כל אחד כשלא נשתיים
והאומה מגבה, אם נפרדו השני
זה מזה ונעשה כל אחד ואחד בשהוא

כפול לשנים, והתיומת שלהן קיימת כשר, ואם נחלק התיומת הרי הן כאלו נפרצו העלין ופסול, ובגמרא כסדק (דף ל"ג) ר"א אף התיום, רב האיי ז"ל אמר התיום שאמרו שני פנים הם, שני דבוקים בבריותן ואחד שהוא שני חלאין חליקין חלוקין מלמעלן ומחוברין מלמטן כל שהוא כך ראינו קדמונינו אומרים בראש הם זהו תיום.

תיקא, (תייה Siehe)
תייקא, בחולין (דף כ"ט) בגמרא אחות אדם, הלעיטה אליה או שאכלה הרדופני או תייקא הייני תייה שלמעלה.

תייר, Kundschafter, Führer, Spion,
תייר, בבבא קמא (דף קי"ו) שכרו תייר להביאם מחבין אף לפי כחשם, פי' מלשון ויתורו ארץ ומלשון מן האתרים. בפסקא דלכו ובהגדה איכה. שמעו כי נאנחה אני כי באו ישראל דרך האתרים אל תקרי האתרים אלא התרים, אמרו מת התייר הגדול שהיה מהלך לפניהם. בפסקא דהשדה תייר טוב, קול התור, עיניה היינו לצור תרגומו תייר הויתי לשכינתא דדמי לצמיח.

תיירא, Paar, Joch
תיירא, בב"ב (דף כ"ד) סוקה א"ר פפא כדאמר תיירא דתורי והדר, פי' כמו שהולך צמד בקר של חורישה במלא אסר וחוזר ושוב תלם א' בשיעור חוזן שני תלמי' קנה ולא יותר.

(ג) **תך**, Zerfließen, zerschmelzen
תך, בטבול יום פרק שתים עשרה ובזבחים (דף ק"ט) כתך הנשר אין השורף מטמא בגדים, בפרק שני במעילה (דף ט') ומועלין בהן נבית הדשן עד שיותך הבשר, פי' מלשון כהתיך כסף בתוך כור ויתכו כמים שאגתי, בנזיר (דף כ"ט) בגמרא כלה שלם והתיכו כמי ליטהר, בשבת (דף כ"ט) חלב המהותך וקרבי דגים שנימוחו פי' חלב מבושל (ס"ב עיקר הערך הוא כתך).

תך, Mitte, hienein, drinnen, in
תך, בפסחים (דף ע"ד) תניא רבי ישמעאל קורהו תוך בר, פי' נותן כרעיו מבפנים לתוכו ויש שונים תוכבר ומדמין לו והמג לשון עשיות דמתרגמינן מכברא, בגיטין (דף כ') הא דחק תוכות הא דחק יריכות, פי' הא דתני שהחקיקה כשירה כדחקק יריכות, והן מקום הדיו רשימת הכתב שסובך בלבלר עליו הדיו, והא דתני שהחקיקה היכה כשירה כשחקק במקו' החלק ונשאר מקום הדיו, בולט ועומד כמו' שהיה, ואשכחן וחקיק' תוכות היכה כשירה? ודמיכסי לא היה כתבו של ציץ שוקע, וא"א בר' סוסה אלא בולט, והא דיוכרי אבנ בשוהבא אומה בטבעת החלק שבתוך הסות שוקע והסות בולט? ודקיקן בדיכרי אבנ דבגלופות הירינו' ולא כדיכרי זהב דהאי אלא היה שוקע אלא בולט, שהיה עכם נטם מאחוריו

ודומה מקום שכתב בידיכות ובותלי'
מלפניו ויוצר זשב פירכו' בולטות
והוכן סקוקית, כללא דמילתא
כל דבר שנעשה מעשה בידיכות עלמן
בין בחקיקה מלפניו כגון סתום מקום
הדיו בין בחקיקה מאחריו ובליטה
מלפניו כתיבה היא. בב"ב בתרא נגמ'
הסתלק ככמיו כל תוך כדי דיבור
כדיבור דמי בר ממגדף וקידושין.
בסוף נדרים (דף פ"ז) והלכתא
תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ
ממגדף ועובד אלילים ומקדש ומגרש
פי' לענין מסדר קאמרינן דאינשי
למהדר בתר דקריה איהו או איפי.
לא יכלין, אף על פי שעסוקין באותו
ענין ואע"ג דקיימן עדים, והקירובת
אלילים נמי כיון דאמפיה דבר
לאלילים מאלמר איקייב ליה ואסור
בהנאה, וכן דין מגרש את הא' ודין
הזמן גט לאשתו, אף על פי שאמר
בתוך כדי דיבור אסורה לכהן. בב"ק
(דף ע"ג) תוך כדי דבור כדבור
דמי הרי הוא, כד כדי שאילת הרב
לתלמיד שלום ואד כדי שאילת שלום
תלמיד לרב, והיינו שלום עליך רבי.
בנדה (דף מ"ו) איבעיא להו תוך
זמן כלפני זמן או כלאחר זמן? פי'
תוך זמן שהם י"ב לתינוקת ושנת
י"ג לתינוק. שהנגד בפרק כ"ו
בכלים (דף כ"ג) כלי חרס מטמא
מגוש כלי קיבול וכל שאין לו תוך
בכלי חרס אין לו אחוריים, פי' כל כלי
חרס שאין לו תוך אינו מטמא מאחוריו.

תֹּךְ, Tock, tock, (Nachahm. des Tons)
תך, בברכות (דף ל"ט) אמר
אביי והוא דיתיב אבי סבי ונוך
תוך תוך, פי' כשמשמש' הקדירה
בשגב ונעקת תך תך.

תכא, θακος (Tisch)
Sitz, Gesäß,
תכא, בפסחים (דף ק"י) דכולי
עלמא מרי אתכא וקר נגר הכא
לא סלטרפי מכסוא מעשה דרבה
בר נחמני, פי' זה המעשה ימצא
בב"מ (דף פ"ו) קריבו תכא קמיה
והבו ליה תרי כסי ודליתו לתכא
מקמיה וסדר פרקופים לאחוריה.
בברכות (דף ע"ב) אתן אתכא
דריש גלותא סמכינן, ביבמות (דף
ס"ג) היכי דמי אשה רעה? אמר
רב אבי מקטנא ליה תכא ומקטנא
ליה פומא רבא אמר מקטנא ליה
תכא ומהדרא ליה גבה, פי'
תכא שלחן (פ"ב פי' בלשון יוני
מושב וכסא).

תכא, Zecke,
תכא, בבבא קמא (דף קי"ט)
מאי אריו? תיכי קלילא, כמו
פירשנו בערך קל י"ב (פ"ב פרגום
ברגדום גבלת תיכין פרסק).

תכבר, (Gemästet)
durch u. durch, von innen u. aussen
תכבר, תרגום קמא לא תבואת
סמט לאן תכברא, פי' תוך ומ'
כלו' אלמות והכי מנים לגיס אחק
עיין ערך תך שני.

תכתך, (Siehe טכטך)
תכתך, עיין ערך טכטך.

תכך, Seidenmotte,

תכך, בשבת בגמרא (דף ל') מקק ספרים אמר רבי יהודה מקק דשיראי תכך דשיראי, פי' תולעת שכולרת את השיראין כשהן יושבין בקופסא ימים רבים.

תכך, Strafen, verdammen
תכך, גם ענוש לצדיק לא טוב למתך לצדיקא לא שפיר.

תכל, Wurm
תכל, בברכות (דף כ"ו) קואי תכלא דנפל בתלבשתיה פירוש תולעת.

תכל, Kinderlos seyn, die Empfängniß hindern
תכל, בפסחים (דף ע"א) א"ר אבין תכלא ליהא כי הא מילתא, בכתובות (דף ס"ב) אמרי אינשי דאלפא תכלא לא בהתא, פירוש המלומדת להיות שכולה אין לה בשת.

תכל, Hoffen, vertrauen
תכל, ויבטחו בך תרגומו ויתכלון בפרוקך, ישכון לבטח תרגומו ישרי בתכיל (א"נ יסתכלון כתוב ושרי לרוחצן).

תִּכְלָא, Schmerz
תכלא, בב"ק (דף כ"ג) שיפין ומד תכלי מטיא לבבא דקל קבריה שטע, פי' ס"א תכאובות מגיגין לאיש ששומע קול אבילה שחבירו אוכל והוא אינו אוכל.

תכלת, (Siehe חלזון)
תכלת, בברכות (דף י"ח) הוה קא גררה תכילתיה דרבי יוחנן עילוי קברי, ביבמות (דף ד') תכלת עמרא הוא ושמעי דתכלא עמרא הוא מדשא כיתרא תכלת עמרא, בברכות (דף ה') בין תכלת שבה ללבן שבה, פי' שיש בה ו' חוטין של צמר לבן וב' חוטין של צמר הצבוע בתכל, ומפני אותן שנים הוא שכורך על הן ואין ניכר אלא בהם, ירושלמי כיני מתניתא בין תכל' שבה ללבן שבה, מאי טעמא דרבנן? וראיתם אותו מן הסמוך לו, ומאי טעמא דרבי אליעזר? וראיתם אותו כדי שיהא ניכר בין הצבעין ותכלת וכרתן שהיה צמר צבוע בשני מינין, בפרק אחרון בכלאים (דף ל"ג) תנן אין הכהנים לובשין לשמש בבית המקדש אלא צמר ופשתים, שמע מינה תכלת וארגמן תולעת שני שלשתן צמר הן וצבוע באלו ג' מינים, זה פי' רבינו חננאל ז"ל בקדושין (דף ע"א) ובברא' רבה פרש' ל"ט קביל ימא תכילתא בבבל פי' תכל' כלומר מה תכלת מובחר שבגלימה כך זו מובחרת של ארצות של בבל פי' אמר אקרית בבל.

תכם, Scharren, reiben
תכם, תרגום מולל ברגליו תכם ברגליו.

תכסים, (Siehe טכסים)
תכסים, עיין ערך טכסים.

תכף, Verknüpfen, verbinden

תֵּכֶף, Gleich, schnell
תכף, בסוף כלאים (דף ל"ד) התוכף תכיפה אחת, ושנו ביבמות (דף ד') ובמנחות (דף ל"ט) פי' קשר הוא, והקושר קשר אחד בשבת אינו חייב, ולענין חיבור

אינו מפסיק עד שישב, בברכות (דף מ"ב) ובירושלמי בסוף הלכה קמא דברכו' ג' תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה, תכף לנטילת ידים ברכה, תכף לגאולה תפלה, תכף לסמיכה שחיטה דכתיב וסמך ושחט, תכף לנטילת ידים ברכה, שאו ידיכם קדש וברכו את ה', תכף לגאולה תפלה, יהיו לרצון אמרי פי מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה וגו', בפסחים (דף ה') תכף לאכילה שריפה, בפרק שני בסדו' (דף ל"ז) מקום שסומכין ושוחטין תכף לסמיכה שחיטה, במ"ק (דף י"ח) תכפוהו אבליו זה אחר זה, פיר' קודם שישלים ימי אבל זה מת לו מת אחר וכן עוד בתוך ימי אבל זה מת לו מת אחר (א"ב תרגום בהפגע הפגעום בתכיף אתרגשותא ותרגום אפפו עלי רעות תכפו עלי בישן).

תכשיט, Geschmeide, תכשיט, תרגום ושמת שמלותיך ותשוי תכשיטך.

תכתק, Sessel, תכתק, תכתקא דשנא עיין בערך שנא, בשבת (דף קי"ח) בסוף מימרות דרבי יוסי רבי אבהו הוה יתיב אתכתקא דשנא ומשייף נורא, בבכור' (דף ל"א) שמע דקאתו קטיר להו ארבע מאה תכתקי (א"ב פי' כמו תכא דלעיל והכפלה במלה ונקרא גם טכסך עיין שם).

תלא, Nagel, תלא, בשבת (דף ק"ס) אמר רב קייסא בר אבי כאי תלא דבישרא ארי לטלטולי דשרי אסיר, פירוש יתד של עץ עשוי לתלו' בו בשר, ופעמים שתולין בו זולתו, אבל כהן שתולין בו דגים כיון שפרדים ריחן רע וקצה אין תולין בו דבר אחר ומסיק דעתן עליו ומוקצה מחמת מיאום הוא ואסור. תלא לקשת קשי לעניותא עיין בערך סלא, בפרק ג' בעדיו' (דף ה') שתי של מחב' של נעלי בתים ותלוי כסגריה' וישנו בפרק י"ב בכלים (דף י"ג) פירוש אלו אבנים אף משי ברזל כחזת שבן בשביל המרקן לאוליירין העומדין לשרת את בני אדם שורדין בהן את רגליהן, כדגרסינן בשבת (דף ע"ג) מגררת דכספא, גם כדי לעשו' תלוי לנפה ולכברה, בפרק ט"ו בכלים (דף ט"ו) כל התלויין טמאין חוץ מתלוי נפה וכברה, בגיטין (דף ל"ו) אמר רבא תלוי ליה עד דאמר הכי פירו' הבא ותולהו כתלוי ללוט עד דאמר הכי, אף על פי בנדה (דף ס') אמר אין תולין, מה טעם? לפי שאין תולין, כמו זה יש בשבת לפי שאין מדליקין שכבר פירשנו בערך לפי.

תל, Hügel, Anhöhe,
תלל, erhaben seyn, erheben,
תליל, hoch, erhaben,
תלוליות, Hügelchen,
תלולין, Wälle,
תילין, Haufen,
תל, בכתובות (דף ב') תנן התם בפרק י"ו באהלות (דף ל"ג)

התלוליו' הקרובו' בין לעיר בין לדרך, פי' כמין הר קטן מן והיתה תל עולם, במנחות (דף ס"ט) אמר לו אדם אחד ועקיבא בן יוסף שמו, עתיד לדרוש עליהם תילי תילים של הלכה, ערי מסכנות תרגום ירושלמי קרוין תלולין וכן תרגום ערי מגדל, הבצורים הם במגדלים ערים גדולו' ובצורו', ופן תשא עיניך השמים ת' ירושלמי תתלו עיניכון, קול דם קול תלי, ובתבונתו נטה שמים תרגומו תלא שמיא, בקדושין (דף ע"א) ואלה העולין מתל מלח אלו בני אדם הדומין מעשיהם למעשה סדו' שנהפכה לתל מלח, תל חרשא זה שקורא לו אביו ואמו משתקתו ולא יכלו להגיד בית אבותם זה אסופי שנאסף מן השוק.

תלא־אילן, (Siehe תחש)
תלא — אילן, בשבת (דף כ"ח) רבי עקיבא אומר מכסה אחד היה ודומה כמין תלא — אילן והא תלא — אילן טמא הוא? פיר' מפשונו' חיה קטנה כדמות חתול ומרוקם הוא ויש בו גוונין הרבה וטמא הוא, ושמענו שמצויין הן במקומכם שקורין בבן שפני' ובלשון פרס שמו שפקא ובלשון ערבי זבזיב ובלשון יון תלא אילן.

תלביש, (Ortsname)
תלביש, ביומא (דף י') תלמוי בנה תלביש.

תלג, Schnee, Fieber
תלג, בגיטין (דף ס"ט) לתלגא בהרא שמיכא (ח"ב פי' קדחות הבא אחר קור מידי יום ביומו או מידי יום שלישי או מידי יום רביעי תרגום שלג תלגא),

תלדות, (Geschlechtsfolge)
תלדות, בב"ר רבה פרשת י"ב אלה תולדות השמים וארץ, כל תולדות שבמקרא חסר בר מן תרין אלה תולדות פרץ, והדין למה אינן חסרין ו'? כנגד ששה דברים שניטלו מאדם הראשון ואינ' חוזרין לתיקונן עד שיבוא בן פרץ לפיכך מלא ואלו הן חייו וזיוו קומתו פרי הארץ ופרי האילן ומאורות.

תלה, Stolzieren
תלה, בב"ר הלא אם תטיב שאת אין יצר הרע מהלך לצדדין אלא באמצע פלטיא, ובשעה שרואה אד' ממשמש בעיניו ומתלה בעקבו ומתקן בשערו אמר הדין דילי (פ"ב פיר' מגביה עצמו ואינו נוגע בעקבו לארץ).

תלה, Glied, Stück
תלה, בחולין (דף נ"ג) ובחולין (דף נ"ט) מיתלהא ונפלה תילהי תילהי, פי' מתרעת ונופלת איברים איברים, במכות (דף כ"ד) הכיפין למה ליה אגב יוקרא דלהם תלהי, ושגע אותו ה' ויתלהו יתיה (ח"ב בנוסח' כתו' תלקי תלקי, ובת' ויתלע יתיה).

תלם, Furche
תלם, בפרק ב' בכלאים (דף כ"ד) בית שמאי אומרים עושה שלשה תלמים של פתיח, פירוש תלמים כמו בתלם עבותו, פתיח, כמו פתוח שפתח.

תלם, (ט ל ם siehe)
תלם, תרגום ירושלמי שמעון ולוי אחים אחין תלמין גברין, פי' בלשון יוני קלופים ומרי נפש עיין ערך טלם.

תלמוד (S. Geist u. Spr. S. 129)
תלמוד, בפרק יש נוחלין בב"ב (דף קי"ט) אין למדין הלכה לא מפי תלמוד, פי' רבי חננאל ז"ל מפי תלמוד זה שכתוב במשנה והלכה כדבריו, כגון הא דתנן בנדה (דף ז') רבי אליעזר אומר ד' נשים דיין שעתן וכו' עד אבל הלכה כדבריו ותנן עוד שם (דף ז') המקשה כמה תשהה ותהא זבה מעת לעת, דברי ר' אליעזר והלכה כדבריו, ותנן עוד זב וזבה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור וב ו' עד והלכה כדבריו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בד' והני תלת מיכייהו ואקשינן מאי אתא לאשמועינן בכולהי הכא נמי הלכה כדבריו במתני'? ופרקינן אין למדין הלכה מפי תלמוד ולולי שאמר שמואל הלכה כדבריו בהני תלת לא הוה מיתוקמא הלכה ממתניתין כיוצא בהן, ביבמות (דף מ"ט) איזהו ממזר שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ולולי שאמר בתלמוד שהלכה כדבריו לא שבקינן, אמאי דפסק הלכה במתני' תלמוד ירושלמי, נראה פירוש ירושלמי אין למדין לא מהלכות ולא מהגדות ולא מתוספות אלא מן התלמוד, פי' לאו דמשנה כה אלא אם יפסקו בו אחרי התלמוד ויורדו בו, ביבמו' (דף מ"ט) תנן איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי רבי עקיבא, שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו, פירוש רבי חננאל ז"ל קיימא לן הלכה כתימני ולא משום דתני במתני' הלכה כדבריו דנהדיא קיימא לן אין למדין הלכה לא מפי תלמוד וזהו מפי תלמוד ולא מפי מעשה, אלא משום דתני לה גבי הילכתא פסיקתא בפירקין קמא בהלכה בתרא, גופא אמר רבי אלעזר אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות מודין שאין ממזר וכו', ותנן בקדושין (דף ס"ו) כל מי שאין לה עליו קדושין אבל יש לה קדושין על אחרים הולד ממזר, ואיזה זה הבא על אחת מכל העריו' האמורו' בתורה, ירושלמי בפרק החולץ בר מכדה מאי טעמא? שכיח היא הכדה שאין בה בשר לפיכך אין ממזר ממנה, בכריתו' (דף י"ג) ביד משה זה תלמוד יכול אפילו משנה? תלמוד לומר ולהורו', כי' רבי יוסי ברבי יהודה אומר יכול אפילו תלמוד? תלמוד לומר ולהורו' שמעינן מדרבי יוסי בר' יהודה שקריאת התלמוד אינה הוראה כמאן אזלא הא דתניא יצא שרץ טמא והצפרדע טהור שאפילו ינן פורין בהן הלכה טמא? רבי יוסי ברבי יהודה היא דאמר קריאת התלמוד אינה הוראה, ומקשינן עלה ותנ

הי אמר רב הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר קריאת התלמוד אינה הוראה? והא רב לא הוה מוקי אמורא עליה מיומא טבא לחבריה, פי' כיון ששיה שותה יין ביום טוב לא הוה מוקי אמורא כלומ' לא היה דורש אפילו בדברים שיעשו ביום טוב שני וכל שכן לזולתו, מכלל דשתויי יין אסורין לקרות התלמוד, כי הוראה היא? ופרקינן רב לא הוה נמנע אלא מן ההוראה ואמרינן ולוקי אמורא לאשמועי' תלמוד ולא יורה ופרק כל הילא דמוקי רב אמורא לא סגי ליה בלא הוראה, כלומר לא יתכן נרב להשמיע דברי תלמוד בלא הוראה. בסוכה (דף כ"ח) מקרא ומשנה תלמוד הלכו' והגדו' בב"מ (דף ל"ג) הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד, בסנהדרין (דף ק"א) כל ימי עני רעים אלו בעלי תלמוד וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה, רבה אמר איפכא, בסוטה (דף מ"ד) הכן בחוץ מלאכתך זה מקרא משנה ותלמוד, ועתדה בשדה לך אלו מעשים טובים, אחר ובנית ביתך בא ודרוש וקבל שכר, בב"ק (דף ק"ד) גזילה ועשק אבדה ופקדון יש תלמוד ישתלמון קאמר מר, משמע ישתלמו מן היורשין דילפיה מרישיה דקרא יש תלמוד קאמינא דכתיב קרא והשיב את אשר גזל או את אשר עשק או את אשר הפקד אתו או את אשר מצא, מדכתב רחמנא גזלה ועושק פקדון ואבידה שמע מינה שהיורשין משלמין קרן, בנזיר (דף כ') טוב לא שבקת רוקא לתלמודא.

תלמיד, Schüler, Jünger

תלמיד, בקידושין (דף ל"ג) כל תלמיד חכם שאינו עומד מפני רבו נקרא רשע וכו'.

תלמיותא, Stickkunst

תלמיותא, בברכות (דף ס"ג) ובקידושין (דף פ"א) לעולם ילמד אדם את בנו אומנו' נקיה וקלה, מאי היא? מחטא דתלמיותא, פי' מחט של סדקית שאינה של תפירה אלא שמאחין בה את הקרעים ודקה היא ביותר, ונקב שלה צר והיא מחטא דתלמיותא ולמה ילמוד אותו? שהיא נקיים וקלה נקיה מגזל וקלה דאין בה חסרון כיס.

תלן, Roth, Scharlach

תלן, בעבודה (דף כ"א) שב ביני אהלא תולנא, פיר' אהלא מין עץ של בשם דומה לאהלו' של מקרא ואינו, ויש באהלא שלשה מינים לבן ירוק ואדום, והוא נקרא תולנא מלשון תולעת שני ויש לו סגולה להוציא הלחות.

תלסר, (רסן Gieße)

תלסר, בב"ר פרש' ל"ז ואת רסן זו תלסר.

תלע, Wurm

התליע, wurmig werden

תלע, בילמדנו; ופרעה הקריב אל תירא׳ תולעת יעקב, למה נמשלו ישראל בתולעת? לומר לך מה תולעת זו אינה מכה את הארזי' אלא בפה והיא רכה ומכה את הקשה

כך ישראל אין להם אלא תפלה שהשומו׳ כמשלו כארזים שנאמר אשר ארז בלבנון, בכלאים פר״ב (דף כ״ד) ימתין לה עד שתתליע, פיר׳ התבואה כשזורעין אותה מרקבת בתחלה ומתלעת ואח׳ כך צומח׳ מלשון וירם תולעים.

תלע, Spalten, aufreißen

תלע, תרגום ירושלמי ושסע אותו בכנפיו ויתלע יתיה בכנפוי ובעל הערוך גרס תלה עיין לעיל.

תלף, (Siehe תל)

תלף, בברכו׳ (דף ל׳) תלפיות, תל שכל פיות מתפללים עליו ירושלים הוא ההיכל לפני ההיכל תל שכל הפנים פונות לו.

תלש, Abreißen, ausreißen, entwurzeln

תלש, באלו בסדו׳ פר״ז בנגעים (דף מ״א) התולש סימני טומאה והכוה את המחיה, פירו׳ שצריך שהפך בשאר והכוה את המחיה להעביר׳ ביד עובר בלא תעשה, דכתיב השמר בנגע הצרע׳ אלמא אל תעביר׳ ביד (א״ב תרגום ובכל תבואתי תשרש ובכל אבני תלשא פירוש בלשון יוני פעל העוקר).

תלשמי, (Siehe הרנוגא)

תלשמי, בחלק בסנהדרין (דף ק״ס) כולן חזרו בתשובה חוץ מתולשמי, פירוש עוף ולא חזר בתשובה אלא רבע הכל, בחולין (דף ק״ס) ח׳ ספיקו׳ קוגה קותא סוגה והרכינס ותלשומי ומו אדם. (א״ב בנוס׳ כתוב תשלמי עיין ערך הרנוג

תלת, Drei

תלת, תלת מילי אשתנו שמייהו כמו פירשנו בערך הלילרו׳, בינצ׳ (דף ל״ו) הלכתא כוותיה דרבי לקיש בבני תלת ושם מפורש, בחולין (דף קל״ו) אמר רב נחמן בר יצחק והאידנא נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אילעאי בראשי׳ הגז, דתניא רבי אילעאי אומר ראשי׳ הגז אינו נוהג אלא בארץ, כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה, דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה, כרבי יאשיה בכלאים, דתני רבי יאשיה אומר לעולם אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, קשיא ליה לרבי נסים ברבי יעקב ז״ל הני חטה ושעורה שני מינין הן והאיכא כלאים הייב, דתנן בפ״ק בכלאים (דף כ״ג) הזורע חטה ושעורה כאחת הרי זה כלאים, רבי יהודה אומר אינו כלאים עד שיהו שני חטים ושעורה וכולי, ואפילו לרבי יהודה חטין ושעורה שני מינין הן, ודאמרא אמר לא תזרע כרמך כלאים, והואיל וחטה וחרצן כלאים ושעורה וחרצן כלאים, מאי טעמא אמר רב, יאשיה אינו חייב עד שיזרע חטה ושעור׳ וחרצן במפולת יד? ולא עוד אפילו אם זרע חטה ושעורה בכרם פטור לרבי יאשיה עד שיזרע שלשתן במפולת יד, כדגרסינן אמר ליה לא נהריתו מי לא קיימא לן כרבי יאשיה וכו׳? ולכי מצאתי טעם מפורש בגמרא דבני מערב׳ כתיב

לא תזרע כרמך כלאים, מלמד שאינו
חייב עד שיזרע שני מינין בכרם
דברי רבי יונתן, רבי יאשיה אומר
אפילו מין אחד, על דעתיה דרבי
יונתן כתיב שדך לא תזרע כלאים,
לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך
כלאים, חבריא אמרי להתראה, שאם
התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך
לוקה, וקסבר רבי יאשיה מדכתיב
קרא לא תזרע כרמך כלאים, דאלמא
אינו חייב עד שיזרע כרמו מעיקרא
כלאים ויזרע חטה ושעורה וחרצן
במפולת יד, כי היכי דנהוו שני
מינין בכרם. בפסחים (דף ס"ה)
רב יוסף יומא דמעלרתא עבדו ליה
עגלא תולתא, פירוש שלישי לבטן
שהוא מובחר מכל וולדות שבפרה,
כי הראשון כחוש הרב' והשני מובחר
ממנו והשלישי מוטב מכולן, בסנהד'
(דף ס"ה) איברי להבוא עיגלא
תולתא פירוש רך וטוב, כמו עגל
שלישי לבטן, בקידושין (דף ע"א)
ותלת עילעין בפומה, אמר רבי
יוחנן זו חרן והדייב ונציבין, פעמים
בולעתן שמושלין ומשעבדין בהן
פרסיים היינו בפומה ובין שיניה,
היינו דפעמים פולטתן שאין משעבדין
בם דדבר שבין שיניו עומד לפולטו,
בויקרא רבה ויהי ביום השמיני
פרש' רבי עזריה כל האילנו' נקראו
בגל שם פירותיהן תאנה על שם תאנה
רמון על שם רמון חיזור מתקרי
חיזור, הדא גופנא אית ליה תלת
שמהן מתקרי גופנא, דנפיק מן
גופנא, ענבים, דנפיק מן ענבים
חמר, לומר לך מה ענבים הללו
אם אין אתה מדרכן ביד אין אתה
מוציא מהן כלום, כך כל השותה
יין הרבה סוף שהוא מקיא כל מה
שבמעיו (א"ב תרגום שלשה אלא
תלתא אולין תרגום מלשני בסתר
רעהו דמשתעי לישן תליתאי על
חבריה, נקרא לשון הרע בלשון
חכמים לשון שלישי שהורג שלשה).

תלתן, (שבליל [illegible])
תלתן, בפרק שני בכלאים (דף
כ"ד) וכן תלתן שהעלה מיני
עשבים, בראש השנה (דף י"ב)
תנן התם בריש מעשר (דף ס"א)
התלתן משתלמת (ירושלמי) כדי
שתזרע ותצמח, פיר' השיב פרי
משתלמת לזרעים שאם יזרע יצמח
כיצד בודק? נוטל מלוא קומצו ומטיל
לתוך ספל של מים שקע רובה חייבת,
ואוקימנא ברוב כל פרידה ופרידה,
כלומר כיון ששקעה יש בה עיקר
פרי על כן היא כבדה התבואה
וזותי' משיביא שליש, פי' כגון הפרי
כשיגמר יש בו משקל שלשה סלעים,
כיון שהביא משקל סלע חייב במעשר
מכלן? אמר רבי זירא עשר תעשר
כלומר עשר מדבר שאם תזרע אותו
תעשר ממנו, כגון דבר שזורע וצומח
פרט לפסו' מחליה, שאינו צומח פי'
תלתן חולבה בלשון ישמעאל, והוא
מן הזרעונין כמין עדשים והוא מר
בתחילתו וכששורין אותו במים נמתק
(א"ב וכן שמו בלשון יוני תילירין
ובלשון גמרא שבלולית א).

תם, Knoblauch

תם, בנימין (דף ס"ט) ליתי תומא יתירא, פירוש שום שאין לו בן אלא הוא יחידי (א"ב תרגום ואת האורים ואת התומים ואורי ותומי.

תם, Gebräme, Trobel
תם, בב"מ (דף ט') למרמא תומי לסרבלא, פי' ליתן רצועו' לסרבל ולתקן לו ציצי' ונראה יפה.

תם, Dort, (Palästina)
תם, שלחו מתם פירוש מארץ ישראל לבבל (א"ב שלחו מתם פי' משם כלומר מארץ ישראל, ובעזרא די שכן שמיה תמה ותרגום אשר שם הזהב די תמן דהבא ובלשון גמרא התם וכן מן הכא אמרו הכא)'

תם, zu Ende gehen
תם, בעירובין (דף פ"ח) התם תיימי פקות מארבע אמות הכא לא תיימי, בבבא מציעא (דף קי"ז) מודה רבי יוסי בגירי דידיה פירוש אף על גב דאמר רבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו, מודה היכא דממש עביד ליה איהו מזיק דעל המזיק להרחיק את עצמו, והכא כמו דכי משי האי ידיה נפלים מיא על התחתון איהו ממש עביד ליה היזיקא, ועל העליון לתקן דתיימי והדר נפלי. פ"א דמפסק והדר נפלי פירוש דלא נפלי בסדיא מידי על התחתון אלא איהו משי ידיה היכא דלא אפסיקתא מעזיבה ואזלי מיא עד דמטו מקום ספסא ונפלי עלי.

תמא, (Ein gew. Vogel)
תמא, בחולין (דף קל"ט) תמא מהו? אמר רבא לא ידע הלי נביא דעוף טהור מיקרי לגלגים (א"ב בנוסחא' כתוב תמה).

תמד, Lauer, Tröstewein
תמד, בסוף מעשרות (דף ס"ה) המתמד ונתן מים במדה, עיין בערך קרלן (א"ב גם זה לער כי לא שלם ספרו בעל הערוך, כי בערך קרלן לא פירש מהו תמד, פירוש בלשון רומיי תמת יין ובלשון קבטים בקרא בן מין יין מקרננים חגים מעורבים במים).

תמה, Verwundern, staunen
תמה, במנחו' (דף פ') השאל הבלא לסדיקו בירושלם איכו אלא מן התמהוסין, פירוש תמהין עליו בני אדם לומר שאין יודעין שמוא תימהא איכא איסורא ליכא.

תמה, Wüste
תמה, שמה ושבורים פתוחי תימה ושנו.

תמהתא, Blatt
תמהתא, בחולין (דף ל"ג) תמהתא קיטיכן, פי' עלין (א"ב בנוסחא' כתוב תמכתא פיר' בלשון יוני קטיכו').

תמון, Marder
תמוון, תרגום ודגלו עם לוים ושרון תמן תמון.

תמחוי, Große tiefe Schüssel
תמחוי, פרק י"ז בכלים (דף י"ז) כל כלי עץ שנחלק לשנים טהור חוץ משלחן הכפול והתמחוי המגוסת פירוש קערה גדולה שבי' לאכילה

מזון יש לבני אדם שהוכין קערה גדולה, ויש בגופו של קערה שגורות מגורות ודומין לקערות קטנות בתוך קערה גדולה ויש בה כל מיני מזון מיכן מיכן והוא אי כדכתיב וכל צבי ארעא, וכתיב בשמים ואיש, ותר' למיכסו לאוסי, מי שיש לו מזון שתי סעודו' לא יטול מן התמחוי, תמחוי עני' בג' ומתחלק בג' כבר פירשנו בערך קפה, בכלי שתכו' פרק י"ג בכלים (דף י"ד) הסוחר והתגר והתמחויות, פירוש תמחוי' כמין קערו' קטנו' יש לשול והוא רחב השול והוא חלק על צווארי השורים, בשבת (דף ע"ח) ובבריתו' (דף ד') כגון שאכלו בשני תמחויין, ורבי יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין, בכריתו' (דף י"ב) ובספרי בפרש' כהן משיח אמר רבי יהושע שטעמו באוכל מונח אחד בב' תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואח', בנדרים (דף מ"ט) ואוכל עמו על השלחן אבל לא מן התמחוי אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר (גמר') אמר ר' יוסי בר' חנינא התמחוי החוזר לבעל הבית, פי' קערה גדולה שמשימין בה מאכל לפני האורחין, ואם שמו אותה לפניהן אין אוכלין בה ביחד, שבשביל שהיהן מרבים בה מאכל, ונראה כהנה זה מזה וזה מזה, אבל מן התמחוי החוזר לבעל הבית מותר, שכך היה מנהגם שאחר שסדרו לפני האורחין מביאין תמחוי אחר' לצורך בעל הבית ובני ביתו ושמחזירין אותו בשביל כבוד לפני כל אחד ואחד, אם רוצה לאכול יותר, ואחר כך מחזירין אותו לפני בעל הבית, ואם רוצין לאכול ביחד המודר והמדיר מאותו תמחוי יכולין לאכול שלא הושם בו בתחילה המאכל לאורחים בביצה (דף י"ב) ואפילו בקבן ואפילו בתמחוי.

תמכה, Andorn, (Siehe גנגדין) תמכה, בפסחים (דף ל"ט) בעולשין ובתמכה (גמרא) אמר רבה בר בר חנה תמכא שמה פי' קר"דו ח"א מרו"ייו Marubius) כמו שתרגמנו) א"ב תרגום בפסוק דומה דודי לצבי טוי כרא על תמכאי ועולשין וכטרין).

תמליוס, Θεμέλιος Grund, Grundstein, תמליוס, בבראשי' רבה ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, הדליק ברוח והלם לידע היאך הוא קובע תמליוס, בילמדנו כי מראה לורי' היה קופץ ויורד ומבקש ליתן תמליוס פירוש הן השיתין והן השתו' והן היסודו' (א"ב פירוש בלשון יוני יסוד ונקרא גם תמליוסים, ירושלמי דסוטה פרק מי שקינא מילה דליה גם תמליוסים).

תמן, Acht, der achte Theil, תמן, בב"ב (דף צ') קב וחלי קב רובע וחלי רובע תומן ועוכלא, בסוטה (דף ח') במדה תומן וחלי תומן ואפילו עוכלא פירוש תומן קב שהוא חלי רובע, שמונה תרגום תמני.

תמן, (Siehe תמר)

תמן, בבכורו' (דף מ"ד) תנא הזוור והליפן והתימן שתמו זיפיו פי' דלית ליה רסיסי עינים כלל (ע"כ בתוספו' כתו' והתיסר).

תמנתא, (Siehe תמן)

תמנתא, בפסחים (דף ק"ט) אמר ר' יוחנן תמנתא קדמיא דהות בציפורי להות יתירא על דא רובע, ובה משערין רביעי' לפסח פי' מדה, ובה משערין רביעי' כלומר מה שיתר על דא הוי רביעי' בפסח,

תמר, Palmbaum, Palmfrucht, Palmblatt, Hülse worin der Kern steckt,

תמר, תמר מקמיי כסמא כי נרגא לדקלא, פיר' האוכל תמרים אליבא ריקנא שוברין הגוף כגרזן לאילן והאוכלן אחר הסעודה מחזיקין הגוף כמו הבריח לדלת, עיין בערך נגר, תומרתא דהכוכיתא פירשנו בערך קן, פירוש תחלת ביכורין של כל פירו' כשמתחילין לבשל פירותיהן קורין אותן בלשון ארמי קיכוכית' בין לתמרים בין לשאר פירו', במכו' (דף ג') מאן דאכיל תמרי באורבלא לקי, פירוש דרך בני אדם לאכל תמרי כשהן באורבלא ואם אוכלן אדם שם ואינם מעושרין מי שיודע שסתרה בו ויהא חייב מלקו', וזה שמן ודבש תר' ירושלמי תמריא אליין בדובשא. תמרו' אביונו' וקפריסין פי' תמרו' הן לולבי כפה ואוכלין אותן כשהן רכין משום דאדעתא דהכי נטעי להו מברכין עליהו בורא פרי האדמה, שני לולבי גפני' דלאו אדעתא לשיצי לולבי' נטעי להו מברכין עליהו שהכל ובנר פירשנו פי' סנוס' בערך לף. בפרק ב' בשביעי' (דף ל"ו) התמרו' שלהן אסורו פיר' הלן קודם שבוא פתוח דומה לתמרה כדאמרינן בקשה ראשו ועלהם בו תמרה, בפרק ד' במעשרו' (דף ס"ד) רבן גמליאל אומר תמרו' של תלתן ושל חרדל ושל פול המצרי חייב במעשר, בפרק י"א בפרה (דף כ"ב) אין עושין גת ביונקו' ולא בתמרו' פירוש כתי' גרגרים קטנים שיש בראש הקנ'.

תמר, Rauch, Dunst,

תמר, בברכו' (דף מ"ג) מאימתי מברכין על המוגמר? משתעלה תמרתו, פירוש עשנו, בשבת (דף קי"ח) אין מניחין כלי תחת הנר עד שיכלה כל מראה אדמימו' שבו, מנא ידעינן? אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא משתעלה תמרתו פירוש כיון שיעלה מן הנר עשן כלה והולך וזה שרואה שיהא כן, ביומא (דף ל"ח) היו יודעין לעשות כמותם ולא היו יודעין להעלו' עשן כמותם. של הללו מתמר ועולה כמקל ושל הללו מפלש לכאן ולכאן (ע"כ לשון מקרא זה כתמרו' עשן. ביומא (דף כ"ח) רבי אומר אינו דומה תימור של קנה לתימור של לבנה, תימו' של לבנה מתמ' ועולה כמקל של קנה מפלש לכאן ולכאן (ע"כ פירש רש"י עלו' כמו שנקבע כראה כתמר זקוף).

תמר, Augenwimper

תמר, בשבת (דף ס') מאי שנא הני תימורא דתרנגולא דמידלי לעיל משום דדייר אבי תתי, פי' גלגל עין, פירו' אחר מפני מה עפעפים של תחת של תרנגולין עולין על העין ומכסין העין? מפני שעולין בדף שעל הבירה, ואלמלא עפעפה שהוא כך היה העשן מעורה, ואל ירדא בעפעפי שתר תר' בתימורי קריאתא, ועל עפעפי גלמות תר' ועל תימורי טולי מותא.

תמר, Augenwimperlos

תמר, בבורו' (דף מ"ד) תבא הודיר והלופין והתמיר שחמו זיפין בעל הערוך גרים והתימן.

תנא, תנה, Lernen, studiren vortragen, schärfen,

תנא, בזבקים (דף מ"ג) אמר ליה אי תניא תניא, בב"ב (דף ס"ג) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, פי' גם בהיותם בגוים אם תראה אותם כי ישנו תנויי התלמוד עתה אקבצם, ואם לא יתעסקו אלא השתא ואלו ממשא מלך ושרים, כלומר יחלו ממשא מלך ושרים, פ"א יחלו יבטלו, כמו לא יחל דברו תר' לא יבטל, בסוכה (דף י"ח) מקרא ומשנה במתלמתא ותנויי' בר מסתלקתא. בב"ב (דף ל"ג) כל תנא ברא לתפוי מילתא קאתי ותנא תוכא, פי' והתנא שבא כלומר שאינו במשנתינו כששנה', ושננתם תר' ותתניינון, ויגד לשני אקיו תר' ירושלמי ותני, גם אתם לא הגדת לי, ועכשו שמה כימי נעוריה תרגום ויתנסון תמן למיצרי, תקרא אישי תרגום תתנהון לפולחני.

תנה (התנה) Uibereinkommen bedingen,

תנאי, Bedingniß

תנה, להתנו' על השערים כבר פירשנו בערך שע. בפ' ב' בכתובות (דף י"ט) תנאי היו דבריכו שהו.

תן, (wie נתן)

תן, בקידושין (דף ס"ג) ובב"ב (דף קמ"ד) תנה ליה בידך תנא לפלוני במעמד שלשתן קנה.

תנה, Verdoppeln, wiederholen

תנה, תר' יום שני יום תניין תר' ויאמר שנו וישנו ואמר תנו ויתנו. בבר"ר ריש מקן תמה בקלמא תניינא דביתא פקעא וכו' (א"ב בנוסחא' כתוב שריתא דביתא תברא).

תנן, Rauchen

תנן, תר' והר סיני עשן וטור דסיני תנן.

תנב Betäubung, Geistesverwirrung

ביומא (דף פ"ג) אימור תונבא בעלמא נקיט ליה וספק נפשות להקל, בנדה (דף ל"ח) ושא תונבא בעלמא הוא דנקיט לה, פי' כעין טרידות דעת שבעלמא דנקיט לה, קא משמע לן כיון דשפת מן הבער טמאה זיבה, ושמתו קיתו לקח תרגומו ומן תונבא דנקיט ליה מדקדק כשמתיה מוכח.

תניק, Kind, (Rab. ינק)

תניק, בויקרא רבה בריש לו אמר ר' מפני מה מתחילין לתינוקו' בתור' בכהנים ולא יתחילו להם מבראשי' אמר הקב"ה הואיל והקרבנו' טהורין והתינוקו' טהורין, יבאו טהורין ויתעסקו בטהורין.

תנור, Ofen, Herd.
תנור, בפרק ה' בכלים (דף ה') תנור שהוסק מאחוריו או שהוסק שלא לדעתו, פי' תנור שהסיקו בו אש מאחוריו כדי להתנגב או שהוסק שלא לדעת אדם מוסף התנור, פי' תוספת שעושין על התנור שאם ישאר מן הלחם שלא יכלו התנור מוסיף אותו שם.

תסוור, Θησαυρος Thesaurus, Schatz,
תסוור, בבראשי' רבה פרש' ס"א הנה משמני הארץ כגון תסוורס' סמירין מה נעביד ומלי יתכון, בפרש' ס"ג אלוף עירם למה נקרא שמו עירם? שעתיד לערם תיסוריות בפסקא דנקדש בשליש' פתחו ליה תסוריום, ואכרותים בירקרק חרוץ תר' ותסוורסא מליין אוגריוק סבין, מאיכו מלאים תר' טיסוורתא מליין (פי' בלשון יוני ורומי אוצר ובגלא מלכים עיין ערך טסכר).

תסיל, Kropftaube
תסיל, בחולין (דף ס"ג) תסיל כשר בתורין ופסול בבני יונה, שמע מינה מין יונה הוא ושם (דף ק"מ) בעי רבי ירמיה יונה על גבי ביצי תסיל מהו? בגיטין (דף פ"ט) כל שנותי' אומרין נשי תסילא דין מיתה ותסיל (א"נ תר' ערפלאי בקלא כוספאו' ותור וגוזל תסילתא ותסילא בר יון).

תיסומן Schaffmeister
תיסומן, מדרש שמו' רבה פרש' כתב לך את הדברים האלה שהיה אוהב לתיסומן, לפי דעתי יש לגרוס תיסוורן פי' פקיד על האוצר'.

תסס, Gähren, moussiren
תסס, בתעניו' (דף כ"ו) ובסנהד' (דף ע') ובעבודה (דף ל') ס"ד יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו? ג' ימים. בילמדנו או יבדיל משה אמר לו הקב"ה אך אתה בוסר ודמו תוסס, שנא' קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה. במגילה (דף כ') ובעלמא' יקרו אתה אולך בשעה שנו? ישראל היה גופן תוסס כברא מרקותא (א"נ פי' דבר מתסיס ודוחה)

תעב, (Siehe תבל)
תעב, תועבה תועה אתה בה כמו שפירשנו בערך תבל.

תעלא, Fuchs.
תעלא, תר' שלג אתו' שועלים תלת מאה תעלין.

תף, Ausspeien, austräuspern,
תף, בנדה (דף מ"ב) אתא שאיליה לרבא אמר ליה רוקא הוא, הדר אתא שאיליה לרב יוסף אמר רוקא הוא, הדר אתא לקמיה דאביי אמר ליה ברוקא דהדרי תפיסו, פי' כולכם ברוקא תרוקו. בכתובו' (דף ס"א) כל מיא דמשרי לך תוף

שדי פירוש תרוק רוקך ותשליכהו ספיך.

תפח, Sich aufblasen, aufblähen, aufschwellen, תפח, בשבת (דף נ"א) הוליא קלי גרוגרת לאכילה ונמקה וחזרה ותפחה. בפ' שלישי בטהרו' (דף כ"ה) הניחן בגשמין ותפחו ממלין. בפרק שני בעוקלין (דף ע"ו) בשר העגל שתפח ובשר הזקנה שנתמעט פי' ענין נפיחה. בב"מ (דף כ"ט) אף בלק שבידי אדם תפח בירושלמי לא הסמיך כדרכו אלא תפח כאילו בלא שאור כילוע כדגרסינן בשלה תפח תלמוד נבוך, וכבר פירשנו בערך לט ש.

תפחת, Wassersucht, תפחת, בשבת (דף י"ג) כי הוין אזלין בתריה דרבי יוחנן לשוקי בתפיקה פי' חולה.

(תפח), אתפח Gefunden zu Kräften kommen, ausschnaufen תפח, בברכו' (דף פ"ו) איתפח רבי זירא, בב"מ (דף פ"ו) עד דליתא לא הוה דליתא ואיתפח פירוש קם מחלו, בבכורו' (דף ז') וכי מטא התם זיקפה דמתקא' דקא מתפח, בב"מ (דף ל') ההוא גברא דקא דרי חבלא דאופי אותביבהו וקא מיתפח, פי' יגע והניח משאו לארץ כדי לנוח.

תפוח, Haufe (in Form eines Apfels) תפוח, תפוח היה באמצע המזבח עיין בערך גומא, במעילה (דף ט') איתמר הכהנים מאפל תפוח שעל גבי המזבח וכו', פירוש אפר תפוח הייכו לאחר שסדרים הדשן ושמו אצל המזבח למטה ובאפר הדשן שעל גבי המזבח, היה ליברו ביקף ועושה עגול כמין תפוח, וגבוה כעין כובע, ואחר כך פושט בגדיו ולובש בגדים גרועים מן הראשונים והיה מוציאו חוץ למחנה לבית הדשן ומהכי קאמר הכהנים מאפר תפוח ורבי יוחנן סבר כיון דצריך הוצאת הדשן בגדי כהונה דכתיב ולבש בגדים אחרים אע"פ שפחותין מן הראשונים בקדושתם אלו ומועילין. בו, בעבודה (דף כ"ס) אף על פי שנוטל בידו ונותן לתוך התפוח פי' קמץ עננים נקרא תפוח, במכשו' (דף כ"ח) כתפורין למה היו דומין לתפוחי הבריותה, פי' כמין תפוחי הבריותה שהבן יתר על עביין, במכשו' (דף פ"ג) ובשבולת כחוט לתוכו דומה לתפוחי הבריותה פי' כמין תפוחי הבריותה עגול כולו חוץ מן מקום כיסוי.

תפי, (טפי) (Stehe) תפי, על פכו ועל תפיו. ספר אחר טפיו וכבר פירשנו בערך טפי.

תפי, Feuerherd, תפי, בברכו' (דף ל"ט) דיתיב אבי תפי ועביד חוך חוך, בשבת (דף ע"ו) משום דדליר אבי תפי, בבראשי' רבה פרש' ל"ח ובויקרא רבה וכי ימוך ובילמדכו בסיף ויקהל לפה הפיח קדירה על תפיים מנור וכירים תר' ירושלמי תפיין

שפות הסיר תרגומו תפי דודא, ועצמותי כמוקד נחרו תרגומו וגרמי היך תפיא קדרו.

תפל, Fade, ungesalzen

תפל, בשבת (דף קכ"ח) תנו רבנן דג מליח מותר לטלטלו דג תפל אסור לטלטלו, בשר בין מליח בין חי מותר לטלטלו (פ"ב לשון מקרא זה היאכל תפל מבלי מלח, פי' דג תפל חי ואינו מליח, כי יש דג מליח נאכל כמות שהוא חי, ופי' בפסוק בין תפל ולבן דאיתפלו על הכא פי' שאמרו שהוא תפל ואין בו טעם).

תפל, Ueberflüssig

תפלות, Coquetterie, Buhlerei

תפל, בסוטה (דף כ') המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלו' בפסחים (דף כ"ט) נשים ועבדים משום תפלו' פי' עבירה, כמו קב ותפלות.

תפלה, (Siehe טטפת)

תפלה, בשקלים (דף ו') לא בתפלה ולא בקמיע, בסוף מקואו' (דף פ"ה) גם תפלה של ראש בזמן שהיא חולצה, פי' תפלה היא האחת של ראש או של יד, תפילין הן השתים של ראש ושל יד, בסדרם פרק י"ח בכלים (דף י"ו) תפלה ארבעה כלים התיר קשירה ראשונה ובולי, במגילה (דף כ"ד) העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה, פי' תפלתו עגולה כאגוז סכנה ואין בה מצוה, פעמים שנופל על פניו ברקוס ונבקע וירגלו אתו נותנו וזו היא סכנה ואין מצותה אלא מרובעת', במנחו' (דף מ"ד) אמר רב ששת כל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה. כתב ר"ח ז"ל בפרק אלו נאמרין בהלכו' ברכ' כהנים, והלכתא אמר רב כהנא גאון הא דאסור דהנך תפילין בראשו ספר תורה בזרועו וזה ספר תורה שאומר כגון אמנם נו מן הכתוב אסור לרקן, שהן תרי"ג אותיו' כנגד תרי"ג מצות שבתורה ורב שמה גאון אמר הלא דאיל לכניסתה ושבחה בזוהר דקרי פסוקי דזמרה אומר ברוך שאמר וחותם מהולל בתושבחו' ואומר תהלה לדוד ארוממך ומדלג ואומר הללויה הללו אל בקדשו וחותם בישתבח וחוזר ומתפלל עם הצבור, אבל אמר פסוקי דזמרה אחר תפלה לא, לקודם נתקנו.

תפלה, Gebet

תפלה, בברכו' (דף ד') תפלה סמוך למטתו, פי' שלא ישאל לו דבר מלאכה לעשו' ויש לגני עליו אלא שאחרי תפלתו לשוב על מטתו לשכב, ד"א שתהא תפלתו קודמת למטתו, שלא יקדים מטתו לתפלתו, אבל מהירה שמא מסטנו שינה ואונס והמלאכה ישן בלא תפלה ד"א שישן במקום תפלתו סמוך למקום מטתו כדי שיהו פניו מלחים שם אצל המטה.

תפיני, (אפה Back.)

תפיני, במנחו' (דף נ"ז) ונראה לו במורי כהנים תופיני תאפה נא, רבי אומר תאפה רבה

רבי דוסא אומר תופינה בלח, פי'
תופינה כלה הלי כלה אפוי, ולא אפוי
כל צרכו, כלומר כשהוא מטגנה
אינה אפויה כל צרכה וכשהיא מטגנים'
לאחר שהיא בלח הייני תופינה בלח,
תאפינה רכה כלומר תופינה הרכה
אפוי' איכא דאמר עשויה קלה דקה
ודקה ורכה, תופינה כלה כשהיא
גלה בלומר בלא שמן שלא היה
מטגנה מקיל' ואע"כ לופה, היתה
אסורה מפני השמן ולא היתה
כלה,

תפס, Ergreifen,
Ergreifung, Besitznahme **תפוסה**
תפס, בעירובין (דף פ"ס) רבי
יהודה אומר אם יש תפוס' יד של
בעל הבית אינו אוסר עליו, פיר'
דאית ליה לבעל הבית מקלת כלי
תשמיש באותן בתים, דכיון דלא
עקר דעתיה מהכן הוא איניש
דדר שם לא אסר אלא דאתיא
עירוב, בנדרים (דף מ"ו) אם
יש לו בהן תפוסת יד אסור
(גמרא) כמה תפוסת יד? אמר
רב נחמן למקום לשלים ולרביע,
אבל בבנים מותר, פירוש שייר לעצמו
בבנים שניתן במרחן, פירוש אסר
אם שייר לעצמו מקום במרחן, כדי
ליבש שם כלים של יוצר, ושן עיגולין
קטנים של אדמה שעושין מהן כלי
חרס, בפסחים (דף ס"ס) תפיסה
בעלמא, פירוש היה מתפיסו, דבר
אסר כגון גדול וביולא בו כנגד
הכולים לעמוד על המכין, בב"ב
(דף קל"ו) האחין שקנו אתרוג
מתפוסת הבית, פירוש קודם
שיחליקו האחין בנכסי האב קנו אתרוג
מן העזבון של אביהן, קנו מתפוסת
הבית היינו, כבר פירשנו בערך
קלכון, בעבודה (דף מ"ס) מפני
מה האשרה אסורה? מפני שיש בה
תפוסת ידי אדם, פירוש בגמרא
כל שיש בה תפיסת ידי אדם
לאיתויי מאי? לאו לאתויי אילן שנטעו
ולבסוף עבדו, בסנהדרין (דף מ"ב)
והמכיא אין קוברין עמו אמר רב
פפא מאי עמו? עמו בתפוסתו
פירוש בארבע אמות דיליה כדגרסינן
מת תופש ארבע אמות דיליה,
בכתובות (דף פ"ו) והיא לא נתפשה
אסורה הא נתפשה מותרת, פירוש
לא נתפשה באונס אלא ברצונה מסרה
עצמה לביאה אסורה, בשבת (דף
ג') ותפושה עד עשרה פירוש
דעד עשרה הויא כרמלית, אבל
למעלה רשות היחיד היא, ויש מפרשים
מקום פטור הוא (פ"ב לשון פסוק
אני כל תופש):

תפר, Heften, verbinden,
תפר, דפרק ג' דכלים (דף ח')
מפני שהתפר מקברו (פ"ב לשון
מקרא ועת לתפור):

תפת, (Siehe גיא)
תפת, ונכו את התפת אשר בגיא
בן הנום, כבר פי' בערך גיא:

תפתח, Wechsel
תפתח, בבא בתרא (דף ל"ז)
אמרי רב נחמן תפתיא לא
הוי חזקה, פירוש שדה שלא חרש
אותה אלא הוגשמה ונעבה פרות

חרס הכמה ונתבקעה כגון פתקי
פריט' ורע בה כגון זה אינה חוקה
פתח יסוד.:

תפית, (טפיט Teppiche)
תפית, בפרק כ"ג בכלים (דף
כ"א) תפית של חמור שהוא יושב
עליה, פי' בלעז גר"דא והיא של
צמר שעושין ממנו פי"לטורו, ששמו
בלשון ישמעאל לבד ויש מפרשים עליה
העשויין על גב החמור למשאוי (א"ב
פי' בלשון יוני ורומיי מכסה של סוס
או חמור מצוייר או מרוקם בצורות
עיין ערך טפיט).

תפת, Thierhüter
תפת, בדניאל דתבריא תפתיא
ענין שריס).

תק, Futteral, Theca, θηκη
תק, בשבת (דף קי"ו) מצילין
תיק הספר עם הספר, בפרק י"ו
בכלים תיק כלים וכולי, שלף ולא
מגוה תרגומו שלף ונפק מן תיקא,
פירוש נרתק כלי זמר (א"ב פירוש
בלשון יוני בית הכלים נדן ומכסה).

תקו, (S. Geist u. Sprache S. 151)
תקו, בסירובין מהו? תיקו פירוש
במו דבר שעומד בתוך התיק ואין
ידוע מה בתוכו ודין תיקו כל
פירשנו בערך גס (א"ב לפי דעתי
במו אם תיקו, ומפי הרב יעקב
אשפורטש מציר אורלאן
בר"ו שמעתי פי' אשר של תיקו,
והוא תיקום בלומר תיקום
בגעיא, והכי הוספתי סמך לדבריו,
בי נפועל קם מצינו בלשון גמרא
אלות מ"ם חסרה פעמים הרבה,
כי מצינו קאי מוקי אוקי
במקום קאים מוקים אוקים,
וזה פי' הוא ככה, אבל מה שאמרו
שמלת תיקו בנוטריקון תשבי יתרץ
קושיות ובעיות אינו הוא ואינו
פירוש.

תיק, Geländer, Altan
תיק, תרגום ובשים מעקה ומעניך
תיקא, וחבן אם היליע ובנא
יה תיקא).

תקב, Ausfangen
תקב, בבריתות (דף י"ג) אמר
רבה בר אבוה בתיקבה אמה,
פירוש כגון שנכה בתקיפה אמה
במצילה אמה בכה ולא בניה מיהו
מלוכלכה על פי הדד:

תקל, Wiegen
תקל, שכר אשמו מתקולמה
כבר פירשנו בערך לף, בבבא קמא
(דף קי"א) ירב חסדא הוה ליה
ארישא דהוה תקיל והוה תקיל
ושקיל, פירוש כשמור שהיה נותן
לרב חסדא היה שוקל לעצמו
ונותל ואינו פוחת לעצמו כלל, אף
על גב דרב חסדא מריה דארעא
הוה לא היה נותן לו יותר כלום,
זה פירוש חכמי מגנצא, בפירוש
ר"ח כתיב ארישיה דרב חסדא הוה
תקיל יהיב תקיל שקיל והוה
שקיל אגרא ופחתא בלקיה ושקיל
מה דאית ליה אמר ונפק לגריך
קיל חוטא, בבא מציעא (דף ע')
ההוא דורא דבי מר עוקבא דהוה
בי מר שמואל תקיל יהיב תקיל
שקיל ושקיל אגרא ושקיל פחתא

בכתובות (דף קי"ב) רבי חנינא מתקיל מתקלא, פירוש היה שוקל האבנים והיה סולמן קלות כיון ששקל ומלאו כבדות אמר נכנסתי בגבול ארץ ישראל, כדכתיב ארץ אשר אבנים ברזל, תקלין חדתין תקילין עתיקין עיין בערך כפרת (פ"ב בדניאל תקל ופרסין ותרגום לו שקול ישקל בעשי מאים תקל יתקל רוגא)·

תקל, Ebnen, glätten

תקל, במ"ק (דף ו') ובב"ב (דף כ"ד) האי מאן דתקיל תיקלא, פירוש קוצר הקרקע ומשוה פניה כדכתיב הלא אם שוה פניה:

תקל, Anstoßen, straucheln

תקל, בסנהדרין (דף כ') תקלה וקלון פי' תקלה מפורש במתניתין, לפי שבא לאדם תקלה על ידיה שחטא ונהרג, קלון שדבר מאום הוא ורפה לבוא על הבהמה, וכל זמן שעוברת בשוק אומרים זו היא שנסקל פלוני על ידיה בשביל כך ובך הייתי קלון, בחולין (דף ק"ם) לא אמרה תורה שלח לתקלה (פ"ג תרגום כשל בעוני כחי תקל בחובי חילי)·

תקן, Festsetzen, anordnen

תקן, עזרא תיקן כתיבה לאשה כבר פירשנו בערך שולקן, אלו אינו מתוקן כבר פירשנו בערך חדש בתענית (דף י"ז) ובסנהדרין (דף כ"ב) אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו פי' כיון שנתקלקלה ידיעתו בבי' אב שלא, הותר שאפי' יבבה

הני', אינו מטמא עד שישב בבית דין של כהנים ויקבעוהו באיזה יום ישמש (פ"ב לשון מקרא זה מעוות לא יוכל לתקון)·

תקע, Einsetzen, sich festsetzen

תקע, בשבת (דף קכ"ג) גזירה שמא יתקע בה ספר או יתד, ביבמות (דף כ"ד) ובב"ב (דף כ"ו) כפל מרא הגג וכתקע חייב בד' דברים פירוש כודמן לו שנפל על כריסה ובא עליה חייב בד' דברים, בנזק בצער בריפוי בשבת, אבל בבושת אינו חייב עד שיתכוון כדבעינן למימר לקמן בזה פרק ביבמות (דף כ"ד) ושם (דף ק"ט) התוקע עצמו לדבר הלכה אין לו תורה, פירוש כל האומר אין לי אלא תורה, שאומר אין לי עסק בכל המצות אלא בקריאת תורה בלבד, אין לו תורה, כלומר אפילו שכר קריאת התורה אין לו, דכתיב ולמדתם ועשיתם וכו', כלומר כל המתעסק בעשיית המצות יש לו שכר המצות, שכר לימוד תורה, אבל המתעסק בקריאה בלבד, אף על גב דמגמר לאחריני ואולי עבדי מצוות איהו לית ליה אגרא, בב"מ (דף פ"ה) אמר לו אבל מי אתה תוקע·

תקע, Anschlagen, einschlagen

תקע, בב"ק (דף י"ח) ובקידושין (דף כ"ז) הני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו וכו' עד תקע בלאו וקירבו פטור אלא ותקע בלאו וקירבו חייב, בקידושין

(דף י"א) ובבכורו' (דף כ') ובב"ק (דף ל"ו) תנן התם התוקע לחבירו נותן לו סלע, ולא תימא סלע ר' זוזי, אלא פלגא דזוזא, וקרו איניש לסלע פלגא דזוזא, תנין ניסא תקע לסוסו גברא פי' תקיעה בקול באזנו ולא בהכאה יד כדאמר המבעי' את חבירו פטור מדיני אדם, כילד תקע לו באזנו וחירשו פטור, אחזו ותקע בו וחירשו חייב, והכא כשאחזו ותקע ולא הזיקו.

תקוע, (Ortsname) תקוע אלפא לגמן, עירא היאירי תרגומו עירא דתקוע.

תקף, Anhäufen überwältigen, zürnen, תוקף, בפרק עקבים בן הבבלי ובמכות' (דף כ"ט) יכול אפילו תקפה עליו מכתו, בבא מליעא (דף ס"ד) ואי איכא תקפה הוא דלא יהיב מכה, פי' אדם חזק בליקנו' שאינו מוותר לאדם בפרוטה הילך ר' אזי לאהביא דקטרא, אי תוקפה ברוחך, פי' אם כחמילה, בכ"מ (דף ו') נעי דני זירא התקפה אחר כאביכו הכי (פ"ב למן תקרא זה עם התקיף ממנו פי' ענין תוקף ואר' לנו הדה לך למא התקיף לך).

תקפה, [1] Umlauf תקפה, בפרק עקבים (דף ח') ובתוכה (דף כ"ט) בזרות אום

---

1) Dieser Ausdruck wird im isr. Kalender gebraucht, von der Zeit des Sonnenlaufs von einem Kardinalpunkt bis zum Nächsten. z. B. aus dem Anfange des Widders bis zum Anfange des Krebses. Dieses Schlagwort giebt mir Gelegenheit, einen Gegenstand zu besprechen, wozu ich von dem gelehrten, in den rabbinischen Wissenschaften so sehr eingeweihten Censor und Custos der k. Bibliothek allhier Hrn. Karl Fischer in einer geehrten Zuschrift mit folgenden Worten aufgefordert wurde.

"Bei dieser Gelegenheit — heißt es daselbst — kann ich mich nicht enthalten, noch einen Gegenstand zu berühren: Das in jedem Kalender vorkommende Wort תקופה wird mit der Wiederkehr der Gestirne an den Ort, wo sie angefangen fortzulaufen, oder kürzer die Sonnenwende, der Sonnenlauf, das Aequinoctium und Solstitium, die 4 Jahrszeiten definirt. In einigen Kalendern, z. B. in jenen zu Hamburg gedruckten לוח שנת התקנ"ג לפ"ק — wo das לפק hätte wegbleiben sollen — ist auch die Tag- und Nachtgleiche יום ולילה שוים insbesondere beigefügt. Warum die Israeliten von der christ-

lichen astronomischen Rechnung der 4mahl jährlich eintretenden Sonnenwende abweichen, dieß zu bemerken gehöret hier zu meinem Vorhaben nicht, sondern ich will Ihnen nur die Bemerkung eines christlichen Gelehrten hier abschreiben, welche also lautet: ad התקופה „Es glauben die Juden noch heut zu Tage, daß viermal im Jahre, „nämlich: im Monate Tischri, Teves, Nissan, und Tammus „durch die Revolution, oder Wiederkehr der Gestirne ein Tropfen „Blut in alle nasse Speisen, wenn sie gleich zugedecket wären, „falle. Daher legen sie in jenes Geschirr, in welchem einige Spei„sen aufbehalten werden, ein Stück Eisen, und so glauben sie, daß „sie von solchen Blutstropfen befreyet sind. Ohne diesem beygeleg„ten Eisen dürfen sie die Speisen nicht essen, sondern müssen selbe „wegwerfen." — Wir wissen jetzt, wie es mit Blut = Stein = Fröschregen u. s. w. zugehet; aber hat denn jemals ein Israelit mit seinen Augen Blutstropfen in zugedeckte Speisegeschirre fallen gesehen? wer hat aus der Physik so was gehört oder gelesen? solche Speisen werden nicht in's Freye gestellt; alles, was aus der Athmosphäre und den Wolken herunter fällt, fällt ja gewöhnlich senkrecht herunter, wie können also Blutstropfen durch Dächer, Zimmer, Gewölbe u. d. gl. in zugedeckte Geschirre fallen? oder soll dieß auf eine unsichtbare, magische Art geschehen? — Doch wozu Fragen an einen Mann aufstellen, dessen bekannte richtige Beurtheilungskraft und glücklicher Scharfsinn sich wahre Verdienste erworben hat, und noch erwerben wird? — Daher läßt mich ihre aufgeklärte Denkungsart hoffen, daß Sie die Nichtswürdigkeit einer Sache, die offenbar der gesunde Menschenverstand verwerfen, und, wenn möglich, vertilgt wünschen muß, in Ihrem gelehrten Wörterbuche entblößen werden, wie sie's mit allem Rechte verdienet." —

Diesen Gebrauch hat schon mein Religionsgenosse der berühmte Aben-esra in das Gebieth des Aberglaubens verwiesen. Weder im Buche Sohar noch in andern alten Kabbalawerken wird davon das Geringste erwähnt. Der Grund aber scheint den-

ט"ו). ותרגמו באהליכם מרתם ומכינים באהלו אל מקום (פ"ב פי' מרתם את הארץ ומכינים באהלו אל מקום שהשכין שכינתו ביניכו).

(ו) תר, freymachen, entbinden, erlauben, מתר, בגמרא (דף י') קרוב אל זה אסרים התיר, קרוב' ילמדו

noch in einem seltenen Naturereigniß zu liegen, welches zu den unaufgelösten Räthseln der Physik gehört. Ich mache hier auf ein Solches aufmerksam, welches vor nicht langer Zeit in öffentlichen Blättern die Aufmerksamkeit der Naturforscher unter der Aufschrift Seltene physikalische Erscheinung (s. auch die prager Zeitung, nichtpol. Nachr. vom 20. August 1822) in Anspruch nahm, und auf folgende Weise mitgetheilt wurde:

"In einer Mühle bei Enkirch an der Mosel, Kreises Zell, wurde während des Zeitraums vom 22. August bis zum 24. September d. J. das sonderbare Phänomen beobachtet, daß, besonders in warmen Tagen, auf Griesmehl- Fleisch- und vorzüglich Kartoffelspeisen, nachdem sie 24 bis 48 Stunden gestanden, sich rothe Punkte zeigten, welche, wie Tropfen zunehmend, sich allmählig in dem Maaße verbreiteten, daß die Speisen wie mit rothem Fischrogen ganz dicht überschlämmt, und auf gleiche Weise durchfressen wurden. Dieser rothe Schlamm, abgeschabt und in ein Glas gebracht, sah mehrere Tage purpurroth aus, ward aber nachher weiß und faulicht. Sonstige Sachen, so wie Milch, Wein ꝛc., in den blank eisernen, gut verzinnten kupfernen und glasirten irdenen, dort allgemein üblichen Gefäßen gekocht, blieben befreit. Man brachte Kartoffeln aus der Mühle in ein anderes Haus nach Enkirch, und aus diesem wieder Kartoffeln in die Mühle, kochte und verwahrte sie in verschiedenen Häusern; allein die fremden Kartoffeln wurden in der Mühle roth, doch jene aus letzterer, in fremden Häusern gekochten blieben rein. Man hatte bei Untersuchung des Wassers in dem Brunnen der Mühle auch an einem in der Mauer befindlichen mit Moos überzogenen Wackensteine mehrere große blutrothe Flecken bemerkt, deren rothe Farbe zwar abgekratzt, aber, weil sie, vom Wasser immer gleich abgespült wurde, nicht näher untersucht werden konnte; man ordnete nun, da eine chemische Untersuchung der Be-

אין אומרים מיתר, (ע"כ מלשון ספר הלכות רשע ושבו אסור)·

תרה, התרה Erinnern, warnen, גרס, בפסחים (דף ס"ד) ובשבועו' (דף ג') ובחולין (דף פ"ג) התראה ספק לאו שמה התראה פי' אזהרה·

תרה, Einweichen, גרס, בגטין (דף ו') ובב"מ (דף כ"ז) אית דאמר היכא דתרו כיתנא, ולע"ג דפוחקי דלא שכיחי אינשי, בגיטין (דף ס"ט) ובפירו' בהושע וכתרויי' באיש בעבודה (דף ל"ח) ומרו בהו גרגיותא, וכל מתרגם עננים תרגומו וכל מתרגם עננין·

(ו) **תר,** Auflösen, abstauben, גר, בעירובין (דף ק') ומאי קא כתרי פירי, בבבא קמא (דף ס') בור שניר לכבורי פירות יסיר כעפר וסקירוי ויפתח פי סבור, בפיסקא ויהי בשלח פרעה מתרגם עפרא, פירוש משליך עפר, ובכל כעלם כולהו תרגומו ובמדרש כמיתר טוף·

תר, Machen, erwecken, גר, במגילה (דף י"ח) וביבמות (דף כ"ד) ובפסחים (דף ק"ג) היכי דמי ממכמכם? אמר רב אשי

---

standtheile kein Resultat geliefert hatte, wechselseitige Proben mit dem Wasser an, und fand jedoch, daß Wasser aus Enkirch, in der Mühle, die nähmlichen Erscheinungen des Rothwerdens hervorbrachte, was indeß Wasser aus der Mühle in Enkirch nicht that. Man glaubte, daß das Ereigniß von dem Auge unbemerkbaren in der Mühle sich aufhaltenden Insekten herrühre, und versuchte, die frischen Speisen in verschiedenen Zimmern, im Keller und auf dem Speicher, in Commoden und in Schränken bei verstopften Schlüssellöchern zu verwahren; allein sie wurden in der Mühle roth, wenn sie auch noch so aufbewahrt waren; u. s. w.„ Die Versuche gehören nicht hieher, da sie kein befriedigendes Resultat lieferten. Genug daß sich das Gerücht verbreitete, daß sich in der Mühle die Speisen mit Blut färben, und niemand daselbst bleiben wollte, bis das Phänomen gänzlich verschwand. Das Ereigniß war ungefähr zur Thekuphá Tischri, eiserne Gefäße blieben davon befreit, daher das Mittel der Verwahrung. Eine solche Erscheinung mag der Grund zu diesem Gebrauche seyn. Dieser blieb, und jener wurde vergessen, während der Aberglaube Spielraum fand, das Ganze nach seinem obscuren Colorit auszumahlen.

א כיס תיר ולא תיר,
(דף ל"ד) תור מינך
פירוש תתעורר לך שעתך
נגמר זכיתה היא עונתך·
תור מינך שעתך חשא פינך
יועה זו באומר נגמר זכיתה
דה, ושבה לשקיעה מתחלה
·

Rebenschößlin
שבת (דף ל') תורי דקל
ים בכנרא בר קירא למטה
ים בו כמין גדרים ותופרין
וי אחר מהן לתפור בו פי
ניצה קטנה שנותין בה יין,
ביו לענין היבאת שבת,
דקל אסת שאפילו אסת
תכור בה פי דלעת והייבו
קאמר רב הונא בר כהן·

Sch e

סנהדרין (דף י"ט) אי
כפר בתלג ישות, פירוש אם
אחר נשלג ימות, מרוב הקור
כתבי היום נגהרים ידמוך
כתלכה מרות הקמימות עד
נורו ופוא תדר גמור ואי
ו קם דכל היום הוי לנס
חדר, וצריך לעבר אותה
ב תרגום שור נגם תור

Rand, Zeile, Re
בורום (דף ל"ח) אמר רב
יא ברא דעינא פירש שורה
עין שפתו· שכיקנה אמר
תורא ברא דשפותיה,
ר סקילין, שפה. לפי

תרגומו תורא מקף לפותיה,
מקות. אתו השני תרגום תורא
דקיםא דהוריתא (א"נ יגלגמן פסוק
תורי זהב)·

תר, (Siehe ראש תור)
תור, מסכת כלאים פרק ב'
היה ראש תור כנגד, פי' בלשון
יוני חד וכנגד לפנים עיין ערך ראש.

תרב, Fett, Schmeer
תרבן, תרבא דאייקרא עיין
בערך הפה ופירשנו בערך יתר
(א"נ תרגום חלב בלא. וחלב תרבא
תרב בלא ותרב הבלא)·

תרבלא, Kessel, wilder Ochs
תרבלא, בחולין (דף נ"ט)
דרבנן סברי מדמתרגמינן תורבלא
שמע מינה דבססה הוא, ורבי יוסי סבר
כיון דקאים ליה לסבי קיות הוא
דקיה הוא·

תוריבום, Aufruhr, θόρυβος
תוריבום, ירושלמי פרק אין
מעמידין ומשום דאמר תרבא תוריבום,
פירוש בלשון יוני המון ושאון עמים
ואסיפתם לרעה·

תרבץ, Vorhof, Hausflur
Lehrhof, Schule,
תרבץ הוושט, Schlundöffnung
תרבץ, נכנס בתרא (דף ו') ומר
מטייה תרביצא ותם (דף נ"ט)
אמי קשר? תרבין אמרי,
בעירובין (דף מ"א) וסיבי דפי
כגון דעבדא לבדי תרביצא
דביתיה דאמרינן לבתורי תרביצא
הוא דעבד, נמעביות (דף ו') טנא
לגמא דטנא תרפלתא איכא דאמרי

דלא ניירי בה תרביצי פירוש החצירות וכן פירש בבבא בתרא (דף ס"ה) כי פליגי דאמר ליה דרמה רבי אלעזר. סבר תרביצא, משמע שכן תרגום חצר דרתא, על כן אמר לא מבר אלא חורבה של חצר ובשעת המלחמה, שלא ירדו גשמים מרובה שהגשם נעל לארץ, שנאמר והולידה והצמיחה, לא ניירי תרביצי, כלומר אין מביאין שמים החצרות אלא שוכבין שם שלא באו גשמים כדי להכנס לבית, לא משם פרצותו לא תבור, פירוש אחר דלא ניירי תרביצי, כיון שיש שם יושבין באויר החצרות להתרווח ברוח לפיכך אין מביאין אויר החצר בגרם כלא בני אדם אלא שוכבים בה, פירוש אחר תרביצי מקומות שמתרבצו במים כמו המרבץ שדכו ומרבצים שדה לבן בשביעית ובשירד יורה במרחשון ובסליו והשדה מתרבצת ומתיבש בטנה חורשין אותה וזורעין אותה אבל כשעורדין גשמים אף בטבת אין יכולין לזרוע וניירי תרביצי פי' אחר. תרביצי בתי מדרשות כלומר אין מריבין בתי מדרשות שיכולין תלמידין לבא שאין מעכבין לבן הגשמים, ובטבת יש להן הכלי יותר מכל ימות השנה איכא דאמרי דלא שקיל שורפנא כלומר לא נסתלק הקוה אלא יושבים בפתחים פתוקים מפני חוזק הקור, בסוף גמרא דפ' התודה במנחות (דף כ"ב) בתרביצא אמרי וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש בכלל לא אמר, בחולין (דף מ"ג) איזה תרבץ הוא? אמר רבי זירא טבלעתא.

תרבקנא, (Ortsname) תרבקנא, בברכות רבה פרשת י"ג עד היכן הסכר הולך שם היא ארץ ישראל ואי זו? תרבקנא.

תרבות, Erziehung, Zucht. תרבות, בב"ק (דף ע"ו) בזמן שבן תרבות אינן מוצרין, בסוף נדה (דף ע"ב) שבלה ביום שלאחריו ושימשה הרי זה תרבות רעה (פ"ב לשון מקרא תרבות אנשים חטאים ענין גידול ולמוד כמו אשר טפחתי ורביתי, ותרגום ישלח אומן דמסיבר תורביכא).

תרכתר, Kopfkohl. תרכתר, בריש כלאים (דף כ"א) הכרוב והתרכתר פירוש מין של כרוב הוא ונקרא בלשון ישמעאל אלקרנביט, ומסגלגל ועשה גרעיני והוא קטן ואין הטלין כפרדין ובתלמוד ירושלמי פירוש כרוב דקיק.

תרג, (Siehe אתרג) תרג, התרוגנ לפחמין הרקיעו לוסבין עיין בערך רקע (פ"ב פירוש התרגני בלשון יוני מין עץ אשר נקלט השונקים כלומר הטו מן עץ זה על הפה); תרגום ירושלמי פרי עץ סדר תרוגין פי' אתרוגין.

תרגם, Uibersetzen, erklären. תרגם, בפסחים (דף כ') בשלמא שבר מתרגמינן דמקי כשבר שבר, פי' כדרשנין שדורשין בשב' לציבור ועיין לשן פיסקא כרשה כל"ו שבר זבח, בקידושין (דף מ"ט)

המתרגם הפסוק כתרגומו ה"ז זה בדאי, פי' כגון וירא את אלהי ישראל והוא אלהא דישראל הרי זה בדאי, שאין הקב"ה נראה. והמוסיף עליו ומתרגמו וחזו ית מלאכא דאלהא דישראל הרי זה מחרף ומגדף שעושה הכבוד מלאך אלא יתרגם וחזו ית יקר אלהא דישראל (א"ב פי' ענין הפסקה מלשון של לשון ובאור הענין, תר' כי המליץ בינותם הוי מתורגמן ביניהון).

תרגימא, τραγημα, Nachtisch, Naschwerk, תרגימא, בפסחים (דף קט"ז) אבל מטבל במיני תרגימא, בסוכה (דף כ"ז) אוכלים במיני תרגימא פי' מיני כיסנין, דתניא בתוספת' הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהם בורא מיני מזונו', ביומא (דף ע"ט) מאי מיני תרגימא? באתר' דלא שכיחי פירי, ואי בעית אימא מאי מיני תרגימא? פירי כנהו (א"ב עיין ערך טרגימא).

תרגם, Ruder, תרגם, דוברות בים תרגומו תורגמין.

תרדא, Tardus, Langsam, faul, träge, dumm, תרדא, בנב"מ (דף כ') אמר ליה תרדא שאורי קליבה ומיקולין תבן, ובכריתו' (דף כ') אמר ליה תרדא ופירש רש"י שוטה לשון אשר אין לב, אבל בבבא קמא פרק הגוזל (דף קי"ב) אמר ליה תרדא פי' תרדא בלשון רומיית שוטה ועצל בעל הערוך גרס תרדא מין לפתה.

תרדין, (ה ר ת Siehe) תרדין ואי סימן עיין בערך תרד.

תרה, Säumen, Ruhe halten, תרה, בשבת (דף קל"ד) לימרחו ליה עד דמבלע ביה דמיה, בב"ק (דף כ"ט) איתרה ליה תלתין יומין. בב"ק (דף פ') אמרי אין כתרה שמואל ונתרה רב אסי רב אשי, בעבודה (דף ל"ט) קא מתרסנא ואי אתרה ליה ואמי בפקא מינה, בגטין (דף ע') תרסים גניה עד דנגיים לפיה דקדשא, בערכין, קאמר יתרה איסורא תרי יומי. ספר אחר שמאמר (אית בנוסחאו' כתוב מייתרא ובלא ענין עכוב ואסור, ופירשו אבצל הערוך גרס תרה בלות שלבנוסח' כתיב תרה בלא שום).

תרווד, Löffel, תרווד, בפרק י"ו בכלים (דף י"ז) ויש שאמרו מדה גסה מלאו תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים, נזקין (דף קל"ו) רבי שמעון אמר ג' שמאי מדרש' ל' בכל אחת והג' אין נכן, ואלו הן מלוא תרווד רקב ועצם כשעורה וגולל ודופק, מלא תרווד רקב מטמא במגע ובמשא ובאהל ואינו מטמא במגע והיא שנגעו עם אחר שכן, בנזיר (דף מ"ט) ועל מלא תרווד רקב כמה שיעורו? חזקיה אמר מלא פסת היד, ורבי יוחנן אמר מלא חפנו וכל תנו רבנן אי זהו מלא

אין לו רקב שהקבר עפוש כשיש לו
על גבי רבצה א כנים, אמר עולא
אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן
הגידים ומן העצמו', בסוף כלים
(דף כ"ו) תרווד שהוא נתון על
שלחן, בסוף ידים (דף ע"ו) שלא
יעשה אדם עצמו' אביו ואמו תרווד'
(פ"ב פי' בלשון יוני כף, ויש אדם
שיודע לרופאים שהקרא' כף כמו
שיודעים הבקיאים בחכמת הרפואה).

תרז, Einen Wind lassen ꝛc.
תרז, בב"ק (דף כ"ג) אכל חטים
והתריז ומת פטור, בבב"מ (דף
כ') היתה אוכלת והתרזת מהו?
משום דמעיל לה והא לא מעלו להן
פי' משום שדוחקו' הרוחו' שבבהמה
מאלקה ואורים, בחולין (דף כ"ה)
כאן בשוחט כאן במתרזת פיר'
שמטילה ריעי' כגון קילוח בבה דוש,
בסיטה (דף ל"ה) ועומד בפניהן
מיד התריז פי' מיד נתקלקל ונתמלא
בטנו רוח ושלא אורה, מתריזין
מתוך פנקטסן עיין ערך פנקט.

תרט, Rund
תרט, ולא תרוסו' ס"א טרוטו'
עיין בערך טרט.

תרט, τριτος
Der dritte Theil
תרט, תריטא ופלגו תריטא
כבר פירשנו בערך חזא. בבב"ק
(דף ט') ובחולין (דף קכ"ד) אפילו
בתריט אף אמר ליה אין, אפילו
בי כפיא? אמר ליה אין, פי' תריטא
משקל רובע הקב בלומר אפילו
כוס פו על המטבע כמשקל הדינ'
מצלם לוואסי' עמאוהו מי הפס שלם
לו (ת"ב פי' בלשון יוני' אליטי').

תרטיות, (תאטר Siehe)
תרטיו', עיין ערך תאטרון.

תרטימר, (טרטימר Siehe)
תרטימר, עיין ערך טרטימר.

תריסר, Zwölf
תריסר, בגיטין (דף ע') ומכשרא
לינם תריסר שנין (ת"ב פי' י"ב
שיאים תריסר רברבין).

תריק, θηριακον
Theriaca, Theriak,
תריק, בשבת (דף ק"ט) אכנגרין
בנגר ותריקי, פיר' שממכין
שמערכין אותו ומשקין אותו למי
שאחזתו חמה וגם אותו סם תריקי
בנדרים (דף מ"א) בין המודר הוד
לאלתין יומין כי תריקא לגופא
וכי היארא לדיקלא פיר' בקילים
בגדלין סביב לדקל, שיפין לו.
שמשמרין פירותיו כך יפין לגוף שבעצם
בריא יותר (ת"ב פיר' בלשון יוני
ורומיי רפואה מתוקנ' מן בשר נחש
עם בשמים וסמים נגד סם המות
ומועלתיה רבו מלספר).

תרך, Verjagen, verfolgen,
תרך, תר' ויגרש את האדם ותרך
ית אדם, תר' בן מאה שנה יקל
בר מאה שנין יתרך.

תרכוס, Kiste,
תרכוס, בפרק כ"ד בכלים (דף
כ"א) שלשה תרכוסין הן, פי'
ענין ארגז הן מן עץ, יש אומרי'
מן עור הם בלעז מא"לו (ת"ב)
פירוש תרגום בלשון רומיי

וחק הכמש ונתנקעה כגון פתקי פריש' ורע בה כגון זה אינה חוקה פתח יסוד.:

תפית, (טפיט Teppich)
תפית, בפרק כ"ג בכלים (דף כ"א) תפית של חמור שהוא יושב עליה, פי' בלעז בר"דא והיא של חמר שעושין ממנו פי'לטורו, ששמו בלשון ישמעאל לבד ויש מפרשים עליה העשויין על גב החמור למשאו (פ"ב פי' בלשון יוני ורומיי מכסה של סוס או חמור מצוייר או מרוקם בצורות עיין ערך טפיט).

תפת, Thierhüter
תפת, בדכיאל דתבריא תפתיא (כמין שריס).

תק, Futteral, Theca, θηκη
תק, בשבת (דף קי"ו) מצילין תיק הספר עם הספר, בפרק ל"ו בכלים תיק כלים וכולי, שלף ויצא מגוה תרגומו שלף ונפק מן תיקא, פירוש נרתק כלי זמר (פ"ב פירוש בלשון יוני בית הכלים כרן ומכסה).

תקו, (S. Geist u. Sprache S. 151)
תקו, בסירוגין מהו? תיקו פירוש כמו דבר שעומד בתוך התיק ואין ידוע מה בתוכו ודין תיקו כבר פירשנו בערך גס. (פ"ב לפי דעתי כמו אש תיקו, ומפי הרב יעקב אשפורגש מגיר אורלאן בר"ו שמעתי פי' אמר אל תיקו, והוא תיקום כלומר תיקום בנעיא, ואני הוספתי סמך לדבריו, כי נפועל קם מצינו בלשון גמרא אלות מ"ם חסרה פעמים הרבה, כי מצינו קאי מוקי אוקי במקום קאים מוקים אוקים וזה פי' הוא ככה, אבל מה שאמרו שמלת תיקו בנוטריקון תשבי יתרץ קושיות ובעיות סימן הוא ואינו פירוש.

תיק, Geländer, Altan
תיק, תרגום ועשית מעקה ותעביד תיקא, ובן את היציע ובנא ית תיקא)·

תקב, Anfangen
תקב, בבריתות (דף י"ג) אמר רבה בר אבוה בתיקבה אמר, פירוש כגון שינק בתקיפה אמ במציצה אחת בכח ולא הניח היה מלוכלכת על פי הדד:

תקל, Wiegen
תקל, שכר אמו מתקולתא כבר פירשנו בערך לף, בבבא קמא (דף קי"ח) ירב חסדא הוה ליה אריסא דהוה תקיל ויהיב תקילא ושקיל, פירוש כשאומר שהיה נותן לרב חסדא היה שוקל לעצמו ונוטל ואינו פוחת לעצמו כלל, אף על גב דרב חסדא מריה דארעא הוה לא היה נותן לו יותר כלום, זה פירוש חכמי מגנצא, בפירוש ר"ח כתיב אריסיה דרב חסדא הוה תקיל יהיב תקיל שקיל והוא שקיל אגרא ופחתא בלקיה ושקיל מה דאית ליה אמר ולכן לבריק תקיל תוטא, בבא מציעא (דף ע') כהוא דגרא דבי מר עוקבא דהוה בי מר שמואל תקיל יהיב תקיל שקיל ושקיל אגרא ושקיל פחתא.

בכתובות (דף קי"ב) רבי חנינא
מתקיל מתקלא, פירוש היה
שוקל האבנים והיה מוצא קלות כיון
ששקל ונמצאו כבדות אמר נכנסתי
בגבול ארץ ישראל, כדכתיב ארץ
אשר אבניה ברזל, תקלין חדתין
תקילין עתיקין עיין בערך
כפרה (פ"ב בדניאל תקל
ופרסין ותרגום לו שקול ישקל
כעפי מאים תקל יתקל רוגזי)·

תקל, Ebnen, glätten

תקל, במ"ק (דף ו') ובב"ב (דף
כ"ד) הכי מאן דתקיל תיקלא,
פירוש חופר הקרקע ומשוה פניה
כדכתיב הלא אם שוה פניה:

תקל, Anstoßen, straucheln

תקל, בסנהדרין (דף כ') תקלה
וקלון פי' תקלה מפורש במתניתין,
לפי שבא לאדם תקלה על ידיה
שחטא ונהרג, קלון שדבר מאוס
הוא וקשה לבוא על בהמה, וכל
זמן שעוברת בשוק אומרים זו היא
שנסקל פלוני על ידיה בשביל כך
וכך הייתו קלון, בחולין (דף ק"ה)
לא אסרה תורה אלא לתקלה
(פ"ב תרגום ·כשל בעוני כחי
תקל בחובי חילי)·

תקן, Festsetzen, anordnen

תקן, עזרא תיקן כתובה לאשה
כבר פירשנו בערך שולחן, שלי שינו
מתוקן כבר פירשנו בערך חדש
בתעניות (דף י"ז) ובסנהדרין
(דף כ"ב) אבל מה אעשה שתקנתו
קלקלתו פי' כיון שנתקלקלה ידיעתו
בני' אב שלא, מותר שאפי' יבנה
הבי', אינו משמש עד שישב בבית
דין של כהונה ויקבעוהו באיזה יום
ישמש (פ"ב לשון מקרא זה מעוות
לא יוכל לתקון)·

תקע, Einsetzen, sich festsetzen

תקע, בשבת (דף קכ"ג) גזירה
שמא יתקע בה מסמר או יתד,
ביבמות (דף כ"ד) ובב"ב (דף כ"ז)
נפל מראש הגג ונתקע חייב בד'
דברים פירוש נזדמן לו שנפל על
כריסה ובא עליה חייב בד' דברים,
בנזק בצער בריפוי בשבת, אבל
בבושת אינו חייב עד שיתכוין כדבעינן
למימר לקמן בזה פרק ביבמות (דף
כ"ד) ושם (דף ק"ט) התוקע
עצמו לדבר הלכה אין לו תורה,
פירוש כל האומר אין לי אלא תורה,
שאומר אין לי עסק בכל המצות אלא
בקריאת תורה בלבד, אין לו תורה,
כלומר אפילו שכר קריאת התורה
אין לו, דכתיב ולמדתם ועשיתם
וכו', כלומר כל המתעסק בעשיית
המצוות יש לו שכר המצות, שכר
לימוד תורה, אבל המתעסק בקריאה
בלבד, אף על גב דמגמר לאחריני
ואולי עבדי מצוות איהו לית ליה
אגרא, בב"מ (דף פ"ה) אמר לו
אבל מי אתה תוקע·

תקע, Anschlagen, einschlagen

תקע, בב"ק (דף י"ח) ובקידושין
(דף כ"ו) תני רמי בר יחזקאל
תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי
זכוכי' ותקע בו ושברו וכו'
עד תקע בלאו וקירשו פטור אמאי
ותקע בלאו וקירשו חייב, בקידושין

(דף י"א) ובבכורות (דף כ') ובב"ק (דף ל"ו) תנן התם התוקע לחברו נותן לו סלע, ולא תימא סלע ד' זוזי, אלא פלגא דזוזא, וקרו אינשי לסלע פלגא דזוזא, קנין ביסא תקע להכות גנרא פי' תקיעה בקול באזנו ולא בהכאה יד כדאמר המבעי' את חברו פטור מדיני אדם, כיצד תקע לו באזנו וחירשו פטור, אחזו ותקע בו וחירשו חייב, והכא כשאחזו ותקע ולא הזיקו.

תקוע, (Ortsname) תקוע שלפה לשם, עירה היעירי תרגומו עירה דתקוע.

תקף, Anhäufen, überwältigen, zürnen, תקף, בפרק עקנים ק בגלגל ובכתו' (דף נ"ח) יכול אפילו תקפה עליו מכתו, נגה עליה (דף ס"ד) ומי איכא תקפה הוא דלא יהיב מכה, פי' אדם חזק בליקבו' שאינו מוסר לגדר בפרוטה הילך ד' זוזי אסביהם דקטרה, אי תקפה בטוחן, פי' את הקמילה, בב"מ (דף ו') נפי רבי זירא תקפה אפי' נכסים הכי (ס"ב לשון מקרא הוא אם תתקיף ממנו פי' עכין תוקם תר' לכר הדר לך למה תקיף לך).

תקפה, 1) Umlauf תקפה, בפרק עקנים (דף ס') ובסוכה (דף כ"ס) גרדה אמ

1) Dieser Ausdruck wird im isr. Kalender gebraucht, von der Zeit des Sonnenlaufs von einem Kardinalpunkt bis zum Nächsten, z. B. aus dem Anfange des Widders bis zum Anfange des Krebses. Dieses Schlagwort giebt mir Gelegenheit, einen Gegenstand zu besprechen, wozu ich von dem gelehrten, in den rabbinischen Wissenschaften so sehr eingeweihten Censor und Custos der k. Bibliothek allhier Hrn. Karl Fischer in einer geehrten Zuschrift mit folgenden Worten aufgefordert wurde.

"Bei dieser Gelegenheit — heißt es daselbst — kann ich mich nicht enthalten, noch einen Gegenstand zu berühren: Das in jedem Kalender vorkommende Wort תקופה wird mit der Wiederkehr der Gestirne an den Ort, wo sie angefangen fortzulaufen, oder kürzer die Sonnenwende, der Sonnenlauf, das Aequinoctium und Solstitium, die 4 Jahrszeiten definirt. In einigen Kalendern, z. B. in jenen zu Hamburg gedruckten לוח שנת התקנ"ג לפ"ק — wo das לפק hätte wegbleiben sollen — ist auch die Tag- und Nachtgleiche יום ולילה שוים insbesondere beigefügt. Warum die Israeliten von der christ-

תקופות ותוטרית (ס"ג יקף .... תר , Ausspähen
כות בעיקר בלשן פסיק) . ... סר , נפ' כל ככנען נגמרם (דף

lichen astronomischen Rechnung der 4mahl jährlich eintretenden Sonnenwende abweichen, dieß zu bemerken gehöret hier zu meinem Vorhaben nicht, sondern ich will Ihnen nur die Bemerkung eines christlichen Gelehrten hier abschreiben, welche also lautet: ad תקופה „Es glauben die Juden noch heut zu Tage, daß viermal im Jahre, „nämlich: im Monate Tischri, Teves, Nissan, und Tammus „durch die Revolution, oder Wiederkehr der Gestirne ein Tropfen „Blut in alle nasse Speisen, wenn sie gleich zugedecket wären, „falle. Daher legen sie in jenes Geschirr, in welchem einige Spei„sen aufbehalten werden, ein Stück Eisen, und so glauben sie, daß „sie von solchen Blutstropfen befreyet sind. Ohne diesem beygeleg„ten Eisen dürfen sie die Speisen nicht essen, sondern müssen selbe „wegwerfen." — Wir wissen jetzt, wie es mit Blut- Stein- Fröschregen u. s. w. zugehet; aber hat denn jemals ein Israelit mit seinen Augen Blutstropfen in zugedeckte Speisegeschirre fallen gesehen? wer hat aus der Physik so was gehört oder gelesen? solche Speisen werden nicht in's Freye gestellt; alles, was aus der Athmosphäre und den Wolken herunter fällt, fällt ja gewöhnlich senkrecht herunter, wie können also Blutstropfen durch Dächer, Zimmer, Gewölbe u. d. gl. in zugedeckte Geschirre fallen? oder soll dieß auf eine unsichtbare, magische Art geschehen? — Doch wozu Fragen an einen Mann aufstellen, dessen bekannte richtige Beurtheilungskraft und glücklicher Scharfsinn sich wahre Verdienste erworben hat, und noch erwerben wird? — Daher läßt mich ihre aufgeklärte Denkungsart hoffen, daß Sie die Nichtswürdigkeit einer Sache, die offenbar der gesunde Menschenverstand verwerfen, und, wenn möglich, vertilgt wünschen muß, in Ihrem gelehrten Wörterbuche entblößen werden, wie sie's mit allem Rechte verdienet." —

Diesen Gebrauch, hat schon mein Religionsgenosse der berühmte Aben-esra in das Gebieth des Aberglaubens verwiesen. Weder im Buche Sohar noch in andern alten Kabbalawerken wird davon das Geringste erwähnt. Der Grund aber scheint den-

מ"ו). והרגו בקפליכם פרחם וניכיהם כפכבו אל מקום (פ"ג פי' פרחם פה כפרן איכיהם כפכבו אל מקום שהשכין שכינתו ביניכו).

(י) תרר, ausmachen, entbinden, erlauben, פר, במגלה (דף י') קרע מ: מ פרקים הימר, קרע יו...

noch in einem seltenen Naturereigniß zu liegen, welches zu den unaufgelösten Räthseln der Physik gehört. Ich mache hier auf ein Solches aufmerksam, welches vor nicht langer Zeit in öffentlichen Blättern die Aufmerksamkeit der Naturforscher unter der Aufschrift Seltene physikalische Erscheinung (s. auch die prager Zeitung, nichtpol. Nachr. vom 20. August 1822) in Anspruch nahm, und auf folgende Weise mitgetheilt wurde:

"In einer Mühle bei Enkirch an der Mosel, Kreises Zell, wurde während des Zeitraums vom 22. August bis zum 24. September d. J. das sonderbare Phänomen beobachtet, daß, besonders in warmen Tagen, auf Griesmehl- Fleisch- und vorzüglich Kartoffelspeisen, nachdem sie 24 bis 48 Stunden gestanden, sich rothe Punkte zeigten, welche, wie Tropfen zunehmend, sich allmählig in dem Maße verbreiteten, daß die Speisen wie mit rothem Fischrogen ganz überschlämmt, und auf gleiche Weise durchfressen wurden. Dieser rothe Schlamm, abgeschabt und in ein Glas gebracht, sah mehrere Tage purpurroth aus, ward aber nachher weiß und faulicht. Sonstige Sachen, so wie Milch, Wein rc., in den blank eisernen, gut verzinnten kupfernen und glasirten irdenen, dort allgemein üblichen Gefäßen gekocht, blieben befreit. Man brachte Kartoffeln aus der Mühle in ein anderes Haus nach Enkirch, und aus diesem wieder Kartoffeln in die Mühle, kochte und verwahrte sie in verschiedenen Häusern; allein die fremden Kartoffeln wurden in der Mühle roth, doch jene aus letzterer, in fremden Häusern gekochten blieben rein. Man hatte bei Untersuchung des Wassers in dem Brunnen der Mühle auch an einem in der Mauer befindlichen mit Moos überzogenen Wakkensteine mehrere große blutrothe Flecken bemerkt, deren rothe Farbe zwar abgekratzt, aber, weil sie, vom Wasser immer gleich abgespült wurde, nicht näher untersucht werden konnte; man ordnete nun, da eine chemische Untersuchung der Be-

אין אנ״ש מימר, (ק״ב פלוגת ממר קלונא רשע וספכו אסור).

תרה, התרה, Erinnern, warnen, תרס, בפסחים (דף ס״ד) ובשבועו׳ (דף ג׳) ובחולין (דף פ״ג) התראה ספק לאו שמה התראה פי׳ אזהרה.

תרה, Einweichen, תרס, בגטין (דף ז׳) ובב״מ (דף כ״ז) אית דאמר היכא דתרו כימבא, ואע״ג דמוקמי דלא שכיחי עירבא, בגיטין (דף ס״ט) ובליירי׳ באוסא ובתריי׳ במיא בעבודה (דף ל״ח) ותרו בהו גרגישתא, וכל מגרד אבנים תרגומו וכל מתרד אבנין.

(ו) תר, Auflösen, abstauben, תר, בעירובין (דף ק׳) והא קא כתרי פירי, בבבא קמא (דף ס׳) בור עביד לכוורי פירוש ישיר העפר והקילוי ויפתח פי הבור, בפיסקא דהי בגא פרעה מתרת עפרא, פירוש משליך עפר, תבל בעלה כולכו תרגומו ובמרכא כמימר טוק.

תר, Wachen, erwecken, תר, במגילה (דף י״ח) וביבמות (דף כ״ד) ובפסחים (דף ק״ב) היכי דמי מתנמנם? אמר רב אשי

---

standtheile kein Resultat geliefert hatte, wechselseitige Proben mit dem Wasser an, und fand jedoch, daß Wasser aus Enkirch, in der Mühle, die nähmlichen Erscheinungen des Rothwerdens hervorbrachte, was indeß Wasser aus der Mühle in Enkirch nicht that. Man glaubte, daß das Ereigniß von dem Auge unbemerkbaren in der Mühle sich aufhaltenden Insekten herrühre, und versuchte, die frischen Speisen in verschiedenen Zimmern, im Keller und auf dem Speicher, in Commoden und in Schränken bei verstopften Schlüssellöchern zu verwahren; allein sie wurden in der Mühle roth, wenn sie auch noch so aufbewahrt waren; u. s. w.„ Die Versuche gehören nicht hieher, da sie kein befriedigendes Resultat lieferten. Genug daß sich das Gerücht verbreitete, daß sich in der Mühle die Speisen mit Blut färben, und niemand daselbst bleiben wollte, bis das Phänomen gänzlich verschwand. Das Ereigniß war ungefähr zur Thekuphá Tischri, eiserne Gefäße blieben davon befreit, daher das Mittel der Verwahrung. Eine solche Erscheinung mag der Grund zu diesem Gebrauche seyn. Dieser blieb, und jener wurde vergessen, während der Aberglaube Spielraum fand, das Ganze nach seinem obscuren Colorit auszumahlen.

הוי ולא הוי תיר, בעבודה (דף ל"ד) תור תייך שעיך, פירוש תתעורר לך שעתך כלומר נגמר וביאה היא עבודה· פי' אחר תור תייך שעתך תשא אותך שעתך שמועה זו כלומר נגמר וביאה היא עבודה, ושבה לשקיעה מתחילה ועד סוף·

תר, Nebenschößling תר, בשבת (דף ל') תורי דקל חד פירוש בכרא נר קירא למטה ממנו, יש בו כמין גדרים ותופרין בהן ורצוי אחד מהן לחפור בו פי דלעת יבשה קטנה שנותן בה יין, לפי שבניו לענין הילוך שבת, תורי דקל אחת שאפילו אחת ראויה לחפור בה פי דלעת והיינו ריתא דקאמר רב' הונא נר כמן·

תר, S ch e תר, בסנהדרין (דף י"ט) אי תור בלבר בתלג ימות, פירוש אם השור בשחר בשלג ימות, מרוב הקור ובשיבוא בתבי היום בלהרים ידמוך איסן בכל התלכה מרות הסמימות עד שבמרה עורו ובוא תדר גמור ואי לאו דאיכו אם דכל היום הוי בכה לית דין אדרא, וצריך לעבר אותה שנה (א"ב תרגום שור בנס תור בנח)·

תר, Rand, Zeile, Reihe תר, בבכורות (דף ל"ח) אמר רב פפא תורא ברא דעינא פירש שורה שחוץ מן העין שפה· שביקנה אמר רב פפא תורא ברא דשפוותיה, פירוש עוד סיבון, שפה. לפני

תרגומו תורא תקף למשיה, תקום. ותו הכי תרגום תורא דקטא דזהוריתא (א"ב ובלשון פסוק תורי זהב)·

תר, (ראש תור Siehe) תור, מסכת כלאים פרק ט' תנא היה ר"א תור כהנא, פי' בלשון יוני קר וכהנא לפנים אין ערך ראש.

תרב, Fett, Schmeer תרב, תרבא דאיקרא עיין בערך ח.ס ופירשו בערך ... (א"ב תרגום חלב בכלא וחלב תרבא תרב כבלא ותרב תבירא)·

תרבלא, Büffel, wilder Ochs תרבלא, בחולין (דף נ"ט) דרבנן אמרי מדאמרבנאין תורבלא שמע מינה דבכרם הוא, ורבי יוסי בר בין דקאים בים לאפי ריחא מינה דקים הוא·

תוריבוס, Aufruhr, θόρυβος תוריבוס, ירושלמי פרק אין מעמידין נמצא דאמר תרבות תוריבוס, פירוש בלשון יוני המון העם אנשים ואסיפתם לרעה·

תרבין, Vorhof, Hausflur, Lehrhof, Schule,

תרבץ הוושט, Schlundöffnung תרבץ, נזבח במרם (דף י') ותר מטיים תרביצא וגם (דף נ"ט) אפי קנקני? תרבין אפרי, בעירובין (דף מ"א) והיכי דמי כגון דענדא לבדי תרביצא דביתיה דאמריבן לגבורי תרביצא הוא דעבד, בתעניות (דף ז') תנא בשמא דשנם ארמלתא אירת דאסרי

דלא ניירי ביה תרביצי פירוש האויר וכן מפורש בבבא בתרא (דף ס"ח) כי פליגי דאמר ליה דרבה רבי אלעזר. סבר תרביצא, משמע שכן תרגום חצר דרתא, על כן אמר לא מכר אלא אוירה של חצר ובשעת ארמלתא, שלא ירדו גשמים בשנה שהגשם נעל לארץ, שאמר ושליכם והבאתם, לא ניירי תרביצי, כלומר אין מביאין שמים האויר אלא שוכנין שם שלא באו גשמים כדי ליכנס לבית, לא תשם תרגומו לא תבור, פירוש אחר דלא ניירי תרביצי, כיון שיש שם יושבין באויר החצרות להתרווח ברוח לפיכך אין מביאין אויר החצר בשם בלא בני אדם אלא שוכנים בה, פירוש אחר תרביצי מקומות שמתרבצו במים כמו המרבץ שדכו ומרבצים שדה לבן בשביעית ובשירך יורה במרקשין ובסליו והשדה מתרבצת ומתיבש בשנה שורשין אותה וזורעין אותה אבל כשעורדין גשמים אף בשנת אין יכולין לזרוע ובניירי תרביצי פי' אחר, תרביצי בתי מדרשות כלומר אין מריבין בתי מדרשות שיכולין תלמידין לבא שאין מעכבין להן הגשמים, ובשנת יש להן הנאה יותר מכל ימות השנה איכא דאמרי דלא שקיל שורפנא כלומר לא נסתלק השום אלא ישיבים בפתחים פתוחים מפני חוזק החום, בסוף גמרא דפ' שהודה במנחות (דף כ"ב) בתרביצא אמרי וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש בכלל לא תמר, בחולין (דף מ"ג) איזה תרבץ הושט? אמר רבי זירא שבלעתא.

תרבקנא, (Ortsnahme)
תרבקנא, בבראשית רבה פרשת י"ג עד מקום שהכרר הולך שם היא ארץ ישראל ואי זו? תרבקנא.

תרבות, Erziehung, Zucht
תרבות, בב"ק (דף ט"ו) בזמן שבן תרבות אינן מוצדין, בסוף נדה (דף ע"ב) שבלה ביום שלאחריו ושימשה הרי זו תרבות רעה (א"ב לשון מקרא תרבות אנשים חטאים ענין גידול ולמוד כמו אשר טפחתי ורביתי, ותרגום יפה אותן דמסיכן תורביכא).

תרכתר, Kopfkohl
תרבתר, נדרים כלאים (דף כ"א) הכרוב והתרבתר פירוש מין של כרוב הוא וקרא בלשון ישמעאל אלקרנבית, ומסגל ועושה ערעוצי והוא קנה ואין אוכלין כפרדין ובתלמוד ירושלמי פירוש כרוב דקיק.

תרג, (אתרגה Gießes)
תרג, התריגנ לפתמין סרקיען לואבין עיין בערך רקע (א"ב פירוש הטרגני בלשון יוני מין עץ אשר גחלת מושנים כלומר הטעם עץ זה על האש); תרגום ירושלמי פרי עץ הדר תרוגין פי' אתרוגין.

תרגם, Uibersetzen, erklären
תרגם, בפסחים (דף כ') בשלמא שבר מתרגמינן דמקוי כשבר שבם, פי' כדרשנין שדורשין בשב' לציבור ומיישן לשן פיסקא נראה כאלו שבר גבה, בקידושין (דף מ"ט)

המתרגם הפסוק כצורתו הרי זה בדאי, פי' כגון ויראו את אלהי ישראל והוא אלהא דישראל הרי זה בדאי, שאין הקב"ה נראה. והמוסיף עליו ומתרגמו והוא ית מלאכא דאלהא דישראל הרי זה מחרף ומגדף שעושה הכבוד מלאך אלא יתרגם וחזו ית יקר אלהא דישראל (א"ב פי' ענין העתקה מלשון אל לשון וביאור הענין, תר' כי המליץ בינותם הוי מתורגמן ביניהון).

תרגימא, τραγήματα, Nachtisch, Naschwerk, תרגימא, בפסחים (דף קט"ז) אבל מטבל במיני תרגימא, בסוכה (דף כ"ו) ישנים במיני תרגימא פי' מיני כיסנין, דתניא בתוספת' הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהם בורא מיני מזונות, ביומא (דף ע"ט) מאי מיני תרגימא? באמר' דלא שביקי פירי, ואי בעית אימא מאי מיני תרגימא? פירי כנהו (א"ב עיין ערך טרגימא).

תרגם, Ruder, תרגם, דוגרות בים תרגומו תורגמין.

תרדא, Tardus, Langsam, faul, träge, dumm, תרדא, בב"מ (דף כ') אמר ליה תרדא שגרי עליה ומיפוכין תבן, ובכריתו' (דף כ') אמר ליה תרדא ופירש רש"י שוטה לשון אחר אין לב, אבל בבבא קמא פרק הגוזל (דף קי"ב) אמר ליה תרדא פי' תרדא בלשון רומיים עצל ועצל בעל הערוך גרס תרדא עיין שם.

תרדין, (הרת Siehe) תרדין ומי סימן עיין בערך הרת,

תרה, Säumen, Ruhe halten, תרה, בשבת (דף קל"ד) לישרבו ליה עד דמבלע ביה דמיה, בב"ק (דף כ"ח) אי יתרה ליה תלתין יומין. בב"ק (דף פ') אמרי אתון כתרה מסולא ונתרא רב אי רב אסי, מעובדא (דף ל"ט) קא מתרהנא ואי אמרה ליה ואי בפקא מינה, בנזיר (דף נ') תרקיה גניה עד דנגיים לניה וקדשא, בערכין, קא יתרהא סיסיפאדי יומי. ספר אחר שם אחר (עי' בתוספתא' כתיב מייתרא וכלם ענין עכוב ואחור, ופירשו שבבעל הערוך גרס תרם בפתח שם בנוסחא' כתיב תרם בלא שום).

תרווד, Löffel, תרווד, בפרק י"ו בכלים (דף י"ו) זה שאמרו מדה גסה מלא תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים, באהלות (דף קל"ח) רבי שמעון אמר ג' מפלי' כראי' ל' בכל אחת והגי' אין בהן, וכלן מלוא תרווד רקב וכלם כשעורה וגולל ודופק, מלא תרווד רקב מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במגע והיכן טמאו עם אחר מהן, בנזיר (דף מ"ט) ועל מלא תרווד רקב כמה שיעורו? חזקיה אמר מלא פיסת היד, ורבי יוחנן אמר מלא חפניו וכל תנו רבנן פי' וכו'

שיש לו רקב שקבר ערום בשיש לו
על גבי דלתות אבנים, אמר עולא
אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן
הגידים ומן העצמות, בסוף כלים
(דף כ"ו) תרווד שהוא כתף על
שלמן, בסוף ידים (דף ע"ו) שלא
יעשה אדם עצמו אביו ואביו תרווד'
(פ"ב פי' בלשון יוני כף, ויש אדם
מיוחדת לרופאים בנקי"א' כף כמו
שיודעים הבקיאים בחכמת הרפואה).

תרז, Einen Wind lassen ꝛc.
תרז, בב"ק (דף כ"ג) אכל חטים
ותרזיז ומת פטור, בבב"מ (דף
כ') בהמה אוכלת ומתרזת מהו?
משום דמעיל לה והא לא מעלו להן
פי' משום שרוקקי' סרותו' שנטנס
מאלתה ושרים, בחולין (דף כ"ח)
כאן בשותם כאן במתרזת פיר'
שהטילה ריעי כגון קילוח בבת רות,
בסוטה (דף ל"ה) ועומד בפניהן
מיד במתרז פי' מיד נתקלקל ומתמלא
בטנו רוח ופולט זמורה, מתריזין
מחוך פנקטסין עיין ערך פנקט.

תרט, Rand
תרט, ולא תרוטו' ס"א טרוטו'
עיין בערך טרט.

תרט, τριτος
Der dritte Theil
תרט, תריטא ופלגו תריטא
כבר פירשנו בערך חוא. בבב"ק
(דף ט') ובחולין (דף קכ"ד) אפילו
כיתריטא? אמר ליה אין, אפילו
ביכפיא? אמר ליה אין, פי' תריטא
משקל רובע הקב כלומר אפילו
כוס זו על המטבע כמשקל הריט'

משלם לזוזפי' שאחוהו כי נפש שלם
לו (פ"ב פי' בלשון יוני שלישי).

תרשיות, (תאטר Siehe)
תרשיו', עיין ערך תאטרון.

תרטימר, (טרטימר Siehe)
תרטימר, עיין ערך טרטימר.

תריסר, Zwölf
תריסר, בגיטין (דף ע') ומכתרא
ליגם תריסר שעין (פ"ב מ"י י"ב
נטילים תריסר רבנין).

תריק, θηριακον
Theriaca, Theriak,
תריק, בשבת (דף ק"ט) אנגרון
כגגר ותריקי, פיר' שממכין
שמערבין אותו ומשקין אותו למי
שאכלו חמה וגם אותו סם תריקי
בנדרים (דף מ"א) בין המודר הנאה
לתלמן יומין כי תרייקא לגופא
וכי קיורא לדיקלא פיר' כקילים
הגדלין סביב לדקל, שיפין לו.
שמשמרין פירותיו כך יפין לגוף שבעבה
בריא ויותר (פ"ב פיר' בלשון יוני
ורומיי רפואה מחוקק' מן בשר נחש
עם בשמים וסמים נגד סם המות
ותועלתיה רבו מלספר).

תרך, Verjagen, verfolgen
תרך, תר' ויגרש את האדם ותרך
ית אדם, תר' בן מאה שנה יקל
בר מאה שנין יתרך.

תרכום, Kiste
תרכום, בפרק כ"ד בכלים (דף
כ"א) שלשה תרכוסין הן, פי'
ענין ארגז הן מן עץ, יש אומרי'
מן עור הם בלעז מא"לו פ"ב)
פירוש תרגום בלשון רומיי

עור בהמה נשברו כמות שהוא שלם).

תרם, (S. Geist u. Spr. S. 84.)
תרם, נראה שהוא דתרומו׳ קאמר לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה, ענין הפרשת תרומה ומן תרומה אחר שרש המלה רום, בנין קל פעל תרם.

תרם, θραμβη, Balken, Tram,
תרם, תרגום קרסך עמו שן ירושלמי תרעך דפין דאשכרועין פי׳ בלשון יוני מוזה סף ומשקוף).

תרמר, Spanklauber
תרמר, בשבת (דף כ״ג) עד דכליא רגלא דתרמודאי, פירוש עניים שמלקטין עצים, וזו היא פרנסתן והן שוהין מאד בשוק כדי לראות אם יבואו להם אנשים לקנותן, בתשובות פירוש תרמודאי עניים הן שנקראין כך.

תורמיות, Turma, Truppe, Haufe,
תורמיות, עיין ערך טורמיות.

תרמל, Sack, Tasche, Hülse
תרמל, בשבת (דף ל״ח) גר זה שבא במקלו ותרמילו, ביבמות (דף קכ״ב) שהוציאה לבן מקלו ותרמילו, ובפרק כ״ד בכלים (דף כ״ט) והתרמל ממשה קנין שלשה תרמילין הן, ובפרק כ״ח (דף כ״ה) חמת שעשאה תרמל ובפרק י״א בנגעים כל הבגדים והחמת והתרמל כיוצא בהן, פירוש כלים של עור ומוליכין בהן מיני סחורות וכל דבר, ובילקוט תרגום ובתורמיליה, בפרק ג׳ בשביעית (דף ל״ו) אפילו הנוטל שתרמילו פירוש שהקנא והוא כמין כיס כמו תרמיל ירושלמי בערך קנקוליא (פ״כ פירוש בלשון רומי כיס גדול של רועים).

תרמוס, θερμος, Feigbohne, Lupine,
תרמוס, בשבת (דף קכ״ו) ואת התרמוס היבש מפני שהוא מאכל לעזים, במגלה (דף כ״ב) תרמוסא מקטע רגליהון דאנשי ישראל, שנאמר ויוסיפו עוד בני ישראל לעשות הרע בעיני ה׳, פירוש ז׳ תועבות כתובות בפסוק זה אפילו כתרמוס הזה, שלאחר ז׳ שליקות הוא יפה לא עשאוני בני, אלא נאמר שבעה תועבות לא. ענדוהו עדיין (פ״כ פירוש בלשון יוני ובלשון ישמעאל מין קטנית מר).

תורמוסר, Bader,
תורמוסר, פרקא קמא דמעשר שני דירושלמי, הכל מודים שאין מחללין אותו על מעות הנתונות לאוליירי הדא דתימר כדרך שהן יפין אלא האוליירי, אבל בדרך שאין יפין על התורמוסר מחלל, פי׳ בעל המרחץ שמלת תרמי בלשון יוני מרחץ של מים חמים, הרוצה אוליירי שמו של בית המרחץ והוא אינו מקפיד על המעות הנתונות לו כמו שמקפיד בעל המרחץ על שכרו.

תרנגול, Hahn,
תרנגול, בנדרים (דף כ״ו) על

תרנגול שנסקל בירושלם פי' שלא תאמר שאין מין הבהמה נסקל כשיהרג אדם אלא שור בלבד שפרט הכתוב השור יסקל אלא כל בהמה ואפילו עוף, שהרי תרנגול בירושלם הרג תינוק שנקר מוחו, והרגו ונסקל בעירובין (דף ק"ד) דהא דאשו דופף הלך וניקרו, בגיטין (דף ע"ב) ולא יתיב ליה אלא לתרנגול ברא דמסיים לשבועתיה, בחולין (דף ס"ב) ובנדה (דף נ') תרנגולא דאגמא אסיר, תרנגולתא דאגמא שריא (Rohrhenne) וסימניך עמוקי לא עמוקים. בריש גמרא דפ' המוציא יין בשבת (דף ע"ו) דמא דתרנגולא ברא, פירוש דוכיפת כוחלין מדמו לברקית שהוא חולי שיש בעין ובולט וסימנך ברא לברא פירוש כלא שמשין לעין, בעליון, גבר תרגו' ירושלמי בכרך תרנגולא (פ"ב תרגום לשכוי בינה לתרנגול ברא ביונית).

תירוניא, (Siehe טרניא)

תירוניא, עיין ערך טירוניא.

תרנס, θρονος, (Thron), Sitz, Sessel,

תרנס, בבראשית רבה פרשה ס"ט אותן אבנים שנתן יעקב אבינו תחת ראשו נעשו כמטה וכתרנוס, תרנוס של ג' רגלים הראה לו רבי יהושע בשם רבי לוי אמר אתה רגל שלישי, בהגדה ילמדנו ויקחו לי תרומה עד שלא נבנה בית המקדש היה העולם עומד על תרנס של שתי רגלים שנבנה כשנבנה העולם ועמד על יסודו וכו' עד ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו ושכן תחתיו, ונטעתים לא נאמר אלא ונטעתיו לעולם, פירוש כסא (פ"ב וכן נקרא בלשון יון).

תרניתא, (Siehe אסטרובל)

תרניתא, שיטה תרניתא בערך שגא, בגיטין (דף כ"ז) דכי הוה מהליך יתמא שתלי ארזי, ובוקמא שתלי תורניתא, בעבודה (דף י"ד) אצטרובלין גמרא מאי אצטרובלין? תורניתא.

תרנתק, θεραπεθηκη (S. תיק) Heilmittelbehältniß,

תרנתק, בפרק י"ז בכלים (דף י"ז) תיק מכתב ותרונתק פי' תיק הסמנק שצריך תרין תיקות (פ"ב פירוש בלשון יון תיק רפואות).

תרים, (θυρεος) Fenster, Thüre.

תריס, בשבת (דף ל"ה) ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין בריש ביצה (דף י"א) בית שמאי אומר אין מסלקין את התריסין בי"ט פירוש קרשים שנועלין בהן פתחי החנויות בלילה וביום מסלקין אותן ומניחין עליהן אוכל למכור, ובית הלל מתירין לסלקם ולהחזירם כדי לסגור (פ"ב פירוש בלשון יוני ארובה ודלת).

תרים, θυρεος, Schild,

תריס, בפרק בן זומא תשובה ומעשים טובים כתריס לפני הפורענות, בברכות (דף כ"ז) ובבכורות (דף ל"ו) המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש

פירוש בעלי תריסין כמשמעו שהיו מלכי יון מפקידין את מלכי ישראל ונשיאיהם לעזור אותן ליתן קיומן על מי שפורץ גדריהן, פירוש אחר תלמידי חכמים שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה כבעלי תריסים הזה פרק כ"ד בכלים (דף כ"א) שלשה תריסין הן, הכפוף טמא מדרס, פירוש תריס כפוף כאלו של בני אדם, בסוף יבמות (דף קכ"א) לא כך היה מעשה בלסטים בירושלם שהתרים עם פ"ה וקנים, מלשי' לגם מלחן תריסין, לא יקדמנה מגן כמו כן (ע"ב פי' בלשון יוני מגן וכנה)׃

תרסית, Leberring; Schleife

תרסיין, בפרק במה אשה יוצאה (דף ס') בגמרא סנדל מסומר שתים מכאן ושתים מכאן ואחד בתרסיותיו, בשבת (דף קי"ב) הכא משכחתיה כסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן, ביבמות (דף ק"ג) הנא של עור ותרסיותיו של שיער מהו? פירוש רצועות של הסנדל כן שמן בלשון ערבי טרסך;

תרע, Thür, Eingang

התרע; einbrechen, einfallen

תרע, בילמדנו בריש וישמע יתרו ובסוף ויקהל תרעתים שמעתים תרעתים שהיו יושבין בתרע לשכת הגזית שמעתים שהיו כל ישראל שומעין הלכה מפיה' שופטים שנסתכנו ברוח הקדש? ומי הם, המה הקינים הבאים מבני קני קומן חמת, דבר אחר תרעתים בשעה שישראל צלאסין בהרס הי תרעין והקדוש ברוך הוא שומעם ומשמעם שהיו שומעין ולומדין מיושבי לשכת הגזית וסוכלים שאין סורין להם פ' התרעם, בשביל שעמדו שם מקומות שאומרין כל הציבור ברכה עונים ביחד בקול לאחר שאומרת החזן והיינו התרעה, פירש רבי חננאל ז"ל קיימא לן דאמי לן לאלורפי בבריתות כל אלו דתני וכך הכהנים כל ישראל עונין נתכן עזר (ע"ב תרגום פתחן שולל תרע משכבה) וכן בדניאל ג' כ"ו׃

תרע, Eindringen, einbringen

תרע, בבראשית רבה פרשה נ' ושלחה ידה וקדמה לא הוה תרועים ליחא כמה דלא אזל עלה הפורץ לפניהם (ע"ב תרגום פרץ ה' פרץ בעזא תרע ב' תריעתא)׃

תרעיתא, Zuschlag, Plan, Anschlag

תרעיתא, פי' דעת ומזימה יריעתא ותרעיתא.

תרעומת, Murren (רעם G.)

תרעומת, בברכות (דף ל"ג) ומפני מה בירושלים? מפני תרעומת האפיקורסים פי' שלא יאמרו אין עיקר התורה אלא עשר הדברות, דוגמא מפני מינות האפיקורסים שלא יאמרו לא לבדם ניתנו למשה בסיני (ע"כ פי') לא עלינו תלונותיכם לא עלינו תרעומותיכן אייך למדן (ע"ס)׃

תרף, Willensmeinung

תרף, אחר פרוק בפורק ואחר פרוק בתופס, עיין בערך ענס,

בנזיר (דף י') בית שמאי סברי תורפיה דספי גברא, פירוש עיקר דעתו של זה האיש כמו תורף של גט שהוא עיקר פיר' אמר גלוי דעתו של אדם אם לא עמדה (א"ב פיר' תרופי בלשון יוני רצון דעת וגם שנוי והטופס בכל הכתבים אחד הוא אבל התורף משונה כרצון ודעת איש ואיש). ורש"י פי' בזורת, גילוי של שטר מקום שלום ושאלו' ושעי' הטופס (τυπος) אשר כל לשון השטר.

תרף, Schändlich, garstig, Turpis, (Schamtheil)
ערף, בפסחים (דף ג') ובבכורו' (דף ל"ג) ובפרק ק' בתרומו' (דף כ"ו) חבי' של תרומה שנולד בה ספק טומאה רבי אליעזר אומר אם היתה מונחת במקום התורף יניחנה במקום המוצנע פיר' מקום מגונה שאינו מוצנע, בנדה (דף כ"ו) הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה פי' בית ערוה ולמטה ממה שתקנו מן הסקור נא, בנדרים (דף כ') וכל המסתכל בעקבה של אשה וכו' אמר ר"ל עקבה דקתני מקום התורף שהוא מכוון כנגד העקב פי' כשהיא יושבת, ולשון יוני הוא ובלעז גמי בדבר שאינו הגון קורין תור"פין, בשבת (דף ס"ד) כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף, עבודה (דף כ"ד) ההולכין לתרפו' אסור לשאת ולתת עמהן, פירוש אליליה קרי לה תרפה לשון גנאי כמו תורפה של אשה מקו' הטנופ' לשו' וקלס תרגומו ממקומות תרפות, בברייתא דרבי אליעזר בפרק ל"ו ומה הן התרפים דברו אין שוחטין אדם בכור ומולקין את ראשו ומולחין אותו במלח ובשמים וכותבין על ציץ זהב שם רוח טומאה ומניחין אותו תחת ראשו ונותנין אותו בקיר ומדליקין לפניו נרות ומשתחוין לפניו, ולכן היה מדבר עמהן ומניין שמדברין? שנאמר כי התרפים דברו און לפיכך גנבתם רחל שלא יגידו ללבן שברח יעקב ועוד לעקור' אלילים מבית אביה. בב"ב (דף י"ט) גרוגרו' הא קא ליה כשהתריפו פי' הרקיבו שאין ראוי' לאכילה (א"ב פירוש בלשון רומי' מבוער כמוס ומעורף).

תרף, Heilung, Θεραπεια, תרף, בכתובות (דף ל"ט) כי תרפתא דסיבורי' פי' כסקות דם מן כלשאר (א"ב פי' תרפיון בלשון יוני רפואה).

תרף, (Siehe טרף) תרף, ועלהו לתרופה כבר פירשנו בערך גם.

תרץ, Richten, ebnen, zurecht weisen, תרץ, בחולין (דף ק') איסבי כי תרצי כמי, בשלום ובהיישור תרגומו בשלמא ובתרצותא, באשר הלך דוד אביך בתם לבב וביושר תרגום בקשיטות ליבא ובתריצותא.

תרק, (Siehe בלם und טריקיא)

תרק, בראין כמין תרקיא כבר פירשנו בערך בלס·

תרקי, (טרקיא Siehe)
תרק, ומשך ותירס תרגום ירושלמי תרק' כבר פירשנו בערך תרקי, תירס. רבנן אמרי תרקי (א"ב בן נקרא בלשון יוני ורומיי מדינת תירס וגם נקרא אבן תרקיא אשר נותנה כעין תבלת דמסכת תמיד)·

תרקב, Getraidemaaß τρικαβος
תרקב, בפרק ה' דמסכת תמיד ויש דומה לתרקב גדול, בערכין (דף ו') מתמלים בית כור שהם תרקב פי' תרי וקב הנה ג' קבין והן חצי סאה. (א"ב פירש בלשון יוני מדה של שלשה קבין)·

תרקלין, (טרקלין Siehe)
תרקלין, עיין ערך טרקלין)·

תרקוש, K r a u s
תרקוש, בתוספתא שבת בפרק כראשונה תרקוש שכשבר הוא ושבריו כשלין בשבת פי' שם כלי·

תרד, (תרדא Siehe)
תרד, בב"ק (דף ק"ו) אמר ליה תרדא כי חביא כהיא דקאמר ליה הילך, בבבא מציעא (דף ב') א"ל תרדא שטרי קליה ומיאוכין הכן בבריתות (דף י"ח) אמר ליה הכא תרדא הודע ולא ידע תכן פירוש שוטה מוריך ריב (א"ב נכתב בתוספ' בתוך תרדא עיין שם)·

תרת, F o r m, G e s t a l t
תרת, בילמדנו ואפשן ותימורות.

תוריי תאריס. בפרש' (תן לו) תב"מ (דף ל"ט) והא דאיכא עלי תוריתא דכשנא פיר' שם עלי תואר לשם וכיבר וידוע כי לשון הוא אבל שם ביומא איכא עליה תוריתא דכשנא גודא פירי מזוני הוא שמברכין עליו, ורבן שמתי וגרכי במקום תואריתא תוריתא דכהנא ומבליעין אם התלמידים דרכס באר"ע לכהנים במקומו' פרנס.

תרתק, S t i e l (נבחן s. Stool der Ruder)
תרתק, בסנהדרין (דף פ"ז) אי נבחן ולא תרתק ואי שם כב ותמור.

תש, Schwach werden
תש, בפסקא ויהי בשלח ר' אליעזר תשש פי' חלש.

תשואות, Geschrei, Lärm
תשואות, ברית מילה איכא תשואות מלאה אמר רבי אליעזר בן יעקב הלשון שם מגיע ג' לשונו' לרום תרועות תפלה

תשע, Neun (die Zahl)
תשע, ירושלמי בפרק תפלת השחר בתשעה בשב מתפללין רצה ה' אלהינו עלינו וכו', תשעה נחש אסור ברקיעה ובטיכה ובמיגדל הטכדל ונתשטיש השמש. והנשען אמר יהא בבידוי כל מי שאוכל אסם אבל אלו בתשעה באב, בנדה (דף כ"ה) תשעה טשקין בין צ וכו'.

תשרי, (September)
תשרי, בפסק' דרשה הבאה ורוץ'

רבה פרשה כ"ט לעולם ה' דברך התרי כתיב שהשרי השבוק לאוניך.

תות, Maulbeerbaum

תות, בשבת (דף ס"ו) תנו רבנן בוחבן קיסם של תות ושברי זכוכי, בקידרה בשביל שתתבשל מהרה, (דף כ"ב) תותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו, בנדרים (דף קמ"ד) כל שדרכו ליאכל ואין דרך היוצא ממנו ליאכל כגון תותים ומי תותים. בבכורו' (דף ב') קתול לב' יום וכנגדו באילן תות פי' בלעז מוריי (Mora וכמו שתרגמנו)

תת, (תחת wie)

תת, בחולין (דף ס"ו) ורזנייהו מאוספי בי בנישתא דתותי אספתא פי' מקומי ק' מובלעת (פ"ב בשבת (דף י"ט) וכי מפק ליה לאתיתים וליספקים וגריס דפר' כל הנאים שקבלו וסווס מדלי המייהם ותפיים ביכליה פי' והשפיל למטה ותר' ירושלמי וחסי מבדיל בין מים למים וחסי מפריש בני מוי עלאי לבני מוי תתאי.

תותב, Insasse.

תותב, תר' תושב עיין ערך תב קמא.

תותב, Kleid

תותב, תר' שמלה עיין ערך תב שני.

תותיה, τιτθος, (Säugling) Klein, gering.

תותים, בבראשית רבה פרשה ל' צריא א.ה תולדות נח [illegible] נקי

אמר רבי חנינא אין תתים אוכליה אחת ביד כה פיר' פקוס מאוכליה אחת סיחה ביד כה מוכיו' הקיה המאמר כלו למטה מאוכליה וה' מובלעת ורבי משה כלפו ז"ל היה אומר אין תתכים אוכליה אחת היה ביד כה פי' ב' אותקיות אין היה ביד כה (פ"ב פי' בלשון יוני יונק ועויל ופיר' אין אחד כלומר יונק ויולד אחד ופירש בנוטריקון אינקי אחד יונק ועול ופירש אינקי מלשון אונקי).

תתר, Knüpfriemen

תתר, בשבת (דף כ"ג) אבריה יולאין לבובין (גמרא) מאי לבובין? אמר רבי חנינא תותרי פירש רב האי ז"ל תותרי אמר שנותנין לו חבלין וקושרין אל רגליו או מזו בדי שיתקרבו. הסימנתיו א לו ולא יתרחקו ויבא לידי ריאה ומן הכי מפיק ליה מלשון קירוב. פיר' אחר תותרי המרשותין של רקמה ושל משי שמיפין בה את הבהמה פי' אחר תותרי קשורין שניה שניה בלעז אקופיא"טו. (ורשי מתרגם קופ"לא (Copula) שמחברין אותו ומקשר שנים שנים שלא יברחו וכמו שתרגמנו.)

תתר, Steifwelle

תתר, בב"מ (דף ס"ח) כי פליגי בכסיותי ותותרי פיר' כלומר שעל הירכים שגלגל הבשר שמתחבקין בו בשעת שואל' סרעי מן סלסלסים והרוצין נוחין אותו כלומר בדי שלא יבו הנלגלין מלוין בו.

תתר, Nasenverstopfung

הבר, בב״ב (דף קמ״ט) מעשה באדם שאמרו לו אשתו הפרכים ביה פירוש שלי הקוטס יש לה שאינה יכולה לסרים.

תתר, [illegible]

הבר, בנ״ב (דף כ״ב) ואי איכא היתורא ממטיקן, בנדרים (דף י״א)

מנא היתורא אסטיא, בשכח (דף ל״ט) אמר רב חסדא אמר ר היתורא דאפילו אלבב לאמא פס: פירוש לאמר שהכיס ארבעה אחרי בארבע נמים כדי שלא יפלו לו שהם ספירה אחת מלאים על כ כל הסגים כעין נגר.

Rabbinisch = aramäisch = deutsches

Wörterbuch

zur

Kenntniß

des

Talmuds der Targumim und Midraschim;

mit

Anmerkungen

für

Philologie, Geschichte, Archäologie, Geographie, Natur und Kunst.

Von

M. J. Landau,

Inspektor der israelitisch = deutschen Hauptschule zu Prag.

Fünfter und letzter Theil.

Prag, 1824.

Gedruckt in der orientalischen und occidentalischen Buchdruckerey, von Scholl & Landau, Altstädter Ring, Nro. 933.

